

Σ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ - Σ. ΔΟΥΦΕΞΗ - Λ. ΒΡΑΝΟΥΣΗ
Β. ΣΦΥΡΟΕΡΑ - Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ - Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1966

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

H

6

NET

Σωδερφίνβουας (Σ)

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ Β/Γ = 174

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΓΙΑ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

H

6

NET

Σιδεράντζου (Σ)

Σ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ — Σ. ΔΟΥΦΕΞΗ
Λ. ΒΡΑΝΟΥΣΗ — Β. ΣΦΥΡΟΕΡΑ
Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ — Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

αποθηκεύσθη εν τῷ βιβλίῳ τῶν προμηθευτῶν
τῆς π.δ.δ. ἀριθ. 438 τοῦ 1967

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1966

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

002
418
B223
38

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΒΙΒΛΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΥ

Κύριε, σάν ἦρθεν ἡ βραδιά, σοῦ λέω τὴν προσευχή μου.
"Ἄλλη ψυχὴ δὲν ἔβλαψα στὸν κόσμο ἀπ' τὴ δική μου.
Ἐκεῖνοι ποῦ μέ πλήγωσαν ἦταν ἀγαπημένοι.
Τὴν πίκρα μου τὴ βάστηξα. Μοῦ δίνεις καὶ τὴν ξένη.

Δὲν ἔχω δόξα. Εἶν' ἡσυχὰ τὰ ἔργα, ποῦ ἔχω πράξει.
Ἄκουσα τὴ γλυκιὰ βροχή. Τὴ δύση ἔχω κοιτάξει.
Ἐδῶκα στὰ παιδιὰ χαρές, σὲ σκύλους λίγο χάδι.
Ζευγάδες καλησπέρισα ποῦ γύριζαν τὸ βράδυ.

Τώρα δὲν ἔχω τίποτα νὰ διώξω ἢ νὰ κρατήσω.
Δὲν περιμένω ἀνταμοιβή. Πολύ 'ναι τέτοια ἐλπίδα.
Εὐδόκησε ν' ἀφανιστῶ, χωρὶς νὰ ξαναζήσω. . .
Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὰ βουνὰ καὶ γιὰ τοὺς κάμπους ποῦ εἶδα.

« Τὰ Θεῖα Δῶρα » 1331

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

Ο ΙΗΣΟΥΣ ΔΩΔΕΚΑ ΧΡΟΝΩΝ

Τὰ σπιτάκια τῆς Ναζαρέτ, « σὰ φύχτα μαργαριτάρια σὲ σμαραγδένιο χωνὶ σκορπισμένα », ἔφεγγαν κατάσπρα στὶς πλαγιὲς τοῦ βουνοῦ ἀνάμεσα σὲ φουντωτὰ περιβόλια ὄλο σκιές, πορτοκαλιές, δράνες καὶ ροδιές. Οἱ Ἑβραῖοι τὴν ἔλεγαν « Λαμπάν », τὸ ἀσπροχώρι, καὶ ἄλλοι « Λουλούδι τῆς Γαλιλαίας ».

Ἐκεῖ μεγάλωσε ὁ Ἰησοῦς.

Ἡ ζωὴ του ἦταν σάν τὴ ζωὴ ὄλων τῶν παιδιῶν τῆς Γαλιλαίας.

Γράμματα πολλὰ δὲ μάθαιναν ὁ ραββῖνος (δάσκαλος) τοῦ χωριοῦ τοὺς μάθαινε νὰ διαβάζουν τὴ Γραφή καὶ τὸ Νόμο τοῦ Μωυσῆ καὶ τὸ πολὺ - πολὺ νὰ γράφουν.

Ἄναθρεμμένους σάν ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς Γαλιλαίας, μαθαίνοντας τὰ ἴδια μαθήματα καὶ παίζοντας τὰ ἴδια παιγνίδια, ὁ Ἰησοῦς ἔμενε διαφορετικὸς ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα.

Οί γονείς του ήταν άνθρωποι εργατικοί, πού ζούσαν από τήν εργασία τους. Ο Ίησοϋς δούλευε και αυτός στο εργαστήρι του Ίωσήφ με τ' αδελφια του, παιδιά του Ίωσήφ από τήν πρώτη του γυναίκα, έπαιζε με τούς συντρόφους του, πήγαινε στο ναό μαζί με τούς γονείς του, μάθαινε ό,τι μάθαιναν όλα τά παιδιά.

Και όμως ξεχώριζε άπ' όλα τ' άλλα και ή μητέρα του τó έβλεπε και μάζευε μέσα της τά λόγια του ένα - ένα και τά φύλαγε σαν ανεκτίμητα μαργαριτάρια.

Και μεγάλωνε ό Ίησοϋς και δυνάμωνε τó πνεϋμα του και γέμιζε σοφία, και ή χάρη του Θεού ήταν επάνω του.

Κάθε χρόνο, κατά τó έθιμο τών Έβραίων, ό Ίωσήφ πήγαινε με τή Μαρία στην Έρουσαλήμ για τίς έορτές του Πάσχα.

Τό Πάσχα ήταν ή μεγάλη θρησκευτική έορτή τών Έβραίων. Έώρταζαν εκείνη τή μέρα τήν άπελευθέρωσή τους από τή δουλεία τής Αιγύπτου. Τήν έώρταζαν με μεγάλη έπισιμότητα στην Έρουσαλήμ, στο ναό του Σολομώντος, και οί Έβραίοι όλης τής Παλαιστίνης τó θεωρούσαν καθήκον να πάνε εκεί, να έκτελέσουν τά θρησκευτικά τους χρέη και να φάνε τó πασχαλινό άρνι.

Όταν έγινε ό Ίησοϋς δώδεκα χρονών, όταν έφτασε δηλαδή στην ηλικία, όπου τά παιδιά τών Έβραίων άρχιζαν να διδάσκονται τó νόμο του Θεού και να γυμνάζονται στα θρησκευτικά τους καθήκοντα, τόν πήραν οί γονείς του κι εκείνον στην Έρουσαλήμ μαζί τους.

Άφού λοιπόν τελείωσαν οί έορτές και οί προσκυνητές όλοι γύριζαν στα σπίτια τους, στο δρόμο εξαφνα ό Ίωσήφ και ή Μαρία άντιλήφθηκαν, πώς ό Ίησοϋς δέν ήταν πια μαζί τους. Με τήν ιδέα όμως, πώς ίσως βρίσκεται με άλλους ταξιδιωτές, φίλους ή συγγενείς, εξακολούθησαν τó δρόμο τους ολόκληρη τή μέρα. Μά όταν τó βράδυ τόν ζήτησαν παντού και δέν τόν βρήκαν, τρόμαξαν και γύρισαν πίσω στην Έρουσαλήμ, όπου τρεις μέρες τόν γύρευαν. Τέλος τήν τέταρτη μέρα πήγαν και στο ναό, κι εκεί τόν βρήκαν.

Καθισμένοι ανάμεσα στους δασκάλους, με τó πρόσωπο φωτισμένο από τó φώς τής ψυχής του, ό Ίησοϋς τούς άκουε, συζητούσε μαζί τους και τούς έξηγοϋσε όσα αυτοί δέν καταλάβαιναν. Και αυτοί, οί σοφοί με άσπρα μαλλιά πού είχαν γεράσει στη μελέτη τής Γραφής, είχαν μαζευτή γύρω του και με άπορία ρωτούσαν και άκουαν

καὶ θαύμαζαν, πῶς νὰ βρίσκεται τόση σοφία στὸ κεφάλι παιδιοῦ δώδεκα χρονῶν!

Καθὼς τὸν εἶδεν ἡ Μαρία, ἔτρεξε κοντά του καὶ τοῦ εἶπε :

— Παιδί μου, γιατί μᾶς τὸ ἔκαμες αὐτό ; κοίταξε, ὁ πατέρας σου κι ἐγὼ καταθλιμμένοι σὲ γυρεύουμε.

Ἀπόρησε ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀποκρίθηκε :

— Καὶ γιατί μὲ γυρεύατε ; δὲν ξέρατε ὅτι πρέπει νὰ μένω ἐγὼ στὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου ;

Δὲν κατάλαβαν οἱ γονεῖς τὰ λόγια τοῦ παιδιοῦ τους, δὲν ἤξεραν, ποῖος ἦταν ἐκεῖνος, πού ὁ Ἰησοῦς ὀνόμαζε Πατέρα, οὔτε πῶς ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἦταν τὸ σπίτι του. Ἡ μητέρα του ὁμως μάζευε πάλι μέσα στὴν καρδιά της τὰ λόγια του αὐτὰ καὶ τὰ φύλαγε ὅλα σὰν ἀνεκτίμητα μαργαριτάρια.

Σηκώθηκε ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀκολούθησε τοὺς γονεῖς του καὶ μαζί γύρισε στὴ Ναζαρέτ, γλυκὸς καὶ εὐάγωγος σὰν πάντα, ὑποταγμένος σὲ ὅ,τι τοῦ ἔλεγαν ἐκεῖνοι.

Περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ πρόκοβε ὁ Ἰησοῦς στὴν ἡλικία καὶ στὴ γνώση.

«Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ», 1925

Πηνελόπη Δέλτα

Π Ρ Ο Σ Τ Ο Ν Θ Ε Ο Ν

Ἄφοῦ, Θεέ, μ' ἐπροίκισας μὲ νοῦν καὶ μὲ αἰσθήσεις, τοὺς ὀφθαλμούς μου ἤνοιξα καὶ εἶδα. . . Ποία φύσις ! Εἶδα τὸ πᾶν, πλὴν τοῦ παντός τὸν Ποιητὴν δὲν εἶδα κι ἐρώτησα « Τίς ἔθεσε τοῦ κόσμου τὴν κρηπίδα ; »

Καὶ μ' ἔκραξε μιᾶ φωνῆ κοινῇ ἡ ἀνθρωπότης :

« Μία ἀρχὴ αὐθύπαρκτος. . . , ἐν ὄν, . . . μία Θεότης ».

Ναί, εἶσαι Σὺ, Ἀθάνατε. . . , ὅστις πρὸ τῶν αἰώνων

δι' ἄκραν ἀγαθότητα μ' ἐν « Γεννηθῆτω » μόνον

ὄν τὸ μηδὲν ἐποίησας, τὸ χάος ἐγκοσμήσας,

τὴν δέρριν τὴν οὐράνιον λαμπρῶς χρυσοκεντήσας.

« Ὠδαί », 1906.

Ἡλίας Ταναλίδης

Χ Α Ι Ρ Ε , Μ Α Ρ Ι Α

‘Ο συγγραφέας περιγράφει την λιτανεύσειν τῆς εικόνας τῆς Θεοτόκου, μετὰ τὴν ἐπίσημον λειτουργίαν ἐν Τήνῳ, κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου.

Τόνοι μουσικῆς φθάνουν ἔξαφνα ἀπὸ τὸ προαύλιον τῆς Παναγίας καὶ τὰ πλήθη τῶν προσκυνητῶν ἀναταράσσονται, ὡσὰν κύματα θαλάσσης εἰς τὴν βαρεῖαν πνοὴν τοῦ βοριᾶ.

‘Ο κόσμος πυκνὸς γεμίζει φράκτας, πεζοδρόμια, παράθυρα, πεζούλια, στρέφων μὲ ἀνυπομονησίαν τὰς κεφαλὰς καὶ ἀλληλοερωτώμενος.

Πρὸ πάντων ὅμως εἰς τὸν περίβολον τῆς ἐκκλησίας τὸ πλῆθος εἶναι μᾶζα ἀδιάσπαστος.

‘Απὸ τὰ παράθυρα, τὰ κελλία, τοὺς ἐξώστας, ὀλόκληρα ἀνθρώπινα σταφύλια προβάλλουν καὶ κρέμονται πυκνὰ καὶ μυριόχρωμα, ὅπου τὰ τσεμπέρια ἀνακατεύονται μὲ τὰ φέσια, μὲ τὶς ἀνοικτὲς ὀμπρέλλες καὶ τὰ μαῦρα καπέλλα τῶν ἀνδρῶν.

‘Απ’ ἐκεῖ ἕως τὴν ἄκρη τοῦ ἱεροῦ δρόμου, ὅπου φθάνει τὸ βλέμμα, δύο ἀτελείωτα μαῦρα φίδια ἀπλώνονται. Εἶναι αἱ δύο γραμμαὶ τοῦ κόσμου, ποὺ περιμένει.

‘Αλλὰ καὶ τὸ λιθόστρωτον εἰς τὸ μέσον δὲν μένει ἐλεύθερον. Θέαμα παράξενον καὶ πρωτοφανὲς ἀπλώνεται ἐκεῖ. Ὅλοι οἱ πάσχοντες, τυφλοί, κωφοί, ἀνάπηροι, ὄλη ἡ ἀνθρώπινη δυστυχία ἔχει ἐξαπλωθῆ κατὰ γῆς, κατὰ σειράν, σῶμα πρὸς σῶμα, πλευρὸν πρὸς πλευρὸν, εἰς σφικτὴν γραμμὴν, καὶ γεμίζει τὸ μέσον τοῦ δρόμου, διὰ νὰ περάσῃ ἀπὸ πάνω τους ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν, διὰ νὰ τοὺς λυπηθῆ καὶ τοὺς ἐλέησῃ ἡ Παναγία.

Τέλος πάντων ἡ λιτανεία προβάλλει.

Βοὴ συγκεχυμένη, μαζὶ μὲ ψαλμωδίας καὶ τόνους μουσικῆς, φθάνει καθαρῶτερα εἰς τὸ πλῆθος. ‘Η κεφαλὴ τῆς λιτανείας ἐφάνη εἰς τὴν θύραν τῆς αὐλῆς.

Προπορεύεται ἀργὰ - ἀργὰ ἡ μουσικὴ τοῦ ναυτικοῦ, ἡλιοψημένοι ναῦται. Φθάνει μὲ βῆμα βραδύ καὶ κανονικόν, μὲ ζωηροὺς σελαγισμοὺς τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς εἰς τὸ μέταλλον τῶν σαλπίγγων των. ‘Ακολουθοῦν κατόπιν τὰ ἱερά λάβαρα. Πολύχρωμος κυματισμὸς χρυσοῦ, κεντητῶν πολυτίμων ὑφασμάτων, ἀνακινούμενος εἰς τὸν ἐλαφρὸν

ἄνεμον, ἔπειτα φανάρια, σταυροί, ἑξαπτέρυγα, Χερουβείμ με ἀνοικτὰς πτέρυγας εἰς τὸ ἔνδοξον πρωινὸν φῶς. Καὶ ὁ ἥλιος ἑξακολουθεῖ νὰ πλανᾷ σελαγισμοὺς εἰς τὰ χρυσοκέντητα ἄμφια, λαμπυρίζει εἰς τὰ μέταλλα τῶν ἑξαπτερύγων καὶ τῶν λαβάρων, ἀντανακλᾷται εἰς ἀστραπάς ἐπὶ τῶν ξιφολογχῶν τῶν πεζοναυτῶν, ζωογονεῖ εἰς μυριόχρωμον πανόραμα τὴν ἀτελείωτον θάλασσαν τοῦ κόσμου.

Εἰς τὸ μέσον πλήθους ἱερέων ἔρχεται τώρα ὁ δεσπότης, μεγαλοπρεπῆς καὶ χρυσοκέντητος, με μίτραν σπινθηρίζουσαν ἀπὸ λίθους, προχωρῶν ἀργὰ - ἀργὰ. Πλησίον του δὲ τέλος, φερομένη εἰς τὴν ἀγκάλην ἐνὸς ἱερέως ἢ θαυματουργὸς εἰκῶν, ἀστράπτουσα ὅλη ἀπὸ χρυσοῦ καὶ διαμάντια, ἀντανακλῶσα τὴν ἡλιακὴν λάμπιν, ὡς ἄλλος ἥλιος, ὡσάν φωτοστέφανος καὶ αἴγλη *, κάτι ἐνδοξον καὶ φωτοβόλον, ποὺ περνᾷ ὡς ὀπτασία πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν πιστῶν.

Τὴν εἰκόνα ἀκολουθοῦν οἱ ἐπίσημοι : Ὁ νομάρχης, ὁ δήμαρχος, οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων, ἀγαπημένα ναυτικὰ στολαὶ με πλατείας κροσσωτὰς ἐπωμίδας καὶ χρυσοστόλιστα τρικαντὰ *.

Τέλος αἱ διμοιρίαι τῶν ναυτῶν, οἱ ὅποιοι, μελαψοί, εὐρωστοδεμένοι, σοβαροί, βαδίζουν σιωπηλοὶ με τὸ βλέμμα ἐμπρὸς καὶ τὸ ὄπλον ἐπ' ὤμου.

Ἐπειτα ἔρχεται ὁ κόσμος τῶν προσκυνητῶν πυκνός, συμπαγῆς *, οὐρὰ ἀτελεύτητος, σκεπάζουσα ὅλον τὸν δρόμον, μέσα εἰς ἑλαφρὸν σύννεφον ἡλιοπλημμυρισμένον κονιορτοῦ.

Καὶ ἡ εὐωδία τοῦ μοσχολιβάνου σκορπίζεται εἰς τὸν ἀέρα, αἱ ψαλμῳδαὶ ἐνώνονται με τοὺς διαρκεῖς ἤχους τῆς καμπάνας καὶ τὰ ἐμβατήρια τῆς μουσικῆς.

Τὰ μάτια ὑγραίνονται, τὰ σώματα φρικιάζουν ἀπὸ ἱερὰν συγκίνησιν, τὰ δάκτυλα κινουῦνται εἰς ἀδιάκοπα καὶ νευρικὰ σταυροκοπήματα.

- Παναγία Παρθένα μου !
- Βαγγελίστρα μου, βοήθησε !
- Μεγαλόχαρῆ μου, κάμε τὸ θαῦμά Σου !

Ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐξώστας καὶ τὰ παράθυρα, ἀπὸ τὰ πεζούλια καὶ τὴν πυκνὴν παράταξιν τοῦ κόσμου μιὰ διαρκῆς μόνον κίνησις χιλιάδων χερῶν διακρίνεται. Σταυροκόπημα ἀδιάκοπον, ἐνῶ μικρὰ πῆλινα θυμιατὰ ἀπὸ κάθε σπιτάκι ἀφήνουν μικρὰ θαμβώματα θυμιάματος καὶ τὰ χεῖλη ψιθυρίζουν παρακλήσεις καὶ προσευχάς.

Δάκρυα ύγραίνουν τὰ μάτια. Ύστερικοί * γυναίκες αφήνουν διαπεραστικά φωνές, ώσάν δυνατά σπαθοκοπήματα, άλλαι κλαίουν σπασμωδικώς.

Ύπό τούς έξώστας και τὰ πεζούλια τώρα βροχή λουλουδιών ραίνει τήν εικόνα και τούς περιστοιχοῦντας αὐτήν.

ΎΗ λιτανεία έξακολουθεῖ και ὁ ἱερεὺς μέ τήν εικόνα διασκελίζει τὰ έξαπλωμένα σώματα, πού βρέχουν μέ δάκρυα τὰς σκληράς πέτρας.

— Δῶσ' μου τήν ὑγείά μου, Παναγιά μου !

Μερικοί ἀπό αὐτούς, μόλις ἡ εἰκὼν περάση, μένουν εἰς τήν θέσιν των, ώσάν νὰ ἐμαγνητίστησαν. "Άλλοι σείονται ἀπό σπασμούς και χαράσσουν τὰς πέτρας μέ τὰ νύχια. "Όλοι χύνουν δάκρυα.

Εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς Μαρίας, ἡ ἑορτὴ τῆς Παρθένου... ΎΕλάτε ὅσοι εἶχατε μητέρας, ὅσοι φυλάσσετε μέσα εἰς τὸ στῆθός σας τήν ἀνάμνησιν μιὰς εὐλογημένης μορφῆς, ἡ ὁποία σᾶς ἔδωσε τήν ζωὴν και σᾶς ἔμαθε τήν ἀγάπην.

Εἶναι ἡ μεγάλη, ἡ αἰωνία μητέρα αὐτή. . . ΎΑνοίξате τὰς καρδίας σας και ταπεινώσατε τὰς ψυχὰς σας ! Γενεαὶ γενεῶν ἐπέρασαν, ἱστορίαι και δόξα και θρύλοι ἐλησμονήθησαν ὑπό τήν σκόνην τῶν αἰώνων, σάβανα ὀμίχλης ἐσκέπασαν παρελθὸν και δυνατούς, ἀλλὰ Σὺ δὲν θὰ ἀποθάνης, Μεγάλῃ Μητέρα ! . . .

Διότι ἐνίκησες τήν νίκην τῆς καρδίας Σὺ ! Δὲν θ' ἀποθάνης, ὅπως δὲν θὰ λείψῃ ποτὲ ἀπό τὸν κόσμον ἡ εὐσπλαγχνία, ἡ ἐλπίς και τὸ ἔλεος *. Θὰ μείνης αἰωνίως, νὰ ἰλαρύνῃ * ἡ γλυκυτάτη μορφή Σου και ἄλλα μέτωπα, νὰ χαρίσῃ γαλήνην και εἰς ἄλλας καρδίας, Παρθένε, Μήτηρ, Μάρτυς, τριάς τρυφερὰ και ἀκατάλυτος, τῆς ὁποίας τὸ-ἔπος ἐπλήρωσε τήν ἱστορίαν τῶν γενεῶν.

« Μεγαλόχαρη », 1902.

**Άγγελος Τανάγρας*

Σ Τ Η Ν Π Α Ν Α Γ Ι Α

Γλυκὸ τοῦ κόσμου στήριγμα, καλή μου Παναγία,
 πού ἀκοῦς τὴ δέσηση τῶν παιδιῶν, ἀθάνατη Μάρια,
 ἄκου κι ἐμᾶς, πού ὑψώνουμε σ' ὙΕσὲ τήν προσευχή μας,
 πού ἀπ' τήν πιστὴ ψυχὴ μας
 βγαίνει γιὰ Σὲ θερμὴ.

Ἐχε, Κυρά, στή σκέπη Σου τὴν πικραμένη χήρα,
 στὸν πεινασμένον ἄνοιξε, Σὺ, σπλαγχνικά τὴ θύρα,
 δῶσε τοῦ σκλάβου, Δέσποινα, ἐλεύθερη πατρίδα,
 τοῦ ναύτη τὴν ἐλπίδα,
 ποὺ πλέει στὴν ξενιτιά.

Τὴ μάνα παρηγόρησε πῶχει παιδί στὰ ξένα
 καὶ χύσε μιὰν ἀκτίνα Σου γιὰ τὸν τυφλό, Παρθένα.
 Κράτα τὸ γάλα ἀμίαντο τοῦ βρέφους, ποὺ βυζαίνει,
 στρέψε στὴν οἰκουμένη
 τὸ βλέμμα σπλαχνικό.

Εὐλόγησε τὰ δάκρυα, καλή μου Παναγία,
 ὅπου μὲ πάθος χύνονται μπροστὰ στὴ δυστυχία.
 Συχώρησε καὶ φώτισε καὶ κείνον ποὺ ἐπλανήθη,
 καὶ χύσε του στὰ στήθη
 τὴν πίστη τὴ γλυκιά.

Βόηθα καὶ τὴν Ἑλλάδα μας, τὴν ὀμορφὴ πατρίδα,
 πάλι στὸν κόσμον δεῖξέ την μὲ σκῆπτρο καὶ χλαμύδα*.
 Κάμε νὰ σφίξη ἐλεύθερα μὲς στὴ θερμὴ ἀγκαλιά της
 τὰ μαῦρα τὰ παιδιὰ της,
 ποὺ κλαῖνε στὴ σκλαβιά.

« Ποιήματα », 1901

Ἀνδρέας Μαρτζώκης

ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Σήμερα μαῦρος οὐρανός, σήμερα μαύρη μέρα,
 σήμερ' ἀγγέλοι, ἀρχάγγελοι, ὅλοι μαυροφοροῦνε,
 σήμερα ὅλοι θλίβονται καὶ τὰ βουνὰ λυποῦνται,
 σήμερα πᾶνε κι ἔρχονται στῆς Παναγιᾶς τὴν πόρτα.
 Ἡ Παναγία ἢ Δέσποινα καθόταν στὸ θρονί της,
 τὴν προσευχὴ της ἔκανε γιὰ τὸ μονογενῆ της.
 Ἄκούει βροντές, ἀκούει ἀστραπές καὶ ταραχές μεγάλες,

προβάλλει από τή θύρα της νά δῆ τή γειτονιά της.
Βλέπει τόν οὐρανό θαμπό καί τ' ἄστρα βουρκωμένα,
ἀκούει φωνή, ἀκούει λαλιά ἀπ' ἄρχαγγέλου στόμα :

« Σῶσε, κερά μου Παναγιά, τούτηνε δά τήν ὥρα,
καί τόν Ὑγιό σου ἐπιάσανε καί στό σταυρό τόν πᾶνε ».
Ἡ Παναγιά σάν ἄκουσε ἔπεσε καί λιγώθη,
καί σάν τήν συνεφέρανε, τοῦτο τὸ λόγο λέει :
« Ὅσοι πονᾶτε τὸ Χριστό, ὅλοι κοντά μου ἔλατε ».
Ἡ Μάρθα, ἡ Μαγδαληνή καί τοῦ Λαζάρου ἡ μάνα,
τοῦ Ἰακώβου ἡ ἀδελφή, κι οἱ τέσσερεις ἀντάμα,
ἐπῆραν τὸ στρατί στρατί, στρατί τὸ μονοπάτι.
Τηρᾶν ζερβά, τηρᾶν δεξιά, κανένα δὲ γνωρίζουν,
τηρᾶν καί πιὸ δεξιότερα, θωροῦν τὸν Ἄι - Γιάννη.

« Ἄι-μου Γιάννη, Πρόδρομε καί Βαφτιστή τοῦ γιοῦ μου,
μὴν εἰδές μου τὸ τέκνο μου καί σέ τὸ δάσκαλό σου ; »
« Ποιὸς ἔχει χεῖλη νά τὸ πῆ, καρδιά νά μολογήση,
ποιὸς ἔχει χειροπάλαμα, γιὰ νά σοῦ τότε δείξῃ ; »
« Ἔχεις καί χεῖλη νά τὸ πῆς, καρδιά νά μολογήσης,
ἔχεις καί χειροπάλαμα, γιὰ νά μοῦ τότε δείξῃς ».
« Θωρεῖς ἐκεῖνον τὸ γυμνό, τὸν παραπονεμένο,
ὅπου φορεῖ στήν κεφαλή ἀγκάθινο στεφάνι ;
Ἐκεῖνος εἶναι ὁ γιόκας σου κι ἐμέ ὁ δάσκαλός μου ».

Κι ἡ Παναγιά, σάν τ' ἄκουσε, τοῦτον τὸ λόγο λέει :
« Ποῦ ἔναι γκρεμνός νά γκρεμιστῶ, γιालός νά πάω νά πέσω ; »
Κανένας δὲν τῆς μίλησε νά τήν παρηγορήσῃ.
Μόν' ὁ Χριστὸς τῆς μίλησε ἀπ' τὸν Σταυρὸν ἐπάνω :
« Κάνε, μανούλα, ὑπομονή καί διάφορο δὲν ἔχεις.
Στρώσε τραπέζι θλιβερό, νά φᾶνε οἱ θλιμμένοι
καί τὸ Μεγάλο Σάββατο κάθου νά μ' ἀπαντήσης.
Τὴν Κυριακίτσα τὸ πρῶι θά ποῦν Χριστὸς Ἀνέστη ! ».

Δημοτικὸ Τραγούδι

ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ Ο ΑΓΙΟΣ

‘Ο συγγραφεὺς περιγράφει τὸν ἑσπερινὸν τῆς παραμονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς τὸν ὁμώνυμον ναὸν τῆς πατρίδος του Σκιάθου.

Ἐβράδυσεν. Ὁ ἥλιος, δύνων ὀπισθεν τοῦ πευκοφύτου ὄρους, ἔπεμπεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἄκρας τῆς νήσου καὶ εἰς τὰ πρὸ τοῦ λιμένος νησιδία τὰς τελευταίας του ἀκτῖνας, λαμβάνων μεθ’ ἑαυτοῦ ὄλο τὸ εὐφρόσυνον τῆς ἡμέρας θάλπος * καὶ ἀφήνων εἰς τὰ βουναὶ νὰ στέλλωσι τὸ ὄξυ ἐκεῖνο τοῦ χειμῶνος ἀπόγειον *.

Ὁ λιμὴν ἦτο ἀκίνητος ὡς λίμνη. Τρία - τέσσαρα καΐκια ἤρχοντο βιαστικὰ ν’ ἀράξωσι χάριν τῆς ἑορτῆς. Αἱ λέμβοι τῶν ἀλιέων ἔσπευδον καὶ αὐταὶ νὰ προσορμισθῶσι καὶ ἀπὸ τὴν ἔξοχὴν οἱ ποιμένες καὶ γεώργοι κατήρχοντο εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Καὶ μόνος ὁ πράκτωρ τῆς ἀτμοπλοικῆς ἐταιρείας ἀνεβοκατέβαινεν ἀκόμη εἰς τὸ παράλιον περιμένων τὸ ἀτμόπλοιο.

Ὅμως ἐνύκτωσε καὶ ἤρχισε νὰ σημαίνει ἡ ἀγρυπνία. Ὁ γλυκύς τοῦ κώδωνος ἤχος ἐλαλοῦσεν, ἐκελαδοῦσεν, ἐνόμιζες, τὴν πα- νήγυριν.

Εἰς ὅποιανδήποτε νῆσον καὶ ἂν ἀποβιβασθῆς, θὰ ἀπαντήσης τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Νικολάου, μικρὸν ἢ μέγαν, μὲ μάρμαρα ἢ μὲ πλίνθους. Ὁ ἅγιος Νικόλαος εἶναι ὁ παπποὺς τοῦ ναυτικοῦ μας, ἡ γλυκύτερα τοῦ ναύτου παραμυθία *, τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος. Εἰς τὴν ἀγρυπνίαν ἔπρεπεν ὄλοι νὰ παρευρεθῶσι, διότι ἠτύχησαν νὰ πανηγυρίσουν τὴν ἑορτὴν του εἰς τὸ νησακί των. Ὁ ναύτης, καὶ ὅταν εὐδαίμων ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν νῆσόν του, φέρει τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν Ἅγιον, εὐχηθεὶς, ὅταν ἦτο εἰς τὸ πέλαγος, νὰ τύχῃ κατὰ τὴν ἑορτὴν εἰς τὴν πατρίδα του, ν’ ἀγρυπνήσῃ ὄλην τὴν νύκτα. Καὶ ὅταν πάλιν ναυαγὸς εἰς μίαν σανίδα σωθῆ ἢ εἰς ξηρὸν βράχον ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ θανάτου γλυτώσῃ, πρῶτα - πρῶτα θὰ φέρῃ τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν Ἅγιον, λαμπάδα μεγάλην ἢ ἀγυροῦν κανδήλιον, καὶ ὕστερον θὰ μεταβῆ εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ χαιρετίσῃ τὴν μητέρα του ἢ τὴν σύζυγόν του. Ἄλλ’ ἐνίοτε δὲν ἐπανέρχεται. Τὸ τάξιμόν του ἦτο βαρὺ.

Εἶχε τάξει ὄλην τὴν ζωὴν του. Νὰ γίνῃ καλόγηρος ! Καὶ οὕτως ὁ εὐλαβής, διασώσας τὴν ζωὴν του ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης

πηγαίνει να την κλείση εις τους άφώνους του μοναστηριού τοίχους, εις τον "Αθωνα.

Πάντες, γεωργοί και ναῦται, συνηθοίζοντο εις την άγρυπνίαν συνωστιζόμενοι * έμπροσθεν τής εικόνας του άγίου Νικολάου, παλαιάς βυζαντινής άγιογραφίας, όλίγον μαυρισμένης ή από του χρόνου ή διότι ό ζωγράφος ήθέλησε διά του σκιερού χρώματος να παραστήση τό αύστηρόν πρόσωπον του θαυματοργου άρχιερέως. Και ήναπτον όλας τās μεγάλας λαμπάδας οί ναῦται, τās όποίας είχαν φέρει από τό ταξίδιον, και έλαμπεν ή εικών, και έλαμπεν όλη ή εκκλησία. Και άκτινοβολούσε τό πρᾶον του άγίου πρόσωπον εκ χαρᾶς, νομίζεις, ως να ηύχαριστείτο, ότι την στιγμήν εκείνην έβούιζεν ό μικρός ναός εκ τής φαιδράς τών άσμάτων ψαλμωδίας, μετ' ιδιαιτέρας άγάπης επαναλαμβανούσης τό «'Αγιε Νικόλαε » εν τοις έγκωμιαστικοις ύμνοις. Και ηύχαριστούντο γύρω - γύρω οί ναῦται άκούοντες τὰ ξσηματα και προσβλέποντες άτενώς * εις την εικόνα, κατάφορτον από τών ανθημάτων *, εν οίς διέπρεπον άργυρά μικρά πλοίαρια, πλοιάρχων άφιερώματα. Κατά τās στιγμάς εκείνας ενόμιζες, ότι ή εικών προσελάμβανε θαυμασίαν τινά κίνησιν και ζωήν αιφνίδιον. 'Ενόμιζες, ότι εκινούντο οί όφθαλμοί του άγίου και εύλογούσεν ή χειρ τους προσφιλείς του ναυτίλους και ότι συχνά μετέβαλλεν όσιν τό γηραιόν του πρόσωπον.

"Αλλος εκ τών εκεί παρισταμένων, έχων εις τον νοῦν του την παροιμιώδη του άγίου Νικολάου έλεημοσύνην και προς τους πένητας συμπάθειαν, τον έβλεπε γλυκύν και μειδιώντα *, ως ότε έσωζε κρυφά τās τρεις εκείνας θυγατέρας από του ήθικου θανάτου, παρέχων τὰ μέσα τής ύπανδρείας, και έτεινε και αύτός την χειρα, νομίζων ότι ό άγιος φλωρία έμοίραζε την στιγμήν εκείνην. "Αλλος πάλιν έχων εις τον νοῦν του, ότι ποτε ό επίσκοπος τών Μύρων *, άγριος και άπειλητικός έμφανισθείς, εκράτησε του δημιου την χειρα, έτοιμον να θανατώση τρεις άνδρας άθώους, συκοφαντηθέντας, τον έβλεπεν εις την εικόνα άγριον και άπειλητικόν με πύρινα βλέμματα. 'Ο δε ναύτης, διαλογιζόμενος την στιγμήν, κατά την όποίαν ό άγιος έσωσε τό κλυδωνιζόμενον σκάφος, έτοιμον να καταποντισθῆ, έφαντάζετο τον άγιον ιστάμενον άτρόμητον εν τῆ πρύμνη και βαστάζοντα κραταιώς τό πηδάλιον, ενῶ ή εικών παρίστα τουτον καθήμενον επί θρόνου και εύλογοῦντα. 'Εκείνος δε πάλιν ό ένθυμούμενος την στιγμήν

κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ Ἅγιος βυθισθεὶς ἐν τῷ πόντῳ ἔσωσεν ἡμίπνικτον τὸν ἀπὸ τοῦ πλοίου πεσόντα ναύτην, ἐνόμιζεν, ὅτι ἔβλεπε διάβροχον τὸν Ἱεράρχην καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ κοντὸν λευκὸν του γένειον ἔσταζεν ἀκόμη θάλασσα.

Τόσῃν ζωὴν παράδοξον ἐλάμβανεν ἡ βυζαντινὴ εἰκὼν ὑπὸ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα φῶτα καὶ τὴν φαιδρὰν ψαλμῳδίαν . . .

(ἀπόσπασμα) « Διηγήματα », τόμ. Β' 1921.

Ἀλέξανδρος Μωρατῆδης

ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΣΤΟΝ ΠΙΝΔΟ

Ὅλο τὸ χειμῶνα ὁ Πίνδος μένει βουβός, ἤσυχος, δὲν ἀκούγεται καθόλου. Νομίζει κανεὶς πὼς κοιμᾶται κάτω ἀπ' τὸ παχὺ κάτασπρο πάπλωμα τῶν χιονιῶν, βυθισμένος σ' ἓναν ὕπνο ὀλοκλήρων μηνῶν.

Οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν, πού οἱ μισοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τσοπάνηδες, κατεβαίνουν τότε μαζί μὲ τὶς οἰκογένειές τους στὰ χειμαδιά. Ἀπ' ὅσους μένουں ἐκεῖ, οἱ ἄντρες, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν καμιὰ δουλειὰ πάνω στὶς ἄγονες κορυφές του, ξειντεύονται σὲ χῶρες μακρινές, γιὰ νὰ ἐξοικονομήσουν τὰ ἀναγκαῖα τῆς ζωῆς.

Μένουں λοιπὸν ἐκεῖ μερικοὶ γέροντες, ἀπόστρατοι τῆς βιοτικῆς πάλης, πού ταράσσουں μὲ τὶς πολὺλογες συζητήσεις των τὴ μονότονη ἐρημιὰ τῶν μεσοχωριῶν καὶ τὴ σιγαλιὰ τῶν χαγιατιῶν τῆς κάθε ἐκκλησιᾶς, καθὼς καὶ ἀρκετὲς γυναῖκες καὶ κοπέλες.

Αὐτὲς κάθουται κλεισμένες μέσα στὰ σπίτια τους, γνέθουں τὰ μάλλινα ὑφάσματά τους, λένε τὴ νύχτα παραμύθια γύρω ἀπ' τὴ φωτιὰ καὶ στὸν ὕπνο τους ὄνειρεύουται τὸ γυρισμὸ τῶν καλῶν τους.

Ἔσπου ἔρχεται ἡ ἀνοιξη . . . Ἔσπου πλησιάζει τὸ Πάσχα, ἡ χαριτωμένη Λαμπρὴ . . .

Τότε παύουں οἱ μπόρες κι οἱ κακοκαιριές. Ὁ οὐρανὸς ἀλαφρώνεται ἀπ' τὰ πυκνὰ σύνεφεα καὶ τὸ πλάτος του ἀνοίγεται καθαρὸ, καταγάλανο. Ὁ ἥλιος ἀνατέλλει στὸν ὀρίζοντα θερμὸς καὶ ζωογόνος. Λιώνουں τὰ χιόνια στὰ χαμηλῶματα τοῦ Πίνδου, καὶ τὰ νερὰ σχηματίζουں μεγάλα, θολὰ κι ὀρμητικὰ ρέματα.

Στὰ σπλάχνα τῆς γῆς ξυπνᾶ τὸ μικρὸ χόρτο καὶ φουντώνει

τὸ λουλουδάκι ἀπὸ τὰ ζεστὰ τοῦ ἡλίου φιλιὰ. Μόνον οἱ κορυφές λαμποκοποῦν ἀκόμα, κατάλευκες καὶ παγωμένες.

Τότε ἀρχίζει νὰ ξυπνᾷ κι ὁ Πίνδος. Ἡ καρδιά του πυρώνεται καὶ ξεπαγών' ἢ φωνή του. Οἱ γέροντες τῶν χωριῶν του κατεβαίνουν συχνότερα στὰ μεσοχώρια καὶ στὰ χαγιόγρια τῶν ἐκκλησιῶν, τὰ πρόσωπά τους παίρνουν φαιδρὴ ὄψη κι οἱ συζητήσεις τους ζωηρότερο ὕφος.

Οἱ γυναῖκες κι οἱ κοπέλες δὲν κλείνουν πιά ἐρμητικὰ τὰ παράθυρα καὶ τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν. Παρατοῦν κάπου - κάπου τὸ μελαγχολικὸ ἀργαλειὸ καὶ πιάνουν τ' ἀνοιχτὰ λιακωτὰ, μὲ τὴ ρόκα στὴ μασχάλη καὶ μὲ τὸ τραγούδι στὰ χεῖλη τους, τὸ τραγούδι τῆς ἐλπίδας τοῦ γυρισμοῦ τῶν ξενιτεμένων τους.

Κι αὐτοί, ἀφοῦ γεμίσουν τὰ πορτοφόλια τους μὲ παράδες, ἀφήνουν πιά τὴν ξενιτιά καὶ ξεκινᾶνε γιὰ τὴν πατρίδα τους, γιὰ τὸ σπίτι τους, γιὰ τὸν Πίνδο.

— Μέρες Λαμπριάτικες. . . θὰ γυρίσω τώρα στὸν τόπο μου, λέει χαρούμενο κάθε ξενιτεμένο παιδί τοῦ Πίνδου.

Τὸ Μεγαλοβδόμαδο οἱ ξενιτεμένοι βρίσκονται ὅλοι στὸ δρόμο καὶ φτάνουν στὶς πατρίδες τους ὡς τὸ βράδυ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Εἶναι συνήθεια νὰ πᾶνε ὅλοι στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ χωριοῦ τους ἐκεῖνη τὴ νύχτα καὶ ν' ἀκολουθήσουν τὸ γύρισμα τοῦ Ἐπιταφίου.

Πόση συγκίνηση, πόση χαρὰ, πόση ποίηση ἔχει ὁ γυρισμὸς αὐτῶν τῶν ξενιτεμένων ! Κι οἱ καμπάνες πού στολίζουν, ἀπὸ τρεῖς κι ἀπὸ πέντε μαζί, τὰ ψηλὰ καμπαναριὰ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Πίνδου, ἀναστατώνουν αὐτὲς τὶς ἡμέρες μὲ τοὺς ἤχους των ὅλη τὴν ἔκταση τῶν βουνῶν καὶ τὰ βᾶθη τῶν ἀγρίων ἐκείνων φαραγγιῶν. Νομίζει κανεὶς πὼς ἀλαλάζουν κι αὐτὰ ἀπ' τὴ χαρὰ τους γιὰ τὸν ἐρχομὸ τῶν ξενιτεμένων.

Πιὸ χαρωπὲς ὅμως ἀντηχοῦν οἱ καμπάνες στὸν ὄρθρο τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, στὴν πρώτη Ἀνάσταση. Καὶ σημαίνουν, σημαίνουν ἀδιάκοπα τότε, σὰ νὰ θέλουν νὰ ξυπνήσουν καὶ τοὺς νεκροὺς ἀπ' τὰ μνήματά τους, γιὰ νὰ γιορτάσουν στὴν ἐκκλησιὰ τὴ μεγάλη Ἀνάσταση.

Εἶναι σὰ νὰ κρᾶζουν τοῦ γέρου - Πίνδου νὰ σηκωθῆ πιά ἀπ' τὸν βαρὺ ὕπνο του, νὰ ξετιναχθῆ, νὰ ἰδῆ τὸν ἐρχομὸ τῆς γλυκιᾶς ἀνοιξῆς, ν' ἀκούση τὸ γλυκὸ κελάδημα τῶν πουλιῶν τοῦ Ἀπριλίη,

σὰ νὰ σαλπίζουν πολεμικὸ ἐγερτήριο στὸν κοιμισμένο, στὸ σκλαβωμένο λαὸ τῆς Ἡπείρου.

Μεμιᾶς τὰ παράθυρα τῶν σπιτιῶν φωτίζονται ὅλα, οἱ πόρτες ἀνοίγουνε ὡς πέρα καὶ βγαίνουν ἀπ' αὐτὲς οἱ χωρικοὶ, ἄντρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιά, ὅλοι καλοντυμένοι καὶ στολισμένοι μὲ τὰ δῶρα ποὺ τοὺς ἔφεραν ἀπὸ τὶς μακρινὲς χῶρες οἱ ξενιτεμένοι τους καὶ τρέχουν μὲ τὶς λαμπάδες των τὶς λευκὲς στὴν ἐκκλησιά.

Ἡ ἐκκλησιά πλημμυρίζει ἀπὸ φῶτα στὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτὸς » ποὺ λέει ὁ παπὰς βγαίνοντας λαμπροφορεμένος στὴν Ὠραία Πύλη μὲ ἀναμμένα τὰ τρικέρια κι ἀντηχεῖ ἀπὸ ψιθυρισμοὺς χαρωποὺς μὲ τὴν ἐκφώνηση τοῦ « Χριστὸς ἀνέστη ». Ἄλλες κωδωνοκρουσίες δυνατὲς ἐπακολουθοῦν τότε κι ἄλλοι ἀντίλαλοι μακρινοί.

Κι ὅταν βγαίνουν ἀπολείτουργα ἀπ' τὴν ἐκκλησιά, τοὺς χαιρετίζει μὲ χαμόγελα τὸ ροδόλευκο γλυκοχάραγμα, ποὺ βάφει μὲ τὴν πορφύρα του τὶς ἄκρες τ' οὐρανοῦ καὶ τῶν κορυφῶν τὰ χιόνια, καὶ μυρώνει μὲ θεϊκὰ ἀρώματα τὰ χλοερά χαλιά τῶν χαμηλωμάτων καὶ τὸν αἰθέρα, καὶ διαλύει τὰ σκοτάδια τῶν βαθιῶν φαραγγιῶν.

Νὰ κι ὁ ἥλιος, ποὺ ἀνατέλλει σὲ λίγο, ὁ λαμπρός, ὁ ζεστός, ὁ γλυκός, ὁ πρόσχαρος ἥλιος τῆς Λαμπρῆς, ποὺ φιλεῖ μὲ τόσην ἀγάπη, μὲ τόσον πόνο τοὺς κατοίκους τοῦ Πίνδου, καὶ πρὸ πάντων τοὺς ξενιτεμένους, σὰν νὰ τοὺς σφίγγη στὴν ἀγκαλιά του πατρικά, σὰν νὰ τοὺς λήη νὰ λησμονήσουν τὴν κακοπέραση τῆς ξενιτιάς, σὰ νὰ τοὺς ὑπόσχεται γιὰ πολλοὺς μῆνες νὰ μὴν τοὺς ἀναγκάση ν' ἀφήσουν τὸν τόπο τους, τὴν οἰκογένειά τους.

Χαϊδεύει ὁ λαμπριάτικος ἥλιος τὸν χιονισμένο Πίνδο, τὸν χαϊδεύει καὶ τοῦ ὀρκίζεται, πὼς θὰ συγκεντρώσῃ ὅλες τὶς φλόγες καὶ θὰ ἀναλύσῃ γρήγορα τὰ παχιά χιόνια του, θὰ τὸν ξεφορτώσῃ ἀπ' τοὺς βαριοὺς πάγους, θὰ τὸν στολίσῃ πάλι μὲ ἴσκιους, μὲ λουλούδια, μὲ πουλιὰ καὶ θὰ φέρῃ πάλι στὴν ἀγκαλιά του κάτω ἀπ' τὰ χειμαδιὰ τὰ πρόβατα μὲ τὰ λαμπρά τους κουδούνια, τοὺς βοσκοὺς μὲ τὶς γλυκιὲς του φλογέρες, τὶς βλαχοποῦλες μὲ τὰ γλυκὰ τους τραγούδια καὶ τοὺς κλέφτες τους τοὺς παλιοὺς μὲ τ' ἀσημένια τους ἄρματα.

Καὶ χαμογελάει τώρα ὁ Πίνδος καὶ λησμοναίει τὸν μακρὺ χειμωιάτικο ὕπνο του καὶ ξαναπαίρνει ζωὴ καὶ δύναμη.

Τ' ἀπομεσήμερο τῆς Κυριακῆς γίνεταί στὶς ἐκκλησιᾶς ἡ δεύτερη

Ἄνάσταση, ἡ λεγομένη Ἀγάπη. Χορτασμένοι ἐκεῖ ὅλοι ἀπ' τὸ πασχαλινὸ τραπέζι, μεθυσμένοι ἀπ' τὴν χαρὰ καὶ τὴν εὐτυχία καὶ ζεσταμένοι ἀπὸ τὶς ἀχτίδες τοῦ εὐεργετικοῦ ἡλίου, ξεχύνουν γύρω τους τὸ τραγούδι τῆς ζωῆς.

Ἀλλάζουν τώρα τὸ φιλὶ τῆς Ἀγάπης, πάνω στὸ χορὸ ποὺ στήνουν οἱ μαυρομάτες στὰ χοροστάσια, στὶς πλατιῆς αὐλές καὶ στὰ χορταρόστρωτα σιάδια * τῶν χωριῶν.

Αὐτὸ εἶναι τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο. Εἶναι τὸ πρῶτο ξύπνημα ὕστερ' ἀπὸ τὸν βαρὺ, βαρύτατο χειμωνιάτικο ὕπνο. Εἶναι ἡ πρώτη Ἀνάσταση τῆς ζωῆς ὕστερ' ἀπὸ μιὰ μεγάλη νάρκη κι ἕναν βαθὺ μαρasmus. Καὶ γι' αὐτὸ γιορτάζεται τόσο χαριτωμένα, τόσο πρωτότυπα.

Ἐφημ. «Ἠχώ τῶν Ἀθηνῶν», 1892

Κώστας Κονστάλλης

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Πολλοὶ ποιμένες συγκεντρώθηκαν τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων εἰς μίαν στάνην ἡπειρωτικοῦ χειμαδιοῦ.

- Ρίχνετε ἀκόμα στὴ φωτιά κλαρούδια, ρίχνε, Χρῖστο, σ' ἔκαψε κείνο τὸ δαυλί, γέρο Καψάλη ; σβῆσ' το. Νάσο, πετάξου ἐσὺ νὰ ἰδῆς τὰ ζωντανὰ στὴ στάνη καὶ τί καιρὸ θὰ κάνη.
- Κύρ Γάκη, ξεφεγγάρωσε καὶ μὲ τὸ χιόνι τώρα ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη μιὰ χαρὰ ἀσπρίζει ἡ Βαλαώρα *.
Κι εἶναι μιὰ βούβαση βαθειὰ στὴ γῆ, στὰ οὐράνια πάστρα καὶ λάμπουν πλήθια τ' ἄστρα.

Τὰ ζωντανὰ μὲς στὸ μαντρί κλειστὰ καταλαγιάζουν, στὸν τσάρκο * κάπου μοναχὰ μικράκια ἄρνια βελάζουν. Εἶναι τὰ γρέκια * τους ζεστὰ καὶ τρῶν κλαρὶ τὰ πράτα κομμένο ἀπ' τὰ Ζερβάτα.

— Τώρα σταθῆτε ὀλόγυρα, παιδιά μ', κι ἀκουρμαστῆτε *·
 τοῦ κόσμου ὁ Ἀφέντης ὁ Χριστὸς — νὰ μὴ τὸ λησμονῆτε —
 γεννήθηκε σὲ μιὰ σπηλιά, πού ζωντανὰ μαντρίζαν,
 τ' ἄρνια Τὸν χουχουλίζαν *.

Μέσ' ἀπὸ κείνη βλόγησε κάθε βοσκοῦ κοπάδι
 καὶ σὰν ἀπόψε ἀόρατος, γυρνᾷ μέσ στοῦ σκοτάδι,
 καὶ παίρνει ἀράδα τὰ μαντριά, κοπάδια ὅπου φυλᾷνε
 ρωτώντας πῶς περνᾷνε.

Καὶ τοῦτο ἀκουρμαστῆτε το — δὲν εἶναι παραμῦθι —
 κατόπι ὄχ τὰ μεσάνυχτα καὶ μὲ τὸ πρῶτο ὄρνιθι,
 στὴ μάντρα ἕνα χριστόψωμο νὰ γλείψουν, φέρτε γύρα,
 γαλάρια ἄρνια καὶ στεῖρα.

Τὶ ἐμάθαν τὸν Ἀφέντη μας, ὅπῳ γλείφαν στὰ γέννα
 καὶ τὸ θυμοῦνται χρονικῆς, παιδιά, τὰ βλογημένα.
 καὶ ἂν δὲν τὸ γλείψουν τὸ ψωμί τὴν ὥρ' αὐτὴ βελάζουν,
 σὰ γνωστικὰ ἀνακράζουν.

Καὶ τώρα φέρτε τὰ δεντρά καὶ τὸ κρασί, τὸ λάδι,
 γιὰ νὰ παντρέψω τὴ φωτιά, ἀκόμ' αὐτὸ τὸ βράδυ,
 τί γέρασα κι εἶν' ἄγνωρο τοῦ χρόνου τί μὲ βρίσκει,
 λίγη ζωὴ μοῦ μνήσκει *.

Πρῶτα παντρεύω σε φωτιά μὲ τοῦτο τὸ πουρνάρι,
 ὅπῳ χεὶ τὸ κορμὶ στοιχειὸ καὶ δράκο τὸ κλωνάρι,
 ὡσὰν αὐτὸ χιλιόχρονη νὰ ζᾷς, νὰ μὴ γεράζης.
 νὰ καῖς παντοῦ, νὰ βράζης.

Σοῦ δίνω καὶ τὸν πλάτανο μὲ τὰ πλατιά τὰ φύλλα,
 παντοῦ ν' ἀπλώνης γύρα σου καὶ στὰ ψηλὰ καπνίλα,
 νὰ δείχνεσαι πῶς πάντα ζᾷς καὶ ζᾷν μαζί σου ἀνθρώποι
 σὲ πόλη ἢ βοσκοτόπι.

‘Από τήν στρουγγοκάλυβα ποτέ νά μή μοῦ λείπησ,
 τί μοῦ εἶσαι τῆς χαρᾶς ζωῆ κι ὄχτρος τρανός τῆς λύπης,
 νά σ’ ἀνακράζω νά μ’ ἀκοῦς, νά βάζης νά μοῦ κραίνης *
 γλυκά νά μέ θερμαίνης.

Νά ζήσετε χρόνια πολλά κι ἀτίκρानτα, παιδιά μου,
 σάν τὰ ρουπάκια * τοῦ Ζυγοῦ, σάν τὰ βουνά τοῦ Γράμμου,
 νά μή σᾶς εὐρουνε ποτές τὰ ἔρημα τὰ γέρα !

— Νά ζᾶς κι ἐσύ, πατέρα !

« ‘Ο Τραγουδιστής τοῦ χωριοῦ καί τῆς στάνης » 1892 *Κώστας Κροστάλλης*

Ο ΠΑΠΑ - ΔΙΑΝΕΛΟΣ

‘Ο ἥρωας τοῦ παρόντος διηγήματος εἶναι ὁ κύρ Κωνσταντός ὁ Ζ’ μαροχάφτης, τρίτος πάρεδρος τοῦ χωριοῦ τοῦ δήμου Λίτης, ὅστις ὑπεσχέθη, ὡς εἶχε πάντοτε συνήθειαν εὐκόλως νά ὑπόσχεται, (εἰς τήν ἀρετήν δέ ταύτην ἴσως ὤφειλε καί τήν ἐπιτυχίαν του εἰς τὰ πολιτικά, διότι ἐνῶ ὁ ἀ’ καί β’ πάρεδρος εἰς πᾶσαν ἐκλογὴν ἐμάχοντο πάντοτε περί τῆς πρώτης τάξεως πρὸς ἀλλήλους, αὐτὸς μετριοφρων καί χωρίς κεράσματα ἐξελέγετο ἀσφαλῶς τρίτος ἐκάστοτε, μὴ ὑπάρχοντος τετάρτου συναγωνιστοῦ) ὑπεσχέθη, λέγω, νά ὑπάγη νά συλλειτουργήσῃ μέ τὸν παπα - Διανέλον τὸν πρωτέκδικον, ἔξω εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. ‘Ο ναῖσκος εὐρίσκετο τρεῖς ὥρας μακρὰν τῆς πόλεως, καί ὁ παπα - Διανέλος ὁ πρωτέκδικος εἶχεν ἀπέλθει ἐκεῖ ἀπὸ τῆς πρωίας τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἀφοῦ ἔλαβε τήν ὑπόσχεσιν τοῦ κύρ Κωνσταντοῦ ὅτι θά ἔφθανε πρὸς τὸ βράδυ, διὰ νά ψάλλῃ καί συνεορτάσωσιν ὁμοῦ τήν Ἀνάστασιν. “ Ἄλλον βοηθὸν ὁ παπὰς δὲν εἶχεν· ὁ νεώτερος υἱὸς του ἐτοιμαζόμενος ἐφέτος δι’ ἐξετάσεις εἰς τὸ διδασκαλεῖον δὲν ἠδυνήθη νά ἔλθῃ τὸ Πάσχα. ‘Ο ἄλλος ἔλειπε διαρκῶς ναύτης μέ τὰ καράβια του. Θυγατέρες, τὸ ἄφθονον τοῦτο προῖον τοῦ τόπου, τοῦ εἶχεν ἀφήσει πλησμονὴν ἢ μακαρίτισσα ἢ πρεσβυτέρα, πέντε τὸν ἀριθμὸν — ἄς εἶχαν ζωὴν — ὅπου δὲν ἔπαυαν ἀενάως νά μεγαλώνουν — νά μὴν ἀβασκαθοῦν· ἦσαν τόσον γείτονες τήν ἡλικίαν, ὥστε δὲν ἐπρόφθανε νά μεγαλώσῃ ἢ μία, καί ἡ ἄλλη ἀμέσως τήν ἔφθανεν·

ὅσον ἐμεγάλωναν, τόσον ἐφαίνοντο, καὶ μάλιστα αἱ μεσαῖαι τρεῖς, ἴσαι περίπου εἰς τὰ χρόνια, ἴσως καὶ εἰς τὸ ἀνάστημα· καὶ ὁ παπα - Διανέλος, ἀκούσιος ἱερομόναχος, δὲν ἦτο ἐλεύθερος οὔτε εἰς μοναστήριον νὰ καταφύγη.

Τὸν τριῶν ὥρων δρόμον ἀπὸ τὴν πολίχνην εἰς τὸ ἐξωκκλήσιον εἶχε διανύσει τὸ πρῶν, ἀπολείτουργα, ὁ παπα - Διανέλος, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὰς δύο νεωτέρας θυγατέρας του, κορασίδας δέκα καὶ δώδεκα ἐτῶν, καὶ ἀπὸ ομάδα ἑπτὰ ἢ ὀκτῶ γυναικῶν φιλεόρτων, προπορευομένου τοῦ ὄνου του φορτωμένου μὲ δισάκιον μὲ τὰ ἱερά τοῦ παπᾶ. Ὁ ἥλιος ἦτον ὡς δύο καλαμιές ὑψηλά ὅταν ἐξῆλθον εἰς τοῦ Γιατροῦ τ' ἀμπέλι, εἶτα ἔφθασαν εἰς τὰ Βουρλίδια, εἶτα ἀνῆλθον ἀσθμαίνοντες εἰς τοῦ Ματαρώνα τὸν Πεῦκον, ὅστις ἴστατο τότε ἀκόμη ἐκεῖ καὶ εὐηργέτει τοὺς ὁδοιπόρους μὲ τὴν παρήγορον σκιάν του εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος. Εἰσῆλθον εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ καὶ ἐξεφόρτωσαν τὸ ὄναριον.

Ἐκ τῶν γυναικῶν, αἱ μὲν συνέλεξαν χαμόκλαδα καὶ ἦναψαν φωτιὰν διὰ νὰ ψήσωσι καφὲν καὶ προσφέρωσιν εἰς τὸν ἱερέα, αἱ δὲ ἔδραξαν ἐκ τῶν εὐδῶν θάμνων δέσμα σχοίνων καὶ πριναρίων καὶ φασκομηλεῶν καὶ συνέδεσαν προχείρως διὰ κλωστής σκούπας καὶ ἤρχισαν γοργὰ καὶ στρωτὰ νὰ σκουπίζωσιν ἄλλαι τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἄλλαι τὸ προαύλιον. Ὁ ἱερεὺς ἀπετέλεσε σκούπαν ἐκ δάφνης καὶ μύρτου καὶ δενδρολιβάνου, καὶ ἐσάρωσε μόνος του τὸ θυσιαστήριον καὶ ὄλον τὸ ἱερὸν βῆμα. Δὲν ἔπαυε δὲ νὰ γογγύζη καὶ νὰ διαμαρτύρεται ἐναντίον τῆς ἀβελτηρίας, ὡς ἔλεγε, τῶν βοσκῶν καὶ τῶν αἰπόλων, αὐτῶν ἐκείνων, οἵτινες τὸν εἶχον προσκαλέσει νὰ τοὺς κάμη Ἀνάστασιν εἰς τὸ Βουνόν, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων κανεὶς δὲν εἶχε φανῆ ἀκόμη· αὐτοὶ προέβαινον ἐνίοτε μέχρι τῆς βεβηλώσεως τοῦ νὰ εἰσάγωσιν, ἴσως ἐν καιρῷ βροχῆς, τὰ θρέμματά των ἐντὸς τῶν ἐξωκκλησιῶν, ὡς ἠδύνατο νὰ πεισθῆ τις ἐκ τῆς παρουσίας διαφόρων ἰχνῶν τῆς εἰσβολῆς, τὰ ὁποῖα οὐδ' εἶχον λάβει τὸν κόπον νὰ ἐξαλείψωσιν. Ἐνδοθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος, ἐνῶ ἔκυπτε διὰ νὰ σκουπίσῃ, ἠκούετο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ψιθυρίζων μετὰ στεναγμοῦ.

— Ἀχ ! ἀλίμονο . . . « ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσης, Κύριε ! ».

— Δὲν τσάκισε κανεὶς τὸ ποδαράκι του ! ἔκραξεν ἀπαντῶσα ἔξωθεν εἰς τὸν στεναγμὸν τοῦ ἱερέως ἡ θεία - Σειραίνῳ, ἡ ἀληθὴς σημιοφόρος τῶν ἐξοχικῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν πανηγυριῶν.

— «'Ανθρώπους και κτήνη ! » έψιθύρισε πάλιν ό ίερεύς.

Είχε παρέλθει ήδη ή μεσημβρία και ό ίερεύς μετά τοϋ μικροϋ ποιμνίου έκάθισαν να γευματίσωσιν υπό την ίεράν έλαίαν, έν τῷ περιβόλῳ τοϋ ναΐσκου, έγγϋς τοϋ παμπαλαίου έκεινου λιθοκτίστου κιβουρίου, τὸ όποϊον κατ' άλλους ήτο στέρνα ύδατος και κατ' άλλους κοιμητήριον ή όστεοθήκη. 'Η θειά Μαθηνώ, γηραιά εύλαβής γυνή, άποβλέψασα πρὸς τὸ κτίριον τοϋτο μετά στεναγμοϋ είπεν :

— 'Ημεϊς τρῶμε, κορίτσια· να έχουν τάχα κι οί φτωχοί να φῶνε ;

— Τρῶν οί πεθαμένοι, θεια - Μαθηνώ ; είπε τὸ 'Αγλαώ, ή δωδεκάετις παιδίσκη τοϋ ίερέως.

— Οί πεθαμένοι τρῶνε κόλλυβα, έγὼ τὸ ξέρω, προσέθηκε τὸ Καλλιοπώ, ή δεκάετις μικρά άδελφή της, και γι αυτό ήμεϊς στο σπίτι, όσα κόλλυβα μᾶς φέρνουνε, όλα τὰ μοιράζουμε στοϋς φτωχοϋς και στὰ παιδιὰ τὰ γειτονόπουλα, γιὰ να έχη ή μάνα μας, ή φτωχή να φάη στὸν άλλον κόσμο . . .

Τὸ δειλινὸν έφάνησαν μακρόθεν να κατεβαίνωσι την ράχιν έρχόμεναι αί καλυβιώτισσαι γυναϊκες, αί ποιμενίδες και βοσκίδες τῶν άγροτικῶν συνοικιῶν. 'Ηλθον φέρουσαι πελωρίους κοφίνους γεμάτους άνθη, λαμπάδας, κηρία και άγγεϊα με έλαιον και πρόσφορα και μικράς φιαλίδας με νᾶμα, ή όδηγοϋσαι όνάρια με τὰ σάγματα έπεστρωμένα δια κιλιμίων και χραμίων, φορτωμένα τορβάδες και δισάκκια με φλάσκας οϊνου, με τυρία νωπά ή ζεματισμένα και κόκκινα αύγά.

Κατόπιν έφάνησαν σφυρίζοντες άλλοκότως δύο ή τρεϊς βοσκοί με τὰς άγέλας των, τὰς όποϊας ώδήγησαν παρα τὸν άπότομον κρημνὸν πρὸς την θάλασσαν. Οί τράγοι επήδων από βράχον εις βράχον, από όχθον εις όχθον, από κοιλώματος εις κοίλωμα, ένῶ τὰ έρίφια χαριέντως σκιρτῶντα έτρεχον κατόπιν τῶν αίγῶν βελάζοντα, άγαλλόμενα πρὸς την νέαν δι' αυτὰ άπόλαυσιν τοϋ άγνώστου τούτου πράγματος τής ζωής, εκθέτοντα εις τὸν ήλιον τὰ στακτερά ή στικτὰ και λευκὰ και μαϋρα τριχώματά των.

Τελευταίοι έφθασαν οί ποιμένες άνευ τῶν άμνάδων των, τὰς όποϊας είχαν αφήσει όπίσω εις τὰς μάνδρας, κομίσαντες μόνον δύο άρνία σφαγμένα. 'Εφθασαν συγυρισμένοι, άλλαγμένοι, στολισμένοι όλοι των, με καθαροϋς χιτῶνας, κοντὰ βρακία και ύψηλές βλαχό-

καλτσες, μέ πλατέα ζωνάρια κίτρινα ἢ κόκκινα, ξυραφισμένοι καί μέ τοὺς λινόχρους ἢ καστανοὺς μύστακας ἀγκιστροειδεῖς.

Ταχέως ἔκλινεν ἡ ἡμέρα καί ὁ ἥλιος ἔδυσεν εἰς μίαν ράχιν τοῦ Πηλίου, ἀντικρύ, ἀφοῦ ἐπὶ πέντε λεπτά τῆς ὥρας εἶχε μείνει στεφανωμένος μέ κυάνεια καί περιπόρφυρα χρυσαυγῆ νέφη, ἀντιλαμβάνων ὁ ἴδιος ὄσσην ἀπέδιδε δόξαν καί λάμψιν, καί ἐπὶ δέκα λεπτά ἀκόμη, ἀφοῦ ἔβασίλευσεν, αἱ ἀκτῖνες τῆς στέψεώς του ἔμειναν χρυσοφαεῖς, πορφυρίζουσαι, κυανίζουσαι, βάπτουσαι τὸ βουνὸν μέ ἰῶδες χρῶμα.

Εἶτα κατῆλθεν ἡρέμα ἐπὶ τοῦ ὄρους ἡ νύξ, σπεύρουσα παντοῦ τὸ βαθύ καί ἄρρητον μυστήριόν της. Καί ὁ μπαρμπα - Κωνσταντὸς ὁ Ζ' μαροχάφτης, τρίτος πάρεδρος τοῦ χωρίου τοῦ δήμου Λίτης, δὲν ἐφάνη οὐδαμῶθεν νὰ ἔρχεται.

Ἦτο δὲ ἀνήσυχος ὁ ἱερεὺς καί φόβος ἦτο νὰ μείνωσι χωρὶς Ἀνάστασιν καί λειτουργίαν. Διότι εὐλόγως δὲν ἠδύνατο ἄνευ βοηθοῦ νὰ ἱεροπρακτῆσῃ. Λειτουργία χωρὶς ἓνα τοῦλάχιστον ψάλτην ἢ ἀναγνώστην δὲν γίνεται. Οἱ ποιμένες καί οἱ βοσκοὶ ἦσαν ὄλοι, ὡς εἰκός, οὐ μόνον ἀγράμματοι, ἀλλὰ καί ἀλιβάνιστοι οἱ κακόμοιροι, πολλοὶ τούτων.

— Τώρα τί νὰ κάμουμε ;... Ὅριστε, σοῦ ὑπόσχονται σίγουρα μιά δουλειὰ κι' ὕστερα σ' ἀφήνουν μέσ στη μέση. « Ἀνθρώπους καί κτήνη σώσης, Κύριε ! ».

Ἦλπιζεν ἐν τούτοις ἀκόμη ὅτι ὁ μπαρμπα - Κωνσταντὸς θὰ ἦρχετο. Ἀργοστόλιστος ἦτο πάντοτε, τὸν ἤξευρεν. Ἀλλὰ τώρα ἦτο σκοτεινὴ ἀκόμη ἡ νύξ καί μόνον τὰ ἄστρα ἔλαμπαν ἄνω. Ὀλίγον ὕστερα ἀνέτειλεν ἡ σελήνη, καί τότε ἐλπίς ἦτο νὰ ἔλθῃ.

Παρῆλθον δύο ὥραι καί ἡ σελήνη ἀνέτειλε κολοβὴ ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν βουνὸν ἄνω, ἀνερχομένη βραδέως εἰς τὸ στερέωμα, καί αἱ τάξεις τῶν ἄστρων ἠραιοῦθησαν ἐπ' ἄπειρον καί σχεδὸν ἡμαυρώθησαν εἰς τὴν διάβασίν της. Παρῆλθεν ἀκόμη μία ὥρα. Ὁ μπαρμπα - Κωνσταντὸς δὲν ἐφάνη.

Ὁ ἱερεὺς ἤρχισε ν' ἀγανακτῆ.

— Ὁ ἀσυνείδητος ! ὁ μωρός . . . Ἠμαρτον Κύριε ! « Ἀνθρώπους καί κτήνη . . . ».

— Τὰ ξέρω ἐγὼ ἀπὸ ὄξου τὰ πλιότερα τὰ γράμματα, παπά, τοῦ ἔλεγεν ἡ θειά τὸ Μαθηνώ, διὰ νὰ τοῦ δώσῃ θάρρος· τὰ κανοναρχῶ

κειδὰ στ' αὐτὶ τοῦ γερο - Φιλιππῆ, κι ὁ γερο - Φιλιππῆς, ὁποῦν' θεοφοβοῦμενος ἄνθρωπος θὰ τὰ λέη κειδὰ ὅπως - ὅπως . . .

— Νά δὰ ἡ ὥρα νὰ σὲ κάνουμε καὶ ψάλτη, Μαθηνῶ ! ἀπήντησε γελάσας ὁ ἱερεὺς.

Ἐστώσον ἐπλησίαζε μεσονύκτιον καὶ δὲν ἦτον ἐλπίς νὰ ἔλθῃ πλέον ὁ μπαρμπα - Κωνσταντός, ὁ τρίτος πάρεδρος.

Ἐ παπα - Διανέλος ἐσηκώθη στενάζων, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν καὶ προσεκύνησεν εἰς τὰς βαθμίδας τοῦ ἱεροῦ βήματος. Εὐθύς κατόπιεν του ἔτρεξαν ἡ γριά Μαθηνῶ καὶ ἡ θειὰ τὸ Σεிரαινῶ, ἡ σηματοφόρος τῶν πανηγύρεων. Αἱ δύο γυναῖκες ἤρχισαν νὰ ἀναζωπυρῶσι τὰ φυτίλια, νὰ ρίπτωσιν ἔλαιον εἰς τὰς κανδήλας καὶ νὰ κάμνωσιν ἐγκαρδίους σταυρούς. Ἡσθάνοντο ἀνέκφραστον χαρὰν καὶ γλύκαν εἰς τὰ σωθικά των. Ἦταν Ἀνάστασις. Ἀνάστασις ! Τὸ πρόσωπον τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ ἔλαμπε μὲ ἅγιον φῶς, δεξιὰ τῆς Ἱερᾶς Πύλης. Ἡ μορφή τῆς Δεσποίνης Θεοτόκου ἤστραπτεν ἐξ ἀπάτου χαρᾶς ἀριστερόθεν, κρατούσης τὸ θεῖον βρέφος τῆς.

Τέλος δὲν ἦτο ἐλπίς νὰ ἔλθῃ ὁ κύρ Κωνσταντός, καὶ ὠφειλον ἐκ τῶν ἐνότων νὰ ψάλωσι τὴν ἀκολουθίαν. Αἱ ἐκ τῆς πόλεως γυναῖκες, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, ἀποτινάξασαι τὴν ὑπνώδη νάρκην, εἰσῆλθον εἰς τὸν ναῖσκον. Αἱ ἐκ τῶν ἀγρῶν ποιμενίδες δὲν ἤργησαν νὰ ἐξυπνήσωσιν, ὁ δὲ παπα - Διανέλος ἐξῆλθε πρὸς στιγμήν καὶ λαβὼν τεμάχιον παλαιᾶς σανίδος καὶ σφυροειδὲς ξύλον, κατεσκεύασεν αὐτοσχέδιον σήμαντρον, διότι φεῦ ! δὲν ὑπῆρχε πρὸ πολλοῦ κώδων, ὅστις νὰ ἐξυπνᾷ τοὺς πρὸ αἰῶνων κοιμηθέντας καὶ νὰ συγκινηῖ τὴν κόριν τῶν ἀπὸ γενεῶν κοιμηθέντων κατοίκων τῆς πάλαι ποτὲ ὑπαρξάσης πόλεως. Διὰ τοῦ σήμαντρού τουτοῦ ἤρχισε νὰ κρούη ὁ ἱερεὺς εἰς τροχάιους πρῶτον (τὸν ἀδάμ, ἀδάμ, ἀδάμ), εἶτα εἰς ἰάμβους (τὸ τάλαντον, τὸ τάλαντον). Οἱ βοσκοὶ ἐνωτισθέντες τὸν μονότονον ἤχον ἐτινάχθησαν διὰ μιᾶς ἐπάνω, ἐπέταξαν τὰς κάπας των, ἐνίφθησαν καὶ ἔτρεξαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, κρατοῦντες τὰς λαμπάδας των.

Ἐ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητόν, ἔψαλε μόνος του τὴν παννυχίδα, ὅλον τὸ « Κύματι θαλάσσης », ἐθυμίασεν, ἔκαμεν ἀπόλυσιν, εἶτα φορέσας ἐπιτραχήλιον καὶ φελόνιον, ἤναψε μεγάλην λαμπάδα καὶ βαστάζων αὐτὴν ἐξῆλθεν εἰς τὰ βημόθυρα, καὶ ἤρχισε νὰ ψάλλῃ μεγαλοφῶνως τὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς ». Οἱ βοσκοὶ ἤναψαν τὰς λαμπάδας των, ὁμοίως καὶ αἱ γυναῖκες κι' ἐξῆλθον ὅλοι εἰς τὸ προαύλιον,

τοῦ ἱερέως κρατοῦντος τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον μετὰ τοῦ θυμιατοῦ καὶ ψάλλοντος « Τὴν Ἀνάστασίν σου, Χριστέ Σωτήρ ». Εἶτα ἡ ἱερά εἰκὼν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἀπετέθησαν ἐπὶ τῆς πεζούλας, ἐκπληρούσης χρέη τρισκελίου, ἐφ' ἧς αἱ γυναῖκες εἶχον στρώσει μεταξοῦφες μακρὸν προσόπιον. Ὁ ἱερεὺς ἀνέγνω ἀργὰ τὸ κατὰ Μᾶρκον « Διαγενομένου τοῦ Σαββάτου », εἶτα θυμιάσας καὶ ἐκφωνήσας τὸ « Δόξα τῇ ὁμοουσίῳ », ἤρχισε νὰ ψάλλῃ λαμπρᾶ τῇ φωνῇ τὸ Χ ρ ι σ τ ὸ ς ἀ ν έ σ τ η . . .

« Λαμπριάτικος Ψάλτης » Ἐφημ.
« Ἀκρόπολις » 1893. (ἀπόσπασμα)

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΟΙ ΚΡΥΦΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Τὴν 9ην ὥραν τῆς πρωίας τουρκιστί, δηλαδὴ περὶ τὴν τρίτην μετὰ τὸ μεσονύκτιον, σπάνιοί τινες διαβάται, οἱ τελευταῖοι ἀπομείναντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Μηναῖ κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς πρώτης Ἀναστάσεως, ἐπέστρεφον σπεύδοντες εἰς τὰς οἰκίας των. Μετ' ὀλίγον οὔτε ἓν βῆμα ἀντήχει εἰς τὸν δρόμον, σιγὴ δὲ νεκρικὴ ἐβασίλευε καθ' ὅλην τὴν τουρκικὴν συνοικίαν. Ἐξαφνα ἡ θύρα τῆς αὐτῆς μεγάλης τινὸς οἰκίας ἠνοιχθῆ χωρὶς κρότον καὶ ἐφάνη προκύψασα κεφαλὴ ἀνθρώπου. Ἡ κεφαλὴ ἐστράφη δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ὡς νὰ ἐξήταζε μετὰ προσοχῆς εἰς τὸ μέσον τοῦ σκότους, ἔπειτα ἀπεσύρθη καὶ ἀνεφάνη πάλιν διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐξέτασιν.

— Ἐλᾶτε, δὲν εἶναι κανεῖς, ἠκούσθη χαμηλὴ φωνή.

Ψιθυρισμὸς ἐλαφρὸς ἠκολούθησε, καὶ τρία σώματα, σκιαὶ μᾶλλον, ἢ μία μεγάλη, αἱ ἄλλαι μικρότεροι, ἐξῆλθον εἰς τὸν δρόμον.

Ἀλλὰ παρευθὺς βήματα ἀντήχησαν, κατ' ἀρχὰς μόλις ἀκούμενα, ἔπειτα δὲ βαρέα καὶ πλησιάζοντα. Αἱ τρεῖς σκιαὶ ἀπεσύρθησαν ἀμέσως ἐντὸς τῆς αὐτῆς, καὶ ἡ θύρα ἐπανεκλείσθη. Ὅτε ὁ διαβάτης ἐπέρασε καὶ ἔσβησεν ὁ κρότος τῶν βημάτων του, προέκυψεν ἐκ νέου ἡ κεφαλὴ ἐκ τῆς ἡμιανοιχθείσης θύρας, ἐστράφη, ἐξήτασε, καὶ τὰ τρία πρόσωπα ἐξῆλθον πάλιν.

— Πᾶμε γρήγορα, ἐπιθύρισε ὁ ὑψηλὸς ἀνὴρ· πᾶμε γρήγορα. Ἄργησαμε πολὺ, καὶ θὰ μᾶς περιμένῃ . . . Βάλε καλύτερα τὸ γιασμάκι σου, Ἐλιφέτ... Ρεσιτί, δώσε μου τὸ χέρι σου !

Καὶ οἱ τρεῖς ἐβυθίσθησαν εἰς τὸ σκότος τοῦ μικροῦ δρόμου καὶ

ἐπροχώρουν σιωπηλοί· ἀλλὰ μόλις ἔστρεψαν αὐτόν, εὐρέθησαν πρὸ γραίας γυναικός, κρατούσης εἰς τὴν χεῖρα λαμπάδα ἀναμμένην. Ἐβάδιζεν αὕτη μετὰ κόπου ἔνεκα τῆς ἡλικίας της, ἐσύρετο σχεδόν, διὰ τὰ φέρη εἰς τὸ σπίτι της τὸ « ἅγιον φῶς » πού εἶχε ἀνάψει εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Εἰς τὴν θέαν τοῦ φωτός καὶ οἱ τρεῖς ἔστρεψαν τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος, διὰ τὰ μὴ ἀναγνωρισθοῦν.

Ἄλλὰ ματαίως· ἡ γραία ὑψωσεν ὀλίγον τὸ φῶς, καὶ ἐφώτισεν αὐτοὺς περισσότερον διὰ τῶν ἀκτίνων του καὶ τῶν βλεμμάτων της. Ὁ δρόμος ἦτο στενός. Τὰ πλατιά ἐνδύματα τῆς Ἐλιφὲτ, μετατοπίζοντα τὸν ἄερα, παρ' ὀλίγον εἰς τὸ σκότος τὰ σβήσουν τὴν φλόγα τῆς λαμπάδος.

— Πολλὰ τὰ ἔτη σας, Μεχμέτ μπέη, εἶπεν ἡ γραία χαιρετίζουσα.

— Καλημέρα, κερά· ἀπήντησεν ἐκεῖνος· καὶ τοῦ χρόνου.

Καὶ ἐπροχώρησε μετὰ τῆς συνοδείας του.

Ἡ γραία στραφεῖσα τότε τοὺς παρηκολούθησεν ἐπ' ὀλίγον διὰ τοῦ βλέματος, ὅταν δὲ τοὺς ἔχασεν εἰς τὸ σκότος, εἶπε μέσα της :

— Τέτοια ὥρα ὁ Μεχμέτ μπέης μὲ μιὰ χανούμ καὶ τὸ γιό του . . . Ποῦ τὰ πηγαίνουνε ; Χριστέ μου, μέρα πού 'ναι, δὲ ρίχνεις μιὰ φωτιά τὰ τὸν κάψης, τὰ γλυτώσουν ἀπὸ ἓνα κακὸ σκύλο οἱ Χριστιανοί ;

Εἰς τὸ σκότος ἦτο βυθισμένος καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Μηναῖ. Πρὸ μικροῦ χιλιάδες κηρίων κατεφώτιζον αὐτόν· πρὸ μικροῦ πλήθους εὐσεβῶν συνωθοῦντο καὶ εἰς τὰς αὐλὰς του ἀκόμη, πρὸ μικροῦ χαρμόσυνου φαλμαφδαίου ἀντήχουν ὑπὸ τοὺς θόλους του καὶ τὸ « Χριστὸς ἀνέστη » ἀπὸ στόματος εἰς στόμα μετεδίδοτο ὡς ὁ γλυκύτατος τῶν ἀσπασμῶν. Τώρα ἀπέμεινε μόνον τὸ ἀνάμικτον ἄρωμα τῶν λιβανωτῶν καὶ τῶν κηρίων, γεμίζον τὴν ἀτμόσφαιραν, ἡ πρὸ τῆς ἐπαργύρου εἰκόνας τῆς Παναγίας κανδήλα, αὕτη μόνη διατηροῦσα τὸ ἀμυδρὸν φῶς της, καὶ σιγή, σιγή πανταχοῦ. . .

Δύο κτύποι ἀκούονται αἴφνης εἰς τὴν ἐσωτερικὴν θύραν. Ἐξ ἐνὸς παρ' αὐτὴν στασιδίου ἐγείρεται τις καθήμενος, ἀναμένων, καὶ σπεύδει μὲ βῆμα ἀσταθές, ὑποτρέμον, ν' ἀνοίξη. Ἦτο ὁ ἱερεὺς.

Εἰσέρχεται εἰς, κλίνει τὸ σῶμα καὶ ἀσπάζεται τὴν δεξιάν του. Εἰσέρχεται ἄλλος, εἰσέρχεται τρίτος καὶ ἐπαναλαμβάνουν τὰ αὐτά. Ἐπειτα ἡ θύρα κλείεται, οἱ δὲ εἰσελθόντες, προπορευομένου τοῦ ἱερέως, πλησιάζουν ἀθορύβως πρὸ τοῦ τέμπλου καὶ γονατίζουν κάμνοντες τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

Ὁ ἱερεὺς Γρηγόριος, γέρων σεβάσμιος μὲ μακρὰν ὀλόλευκον γενειάδα, εἰσέρχεται διὰ τῆς πλαγίας θύρας εἰς τὸ Ἱερόν, ἀνοίγει τὴν Ὠραϊὰν Πύλην καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν μικρότερον τῶν γουπετούντων :

— « Ἐλα, παιδί μου, ἔδῳ νὰ μὲ βοηθήσης. Καὶ παραδίδει εἰς τὰς τρεμούσας ἐκ συγκινήσεως χεῖρας τοῦ σπεύσαντος δεκαετοῦς μικροῦ παιδιοῦ μικρὰν λαμπάδα, ἀφοῦ ἤναψεν αὐτὴν ἐκ τοῦ ἀκοιμήτου φωτὸς ποῦ φυλάσσεται ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου.

Ἐπειτα, μετὰ τινος στιγμᾶς, φορέσας τὸ χρυσοπράσινον αὐτοῦ πετραχήλιον καὶ λαβὼν διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸ λιθοκόλλητον δισκοπότηρον τῆς Ἀγίας Κοινωνίας ἐπλησίασε πρὸς τὴν Ὠραϊὰν Πύλην ψιθυρίζων εὐχὰς τινὰς μὲ χαμηλὴν φωνήν.

Πρὸ αὐτῆς ἐστέκετο ὁ λαμπαδηφόρος παῖς μὲ συμπαθῆ ὠραϊὰν ὄψιν, ὠχρὸς, συγκινημένος, μὴ τολμῶν νὰ ὑψώσῃ πρὸς τὸν ἱερέα τὰ ὄμματα.

— Πλησίασετε, εἶπεν ὁ ἱερεὺς πρὸς τοὺς ἄλλους δύο.

Ἐν πρώτοις ἐπλησίασε γυνή, τριάντα ἕως τριανταπέντε ἐτῶν. Τὸ φῶς τῆς λαμπάδος ἐπιπτεν ὅλον ἐπὶ τῆς μορφῆς της, τῆς ὁποίας ἡ ἄπταιστος κανονικότης καὶ ἡ ἔρασμα αὐστηρότης παρουσίαζον τέλειον τύπον βυζαντινῆς ἀγιογραφίας. Ἦτο ἐπίσης ὠχρὰ καὶ βαθέως συγκινημένη. Ἐχρειάσθη νὰ τὴν στηρίξῃ διὰ τῆς χειρὸς ὁ πλησίον ἰστάμενος, διὰ νὰ μὴ πέσῃ ἀναβαίνουσα τὰς βαθμίδας ποῦ τὴν ἐχώριζον ἀπὸ τοῦ ἱερέως. Οἱ μεγάλοι μαῦροι ὀφθαλμοὶ της ἦσαν δακρυσμένοι.

— « Μεταλαμβάνει ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Μαρία, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ».

Ταῦτα ἀπήγγειλε βραδέως καὶ μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπισημότητος ὁ ἱερεὺς, πλησιάζων πρὸς τὸ στόμα της τὴν θεϊὰν μετάληψιν.

Δύο μεγάλα δάκρυα ἐφάνησαν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐκλύσθησαν εἰς τὰς παρεῖας τῆς μεταλαβούσης.

— Μνήσθητί μου, Κύριε, εἶπεν αὐτὴ μετὰ συντριβῆς, κάμνουσα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ὀπισθοχωροῦσα. Ἐπειτα, εἰς ἓν νεῦμα τοῦ ἱερέως, ἔλαβε τὴν λαμπάδα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ παιδός, διὰ νὰ πλησιάσῃ καὶ οὗτος.

— « Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Νικόλαος », ἐπανέλαβεν ὁ ἱερεὺς, περιβάλλων τὸν παῖδα διὰ φιλοστόργου βλέμματος.

Ἦλθε καὶ ἡ σειρά τοῦ ἀνδρός. Ἀνέβη καὶ οὗτος μὲ θάρρος τὴν ἀνωτέραν πρὸς τὸ ἱερόν βαθμίδα καὶ ἐπλησίασεν. Αἱ ἀκτίνες τῆς λαμπάδος τρέμουν, διότι τρέμει καὶ ἡ χεὶρ τῆς κρατούσης αὐτὴν Μαρίας. Πρὸ τοῦ « σώματος καὶ τοῦ αἵματος » ἡ αὐστηρὰ καὶ ἐπιβλητικὴ ὄψις του καθίσταται ἡμερος καὶ συμπαθῆς, ὡς μορφή μάρτυρος, τὸ δὲ κινούμενον φῶς δίδει ἀνέκφραστον τινα γλυκύτητα εἰς τοὺς συγκινημένους χαρακτῆρας τοῦ προσώπου του, εἰς τοὺς ἀκτινοβολοῦντας ἐκ χαρᾶς ὀφθαλμούς του.

— « Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Μανουήλ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος », ἐπανέλαβε διὰ τρίτην φοράν μετ' ἐπιταθείσης εἰς τὸ ἔπακρον συγκινήσεως ὁ ἱερεὺς καὶ ἐδάκρυσεν καὶ οὗτος.

— Ἀμὴν· εἶπε διὰ βραχύνῃς φωνῆς ὁ μεταλαβών.

Ὅταν μετὰ τινα λεπτὰ αἱ τρεῖς σκιαί, διασχίζουσαι τὸ ἐπικρατοῦν ἔτι σκότος εἰς τὰς στενωπούς τοῦ Ἡρακλείου, ἐπέστρεφαν βιαστικαί εἰς τὴν οἰκίαν των, γραῖά τις δὲν ἔτυχεν εἰς τὸν δρόμον, διὰ νὰ τοὺς ἀναγνωρίσῃ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ κηρίου τῆς Ἀναστάσεως. Ἄν εὐρίσκετο καὶ ἔβλεπε τὸν Μεχμέτ μπέην, τὴν σύζυγόν του Ἐλιφὲτ καὶ τὸν υἱόν του Ρεσοίτ, θὰ τοὺς κατηρᾶτο καὶ αὐτὴ « νὰ ρίξῃ μιὰ φωτιὰ καὶ νὰ τοὺς κάψῃ ὁ Χριστὸς ἡ μέρα πού ἔναι, γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ ἓνα κακὸ σκύλο οἱ Χριστιανοί ».

Διότι ὁ Μεχμέτ ἔχαιρε φήμην σκληροῦ καὶ τυρανικοῦ μπέην, μόνος δὲ ὁ παπα - Γρηγόρης ἐγνώριζε ποίους θησαυροὺς πίστεως, ἀγάπης καὶ αὐταπαρνήσεως περιεῖχον αἱ καρδίαι τοῦ Μανουήλ, τῆς Μαρίας καὶ τοῦ υἱοῦ των, οἱ ὅποιοι, κακοὶ εἰς τὸ φανερόν Τοῦρκοι, ἐξήσκουν κρυφὰ διὰ τῆς σεβασμίας χειρὸς του πᾶσαν χριστιανικὴν ἀρετὴν, θύματα καὶ αὐτοὶ δυστυχισμένα τῆς κατακτῆσεως καὶ τῆς βίας, διατηροῦντα ἄσβεστον, ἀλλὰ μυστικὴν, εἰς τὰς ψυχὰς των τὴν ἱεράν παράδοσιν τῆς πίστεως, πτωχοὶ μάρτυρες, φέροντες ἀντὶ βαρέος σταυροῦ ἐλαφρόν σαρίκιον, ἀλλὰ τὸ ὅποῖον μόνον μετὰ τῆς κεφαλῆς των ἦτο δυνατόν ν' ἀποσπασθῇ.

Ματαιῶς θὰ κτυπήσετε τώρα τὴν θύραν τοῦ μεγάλου κονακίου. Κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀνοίξῃ. Αἱ σκλάβαι καὶ οἱ ὑπηρέται ὅλοι ἐστάλησαν ἀπὸ χθὲς εἰς τὸ μακρὰν τῆς πόλεως κείμενον μετόχι τοῦ Μεχμέτ μπέην, ὅπου θὰ ἐπήγαιναν τὴν ἐπαύριον καὶ οἱ κύριοί των. Ἐμειναν

οὔτοι μόνοι εἰς τὸ κονάκι, ἀλλὰ ματαίως θὰ κρούσετε. Κανείς δὲν θὰ σᾶς ἀνοίξη, διότι κανείς δὲν θὰ σᾶς ἀκούσῃ. Ὁ Μεχμέτ, ἡ Ἐλιφὲτ καὶ ὁ μικρὸς Ρεσσὶτ δὲν εἶναι ἐδῶ. Τὸ κονάκι κατὰκλειστον, κατασκοῦτενον. Μόνον εἰς τὸ ὑπόγειον ἠδύνατο κανεῖς νὰ εὕρῃ ἀνθρώπους, ἀλλὰ δὲν εἶναι οὔτοι γνωστοὶ εἰς κανένα. Εἶναι τρεῖς πτωχοὶ χριστιανοί, προσευχόμενοι πρὸ τῆς εἰκόνας τοῦ Ἐσταυρωμένου. Ὁ τρίτος, ὁ υἱός, στέκεται πλησίον μικρᾶς τραπέζης, ἐπὶ τῆς ὁποίας κάνιστρον γεμιᾶτον κόκκινα αὐγά, καὶ ἀναγινώσκει εἰς χρυσόδετον βιβλίον μὲ χαμηλὴν φωνήν :

« Οὔσης ὀφίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τῇ μιᾷ τῶν Σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνη ὑμῖν ».

Καὶ οἱ ἀκούοντες προσθέτουν μετὰ συντριβῆς :

— Κύριε, ἐλέησον . . .

« Οἱ Κρηῖτες μου », 1898.

Ἰωάννης Δαμβέργης

Ο Ε Σ Π Ε Ρ Ι Ν Ο Σ

Στὸ ρημαγμένο παρεκκλήσι
τῆς ἀνοίξης τὸ θεῖο κοντύλι
εἰκόνες ἔχει ζωγραφίσει
μὲ τ' ἀγριολούλουδα τ' Ἀπρίλην.

Ὁ ἥλιος, γέρνοντας στὴ δύση,
μπροστὰ στοῦ ἱεροῦ τὴν πύλην
μπαίνει δειλὰ νὰ προσκυνήσῃ
κι ἀνάφτει ὑπέρλαμπρο καντήλι.

Σκορπάει γλυκιὰ μοσκοβολιὰ
δάφνη στὸν τοῖχο ριζωμένη,
θυμίαμα, ποῦ καίει ἡ πίστις —

καὶ μιὰ χελιδονοφωλιὰ
ψηλὰ στὸ νάρθηκα χτισμένη
ψάλλει τὸ Δόξα ἐν Ὑψίστοις ».

« Γαλήνη », 1902.

Γεώργιος Δροσίνης

Τ Ο Ε Ω Κ Λ Η Σ Ι

Γίγαντας ὁ πλάτανος, χιλιόχρονος,
κι ἡ κουφάλα του κρυφὸ ξωκκλήσι
καί, διωγμένοι οἱ χριστιανοί, τὴν πίστη τους
μὲς στὸν κούφιο πλάτανο εἶχαν κλείσει.

Ἄπ' τὰ μάτια τοῦ διαβάτη ἀπόκρυβαν
σκίνοι καὶ λυγιές τὸ μονοπάτι
κι εἶχε γιὰ σκεπὴ τὰ πλατανόφυλλα
καὶ τὴν πόρτα του ἔφραζαν οἱ βάτοι.

Ἔνας - ἕνας μὲ λαχτάρια πῆγαιναν
σύθαμπα τὸν ὄρθρο καὶ τὸ βράδυ
γιὰ νὰ θυμιάσουν τὰ εἰκονίσματα
καὶ νὰ βάλουν στὸ καντήλι λάδι.

Τώρα, ὅταν διαβρίνομε ἀπ' τὸν πλάτανο,
τίποτ' ἄλλο ἴπια δὲ θ' ἀπομένη,
παρὰ μόνο μιὰ κουφάλα ξέσκεπη,
σάπια, τρύπια καὶ σαρακωμένη.

Μ' ἀπ' τῆς πίστεως τ' ἁγιασμένο χάλασμα
κάθε γλυκοχάραμα καὶ δεῖλι
θὰ μυρίζη κάτι - σὰ θυμίαμα,
θὰ φωτίζη κάτι - σὰν καντήλι.

« Θὰ βραδιάζη », 1922.

Γεώργιος Δροσίνης

14. Ο ΛΟΥΜΠΑΡΔΙΑΡΗΣ

Α'

Ὁ ἥλιος γέρνει. Ὁ Γιουσούφ ἀγάς, ἄγριος ἀγάς, πίνει τὸ σιρόπι
του ξαπλωμένος ἐπάνω σὲ μαλακὸ καὶ παχὺ τάπητα, σ' ἕνα προση-
λιακὸ μέρος, κάτω ἀπὸ τὰ Προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως, τῆς ὁποίας
εἶναι ὁ κυρίαρχος Ἀγάς τοῦ κάστρου, σοῦ λέει ὁ ἄλλος ! ...

Δίπλα του ἕνα κομμάτι σπασμένης κολόνας. Κάποτε ἀνασηκώ-
νεται ὁ ἀγάς καὶ ἀκουμπᾷ σ' αὐτὸ ἐπάνω τῆ μέση του νὰ ξεμουδιάση.

Φορεῖ κατακόκκινα. Πυκνὸς καπνὸς βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα του, σωστή καμινάδα.

Καμιὰ ὅμως ἡμέρα δὲν ἦταν ὁ ἀγὰς στὶς κακές του, ὅπως σήμερα. Ἀπὸ τὸ πρῶτὸ βρίζει καὶ δέρνει. Ἄμα δὲν ἔχει τί νὰ χτυπήσῃ, χτυπᾷ τὰ χέρια του, τὰ πόδια του. Ὅλα τοῦ φταίνε, καὶ τὸ χῶμα ποὺ πατεῖ· τί χῶμα ! Γυρεὺει κάποιον νὰ ξεσπάσῃ ἐπάνω του, καὶ ὁ κάποιος αὐτὸς στὸ τέλος βρέθηκε· ἦταν ἓνας φτωχὸς ζωτάρης, ποὺ ἡ κακή του μοῖρα τὸν ἔσπρωξε καὶ πέρασε κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο καβάλα στὸ μουλάρι του.

Χτύπησε τρεῖς φορές παλαμάκια καὶ καμιὰ δεκαριά καστριῶτες φρουροὶ πετάχτηκαν πίσω ἀπὸ τὰ χαλάσματα, σὰ νὰ ξεφύτρωσαν ἀπὸ τὴ γῆ.

— Πιάστε αὐτόν, ποὺ περνᾷ κάτω ἀπὸ τὴ μύτη μας καβάλα ! Δέστε τον χειροπόδαρα, φέρτε τον ἐπάνω καὶ ρίχτε τον στὴ φυλακή· ὕστερα βλέπομε . . .

Ὁ ἀγὰς τώρα περπατεῖ ἐπάνω κάτω· συλλογίζεται, φαίνεται, ποιὰ τιμωρία τοῦ χρειάζεται. Ἐξαφνα στέκεται σὰν καρφωμένος, σηκώνει τὸ κεφάλι του, τεντώνει τὰ χέρια του. Οἱ πυκνὲς τρίχες τοῦ προσώπου του, ποὺ τὸ σκεπάζουν ὀλόκληρο, ἀνασηκώνονται σὰν τόσες καρφοβελῶνες . . . Φταρνίζεται καὶ βήχει μαζί· τρέμει ὀλόκληρος ἀπὸ τὸ θυμὸ του.

— Μπρὲ σεῖς, κοιμᾶστε ; Δὲ βλέπετε πόσος κόσμος πάει τὸν ἀνήφορο ; Γέροι, γριές, νέοι, νέες, ὡς καὶ μωρὰ ἀκόμη ! Ποῦ πᾶνε, μπρὲ σεῖς, αὐτοὶ οἱ ραγιαδες ;

— Εἶμαστε νιοφερμένοι, ἀγά μου. Πάω νὰ ρωτήσω κανένα παλιό, ἀποκρίθηκε ὁ πιὸ κοντινός.

— Καὶ ἐδῶ εἶσαι ἀκόμη ; Νά ! Καὶ τοῦ ἔδωσε μιὰ ὁ ἄγριος ἀγὰς. Ρῶτα καλύτερα τὸ φυλακισμένο. Στὴ στιγμή νὰ γυρίσῃ.

Σὰν ἀστραπὴ πῆγε καὶ γύρισε.

— Αὔριο, ἀγά μου, ἔχει πανηγύρι ὁ Ἄι - Δημήτρης, αὐτὴ ἡ ἑκκλησίτσα, ποὺ φαίνεται ἐκεῖ κάτω, καὶ οἱ ἄπιστοι πᾶνε στὸν ἑσπερινό.

— Πανηγύρι ρωμαίικο ! Μπρὸς στὰ μάτια μας ! Στὸ τιμημένο Κάστρο μας ἀπὸ κάτω ! Ὁ Ἄλλὰχ νὰ μᾶς φυλάξῃ ! Καὶ γιατί εἶμαι ἐγὼ ἐδῶ ; Ξέρω τί τοὺς χρειάζεται. Πρέπει νὰ λείψῃ αὐτὴ ἡ ντροπὴ μιὰ γιὰ πάντα...

Τὰ μάτια του πετοῦν φλόγες, τὰ δόντια του τρίζουν. Σωστή πυρκαϊά ἢ ψυχή του.

— Φέρτε μου ἐδῶ σούρνοντας τὸν φυλακισμένο... Ὁχι, σταθήτε !...

Κάποια μεγάλη ιδέα κατέβασε ὁ ἀγᾶς. Τὸ πρόσωπό του γλυκαίνει τώρα, ὅσο μπορεῖ νὰ γλυκάνη τὸ θηρίο.

— Χά !... Χά !... Φέρτε τον ἐδῶ τὸ ραγιά, μὲ καλὸ τρόπο. Ἄν τὸν πειράξη κανένας, φίδι πού τὸν ἔφαγε.

B'.

Φέρνουν τὸν ξωτάρη μισοπεθαμένο ἀπὸ τὸ φόβο του. Πέφτει στὰ πόδια τοῦ ἀγᾶ καὶ ζητεῖ ἔλεος.

— Σήκω ἐπάνω· μὴ φοβᾶσαι. Εἶχα σκοπὸ νὰ σὲ κρεμάσω, μὰ μετάνιωσα. Τυχερὸς ἄνθρωπος εἶσαι... Πρόσεξε νὰ κάνης, ὅ,τι θὰ σὲ προστάξω, γιατί ἀλλιῶς χάθηκες !

— Ὅ,τι προστάξης, ἀγᾶ μου ! Ὅ,τι προστάξης...

— Σούτ ! πολλὰ λές ! Μόνο αὐτιὰ νὰ ἔχης, στόμα νὰ μὴν ἔχης. Καλὸ ἦταν ἔτσι κοντὰ στὸ Κάστρο μας νὰ μὴ βρίσκεται ἡ ἐκκλησία, μὰ μιὰ φορὰ πού βρέθηκε, πρέπει νὰ μένη καὶ νὰ λειτουργιέται. Θὰ τὴν ἔκαμαν οἱ καλοὶ μας παπποῦδες στοὺς δικούς σας δῶρο... Ἐγώ, ἡ ἀλήθεια εἶναι, πὼς ὀρίζω τὸ Κάστρο μου, λύκος πού τὸν ἔφαγε, ὅποιος τὸ στραβοκοιτάξη ! Μὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐκκλησιούλα λογαριάζω, πὼς βρίσκεται στὴν ἐξουσία μου μέσα, ἀφοῦ εἶναι κάτω ἀπὸ τὸ στόμα τῶν κανονιῶν μου.

Καὶ ζάρωσε τὸ πρόσωπό του μὲ νόημα. Κακόμοιροι χριστιανοί !

— Ὁ Δεσπότης σας δὲν ἦρθε νὰ μὲ χαιρετήση· ἄς εἶναι. Τὸ κατάλαβε φαίνεται, καὶ αὐτός, πὼς δὲν τακτοποιήθηκα ἀκόμη καὶ δὲν ἔχω ὀρεξη γιὰ λόγια μὲ δίχως νόημα. Πήγαινε μ' ὄλον τοῦτο — ὁ ἀφέντης δὲν πρέπει νὰ συνερίζεται τοὺς δούλους του — καὶ χαιρέτησέ τον ἀπὸ μέρους μου καὶ πές του πὼς, ἀφοῦ ἔτυχε καὶ μὲ ἔριξε ἡ κακή μου τύχη στὸν πετρότοπό του καὶ γίνεται τὸ πρῶτο ρωμαϊκὸ πανηγύρι πού βλέπω, εἰς τὰ μέρη τῆς ἐξουσίας μου, ἔχω μεγάλη ἐπιθυμία νὰ γίνη ὅπως πρέπει...

Ὁ Ἅγιος σας κάτι θ' ἄξιζε, γιὰ ν' ἀγιασῆ. Θὰ τὸν τιμῶσω λοιπόν ! Πρέπει νὰ γίνη μονοκκλησιά. Ὅλες οἱ ἄλλες ἐκκλησίες νὰ μὴ

λειτουργήσουν και να μαζευτούν όλες οι ένορίες με τους ιερείς των
 εδώ στον 'Αι - Δημήτρη. Πες και στους άρχοντες και στους προεστούς
 και σε κάθε νοικοκύρη που θ' άπαντήσης, πές από μέρους μου πως
 αυτό είναι ή θέλησή μου. "Όποιος δέ θα 'ρθή, έμένα θα προσβάλη
 έλα τρέχα, φύγε από τὰ μάτια μου !...

Μα για στάσου ! "Άκουσε. Αύριο πρωί, που θα ψάλλουν στην
 εκκλησία τὸ τροπάρι τοῦ 'Αγίου σας, ν' άνεβῆς σ' ένα ψήλωμα,
 κοντά στην εκκλησία και να κουνήσης για σημάδι ένα κόκκινο πανί,
 για να βάλωμε φωτιά στη λουμπάρδα — τὸ μεγάλο πυροβόλο —
 και στα άλλα κανόνια τοῦ Κάστρου, να τιμήσωμε τὸν "Αγίο σας.
 "Ε, ἄς γίνη κι αυτό !... Φύγε τώρα· σέ βαρέθηκα. Τυχερὸς ἄνθρωπος
 εἶσαι...

'Ο ραγιαῖς ἔκαμε μιὰ μετάνοια και ἄγγιξε ή μήτη του στο χῶμα.
 'Ο 'Αγάς, χωρίς να τὸν κοιτάξει, γύρισε στους ἄνθρώπους του και
 εἶπε :

« Τί ὠραῖος που θα εἶναι ὁ τόπος αύριο τὸ πρωί γύρω στον
 'Αι - Δημήτρη, γεμάτος κόσμο, που να μὴν πέφτη χάμω οὔτε μῆλο !...»
 Και κουνώντας τὸ κεφάλι του κοίταξε τὸ ραγιαῖ που ἔφευγε τρε-
 χάτος.

— Τὸν παρασφίζατε τὸν ἄνθρωπο, ἀθεόφοβοι, και πηγαίνει τὸν
 κατήφορο σὰν ξεβιδωμένος. Χά !... Χά !... Χά !... Ξεφώνισε τρεῖς
 φορές, χωρίς να γελάση τὸ πρόσωπό του.

Γ'.

« Δὲν εἶναι ἄλλος Θεὸς ἀπὸ τὸν 'Αλλάχ και ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ
 προφήτης αὐτοῦ », ἀκούστηκε ἀπὸ τὸ μιναρὲ τοῦ Παρθενῶνος ή φωνή
 τοῦ μουεζίνη, που καλοῦσε τοὺς πιστοὺς να προσευχηθοῦν.

Σκοτείνιασε. 'Ο ἄγάς πρόσταξε να φύγουν ὅλοι· και ὅλοι
 ἔφυγαν. Δύο μονάχα ἔμειναν και κρυφομιλοῦν. 'Ο ἄγάς και ὁ πυ-
 ροβολητής 'Αχμέτ.

— Κοίταξε, 'Αχμέτ, να τὰ καταφέρης καλά ! Τὸ στοιχειωμένο
 μαρμαρόσπιτό μου, και ἔδειχνε τὰ Προπύλαια, που ή τύχη μ' ἔρριξε
 και κάθωμαι μέσα, ἔχει μπαρούτη ὅσο θέλεις· μπόμπες ἔχομε, ἄλλο
 τίποτε, λογιῶν - λογιῶν· δὲ χρειάζεται δὰ και μεγάλη φασαρία !
 Τὸ μόνο που φοβοῦμαι εἶναι ὁ καιρός, να μὴ μᾶς τὰ χαλάση....

"Υστερα από καλοκαιρινή λιακάδα, ο ουρανός έγινε πίσσα.

— Μή λές τόν κακό λόγο, άγά μου ! "Όλα θα πάνε καλά· μή σέ μέλη... 'Ο μουφτής τί γνώμη θα είχε τάχα ;

— Καί ποιός τόν ρωτᾷ ; Μοῦ κάνει τό μεγάλο. Αὔριο βλέπομε τίνος τό όνομα θα βουίξη στά έφτά βασιλεια. Θα είπουμε πώς έγινε λάθος. 'Εγώ είπα για μπαρούτη μονάχα· κατάλαβες ; 'Εγώ πάω τώρα να φάω και να πλαγιαίσω και πριν να χαράξη, θα είμαι στο πόδι. Πέτρες, χῶμα και άνθρωποι να γίνουν ένα... 'Ήσαν τά τελευταία λόγια πού είπε ο Γιουσούφ και έφυγε.

'Ο 'Αχμέτ προσκαλεί τούς πυροβολητές. Τά πυροβόλα τῶν Προπυλαίων έτοιμάζονται· μεταφέρονται άκόμη και τά κανόνια τῶν έορτῶν από τό μέρος του 'Ερεχθείου. Στή μέση βάζουν τήν περίφημη λουμπάρδα για επίδειξη, όπως είπε ο φρούραρχος.

Γενική κίνηση στο Κάστρο και συζήτηση για τήν τιμή πού θα δώση ο άγας στους ραγιάδες. Οί περισσότεροι βρίσκουν σωστή τήν άπόφαση του.

—"Όσο πιο εύχαριστημένοι είναι οί ραγιάδες, τόσο πιο πολύ δουλεύουν, πρόσθεσε ο γερο - μάγειρος του άγᾶ. Τά τουρκόπουλα είναι καταχαρούμενα. 'Ο ίμάμης όμως του Μεγάλου τζαμιού, του Παρθενώνος, και ένας επίσημος διαβατικός δερβίσης έχουν άλλη γνώμη· άφοῦ όμως δεν έχουν τή δύναμη να αντιπράξουν στη μεγάλη τιμή, φεύγουν μουρμουρίζοντας τή γνώμη τους.

Το μυστικό μόνον ο 'Αχμέτ το γνωρίζει.

Είναι νύχτα βαθιά. "Όλοι κοιμούνται. Οί πυρπολητές έφυγαν και οί τελευταίοι. Νέκρα στον βράχο.

Σε λίγο μια σκια ζυγώνει στα πυροβόλα. Πηγαινοέρχεται. Φέρνει σφαίρες, τις βάζει στα κανόνια και τις σπρώχνει με το γεμιστήρι με μεγάλη δύναμη και λίγον κρότο. Γεμίζει και τή λουμπάρδα με τήν πιο μεγάλη μπόμπα και ξαπλώνεται στα μάρμαρα κουρασμένος.

Μια μεγάλη άστραπή φωτίζει τόν κατάμαυρο ουρανό και φανερώνει τήν άγρια του 'Αχμέτ ὄψη, ενώ μακριά στα πρόσβορρα, επάνω άπ' το φρούριο του Θρασύβουλου, κεραυνός αύλακώνει το στερέωμα. 'Ο 'Αχμέτ φεύγει σε λίγο και αυτός. 'Η δουλειά του τελείωσε.

Είναι μεσάνυχτα. Λίγη ώρα περνᾶ και βροντές τραντάζουν το έδαφος. 'Ερχεται σαν έλαφρός πρόσκοπος ένα ψυχρό άεράκι.

Και ἀρχίζουν ὕστερα νὰ πέφτουν χοντρές ψυχάλες. Κοντεύει νὰ ξεμερώση, ἀλλὰ τὸ σκοτάδι εἶναι ἀκόμη βαθύ.

Δ'.

Ὁ κακότυχος καὶ ἀπονήρευτος ξωτάρης ἔχοντας πάντα δίπλα του καὶ ἓναν ἄνθρωπο τοῦ Κάστρου, ἀρματωμένο σὰν ἀστακό, ἔκαμε ὅ,τι τοῦ εἶπε ὁ ἀγὰς.

Ὁ φρόνιμος Μητροπολίτης ὅμως, ὁ Ἄνθιμος, ἀφοῦ ἄκουσε καὶ τὴ γνώμη τῶν δημογερόντων, ἤυρε ἓνα μεσιανὸ δρόμο : Νὰ μὴ γίνῃ δηλαδὴ μονοκκλησιά, ἀλλὰ νὰ λειτουργήσουν μόνο ὅλοι οἱ Ἄι - Δημήτρηδες ὁ Κατηφόρης, ὁ Νέος, τὸ Παρεκκλήσι κ.ἄ.

Θαμποφέγγει. Μὲ ὅλη τὴν κακοκαιρία κάμποσοι φαίνονται κατὰ τὸν ἀνήφορο ποῦ πηγαίνουν νὰ προσκυνήσουν. Ἀρχίζουν νὰ κοκκινίζουν τὰ κόκκινα σκουφώματα τῶν ἐργατικῶν, καὶ κάπου - κάπου καὶ κανένα σκιαδὶ ἄρχοντα. Δὲν εἶναι ὅμως οἱ πανηγυριῶτες τόσοι, ὅσους τοὺς ἤθελε ὁ Γιουσοῦφ.

Ἡ λειτουργία ἀρχισε· ἡ βροχὴ πέφτει μὲ τὸ ἀσκή.

— Μᾶς τὰ χάλασε ἡ βροχὴ ! ὠρύεται ὁ ἀγὰς μέσα στὸ ὑπνοδωμάτιό του καὶ στριφογυρίζει σὰ λιοντάρη στὴν καλύβα του.

Οἱ βροντὲς εἶναι ἀδιάκοπες τώρα. Ὁ ἀγὰς ἐτοιμάζεται νὰ φύγῃ. Ρίχνει μιὰ γούνα ἐπάνω του, περνᾷ βιαστικὸς ἀπὸ τὸ ἄλλο δωμάτιο ποῦ εἶναι μαζεμένη ὅλη του ἡ οἰκογένεια, χωρὶς νὰ βγάλλῃ λέξη, ἀνεβαίνει σὲ ἓνα φεγγίτη ποῦ βλέπει κατὰ τὰ πυροβόλα.

Τὸ χαλάζι τὸν χτυπᾷ στὸ πρόσωπο. Ὁ ἄνεμος τὸν ἐκνευρίζει. Εἶναι νὰ σκάσῃ.

— Τὴν πάθαμε, ἀγὰ ! Τοῦ φωνάζει ἀπὸ κάτω ὁ Ἀχμέτ. Ὁ καιρὸς θὰ σηκώσῃ κι ἐμᾶς καὶ τὰ κανόνια μας. Λίγοι ραγιαδες πέρασαν. Ὁ τόπος εἶναι ἔρημος. Μόλις ποῦ καὶ ποῦ φαίνεται ἀπὸ κανένας. Νά, ἄλλοι δυὸ - τρεῖς ἀκόμη πηγαίνουν.

— Τί κάνει αὐτὸς ἐκεῖ ; ... Ἄ, κουνάει ἓνα κόκκινο πανί !

— Ἄχ ! βογγᾷ ὁ ἀγὰς. Ὁ παπὰς βιάζεται· θὰ ψάλλῃ τώρα τὸ τροπάρη τοῦ Ἀγίου. Γι' αὐτὸ ὁ ξωτάρης κουνάει τὸ κόκκινο πανί, καθὼς τὸν πρόσταξα. Σὲ λίγο θὰ τελειώσῃ ἡ λειτουργία !... Γρηγόρα, λοιπόν, Ἄχμέτ. Γύρισε ὅλα τὰ κανόνια κατὰ τὴν ἐκκλησιά ἐπάνω καὶ φωτιά ! Πέτρα στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ ! Νὰ μὴ φανῇ

πιά ούτε ή θέση, πού ήταν ή έκκλησία. Σε θέλω, Άχμέτ, σε θέλω !... Φωτιά !...

Σά δαιμονισμένος ό άρχιπυροβολητής τριγυρίζει τά πυροβόλα, τά κουνει δεξιά, άριστερά, σκύβει, σηκώνεται, ξανασκύβει, ξανασηκώνεται, ώσπου τά βάζει στο σημάδι. Δυνατή βροχή έπιασε τώρα. Ό Άχμέτ ζυγώνει άναμμένο τό άλειματοκέρι πρώτα στην λουμπάρδα...

Τήν ίδια στιγμή όμως, επάνω από τό κεφάλι του, χύνεται από τόν ούρανό φωτιά. Κρότος φοβερός και ξερός, κρότος άγριος... "Όλη ή Άκρόπολις σείεται... Κεραυνός πέφτει στα Προπύλαια, επάνω στην πυριτιδαποθήκη. Καταστροφή και θάνατος !

"Αν είναι ό Άχμέτ καλός σημαδευτής, είναι ό ούρανός καλύτερος. Έη καταστροφή είναι φοβερή. Οί περιηγητές γράφουν γι' αυτή μέ φρίκη και θαυμασμό !... Ήταν μιá φορά κάποιος φρούραρχος Γιουσούφ. Είχε μάνα, είχε τέσσερις γυναίκες, είχε δυό γιούς, είχε και μιá κόρη όρφανή· ούτε σημάδι δέ βρέθηκε από όλους αυτούς.

Ήταν μιá φορά ένας άρχιπυροβολητής Άχμέτ. Χάθηκε κι αυτός...

Τά πυροβόλα σκορπίστηκαν, ή λουμπάρδα έγινε κομμάτια. Πέτρες και χῶμα και άνθρωποι έγιναν ένα.

Έη 26η Όκτωβρίου 1658 έμεινε πιá ιστορική.

Οί Καστριώτες κατατρομαγμένοι μαζεύονται στον τόπο τής καταστροφής. Οί χριστιανοί σταυροκοπούμενοι πετιοϋνται όλοι έξω από τό έκκλησάκι τ' Άι-Δημήτρη, και μόνο ό παπάς μένει· να τελειώση τή λειτουργία.

Έη βροχή ύστερα από τήν καταστροφή έπαυσε. Ό ούρανός καθάρισε. Σά να μην έγινε τίποτε ! Τό θαύμα και ποιός δέν τό έμαθε !

Ό Άι-Δημήτρης πήρε μέ τό δίκιο του τό παρανόμι πού του έπρεπε, και ίσαμε τώρα λέγεται Λουμπαρδιάρης - βομβαρδιστής. Δυστυχισμένα Προπύλαια !...

« Τό Έλληνικό »

Δημ. Καμπούρογλου

Τ Ο Σ Α Β Β Α Τ Ο Β Ρ Α Δ Ο

Γλυκιά ἔναι ἀπόψε ἡ βραδιά κι ἡ φύσις ἡσυχάζει.
Κανένα ἤχο δὲν ἀκοῦς, μηδὲ βοσκοῦ φλογέρα,

μηδὲ κελάδημα πουλιοῦ ἢ βέλασμα προβάτου,
μηδὲ στὰ φύλλα δὲν ἀκοῦς τὸ χάιδεμα τοῦ ἀγέρα.

Ἄπανεμιὰ καὶ σιωπὴ βαθιά... Νά ! — τί καμπάνα
ἤχολογεῖ ἀπὸ μακριὰ στὸν ἡσυχον ἀέρα ;

Μήπως γιὰ θάνατο κτυπᾷ ἢ γιὰ χαρὰ σημαίνει ;
Ἄποψε Σαββατόβραδο κι ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιά

σημαίνει γιὰ τὴν αὐριανὴ ἡμέρα ἢ καμπάνα.
ὦ χωρικοί, σπογγίσατε ἀπὸ τὸ μέτωπό σας

τὸν ἴδρωτα, ποῦ ἅγιασεν ἕξ ἡμερῶν σας κόπος.
Αὔριον εἶναι Κυριακή, χαρᾶς κι ἀγάπης μέρα !

Εὐτυχισμένοι χωρικοί, πλαγιάστε, κοιμηθῆτε
καὶ θὰ ἔλθουν ὄνειρα γλυκὰ στὸν ἡσυχό σας ὕπνο·

καὶ αὔριο πρωὶ - πρωὶ καλόκαρδοι, ἀθῶοι,
μὲ τὴ γυναίκα στὸ πλευρό, τὸ τέκνο στὴν ἀγκάλη,

πηγαίνετε στὴν Ἐκκλησιά γιὰ νὰ λειτουργηθῆτε.

.....

Στίχοι, 1862

Δημήτριος Βικέλας

Σ Ι Μ Ω Ν Π Ε Τ Ρ Ο Σ

Χαραματα. Βαριά κοιμάται ἡ Ρώμη
μὲ τ' ὄνειρο τῆς πυρκαϊᾶς στὰ μάτια.
Στάχτη οἱ ναοὶ καὶ στάχτη τὰ παλάτια.
μ' αἵματα χριστιανῶν βαμμένοι οἱ δρόμοι.

Μιά κουστωδία, με δόρατα ώπλισμένη
φέρνουν τὸν Πέτρο, σπρώχνοντάς τον ὅλο
στοῦ μαρτυρίου τὸν τόπο, ἔξω ἀπ' τὴν πόλη.
Ἐκεῖ ὁ σταυρὸς στημένος τὸν προσμένει.

Σκυφτός, χλωμὸς ἐκεῖνος, με τὰ χέρια
πιστάγκωνα δεμένα, ἀργὰ βαδίζει
στὴ νέα ζωὴ. Ἡ ἀνατολὴ ροδίζει,
σβηθοῦν τὰ στερνὰ ξαγρυπνισμένα ἀστέρια.

Τώρα δειλὰ - δειλὰ χαράζ' ἡ μέρα,
πάχνη θολὴ σηκώνεται ἀπ' τὰ βύθη
τοῦ ποταμοῦ, καὶ τῆς αὐγῆς τ' ὀρνίθι,
τὸ τρίτο ὀρνίθι, ἀκούγεται ἀπὸ πέρα.

Στὴν ἀγωνία τοῦ σταυρικοῦ θανάτου
τ' ἀκούει ὁ Πέτρος καὶ θυμᾶται πάλι
μιὰ νύχταν ἀλησμόνητη, μιὰν ἄλλη
νύχτα, τὴ νύχτα ἐκείνη τοῦ Πιλάτου.

Τότε εἶχε κλάψει, τώρα στὴ θλιμμένη
τὴν ὄψη του ἡ χαρὰ γλυκοχαράζει,
καὶ στρέφοντας ψηλὰ τὰ μάτια, κράζει :
— « Βλέπεις ; δὲν σ' ἀπαρνιέμαι ! » Καὶ πεθαίνει...

Ἰωάννης Πολέμης

Α Ι Δ Υ Ο Δ Ε Η Σ Ε Ι Σ

Τὸ κατωτέρω συμβᾶν ἀναφέρεται εἰς τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1913, ὅτε αἱ ἡρωϊκὰ ἑλληνικὰ φάλαγγες ἠλευθέρω-
νον τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν.

Ὁ λόχος ἐκίνησε βουβὸς πρὸς τὸ πλάτωμα, ποῦ τὸ ἐπλαισίωεν ὁ ψίθυρος τῶν δρυῶν, καὶ ἐστάθη εἰς τὴν ἐλαφροκύμαντην πρασινάδα τῆς χλόης. Εἰς τὸ πλάγι του παρετάχθησαν οἱ λοιποὶ λόχοι τοῦ τάγματος. Καὶ ὅταν συνεκεντρώθησαν οἱ λόχοι τῶν ταγμάτων τοῦ συντάγματος, ἐσχηματίσθησαν τρεῖς πλευραὶ μεγάλου τετραγώνου.

Στὴ μέση τοῦ τετραγώνου ἐστέκετο σοβαρὸς καὶ σκεπτικὸς ὁ διοικητής. Γύρω του, ἀμίλητοι οἱ ταγματάρχαι, ὁ ὑπασπιστής του, ὁ γιατρός.

Ὁ παπᾶς ἐπροχώρησε τότε εἰς τὸ μέσον. Δεξιὰ καὶ ἀριστερά του ἐστάθησαν δύο στρατιῶται, οἱ φάλται τῶν ὑπαιθρίων ἱεροτελεστιῶν. Ἐξεδίπλωσεν ἄργὰ τὸ πετραχήλι του καὶ τὸ ἐπέρασεν εἰς τὸν λαιμόν του. Ἔβγαλε τὸν κοῦκον μὲ τὸ μαῦρο καταυχένιον* καὶ μὲ τὸ δεξί του χέρι ἀπόλυσε τὰ μαλλιά εἰς τοὺς ὤμους. Ἐπειτα ἐκοίταξε γιὰ μιὰ στιγμή κατὰ τὴν ἀνατολὴν τὸν οὐρανόν, πέρα ἀπὸ τοὺς κλώνους τῶν βαλανιδιῶν, καὶ γυρίζοντας τὸ βλέμμα πρὸς τὸ ζωντανὸ τετράγωνο, ποῦ ἀνάσαινε βαθιὰ σὲ μιὰν ἀπόλυτην σιωπῇ, εἶπε :

— Προσοχή, παιδιὰ ! Θὰ κάμουμε μιὰ προσευχὴ στὸ Θεὸ γιὰ τὰ ὄπλα μας κι ἄλλη μιὰ γιὰ τὴν ἀνάπαυση τῶν ψυχῶν ἐκείνων, ποῦ ἔπεσαν ἕως τώρα. Ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ χρυσοστολισμένους ἐκκλησίες, γιὰ ν' ἀκούσῃ τὴν δέσησίν μας. « Καρδίαν καθαρὰν » θέλει ὁ Κύριος· αὐτὴ εἶναι ἡ ὠραιότερη ἐκκλησία στὰ μάτια τοῦ Δημιουργοῦ μας. Συλλογισθῆτε ὅτι ἡ Πατρίδα μας μᾶς ἔκαμε τὴν τιμὴ νὰ μᾶς ἐμπιστευθῆ τὰ ὄπλα τῆς, γιὰ νὰ τὴν ὑπερασπίσωμε. Μὲ τὸν Θεόν, ποῦ μᾶς παραστέκει, θὰ κάμωμεν ὅλοι ὅ,τι μπορούμε.

Προσοχὴ λοιπόν. Βγάλτε τὰ πηλήκιά σας !

Μιὰ γενικὴ κίνησις χεριῶν καὶ τὰ κεφάλια τῶν πολεμιστῶν ἔγειραν ἀκάλυπτα μπροστὰ στὴν ἄφραστην* ἱερότητα τῆς στιγμῆς ἐκείνης· ἔγερναν τὰ ἡλιοκαμένα μέτωπα εὐλαβητικά, τὰ μέτωπα, ποῦ ἀντίκρίζαν ξάστερα καὶ περήφανα στὶς μάχες τὸν θάνατον.

Ὁ παπᾶς ἐσταυροκοπήθη καὶ τὸν ἐμιμήθη ὁ διοικητής καὶ ὅλο τὸ σύνταγμα.

Ἐνα πουλὶ ἐκελαδοῦσε μακριὰ, μέσα στὸ δάσος. Ἀπὸ μακρύτερα ἔφθανε ξεψυχισμένη ἡ ἀπήχησις τοῦ μυκηθμοῦ κάποιου βωδιοῦ, ποῦ θὰ ἔβροσκε στὰ ἡλιοφώτιστα λειβάδια, πρὸς τὸ χωριό. Λαμπρόχρωμες πεταλοῦδες ἐπετοῦσαν ἀπὸ θάμνο σὲ θάμνο.

Ὁ παπᾶς ἀπήγγειλε τώρα ἤρεμα καὶ μ' εὐλάβεια ἐκστατικὴν τὴν προσευχὴν, ποῦ χίλιες φορές εἶχαν ἀκούσει οἱ στρατιῶτες.

« Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς... »

Ἄλλ' ἔπαιρναν τώρα οἱ προσευχῆς αὐτὲς μιὰ ἐξαιρετικὴ σημασία, σὰν νὰ τὶς ἄκουαν πρώτη φορά· κι ἦταν ἰσχυρὸ καὶ ἀνέκφραστο

τό καταστάλαγμα των στίς διάπлатες καρδιές τών μαχητῶν, πού αὔριο θά έτρικυμίζοντο ξανά από τό κάλεσμα τῆς Νίκης στόν άνεμο-στρόβιλο τών έφόδων...

«Σῶσον, Κύριε, τόν λαόν Σου...», έφελναν τώρα μελωδικά οί δύο στρατιῶτες, πού έπαράστεκαν τόν παπαῶ. Ὁ διοικητής έσήκωσε τό μέτωπο καί μ' ένα έλαφρό γενικό κίνημα οί στρατιῶτες έκαμαν τό ἴδιο· γιατί οί λαός τοῦ Κυρίου ξιωθε πῶς ἦταν άξιος τῆς βοθηείας τοῦ Θεοῦ του.

«... Νίκας τοῖς εὔσεβέσι...»

Ἄστράφτουν τά μάτια σέ βουβήν εὐγλωττίαν. Τρεῖς φορές βαφτισμένο στό άγίασμα τῆς πίστεως καί τῆς παντοδύναμης θελήσεως λαμποκοπᾷ σέ κάθε ματιᾶ τό άτσάλι τῆς άποφάσεως καί τῆς ένδόμυχης ὑποσχέσεως.

Ἐπειτα, ένῶ μόνον τό ψιθύρισμα τοῦ δάσους άπλώνεται άπαλά κάτω από τόν άνέφελον, ολόγαλανον οὐρανόν, ὑψώνεται ἡ ὑποβλητική μελωδία τών έπιμνημοσύνων ψαλμωδιῶν :

«... καί κατάταξον αὐτούς έν Παραδείσῳ, ὅπου χοροί τῶν Ἁγίων, Κύριε, καί ζωῆ καί ἡ άνάπαυσις ».

Ἄσυναίσθητα τά μέτωπα ὑψώνονται πρὸς τόν οὐρανόν. Οί φυσιογνωμίες φωτίζονται, ὡσάν από τό ὄραμα τῆς μακαριότητος τῶν άγαπημένων, πού έκάλεσεν οί Ἄγγελος τοῦ πολέμου στήν αἰωνιότητα τῆς έλληνικῆς άναμνήσεως. Ἐνας στρατιῶτης μ' έντονα χαρακτηριστικά, μέτωπο δυνατό καί πλούσια μαῦρα μαλλιά, πού τά ἠλιοκαμένα του μάγουλα μόλις σκιάζει τῆς « έρατεινῆς * ἡβης του » ἡ άβρά άνθησις, στηλώνει τῆ σοβαρή του ματιᾶ στήν κορυφή ένός δένδρου, πού άργολικνίζεται * στό πέρασμα τῆς αὔρας. Ἐνας άλλος, μέ γένεια πυκνά, μέ τήν άπλοϊκήν έκφρασιν τῶν νησιωτῶν τοῦ Αἰγαίου, πού λάμπει από τιμίαν έγκαρδιότητα, έχει τά μάτια του καρφωμένα στόν παπαῶ σέ μιᾶ βαθυτάτην όνειροπόλησιν. Μερικοί σταυροκοπιοῦνται μέ συγκινητική ταπεινοφροσύνη. Ἐνας ταγματάρχης εἰς στάσιν προσοχῆς, μέ τά χέρια σταυρωμένα, εἶχε τήν έκφρασιν βαθιάς περισυλλογῆς * στό αὔστηρό πρόσωπό του.

« Αἰωνία ἡ μνήμη... » ψάλλουν οί δύο στρατιῶτες μαζί μέ τόν παπαῶ. « Αἰωνία των ἡ μνήμη », έπαναλαμβάνει μέ μιᾶ βαθύφωνη βοή τό σύνταγμα καί μέ τά μέτωπα χαμηλωμένα ὅλοι σταυροκοπιοῦνται.

‘Ο παπαῦς ἀνασηκώνει τὰ μαλλιά του καὶ τὰ κρύβει μέσα στὸν κοῦκον του. ‘Ο διοικητὴς κάτι τοῦ ψιθυρίζει.

— Παιδιά ! λέγει ὁ παπαῦς, μπορεῖ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς σας, ποὺ σκοτώθηκαν, νὰ σᾶς εἶχε πικράνει μὲ κανένα του λόγο βαρὺ ἐπάνω στὸ ζῆλο του, γιὰ νὰ ἐκτελέσει καλύτερα τὴν ὑπηρεσία του· νὰ εἴσαστε βέβαιοι ὅτι θὰ τὸ ἔκαμε χωρὶς κακία. Παιδιά, μὲ τὴν καρδιά σας καθαρὴ καὶ μὲ χεῖλη ἀληθινὰ σχωρέστε τους !

— Θεὸς σχωρέσ’ τους ! ἀντήχησε σὰν ψίθυρος ὀλόθερμος καὶ σιγανὸς καὶ πολλὰ βλέφαρα, ποὺ ποτὲ δὲν ἐταπεινώθηκαν στὸ ἀντίκρουσμα τοῦ θανάτου, ἔγειραν βαριά ἀπὸ κάτι ποὺ τὰ ἔκαιγε.

”Ἐπειτα ὁ παπαῦς ἔβγαλε τὸ πετραχήλι του.

Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπροχώρησαν μὲ τὸν διοικητὴν κατὰ τὴν σκηνὴν του. Οἱ λόχοι ἐπέστρεψαν ἀμίλητοι στ’ ἀντίσκηνά των. Μιὰ ἱερότης ἐμοσχοβολοῦσε στὸν ἀέρα. “Ἐνα αἶσθημα βαθὺ καὶ δυνατὸ καὶ ἀνέκφραστο ἐσυγχώνευσε τὶς ψυχὰς σὲ μιὰ καὶ μόνη, καὶ κάθε καρδιά ἄκουε μέσα της τοὺς δυνατοὺς παλμούς ὄλων τῶν ἄλλων.

« Ὁ Πόλεμος Ἑλλάδος - Βουλγαρίας » 1914

Νικ. Καβούνης

Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Ἐχουν περάσει τὰ μεσάνυχτα τοῦ Σαββάτου πρὸς τὴν Κυριακὴν. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι μαζεμένοι στὴν Ἱερουσαλήμ, ἐπάνω στὸ ὑπερῶο ποὺ ἔγινε ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος. Εἶναι γεμάτοι λύπη κι ἀπογοήτευση γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Δασκάλου κι ἐτοιμάζονται, μόλις περάση ἡ μπόρα τῆς ὄργης τοῦ λαοῦ, νὰ ξαναγουρίσουν στὰ δίχτυα καὶ τὶς ἀκροθαλασσιὰς τῆς Τιβεριάδος.

Μὰ δὲν εἶχαν τὶς ἴδιες σκέψεις καὶ οἱ ἅγιες γυναῖκες ποὺ ἀγαποῦσαν τὸ Χριστό. Δὲν ἔβαλαν βέβαια μὲ τὸ νοῦ τους, πὼς θ’ ἀναστηθῆ, οὔτε τὶς ἔνοιαζε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Στὶς δικές τους καρδιὰς ἦταν πιά Ἐκεῖνος βασιλιάς.

Τὸν ἀγαποῦσαν μ’ ὅλη τὴ δύναμή τους. Γι’ αὐτὸ εἶχαν προμηθευτῆ ἀποβραδὶς πολύτιμα μύρα, γιὰ νὰ ῥθουν τὰ ξημερώματα στὸν Τάφο καὶ ν’ ἀλείψουν μὲ μύρα καὶ μὲ δάκρυα τὸ ἄχραντο Σῶμα τοῦ

Δασκάλου. Ήταν ακόμα νύχτα βαθιά, όταν όλες μαζί ξεκίνησαν για τὸ λόφο τοῦ Γολγοθᾶ.

Δὲν κατάλαβαν διόλου πότε ἀνέβηκαν τὸν ἀνηφορικό δρόμο καὶ πότε ἔφθασαν στὸ Γολγοθᾶ· τόση ἦταν ἡ λαχτάρα τους. Τί τις περίμενε ὅμως ἐκεῖ !... Ὁ Τάφος ἦταν ἀνοιχτός καὶ ἄδειος· οἱ στρατιῶτες ἦσαν φευγάτοι· κι ἐρημιὰ κι ἡσυχία ἦταν ἀπλωμένη παντοῦ. Δὲν μποροῦσαν νὰ καταλάβουν τί συνέβη. Πῶς ἔλειπε τὸ Σῶμα τοῦ Δασκάλου ; Τὸ μετέφεραν ἀλλοῦ ; Καὶ ξέσπασαν σ' ἓνα κλάμα !...

Ξαφνικά, ἐπάνω στὴν πλάκα τοῦ Τάφου βλέπουν καθισμένο ἓνα παλληκάρι ποῦ ἔλαμπε σὰν τὸν ἥλιο μέσα στὸ σκοτάδι καὶ τὰ φορέματά του ἦταν λευκὰ σὰν τὸ χιόνι. Τραβήχτηκαν τρομαγμένες.

— Μὴ φοβᾶστε, τοὺς λέει ὁ ἄγγελος μ' ὀλόγλυκη φωνή. Ποιὸν ζητᾶτε ; Τὸν Ἰησοῦ τὸ Ναζωραῖο, τὸ Σταυρωμένο ; Δὲν εἶναι ἐδῶ. Δὲ σᾶς τὸ εἶχε πεῖ ; Ἀναστήθηκε.

Οἱ ἀπλοϊκὲς γυναῖκες δὲν κατάλαβαν τίποτε ἀπ' αὐτὰ τὰ λόγια. Ἐνίσωσαν μόνον μιὰ ἀνακούφιση στὴν καρδιά τους, ἔτσι σὰν δροσιὰ ἀπ' τὸν Οὐρανό.

Σαστισμένες πιὸ πολὺ τώρα, ἄρχισαν μὲ θρήνους νὰ γυρίζουν τὸ λόφο, σὰ νὰ ἤθελαν νὰ ψάξουν γιὰ νὰ βροῦν τὸ Χριστό. Ὅλα εἶναι ἀναστατωμένα ἐπάνω στὸ Γολγοθᾶ ἀπ' τὴν προχθεσινὴ ταραχή. Οἱ τρεῖς σταυροὶ εἶναι ἀκόμα ὑψωμένοι ἐπάνω στὸ λόφο. Στὶς πρῶτες ἀντιφεγγιὲς τῆς ἀνατολῆς μοιάζουν μὲ μαῦρες κολόνες καὶ μόνο ὁ μεσαῖος Σταυρὸς ἔχει ἐπάνω του μιὰ φωτεινὴ δέσμη ἀπὸ λεπτὲς ἀκτίνες.

Ζυγώνουν κοντὰ του, γονατίζουν εὐλαβικά, φιλοῦν μὲ σπαραγμὸ τὰ πηγμένα αἵματα καὶ θρηνοῦν ἀδιάκοπα, κρατώντας στὰ χέρια τους τὰ βάζα μὲ τὰ πολύτιμα μύρα. Νόμιζαν πῶς Τὸν ἔβλεπᾶν κρεμασμένον, πῶς ἄκουγαν τὰ παραπονετικά λόγια Του, πῶς αἰσθάνονταν τὴ δίψα του.

Μὰ πάλι ἐτρόμαξαν. Κάποιος ἄγνωστος πέρασε ἀπὸ ἐκεῖ, σὰν σκιὰ μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ στάθηκε κοντὰ τους.

— Χαίρετε ! τοὺς εἶπε μὲ γλυκιὰ φωνή, γεμάτη στοργή.

Κι ἀμέσως ρωτᾶει τὴ Μαγδαληνὴ ποῦ ἔκλαιγε ἀπαρηγόρητα.

— Γυναίκα, γιατί κλαῖς ; Ποιὸν ζητᾶς ;

Ἐκεῖνη σκέφθηκε, πῶς θὰ εἶναι ὁ κηπουρὸς τοῦ κήπου καὶ θὰ ξέρη αὐτός, ποῦ πῆγαν τὸ Σῶμα τοῦ Δασκάλου. Πῆρε θάρρος, ζύ-

γωσε κοντά του, γονάτισε μπροστά του κι ἄρχισε μὲ θρῆνο νὰ τὸν παρακαλῆ :

— Κύριε, ἂν σήκωσες ἐσὺ τὸ Σῶμά Του, πές μου, ποῦ τὸ ἔβαλες ; Θέλω νὰ τὸ πάρω. Μὴ μοῦ ἀρνηθῆς αὐτὴ τῆ χάρη, κύριε. Ἦρθαμε μὲ λαχτάρια ν' ἀλείψωμε μὲ μύρα τὸ Σῶμα καὶ δὲ λογαριάσαμε τίποτε· οὔτε πού ἦταν νύχτα ἀκόμα. Ἄν σὺ Τὸν πῆγες σ' ἄλλον τάφο, κύριε, πές μας νὰ πᾶμε νὰ τὸν σηκώσουμε. Μὴ μᾶς ἀρνηθῆς, κύριε, αὐτὴ τῆ χάρη !...

Ὁ ξένος στάθηκε ἀμίλητος γιὰ λίγες στιγμές, κι ἔπειτα βγῆκε ἀπ' τὸ στόμα του μιὰ γνώριμη φωνή :

— Μαρία !...

— Δάσκαλέ μου ! φώναξε τρομαγμένη καὶ χαρούμενη ἡ μυροφόρα, κι ἔπεσαν ὅλες στὰ πόδια τοῦ Δασκάλου. Εἶχαν ἀξιωθῆ πρῶτες αὐτὲς νὰ ἰδοῦν τὸ Χριστὸ μετὰ τὴν Ἐνάστασή Του.

Ἄλλὰ χαλάλι τους ! Μόνο αὐτὲς Τὸν εἶχαν νιώσει βαθιά. Μόνο αὐτὲς δὲν ἔφυγαν οὔτε μιὰ στιγμή ἀπὸ κοντὰ Του τὶς ὥρες τοῦ πόνου Του. Κι ἀξίζαν αὐτὲς πρῶτες νὰ ἰδοῦν καὶ τὴν Ἐνάστασή Του καὶ νὰ τὴ διαλαλήσουν στοὺς φοβισμένους μαθητάς.

Τὸν ξαναεἶδαν λοιπὸν τὸν ἀγαπημένο Δάσκαλο καὶ ἀνακουφίστηκαν. Καὶ τώρα τί τις ἔνοιαζε κι ἂν ἔπειτα ἀπὸ ἓνα προδοτικὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα Τὸν ἔπιασαν σὰν κακοῦργο ; Τί κι ἂν Τὸν ὠδήγησαν δέσμιο στὶς αὐλὲς τοῦ Ἄννα καὶ τοῦ Καϊάφα ; Τί κι ἂν Τὸν κατεδίκασαν σὲ θάνατο ; Τί κι ἂν Τὸν κάρφωσαν μὲ λύσσα ἐπάνω στὸ ξύλο ; Τί κι ἂν ἐπάνω σὲ ὀδυνηρὲς στιγμὲς φώναζε τὸ « τετέλεσται » κι ἔγειρε τὸ κεφάλι Του νεκρό ; Ἐκεῖνος τὴν τρίτην ἡμέραν ἀναστήθηκε ! Καὶ χιλιάδες στόματα προφέρουν σήμερα τὶς δυὸ αὐτὲς λέξεις μ' ἀνατριχιασμένα κορμιά καὶ δακρυσμένα μάτια. Καμιὰ χαρὰ στὸν κόσμον δὲν ὑπῆρξε τόσο μεγάλη. Χριστὸς ἀνέστη !

Ὁ μυρωμένος ἀνοξιιάτικος ζέφυρος σφυρίζει γλυκά. Τὰ καθάρια ρυάκια κελαρύζουν· τ' ἀνθισμένα κλαδιὰ τῶν δένδρων σκορπίζουν ὁμορφιά καὶ μύρα· τ' ἀηδόνια τραγουδοῦν ὀλόγλυκα· οἱ ἄνθρωποι σκιρτοῦν ἀπὸ χαρὰ, κι ὅλα μαζὶ ψάλλουν :

— Χριστὸς ἀνέστη !

Π. Φωστίνης, Μητροπολίτης Καρυστίας

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΪΚΟ ΠΑΣΧΑ

Έκείνο τὸ χρόνο — 1820 — τὸ Πάσχα τὸ πέρασε ὁ Κολοκοτρῶνης μαζί με τοὺς λίγους ἐμπίστους του στὸ πλάτωμα τοῦ ξωκκλησιοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, στὴ Ζάκυνθο. Ἐκεῖ μπορούσε νὰ συγκεντρωθῆ περισσότερο στὸν ἑαυτό του καὶ στὶς σκέψεις του. Γιατὶ στὴν ἐκκλησιά ἐκείνη εἶχε ταφῆ ἡ ἀγαπημένη του γυναίκα, γιατί στὴν ἐκκλησιά ἐκείνη ὁ παπα-Ἄνθιμος Ἀργυρόπουλος τὸν εἶχε ὀρκίσει στὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία, γιατί ἀπὸ τὸ ρομαντικὸ αὐτὸ τοπίο μπορούσε ν' ἀντικρίζη με μαράζι τὸν ἀπέναντι Μοριά, τὴν ὄνειρεμένη πατρίδα του, πού δὲν μπορούσε νὰ τὴν ξαναἰδῆ ὅσο ὁ ξένος δυνάστης τὴν πατοῦσε.

Μόλις εἶχε περάσει ἕνας χρόνος ἀπὸ τὴν εὐλογημένη ἡμέρα πού ὁ Φιλικὸς Πάγκαλος εἶχεν ἔρθει στὴ Ζάκυνθο κι εἶχε ξεμυστηρευθῆ σὲ λίγους Ζακυνθινούς καὶ σὲ μερικοὺς Μοραίτες πού ζοῦσαν ἐκεῖ πρόσφυγες περιμένοντας τὴν ἀνάσταση τοῦ Γένους, τὸ μυστήριό τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας με τὸν ἀόρατο ἀρχηγό, με τὴ ρωσικὴ βοήθεια, με τὶς χιμαιρικὲς ἐλπίδες. Κι ὅλοι οἱ πατριῶται εἶχαν ὀρκισθῆ καὶ περίμεναν τὴ φωνὴ πού θὰ τοὺς ἔκραζε νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς πατρίδος.

Ὁ Κολοκοτρῶνης, περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα νὰ βροντήση τὸ καριοφίλι, γιατί εἶχε παλιούς λογαριασμούς με τοὺς δυνάστας πού τοῦ εἶχαν σκοτώσει τόσους ἀπὸ τὴ οἰκογένειά του καὶ τὸν εἶχαν ἀναγκάσει νὰ φύγη ἀπὸ τὸν τόπο του καὶ ν' ἀναγκασθῆ νὰ ζῆ στὴ Ζάκυνθο κάνοντας τὸ χασάπη. Ἄλλὰ χρόνια τώρα περίμενε, πολλές ὑποσχέσεις εἶχε ἀκούσει, καὶ τίποτε δὲν ἔβλεπε. Ὁ γαλανὸς οὐρανὸς τῆς Ζακύνθου, τὰ λουλούδια τοῦ ὠραίου νησιοῦ, ἡ γλυκιὰ καὶ γελαστὴ φύση, πού τὸν τριγύριζε, δὲν ἔφθανε νὰ τὸν κάμη εὐθυμο. Ξενιτεμένος ἦταν, μολοντί δὲν εἶχε κανένα παράπονο γιὰ τοὺς Ζακυνθινούς, πού τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν ἐκτιμοῦσαν καὶ γύρευαν με κάθε τρόπο νὰ τοῦ κάμουν ὅσο τὸ δυνατό λιγότερο πικρὴ τὴν ξενιτιά.

Πολλὲς φορές εἶχε τραβήξει τὸν ἀνήφορο ἐκείνον κι εἶχε πάει στὴν ἔπαυλη τοῦ Στράνη, ὅπου περνοῦσε ἡσυχὰ ὁ κόντε Σολωμός. Στὸν ποιητὴ ἔβρισκε ὁ πολεμιστὴς παρηγοριά, γιατί τοῦ μιλοῦσε με τὴ φαντασία του, με τὰ ὄνειρά του, με τοὺς πόθους του, πού ἦσαν

καὶ δικοὶ του. Γιατὶ τοῦ ἔλεγε πὼς δὲν μποροῦσε ν' ἀργήσῃ ἡ ἅγια ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως. Καὶ ὁ ἄξεστος Μοραΐτης ἄκουγε μὲ θαυμασμό τὸν ἄρχοντα ποιητὴ, ὁ πατριώτης τὸν πατριώτη, γιατί τοὺς ἔνωνε καὶ τοὺς ἐξίσωνε τὸ ὑψηλὸ αἶσθημα τοῦ ἀγνοῦ πατριωτισμοῦ. Καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ παρηγοριόταν.

Ὅταν ὅμως ἔμενε μονάχος ὁ Κολοκοτρώνης, πάλι συννέφιαζε, πάλι κυριευόταν ἀπὸ πικρὴ μελαγχολία, γιατί ἔβλεπε νὰ περνᾷ ὁ καιρὸς ἄδικα κι οἱ ἐλπίδες του νὰ μένουν πάντα ὄνειρα. Γι' αὐτό, τὸ χρόνο ἐκεῖνο, τὸ Πάσχα τὸ πέρασε ὁ Γέρος τοῦ Μοριά πικραμένος. Τὰ παιδιὰ του, οἱ φίλοι του ἐφρόντιζαν γιὰ τὸ ψήσιμο τοῦ ἀρνιοῦ, πὺ μωσχοβολοῦσε γυρίζοντας στὴν ξύλινη σούβλα. Πάνω στὸ χορτάρι εἶχε στρωθῆ τὸ τραπέζι πρόχειρο, ἀπλό, φτωχικό. Ἡ ὀλόξανθη ζακυνθινὴ βερντέα ἐχρῦσιζε στὶς χιλιάρες μπουκάλες ἀραδιασμένες ἐκεῖ σιμά. Ἔλεπε ὅμως κάτι πολῦτιμο — ἡ εὐθυμία — πὺ κανένα κρασί δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ. Κι ὁ Κολοκοτρώνης ἔτρωγε μελαγχολικός, σιωπηλός, σὰ νὰ μὴ βρισκόταν πραγματικά ἐκεῖ. Ἦταν μακριά, ἐκεῖ ἀπέναντι, στὸ Μοριά του, πὺ ξαγνάντευε μὲ μαράζι καὶ νοσταλγία.

Ξάφνου ἕνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους του φωνάζει χαρούμενος.

— Λοιπὸν τοῦ χρόνου θὰ κάμωμε Πάσχα στὸ Μοριά ! Καλὰ μαντάτα ! Γιὰ κοιτᾶχτε ἐδῶ !

Καὶ σήκωσε ψηλὰ γιὰ νὰ τοὺς δείξῃ τὴν πλάτη τ' ἀρνιοῦ.

— Νά το, ἐδῶ εἶναι γραμμένο ! Κοιτᾶχτε !

Οἱ ἄρματολοι καὶ οἱ κλέπτες πίστευαν στὴ μαγικὴ δύναμη τῆς πλάτης τοῦ ἀρνιοῦ. Ὑπῆρχαν μάλιστα καὶ μερικοὶ γέροι πὺ μποροῦσαν νὰ διαβάσουν στὴν πλάτη αὐτῆ, σὰν σὲ ἀνοιχτὸ βιβλίο, τὸ μέλλον. Ἐνας ἀπὸ τοὺς γέρους λοιπὸν τῆς συντροφιάς τοῦ Κολοκοτρώνη διάβασε τὴν προφητικὴ πλάτη τοῦ ἀρνιοῦ κι εἶδε γραμμένο μέσα τὸ εὐτυχισμένο προμήνυμα πὺ μὲ τόση χαρὰ τοὺς ἀποκάλυψε.

Ὅλοι τότε γελαστοί, εὐθυμοὶ, χαρωποὶ σήκωσαν τὰ ποτήρια των κι ἐφώνασαν :

— Ἀπὸ τὸ στόμα σου καὶ στοῦ Θεοῦ τ' αὐτί. Καλὴ πατρίδα τοῦ χρόνου !

Γνώριζαν ὅτι ἡ εὐχὴ αὐτῆ ἐσήμαινε πόλεμο, ματοκύλισμα, θανατικό, κίνδυνο τῆς ζωῆς τους, πὺ τώρα περνοῦσε ἡσυχὴ κι

ἀμέριμνη. Ἄλλὰ δὲν τοὺς ἔμελε. Γιὰ τὴν πατρίδα ἦσαν ἔτοιμοι νὰ δώσουν καὶ τὴ ζωὴ τους.

Κι ὅταν τὸ πασχαλινὸ τραπέζι τέλειωσε, ὁ Κολοκοτρώνης σηκώθηκε πρῶτος, ἔκοψε ἕνα κλαδί ἀπὸ μιὰ φουντωτὴ δάφνη ποὺ ἦταν ἐκεῖ κοντά, καὶ δείχνοντας μ' αὐτὴ τὸ ἀντικρινὸ κάστρο Χλουμούτσι, στὸ Μοριά, τοὺς εἶπε μὲ συγκίνηση, ποὺ δὲν κατῶρθωνε νὰ κρύψει :

—Ὁ Θεὸς νὰ δώση, παιδιά, τοῦ χρόνου νὰ ψήσωμε τὰ πασχαλινὰ ἄρνια ἐκεῖ κάτου, ποὺ μᾶς καρτεροῦν τ' ἀδέρφια μας γιὰ τὴν ἐλευθερία !

Κι ἕνα δάκρυ κύλησε ἀπὸ τὰ μάτια του ποὺ τὰ σκέπαζαν πυκνά, κατάμαυρα φρύδια.

Καὶ ἡ εὐχὴ γίνηκε πραγματικότης. Ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ἄργησε νὰ μάθῃ τὶς ἐτοιμασίες γιὰ τὴν Ἐπανάσταση. Οἱ Μοραῖτες δὲν σηκώονταν, ἂν δὲν εἶχαν μαζί των τὸ πρωτοπαλλήκαρό των, τὸ Γέρο τοῦ Μοριά.

Τὰ πράγματα ἦσαν πιά ἔτοιμα. Ἐπρεπε ὅμως νὰ φύγῃ χωρὶς νὰ δώσῃ ὑποψία στὴν ἀγγλικὴ ἀστυνομία τῆς Ζακύνθου, ποὺ παρακολουθοῦσε τοὺς πατριῶτες μὲ σκοπὸ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ νὰ περάσουν στὸ Μοριά. Ἄλλὰ ὁ Κολοκοτρώνης κατῶρθωσε νὰ τοὺς γελάσῃ μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι θὰ πῆγαινε στὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου γιὰ ἐμπόριο.

Στὶς 16 τοῦ Γενάρη τοῦ 1821 ὁ Κολοκοτρώνης κατῶρθωσε νὰ φύγῃ μὲ καῖκι καὶ νὰ περάσῃ στὴ Μάνη, ὅπου κρύφθηκε στὸ σπίτι τοῦ Μούρτζινου, ἕως τὴν εὐλογημένη ἡμέρα ποὺ σηκώθηκαν πιά οἱ Ἕλληνες.

Τὸ Πάσχα τοῦ 1821 τὸ πέρασε πολὺ διαφορετικὰ ὁ Κολοκοτρώνης. Δὲν εἶχε πιά τὴν ἡσυχία τοῦ καταπράσινου μαγικοῦ τοπίου τῆς Ζακύνθου, ὅπως τὸν περασμένο χρόνο. Ἄλλὰ πατοῦσε τὸ ἀγαπημένο του χῶμα, ἦταν στὸ Μοριά του, καὶ μ' ὅλες τὶς στερήσεις, μ' ὅλους τοὺς κινδύνους, μ' ὅλες τὶς στενοχώριες, ὁ Κολοκοτρώνης τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἦταν χαρούμενος. Καὶ στὸ πασχαλινὸ του δεῖπνο θυμήθηκε τὸ σύντροφό του ποὺ στὴ Ζάκυνθο εἶχε διαβάσει στὴν πλάτη τοῦ ἄρنيου τὴν εὐτυχία, ποὺ εἶχε γίνῃ πιά πραγματικότης. Σήκωσε λοιπὸν τὸ ποτήρι, ὄχι μὲ δακρυσμένο μάτι, ἀλλὰ χαρούμενος, εὐτυχισμένος κι ἐβροντοφώνησε :

— Χριστὸς ἀνέστη, παλληκάρια! Ἡ Πατρίδα ἀνέστη!

— Ἀληθῶς ἀνέστη, ἀπάντησαν οἱ σύντροφοί του.

Καὶ φιλήθηκαν ὅλοι μὲ τὸν ἀδελφικὸ ἀσπασμὸ τοῦ Πάσχα, εὐτυχησμένοι, θαρρετοί, βέβαιοι γιὰ τὴ νίκη...

Περιοδικὸ « Νεολαία »

Κώστας Καιροφύλας

Ἡ ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Καθαρῶτατον ἥλιο ἐπρομηνοῦσε
τῆς αὐγῆς τὸ δροσάτο ὕστερο ἀστέρι,
σύγνεφο, καταχινιά, δὲν ἀπερνοῦσε
τ' οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη·
καὶ ἀπὸ κεῖ κινημένο ἀργοφυσοῦσε
τόσο γλυκὸ στὸ πρόσωπο τ' ἀέρι,
ποὺ λὲς καὶ λέει μὲς στῆς καρδιάς τὰ φύλλα:
« Γλυκιά ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος μαυρίλα. »

Χριστὸς ἀνέστη! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι, ἐτοιμαστῆτε·
μέσα στὲς ἐκκλησιῆς τὲς δαφνοφόρες
μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχτῆτε·
ἀνοίξετε ἀγκαλιῆς εἰρηνοφόρες
ὀμπροστὰ στοὺς ἀγίους καὶ φιληθῆτε·
φιληθῆτε γλυκὰ χεῖλη μὲ χεῖλη,
πέστε Χ ρ ι σ τ ὸ ς Ἀ ν ἑ σ τ η, ἔχθροὶ καὶ φίλοι.

Δάφνες εἰς κάθε πλάκα ἔχουν οἱ τάφοι,
καὶ βρέφη ὠραῖα στὴν ἀγκαλιά οἱ μανάδες·
γλυκόφωνα, κοιτώντας τὲς ζωγραφι-
σμένες εἰκόνες, ψάλλουνε οἱ ψαλτάδες·
λάμπει τὸ ἀσήμι, λάμπει τὸ χρυσάφι
ἀπὸ τὸ φῶς ποὺ χύνουνε οἱ λαμπάδες·
κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ' τ' ἀγιοκέρι,
ὅπου κρατοῦνε οἱ Χριστιανοὶ στὸ χέρι.

Ἄπὸ τὸν « Λάμπρο »

Διονύσιος Σολωμὸς

« Η ΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ »

...Ἐπάνω εἰς τὸν θαλασσόπληκτον βράχον, ὅπου τὰ κύματα φαίνονται νὰ τραγουδοῦν μυστηριῶδες νανούρισμα, ἐκεῖ ἄσπριζε ἀκόμη τότε τὸ παλαιὸν ἔρημο μοναστηράκι, προκῦπτον μέσα ἀπὸ τὴν βαθεῖαν χλόην, ἀνάμεσα εἰς τὰς πίτυς καὶ τὰς καστανάς, ὀλίγον ὑψηλότερα ἀπὸ τὴν ὠραίαν θαλασσίαν ἀγκάλην τοῦ Ἀσελήνου, ὅπου ἐβασίλευε γλυκά, σιγὰ ὁ ἥλιος, ὡς νὰ ἔκρυπτεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ χρυσᾶ καὶ στίλβοντα στολίδια του μέσα εἰς τὸν θησαυρόν του.

Κι ὅταν ἡ μικρὴ καμπάνα ἐκάλει τοὺς ἀγροίκους βοσκούς τοῦ βουνοῦ εἰς τὴν προσευχὴν — οἱ ὅποιοι δὲν ἐπήγαιναν, ἀλλ' ἔκαναν μακρόθεν ἓνα σταυρόν — κι ἐδιάβαζεν ὁ πάτερ Ἐφραίμ, ὁ πνευματικός, τὸν ἔσπερινὸν μαζί με τὸν Μιχαῖαν, τὸν ὑποτακτικόν του, κατέβαινε τὰ σκαλοπάτια ὁ γέρον ἕως τὴν βρύσην, διὰ ν' ἀπολαύσῃ καὶ ἅπαξ ἀκόμη τὴν γλυκεῖαν μελαγχολίαν τῆς μονασιᾶς, μέσα εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν αὐτὸς εἶχεν ὀνομάσει « γωνίαν τοῦ Παραδείσου ». Καὶ τῆς βρύσης τὸ μάρμαρον, τὸν κρουνὸν καὶ τὴν λεκάνην τὰ εἶχε φάγει τὸ νερόν. Καὶ μόλις ἤμποροῦσε νὰ διαβάσῃ τις, μισοσβησμένους τοὺς ἱαμβικούς στίχους, τοὺς ὁποίους εἶχε γράψῃ ποτὲ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς πηγῆς, ὁ διάσημος ἀσκητὴς Διονύσιος:

Χείρας, πρόσωπα καὶ πόδας ἀβρῶς νίπτων,
 ὀμοῦ δὲ καὶ διαυγὲς νῦν ὕδωρ πίνων,
 τῆς καλλιρρεῖθρου τῆσδε τῆς κρήνης, ξένε,
 ψυχῆς τότε μνήσθητι Διονυσίου.

Καὶ ψηλὰ εἰς τὸ πλάγι, σιμὰ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, ἴστατο ἀκόμη ὀρθὸς ὁ χιλιετῆς πεῦκος, ὅπου εἰς τοὺς κλάδους ἐπάνω, ἀνάμεσα εἰς τοὺς κλώνάς του, εἶχεν εὑρεθῆ ἓνα καιρὸν αἰωρουμένη ἢ λαμπρὰ εἰκὼν τῆς Παναγίας.

Ὁ πεῦκος ὁμοιάζει με ἄνθρωπον, ὅπου δὲν ἐκάρη τὴν κόμην εἰς ὄλην του τὴν ζωὴν. Ἀπὸ τριακοσίων χρόνων καὶ πλέον κανεὶς δὲν ἐξάμωσε νὰ κόψῃ φύλλον ἀπὸ τὸ γιγαντιαῖον δένδρον. Ὅλοι οἱ κωνίσκοι, οἱ καρποὶ τοῦ πεύκου, μυριάδες ἀναρίθμητοι, ἐξ ἀμνημονεῦτων χρόνων ἐκρέμοντο ἀνάμεσα εἰς τοὺς κλώνάς του.

Εἶναι βέβαιον ὅτι ἐκεῖ ἐπάνω εὑρέθη μίαν πρωίαν, εἰς τὰ χίλια ἐξακόσια τόσα, ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας. Ἦτο ζωγραφισμένη ὡς προ-

τομή παιδίσκης, χωρίς νὰ ἔχη τὸν Χριστὸν βρέφος εἰς τὰς ἀγκάλας
της, καὶ διὰ τοῦτο ἐσχετίσθη μὲ τὰ εἰσόδια, ὅταν προσεφέρθη ὡς
« τριετίζουσα δάμαλις » εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ ναῖσκος τοῦ μι-
κροῦ ἀσκητηρίου ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τῶν Εἰσοδίων. Ἡ εὐρεθεῖσα
παραδόξως τότε εἰκὼν ἐφάνη εἰς τοὺς χριστιανούς, τοὺς τότε, ὡς νὰ
ἦτο κόρη εὐαίσθητος, ἣτις ἐνέδωκεν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ κάμη κούνια,
νὰ λικνισθῇ, αἰωρουμένη ἐπὶ τῶν κλάδων τοῦ δένδρου. Καὶ διὰ τοῦτο
ὠνομάσθη « Παναγία Κουνιστριώτισσα ».

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ διήγημα

« Ὁ Νεκρὸς Ταξιδιώτης »

Περιοδ. « Παναθήναια » τόμ. ΙΘ'.

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Οι εκπαιδευτικοί που συμμετέχουν στην παρούσα δράση θα έχουν την ευκαιρία να ανταλλάξουν απόψεις και να ανταλλάξουν εμπειρίες με τους εκπαιδευτικούς των άλλων σχολείων που συμμετέχουν στην παρούσα δράση. Η ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών είναι πολύ σημαντική για την ανάπτυξη της δράσης και για την ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών.

Οι εκπαιδευτικοί που συμμετέχουν στην παρούσα δράση θα έχουν την ευκαιρία να ανταλλάξουν απόψεις και να ανταλλάξουν εμπειρίες με τους εκπαιδευτικούς των άλλων σχολείων που συμμετέχουν στην παρούσα δράση. Η ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών είναι πολύ σημαντική για την ανάπτυξη της δράσης και για την ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών.

Οι εκπαιδευτικοί που συμμετέχουν στην παρούσα δράση θα έχουν την ευκαιρία να ανταλλάξουν απόψεις και να ανταλλάξουν εμπειρίες με τους εκπαιδευτικούς των άλλων σχολείων που συμμετέχουν στην παρούσα δράση. Η ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών είναι πολύ σημαντική για την ανάπτυξη της δράσης και για την ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών.

Οι εκπαιδευτικοί που συμμετέχουν στην παρούσα δράση θα έχουν την ευκαιρία να ανταλλάξουν απόψεις και να ανταλλάξουν εμπειρίες με τους εκπαιδευτικούς των άλλων σχολείων που συμμετέχουν στην παρούσα δράση. Η ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών είναι πολύ σημαντική για την ανάπτυξη της δράσης και για την ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών.

Οι εκπαιδευτικοί που συμμετέχουν στην παρούσα δράση θα έχουν την ευκαιρία να ανταλλάξουν απόψεις και να ανταλλάξουν εμπειρίες με τους εκπαιδευτικούς των άλλων σχολείων που συμμετέχουν στην παρούσα δράση. Η ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών είναι πολύ σημαντική για την ανάπτυξη της δράσης και για την ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ
ΙΤΥΤΑΚ

1. ΥΜΝΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

(Στροφαι 1 — 16)

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη
ποῦ μὲ βία μετράει τὴ γῆ.

Ἄπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά !

Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
ἔ λ α π ά λ ι, νά σοῦ πῆ.

Ἄργειε νά ἴλθῃ ἐκείνη ἡ μέρα
καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τὰ ἴσκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχῆς ! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε νά λές
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγώντας τα νά κλαῖς.

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἓνα ἐκτύπαιε τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά,

κι ἔλεες : « πότε, ἄ ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τ'ς ἐρμίες ; »
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές.

Τότε ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μὲς στὰ κλάιματα θολό,
καὶ εἰς τὸ ροῦχο σου ἔσταζ' αἶμα,
πληθὸς αἶμα Ἑλληνικό.

Μὲ τὰ ροῦχα αἵματωμένα
ξέρω ὅτι ἔβγαίνες κρυφά
νά γυρεύης εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἐξανάλθες μοναχὴ·
δὲν εἶν' εὐκολες οἱ θύρες,
ἐὰν ἡ χρεῖα τὲς κOURταλῆ.

Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
ἄλλ' ἀνάσασιν καμιά·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φρικτά.

Ἄλλοι, οἰμέ ! στὴ συμφορὰ σου
ὅπου ἐχαίροντο πολὺ,
« σύρε νά ἴβρης τὰ παιδιὰ σου,
σύρε,», ἔλεγαν οἱ σκληροί.

Φεύγει ὀπίσω τὸ ποδάρι
καὶ ὀλογλήγορο πατεῖ
ἢ τὴν πέτρα ἢ τὸ χορτάρι
ποῦ τὴ δόξα σου ἐνθυμεῖ.

Ταπεινότατη σοῦ γέρνει
ἢ τρισάθλια κεφαλή,
σὰν πτωχοῦ ποῦ θυροδέρνει
κι εἶναι βάρος του ἡ ζωή.

Μάϊος 1823.

(Α' ἔκδ. 1825)

Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ ὄρμη,
ποῦ ἀκατάπαυστα γυρεύει
ἢ τὴ νίκη ἢ τὴ θανά.

Ἐπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά!

Διονύσιος Σολωμὸς

Η Δ Ο Ξ Α

Δόξα στὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων,
παγκόσμιον φωτὸς πηγὴν,
δόξα στὰ ὄπλα ἡρώων νέων,
ποῦ λύτρωσαν αὐτὴν τὴν γῆν.

Μ' ἐκείνων τὴ χρυσῆ σοφία,
μὲ τούτων τὴν ἀγία ὄρμη,
νέαν ἄς πλάσωμε ἱστορία
γεμάτη δόξα καὶ τιμή.

Ἐχει στεφάνι ἡ Νίκη ἀκόμη
στὸ δέντρο της τὸ ἱερό.
Ἀπάτητοι τῆς Δόξας δρόμοι
προσμένουν ἥρωα τολμηρό.

Ἐμπρός ! Στῶν ἔργων τὸν ἀγῶνα !
ἐκεῖ εἶν' ὁ πύρινος παλμός.
Ἐκεῖ τῆς νίκης ἡ κορώνα,
κι ἀθανασίας ἀσπασμός.

« Ποιήματα », 1896.

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

Ο ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

Δικαίως θαυμάζεται ὁ Ἄριστείδης περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον πολιτικὸν ἄνδρα τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν διὰ τὴν σώφρονα διαγωγὴν του καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολιτικοῦ του βίου.

Ὁ Ἄριστείδης παρευρεθεὶς καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἐνδόξους κατὰ τῶν Περσῶν μάχας, ὄχι μόνον ἀνδρείως ἠγωνίσθη, ἀλλ' εἰς ἑκάστην ἐξ αὐτῶν ἔδωσε μεγάλα καὶ σωτήρια μαθήματα ἀρετῆς καὶ φιλοτιμίας.

Εἰς τὸν Μαραθῶνα μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι δὲν εἶναι ἐξευτελισμὸς, ἀλλὰ μάλιστα ἐντιμὸν εἰς ἡμᾶς καὶ σωτήριον εἰς τὴν πατρίδα, τὸ νὰ παραχωρῶμεν τὰ πρωτεῖα εἰς τοὺς ἐμπειροτέρους καὶ ἰκανωτέρους ἡμῶν.

Εἰς τὴν μάχην τῆς Σαλαμίνας μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος κάθε προσωπικὸν πάθος πρέπει προθύμως νὰ θυσιάζωμεν, κάθε ἔχθραν νὰ λησμονῶμεν καὶ καλὸν ἀντὶ κακοῦ νὰ ἀποδίδωμεν, πᾶν δὲ προτέρημα καὶ πᾶσαν ὑπεροχὴν τοῦ ἐχθροῦ μᾶς δημοσίως ν' ἀναγνωρίζωμεν.

Εἰς δὲ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι εἶναι μωρία τὸ νὰ ζητῶμεν τιμὴν ἀπὸ τὰς θέσεις, διότι αἱ θέσεις δὲν τιμοῦν τοὺς κατέχοντας αὐτάς, ἀλλ' ἡ ἰκανότης καὶ ἡ ἀρετὴ τιμοῦν τὰς θέσεις καὶ ὅτι, χωρὶς ἔνωσιν καὶ ὁμόνοιαν, κανὲν μέγα ἔργον δὲν κατορθώνεται διὰ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, ὅτε τὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηναίων ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀφῆκαν τὸν πτωχόν, ἀλλ' ἐνάρετον Ἄριστείδην, νὰ φυλάξῃ τοὺς αἰχμαλώτους Πέρσας καὶ τὰ πλουσιώτατα λάφυρα.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τόσης ἀφθονίας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, χωρὶς οὐδεμίαν ἐπιτήρησιν, οὔτε αὐτὸς ἠθέλησε νὰ ἐγγίσῃ τίποτε ἀπὸ τὰ λάφυρα, οὔτε εἰς ἄλλον ἐπέτρεψε νὰ λάβῃ τίποτε ἀπὸ αὐτά. « Χρεωστοῦμεν » ἔλεγε πρὸς τοὺς συμπολίτας του « νὰ ὑπηρετῶμεν τὴν πατρίδα, ὄχι διὰ νὰ πλουτίσωμεν ἢ διὰ νὰ δοξασθῶμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκπληρώσωμεν τὰ πρὸς αὐτὴν ἱερά τοῦ πολίτου καθήκοντα, ἔστω καὶ χωρὶς πληρωμῆν, ἔστω καὶ χωρὶς δόξαν ».

Εἰς τὴν εὐγενῆ του ψυχὴν ἡ ἀγάπη τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πατρίδος ἐμδένιζε κάθε ἄλλο αἶσθημα, ἐπομένως καὶ τῶν χρημάτων τὴν ἀγάπην καὶ τῆς δόξης τὴν δίψαν.

Ἐὰν ὁ Ἄριστείδης καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν συμπολιτῶν του δὲν ἦσαν

τοιούτοι, άλλα φιλοχρήματοι, τρυφηλοι και πολυτελεις, η ένδοξος μάχη τών Πλαταιών δεν ήθελε σώσει την Έλλάδα εκ του περσικού ζυγοϋ, η δε ελληνική ελευθερία, τὰ φῶτα και ό πολιτισμός ήθελον εκλείψει έκτοτε δια παντός.

Ό Ξέρξης, αναχωρήσας έντροπιασμένος εις την Άσίαν, άφηκεν εις την Έλλάδα τόν στρατηγόν του Μαρδόνιον, δια να υποδουλώσει τούς ελευθέρους Έλληνας. Ό δε Μαρδόνιος νομίζων ότι εύκολώτερον ήτο να υποδουλώσει αυτούς δια του χρυσίου παρά δια τών όπλων, απέστειλε πρέσβυν πρὸς τούς Άθηναίους. Οϋτοι τότε δυστυχεις, πένητες και άστεγοι ειχον επανέλθει εις τὰς Άθήνας, τὰς όποιὰς τὸ πϋρ και ό σίδηρος του Ξέρξου ειχον έρημώσει και καταστρέψει.

Ό πρέσβυς του Μαρδονίου επρότεινε λοιπόν πρὸς τούς Άθηναίους τὰ εξής : Ό Μαρδόνιος είναι έτοιμος ν' ανιδρύσει δι' έξόδων του όλας τὰς κατακαείσας οικίας σας και τούς καταστραφέντας ναούς, να σας χορηγήσει δε άφθονα χρήματα και να σας κάμη κυρίου τών άλλων Έλλήνων, έαν δέχεσθε να καταθέσητε τὰ όπλα σας.

Οί Σπαρτιαῖται, γνωρίζοντες την άκραν πτωχείαν, εις την όποιαν ειχον καταντήσει οι Άθηναίοι από την καταστροφήν τῆς πόλεως και την έρήμωσιν τών άγρῶν των, έφοβήθησαν, μήπως εις την άπελπισίαν των παραδεχθούν τὰς χρηματικὰς προτάσεις του Μαρδονίου. Δι' αυτό έστειλαν συγχρόνως πρέσβεις εις τὰς Άθήνας και παρεκάλουν τούς Άθηναίους να άπορρίψουν τὰς περσικὰς προτάσεις και να έξακολουθήσουν άγωνιζόμενοι υπέρ τῆς Έλλάδος.

Τότε ό Άριστειδης, εκφράζων και τὰ ιδικά του και τών συμπολιτῶν του τὰ αισθήματα, έδωσε την ωραίαν εκείνην και άξιοθαύμαστον άπάντησιν, η όποία και μόνη ήτο ίκανή ν' άπαθανάτιση τὸ όνομά του. Ίδου η άπάντησις του πτωχοϋ Άριστείδου.

« Συγχωροϋμεν εις τούς Πέρσας να νομίζουν, ότι τὰ πάντα δύνανται να έξαγορασθούν με τὰ χρήματα, διότι αυτοι ουδέν πολυτιμότερον του χρυσίου γνωρίζουν. Άλλ' άγανακτοϋμεν κατὰ τών Σπαρτιατῶν, οι όποιοι, άποβλέποντες εις την πτωχείαν και δυστυχίαν μας, λησμονούν την ελληνικήν άρετήν και φιλοτιμίαν μας. Άς πληροφορηθούν οι Λακεδαιμόνιοι, ότι ουτε δι' όλον τὸ έπί τῆς γῆς και έντὸς αὐτῆς χρυσίον ήθελάν ποτε πωλήσει οι Άθηναίοι την ελευθερίαν τῆς Έλλάδος. Άς μάθη δε και ό Μαρδόνιος, ότι μόνον όταν

ὁ ἥλιος παύσῃ τὸν δρόμον του, θέλομεν παύσει καὶ ἡμεῖς ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας ».

Μετὰ τὴν γενναίαν ταύτην ἀπάντησιν, ἡ ἔνδοξος μάχη τῶν Πλαταιῶν ἔγινεν, ὁ Μαρδόνιος κατεστράφη καὶ ἡ Ἑλλάς ἐσώθη.

« Ὁ Γεροστάθης »

Λέων Μελάς

Σ Α Λ Α Μ Ι Ν Α

Σαλαμίνα, νησὶ πολυδόξαστο,
 ποῦ ὁ ὀμορφότερος κόλπος θωπεύει
 τὰ λευκά σου ἀκρογιάλια, κι ὡς μάγουλα
 ντροπαλῆς κοκκινίζουν παρθένας,

τὰ νερά σου τὸ θαῦμα τὸ ἀσύγκριτο
 τῶν αἰώνων κρατᾶνε βαθιά τους,
 καὶ ρυθμοὶ μακρυσαντίλαοι οἱ φλοῖσβοι τους
 νικητήριους παιάνες ἀρμόζουν.

Τῆς Εὐρώπης ἐσὺ ἄφταστο τρόπαιο
 κι ἐσὺ τάφος ὑγρὸς τῆς Ἀσίας,
 οἱ γενιὲς ποῦ διαβαίνουνε θὰ ῥχωνται
 σὰν σ' αἰθέριο ναὸ καὶ γαλάζιο,

νὰ προσφέρουν λατρείας ἀφιερῶματα
 στὴν ψυχὴ τῆς Ἑλλάδας τὴν ἴδια,
 ποῦ, θεὰ ἀναδυομένη, στὰ κύματα
 τὰ γλαυκά σου ἀφρολούζεται αἰώνια.

« Ἀπολλώνιον Ἄσμα », 1919

Σωτήρης Σκίπης

Η ΑΡΓΕΙΑ ΤΕΛΕΣΙΛΛΑ

Ἡ Τελέσιλλα, λυρική ποιήτρια ἀπὸ τὸ Ἄργος, εἶχε καρδίαν εὐαίσθητον, ἐξευγενισθεῖσαν μὲ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν μάθησιν. Ἐχουσα δὲ καρδίαν, ἡγάπα θερμῶς τὴν πατρίδα τῆς.

Ὅθεν, ὅτε οἱ Ἄργεῖοι εἶχον πόλεμον κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ἡ Τελέσιλλα κατώρθωσε νὰ σχηματίσῃ τάγμα ἐξ Ἄργείων γυναικῶν καὶ ἀφοῦ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ, συνηγωνίσθη ἀνδρείως μετὰ τῶν συμπολιτῶν τῆς, ἐξάπτουσα τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν γενναιότητά των διὰ τῆς ποιητικῆς τῆς λύρας καὶ διὰ τοῦ ἰδίου τῆς παραδείγματος.

Τοιοιουτρόπως οἱ Σπαρτιᾶται ἐνίκηθησαν καὶ εἰς τὴν Τελέσιλλαν προσεφέρθη ὁ στέφανος τῆς νίκης. Ἐντὸς δὲ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ἀνήγειραν οἱ Ἄργεῖοι τὸ ἀγαλμα τῆς ἡρώιδος, φέρον ἐμβλήματα τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ἡρωικῆς φιλοπατρίας.

Ὅρθότατα ἔλεγεν ὁ σοφὸς Σόλων, ὅτι ἐκεῖναι αἱ πόλεις εὐδαιμονοῦν, εἰς τὰς ὁποίας οἱ μὲν ἀγαθοὶ τιμῶνται, οἱ δὲ κακοὶ τιμωροῦνται. Ἐνόσω οἱ Ἕλληνες ἐτίμων τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν φιλοπατρίαν, ἀπαθανατίζοντες μὲ εἰκόνας καὶ ἀνδριάντας τὰς Τελεσίλλας καὶ τοὺς ἄλλους εὐεργέτας τῆς πατρίδος, ἡ Ἑλλὰς ἠτύχει καὶ ἐδοξάζετο. Παρήκμασε δὲ καὶ κατεστράφη, ὅτε οἱ μὲν μοχθηροὶ καὶ διεφθαρμένοι, οἱ ἀμαθεῖς καὶ οἱ ἄρπαγες Κλέωνες καὶ Δημάδαι ἐτιμήθησαν, οἱ δὲ ἐνάρετοι Σωκράται καὶ Φωκίωνες ἔπιναν εἰς τὸ δεσμωτήριον τὸ κώνειον.

« Ὁ Γεροστάθης »

Ἦ Λέων Μελάς

Ο Λ Υ Μ Π Ι Α

Ἐνας ἥλιος γεννιέται μέσα εἰς τὰ ροδόφυλλα τῆς αὐγῆς. Ἐνας ἥλιος γεννιέται καὶ γλυκοφιλεῖ τ' ἀρκαδικὰ βουνά.

Μέσα εἰς τὸ λευκὸν μεθύσι τοῦ φωτὸς σπινθηρίζουν τρελλὰ τ' ἀσημένια νερὰ τοῦ Ἀλφειοῦ, σπινθηρίζουν τρελλὰ τ' ἀσημένια νερὰ τοῦ Κλαδέου κάτω ἀπὸ τὰς σιωπηλὰς σκιάς. Καὶ ὁ ἀθάνατος λαὸς * τῶν μαρμάρων θριαμβεῦει μέσα εἰς τὶς πρασινάδες τῆς Ἄλτεως.

Ἐνας ἥλιος γεννιέται μέσα εἰς τὰ ροδόφυλλα τῆς αὐγῆς καὶ γλυκοφιλεῖ τ' ἀρκαδικὰ βουνά.

Αἱ σάλπιγγες δонуῖν τὸν πρωινὸν ἀέρα, ὦ νεότης. Καὶ ἡ καλλιπέφανος ἔλαια χαμηλώνει τοὺς κλάδους τῆς κάτω ἀπὸ τὰ μάρμαρα τοῦ προστύλου. Αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ ἀνοίγονται ἔμπρὸς σου. Ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ ἀστράφτει ἀντίκρου σου ἀπὸ τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἔλεφαν * καὶ τοὺς τιμίους λίθους. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ διφρηλατεῖ * ὁ ἥλιος. Ὁ αἰώνιος, μὲ τὴν χρυσῆν χαίτην του, σοῦ δείχνει τὴν χρυσελεφαντίνην Νίκην καὶ ὑψώνει ἐνώπιόν σου ἐπὶ τοῦ ἀστραφτεροῦ σκῆπτρου τὸν Ἄετόν. Ὁμοσε *, ὦ νεότης, τὸν ἱερὸν ὄρκον !

Αἱ σάλπιγγες δонуῖν τὸν πρωινὸν ἀέρα. Ρίψε τὴν χλαμύδα καὶ δεῖξε θριαμβευτικὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον τὸ ἐφηβικὸν σῶμα. Πέτα, ὦ νεότης ! Ἡ γῆ γλιστρᾷ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια καὶ ὁ ἀέρας σχίζεται ἔμπρὸς σου καὶ σοῦ φιλεῖ τὸ ἰδρωμένον μέτωπον καὶ σοῦ ἀνεμίζει τὴν ξανθὴν κόμην.

Οἱ θαλλοὶ τῶν φοινίκων ὑψώνονται εἰς τὸ τέρμα, ἔτοιμοι νὰ φιλήσουν τοὺς βοστρύχους τῆς κόμης σου. Ὁ Πραξιτέλης μεθᾷ εἰς τὸ ἄνθισμα τῆς σαρκός σου καὶ τὸ μάρμαρον, μὲ τὸ ὅποῖον πλάττει τοὺς θεοὺς, ἀνατριχιάζει μέσα εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς.

Ἡ αἰωνία Ἄλτις ἀπλώνεται ἔμπρὸς μας. Ὁ ἥλιος γλυκοφιλεῖ τ' ἀρκαδικὰ βουνά καὶ τὰ διαμάντια τοῦ Κλαδέου. Ἡ καλλιστέφανος ἔλαια γέρνει τ' ἀθάνατα κλαδιά τῆς ἐπάνω εἰς τοὺς κροτάφους τῆς παντοτινῆς νεότητος.

« Φύσις καὶ ζωὴ », 1898.

Παῦλος Νιρβάνας

Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΙΟΥ ΔΙΟΣ

Εἰς τὸ Ζάππειον μᾶς ἐλκύουν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὁλυμπίου Διός· καὶ πλησιάζομεν. Τί γίγαντες, τί κολοσσοὶ μᾶς φαίνονται οἱ δέκα ἕξ ἐκεῖνοι στῦλοι, οἱ ὅποιοι μακρόθεν, ὅπως ἴστανται μεμονωμέ-

νοι έν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπεράντου χώρου, μάς κάμνουν έντύπωσιν κομψοτεχνήματος ! Ἄρκει νά σταθῶμεν παρὰ τήν βάσιν των καί νά ὑψώσωμεν τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς τὰ ἐπάνω, διὰ νά ἐννοήσωμεν έν φόβῳ καί τρόμῳ ὄλην μας τήν μικρότητα...

Τί θά ἦτο λοιπόν ὁ ναὸς αὐτὸς ὀλόκληρος, ὅταν ὀλίγα του μόνον λείψανα μάς καταπλήττουν σήμερον με τόσο μεγαλεῖον ! Φαντασθῆτε, ὅτι σώζονται μόνον δέκα ἐξ κίονες, ένῶ τὸ οἰκοδόμημα εἶχεν έν ὄλῳ ἑκατὸν τέσσαρας ! Κάμετε τώρα τήν σύγκρισιν καί συλλογισθῆτε τί ἔκτασιν κατεῖχεν ὁ κολοσσιαῖος αὐτὸς ναὸς, μεγαλύτερος τοῦ ὁποίου δέν ὑπῆρξε κατὰ τήν ἀρχαιότητα, παρὰ μόνον ὁ έν Ἐφέσῳ ναὸς τῆς Ἄρτέμιδος.

Ἐκ τῶν δέκα ἐξ αὐτῶν κίωνων μόνον οἱ δεκαπέντε σώζονται ὄρθιοι. Ὁ δέκατος ἔκτος κατάκειται « μέγας μεγαλωστί », ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος, ριφθεὶς ὑπὸ σφοδροτάτου ἀνέμου τῆ νύκτα τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1852. Οἱ σπόνδυλοί του, τὰ τεμάχια δηλαδὴ ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται, εὐρίσκονται κατὰ γῆς τὸ έν πλησίον τοῦ ἄλλου κατὰ σειρὰν, ὅπως, ὅταν ρίπτῃ κανεὶς στήλην νομισμάτων.

Αὐτὴ εἶναι ἡ τελευταία μεταβολή, ἡ ὁποία ἐπῆλθεν εἰς τὸ ένδοξον ἐρείπιον. Ἄλλὰ πρὸ αὐτῆς, κατὰ τήν μακρὰν σειρὰν τῶν αἰώνων, πόσαι ἄλλαι δέν ἠλλοίωσαν τήν ὄψιν του ! Οἱ σεισμοὶ καί οἱ ἄνεμοι δέν θά εἶχον τόσην ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ, ἂν τὸ ἔργον των δέν συνεπλήρωσαν αἱ καταστρεπτικαὶ χεῖρες τοῦ ἀνθρώπου... Ποσάκις δέν ἐκάη, δέν ἐσυλήθη, δέν ἐγυμνώθη, δέν ἠκρωτηριάσθη ! Εἶναι γνωστὸν, ὅτι κάποιος βοϊβόδας τῶν Ἀθηνῶν ἔκαυσε καί μετεποίησεν εἰς ἄσβεστον ἕνα τῶν κίωνων χάριν ἄλλης οἰκοδομῆς. Ἄλλὰ πόσαι δέν εἶναι αἱ ἄγνωστοι βεβηλώσεις καί καταστροφαί, τὰς ὁποίας φαντάζεται τις μόνον, βλέπων σήμερον ὀλίγα ἐρείπια εἰς τήν θέσιν τοῦ παμμεγίστου ναοῦ.

Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον περιπετειώδη οἰκοδομήματα, τὰ ὁποία γνωρίζει ἡ ἱστορία. Φαντασθῆτε, ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας, κατὰ τήν ὁποίαν, ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀκόμα, ἐτέθησαν τὰ θεμέλια του ἐπὶ χώρου ἀνέκαθεν ἀφιερωμένου εἰς τήν λατρείαν τοῦ Διὸς, ἐδέησε νά παρέλθουν ἐξ αἰῶνες ὀλόκληροι, διὰ νά τελειώσῃ ! Μετὰ τήν ἐξορίαν τοῦ Ἰππίου ἡ οἰκοδομὴ διεκόπη. Κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους ὁ Ἀντίοχος ἐπανήρχισε τὸ ἔργον, ἀναθέσας αὐτὸ εἰς τὸν Ρωμαῖον ἀρχιτέκτονα Δέκιμιον Κοσσούτιον. Ἄλλὰ μετὰ

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιόχου τὰ χρήματα ἔλειψαν καὶ τὸ οἰκοδόμημα πάλιν ἐγκατελείφθη. Παρήλθον σχεδὸν τρεῖς αἰῶνες ἀκόμα, καὶ τὸ ἔργον ἐσυνεχίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὁμως ἐπερατώθη, καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 129 μ.Χ. ἐτελέσθησαν πανηγυρικώτατα τὰ ἐγκαίνια του, παρισταμένου τοῦ φιλαθηναίου καὶ μεγαλοδώρου αὐτοκράτορος, ἐκφωνήσαντος δὲ θαυμάσιον πανηγυρικὸν τοῦ ἐκ Σμύρνης ρήτορος Ἀντωνίου Πολέμωνος.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦσαν πλέον οἱ Ἀθηναῖοι τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς ἀκμῆς. Ἦσαν οἱ ταπεινοί, οἱ κατακτημένοι ὑπὸ τῶν Ρωμαίων Ἀθηναῖοι, οἱ κολακεύοντες τοὺς ἰσχυροὺς δεσπότης, διὰ νὰ λαμβάνουν χάριτας καὶ προνόμια. Καὶ ὁ ναὸς ἐκεῖνος, ὁ προωρισμένος ἀρχαίθεον διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Διός, ἀποπερατωθεὶς τόσο ἀργά, ἐπέπρωτο νὰ γίνη καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ· οὕτω δέ, παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διός, ἐστήθη καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀποθεωθέντος αὐτοκράτορος, ὁ δὲ ἱερεὺς, ὁ προσφέρων θυσίας καὶ ὕμνους εἰς τὸν ἄνακτα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν, ἔθυε συγχρόνως καὶ εἰς τὸν νέον θεὸν τῶν Ἀθηναίων !

Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχαν καὶ πολὺ ἄδικον νὰ κολακευθοῦν καὶ νὰ κολακεύσουν τόσο. Ὁ Ρωμαῖος ἐκεῖνος αὐτοκράτωρ ἠγάπησε καὶ εὐηργέτησε τὴν πόλιν των, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Μεγαλοπρεπῆς, φιλόκαλος, γενναῖόδωρος, ὁ Ἀδριανὸς μετέβαλε τὴν ὄψιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων καὶ ἔδωκε νέαν αἴγλην καὶ νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἀθάνατον πόλιν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην αἱ Ἀθῆναι τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεδείχθησαν ἐφάμιλλοι τῶν ἐπὶ Περικλέους.

Δὲν ἐκοσμήθη δὲ μόνον διὰ νέων οἰκοδομῶν ἢ παλαιὰ πόλις, ἀλλὰ καὶ νέα ἰδρυθῆ παρ' αὐτὴν, ὡς παράρτημα καὶ συνέχεια. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἔμελλε νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς νέας ταύτης συνοικίας ἢ μᾶλλον τῆς νέας πόλεως. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἔκτασις, ἢ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ, ἔρημος σχεδὸν τέως καὶ μᾶλλον ἐξοχικὴ, κατεκοσμήθη ἤδη διὰ περιστύλων καὶ δενδροφύτων περιπάτων, διὰ ρωμαϊκῶν λουτρῶν καὶ διὰ λαμπρῶν ἐπαύλεων. Τὸ Ἀδριάνειον ὕδραγωγεῖον, ἄλλο μεγαλοπρεπὲς ἔργον, σφρζόμενον ἀκόμη, ἤρδευε πλουσίως τὴν συνοικίαν ταύτην, τὴν τερπνὴν καὶ κατάφυτον. Τὸ παλαιὸν τεῖχος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸ περιβάλλον τὴν ἀρχαίαν πόλιν, κατερρίφθη εἰς ἓν μέρος, διὰ νὰ ἐνωθῆ μετ' ἐκείνης καὶ ἡ νέα πόλις, παρ' αὐτὸ δὲ τὸ τεῖχος καὶ ἐκεῖ, ὅπου κατέληγε μία μεγάλη ὁδός,

ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχομένη, ἀνιδρῦθη ὁ ὄρος, ὁ κοινῶς λεγόμενος ἄψις, ἡ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Τὰ ἐρείπια τῆς πύλης ταύτης σώζονται παρὰ τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου. Εἶναι μιὰ μεγάλη ἄψις, χαλκόχρους πλέον ἐκ τοῦ χρόνου, ἔχουσα ἄνοιγμα πλάτους ἐξ μέτρων. Ἄλλοτε ἐκοσμεῖτο διὰ κίωνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, τῶν ὁποίων οἱ στυλοβάται φαίνονται ἀκόμη. Ἄνωθεν τοῦ περιστυλίου, διὰ κιονίσκων σχηματίζονται τρία ἀνοίγματα, ὅμοια μὲ θυρίδας — ἄλλοτε κλειστάς διὰ λεπτῶν μαρμαρίνων πλακῶν —, καὶ τὸ ὅλον ἐπεστέφετο δι' αἰετώματος. Τὸ ἐπιστύλιον, τὸ ἄνωθεν τοῦ τόξου, φέρει ἀπὸ μίαν ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ἐξῆς ἐπιγραφήν:

Αἶδ' εἰς Ἀθῆναι, Θησέως ἡ πρὶν πόλις.

Δηλαδή: αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ Θησέως. Εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν νέαν πόλιν, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς περιγραφή:

Αἶδ' εἰς Ἀδριανοῦ καὶ οὐχὶ Θησέως πόλις.

Δηλαδή: αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι οὐχὶ τοῦ Θησέως, ἀλλ' ἡ νέα πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ.

Καὶ ὁ ἰστάμενος παρὰ τὸν ὄρον, παρὰ τὸ σύνορον τοῦτο, καὶ ἔχων ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ Ὀλυμπίου, ἀναπλάττει διὰ τῆς φαντασίας τὰς δύο πόλεις, τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν, ὡς ἦσαν ποτε ἐν ἀκμῇ, συναμιλλώμεναι. Πόλιν τόσον περικαλλῆ καὶ τόσον ἔνδοξον εἰς ἀναμνήσεις, ὅσον ἦσαν αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας μετὰ Χριστόν, δὲν εἶχεν ἄλλην ἢ ἀρχαιότης. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ θαῦμα τῆς συγκεντρώσεως τῶν ὡραίων οἰκοδομῶν καὶ καλλιτεχνημάτων, μόνον μίαν φοράν ἐγένεν εἰς τὸν κόσμον !

Περιοδ. « Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων » 1904

Γρηγόριος Ξενόπουλος

Ο ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ἀρχαῖο Πνεῦμ' ἀθάνατον, ἀγνὲ πατέρα
τοῦ ὡραίου, τοῦ μεγάλου καὶ τ' ἀληθινοῦ,
κατέβα, φανερώσου κι ἄστραψ' ἐδῶ πέρα
στὴ δόξα τῆς δικῆς σου γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ.

Στὸ δρόμο καὶ στὸ πάλεμα καὶ στὸ λιθάρι,
 στῶν εὐγενῶν ἀγῶνων λάμψε τὴν ὀρμή,
 καὶ μὲ τ' ἀμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι
 καὶ σιδερένιο πλάσε κι ἄξιο τὸ κορμί.

Κάμποι, βουνὰ καὶ πέλαγα φέγγουν μαζί σου
 σὰν ἕνας λευκοπόρφυρος μέγας ναός.
 Καὶ τρέχει στὸ ναὸ ἐδῶ προσκυνητῆς σου,
 ἀρχαῖο Πνεῦμ' ἀθάνατο, κάθε λαός.

« Ἡ Ἀσάλευτη Ζωή » 1904

Κωστῆς Παλαμᾶς

Τ Ο Σ Τ Α Δ Ι Ο Ν

Βλέπω μπροστὰ στὰ πρόθυρα βωμὸ αἵματοβαμμένο.
 Ἐκεῖ τ' ὀλάστραφτο σχοινί, δεμένο ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη,
 προσμένει νὰ τ' ἀφήσουμε κάτω στὴ γῆ νὰ πέση,
 νὰ δώση αὐτὸ τὴν προσταγή, τὸ τρέξιμο ν' ἀρχίσῃ.

Ὁλόρθη μπρὸς του στέκεται τετράγωνη κολόνα,
 χιονόλευκη μὲς στὴ σκιά κι ἀστραφερὴ στὸν ἥλιο.
 Βουβὴ σὰν τ' ἄλλα μάρμαρα δὲν εἶναι ἡ θεῖα χάρη
 βροντόφωνη τὴν ἔστησε κι « ΑΡΙΣΤΕΥΕ ! » φωνάζει.

Ἔχει δυὸ ἄλλες ἀδελφές, ὅμοιες μ' αὐτὴ στὴν ὄψη.
 Ἡ τρίτη στέκεται μακριά, κατὰ τὴν ἄλλη ἄκρη,
 περήφανη, καμαρωτὴ κι αὐτὴ φωνάζει : « ΣΤΡΕΥΕ ! ».

Ἡ δεύτερη σηκώνεται ἀνάμεσα στὶς δυὸ των
 καὶ δίνει θάρρος καὶ ζωὴ σ' αὐτοὺς ποὺ τρέχουν πλάγια,
 καὶ λέγει στὸν καθένα των: « Βιάσου νὰ ξεπεράσῃς ! »

« Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες » 1896

Ἰωάννης Πολέμης

Ο ΧΡΥΣΟΥΣ ΤΡΙΠΟΥΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΤΑ ΣΟΦΟΙ

Ἐνῶ μερικοὶ Κῶοι ἔσυρον ἐκ τῆς θαλάσσης τὸ δίκτυόν των, μερικοὶ Μιλήσιοι ἠγόρασαν ὅσα μὲ αὐτὸ ἐπρόκειτο ν' ἀνασυρθοῦν.

Ἄλλὰ τὸ δίκτυον μεταξύ τῶν ἰχθύων ἀνέσυρε καὶ ἓνα χρυσοῦν τρίποδα, τὸν ὁποῖον ἐλέγετο ὅτι ἡ Ἑλένη τοῦ Μενελάου εἶχε ρίψει ἐντὸς τῆς θαλάσσης.

Ἐγενήθη τότε φιλονεικία μεταξύ τῶν πωλητῶν καὶ τῶν ἀγοραστῶν περὶ τοῦ χρυσοῦ τούτου τρίποδος. Διότι οἱ μὲν διετείνοντο, ὅτι μόνον ἰχθύς ἐπώλησαν, οἱ δὲ ὅτι ἠγόρασαν πᾶν τὸ περιεχόμενον ἐντὸς τοῦ δικτύου. Ἄλλὰ τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος διέλυσε τὴν διαφοράν, διότι, ἐρωτηθεῖσα ἡ Πυθία, ἀπήντησεν ὅτι ὁ τρίπους ἔπρεπε νὰ δοθῆ εἰς τὸν σοφώτατον πάντων.

Ὅθεν οἱ Κῶοι προθύμως προσέφερον τὸν χρυσοῦν τρίποδα εἰς τὸν Θαλῆν, ἂν καὶ Μιλήσιον, διότι αὐτὸν ἐσέβοντο περισσότερον μεταξύ τῶν τότε ἐπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Θαλῆς ὅμως δὲν ἐδέχθη τὴν προσφοράν, εἰπὼν ὅτι σοφώτερον τοῦ ἑαυτοῦ του θεωρεῖ τὸν Βίαντα. Ἄλλὰ καὶ ὁ Βίας ἀπέστειλε τὸν τρίποδα εἰς ἄλλον ἐκ τῶν ἐπτὰ σοφῶν.

Τοιουτοτρόπως ὁ τρίπους περιῆλθε καὶ τοὺς ἐπτὰ σοφούς, ἀλλ' οὐδεὶς ἐδέχθη αὐτόν, διότι ἡ μετριοφροσύνη, θυγάτηρ τῆς ἀληθοῦς σοφίας, δὲν ἐσυγχῶρει εἰς κανένα ἐξ αὐτῶν νὰ νομισθῆ σοφώτερος τῶν ἄλλων.

Ὅθεν ὁ χρυσοῦς τρίπους ἀφιερῶθη τότε ὑπὸ τῶν Κῶων εἰς τὸν θεὸν Ἀπόλλωνα, ὡς τὸν σοφώτερον πάντων.

« Ὁ Γεροστάθης »

Λέων Μελάς

ΟΡΚΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΕΦΗΒΩΝ

« οὐ καταισχνῶ ὄπλα τὰ ἱερά... »

Θὰ τὰ κρατῶ τὰ ὄπλα αὐτὰ καὶ δὲ θὰ τὰ ντροπιάσω,
καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφιά κι ἐδῶ κι ὅπου κι ἂν λάχω.
Θὰ πολεμήσω ἀκούραστα κι ἀφρόντιστα θὰ πέσω
καὶ τὴν πατρίδα μιὰ φορά μεγάλη θὰ τὴν κάμω.
Καὶ τοὺς δικαίους θ' ἀγαπῶ καὶ θὰ τιμῶ τοὺς νόμους,
θὰ κατατρέχω τὸν κακό, θὰ σφάζω τὸν προδότη,
κι ἂν ἴσως ψέματα μιλῶ, κολάστε με, θεοί μου !

« Ὑμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν », 1889

Κωστής Παλαμᾶς

12. ΠΩΣ ΕΣΩΘΗ Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ

"Όταν άποφασίσανε οί "Ελληνες νά έλευθερωθοῦνε καί άρπάξανε τά όπλα, έτυχεν ό φοβερός 'Οδυσσεύς, ό γιός τοῦ 'Ανδρούτσου, νά πολιορκή τήν 'Ακρόπολη τῶν 'Αθηνῶν, όπου εὔρισκοντο κλεισμένοι οί Τούρκοι καί τήν ύπερασπίζοντο μέ μεγάλη καρτεροψυχία. Τότε άκόμη καί ό πόλεμος έγίνετο καθώς εἰς τόν καιρό τοῦ 'Ομήρου. Μάλιστα εἰς τίς πολιορκίες έπροχωροῦσε άργά. Οί άνθρωποι έσκοτώνοντο μέ τήν ήσυχία τους, δέν έγνωρίζοντο όλα εκείνα τά καταστρεπτικά μέσα, όπου ή φιλανθρωπία τῶν έθνῶν καί ή Χριστιανοσύνη τῶν βασιλέων εφεύρηκαν μετά ταῦτα καί δέν ήτο σπάνιο κάπου νά βλέπης τά έναντία χέρια σταυρωμένα καί άνεργα διά τήν έλλειψη άπό πολεμοφόδια. Κάτι παρόμοιο θά συνέβαινε βέβαια καί τήν ήμέραν, όπου έτυχε τὸ άκόλουθον συμβάν.

'Εξύπνησαν κάποια παλληκάρια τοῦ 'Οδυσσέως πρῶι - πρῶι καί ρίχνοντας κατὰ τύχη τά μάτια επάνω εἰς τήν 'Ακρόπολη, ροδοκόκκινη άπό τὸ πρῶτο γλυκοχάραγμα, εἰμειναν έκστατικοί βλέποντας τοὺς Τούρκους άνεβασμένους επάνω στὸν Παρθενῶνα καί εργαζομένους μέ μεγάλη βία νά χαλοῦν τά ὠραία εκείνα μνημεία. Τόσο παράξενη καί άκατανόητη τοὺς επάνη τέτοια άνωφελής βαρβρότης, όπου έτρεξαν άμέσως νά εἰδοποιήσουν τὸν 'Οδυσσεά. 'Αφοῦ ό στρατηγός έβεβαιώθηκε μέ τά μάτια του, απέλυσε τρία τέσσαρα άπό τά παλληκάρια του νά πλησιάσουν στήν 'Ακρόπολη καί νά ρωτήσουν τοὺς Τούρκους, γιατί έδειχναν τέτοιαν άγριότητα μέ τά μάρμαρα, τά όποια δέν τοὺς προξενοῦσαν καμία βλάβη. 'Επέταξαν μεμιάς εκείνοι οί γενναῖοι καί ύστερα άπό λίγην ὠραν εφεραν στὸ στρατηγὸ τήν άπόκριση, ὅτι οί Τούρκοι, μη έχοντας άλλο μολύβι διά νά χύσουν βόλια καί ξανοίξαντες ὅτι μέσα εἰς εκείνα τά μάρμαρα εὔρισκετο τοῦτο τὸ μέταλλο χωμένο επίτηδες διά νά δίνη δύναμη καί σταθερότητα, εἶχαν άποφασίσει νά προστρέξουνε εἰς εκείνο τὸ χαλασμό, διά νά δυνηθοῦν νά εξακολουθήσουνε τὸν πόλεμο.

Τέτοια άπόκριση επροξένησε μεγάλη άπελπισία εἰς τοὺς "Ελλήνας καί άφοῦ έστοχάστηκαν τί νά πράξουν, διά νά σώσουν άπό τὸν ὄλεθρο τά μνημεία τοῦ μεγαλείου των, ὅλοι μέ μιὰ φωνή άπεφάσισαν νά μηνύσουν εἰς τοὺς άποκλεισμένους νά παύσουν τήν καταστροφήν καί ήσαν έτοιμοι νά τοὺς προμηθεύσουν ὅσο μολύβι τοὺς χρειάζετο

διὰ τὴν ὑπεράσπισίν τους. Οὕτω καὶ ἐγένετο. Ἔστερξαν οἱ Τοῦρκοι, καὶ οἱ Ἕλληνες, δίδοντας εἰς τοὺς ἐχθροὺς βόλια, διὰ νὰ τοὺς σκοτώσουν, ἐξαγόρασαν μὲ τὸ αἷμα τους τὰ πολύτιμα ἐκεῖνα μάρμαρα, τὰ ὁποῖα ἦσαν προωρισμένα νὰ ζήσουν, διὰ νὰ ἴδουν καὶ πάλιν ἀναστημένο ὁλόγυρά τους ἐκεῖνο τὸ ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τόσους αἰῶνας ἐφαίνετο βυθισμένο σὲ λήθαργο.

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

ΟΙ ΚΟΡΕΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ

Ὅταν ὁ μιλόρδος ἐπῆρε τὴ μία ἀπὸ τὶς ἑξὶ κόρες τοῦ Κάστρου, ἄφησε παραγγελία στοὺς Τούρκους νὰ τοῦ κουβαλήσουν καὶ τὶς ἄλλες τὴ νύχτα. Ἄλλὰ κεῖ πού πήγαιναν νὰ τὶς βγάλουν, τὶς ἀκοῦν νὰ σκούζουν λυπητερά καὶ νὰ φωνάζουν τὴν ἀδερφή τους. Οἱ Τοῦρκοι τρομαγμένοι ἔφυγαν, καὶ μὲ κανένα λόγο δὲν ἤθελαν νὰ δοκιμάσουν νὰ τὶς βγάλουν. Καὶ ἄλλοι πολλοὶ κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο τὶς ἀκουγαν τὶς μαρμαρένιες κόρες νὰ κλαῖν τὴ νύχτα γιὰ τὴν ἀδερφή τους πού τοὺς τὴν πῆραν.

Ν. Πολίτου « Παραδόσεις » τόμ. Α' 1904

Λαϊκὴ παράδοση

Η ΕΓΚΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Μεταξὺ τῶν πολλῶν προτερημάτων, τὰ ὁποῖα ἀνέδειξαν μέγαν τὸν βασιλεῆ τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον, ἦτο καὶ ἡ ἐγκράτεια. Πολὺ βασιλικώτερον ἐθεώρει ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τὸ νὰ νικᾷ τὰ πάθη του παρὰ τοὺς ἐχθροὺς του. Μὲ τὴν ἐγκράτεια σφρζόμεθα ἀπὸ πληθὸς κινδύνων καὶ δυστυχιῶν καὶ ζῶμεν ἐλεύθεροι καὶ εὐτυχεῖς.

— Εἶναι πολὺ χειρότερον, ἔλεγεν ὁ Πυθαγόρας, νὰ εἴμεθα δοῦλοι τῶν παθῶν, παρὰ δοῦλοι τῶν τυράννων. Εἶναι δὲ ἀδύνατον νὰ εἶναι τις ἐλεύθερος, ἂν εἶναι δοῦλος τῶν παθῶν του καὶ κυριεύεται ἀπὸ αὐτά.

Ὅτε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐκυρίευσε τὴν Μικρὰν Ἀσίαν διώρισε βασιλίσσαν τῆς Καρίας τὴν Ἄδαν, αὕτη ὡς δεῖγμα τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς ἔστειλε πρὸς αὐτὸν καθ' ἡμέραν ποικίλα φαγητά

καὶ ζυμαρικά. Ἐπὶ τέλους δὲ τῷ ἔστειλε τοὺς καλυτέρους μαγείρους καὶ ἄρτοποιούς της, νομίζουσα ὅτι θὰ ἠὺχαρίσται τὸν εὐεργέτην της.

Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος οὔτε τὰ ὠραῖα φαγητὰ τῆς Ἄδας ἐγεύετο, οὔτε τοὺς περιφήμους μαγείρους της ἐδέχθη, εἰπὼν ὅτι « πολὺ καλυτέρους μαγείρους ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ παιδαγωγὸς του Λεωνίδας· αὐτοὶ δὲ ἦσαν ὁ πρωινὸς του περίπατος διὰ τὸ νοστιμωτάτον γεῦμά του καὶ ἢ εἰς τὸ γεῦμά του ὀλιγοφαγία διὰ τὸ ὀρεκτικώτατον δεῖπνόν του ».

Ἐκστρατεύων δὲ κάποτε μετὰ τοῦ ἵππικοῦ του διὰ μέσου ξηρῶν καὶ ἀνύδρων τόπων πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου, βασιλέως τῆς Περσίας, ὑπέφερε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἵππεις του δίψαν μεγίστην. Κατὰ καλὴν δὲ τύχην ἀπήντησαν Μακεδόνας τινάς, οἱ ὅποιοι ἔφερον μακρόθεν ὀλίγον ὕδωρ. Οἱ Μακεδόνες, ὅτε εἶδον τὸν Ἀλέξανδρον πάσχοντα ἐκ δίψης, προθύμως τῷ ἔδωκαν νὰ πῆ. Ὁ Ἀλέξανδρος λαμβάνει ἀνὰ χεῖρας τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ στρέψας τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τοὺς ἵππεις του καὶ παρατηρήσας, ὅτι τὸ ὕδωρ δὲν ἔπαρκεῖ δι' ὅλους, χωρὶς νὰ τὸ ἐγγίση εἰς τὰ διψῶντα χεῖλη του, τὸ ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς Μακεδόνας, εἰπὼν ὅτι « δὲν ἀνέχεται αὐτὸς μὲν νὰ πῆ, οἱ δὲ Μακεδόνες του νὰ διψοῦν ».

Τὴν ἐγκράτειαν αὐτὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου θαυμάσαντες οἱ στρατιῶταί του καὶ ἐνθουσιασθέντες διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην του, ἐλησμόνησαν ἀμέσως καὶ τὴν δίψαν καὶ τοὺς κόπους τῶν καὶ κτυπήσαντες τοὺς ἵππους τῶν ἐφώνησαν:

—Ἐμπρός ! Μὲ τοιοῦτον ἀρχηγὸν οὔτε δίψαν οὔτε κόπους αἰσθανόμεθα, ἀλλ' οὔτε ὅτι εἴμεθα θνητοὶ πιστεύομεν.

« Γεροστάθης »

Λέων Μελάς

ΖΗ Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ;

Μὲς στὸ πλατὺ τὸ πέλαγο καράβι ταξιδεύει.

Τριγύρα νύχτ' ἀπλώνεται

καὶ μὲ τὸ ἀγέρι, πού ἐλαφρὰ τὰ κύματα χαίδευει,

τὸ μπρίκι τὸ ἀσπροφόρετο κουνιέται, ἀργοσαλεύει

σὰν νύφη, πού ὄλο καὶ λυγὰ καὶ γλυκοκαμαρώνεται.

Μὰ ξάφνω, σὰ νὰ κάρφωσε σ' ἀμμουδιαστό ἀκρογιάλι *
 τὶς δυό του ἄγκυρες μαζί,
 τὸ μπρίκι στέκει καὶ μπροστὰ στὴν πλώρη του προβάλλει
 Γοργόνα θαλασσόβρεχτη μὲ ἀγριωπὸ κεφάλι.
 —'Ο βασιλιάς Ἀλέξανδρος ἀπέθανε γιὰ ζῆ ;

Βροντολογᾷ τὸ στόμα της καὶ τὰ νερὰ ἀναδεύει
 μὲ τὴν ψαρίσια της οὐρά,
 καὶ τὸ γυναικίειο της αὐτὶ ἀπόκριση γυρεύει.
 —'Ο βασιλιάς Ἀλέξανδρος στὸν κόσμο βασιλεύει,
 ὁ ναύτης ἀποκρίνεται, ζωὴ νά'χης, Κυρά !

Ἀλίμονο ἂν τῆς ἔλεγε πὼς εἶναι πεθαμένος
 ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ παλιά !
 Εὐθύς τὴν ἴδια τὴ στιγμή ὁ ναύτης ὁ καημένος
 μαζί μὲ τὸ καράβι του θὰ βούλιαζε πνιγμένος
 καὶ ἡ Γοργόνα θ' ἄρχιζε νὰ κλαίη τὸ βασιλιά.

Μὰ τώρα, πῶμαθε πὼς ζῆ, τὴν ὄψη της ἀλλάζει
 καὶ μ' ὁμορφιές στολίζεται·
 γίνεται κόρη λυγερή, στὰ κύματα πλαγιάζει
 μὲ δυὸ ματάκια ὀλόγλυκα τριγύρω της κοιτάζει
 κι ἀπ' τὰ ξανθὰ της τὰ μαλλιά τὸ πέλαγος φωτίζεται.

Τὸ μπρίκι πάλι ξεκινᾷ καὶ σιγαλαρμενίζει
 στὴ θάλασσα τὴ γαλανή
 καὶ ἡ Γοργόνα στὸν ἄφρὸ σὰ γλᾶρος φτερουγίζει.
 Λύρα κρατάει ὀλόχρυση καὶ παίζοντας ἄρχιζει
 νὰ τραγουδῇ στὸ πέλαγος μ' οὐράνια φωνή !

Γεώργιος Διοσίτης

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Α'

1

Τὰ Διονύσια τελεῖ
τῆς Ἀθηνᾶς ἡ φίλη πόλις
καὶ θεαταὶ ἐκεῖ πολλοὶ
ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἦλθον ὄλης.

2

Πολλὰ θεάματα αὐτῇ
θὰ περιλάβη ἡ ἡμέρα.
Ὡς μία παύση τελετῇ
ἀμέσως θ' ἄρχεται ἑτέρα.

3

Τῆς Ἀκροπόλεως ἔμπρὸς
τὸ μέγα θέατρον ἀνέρπει
καὶ ὑπεράνω του λαμπρὸς
ὁ Παρθενῶν τὸ βλέμμα τέρπει.

4

Δραματικὸς ἐκεῖ ἀγῶν
θὰ γίνη πάντας προσελκύων,
κι εἰς τὸν νικῶντα χορηγὸν
θὰ δοθῇ τρίπους ὡς βραβεῖον.

5

Μ' εὐθύμους ὁ λαὸς φωνᾶς
κατὰ τὸ θέατρον προβαίνει.
Διψῶν μεγάλας ἤδονάς.
τῆν ὄραν κἂν δὲν περιμένει.

6

Πολλὰ ἐδώλια πληροῦν
οἱ πρέσβεις μόνοι τῶν συμμάχων,
ὅσοι ὡς φόρον θεωροῦν
τῆς Ἀκροπόλεως τὸν βράχον.

7

Οἱ ἄρχοντες, ἐγγύς αὐτῶν,
ἐπὶ πυκνῶν πατοῦν στρωμάτων,
Ἀρχῆς σημεῖον φθονητόν,
στέμμα κοσμεῖ τὰ μέτωπά των.

8

Καὶ ὑπεράνω αἱ σειροὶ
τῶν ἐπιλοίπων Ἀθηναίων.
Εἶν' αἱ φωναὶ των τολμηραὶ
κι ἦθος ἐμφαίνουσι γενναῖον.

9

Οἱ δοῦλοι ὄρθιοι μακρὰν
βαναύσως παίζουσι ἢ ληροῦσι
καὶ τὴν δουλείαν τὴν πικρὰν
ἐντὸς τῆς τύρβης λησμονοῦσι

10

Ὅλων τὸ βλέμμα προσηλοῖ
αὐτὸς ἐδῶ ὁ νεανίας.
Ἐχει μορφήν περικαλλῆ
καὶ ὤμα ἐμπλεον μαγείας.

11

Εἶν' ἡ στολὴ αὐτοῦ χρυσοῦ
καὶ εἰς τὸ κάλλος του προσθέτει.
Ἄλκιβιάδῃ, εἶσαι σὺ
εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δόξης ἔτι.

12

Ὁ Εὐριπίδης παρεκεῖ
τὸ νέον δρᾶμα περιμένει.
Εἶναι τὸ ἦθος του γλυκὺ
καὶ νοῦν ὑπέρτερον ἐμφαίνει.

13

Θὰ ἴδ' ἡ δάφνη ποιητοῦ
ἄλλου τὸ μέτωπον νὰ στέφη,
χωρὶς τὸ μέτωπον αὐτοῦ
νὰ συσκιάζουν φθόνου νέφη.

15

Ὁ ὄχλος ἀνυπομονῶν,
ὅτι βραδύν' ἡ ὥρα βλέπει
καὶ διὰ κρότων καὶ φωνῶν
τέλος ν' ἀρχίσωσι προτρέπει.

16

Ἄλλ' αἴφνης γίνεται σιγή
καὶ ἡ αὐλαία πίπτει ἄμα.
Εὐδαίμων, ὅστις χορηγεῖ !
« Νεφέλαι » λέγεται, τὸ δρᾶμα,

17

Χαῖρε, μεγάλε ποιητά !
Εἰς τὴν σκηνὴν καθὼς ἐφάνης,
ἀπὸ τὰ στόματα πετᾷ
ὄνομα ἓν: « Ἀριστοφάνης ».

18

Ὅλων εὐφραίνει τὴν ψυχὴν
τῆς στιχουργίας σου τὸ μέλος,
κι εἰς πάντα στίχον σου τραχὺν
ἄσβεστος ρήγνυται ὁ γέλως.

19

Πλὴν διὰ τί τοὺς θεατὰς
τόση χαρὰ καταλαμβάνει ;
Τί ὄνομ' ἄρα γε πετᾷς
εἰς τὸν λαόν, Ἀριστοφάνη ;

20

Ἐχθρὸς ραγδαῖος τῆς τρυφῆς
τὰ χαλαρὰ μαστίζεις ἦθη
ἢ τοὺς ἀσήμους συγγραφεῖς,
οἵτινες φθείρουσι τὰ πλήθη ;

14

Ὡς πρὸς τὰ ἦθη θεωρῶν
ἐπιβλαβεῖς τὰς κωμωδίας,
κάθηται μ' ἦθος λυπηρὸν
ὁ εὐσεβῆς ἐκεῖ Νικίας.

B'

21

Τῶν ἀναιδῶν δημαγωγῶν
ἐμπαίζεις ἴσως τὰς μωρίας,
ὅσοι τὸν φαῦλόν των ζυγὸν
καλύπτουν μ' ἄνθη κολακείας.

22

Ἐκεῖ τὸν Κλέωνα ἰδέ,
πῶς τρέμει ὄλος περιμένων
νέον σου βέλος, αἰοδέ,
εἰς δηλητήριον βαμμένον.

23

Ἄλλ' ὄχι ! τῆς σκηνῆς αὐτῆς
ἡ μνήμη ἄς ταφῆ εἰς ζόφον.
Ἐβρίζει μέγας ποιητῆς
τὸν ἀρχηγὸν τῶν φιλοσόφων !

25

Ὁ ὄχλος ἐπληττε σκληρὰ
καὶ ἀπητεῖτο παιδιὰ τις,
καὶ τῷ ἐρρίφθη ὡς βορὰ
μεγάλῃ δόξα, ὁ Σωκράτης.

25

Ναί, ὁ Σωκράτης ! Ἀγενεῖς
μ' αὐτὸν γελῶσιν οἱ πολῖται.
Αὐτὸς ἐπάνω τῆς σκηνῆς
βαρβάρως τῶρα κωμωδεῖται.

26

Εἰς σοφιστὴν, τῶν σοφιστῶν
ἐχθρὸς ἐκεῖνος, μετεβλήθη,
ἀπὸ ἀσέβειαν μεστὸν
καὶ φενακίζοντα τὰ πλήθη.

27

Ἀλλὰ μὴ χαίρης ποιητᾶ,
διὰ τὸ νέον τοῦτο στέμμα.
Ἄν θάλλη τώρα, σ' ἀπατᾷ.
Ταχέως θὰ βαφῆ μὲ αἷμα !

Γ'

29

Τῶν Ἀθηναίων ἡ ψυχὴ
εἰς τὸ δριμύ ἐθέλχθη δρᾶμα
καὶ ἀκροῶντ' ἐν προσοχῇ
τῆς στιχουργίας του τὸ νᾶμα.

30

Μάλιστα εἰς τῶν θεατῶν
ὑπὲρ τοὺς ἄλλους πάντας χαίρει,
προσεκτικῶς ἐπικροτῶν
τὰ εὐτελεῆ τοῦ ἔργου μέρη.

31

Πρεσβύτης οὗτος κεκυφώς,
εἶναι βαθεῖς οἱ ὀφθαλμοὶ του,
καὶ ἀπὸ μύχιόν τι φῶς
λάμπουσα φαίνεται ἡ μορφὴ του.

32

Λευκὸν ἰμάτιον φορεῖ,
ἄνευ ματαίων κοσμημάτων,
πρὸς τὴν θυμέλην θεωρεῖ
ὄψιν γαλήνιον φυλάττων.

33

Εἶν' ὁ Σωκράτης. Εὐλαβεῖς
οἱ μαθηταὶ αὐτὸν κυκλοῦσι
Μετὰ δικαίας συντριβῆς
τὴν ἀδικίαν θεωροῦσι.

34

Πρὸ πάντων δὲ ὁ Ξενοφῶν
ὑπὲρ τοὺς ἄλλους διαπρέπει.
Τὸν περίξ ὄχλον ἀψηφῶν
ὄργῃς ἀκράτου ρίπτει ἔπη.

28

Μίσους ἀρχὰς εἰς τὸν λαόν
ἐνσπείρει τὸ γλυκύ σου ἄσμα
καὶ ὀπισθὲν σου μειδιῶν.
τὸ τοῦ Μελήτου βλέπω φάσμα.

35

Ἐαυτοῦ πλέον δὲν κρατεῖ,
ζέσεως πλήρης ἀδαμάστου.
Ἄλλ' ὁ Σωκράτης νουθετεῖ
καὶ καταστέλλει τὰς ὀρμάς του.

36

Τοὺς ὀφθαλμοὺς των πρὸς αὐτὸν
ἔχουσι πάντες ἐστραμμένους
καὶ τὸν δεικνύουν πολιτῶν
ἄπειροι δάκτυλ' εἰς τοὺς ξένους.

37

Εἶδ' ὁ Σωκράτης τὸν λαόν,
νὰ τὸν ἰδῆ, ὅτι ἐπόθει,
καὶ γαληναίως μειδιῶν
ἐπὶ τῆς ἔδρας ἀνωρθώθη.

38

Ἀντὶ μακρὰν τῶν θεατῶν
περιδεῖς ν' ἀποχωρήση,
φαιδρὸς προσέφερ' ἑαυτὸν
κι εἰς εἰρωνείας καὶ εἰς μίση.

39

Τὸ πλῆθος ἔπαυσε γελῶν
εὐθύς, κι εἰς σέβας ἐκινήθη.
Ὡ ποιητὰ τῶν « Νεφελῶν »,
ὁ ὑβρισθεὶς ἐξεδικήθη.

40

Αὐτὸν καὶ μόνον εὐφημεῖ
ἡ πόλις ἅπασα συνάμα,
καὶ παραβλέπει — ὦ, τιμὴ !
χάριν τοῦ ἤρωος τὸ δρᾶμα.

41

Πλήν τοῦ Σωκράτους ἀπαθῆς
ἔμειν' ἡ ὄψις ἡ γλυκεῖα.
Γνωρίζει ὅτι ἀσταθῆς
εἶναι τοῦ ὄχλου ἡ φιλία.

43

Συμβάντων ἔμπλεοι αὐτοὶ
ἤδη ἐπέρασαν οἱ χρόνοι.
Καὶ ἤδη πάλιν τελετῆ
τοὺς Ἀθηναίους συνενώνει.

44

Τῶν Ἀθηνῶν ἡ ἀγορὰ
πρὸς τί λαοῦ τοσοῦτου βρίθει ;
Καὶ πόθεν ἀρά γ' ἡ χαρά,
ἥτις κατέλαβε τὰ πλήθη ;

45

Ἄγγελος ἴσως φθὰς ταχύς
νίκης ἐκόμισεν εἰδήσεις
καὶ διὰ τοῦτο εὐτυχεῖς
φαίνονται ἅπαντες ἐπίσης ;

46

Ἄλλ' ὄχι, ἡ πόλις ἀφρονεῖ
κι ἐγκλημα εἶναι ἡ χαρά της.
Πάθη ἐξάψας ἀγενῆ,
κώνειον πίνει ὁ Σωκράτης.

47

Δρόμον διέτρεξεν εὐρύν.
Πλήν θῦμα ἀχρείων κατηγόρων,
σήμερον ἔτισε βαρύν
τῆς εὐφυίας του τὸν φόρον.

48

Τοιαύτη ὑπῆρξ' ἡ ἀμοιβὴ
τῶν ὑψηλῶν του διδαγμάτων,
ὅσα μὲ χεῖρα εὐλαβῆ
τῆς λήθης ἔσωσεν ὁ Πλάτων !

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

42

Γέλως, τοὺς ἄλλους ἀπατῶν,
ἐπὶ τὰ χεῖλη του ἀνέβη.
Ἐπὶ τὸν θρίαμβον αὐτὸν
ἴσως τὸ κώνειον μαντεύει.

Δ'

49

Διὰ τοῦ θεοῦ του νοὸς
κατὰ τῆς φύσεως παλαιῶν,
ἀκόμη δὲν ἦτο θεός,
ἀλλ' ἄνθρωπος δὲν ἦτο πλέον.

50

Ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτὸν
τῆς Ἰουδαίας ἡ θρησκεία.
Κι ἐμάντευ' ἴσως τὸν Χριστόν,
ἐνῶ ἐλάτρευε τὸν Δία.

51

Ὅταν προβαίνει ἡ αὐγὴ,
ἐρυθριῶσα ἔτι κόρη,
πρὶν φωτισθῆ ἡ ἄλλη γῆ,
τὰ ὑψηλὰ φωτίζει ὄρη.

52

Ὁ κοῦφος ὄχλος μὲ χαρὰν
διὰ τὸν θάνατον ὠμίλει
καὶ μίαν ὕβριν ἢ ἀρὰν
ὄλων ἐπρόφερον τὰ χεῖλη.

53

— Δὲν ἦτο φίλος τῶν θεῶν.
— Διαφθορεὺς τῶν νέων ἦτον.
— Ἐβλαπτε λίαν τὸν λαόν,
ψευδῆ σοφίσματα κηρύττων.

54

Ὁ περίξ ὄχλος μὲ θυμὸν
αὐτὰ καὶ ἄλλα ἐβλασφῆμει,
νὰ μείνη μὴ ἐπιθυμῶν
ἀγνὴ τοῦ μάρτυρος ἡ μνήμη.

Ε'

55

Μακρὰν τῶν ἄλλων πολιτῶν
ἀνὴρ βαρὺς βαδίζει μόνος.
Εἰς πρώτην ὄψιν ἐπ' αὐτὸν
καταφανὴς εἶναι ὁ πρόνος.

56

Τὸν ὀφθαλμὸν του τὸν θολὸν
συχνὰ ὑψοῖ πρὸς τοὺς αἰθέρας
καὶ τότε φαίνεται λαλῶν
σιγὰ μὲ ὄν τι ἄλλης σφαίρας.

57

Εἶναι αὐτὸς ὁ ποιητῆς,
ὁ ἐξυβρίσας τὸν Σωκράτην.
Πρὸ τῆς πικρᾶς του τελευτῆς
θλίβεται σήμερον εἰς μάτην.

58

Ἵπὸ τὸ πνεῦμα τῶν ἐτῶν
ἢ παλαιὰ ἐσβέσθη πλάνη
κι ἔνοχον βλέπει ἑαυτόν.
Ἔ, σὲ λυποῦμ' Ἀριστοφάνη !

63

Ἐνῶ βαδίζει ἐμβριθῆς
κι εἶν' ἡ ὀδύνη του μεγάλη,
φωνὴ γλυκεῖα, συμπαθῆς
αἴφνης τὰ ὠτά του προσβάλλει.

64

« Ἀκάνθας φαίνεται κακὰς
μὲ ἄνθη θάλλοντα τυλίσεις,
κι ἔχουσι λίαν τραγικὰς
αἰ κωμωδίαί σου τὰς λύσεις ».

59

Πλήρης θελγήτρων δαφιλῶν,
ὅταν ἐποίεις τὰς « Νεφέλας »,
διὰ τὸ ἔργον τὸ καλὸν ἢ
ἴσως ἠγάλλεσο κι ἐγέλας.

60

Ἄλλ' ἂν σοὶ ἔλεγε κανεῖς,
ἐνῶ τὸν κάλαμον ἐκράτεις,
ὁποίας ἔμελλε θανῆς
νὰ τύχη τῶρα ὁ Σωκράτης.

61

Καὶ ὅτι σύ, ἀπατηθεῖς,
εἰς τὴν θανὴν του θά συντείνης,
μακρὰν θὰ ἔρριπτες εὐθὺς
τὸν κάλαμόν σου μετ' αἰσχύνης.

62

Πλὴν τὸ ἠγνόεις, κι ἐκφυγὸν
μακρὰν ἐπέταξε τὸ βέλος.
Πρὸς παιδιὰν ἦν ὁ ἀγὼν
κι αἱματηρὸν ἔλαβε τέλος.

ΣΤ'

65

Ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ, τίς
ὁ τὰς μελέτας του ταράττων,
στρέφεται εὐθὺς ὁ ποιητῆς
καὶ βλέπει ὅτι εἶν' ὁ Πλάτων.

66

Ἄπὸ τοῦ φόνου τὴν σκηνην
μὲ βαρὺ βῆμα ἐπιστρέφει
καὶ τὴν ὀδύνην ἀλγεινὴν
εἰς τὴν καρδίαν ἔτι τρέφει.

67

Πρὸ τῶν βημάτων του εὐρῶν
τὸν ὕβριστήν τοῦ διδασκάλου,
σκῶμα τῷ ἔρριπεν ἀβρόν,
δείγμα τοῦ πόνου τοῦ μεγάλου.

68

Ἐπληξ' ἡ φράσις ἡ δεινὴ
τὸν δυστυχῆ Ἀριστοφάνη.
Ὡς ἡ ἀμείλικτος φωνὴ
τοῦ συνειδότος τῷ ἐφάνη.

69

Θέλων νὰ μάθῃ ἀκριβῶς
σκηνην ἀκόμη πλήρη ζόφου,
προσαγορεύει εὐλαβῶς
τὸν μαθητὴν τοῦ φιλοσόφου :

70

— Εἰπέ μοι, Πλάτων, θλιβεράς
ν' ἀκούσω θέλω ἀληθείας.
Ἐνῶ ἐξέπνευεν, ἀράς,
εἰπέ, μοι ἔστελλεν ἀγρίας ;

71

— Λόγοι γαλήνης ψυχικῆς
οἱ ἔσχατοί του ἦσαν λόγοι.
Κι εἰς φίλους κι εἰς ἐχθροὺς γλυκὺς,
ἐπίσης ἅπαντας ἠύλογει.

72

Εἶχ' εἰς τὰ βάθη τοῦ νοῶς
ζωῆς μελλούσης προαισθήσεις.
Ἦτο ἀνέφελος ἠὼς
ὁ θάνατός του ὄχι δύσις.

73

Ἐδίδασκ' ἔτι ἀπαθῆς,
ἐνῶ τὴν κύλικα ἐκράτει,
καὶ στοχασμὸς ἦτο βαθύς

καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἁγίου

74

Ἐὰν εὕρισκεσο παρῶν
κι ἔβλεπες θνήσκοντα ἐκείνον,
θρῆνον θὰ ἦνους γοερὸν
μὲ τῶν ἐταίρων του τὸν θρῆνον

75

Πῶς συνεχώρει ἐκ ψυχῆς
τοὺς ὕβριστὰς ἂν ἠκροᾶσο,
διὰ τοὺς στίχους τοὺς τραχεῖς
σὺ σεαυτὸν θὰ κατηρᾶσο.

76

Διότι εἶναι ἀγαθὴ,
Ἀριστοφάνη, ἡ ψυχὴ σου,
καὶ μὲ δακρῶν θὰ πλυθῆ
χοᾶς ἀφθόνους ἡ κηλὶς σου.

77

Ἄλλὰ σ' ἀφήνω. Ἱερὸν
νὰ ἐκπληρώσω χρέος πρέπει,
ἀπὸ τὰς τύχας τῶν καιρῶν
τ' ἀθάνατα του σφῶζων ἔπη.

78

Θὰ τὰ συλλέξω, ποιητὰ,
μετ' εὐλαβοῦς ἐγὼ καλάμου,
κι εἰς τοὺς αἰῶνας θὰ πετᾶ
μὲ τ' ὄνομά του τ' ὄνομά μου.

79

Ὡς γλύπτης ὄνομα θνητοῦ
εἰς θεοῦ ἀγαλμα χαράττων,
ἐπὶ τὰ θεῖα ἔργα αὐτοῦ
τρέμων κι ἐγὼ θὰ γράφω «Πλάτων»

80

Ὁ τοῦ Σωκράτους προσφιλῆς
ὑπὸ λυγμῶν πικρῶν ἐπνίγη.
Κι ἐκεῖ νὰ κλαύσῃ συσταλῆς
μετὰ τοῦ πλήθους ἀνεμίγη.

81

Σκοτία ἤδη ζοφερά
περικαλύπτει τὰς Ἀθήνας.
Καί εἰς τοὺς οἴκους τὰ πυρὰ
ἀμυδρὰς ρίπτουσιν ἀκτίνας.

82

Τὸ πλῆθος φεύγει τὸ πολὺ
διατριβὰς ζητοῦν ἐτέρας,
καὶ φεῦγον ἔτι, ὀμιλεῖ
διὰ τὸ νέον τῆς ἡμέρας.

85

Πέπλον ἐπίσημον σιγῆς
ἀπανταχοῦ ἡ νύξ ἐκτείνει.
Δὲν ρίπτει φῶς ἐπὶ τῆς γῆς
κρυμμέν' εἰς νέφη ἢ σελήνη.

86

Ἄλλ' ἐνῶ ἅπανσα κοινῇ
ἡ ἡχηρὰ κοιμᾶται πόλις,
τίς ἡ σκιαὶ ἡ σκοτεινὴ,
ἦτις ἐκεῖ ὄραται μόλις ;

« Ἔργα »

83

Καὶ ὁμως μόνος του μακρὰν
ὁ ποιητῆς ἐκεῖ βαδίζει
καὶ ἀκουσίως τὴν πικρὰν
ἀκόμη χλεύην ψιθυρίζει :

84

« Ἀκάνθας φαίνεται κακὰς
μὲ ἄνθη θάλλοντα τυλίσσεις
κι ἔχουσι λίαν τραγικὰς
αἱ κωμωδίαί σου τὰς λύσεις ».

Ζ'

87

Εἶναι ἀνὴρ γονυπετῶν
ἐμπρὸς εἰς μάρμαρον ὠραῖον
κι ἐκεῖ ἐπάνω ἀναρτῶν
θάλλοντα στέφανον ἀνθέων.

88

Φθόγγους ἀτάκτους ἐκφωνεῖ,
πάντοτε λήγοντας εἰς θρήνους
καὶ εἰς τὸ πνεῦμ' ἀνακινεῖ
συλλογισμοὺς πολυωδύνους.

89

Ἡ Φοίβη πρὸς στιγμὴν χρυσῇ
ἐν μέσῳ λάμπει τῶν συννέφων...

Ἄριστοφάνη, εἶσαι σύ,
τὸ τοῦ Σωκράτους μῆμα στέφων.

Ἄλέξανδρος Βυζάντιος

ΔΗΛΟΣ

Ἔνα ταξίδι μὲ μιὰ φανταστικὴ μηχανή, ποὺ δὲ διασχίζει μόνο τὴ θάλασσα, ἀλλὰ καὶ τοὺς αἰῶνες, εἶναι τὸ ταξίδι τῆς Δήλου. Ἀποβιβάζεται κανεὶς ἀπὸ τὸ πλοῖο στ' ἀκρογιάλια τοῦ νησιοῦ καὶ νομίζει πὼς βρίσκεται αἰῶνες πίσω.

Μόλις πατήση ό ταξιδιώτης τó πόδι του στην ξηρά, πληροφορείται ότι πριν από λίγες μέρες είχαν εκεί γεννητούρια.

— Βλέπετε εκεί επάνω μιá μικρή λίμνη, πού γυαλίζει μέσα στα καλάμια ; Πληροφορεί τούς νεοφερμένους ταξιδιώτες ό ξεναγός τούς καθηγητής τής άρχαιολογίας. Λοιπόν, εκεί κοντά, κάτω από μιá φοινικιά γέννησε ή καημένη ή Λητώ.

Τόσο ήταν βέβαιο ότι τó πράγμα είχε γίνει μόλις τώρα, ώστε πολλοί από τούς ταξιδιώτες νόμισαν πώς άκουσαν και τις φωνούλες τού μωρού.

Τό μυστήριο αυτό τής Δήλου, όπου γίνεται κανείς σύγχρονος όλων τών αίωνων, πού πέρασαν επάνω της, όφείλεται άποκλειστικά στην παρουσία όλων εκείνων τών πραγμάτων, πού ήρθαν σ' άμεση έπαφή πρós τήν ιδιαίτερη ζωή τών άρχαίων ανθρώπων.

Βέβαια, τά μάρμαρα τών ναών, τών κιόνων, τών αγαλμάτων, τών στοών, ό άπέραντος λευκός σωρός τών έρειπίων, πού άπλώνεται έμπρός στον σημερινό άνθρωπο, όλ' αυτά μās μιλούν για μιá πολύ μακρινή έποχή. Άλλά τó σπίτι όπου έζησαν οί άνθρωποι, τά δρομαλάκια όπου περπάτησαν, τά μαγαζιά όπου έκαμαν τά ψώνια τους, αυτά είναι κοντά, πολύ κοντά μās.

Μόλις άποβιβαστή κανείς στην ξηρά, βρίσκεται άμέσως έμπρός στις άποθήκες τού λιμένος, όπου άποβιβάζονταν τά πλούσια έμπορεύματα, πού έφταναν άπ' όλα τά μέρη τού κόσμου.

Νά άκόμη άνάμεσα στους τοίχους μιá άποθήκη κι ένας μαρμαρινος λουτήρας. Δέν είναι λουτήρας όμως, είναι ένα είδος παναρχαίου κανταριού. Μόνον οί άρχαίοι χαμάληδες λείπουν, για να πάρη ό τόπος όλη τή δαιμονισμένη κίνηση τού έμπορικού λιμανιού.

Έπάνω στο λόφο άπλώνεται ή πόλη. Είναι κι αυτή χτεσινή. Νομίζεις ότι ένας σεισμός χτεσινός τή γκρέμισε. Περπατεί κανείς στα δρομαλάκια της, μπαίνει στα σπίτια της, τριγυρίζει στα δωμάτια τους, πατεί ώραία μωσαϊκά τής κεντρικής αύλης τους.

Αυτό τó σπίτι θά ήταν βέβαια κάποιου άρχαίου πλουσίου έφοπλιστού. Έχει τά σήματά του χαραγμένα στο ψηφιδωτό τής εισόδου : μιάν άγκυρα κι ένα Τρίτωνα.

Σταθήκαμε και καμαρώναμε τó άρχοντόσπιτο.

— Κρίμα να μην είναι ό ίδιος ό οικόδεσπότης έδω να μās περιποι-

ηθῆ! εἶπε ὁ ὀδηγός μας. Ἐνα γλυκὸ κι ἕνα ποτήρι νερὸ θ' ἄξιζε ὄ,τι πῆς αὐτὴ τὴν ὥρα.

Ἐνας μικρός, πού μᾶς εἶχε ἀκολουθήσει πουλώνοντας λουκούμια συριανὰ καὶ κρύο νερό, ἔτρεξε τότε νὰ μᾶς περιποιοῦν, σὰ νὰ εἶχε καταλάβει τὴν ἐπιθυμία μας καὶ σὰ νὰ 'θελε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν οἰκοδεσπότη.

— Λουκούμια καὶ νερό, κύριοι! . . .

Τὰ δεχτήκαμε μὲ τὴ μεγαλύτερη εὐχαρίστηση. Κάποιος τότε γύρισε πρὸς τὸ μικρὸ καὶ τοῦ εἶπε :

— Δὲ μοῦ λές, παιδί μου, ἀρχαῖος εἶσαι κι ἐσύ ;

Ἄ μικρός δὲν κατάλαβε.

— Μάλιστα, κύριε, εἶπε. . .

Καὶ σὰν παιδί τοῦ πέμπτου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ, ὅπως τὸ εἶχαμε φανταστῆ, μοίραζε ὀλόγουρα λουκούμια καὶ νερό. Πιστεύαμε ὅτι τὴν περιποίηση μᾶς τὴν ἔκανε ὁ φιλόξενος οἰκοδεσπότης. Τότε ἕνας ξένος, πού ἦταν μαζί μας στὴν ἐκδρομὴ, ἔβγαλε τὸ σημειωματᾶριό του καὶ σημείωσε :

« Στὰ σπίτια τῆς ἀρχαίας Δήλου προσφέρονται στοὺς ἐπισκέπτας ὠραῖα συριανὰ λουκούμια καὶ δροσερὸ νερό. . . »

— Ἀπὸ ποῦ πᾶνε στὸ ἐπάνω πάτωμα, παιδί μου ; Ρωτήσαμε τότε τὸν μικρό.

— Ὅριστε ἡ σκάλα, κύριε ! μᾶς ἀπαντᾷ ὁ μικρός. Δὲν τὴ βλέπετε ;

Ἐμπρὸς ἦταν πραγματικὰ ἡ σκάλα, πού ἔφερε στὸ ἐπάνω πάτωμα. Ἄλλὰ τί εἶναι αὐτὰ τὰ παιδιακίστικα ὀρنيθοσκαλίσματα, πού βρίσκονται χαραγμένα στὸ σοβὰ τοῦ τοίχου ; Δὲν ἀργεῖ νὰ τὸ καταλάβῃ κανεὶς. Τὰ παιδιὰ τοῦ 450 π.Χ. εἶχαν τὴν κακὴ συνήθεια, ὅπως καὶ τὰ σημερινὰ παιδιὰ, νὰ γράφουν ἀνοησίες ἐπάνω στοὺς τοίχους. Ὁ μικρός Ἑρμίας, λοιπόν, ἔπαιξε τὰ κότσια μὲ τὸ μικροῦλη Δημήτριον — παιδιὰ πλουσίων πατέρων — καὶ ὁ Ἑρμίας ἔκλεβε τὸν ἄλλο, χωρὶς νὰ παίρνη εἶδηση. Κάποιος ἄλλος μικρός τότε, πού εἶχε μυριστῆ τὴν ἀπάτη, ἔπιασε κι ἔγραψε ἐπάνω στὸν τοῖχο μὲ τὸ παιδικὸ ὕφος, μὲ ταυτολογίες καὶ ἐπαναλήψεις :

« Δημήτριος τυφλός, οὐδὲ βλέπει οὐδέν, παίζων ἀστραγάλους. Ἐκλεψεν αὐτῷ Ἑρμίας ἀστραγάλους ». Δηλαδή :

« Ὁ Δημήτριος εἶναι στραβός καὶ δὲ βλέπει τίποτε, ὅταν παίξῃ κότσια. Ὁ Ἑρμίας τοῦ ἔκλεψε κάμποσα κότσια ».

—'Εσὺ τὰ ἄγραφες, παιδί μου, αὐτά; εἶπα στὸ παιδάκι μὲ τὰ συριανὰ λουκούμια.

Ὁ μικρούλης τὰ χρειάστηκε.

—Ὅχι, μπάρμπα ! φώναξε. Δὲν τὰ ἄγραφα ἐγώ.

Καὶ ὅμως δὲν ἦταν καθόλου ἀπίθανο νὰ τὰ εἶχε γράψει αὐτό.
Στὴ Δῆλο γίνεται κανεὶς σύγχρονος ὅλων τῶν αἰώνων.

« Ἡμερολόγιον Ὀδοιπορικοῦ Συνδέσμου » 1925

Παῦλος Νιρβάνας

Κ Α Λ Λ Ι Π Α Τ Ε Ι Ρ Α

—'Αρχόντισσα Ροδίτισσα, πῶς μπῆκες ;
Γυναῖκες διώχνει μιὰ συνήθεια ἀρχαία
ἐδῶθε. —'Ἐχω ἓνα ἀνίφι, τὸν Εὐκλέα,
τρία ἀδέρφια, γιό, πατέρα ὀλυμπιονίκες:

νὰ μὲ ἀφήσετε πρέπει, ἔλλανοδίκες,
καὶ ἐγὼ νὰ καμαρώσω μὲς στὰ ὠραῖα
κορμιά, πού γιὰ τὸ ἀγρίλι τοῦ Ἡρακλέα
παλεύουν, θιαμαστὲς ψυχὲς ἀντρίκιες.

Μὲ τίς ἄλλες γυναῖκες δὲν εἶμαι ὅμοια·
στὸν αἰῶνα τὸ σοί μου θὰ φαντάζη
μὲ τῆς ἀντρεῖᾶς τὰ ἀμάραντα προνόμια.

Μὲ μάλαμα γραμμένους τὸ δοξάζει
σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμάρου
ὕμνος χρυσὸς τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου.

« Τὰ Ἔργα » 1914

Λορέντζος Μαβίλης

ΔΕΛΦΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ἐσένα, τὸν κιθαριστὴ τὸν κοσμοζακουσμένο
θὰ ψάλω, τοῦ τρανοῦ Διός, Ἐσένα τὸ βλαστάρι,
τὰ λόγια Σου τ' ἀθάνατα θὰ τραγουδήσω, ἐκεῖνα
πού φανερώνεις, ὦ Θεέ, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ὅλους,

κοντὰ στὸ χιονοστέφανο τὸ βράχο ! Θὰ κηρύξω
τὸν μαντικό τὸν τρίποδα πῶς ὠρμησες καὶ πῆρες,
τὸν τρίποδα ποῦ ὁ δράκοντας ὁ ἐπίβουλος κρατοῦσε,
σφυρίζοντας, ἀλύπητος, καὶ πῶς μὲ τὸ δοξάρι
τοῦ τρύπησες τὸ παρδαλό, τὸ στριφογυρισμένο
κορμί ! Καὶ πῶς ἐκράτησες παράλυτο μπροστά σου,
μ' ὄλη του τὴν παλληκαριά, τὸν ἄπιστο Γαλάτη * !
Τοῦ βροντεροῦ Διὸς ἐσεῖς πανώριες θυγατέρες *,
ποῦ ὀρίζετε πυκνόδεντρο τὸν Ἐλικώνα, ἐλάτε,
καὶ μὲ τραγούδια, μὲ χορούς, ὕμνεῖτε, διαλαλεῖτε
τ' ἀδέρφι σας τὸ θεϊκό, τὸ χρυσομάλλη Φοῖβο.

Ἀπάνου ἐκεῖ στοῦ Παρνασοῦ τοὺς δίκορφους τοὺς θρήνους,
στὰ κρυσταλλένια τὰ νερὰ τῆς Κασταλίας προβάλλει
ἀνάμεσα στὰ Δελφικά τὰ πανηγύρια, ἀφέντης
τοῦ φημισμένου αὐτοῦ βουνοῦ, τοῦ μαντικοῦ τοῦ βράχου.
Καὶ χαῖρε, ὦ πολυδόξαστη, μεγάλη χώρα Ἀθήνα,
τῆς πολεμόχαρης θεᾶς λάτρισσα, ριζωμένη
σὲ γῆν ἀπάνου ἀσάλευτη γι' αὐτὴ σου τῆ λατρεία !
Καίει τῶν ταύρων τὰ μηριά στοὺς ἱερούς βωμούς του
ὁ Ἥφαιστος καὶ ἀραβικό θυμίαμα σκορπίζει .
ψηλὰ - ψηλὰ ὡς τὸν Ὀλυμπο μαζὶ μὲ τὴ φωτιά του.
Χίλια λαλήματα κι ὁ αὐλὸς ὁ λυγερός * κυλάει,
ἕμνους κι ἡ γλυκερόφωνη χρυσὴ κιθάρα ἀπλώνει.
τῶν Ἀθηναίων ὁ λαός, Θεέ, σὲ προσκυνάει.

« Ἡ Ἀσάλευτη Ζωή » 1904

Κωστής Παλαμᾶς

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙ ΗΡΩΙΣΜΟΙ ΕΙΣ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ

Ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον διεξάγονται σήμερον οἱ πόλεμοι,
δὲν βοηθεῖ νὰ λάβωμεν πλήρη ιδέα τῶν καταστροφῶν, αἵτινες κατὰ
τοὺς μέσους χρόνους ἀνέμενον τοὺς κατοίκους τοῦ ἡττηθέντος κρά-
τους, ἅμα ὁ ἐχθρὸς εἰσῆρχετο εἰς τὰς πόλεις, τὰς ὁποίας κατελάμβρα-
νεν. Ὁ φόνος, ὁ ἐξανδραποδισμὸς * καὶ ἡ ἀτίμως ἦσαν ἡ διαβολι-
κὴ τριάς, ἡ ὁποία μὲ τοὺς πολιορκητικούς κριοὺς ἐκλόνιζε καὶ συνέτρι-
βε τὰς πόλεις. Ἡ θέσις τῶν γυναικῶν ἦτο τότε λίαν ὀδυνηρά. Καὶ
διὰ νὰ σχηματίσωμεν ἀμυδρὰν * ιδέα τῆς πόλεως παραδοθείσης ὡς

λείας εις τὸν νικητὴν αὐτῆς, ἃς ἀτειίσωμεν τὴν ζωντανὴν εἰκόνα, ποὺ ἐζωγράφησεν Ἰωάννης ὁ Ἀναγνώστης, περιγράφων τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα.

Πανταχοῦ, διηγεῖται ὁ χρονογράφος, ἠκούοντο οἰμωγαὶ καὶ ἔρρεον δάκρυα. Τὰ νήπια, ὅσα ἐφέροντο εἰς τὴν μητρικὴν ἀγκάλην, ἐκλαυθμύριζον ἐλεεινὰ, ζητοῦντα τὰς μητέρας, ποὺ ἔτρεχον θρηνοῦσαι καὶ δεικνύουσαι αἰμοσταγεῖς ἀπὸ τὸν κοπετὸν * παρειάς. Κύπτουσαι αἱ δυστυχεῖς μητέρες ἀνὰ μέσον τῶν συντριμμάτων ἠρεύνων, ὅπως ἀνακαλύψουν τὰ μικρὰ των. Οἱ ἄνδρες, βλέποντες τὰς γυναικὰς των νὰ ἔχουν περιέλθει εἰς τὴν ἐξουσίαν ἄλλων, ὠδύροντο καὶ αὐτοί, ἐνῶ ἄλλα πλήθη γυναικῶν θεεῶντο, περιεχόμενα τὰς σκηνάς, ὅπου ἠρώτων πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα μὲ τὰ δάκρυα εἰς τὰ μάτια, διὰ νὰ εὗρουν καὶ πάλιν τοὺς συζύγους των. Τὸν μεγαλύτερον ὅμως θόρυβον τὸν ἐπροξένουν τὰ παιδιὰ ὄλων τῶν ἡλικιῶν, ποὺ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ὑποφέρουν τὴν στέρησιν τῶν γονέων των.

Ἡ φρικιαστικὴ μοῖρα, ἣ ὅποια ἀνέμενε τὰς γυναῖκας τῶν βυζαντινῶν πόλεων, ἔκαμεν αὐτὰς νὰ ἐγκαταλείπουν τὰς οἰκιακάς των ἀσχολίας καὶ εἰς ἡμέρας κοινῶν κινδύνων νὰ ἀναλαμβάνουν ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀνδρῶν τὴν ὑπεράσπισιν τῶν τειχῶν.

Αἱ γυναῖκες τῆς Θεσσαλονίκης, κατὰ τὴν μοιραίαν ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίαν της, ἔδειξαν ἀνδρείαν ὄντως ἐπικήν*. Διότι καὶ γυναῖκες ἐξ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἐπιφανῶν συμμετεῖχον τοῦ πολέμου ἀνδρικῶς, κομίζουσαι μὲ ὄλην των τὴν ψυχὴν ἐπὶ τῶν τειχῶν λίθους καὶ δοχεῖα πλήρη ζέοντος * ὕδατος, ὅπως ἐσφειδονίζονται κατὰ τῶν ἐπιχειρούντων ἐφόδους ἐχθρῶν. Πολλοὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτάς, λησμονήσασαι ὅτι ἦσαν γυναῖκες, ἐπεδείκνουν ἐντελῶς ἀνδρικὸν θάρρος, ἰστάμεναι παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἀνδρῶν καὶ προτρέπουσαι αὐτοὺς νὰ ἀγωνίζονται κατὰ τῶν ἐχθρῶν μὲ ἀντοχὴν καὶ γενναιότητα.

Δὲν φαίνεται δὲ νὰ περιορίζεται τὸ γυναικεῖον ἐνδιαφέρον, κατὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς, μόνον εἰς πολεμικὰς ἀσχολίας. Ἡ φιλαλληλία δὲν τὰς ἀπησχόλει καὶ τότε ὀλιγώτερον.

Βεβαίως, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ὑπῆρχον οὔτε οἱ σημερινοὶ Ἐρυθροὶ Σταυροὶ οὔτε αἱ ὠργανωμένοι ὑπηρεσίαι εἰς τοὺς στρατοὺς. Ἄλλ' ὡς ἄγγελοι παρηγορίας, ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς μακρινοὺς ἐκείνους αἰῶνας, δὲν ἔπαυον νὰ κύπτουν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν τραυ-

ματιῶν, νὰ παρέχουν εἰς αὐτοὺς τὰς πρῶτας βοηθείας καὶ νὰ τοὺς ἀνακουφίζουν ἀπὸ τὰς ἀλγηδόνας* τῶν ὀδυνηρῶν πληγῶν, ποὺ ἤνοιγον εἰς τὸ σῶμά των τὰ ἀγκιστρωτὰ βέλη καὶ αἱ βαρεῖαι λόγχοι.

Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὰ 1422, γυναῖκες τῆς πρωτευούσης, κατὰ τὴν ἀφήγησιν Ἰωάννου τοῦ Καναοῦ*, ὅσαι δὲν μετέφερον πέτρας εἰς τὸ τεῖχος, ἐκράτοῦσαν « ῥὰ καὶ στουππία »* καὶ τοὺς λαβωμένους ἰάτρευον». Ἄλλαι, φορτωμέναι μεγάλα δοχεῖα πλήρη ἀπὸ νερὸ ἢ ἀπὸ κρασί, ἔσπευδον πρὸς τὰ μέρη, ὅπου ἐμαίνετο ἡ συμπλοκή, καὶ ἐκεῖ, ὑπὸ χάλαζαν βελῶν, λίθων καὶ ἀκοντίων, μέσα εἰς τὰ δαιμονιώδη κρημνίσματα, τὰ ὁποῖα ὑφίσταντο τὰ ρηγνύμενα* τεῖχη, ἔδιδον νὰ δροσιθοῦν καὶ νὰ τονώσουν τὰς δυνάμεις των οἱ ἀπὸ τὸν ἀγῶνα ἐξηντημένοι ὑπερασπισταί, διὰ νὰ τρέξουν πάλιν καὶ νὰ τοξεύσουν κατὰ τῶν ἐχθρῶν βέλη περιτυλιγμένα διὰ στουππίων ἀλειμμένων μὲ τὸ ὑγρὸν πῦρ.

Τὰ ἐπὶ τῶν τευχῶν τρεχάματα αὐτὰ τῶν γυναικῶν μιᾶς πόλεως ὑφισταμένης ἐπίθεσιν δὲν ἦσαν ἀκίνδυνα, παρατηρεῖ δὲ ὁ χρονογράφος, ὅτι κατὰ τὴν πολιορκίαν αὐτὴν μερικαὶ γυναῖκες ἐκ τῶν εὐρισκομένων ἐκεῖ ἐπάνω « ἐλαβῶθησαν μὲ σαγίττας ». Ὁ κίνδυνος ὅμως, ὁ ὁποῖος δὲν ἠπέιλει μόνον αὐτὰς, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ των, τοὺς ἔδιδε πάντοτε θάρρος, ὡς φαίνεται, μεγαλύτερον ἐκείνου, ποὺ ἐνέπνεε κάποτε τοὺς συζύγους των. Διὰ τοῦτο ἀναδεικνύμενοι ἡρώιδες μυθικῶν χρόνων, ἔνεκα τοῦ μητρικοῦ των φίλτρου, ἐσήκωναν τὰ φορέματά των καὶ ἀνερριχῶντο* μέχρι τῶν ἐπισφαλεστέρων μερῶν τῶν προμαχῶνων κατὰ « τοὺς γνησίους αὐτῶν ἀδελφούς καὶ τέκνα καὶ τοὺς ὁμοζύγους κατεμπόδιζον μὴ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ τεύχους τοῦ κάστρου ».

Ὁ ρόλος ὁ ἡρωικὸς τῶν γυναικῶν εἰς ὅλας ἐν γένει τὰς πόλεις τὰς ὑφισταμένας ἐφόδους μαρτυρεῖται παρὰ τῶν ἱστορικῶν. Ὑπάρχει μάλιστα καὶ εὐσεβῆς θρῦλος διασωθεῖς μέχρις ἡμῶν παρὰ τῶν χρονογράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σύμφωνα πρὸς τὸν ὁποῖον, κατὰ τὴν κρισιμωτέραν στιγμὴν τῆς τουρκικῆς ἐφόδου ἐναντίον τῶν τευχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ Ἄγαρῆνοι εἶδον μετὰ θάμβους νὰ περιπατῆ ἐπὶ τῶν προμαχῶνων μία γυναῖκα, στολισμένη μὲ φορέματα ἰόχροα*, ἐπὶ τῇ θῆα τῆς ὁποίας ἐσκοτίσθησαν οἱ ἐπιτιθέμενοι, κατελήφθησαν ὑπὸ τρόμου καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Εἰς ἄλλην ἐποχὴν

προγενεστέραν, όταν οί Ἄραβες ἐπολιόρκουν τὴν Πόλιν, ἢ ἰόχρωμος ὄπτασία ἐφάνη καὶ πάλιν ἐπὶ τῶν τειχῶν καί, ὅταν ὁ ἐχθρὸς ἐξηφανίσθη ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα δεκατισθεῖς*, ἐτονίσθη ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τῆς ὁ θριαμβευτικὸς ψαλμὸς :

Τῇ ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια !

Μήπως κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἐνάτου αἰῶνος δὲν συνετρίβησαν τὰ πλοῖα τῶν Ρώσων, ποὺ εἶχον φράξει τὸν Βόσπορον, χάρις εἰς τὴν τρικυμίαν τὴν ἐγερθεῖσαν μόλις ἢ καλύπτρα τῆς ἐβυθίσθη εἰς τὸ γαλιναῖον παράλιον ;

Οὕτως ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀγωνιζομένων γυναικῶν εὕρισκετο, κατὰ τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ, ἡ Παναγία, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ὁποίας εἶχε ταχθῆ ἡ Θεοφύλακτος*, καὶ ἀπὸ τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μοναστήρια τῆς ὁποίας ἀνῆρχοντο ὕμνοι λατρείας, χαιρετίζοντες τὴν βλαστήσαν τὸ ρόδον τὸ ἀμάραντον, τὴν τέξασαν τὸ μῆλον τὸ εὖσομον.

« Ἡ Βασίλισσα καὶ αἱ Βυζαντιναὶ ἀρχόντισσαι », 1920

Πλάτων Ροδοκανάκης

Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Ἀκόμη καὶ σήμερον, ὅταν εἰσερχώμεθα εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, μένομεν ἐκθαμβοί. Τί θὰ ἦσθάνομεθα, ἂν εἰσηρχώμεθα κατὰ τὴν ὥραν τῆς λειτουργίας κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν. . . Ἡ μουσικὴ ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς. Ἐκείνη ἢ μουσικὴ, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ βυζαντινοὶ ὕμνου τὸν Θεὸν κατόπι ἀπὸ μεγάλας νίκας ἢ τὸν παρεκάλουν εἰς τὰς δυσκόλους στιγμάς, ἦτο ἀπλῆ, χωρὶς τὴν σημερινὴν τετραφωνίαν. Ἦτο ὅμως τόσον μεγαλοπρεπῆς, τόσον σοβαρὰ καὶ κατανυκτικὴ*, ὥστε ἔφερε συγκίνησιν εἰς τὰς καρδίας ὅλων.

Διὰ τὴν κτίσιν τῆς Ἀγίας Σοφίας ὑπάρχουν πολλοὶ παραδόσεις. Μία ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ ἐξῆς :

Ὁ Ἰουστινιανὸς μίαν ἡμέραν, πολὺ λυπημένος, ἔστεκεν εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ καὶ παρηκολούθει τοὺς κτίστας, οἱ ὅποιοι εἰργάζοντο. Πέντε χιλιάδες ἔκτιζον εἰς τὴν μίαν πλευρὰν καὶ πέντε χιλιάδες εἰς τὴν ἄλλην. Ἡ οἰκοδομὴ εἶχεν ὑψωθῆ ἀρκετὰ ! Πῶς νὰ εἶπη εἰς ὅλους ἐκείνους, ὅτι θὰ σταματήσῃ ἡ ἐργασία, διότι δὲν εἶχε χρήματα νὰ τοὺς πληρώσῃ ;

Ἦδη εἰς πολλοὺς ἐχρεώσται τὰ ἡμερομίσθια. Καὶ ὅμως μὲ πόσον ζῆλον εἶχεν ἀρχίσει τὸ ἔργον ! Μετὰ τὸν ἀγιασμόν εἶχε τοποθετήσῃ ὁ ἴδιος τὸν θεμέλιον λίθον, ἐπῆρεν ὁ ἴδιος ἀσβέστην μὲ τὰ βασιλικά του χέρια καὶ πρῶτος αὐτὸς ἤρχισε νὰ κτίζῃ.

Τώρα, μὲ σκυμμένην τὴν κεφαλὴν ἐσκέπτετο καὶ δὲν παρετήρησεν, ὅτι κάποιος τὸν ἐκοίταζε προσεκτικά. . . Ὡμοίαζε μὲ ἄρχοντα, διότι ἦτο πλουσιώτατα ἐνδεδυμένος.

Ὁ ἄγνωστος τὸν ἐπλησίασε.

— Δέσποτα Βασιλεῦ, τὸν ἐρωτᾷ, διατί εἶσαι τόσοσιν λυπημένος ;

Ὁ Ἰουστινιανὸς εἶπε τὸν λόγον, διὰ τὸν ὅποιον ἐστενοχωρεῖτο.

— Μὴ στενοχωρῆσαι, Δέσποτα· ἀπαντᾷ ὁ ἄρχων. Στείλε τοὺς πιστοὺς σου ἀνθρώπους εἰς τὴν Χρυσῆν Πύλν, ὅπου μένω, στείλε καὶ ζῶα. Θὰ σοῦ δανείσω ὅσα χρήματα χρειάζεσαι.

Ἔτσι καὶ ἔγινεν.

Ὅταν ἔφθασαν οἱ ἀπεσταλμένοι εἰς τὴν Χρυσῆν Πύλν, εἶδον ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν ἐνὸς ὠραίου παλατίου τὸν ἴδιον ἐκείνον ἄρχοντα νὰ τοὺς περιμένῃ. Μόνος ἐβοήθησε νὰ φορτώσουν τὰ ζῶα μὲ βαρεῖς σάκκους. Ἦσαν ὅλοι γεμάτοι μὲ χρυσᾶ νομίσματα.

Ἔστειλεν ἀμέσως ὁ Ἰουστινιανὸς νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν γενναῖον δωρητὴν, νὰ τὸν προσκαλέσῃ νὰ ἔλθῃ, νὰ γνωρισθοῦν περισσότερον.

Ἐκπληκτοὶ ὅμως διεπίστωσαν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅτι οὔτε παλάτι ὑπῆρχε πλέον εἰς ἐκείνην τὴν θέσιν οὔτε ἄνθρωπος !

Ἦτο ἄγγελος, τὸν ὅποιον ὁ Θεὸς εἶχε στείλει.

Ὅταν ἐτελείωσεν ἡ οἰκοδομή, τὴν ἐκαλλώπισεν* ἐσωτερικῶς ὁ Ἰουστινιανὸς πλουσιώτατα. Τὸν ἄμβωνα τὸν ἐστόλισε μὲ χρυσὸν καὶ μὲ πολυτίμους λίθους. Πλησίον τοῦ ἄμβωνος ἔφερε καὶ ἔστησε τὸ ἴδιον τὸ στόμιον τοῦ φρέατος, ἐπάνω εἰς τὸ ὅποιον ὁ Χριστὸς ἐκάθισεν, ὅταν ἐδίδαξε τὴν Σαμαρείτιδα.

Γύρω δὲ ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν ἐχάραξε τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν :

« Τὰ Σὰ ἐκ τῶν Σῶν Σοὶ προσφέρομεν, Χριστέ, οἱ δοῦλοι Σου Ἰουστινιανὸς καὶ Θεοδώρα. Δέξου τα, Σὺ, ὁ δι' ἡμᾶς σταυρωθεὶς ».

« Ἡ Ἀσημένια Στέγη », 1922,

Ἄρσινόη Παπαδοπούλου

- Μή με μαλώνης, Κίσααβε, μπρέ τουρκοπατημένε,
 πού σέ πατάει ἡ Κονιαριά κι οἱ Λαρσινοὶ ἀγάδες.
 Ἐγὼ εἶμ' ὁ γέρος Ὀλυμπος, στὸν κόσμον ξακουσμένος·
 ἔχω σαράντα δυὸ κορφές κι ἐξήντα δυὸ βρυσουῦλες·
 κάθε κορφὴ καὶ φλάμπουρο*, κάθε κλαρὶ καὶ κλέφτης.
 Κι ὅταν τὸ παίρν' ἡ ἀνοιξη κι ἀνοίγουν τὰ κλαδάκια,
 γεμίζουν τὰ βουνὰ κλεφτιὰ καὶ τὰ λαγκάδια σκλάβους.
 Ἐχω καὶ τὸ χρυσὸν αἰτό, τὸ χρυσοπλουμισμένο,
 πάνω στὴν πέτρα κάθεταί καὶ μὲ τὸν ἥλιο λέγει :
- Ἦλιε μ', δὲν κροῦς τ' ἀποταχύ, μόν' κροῦς τὸ μεσημέρι,
 νὰ ζεσταθοῦν τὰ νύχια μου, τὰ νυχοπόδαρά μου ;

Ν. Πολίτου, Ἐκλογαί, 1914.

Λημμοτικό τραγούδι

ΑΙ ΠΑΡΑΜΟΝΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ὁ πατέρας μου κατήγετο ἀπὸ ἓν χωρίον τῆς Παρνασσίδος. Ἐίχεν ἀποκατασταθῆ εἰς τὴν Ἀμφισαν καὶ ἔκαμεν ἐκεῖ τὸν πραγματευτὴν μέχρι τοῦ ἔτους 1807. Τότε ἠναγκάσθη ἔξαφνα νὰ φύγη διὰ νυκτός καὶ νὰ καταφύγη εἰς τὴν Ἰθάκην, διὰ τὸν ἐξῆς λόγον :

Ἐνας Τοῦρκος ἀγᾶς ἐκ τῶν προκρίτων τῆς Ἀμφίσης ἠγόρασε πολλὰς πραγματείας ἀπὸ τὸν πατέρα μου, τὰς ὁποίας δὲν ἐπλήρωσεν ἀμέσως, ἠρνήθη δὲ καὶ κατόπιν νὰ πληρώσῃ. Ὁ πατέρας μου ἐπέμενε εἰς τὸ δίκαιόν του καὶ ἔφερε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν Τοῦρκον δικαστήν, τὸν κατῆν. Ἄλλ' ὁ ἀγᾶς, ζητῶν πάντοτε πρόφασιν, ἐθεώρησε τὴν ὑπόληψίν του προσβληθεῖσαν καὶ τόσον ἐξηγγιώθη, ὥστε ἠπειλήσεν, ὅτι θὰ φουεύσῃ τὸν πατέρα μου καὶ θὰ κάυσῃ τὸ μαγαζί του. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠθελε πολὺ, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπειλήν του, ὁ πατέρας μου ἀνησυχῶν ὄχι τόσον περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, ὅσον περὶ τῆς μητρὸς μου, τοῦ μικροτέρου ἀδελφοῦ μου καὶ ἐμοῦ, μᾶς ἐπῆρε μίαν νύκτα τοῦ Νοεμβρίου σκοτεινὴν, ἐπῆρε καὶ τὰς πολυτιμοτέρας πραγματείας του, κατέβημεν εἰς τὸ Γαλαξείδιον καὶ ἀπ' ἐκεῖ διὰ τοῦ πλοίου ἐνὸς κουμπάρου του μετὰ δύο ἡμερῶν ταξίδιον ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Ἰθάκην.

Τότε ἤμην μόλις ὀκτῶ ἐτῶν, ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι πολὺ καλὰ τὸ δυσάρεστον ἐκεῖνο ταξίδιον. Εἰς τὴν Ἰθάκην εἶχαμεν πλήρη ἀσφάλειαν

καί συγγενείς ἐκεῖ ἀπὸ τὴν μητέρα μου, οἱ ὅποιοι μᾶς ἐβοήθησαν εἰς τὴν ἀρχὴν, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔστρωσαν αἱ ἐργασίαι τοῦ πατέρα μου καὶ ἐπῆραν καλὸν δρόμον. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐλάττωσε τὴν διαρκῆ λύπην, πού τὸν κατεῖχεν, ὅτι ἄφησε τὴν πατρίδα του, καὶ ἔβραζε μέσα του κρυμμένον τὸ μῖσος ἐναντίον τῶν Τούρκων, μῖσος πατροπαράδοτον, πού τὸ ἐδυνάμωσεν ἡ τελευταία αὐτῆ περίστασις.

Εἰς τὴν Ἰθάκην ὁ πατέρας μου ἐφρόντισε πῶς νὰ ἐκπαιδεύσῃ τὸν ἀδελφόν μου Θανάσῃν καὶ ἐμέ. Ὁ Θανάσῃς ἦτο τρία ἔτη μικρότερός μου καὶ ὁ πατέρας μου τὸν ἤθελε νὰ γίνῃ παπᾶς· ἐμένα ἤθελε νὰ μὲ κάμῃ πραγματευτὴν, βοηθὸν εἰς τὴν ἐργασίαν του. Μᾶς ἔστειλεν εἰς ἑνὸς γέροντος διδασκάλου τὸ σπίτι, ὅπου μαζὶ μὲ πέντ' ἔξ ἄλλα παιδιὰ ἐμανθάναμεν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, κατήχησιν καὶ ἱστορίαν. Ὁ διδάσκαλος αὐτὸς δὲν ἦτο πολυμαθὴς καὶ σοφός, εἶχεν ὅμως πολὺν, ζῆλον καὶ ἐκτὸς τούτου δὲν περιορίζετο εἰς τὸ νὰ μᾶς μάθῃ ξερὰ γράμματα, ἀλλὰ ἐφρόντιζε πῶς νὰ μᾶς ἐμπνεύσῃ δύο μεγάλα αἰσθήματα, ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα.

Τὸν ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη κοντόν, σκυφτόν, μὲ τὰ ἄσπρα του γένη, μὲ τὰ μικρά του μάτια καὶ τὰ μεγάλα γυαλιὰ εἰς τὴν μύτην, μὲ τὴν φαλακρὰν κεφαλὴν του, πού τὴν ἐσκέπαζε διαρκῶς μαῦρος σκουῖφος. Τὸν ἐνθυμοῦμαι, πῶς ἤναπτεν ἡ ὄψις του ἡ γεροντικὴ, πῶς ἐσπιθοβολοῦσαν τὰ μάτια του, ὅταν μᾶς ὠμιλοῦσε διὰ τὴν πατρίδα μας τὴν δουλωμένην. Μᾶς διηγεῖτο πῶς ἦτο μεγάλη εἰς τοὺς παλαιούς χρόνους, πῶς αὐτὴ ἦτο πρώτη εἰς τὸν πολιτισμόν, ὅταν οἱ ἄλλοι ὅλοι ἦσαν βάρβαροι. Καὶ ἀνεστηλώνετο ἔξαφνα καὶ ἐφαίνετο νεώτερος, ὅταν μᾶς παρίστανε τὸν Λεωνίδα πολεμοῦντα εἰς τὰς Θερμοπύλας, τὸν Θεμιστοκλέα τρέποντα εἰς φυγὴν τὸν περσικὸν στόλον εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας, τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον κατακτῶντα τὴν Ἀσίαν. Καὶ ἐχαμήλωνε τὴν κεφαλὴν καὶ δάκρυα ἔτρεχαν ἀπὸ τὰ μάτια του, ὅταν ἤρχετο ἐπειτα εἰς τὰ μαῦρα ἔτη τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας : τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου Παλαιολόγου, τὴν κατάκτησιν τῶν Τούρκων.

— Ἐχάθη τιλέον ἡ Ἑλλάς, ἔλεγε μὲ ἀναστεναγμόν, κατήντησε ταπεινὴ σκλάβα τῶν Τούρκων αὐτὴ ἡ βασίλισσα τῆς Ἀνατολῆς.

Ἄλλ' ἔξαφνα ἀνεσθῆκωνε τὴν κεφαλὴν, ὡσὰν νὰ ἤκουε μακρινὴν φωνήν, ἐκάρφωνε τὰ βλέμματα ὑψηλὰ πρὸς τὸν τοῖχον, ὡσὰν νὰ

διέκρινε μακρινόν σημεῖον, καί με φωνήν ζωηράν καί με ὄψιν φωτισμένην ἀπό ἐνθουσιασμόν ἐπρόσθετεν :

— “Ὁχι, ὄχι ! δὲν εἶναι μακριὰ ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας. Ὁ σπόρος τοῦ Ρήγα θὰ φυτρώσῃ καί σεῖς θὰ θερίσετε τὸν καρπὸν ὄχι μὲ δρέπανα, ἀλλὰ μὲ σπαθιά. Νὰ εἰπήτε τὸν θούριόν του τώρα καί ἔπειτα νὰ σχολάσετε.

Καί ὁ γέρον διδάσκαλος με φωνήν τρέμουσαν ἀπὸ συγκίνησιν ἀπήγγελλε τοὺς φλογεροὺς στίχους, καί ἡμεῖς ὅλοι μαζί τοὺς ἐπαναλαμβάναμεν :

“Ὡς πότε, παλληκάρια, νὰ ζοῦμεν στὰ στενά,
μονάχοι σὰν λιοντάρια στὲς ράχες, στὰ βουνά ;

Ἄλλὰ καί εἰς τὸ σπίτι ὁ πατέρας μου, ἂν καί δὲν ἤξευρεν ἱστορίαν, μᾶς ὠμιλοῦσεν ὅμως διὰ σύγχρονα ἢ χθεσινὰ πράγματα, διὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν Σουλιωτῶν, διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770, διὰ τὸν ἥρωα Λάμπρον Κατσώνην καί τὸν μάρτυρα Ρήγαν Φεραῖον, διὰ τὰς φοβερὰς σκληρότητας τῶν Τούρκων. Μᾶς ἔλεγεν, ὅτι ἡ κατάστασις αὐτὴ δὲν ἔμπορεῖ νὰ διαρκέσῃ πλέον ἐπὶ πολὺ καί ἴσως εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν τῶν νέων ἦτο γραμμένον νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ Ἑλλάς. Καί ἡ μητέρα μου ἀκόμη μᾶς εἶχε μάθει εἰς τὴν προσευχὴν μας τὸ βράδου κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα νὰ προσθέτωμεν καί τὴν παράκλησιν :

— Παναγία μου, νὰ ἐλευθερώσῃς τὴν πατρίδα μας !

Καί δὲν ἤξεύρω διατί, ὅταν ἔλεγα τὰ λόγια αὐτὰ ἐμπρὸς εἰς τὰς εἰκόνας, ἦσθανόμην κάτι εἰς ὄλον μου τὸ σῶμα, ὡσὰν νὰ μ' ἔβρεχεν ἑξαφνα παγωμένον νερόν.

Ἀπὸ τὰ 1814 ἤρχισα νὰ βοηθῶ τὸν πατέρα μου εἰς τὴν ἐργασίαν του. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἔμενα εἰς τὸ μαγαζὶ μας κάτω εἰς τὴν προκουμαῖαν καί μόνον ὅταν ἐνύκτωνεν, ἐπηγαίναμεν εἰς τὸ σπίτι. Ἀνθρωποὶ πολλοὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μαγαζὶ· οἱ περισσότεροι διὰ ν' ἀγοράσουν πραγματείας, μερικοὶ διὰ νὰ ἰδοῦν τὸν πατέρα μου καί νὰ συνομιλήσουν ὀλίγον. Ἐγὼ ἅμα ἔβλεπα κανένα εἰς τὴν θύραν, εὐθύς ἐκάρφωνα τὸ βλέμμα ἐπάνω του. Καί ἂν μὲν ἔβλεπα ὅτι ἔρχεται διὰ ν' ἀγοράσῃ τίποτε, ἔτρεχα νὰ τὸν περιποιηθῶ, ἂν ὅμως ἤρχετο μὲ τὸν σκοπὸν ἀπλῆς ἐπισκέψεως καί συνομιλίας, ἐγύριζα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὰ μάτια μου δυσαρεστημένος, ὅτι ἤρχετο νὰ μᾶς χασομερήσῃ ἀδίκως.

Μὲ μεγάλην περιέργειαν λοιπὸν εἶδα ἓνα πρῶτὸν τὸν πρῶτον ἂν-

θρωπον πού έμβήκεν εις τὸ μαγαζί μας. Ἦταν μεσόκοπος μὲ μαῦρα γένεια, σκεπασμένος μὲ μακρὸν, χονδρὸν ἐπανωφόρι καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν ἐφοροῦσε καλογηρικὸν σκοῦφον. Ἐφαίνετο ὅτι ἦταν ξένος καὶ ὅτι ἦρχετο ἀπὸ ταξίδι. "Ἄμα τὸν εἶδα, εἶπα μέσα μου :

— Ἐδῶ θὰ κάνωμε καλὴ δουλειά !

Καὶ ἔτρεξα γελαστὸς νὰ τὸν προὔπαντήσω. Αὐτὸς ὅμως μοῦ λέγει μὲ σοβαρὸν ὕφος :

— Ποῦ εἶναι ὁ πατέρας σου ;

— Ἐδῶ εἰμ' ἐγὼ νὰ σᾶς ὑπηρετήσω εἰς ὅ,τι θέλετε. Προστάξτε !

— Καλὰ, παιδί μου, σ' εὐχαριστῶ, μὰ θέλω τὸν ἴδιον τὸν πατέρα σου, ἐπαναλαμβάνει μὲ σοβαρὸν καὶ προστακτικὸν τρόπον.

Ὁ πατέρας μου ἦτον ὀπίσω εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ μαγαζιοῦ καὶ ἤνοιγε μερικὰ κιβώτια μὲ πανικά, πού μᾶς εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὴν Τεργέστην. Ἐτρεξα νὰ τοῦ φωνάξω, πειραγμένος ὀλίγον ἀπὸ τὸν τρόπον τοῦ ξένου, πού δὲν μ' ἔκρινεν ἄξιον ἐμένα, ἀλλὰ ἤθελε καὶ καλὰ τὸν πατέρα μου.

— Δὲν πειράζει, εἶπεν ὁ ξένος, ἄφησέ τον εἰς τὴν ἐργασίαν του· πηγαίνω ἐγὼ καὶ τὸν εὐρίσκω. Καὶ ἐπροχώρησε κατ' εὐθείαν πρὸς τὸ βάθος.

Εἶδα ὅτι ἔδωκεν ἓν γράμμα εἰς τὸν πατέρα μου καὶ ὁ πατέρας μου τὸ ἐδιάβασε μὲ προσοχήν. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν μοῦ ἐφάνηκε ὅτι κάπως ἐταράχθηκεν· ἄπλωσε τὸ χέρι του εἰς τὸν ξένον καὶ εἶπε :

— Καθίστε μίαν στιγμὴν καὶ τελειώνω.

Τὸν ἔβαλε καὶ ἐκάθισεν ἐκεῖ ὀπίσω εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔκλεισε τὴν θύραν, ἀφοῦ μοῦ εἶπε :

— Δῆμο, ὅποιοι μὲ ζητήση, πὲς πὼς ἔχω δουλειὰ καὶ νὰ ξαναπεράση. Τὸν νοῦ σου ἐστὶ στὸ μαγαζί.

Τί ἔλεγον ἐκεῖ ὀπίσω ἀπὸ τὴν κλειστὴν θύραν ἐπὶ δύο ὥρας ὁ πατέρας μου καὶ ὁ ἄγνωστος, δὲν ἤξεύρω. Θὰ ἦσαν ὅμως πολὺ σοβαρὰ πράγματα. Ὅταν ἐπὶ τέλους ἤνοιξεν ἡ θύρα καὶ ἐξῆλθεν ὁ ξένος διὰ νὰ φύγη, ἡ φυσιογνωμία τοῦ πατέρα μου μοῦ ἐφάνηκε πολὺ συλλογισμένη. Ὁ ξένος ἐπέρασε κοντὰ μου, ἐστάθηκεν ἐμπρὸς μου καὶ μ' ἐκοίταξε μέσα εἰς τὰ μάτια· ἔπειτα μ' ἐκτύπησε μὲ τὸ χέρι εἰς τὸν ὦμον καὶ εἶπε :

— Καρδιά, παλληκάρι μου !

Καὶ ἐχάθηκε. . .

‘Ο τρόπος, πού μου τὰ εἶπεν αὐτὰ τὰ λόγια, ἦτο παράξενος· τὸ ὄλον φέρισμον τοῦ ἀγνώστου μ’ ἔβαλεν εἰς ἀπορίαν καὶ ἀνησυχίαν. Ἐτόλμησα νὰ ἐρωτήσω τὸν πατέρα μου :

— Τί ἄνθρωπος εἶναι αὐτός ;

Καὶ ἐκεῖνος μου ἀποκρίθηκε ξηρὰ - ξηρὰ καὶ μου ἔκοψε κάθε ἄλλην ἐρώτησιν :

— Ἐνας καλὸς πατριώτης· μου ἔφερε γράμμα ἀπὸ τὸν δεσπότην μας τὸν Ἡσαΐαν.

Ἐκτοτε δὲν τὸν εἶδα πλέον τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, παρὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1821. Ἐμβῆκε πάλιν μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ἕνα πρωὶ καὶ ὁ πατέρας μου τὸν ἐπῆρεν εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔμειναν ὥραν κλεισμένοι μαζί. Ἐπειτα ἐξῆλθε καὶ ἐστάθηκον ὀλίγον ἐμπρὸς μου. Μοῦ ἐφάνηκεν, ὅτι εἶχε πολὺ καταβληθῆ καὶ γηράσει ἀπὸ τὸν καιρὸν, πού τὸν εἶχα πρωτοῖδεῖ. Τὴν φορὰν αὐτὴν δὲ μ’ ἐκτύπησεν εἰς τὸν ὦμον μου ἔδωκε τὸ χέρι καὶ μου εἶπε σιγαλά :

— Δῆμο, ὅ,τι σοῦ εἶπη ὁ πατέρας σου εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ προσταγὴ τῆς πατρίδος !

Καὶ ἐχάθηκε πάλιν . . .

Τόσον μ’ ἐτάραξαν οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ ξένου, ὥστε δὲν εἶχα νοῦν νὰ ἐργασθῶ ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Τὸν πατέρα μου δὲν ἐτόλμησα νὰ τὸν ἐρωτήσω· τὸν ἔβλεπα καὶ ἐκεῖνον πολὺ συγχυσμένον καὶ μίαν στιγμὴν μου ἐφάνη, ὅτι μὲ τὸ δάκτυλον ἐσφόγγισε τὰ δακρυσμένα μάτια του.

Τέλος πάντων τὸ βράδυ, ὅταν ἦταν ὥρα νὰ κλείσωμεν, μου λέγει :

— Κλείσει ἀπὸ μέσα τὴν πόρτα, βάλε τὸν λύχνον ἐκεῖ κι ἔλα κάθησε νὰ σοῦ εἰπῶ.

Ἀφοῦ ἔκαμα ὅπως μου εἶπεν, ἀρχίζει μὲ φωνὴν, πού ἔτρεμεν ἀπὸ συγκίνησιν :

— Δῆμο μου, παιδί μου, ὅ,τι θὰ σοῦ εἰπῶ εἶναι μεγάλο μυστικό. Ξεύρω τὴν καρδιά σου καὶ σοῦ τὸ ἐμπιστεύομαι. Δὲν εἶναι μυστικό δικό μας, εἶναι τῆς πατρίδος. Δὲν θέλω νὰ μου ὀρκισθῆς, πῶς θὰ τὸ κρατήσης· ἂν εἶχα τὴν παραμικρὰν ἀμφιβολίαν, δὲν θὰ σοῦ τὸ ἔλεγα. Λοιπὸν ἄκουσε· ὅλα εἶναι ἔτοιμα, εἰς ὀλίγον καιρὸν ἢ φωτιά θὰ ἀνάψη ἀπ’ ἄκρη σ’ ἄκρη· οἱ Τοῦρκοι θὰ διωχθοῦν καὶ ἡ Ἑλλάς θὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τοὺς τυράννους της. Τότε θὰ γυρίσωμεν πάλιν

εἰς τὴν πατρίδα μας, νὰ περάσωμεν ἐκεῖ τὰ ὑστερνὰ μας χρόνια, ἂν τὸ θελήσῃ ὁ Θεός ! Ὁ ξένος αὐτός, πού εἶδες σήμερα, εἶναι ἓνας ἄξιος πατριώτης, ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, καὶ γυρίζει ἀπὸ τόπον εἰς τόπον καὶ ἀδελφώνει τοὺς ἄλλους πατριώτας εἰς τὴν ἰδέαν τῆς Ἑταιρείας. Σκοπὸς τῆς Ἑταιρείας εἶναι νὰ συνενώσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους πατριώτας, διὰ νὰ ἐργασθοῦν ὅλοι μαζί καὶ τὸ κατὰ δύναμιν καθένας διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος. Ἡ Ἑταιρεία ἔχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προστάτας καὶ τὰ μέλη της μετροῦνται κατὰ χιλιάδας εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Τί λές λοιπόν ;

Ἔσον ἄκουα αὐτά, τὸ αἷμα ἀνέβαινε εἰς τὴν κεφαλὴν μου, ἡ καρδιά μου ἐκτυποῦσε δυνατὰ εἰς τὰ στήθη. Ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ἔπεσα εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ πατέρα μου :

— Σ' εὐχαριστῶ, πατέρα ! ἐπιθύρισα.

Καὶ τὸν ἐκαταφιλοῦσα δακρυσμένος καὶ τὸν εὐχαριστοῦσα καὶ διὰ τὴν χαρμόσυνον αὐτὴν εἶδησιν καὶ διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην, πού μοῦ ἔδειχνε μὲ τὸ φανέρωμα τοῦ ἱεροῦ μυστικοῦ. Ἐπειτα ἀνατινάχθηκα ἐπάνω· μία ἰδέα ἤλθεν εἰς τὸν νοῦν μου :

— Πατέρα, ὅταν οἱ ἄλλοι θὰ πολεμοῦν ἐκεῖ, ἐγὼ θὰ κάθωμαι μὲ τὸν πῆχυν ἐδῶ στὸ μαγαζί ;

— Ὅχι, παιδί μου, αὐτὴν τὴν προσβολὴν δὲν θὰ τὴν κάμω εἰς ἐσένα καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν μας. Ἐγὼ εἶμαι ἀνίκανος πλέον, ὁ ἀδελφός σου ὁ Θανάσης μικρὸς καὶ ἀρρωστιάρης, ἐσὺ θὰ πᾶς γιὰ ὅλους μας, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα. Θὰ σὲ στείλω εἰς τὸν καπετὰν Πανουριᾶ. Πρὸς τὸ παρὸν ἢ μητέρα σου καὶ ὁ ἀδελφός σου νὰ μὴ μάθουν τίποτε. Σιωπὴ ! Ἄς πηγαίνωμεν τώρα στὸ σπίτι, νὰ μὴν ἀνησυχοῦν, πού ἀργοῦμε. Εἶσαι ἄνδρας, δὲν εἶσαι πιά παιδί τώρα. Θάρρος καὶ φρόνησις Δῆμό μου !

« Ὁ Μπαρμπα - Δῆμος »

Γεώργιος Δροσίνης

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΛΗ ΠΑΣΑ

Ἐπέσανε τὰ Γιάννενα σιγὰ νὰ κοιμηθοῦνε,
ἔσβησανε τὰ φῶτά τους, ἐκλείσανε τὰ μάτια.
Ἡ μάνα σφίγγει τὸ παιδί βαθιὰ στὴν ἀγκαλιά της,
γιατ' εἶναι χρόνοι δίσεχτοι καὶ τρέμει μὴν τὸ χάσῃ.

Τραγουδι δέν ἀκούεται, ψυχὴ δέν ἀνασαίνει.
 Ὁ ὕπνος εἶναι θάνατος καὶ μνήμα τὸ κρεβάτι,
 καὶ ἡ χώρα κοιμητήριον καὶ ἡ νύχτα ρημοκκλήσι.

Ἄγρυπνος ὁ Ἀλήπασας ἀκόμη δὲ νυστάζει,
 καὶ εἰς ἓνα δέρμα λιονταριοῦ βρίσκεται ξαπλωμένος.
 Τὸ μέτωπό του εἶναι βαρὺ, θολό, συγνεφιασμένο
 καὶ τὸ ἄβαλον ἀντίστυλον τὸ χέρι του, μὴν πέση.
 Χαϊδεύει μὲ τὰ δάχτυλα τὰ κάτασπρά του γένεια
 ποὺ σέρνονται στοῦ λιονταριοῦ τῆ φοβερῆ τῆ χαίτη.
 Ἀγκαλιασμένα τὰ θεριά, σοῦ φαίνεται πῶς ἔχουν
 ἓνα κορμὶ δικέφαλο· τὸ μάτι δὲ γνωρίζει
 ποιοὺ τάχα νά' ν' τὸ ζωντανὸ καὶ ποιοὺ τὸ σκοτωμένο.

« Ἡ Κυρὰ Φροσύνη » 1859

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

Τ Η Σ Δ Ε Σ Π Ω Σ

(25 Δεκεμβρίου 1803)

Ἄχος βαρὺς ἀκούεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν.
 Μῆνα σὲ γάμο ρίχνονται, μῆνα σὲ χαροκόπι ;
 Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται, οὐδὲ σὲ χαροκόπι,
 ἡ Δέσπω κάνει πόλεμον μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια.
 Ἀρβανιτιὰ τὴν πλάκωσε στοῦ Δημουλᾶ τὸν πύργον.
 — Γιώργαινα, ρίξε τ' ἄρματα, δέν εἶν' ἐδῶ τὸ Σούλι.
 Ἐδῶ εἰσαι σκλάβαν τοῦ πασαῦ, σκλάβαν τῶν Ἀρβανιτῶν.
 — Τὸ Σούλι καὶ ἂν προσκύνησε, καὶ ἂν τούρκεψεν ἡ Κιάφα, —
 ἡ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δέν ἔκαμε, δέν κάνει.
 Δαυλὶ στὸ χέρι ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει.
 — Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε, παιδιὰ μ', μαζί μου ἔλατε.
 Καὶ τὰ φουσεκία ἀνάψανε, καὶ ὅλοι φωτιά γεννῆκαν.

Ν. Πολίτου, Ἐκλογαί, 1914

Δημοτικὸ τραγοῦδι

Ο ΒΥΡΩΝ ΣΤΗ ΣΚΛΑΒΩΜΕΝΗ ΑΘΗΝΑ

Στὰ 1810 ἡ σκλαβωμένη Ἀθήνα φιλοξενεῖ τὸν μεγάλο Ἄγγλον
 ποιητὴ καὶ θερμὸ φιλέλληνα λόρδον Βύρωνα.

Λίγα κιτρινοσμένα φύλλα ἀπόμειναν πιά στὴ μεγάλη κλημα-

ταριά που σκεπάζει ὄλο τὸ παζάρι· γύρω στὸ συντριβάνι εἶναι τοποθετημένοι μεγάλοι πάγκοι, γιὰ νὰ χωροῦν τοὺς κατακτητὲς ποὺ κάθονται σταυροπόδι. Ὁ καφετζῆς πηγαίνει, κι αὐτοὶ καπνίζουν τὸ τσιμπούκι τους ἢ ρουφοῦν τὸ ναργιλέ τους, εὐχαριστημένοι ποὺ ἔχουν σκλάβια μιὰ τέτοια ὁμορφὴ χώρα.

Εἶδαν νὰ διαβραίνῃ ἀποκεῖ καὶ νὰ τοὺς περιεργάζεται ὁ Βύρων. Τὸν φώναξαν νὰ πάρῃ καφέ καὶ αὐτὸς δέχτηκε. Ἦταν ὄλοι εὐθυμοὶ καὶ γελαστοὶ καὶ ἀκόμη — σπάνιο πράμα γιὰ τοὺς κατακτητὲς — ἦταν ὁμιλητικοί.

Εἶπαν πολλὰ καὶ διάφορα. Ἀνάμεσα στὰ ἄλλα ἓνας εἶπε πῶς τῆ νύχτα βρέθηκε σκοτωμένος ἓνας ἐπίσημος Ἀθηναῖος καὶ κανεὶς δὲν ἔμαθε ποιὸς τὸν σκότωσε.

— Μὴ σκοτιζέστε γι' αὐτό, εἶπε εἰρωνικά ἓνας ἄλλος, θὰ τὸν ἔφαγε ἡ Λάμια. . .

— Αὐτὸ θὰ εἶναι, αὐτὸ θὰ εἶναι! . . . Εἶπαν κι οἱ ἄλλοι, κι ἔβαλαν ὄλοι τὰ γέλια.

Ὁ Βύρων θύμωσε πολὺ. Σηκώθηκε σὲ λίγο κι ἔφυγε, χωρὶς καλὰ - καλὰ νὰ τοὺς χαιρετήσῃ. Εἶχε πάρει ὁμως τὸ μάτι του ἓναν χριστιανό, ποὺ κοντοστεκόταν καὶ κρυφάκουγε τὴν κουβέντα τῶν κατακτητῶν.

Ἦταν ἓνα ὠραῖο καὶ εὐρωστο παλληκάρι ὁ νέος αὐτός. Πιο κάτω ὁ Βύρων τοῦ γνέφει νὰ σταθῇ.

— Εἶσαι Ἕλληνας ; τοῦ λέει.

— Ναί, Μιλόρδε.

— Ἀθηναῖος ;

— Μάλιστα.

— Πῶς σὲ λένε ;

— Νικόλα Σαρῆ.

— Ἀκουσες τί ἔλεγαν οἱ ἀγάδες καὶ γελοῦσαν ;

— Τὸ ἄκουσα.

— Καὶ τραβᾷς τὸ δρόμο σου ; Στάσου ! . . . Ὁχι ἔτσι ταπεινά. Στάσου ἴσια ! Δυστυχημένοι, πῶς καταντήσατε !

— Μᾶς τσάκισε ἡ σκλαβιά, Μιλόρδε, εἶπε ὁ νέος.

— Ἡ σκλαβιά αὐτὴ θηρίο εἶναι ;

— Μεγάλο καὶ φοβερό.

— Τότε σκοτῶστε το.

— Ἐχει ἓνα σωρὸ κεφάλια.

— Κι έσείς έχετε ένα σωρό χέρια.

— Τά χέρια τί ώφελούν σάν. . .

— Σάν δέν έχετε καρδιά ;

— Σάν δέν έχομε άρματα.

— Τά λιοντάρια έχουν άρματα ;

Τότε ό Σαρής ήσυχα - ήσυχα και με κάποια άξιοπρέπεια του λέει :

— "Ακουσέ με, Μιλόρδε. "Αν σηκώση κανείς από μās χέρι πάνω σε κάποιον κατακτητή, δέ θα χαθῆ μονάχα αυτός. Θα πάθη όλο του τó σοί. Θα πάθουν άθώοι άνθρωποι. Καμιά φορά κι όλη ἡ χώρα. "Επειτα τί να κάμουν δυό και τρεις άνθρωποι ;

— Φρόνιμα τὰ λές, δυστυχησμένε ραγιά ! Μά ἡ φρονιμάδα δέ χρησιμεύει πάντα. Φρονιμώτερο άπ' τῆ δειλία δέν ύπάρχει στόν κόσμο. Πάντα έχει τó δίκιο της. Μά όταν σās σκλάβωσαν οί κατακτητές, ἦταν φρόνιμο ; Τó άλυσοδεμένο χέρι πρέπει να προσπαθῆ να σπάση τις άλυσίδες του, όχι να ζητᾶ βοήθεια από τόν ούρανό. "Ενας άλυσοδεμένος σκλάβος σήκωσε μιὰ φορά ψηλά τó χέρι του και ζητούσε τὴν προστασία του ούρανοῦ και ξέρεις τί έκαμε τότε ό ούρανό ; "Ερριξε κεραυνό και τó έκαψε... "Όταν ένας κάμη τó χρέος του στήν πατρίδα του, τó κάνουν, χωρίς να τó καταλάβουν, κι όλοι οί άλλοι μαζί. Φαίνεται πώς ἡ φωτιά σας έσβησε πιά ! "Όλο κυπαρίσσια είναι γεμάτη ἡ "Αθήνα σας. Δέν είδα πουθενά μυρτιές ! . . . Δέ σās άξίζει πιά ούτε άγάπη ούτε έλπίδα !

"Ό Σαρής, όσο μιλά ό Βύρων, αλλάζει όλοένα έκφραση στο πρόσωπό του. Και τώρα σκεπάζει τó πρόσωπό του με τὰ δυό του χέρια και κλαίει.

"Ό Βύρων αλλάζει άμέσως, μαλακώνει και τόν πλησιάζει.

— Δυστυχησμένο παιδί ! . . . Μην αλλάζης τó αίμα σου σε δάκρυα ! "Από τῆ σικλαβιά ως τὴν έλευθερία και τόν τάφο ἡ έκλογή είναι εύκολη. Σώνει πιά. "Αν ἡ χώρα σας είναι σκλαβωμένη, τὰ βουνά σας κι ἡ θάλασσα είναι έλεύθερα. Τί έχετε να φοβάστε εκεί ;

"Ό Σαρής προχωρεῖ δυό - τρία βήματα και γυρίζει πίσω. Είναι τώρα άλλος άνθρωπος.

— Μιλόρδε ! Κάθε φορά, πού βρίσκεται σκοτωμένος κι από ένας χριστιανός — τó ακούσατε — οί κατακτητές μās έμπαίζουν και μās λένε πώς τόν έφαγε ἡ Λάμια. . .

— Λοιπόν ;
— Σοῦ ὀρκίζομαι, Μιλὸρδε, πὼς ἡ Λάμια θ' ἀρχίση ἀπὸ τῶρα νὰ τρώη καὶ κατακτητές.

Καὶ φεύγει. Τὰ μάτια του πετοῦν φλόγες.

Κι ὁ Βύρων ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος τραβᾷ μὲ βῆμα γοργό.

Ἀπὸ τότε, ἀλήθεια, βρίσκονταν συχνὰ σκοτωμένοι καὶ κατακτητές : Τοὺς σκότωνε ὁ Σαρῆς, πού εἶχε γίνει ἀντάρτης καὶ μὲ τὰ παλληκάρια του εἶχε πάρει τὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς.

Δημήτριος Καμπούρογλου

Μ Ε Σ Ο Λ Ο Γ Γ Ι

Κόβω γιὰ σὲ τὰ βάγια
τοῦ τραγουδιοῦ ἱερά,
στὸ μέτωπο στὰ πλέκω
στεφάνια γιορτερά.
Βωμὸς τὸ μέτωπό σου !
Θυμᾶσαι ; Μιὰ φορὰ
στὸ ἔγγιξαν καὶ στ' ἀγιάσαν
τῆς Δόξας τὰ φτερά.

« Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιά », 1912

Κωστής Παλαμᾶς

Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΜΙΛΕΙ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ

« Παιδιά μου ! Εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ὅπου ἐγὼ πατῶ σήμερα, ἐπατοῦσαν καὶ ἐδημηγοροῦσαν τὸν παλαιὸ καιρὸ ἄνδρες σοφοὶ καὶ ἄνδρες μὲ τοὺς ὁποίους δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ συγκριθῶ καὶ οὔτε νὰ φθάσω τὰ ἴχνη των !

Ἐγὼ ἐπιθυμοῦσα νὰ σᾶς ἰδῶ, παιδιά μου, εἰς τὴν μεγάλην δόξαν τῶν προπατόρων μας, καὶ ἔρχομαι νὰ σᾶς εἰπῶ ὅσα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἀγῶνος μας, καὶ πρὸ αὐτοῦ καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτόν, ὁ ἴδιος ἐπαρατήρησα.

Εἰς τὸν τόπον, τὸν ὁποῖον κατοικοῦμεν, ἐκατοικοῦσαν οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡμεῖς καταγόμεθα καὶ ἐλάβαμε τὸ ὄνομα

τούτο. Αὐτοὶ διέφεραν ἀπὸ ἡμᾶς εἰς τὴν θρησκείαν. Ἐπειδὴ ὕστερα ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστός, οἱ λαοὶ ὅλοι ἐπίστευσαν εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν Του καὶ ἔπαυσαν νὰ λατρεύουν τὰ εἰδῶλα. Δὲν ἐπῆρε μαζί Του οὔτε σοφοὺς, οὔτε προκομμένους, ἀλλὰ ἀπλοὺς ἀνθρώπους, χωρικούς καὶ φαράδες, καὶ μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔμαθαν ὅλες τὶς γλῶσσες τοῦ κόσμου. Μολονότι καὶ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ τύραννοι τοὺς κατέτρεχαν, δὲν ἠμπόρεσε κανένας νὰ τοὺς κάμη τίποτα. Αὐτοὶ ἐστερέωσαν τὴν πίστιν.

Οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες, οἱ πρόγονοὶ μας, ἔπεσαν εἰς τὴν διχόνοιαν καὶ ἐτρώγονταν μεταξύ τους καὶ ἔτσι ἔλαβαν καιρὸ πρῶτα οἱ Ρωμαῖοι καὶ ἔπειτα ἄλλοι βάρβαροι καὶ τοὺς ὑπέταξαν. Ὑστερα ἦλθαν οἱ Μουσουλμάνοι καὶ ἔκαμαν ὅ,τι ἠμποροῦσαν, διὰ νὰ ἀλλάξῃ ὁ λαὸς τὴν πίστιν του. Ἐκοψαν γλῶσσες εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον νὰ τὸ κατορθώσουν. Τὸν ἕνα ἔκοπταν, ὁ ἄλλος τὸν σταυροῦ τοῦ ἔκαμε.

Οἱ ἔμποροι καὶ οἱ προκομμένοι, μὴ ὑποφέροντες τὸν ζυγόν, ἔφευγαν καὶ οἱ γραμματισμένοι ἐπῆραν καὶ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, τὴν πατρίδα των, καὶ ἔτσι ἔμεινε ὁ λαός, ὅστις, στερημένος ἀπὸ τὰ μέσα τῆς προκοπῆς, ἐκατάτησεν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Καὶ αὕτη αὔξανε κάθε ἡμέρα χειρότερα.

Εἰς αὐτὴν τὴν δυστυχισμένην κατάστασιν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς φηγὰδες γραμματισμένους ἐμετάφραζαν καὶ ἔστελναν εἰς τὴν Ἑλλάδα βιβλία.

Καὶ εἰς αὐτοὺς πρέπει νὰ χρεωστοῦμε εὐγνωμοσύνην, διότι εὐθύς ὅπου κανένας ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν λαὸ ἐμάνθανε τὰ κοινὰ γράμματα, ἐδιάβαζεν αὐτὰ τὰ βιβλία καὶ ἔβλεπε ποίους εἶχαμε προγόνους, τί ἔκαμεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἀριστείδης καὶ ἄλλοι πολλοὶ παλαιοὶ μας καὶ ἐβλέπαμε καὶ εἰς ποίαν κατάστασιν εὐρισκόμεθα τότε. Ὅθεν μᾶς ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν νὰ τοὺς μιμηθοῦμε καὶ νὰ γίνωμε εὐτυχέστεροι. Καὶ ἔτσι ἔγινεν καὶ ἐπροόδευεν ἡ Ἑταιρεία*.

Ὅταν ἀποφασίσασιν νὰ κάμωμε τὴν Ἐπανástασιν, δὲν ἐσυλλογισθήκαμε οὔτε πόσοι εἴμεθα, οὔτε πῶς δὲν ἔχομε ἄρματα, οὔτε ὅτι οἱ Τούρκοι ἐβαστοῦσαν τὰ κάστρα καὶ τὰς πόλεις, οὔτε καὶ κανένας φρόνιμος μᾶς εἶπε « ποῦ πᾶτε ἐδῶ νὰ πολεμήσετε μὲ σταροκάρβα βατσέλα* », ἀλλὰ ὡς μία βροχὴ ἔπεσεν εἰς ὅλους μας ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐλευθερίας μας.

Καί ὅλοι, καί οἱ κληρικοί καί οἱ προεστοί καί οἱ καπεταναῖοι καί οἱ πεπαιδευμένοι καί οἱ ἔμποροι, μικροί καί μεγάλοι, ὅλοι ἐσυμφωνήσαμε καί ἐκάναμε τήν Ἐπανάσταση.

Εἰς τὸν πρῶτο χρόνο τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχαμε μεγάλη ὁμόνοια καί ὅλοι ἐτρέχαμε σύμφωνοι. Ὁ ἓνας ἐπῆγεν εἰς τὸν πόλεμον, ὁ ἀδελφός του ἔφερε ξύλα, ἡ γυναίκα του ἐζύμωνε, τὸ παιδί του ἐκουβαλοῦσε ψωμί καί μπαρουτόβολα εἰς τὸ στρατόπεδον. Καί ἂν αὐτὴ ἡ ὁμόνοια ἐβαστοῦσε ἀκόμη δύο χρόνους, ἠθέλαμε κυριεύσει καί τὴν Θεσσαλία καί τὴν Μακεδονία καί ἴσως ἐφθάναμεν καί ἕως τὴν Κωνσταντινούπολη. Τόσον ἐτρομάξαμε τοὺς Τούρκους, ὅπου ἄκουγαν Ἑλληνα καί ἔφευγαν χίλια μίλια μακριά. Ἐκατὸν Ἑλληνες ἐβαζαν πέντε χιλιάδες ἐμπρὸς καί ἓνα καράβι μίαν ἀρμάδα.

Ἄλλὰ δὲν ἐβάσταξεν. Ἦλθαν καί μερικοί καί ἠθέλησαν νὰ γένουν μπαρμπέρηδες εἰς τοῦ κασίδη τὸ κεφάλι. Μᾶς ποιοῦσε τὸ μπαρμπέρισμά τους. Μὰ τί νὰ κάνωμε ; Εἶχαμε καί αὐτουνοῶν τὴν ἀνάγκη. Ἄπο τότε ἤρχισεν ἡ διχόνοια καί ἐχάθη ἡ πρώτη προθυμία καί ὁμόνοια. Καί ὅταν ἔλεγε τὸν Κώστα νὰ δώσῃ χρήματα διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Ἔθνους ἢ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν πόλεμον, τοῦτος ἐπρόβαλλε τὸν Γιάννη. Καί τοῦτο ἐγένετο, ἐπειδὴ δὲν εἶχαμε ἓναν ἀρχηγὸ καί μίαν κεφαλὴν.

Ἴσως ὅλοι ἠθέλαμε τὸ καλὸ, πλὴν καθένας κατὰ τὴ γνώμη του. Ὅταν προστάζουσι πολλοί, ποτὲ τὸ σπίτι δὲν χιτίζεται, οὔτε τελειώνει. Ὁ ἓνας λέγει ὅτι ἡ πόρτα πρέπει νὰ βλέπῃ εἰς τὸ ἀνατολικὸ μέρος, ὁ ἄλλος εἰς τὸ ἀντικρινὸ καί ὁ ἄλλος εἰς τὸν βορρᾶ, σὰν νὰ ἦταν τὸ σπίτι εἰς τὸν ἀραμπὰ καί νὰ γυρίσῃ κοθῶς λέγει ὁ καθένας. Μὲ τοῦτο τὸν τρόπο δὲ κτίζεται ποτὲ τὸ σπίτι, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι ἓνας ἀρχιτέκτων, ὅπου νὰ προστάξῃ, πῶς θὰ γενῆ.

Παρομοίως καί ἡμεῖς ἐχρειαζόμεθα ἓναν ἀρχηγὸ καί ἓναν ἀρχιτέκτονα, ὅστις νὰ προστάξῃ καί οἱ ἄλλοι νὰ ὑπακούουν καί νὰ ἀκολουθοῦν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡμεῖς εἰς τέτοια κατάστασις ἐξ αἰτίας τῆς διχονοίας, μᾶς ἔπεσε ἡ Τουρκία ἐπάνω μας καί κοντέψαμε νὰ χαθοῦμε. Καί εἰς τοὺς στερνοὺς ἑπτὰ χρόνους δὲν κατορθώσαμε μεγάλα πράγματα.

Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ἐρχεται ὁ βασιλεὺς, τὰ πράγματα ἡσυχάζουν καί τὸ ἐμπόριο καί ἡ γεωργία καί οἱ τέχνες ἀρχίζουν νὰ προοδεύουν καί μάλιστα ἡ παιδεία. Αὐτὴ ἡ μάθησις θὰ μᾶς αὐξήσῃ

καί θά μᾶς εὐτυχήσῃ. Ἄλλὰ διὰ νὰ αὐξήσωμεν, χρειάζεται καί ἡ στερέωσις τῆς πολιτείας* μας.

Πρέπει νὰ φυλάξετε τὴν πίστιν σας καί νὰ τὴν στερεώσετε, διότι, ὅταν ἐπιάσαμε τὰ ἄρματα, εἶπαμε πρῶτα ὑπὲρ πίστεως καί ἔπειτα ὑπὲρ πατρίδος. Ὅλα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἔχουν καί φυλάττουν μιὰ θρησκεία.

Νὰ μὴν ἔχετε πολυτέλεια, νὰ μὴν πηγαίνετε εἰς τοὺς καφενέδες. Νὰ δοθῆτε εἰς τὰς σπουδὰς σας καί καλύτερα νὰ κοπιάσετε ὀλίγον δυὸ καί τρεῖς χρόνους καί νὰ ζήσετε ἐλεύθεροι εἰς τὸ ἐπίλοιπο τῆς ζωῆς σας, παρὰ νὰ περάσετε τέσσαρους - πέντε χρόνους τῆ νεότητά σας καί νὰ μείνετε ἀγράμματοι. Νὰ σκλαβωθῆτε εἰς τὰ γράμματά σας. Νὰ ἀκούετε τὰς συμβουλὰς τῶν διδασκάλων καί τῶν γεροντοτέρων καί, κατὰ τὴν παροιμία, « μύρια ἤξευρε καί χίλια μάθαινε ».

Ἡ προκοπὴ σας καί ἡ μάθησή σας νὰ μὴν γίνῃ σκερτπάνι μόνον διὰ τὸ ἄτομόν σας, ἀλλὰ νὰ κοιτάζῃ τὸ καλὸ τῆς Κοινότητος, καί μέσα εἰς τὸ καλὸ αὐτὸ εὐρίσκεται καί τὸ δικό σας.

Ἐγώ, παιδιά μου, κατὰ κακὴ μου τύχη, ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων, ἔμεινα ἀγράμματος καί διὰ τοῦτο σᾶς ζητῶ συχώρηση, διότι δὲν ὀμιλῶ καθὼς οἱ διδάσκαλοί σας.

Σᾶς εἶπα ὅσα ὁ ἴδιος εἶδα, ἤκουσα καί ἐγνώρισα, διὰ νὰ ὠφελθῆτε ἀπὸ τὰ περασμένα καί ἀπὸ τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τῆς διχόνοιας, τὴν ὁποῖαν νὰ ἀποστρέψετε καί νὰ ἔχετε ὁμόνοια. Ἐμᾶς μὴ μᾶς τηρᾶτε πλέον. Τὸ ἔργο μας καί ὁ καιρὸς μας ἐπέρασε. Καί αἱ ἡμέραι τῆς γενεᾶς, ἡ ὁποία σᾶς ἀνοιξε τὸ δρόμο, θέλουν μετ' ὀλίγον περάσει. Εἰς σᾶς μένει νὰ ἰσάσετε καί νὰ στολίσετε τὸν τόπο-ὅπου ἡμεῖς ἐλευθερώσαμε. Καί διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο, πρέπει νὰ ἔχετε ὡς θεμέλια τῆς πολιτείας τὴν ὁμόνοια, τὴν θρησκεία καί τὴν φρόνιμον ἐλευθερία.

Τελειῶνω τὸν λόγο μου.

Ζήτω ὁ βασιλεὺς μας Ὁθων ! Ζήτω οἱ σοφοὶ διδάσκαλοι ! Ζήτω ἡ ἑλληνικὴ νεολαία ! »

« Ἐπομνήματα Θ. Κολοκοτρώνη », 1859.

Γεώργιος Τερτσέτης

ΤΡΟΠΑΙΟ ΣΤΗ ΜΕΘΩΝΗ

Στις είκοσι έφτά του 'Απρίλη τὰ καράβια του Μιαούλη, πού έπήγαν νά φέρουν τρόφιμα καί νερό γιά τò στόλο, έμαθαν τήν άλωση τής Σφακτηρίας. 'Ο ναύαρχος απόμεινε άμίλητος καί συντριμμένος.

Σέ δυò μέρες πέρασε έξω από τò Ναυαρίνο, νά ιδῆ τί γίνεται. 'Ακουσε τò φοβερό κανονίδι, πού έδούλευε άκατάπαυστα. 'Ο 'Ιμπραήμ χτυπούσε τò κάστρο. 'Ο Μιαούλης φώναξε τούς καπετάνιους στο καράβι του.

—'Η καρδιά μου ραγίζει, τούς είπε, νά βλέπω τήν καταστροφή καί νά μή μπορώ νά δώσω βοήθεια. 'Αλλά δέν πρέπει ν' άπελπιζόμαστε. 'Ο Θεός είναι μεγάλος. Θα μās λυπηθῆ. "Έχω τήν γνώμη, πώς πρέπει νά πᾶμε στο Μαραθονήσι, νά κοιτάξωμε τίς έλλείψεις τών караβιῶν μας καί νά περιμένουμε νά μās έρθουν μπουρλότα*. Τότε, με τῆ βοήθεια του Θεοῦ, νά πασχίσωμε νά δώσωμε στον έχθρό κανένα δυνατò χτύπημα. Προσέχετε νά μήν παραλύσουν τὰ πληρώματα. 'Η ψυχή μās απόμεινε· αν τῆ χάσωμε κι αυτή, ò άφανισμός μας θα γίνη τέλειος.

Οί καπετάνιοι συμφώνησαν.

Λίγο πριν χαράξει, πήρε νά φυσήξει κάπως. 'Ο Μιαούλης με τὰ καράβια του άρμενίζει. Είναι σκοτάδι άκόμη κι έχει πέσει όμίχλη στο πέλαγο.

'Ο ναύαρχος, προσμένοντας πάντα βοήθειες από τήν "Υδρα, γυρίζει καί ξαναγυρίζει στο μυαλό του τò πώς θα δώση τò χτύπημα. Θέλει νά έτοιμάση τὰ μπουρλότα.

Λίγο πριν από τò μεσημέρι, όταν ò Πιπίνος κι ò Πολίτης έτοιμαζαν τὰ μπουρλότα καί τὰ πληρώματά τους, είδαν έξαφνα νά τούς ζυγώνη μιὰ μικρή κολόνα караβιῶν. "Όλοι άνάσαναν, αμα τὰ είδαν νά σηκώνουν τήν επανάστατική σημαία. "Ηταν ἡ βοήθεια πού πρόσμεναν από τήν "Υδρα.

'Η μορφή του Μιαούλη φωτίστηκε από χαρά κι έλπίδα. Στῆ στιγμή πήρε τήν άπόφαση νά χτυπήση. Φώναξε τούς καπετάνιους τών μπουρλότων· βεβαιώθηκε πώς όλα ήταν έτοιμα κι έβαλε πλώρη γιά τò Νιόκαστρο*.

'Εκεί πού άρμενίζαν τò άπόγευμα στα άνοιχτά τής Σαπιέτζας, άπάντησαν ένα καράβι έφτανησιώτικο. 'Ο караβοκύρης, Θιακός,

τούς ζύγωσε για να τούς πῆ : « Ἄν πᾶτε για τὸν ἐχθρό, δὲν εἶναι πιά στὸ Νιόκαστρο· στὰ Μοθωκόρωνα τραβᾶτε. Αὐτοῦ εἶναι ἀραγμένος ».

Κι ἔτσι ἀπλοϊκὰ γυρίζει καὶ λέει στὸν Ἀντώνη Κριεζή :

— Μωρὲ δὲν πᾶτε νὰ τὸν κάψτε ;

Ὁ καπετὰν Ἀντώνης ἔβαλε τὰ γέλια· τρέχει νὰ τὸ πῆ στὸν Μισαούλη.

Ὁ ναύαρχος σηκώνει στὴ στιγμή τὸ σῆμα : « Ἀκολουθεῖτε τὰ κινήματά μου ! ».

Κι ἔβαλε πλώρη για τὸ στενό, ἀνάμεσα Σαπιέτζας καὶ στεριάς, πρὸς τὴ Μεθώνη. Ἦταν ἀνήσυχος για τὴν τύχη τοῦ φίλου του καπετὰν Ἀναστάση Τσαμαδοῦ, τοῦ Σταύρου Σαχίνη καὶ τόσων Ὑδραίων. Ἐβλεπε πὼς ἦταν ἀνάγκη νὰ βρεθῆ τρόπος νὰ σηκωθῆ τὸ πεσμένο φρόνημα τῶν ἀνδρῶν. Εἶχε κανονίσει νὰ μπῆ ἔξαφνα στὸ λιμάνι τῆς Μεθώνης, νὰ παραλύσῃ τὸν ἐχθρό μὲ τὴ ξαφνικὴ παρουσία του, νὰ μὴν προφτάσῃ νὰ κάμῃ τὸ παραμικρό.

Δὲν ἔχουν ζυγώσει στὸ λιμάνι ἀκόμα. Κατεβαίνει στὴν κἀμαρά του. Ἀπὸ τὴ μιά της πάντα, πίσω ἀπὸ μιά μεγάλη κουρτίνα, εἶναι τὸ ἐκκλησάκι τοῦ καρβιοῦ. Μέσα στὸ μισόφωτο, ψηλὰ στὸ εἰκονοστάσι, φαντάζουν οἱ μορφὲς τῶν ἀγίων. Ἐνα καντήλι καίει σὲ τούτη τὴ σεπτὴ μοναξιά.

Ὁ Μισαούλης μπαίνει στὸ ἐκκλησάκι. Στέκεται μὲ τὸ κεφάλι γυρτὸ μπροστὰ στὰ εἰκονίσματα. Σταυροκοπιέται καὶ δέεται ἀπὸ τὰ βᾶθη τῆς ψυχῆς του :

« Ταπεινὸς κι ἀμαρτωλὸς δοῦλος Σου εἶμαι, Κύριε· καὶ τὸ Γένος μου ἔχει μακρύνει πολλὲς φορὲς ἀπὸ τὸ δρόμο Σου. Μὰ κάμε τώρα τὸ ἔλεός Σου. Καὶ συμπόνεσε τὰ πάθη μας. Καὶ βοήθη νὰ συντρίψωμε τὸν Ἀγαρηνό *... »

Ἐκεῖ τὸν βρῆκε ὁ λοστρόμος του, για νὰ τοῦ δώσῃ τὴν εἰδηση πὼς εἶναι ἀγνάντια στὴ Μεθώνη. Βρίσκεται στὴ στιγμή στὸ κατάστρωμα, στὴν πρύμη, πάνω ἀπὸ τὸ δοιάκι, στὴ συνηθισμένη θέση του, μὲ τὸ κιάλι καὶ τὴν τρόμπα - μαρίνα.

Μὲ τὴν χαρούμενη λαχτάρια τοῦ γερακιοῦ, ποὺ ξανοίγει ἀπὸ ψηλὰ μπόλικο κυνήγι, βλέπει δάσος τὰ κατάρτια στὸ λιμάνι. Εἶναι ὡς εἴκοσι ὀχτῶ καράβια, δεκάξι πολεμικά, τὰ περισσότερα ἀλγερινικά, καὶ δώδεκα φορτηγά.

Μπαίνει στό λιμάνι σάν κεραυνὸς μὲ γεμάτα πανιά, σηκώνοντας τὸ ἄλικο* σῆμα τοῦ πολέμου. Ἡ ναυαρχίδα καὶ τὰ καράβια του ἀδειάζουν τὶς μπαταριές τους στὸν ἀραγμένο ἐχθρό, πρὶν προφτάσῃ καλὰ - καλὰ νὰ καταλάβῃ τί γίνεται.

Ἦταν κάτι ἀφάνταστο ἢ σύγχυση καὶ ἡ παραχῆ στὰ δεμένα καράβια τῶν ἀραπάδων. Μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ πληρώματά τους εἶναι στή στεριά. Οἱ ἀξιωματικοὶ, πού βρίσκονται ἐπάνω, τοὺς κράζουν μ' ἀπελπισμένα σήματα νὰ τρέξουν νὰ βοηθήσουν. Ἄλλοι ἀκοῦν καὶ φτάνουν. Ἄλλοι φεύγουν. Κι ὅσοι βρίσκονται στὰ καράβια δὲ ξέρουν τί νὰ κάμουν. Ἄλλοι κόβουν τὶς ἄγκυρες, χωρὶς ὡστόσο νὰ εἶναι κι εὐκόλο νὰ κουνήσουν τὰ καράβια. Καὶ ἡ τρομάρα καὶ ἡ παραζάλη κυριεύει ὅλους, μεγάλους καὶ μικροὺς.

Ὁ Μιαούλης δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ συνέλθουν. Πάνω στό πρῶτο σάστισμα τοῦ ἐχθροῦ κάνει σημεῖο στὰ μπουρλότα νὰ προχωρήσουν. Προβαίνουν τὸ ἓνα ὕστερα ἀπ' τὸ ἄλλο κι ἔχουν ὅλα μπροστά τους πλούσια τροφή. Ἀγνάντια του στέκει ἡ «Ἀσία», περήφανη φρεγάδα, μὲ πενήντα τέσσερα κανόνια, ἓνα πολεμικὸ ἀπ' τὰ καλύτερα τοῦ Ἰμπραήμ· μιὰ ἄλλη φρεγάδα μὲ τριάντα ἑξὶ κανόνια· δυὸ κορβέτες μὲ εἴκοσι ἑξὶ κανόνια ἢ καθεμιά· καὶ τέλος τὰ πολεμικὰ μπρίκια.

Τὰ τέσσερα πρῶτα μπουρλότα μοιράζονται τὰ μεγάλα κομμάτια τ' ἄλλα δυὸ πέφτουν μέσα στὰ μπρίκια καὶ τὰ φορτηγά. Στὸν καπνὸ καὶ στοὺς βρόντους τῶν κανονιῶν προβαίνουν τὸ ἓνα ὕστερα ἀπ' τὸ ἄλλο τὰ καράβια τοῦτα τῆς καταστροφῆς. Ὅσοι πυροβοληταὶ βρέθηκαν στ' ἀραγμένα καράβια πάσχισαν νὰ χτυπήσουν μὲ τὰ κανόνια· μὰ γρήγορα παρατήθηκαν· οἱ μπάλες τους χτυποῦσαν τοὺς δικούς τους. Δὲν τοὺς ἀπόμεινε παρὰ ἡ ψιλὴ φωτιά· μὲ τούτη δούλευαν. Μὰ τοῦ κάκου. Ἡ λύσσα τῶν μπουρλοτιέρηδων εἶναι τόση, πού δὲ μπορεῖ νὰ τοὺς κρατήσῃ τίποτε. Κανεὶς δὲ χάνει τὸ σκοπὸ του· καὶ τὰ ἑξὶ μπουρλότα πού ὄρμησαν, καὶ τὰ ἑξὶ κόλλησαν στὶς φρεγάδες καὶ στὶς κορβέτες. Κι οἱ φλόγες ἄρχισαν ν' ἀνεβαίνουν σὲ λίγο καλὰ θρεμμένες.

Σάν νὰ ἦταν ἀπὸ θέλημα Θεοῦ, σηκώθηκε ἐπάνω στὴν ὦρα δυνατὸς ἀέρας· καὶ φυσοῦσε ἀπ' τὴν εἴσοδο γεμάτα κι ὀλόισα στό λιμάνι· καὶ δὲν ἄφηνε τὰ καράβια τοῦ ἐχθροῦ νὰ σηκώσουν πανιά. Καὶ τὰ ἔσπρωχνε νὰ πέφτουν τὸ ἓνα ἐπάνω στό ἄλλο. Καὶ σudaύλιζε μὲ μανία τὶς φρεγάτες.

“Όταν βράδιασε, όλα τὰ καράβια είχαν πάρει φωτιά, οὐτ’ ἓνα δὲν εἶχε μείνει.

Οἱ βάρκες τῶν μπουρλότων εἶχαν γυρίσει στὰ καράβια. Κανείς δὲν ἔπαθε. Ὁ Μιαούλης ἔκαμε σημεῖο νὰ τὸν ἀκολουθήσουν· τραβήχτηκε καὶ στάθηκε στὶς μικρὲς βόλτες.

Νύχτωσε. Οὐρανός, στεριά, πέλαγο ἔφεγγαν ἀπ’ τὴν τεράστια πυρκαϊά. Οἱ φλόγες ἀπὸ τὰ εἴκοσι ὀχτῶ καράβια ἔφτιαναν ἓνα πελώριο τόξο, τετράψηλο καὶ κυματιστό. Ἐγλειφαν ὅλο τὸ λιμάνι, σπῖτια κι ἀποθήκες. Χυνόνταν μέσα σ’ αὐτὴ τὴν πόλη κι ἀνέμιζαν ψηλά - ψηλά στὰ οὐράνια μὲ ἄπειρα πύρινα κρόσσια.

Ὁ ἄνεμος βογογούσε. Κάθε τόσο ἀκούοταν κι ἓνας φοβερός κρότος ἀπ’ τὶς μπαρουταποθηκὲς τῶν караβιῶν. Σύννεφα πυκνὰ σκέπασαν σὲ λίγο τὴ Μεθώνη. Ὡς τὰ μεσάνυχτα ἔβλεπαν ἀπ’ τὰ καράβια τοῦτο τὸ ἀτελείωτο πυροτέχνημα.

Ἀποτραβήχτηκαν. Πρωὶ - πρωὶ τοὺς ἔφεραν εἶδηση γιὰ τὸν χαμὸ τοῦ Τσαμαδοῦ καὶ τοῦ Σαχίνη. Ὁ Μιαούλης θλίβεται. Ἡ μόνη του παρηγοριά εἶναι πῶς ἐκδικήθηκε τὸν ἐχθρὸ γιὰ τὸ θάνατό τους. Πρόσταξε νὰ γίνῃ μνημόσυνο γιὰ τὴν ψυχὴ τους καὶ δοξολογία γιὰ τὸ τρόποιο στὴ Μεθώνη.

Ὁ στόλος εἶχε ξανάβρει τὸ θάρρος του !

« Ὁ Ναύαρχος Μιαούλης », 1932.

Σπύρος Μελάς

ΤΟ ΤΑΜΑ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΗ

Μεσάνυχτα ὁ πυρπολητὴς ἐγύρισε
καὶ πήδησε ἀπ’ τὸ γλήγορο καΐκι,
πιστὸς νὰ φέρῃ μὲ τὰ πόδια ὀλόγυμνα
στὴν ἐκκλησιά τὸ τάμα γιὰ τὴ νίκη.

Τὸ χέρι, ποὺ ἄτρομο ἔσπειρε τὸ θάνατο
μὲ τὸ δαυλὸ - τὸ φοβερὸ τὸ χέρι -
τώρα ταπεινωμένο καὶ τρεμάμενο
στὴν Παναγιάν ἀνάφτει ἓνα ἀγιοκέρι.

« Πύρινη Ρομφαία », 1921

Γεώργιος Δροσίνης

Τ Ο Φ Ι Λ Η Μ Α

Εἰς τὸ Μανιάκι, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐκ τῶν τριακοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε ἓνας ζωντανός. Ὁ ἥλιος, προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν, τοὺς ἐχαιρέτισεν ὀρθίους ὄλους, ἐφώτισε τὰς λευκὰς φουστανέλας, ἐχάιδευσε τὰς μαύρας κόμας των, ἀπήστραψεν εἰς τοὺς φλογερούς των ὀφθαλμούς, ἐχρύσωσε τῶν ἀρμάτων των τὰς λαβὰς. Καὶ τώρα, δύων ἐκεῖ κάτω μέσα εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένος νεκρούς, σκορπισμένους ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα, καὶ χάνεται ἀργὰ - ἀργὰ, ὡς μέγα κλειόμενον ἔρρυθρον ὄμμα, ὅπερ σβῆνον θέλει ἀκόμη νὰ ρίψη τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναίους.

Ὅλη τὴν ἡμέραν ἄσιτοι καὶ ἄποτοι ἐπάλαισαν πρὸς τὴν θύελλαν τῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βομβῶν, ἐχλεύασαν τὴν ὀρμὴν τῆς ρομφαίας καὶ τὴν βίαν τῆς λόγχης.

Καὶ ἀφοῦ ἔφαγαν τὴν μπαρούτην μὲ τὴν φούχταν, ἀφοῦ καὶ ὁ ἔσχατος κόκκος τῆς ἐσώθη, ἀφοῦ ἐρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὄπλου των ἡ κάννα, ἀφοῦ καὶ τὸ ὕστατον γιγαγάνι ἔσπασε μέσα εἰς τὸ χέρι των, ἔπεσαν χαμαί, ἄψυχοι ναί, ἠττημένοι ὄχι. Καὶ ἐν τῷ μέσῳ των ὁ Παπαφλέσσας, ὁ πρῶτος ἀρχίσας τὴν σφαγὴν καὶ τελευταῖος σταματήσας, πελιδνός, ἐξηπλωμένος, μὲ πλατεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους, κρατῶν ἀκόμη τὸ θραυσμένον τμῆμα αἰμοστάζον μὲ σφιχτὰ δάκτυλα.

Καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἀνέρχεται ἐν καλπασμῷ ἵππων καὶ κλαγγῇ ξιφῶν, ἐν ἤχῳ τυμπάνων καὶ σαλπίγγων βοῆ, ἐνῶ αἱ σημαῖαι του ἀναπεπταμέναι φρίσσουν εἰς τὸν ἄνεμον τῆς ἐσπέρας. Μυρμηκιᾶ ἀνά τὴν πεδιάδα καὶ τὰ ὑψώματα ὁ συρφετός, καὶ βαρὺ ἀκούεται τὸ βῆμά του.

Ἦδη ὁ ἀρχηγός των ἔφθασεν εἰς τὴν ὄφρυν τοῦ λόφου, ἀνέβη, ἐστάθη ἐπ' αὐτῆς, περιέφερε τὸ βλέμμα, ἐκοίταξε τὸ κοκκίνισαν ἔδαφος, ὅπερ πίνει λαιμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, ἐπεσκόπησε τὸν ἀνερχόμενον στρατόν, εἶδε κύκλῳ τοὺς πεσόντας. Καὶ μ' ἀνοικτὸν τὸ ὄμμα, ἐκπληκτον, ἀναμετρᾷ τοὺς ὑψηλοὺς κορμούς των, τὰ εὐρέα στέρνα των, τοὺς βραχιόνάς των τοὺς νευρώδεις, τὰς ὠραίας των μορφάς, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα. Καὶ εἰς τὴν ὄψιν του νέφος τι

διέρχεται, τὸ βλέμμα του θολοῦται ἐλαφρῶς, παλμὸς συσπᾶ τὰ χεῖλη του.

— Κρίμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεβέντες !

Καὶ βλέπει, βλέπει γύρω, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀπορῶν, ὡσάν νὰ μὴ πιστεύη ὅτι ἐχάθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες.

— Ποιὸς εἶναι ὁ Παπαφλέσσας ;

Οἱ ὁδηγοὶ του ἔσπευσαν, ἔδειξαν τὸ πτώμα, διάβροχον, περιρρέομενον ἐκ τοῦ ἰδρώτος τοῦ ἀγῶνος, καταρρακωμένον τὰ φορέματα, μαῦρον ἀπὸ τὸν καπνόν.

— Σηκῶστε τον, πιάστε τον. . . Πλύντε τον, πλύντε τὸ παλληκάρι...

Δύο ἄνδρες ἔλαβον αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν, τὸν ἤγειραν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του, καὶ ἐβάδισαν διευθυνόμενοι πρὸς παραρρέουσαν πηγὴν. Ἐκεῖ τοῦ ἔπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον, ἐξέτριψαν τὸν πηλὸν καὶ τὸν ἰδρῶτα, τὸν ἐκαθάρισαν ἐκ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τοῦ καπνοῦ, τὸν ἐσπόγγισαν, ἔτακτοποίησαν τὰ ξεσχισμένα ἐνδύματά του καὶ ἐγύρισαν πίσω φέροντές του.

— Στήστε τον ἐκεῖ ἀπὸ κάτω. . .

Οἱ ἄνδρες κρατοῦντες αὐτόν, ὤδυσαν πρὸς τὸ δειχθὲν δένδρον, τὸν ἀπέθηκαν παρὰ τὴν ρίζαν του, τὸν ὕψωσαν καὶ τὸν ἀκούμβησαν, τὸν ἔστερέωσαν εἰς τὸν κορμὸν αὐτοῦ, ὡσανεὶ ζῶντα. Ἐπειτα ἐτραβήχθησαν, ἀπεμακρύνθησαν καὶ τὸν ἀφήκαν μόνον, βασταζόμενον ὑπὸ τῆς ἰδίας του δυνάμεως. Τὸ πτώμα ἐναπέμεινε ἀκίνητον, μὲ προτεταμένον τὸν θώρακα καὶ ὑψηλὰ τὴν κεφαλὴν.

Τότε ὁ Ἰμπραήμ πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον, ἵσταται καὶ βλέπει σιγηλὸς τὸ πτώμα τοῦ ἀντιπάλου του καὶ ὑπὸ τὸ-φῶς τῆς σελήνης, ἣτις ἀνέτελλε τὴν ὥραν ἐκείνην, αἱματόχρους, ὡσεὶ βαφεῖσα καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ χυθέντος αἵματος, φιλεῖ παρατεταμένον φίλημα τὸν ὄρθιον νεκρόν.

Περὶδ. « Πανασσός », 1892

Μιχαὴλ Μητσάκης

ΤΟ ΝΕΡΟ ΤΩΝ ΔΙΨΑΣΜΕΝΩΝ

Ὁ γερο-ἀγωνιστὴς ἐκοίταζε τὸ θολὸ νερὸ μέσα στὸ ποτήρι, ἀνεβοκατέβαζε τὰ κατάσπρα δασιά του φρύδια καί, κουνώντας τὸ κεφάλι του, εἶπε :

— Μωρέ, ποῦ κατάντησε τὸ δόλιο τὸ Μεσολόγγι μ' αὐτὸν τὸν θεο-

σκοτωμένο τὸ δήμαρχο ! Οὔτε στὸν « κλεισμό » δὲν πίναμε τέτοιο νερό . . .

Ὁ γερο - ἀγωνιστὴς εἶχε τὴν ἀδυναμία καὶ τὴν τέχνη ἀπὸ κάθε κουβέντα, μ' ἓνα πήδημα νὰ φτάνη στὴν πολιορκία καὶ στὴν ἐξοδο, καὶ χρεωστοῦσε μάλιστα χάρη σέ μένα, πού, παιδάκι τότε λαίμαργο γιὰ ἱστορίες, ἤμουν ὁ πιὸ καλόβολος ἀκροατὴς του.

— Οὔτε στὸν κλεισμό, μωρὲ παιδί μου, μὰ τοῦτον τὸ σταυρό, νὰ τὸν κάμω καὶ νὰ βγῆ ἢ ψυχὴ μου.

Τὸν καιρό, πού ὁ Μπραίμης μᾶς ἔκοψε τὸ νερό, πάντεχε πῶς θὰ παραδοθοῦμε τὴν ἄλλη μέρα ἢ θὰ σκάσωμε σὰν τὰ ποντίκια· εμεῖς ὁμως ἀνοίξαμε πηγὰδια στὸν Ἄι - Νικόλα, στὶς τάπιες, ὅπου βλέπαμε χῶμα γλυκό, καὶ βγάλαμε νερό. Θὰ πῆς κακὸ καὶ ψυχρὸ, ἀρμυρὸ, θολό, βαρὺ, μὰ κεῖνο μᾶς ἔφτανε, γιὰ νὰ μὴν κάμωμε τὸ χατήρι τοῦ Μπραίμη καὶ τοῦ Κιουτάγια. Αὐτοὶ μάθαιναν τί νερό πίναμε καὶ ἀποροῦσαν πῶς ἀκόμα βαστάμε.

Μιὰ φορὰ κάμαμε ραί (ἀνακωχὴ) καὶ μᾶς στείλανε μέσα τρεῖς μπέηδες, νὰ μᾶς προτείνουν νὰ παραδοθοῦμε. Πολλὲς φορές τὸ ἔκαναν αὐτό.

Τὸ περισσότερο ὅμως ἤθελαν νὰ ἰδοῦν τί νερό πίναμε, γιὰ νὰ καταλάβουν πόσο θὰ κρατήσωμε ἀκόμα.

Ὁ Θανάσης ὁ Ραζηκότσικας ἦταν τότε πολιτάρχης. Αὐτὸς εἶχε θηλυκὸ μυαλό καὶ κατάλαβε τὸ σκοπὸ τους.

— Σταθῆτε, λέει, καὶ θὰ ἰδῆτε κι ἐμένα.

Κράζει τὶς γυναῖκες πού μᾶς ἔδιναν τὰ φουσέκια καὶ μᾶς ἔφερναν τὸ φαί καὶ τὶς διατάζει νὰ βγάλουν νερό ἀπὸ τὸ καλύτερο πηγάδι, νὰ τὸ στραγγίξουν καλά, καὶ νὰ τὸ περάσουν πολλὲς φορές ἀπὸ πανὶ ἔξῃντα νούμερο, καὶ ἅμα λαγαρίση καλά, νὰ γεμίσουν μ' αὐτὸ ἓνα ἄσκι. Κράζει καὶ τὸ Ντάγλα, πού ἦταν ξυμπνος καὶ πιστὸς καὶ τὸν εἶχε στὸ σπίτι του ὁ πολιτάρχης, καὶ τὸν ὀρμηνεύει τί νὰ κάμη, σὰν ἔρθουν οἱ μπέηδες.

Ἦρθαν οἱ μπέηδες καὶ πῆγαν στὸ σπίτι τοῦ Κότσικα. Ἐκεῖ πού εἶναι ἀκόμα τῶρα τὸ Κοτσικαίικο, τότε ἦταν χαμηλὰ ἀκόμα τὸ ἐπάνω πάτωμα· τὸ εἶχαν χαλάσει οἱ μπόμπες καὶ οἱ ἴδιοι οἱ νοικοκυραῖοι τὸ εἶχαν ἀπογκρεμίσει.

Ἐκαμαν τεμενάδες, ρώτησαν « πῶς τὰ περνᾶμε » καὶ ὕστερα ἦρθαν στὴν κουβέντα.

— Καπετάν Θανάση, τοῦ λένε, τί περιμένετε ; Δὲ βλέπετε, ποὺ εἶστε κλεισμένοι ἀπ’ ὅλες τὶς μεριές ; Νὰ παραδοθῆτε τώρα, καὶ κανεὶς δὲ θὰ σᾶς κατηγορήσει. Οἱ πασάδες σᾶς χαρίζουν τὴ ζωὴ καὶ τὸ βιό σας, νὰ ζήσωμε ὅπως καὶ πρίν, ἤσυχοι καὶ ἀγαπημένοι.

‘Ο Ραζηκότσικας τοὺς λέει :

— Καὶ νὰ θέλαμε, μπέηδες μου, νὰ παραδοθοῦμε, εἶναι ντροπὴ μας τώρα ποὺ περιμένομε ὦρα τὴν ὦρα τὸν καπετάν Μιαούλη, καὶ μᾶς φέρνει τοῦ κόσμου τὰ καλά.

Ψέματα τοὺς ἔλεγε.

Κάμαμε κι ἄλλες κουβέντες καὶ κάποια ὦρα οἱ μπέηδες καμώθηκαν, πὼς δίψασαν καὶ ζήτησαν νερό.

‘Ο πολιτάρχης πρόσταξε τὸ Ντάγλα νὰ φέρη τ’ ἀσημένιο τάσι. ‘Ο Ντάγλας, ὅπως ἦταν ὀρμηγεμένος, εἶχε δυὸ ἀσκιά, ἓνα μὲ τὸ καθαρό, ποὺ εἶχαν λαγαρίσει οἱ γυναῖκες, καὶ ἓνα μὲ τὸ νερὸ ποὺ πίναμε.

Λύνει τὸ ἀσκὶ μὲ τὸ θολὸ νερὸ καὶ γεμίζει τὸ τάσι.

— Γιὰ νὰ σοῦ εἰπῶ, τοῦ λέει ὁ πολιτάρχης, ἀπὸ τὸ νερὸ, ποὺ ἔχομε γιὰ τὰ ζᾶ μας δίνεις στοὺς μπέηδες ;

Τοῦ δίνει ἓνα μπάτσο, δίνει καὶ μιὰ κλωτσιὰ στ’ ἀσκὶ καὶ χύνει ὅλο τὸ νερὸ.

‘Ο Ντάγλας λύνει τὸ ἄλλο ἀσκὶ, γεμίζει τρία τάσια μὲ καθαρὸ νερὸ καὶ τὰ δίνει στοὺς μπέηδες.

‘Εκεῖνοι, σὰν βγήκαν γελασμένοι, χαιρετᾶν καὶ φεύγουν. Πᾶνε στοὺς πασάδες καὶ λένε « τὸ καὶ τό, οἱ Μεσολογγίτες ἔχουν καθαρὸ νερὸ καὶ ἐκεῖνο τὸ θολὸ τό ’χουν γιὰ τὰ ζᾶ τους καὶ τὸ χύνουν ἀλύπητα ». Οἱ πασάδες ἀπελπίστηκαν τότε πὼς θὰ παραδοθοῦμε.

Τέτοιος ἦταν ὁ πολιτάρχης μας. Τώρα κάνομε δημάρχους καὶ μουλάρια.

‘Εσύ, μωρέ, νὰ τὰ γράψης αὐτὰ σὰ μεγαλώσης, νὰ τὰ μάθῃ ὁ κόσμος· νὰ ἰδῇ πὼς τὸ βαστάξαμε τὸ Μεσολόγγι.

— Θὰ τὰ γράψω, μπαρμπα - Γεωργούλα.

Καὶ νὰ ποὺ ἐκτελῶ τὴν ὑπόσχεσή μου, τώρα ποὺ ἔγινα κι ἐγὼ μπαρμπα - ‘Αντώνης.

« ‘Αναμνήσεις καὶ ‘Εντυπώσεις »

‘Αντώνιος Τραυλαντώνης

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΜΠΡΑΗΜ

«Όταν ὁ Ἰμπραήμ μὲ τὸν κεχαγιά του ἔστειλεν εἰς τὴν Μεσσηνίαν διαταγὴν νὰ προσκυνήσουν, διότι ἄλλως, καθὼς ἠπέιλει, « θ' ἀκολουθήσῃ φωτιά καὶ τσεκούρι », ὁ Κολοκοτρῶνης ἀπήντησεν, « ὄχι ἀπὸ μέρος του, ἀπὸ μέρος τοῦ λαοῦ τῆς Μεσσηνίας » :

«Αὐτό, ὅπου μᾶς φοβερίζεις, νὰ μᾶς κόψης καὶ κάψης τὰ καρποφόρα δένδρα μας, δὲν εἶναι τῆς πολεμικῆς ἔργου· διατὶ τὰ ἄψυχα δένδρα δὲν ἐναντιώνονται εἰς κανένα· μόνον οἱ ἄνθρωποι ὅπου ἐναντιώνονται ἔχουνε στρατεύματα καὶ σκλαβῶνεις· καὶ ἔτσι εἶναι τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου· μὲ τοὺς ἄνθρώπους καὶ ὄχι μὲ τὰ ἄψυχα δένδρα· ὄχι τὰ κλαριά νὰ μᾶς κόψης, ὄχι τὰ δένδρα, ὄχι τὰ σπίτια πού μᾶς ἔκαψες, μόνον πέτρα ἐπάνω στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνη, ἐμεῖς δὲν προσκυνοῦμεν· τί τὰ δένδρα μας ἂν τὰ κόψης καὶ τὰ κάψης, τὴν γῆν δὲν θέλει τὴν σηκώσης καὶ ἡ ἴδια ἡ γῆς πού τὰ ἔθρεψε, αὐτὴ ἡ ἴδια γῆ μένει δική μας καὶ τὰ ματακάνει. Μόνον ἓνας Ἕλληνας νὰ μείνη, πάντα πολεμοῦμε καὶ μὴν ἐλπίζης πῶς τὴν γῆν μας θὰ τὴν κάμης δική σου, βγάλτο ἀπὸ τὸ νοῦ σου ».

« Ὑπομνήματα Θ. Κολοκοτρῶνη », 1859

Γεώργιος Τετραστέης

ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

Λάμπουν τὰ χιόνια στὰ βουνὰ κι ὁ ἥλιος στὰ λαγκάδια,
λάμπουν καὶ τ' ἀλαφρά σπαθιά τῶν Κολοκοτρωναίων,
πόχουν τ' ἀσήμια τὰ πολλὰ, τὶς ἀσημένιες πάλες,
τὶς πέντε ἀράδες τὰ κουμπιά, τὶς ἔξι τὰ τσαπράζια·
ὅπου δὲν καταδέχονται τὴ γῆς νὰ τὴν πατήσουν.
Καβάλα τρῶνε τὸ ψωμί, καβάλα πολεμᾶνε,
καβάλα πᾶν στὴν ἐκκλησιά, καβάλα προσκυνᾶνε,
καβάλα παίρν' ἀντίδερὸ ἀπ' τοῦ παπαῦ τὸ χέρι.
Φλωριά ρίχνουν στὴν Παναγιά, φλωριά ρίχνουν στοὺς ἅγιους
καὶ στὸν ἀφέντη τὸ Χριστὸ τὶς ἀσημένιες πάλες.
«Χριστέ μας, βλόγα τὰ σπαθιά, βλόγα μας καὶ τὰ χέρια ».

Ν. Πολίτου, 'Εκλογαί, 1914

Δημοτικὸ τραγοῦδι

Η ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

Εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας πᾶσα συγκέντρωσις οἰασθήποτε φύσεως ἔδιδεν ἀφορμὴν νὰ τελῶνται ἀγῶνες. Καὶ οἱ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐξειλίχθησαν ἀπὸ θρησκευτικὰς τελετὰς. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐτελέσθησαν πρῶτην φορὰν τὸ 884 π.Χ. ὑπὸ τοῦ Ἰφίτου, βασιλέως τῆς Ἡλίδος, ὁ ὁποῖος ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὴν πανήγυριν παμπελοποννησιακὸν χαρακτῆρα. Ἐκτοτε οἱ ἀγῶνες ἐτελοῦντο τακτικῶς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνὰ πᾶσαν τετραετίαν. Τὸ μεταξὺ δὲ ἐκάστης ἑορτῆς τετραετὲς διάστημα ἐκαλεῖτο ὀλυμπιάς. Ἡ ὀλυμπιάς ἐχρησιμοποιήθη ὡς κοινὴ χρονολογία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Τὰς ὀλυμπιάδας ὅμως ἐτακτοποίησε πρῶτος καὶ ἠρίθμησεν ὁ Ἡλείος Ἴππίας. Καθωρίζετο δὲ ἡ ὀλυμπιάς μὲ τὸν αὐξοντα ἀριθμὸν τῆς καὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ σταδιονίκου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὡς πρῶτη ὀλυμπιάς καθωρίσθη ἐκείνη, ἡ ὁποία ἤρχισε τὸ 776 π.Χ., ὅτε νικητῆς τοῦ σταδίου ἀνεκηρύχθη ὁ Ἡλείος Κόροιβος. Οἱ ἀγῶνες, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐτελοῦντο κατὰ Ἰούλιον μῆνα. Μέγιστον δὲ ἦτο τὸ πλῆθος τῶν θεατῶν. Προσῆρχοντο, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς ἀποικίας, διὰ νὰ θαυμάσουν τοὺς ἀλκίμους ἀθλητὰς.

Ἀπὸ τοῦ Κοροίβου καὶ ἐντεῦθεν οἱ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν 293 φορές. Τὸ 394 μ.Χ., ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, οἱ περίλαμπροι παλαιοὶ ἀγῶνες κατηργήθησαν καὶ δὲν ἐτελέσθησαν πλέον.

Ἡ ἀνασύστασις τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων τὸ 1896 ἐθεωρήθη ὡς μέγα βῆμα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸ μέγιστον γυμναστικὸν γεγονός τοῦ 19ου αἰῶνος. Τὴν ἰδέαν τῆς ἀνασυστάσεως συνέλαβεν ὁ Γάλλος βαρῶνος ντὲ Κουμπερτέν καὶ τὴν ἐξέθεσε τὸ 1893 εἰς Παρισίους κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς πέμπτης ἐπετείου τῆς Ἐνώσεως τῶν ἀθλητικῶν σωματείων τῆς Γαλλίας. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1894 εἰς Παρισίους ἐγίνε διεθνὲς ἀθλητικὸν συνέδριον, εἰς τὸ ὁποῖον εὐθύς ἀπὸ τῆς πρῶτης ἡμέρας τὸ θέμα τῆς ἀναβιώσεως τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων ἐκυριάρχησε τῶν ἄλλων θεμάτων. Τὴν πρῶτην αὐτὴν ἡμέραν ἠκούσθη καὶ ὁ ὕμνος τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ ὁποῖος τότε προσφάτως εἶχεν ἀνευρεθῆ εἰς τὰ εῤεῖπια τῶν Δελφῶν. Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ συνέδριον ἐκεῖνο ἦτο ὁ συγγραφεὺς καὶ ποιητῆς Δημήτριος Βικέλας.

Ὅταν ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις νὰ ἀνασυσταθοῦν οἱ περίφημοι ἀγῶνες διὰ τὸ ἔτος 1896, ὁ Βικέλας, ὡς μέρος τελέσεως αὐτῶν, προέτεινε τὰς Ἀθήνας. Καὶ εἶπεν εἰς τοὺς συνέδρους :

— Δὲν ἔχομεν τὰ μέσα νὰ τελέσωμεν ἑορτὰς μεγαλοπρεπεῖς, ἀλλὰ τὸ ἐγκάρδιον τῆς ὑποδοχῆς θ' ἀναπληρώσῃ τὰς πολλὰς ἐλλείψεις μας. Δὲν θὰ παράσχωμεν εἰς τοὺς ξένους μας διασκεδάσεις ἀξίας τῆς περιστάσεως. Ἄλλ' ἔχομεν νὰ δεῖξωμεν τὰ μνημεῖα καὶ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαιότητος, θὰ τοὺς ὀδηγήσωμεν ἐκεῖ, ὅπου οἱ ἀρχαῖοι ἐτέλουν τοὺς ἐνδόξους ἀγῶνάς των, εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, τὴν Ἰσθμίαν, τοὺς Δελφούς, τὴν Ἐπίδαυρον.

Τὸ συνέδριον ἐκθύμως ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν. Ἄλλ' ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἦτο τόσο ἀνθηρὰ καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ Τρικούπη μὲ κανένα λόγον δὲν ἐδέχετο νὰ συνδράμῃ ὑλικῶς τὸ ἔργον. Παρὰ ταῦτα, ὁ λαὸς εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ θύελλαν ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ.

Πολυμελὴς τότε ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τότε διαδόχου Κωνσταντίνου ἀνέλαβε νὰ δώσῃ σάρκα καὶ ὄστᾱ εἰς τὴν μεγάλην ἰδέαν. Τὸ οἰκονομικὸν ὁμῶς πρόβλημα πάντοτε δὲν ἦτο τόσο εὐκολον διὰ νὰ λυθῆ. Οἱ ἔρανοι, οἱ ὅποιοι ἔγιναν, δὲν ἦσαν τόσο ἱκανοποιητικοί. Ἐχρειάζετο κολοσσιαῖον ποσόν, διὰ νὰ παρουσιασθῆ τὸ στάδιον, τὸ ὅποιον τότε ἦτο ἀκαλλιέργητος ἀγρός, πλήρης μαρμαρίνων συντριμμάτων, ὅπου παῖδες διεξῆγον τὰ διάφορα παιγνίδια των.

Εὐτυχῶς, ἐν ἐκ τῶν μελῶν τῆς δωδεκαμελοῦς ἐπιτροπῆς, ὁ Γεώργιος Ρώμας, προτείνει ν' ἀποσταλῆ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὁ μέγας φιλόπατρις Τιμολέων Φιλήμων, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τοῦ Ἔθνους Γεωργίου Ἀβέρωφ. Ὁ διάδοχος ἐνθουσιάζεται μὲ τὴν πρότασιν καὶ ἀποστέλλει τὸν Φιλήμονα εἰς Ἀλεξάνδρειαν κομιστὴν ἰδιογράφου ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Ἀβέρωφ. Ὁ γενναῖος ἐθνικὸς χορηγός, εὐθύς ὡς ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολήν, ἐδήλωσεν, ὅτι ἀναλαμβάνει ὀλόκληρον τὴν δαπάνην διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ παναθηναϊκοῦ σταδίου. Καὶ μειδιῶν ἔδειξε τότε εἰς τὸν Φιλήμονα ἐν παλαιὸν φύλλον τῆς ἐφημερίδος « Αἰὼν » τοῦ 1872, εἰς τὸ ὅποιον ὁ ἴδιος ὁ Φιλήμων, ἐμπνεόμενος ἀπὸ ἄλλας γενναιοδωρίας τοῦ Ἀβέρωφ, εἶχε γράψει : « Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ θὰ καταστῆ ὁ πρῶτος ὀλυμπιονίκης, ἀνασυνιστῶν τοὺς

ἀγῶνας τῆς ὀρχαιότητος διὰ τῶν γενναίων χορηγιῶν του ».

Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Φιλήμονος, ἡ ἐπιτροπὴ ἀμέσως ἀνέλαβε τὴν φροντίδα τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ σταδίου ἐπὶ σχεδίων τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀναστασίου Μεταξᾶ. Καὶ τὸ στάδιον μετ' ὀλίγον ὑψοῦτο ἀρκετὰ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, κατάλευκον ἐκ πεντελησίου μαρμάρου μεγαλόρρημα. Συγχρόνως ἡ ἐπιτροπὴ ἀπέστειλεν ἀνὰ τὴν ὑφήλιον προσκλήσεις συμμετοχῆς διὰ τοὺς πρώτους ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ παγκοσμίου ἀθλητισμοῦ, οἱ ὅποιοι ἐφίλοδόξησαν ὡς ὑψίστην τιμὴν τὴν ἀπόκτησιν ἐνὸς στεφάνου ἀπὸ κότινον, ἔσπευσαν ἀθροεὶ πρὸς τὴν φωνὴν τῆς Ἑλλάδος, τῆς μεγάλης μητρὸς τοῦ πολιτισμοῦ.

Καὶ οἱ πρῶτοι νέοι ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν ἐν Ἀθήναις μὲ πᾶσαν μεγαλοπρέπειαν. Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα τοῦ 1896 ἔγιναν τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἀβέρωφ, παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ σταδίου. Τὴν δ' ἐπομένην, ἡ ὁποία ἦτο καὶ ἡ 25η Μαρτίου, ἤρχισαν οἱ ἀγῶνες. Ὁ ἑλληνικὸς λαός, ὁ εὐγενὴς καὶ ἐκ κληρονομικότητος φιλάθλος, μὲ τὸ ἀγωνιστικὸν του πνεῦμα ἐχάρισεν εἰς τοὺς ξένους συγκινήσεις, τὰς ὁποίας οὗτοι ἠγνόησαν κατὰ τὰς ἐπομένας ὀλυμπιάδας.

Τὸ στάδιον, ἐπειδὴ τὸ προϋπολογισθὲν ποσὸν εἶχεν ἐξαντληθῆ, πρὶν ἀκόμη ἀποπερατωθῆ τὸ ἔργον, κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ διάζωμα εἶχε συμπληρωθῆ διὰ σανίδων. Τὸ 1899 ὁ ἔθνικὸς εὐεργέτης ἀπέθανε. Διὰ διαθήκης του ὅμως ὥριζε τὸ ἔν πέμπτον τῆς περιουσίας του νὰ διατεθῆ ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ σταδίου. Τριουτοτρόπως τὸ μέγα ἔργον συνεπληρώθη τάχιστα.

Στέλιος Σπεράντσας

Ο ΚΕΡΚΕΖΟΣ

Εἰς τοῦ Σαΐτονικολῆ ἐμοίραζαν τοὺς πρώτους σισανέδες, πού ἔφερε τὸ « Πανελλήνιον ». Μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἐπῆγε καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς νὰ πάρῃ, ἀλλ' ἐνῶ ἔφθασεν ἐκ τῶν πρώτων, ἐπλησίασε μὲ τοὺς τελευταίους, ὅταν ἔμεναν ἀκόμη τέσσαρα ἢ πέντε μόνον τουφέκια καὶ οἱ ἀπαιτηταὶ ἦσαν δεκαπέντε καὶ περισσότεροι. Ὁ Ἀναγνώστης ὁ Πλατῆς, καθήμενος, κατέγραφεν ἐκείνους, πού ἐλάμβανον ὄπλα,

ὁ δὲ Σαῖτονικολῆς, ὄρθιος, τὰ ἐμοίραζεν ἀπευθύνων εἰς ἕκαστον μίαν εὐχήν :

— Καλορίζικο ! Τιμημένο νὰ τὸ βαστᾶς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγάλῃ !
Καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ὁ Ἀνδρουλιός, ὑποχωρῶν εἰς ὅλους, ἀπρωθούμενος* καὶ ἀπρωθῶν, ἐκινδύνευε νὰ μὴ πάρῃ τίποτε· ἀλλ' ἐπὶ τέλους εὐρέθη ἐνώπιον τοῦ Σαῖτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν γωνίαν, ὅπου εἶχον τοποθετηθῆ τὰ ὄπλα, καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἕνα σισανέν. Ἡνοιγε δὲ τὸ στόμα νὰ εἴπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχήν καὶ ὁ Ἀνδρουλιός ἐκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαῖτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ:

— Μωρέ, δὲν ἀφήνεις, καημένε Ἀνδρουλιό, νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς ἄλλος ; τοῦ εἶπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ποῦ ἀναγκάζεται νὰ φανῇ σκληρός. Ἐσύ, τί νὰ σοῦ πῶ ; . .

Ὁ Σαῖτονικολῆς ἤθελε νὰ εἴπῃ : Ἐσύ τί νὰ τὸ κάμῃς ;

Καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅσον καὶ ἂν ἦτο πρῶτος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη. Δὲν εἶπεν ὅμως τίποτε, ἀλλ' ἀπεσύρθη ἀποσβολωμένος εἰς μίαν ἄκρην, ὡς νὰ μὴ ἔβλεπε τὴν θύραν, διὰ νὰ φύγῃ. Ὁ Σαῖτονικολῆς μετενόησεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληράν του φράσιν, ἀλλ' ἦτο πλέον ἄργά, διότι ἔσπευσαν καὶ ἤρπασαν τὰ ὑπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περιμένωσαν τὴν εὐχήν.

— Τὸ πιστέψες αὐτό, ποῦ σοῦ ἔπα, Ἀνδρουλιό, κι ἀφήκες νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι; ἐφώναξε πρὸς αὐτὸν γελῶν, διὰ νὰ συγκαλύψῃ τὸ πρᾶγμα. Ἐγὼ σὲ θαρροῦσα γιὰ πιὸ ξυπνητό. Ἀκοῦς, ν' ἀφήσῃ νὰ τοῦ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι !

— Δὲ θέλω σισανέ, καπετὰν Νικολῆ, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιός. Καλύτερα ποῦ τὸν πῆρε ἄλλος. Ἐχω μιὰ παλιολαζαρίνα ἐγώ . . . κάνει κι αὐτὴ δουλειά.

Καὶ τὰ ἔλεγεν αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον· ἐμειδία* μάλιστα τῶρα τὸ σύνηθες καλοκάγαθον μειδιάμά του, ἀλλ' εἰς τὰ γαλανὰ του μάτια ἐκυλίετο ἓν δάκρυ.

Ὁ Ἀνδρουλιός ἦτο νέος ἄνθρωπος, τριάντα περίπου ἐτῶν, κοντός, μὲ παχὺ ξανθὸν μουστάκι καὶ μὲ κνήμας ἰσχνάς.

Ἄλλ' ἄς μὴ ὑποθέσῃ κανεὶς, ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός ἦτο ἐλαφρὸν καὶ μάταιον* ὑποκείμενον. Ὀλίγοι ἦσαν φιλόπονοι ὡσὰν αὐτὸν εἰς τὸ χωριό. Ἄμα ἐτελείωνε τὰς ἀγροτικὰς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο*

ἐπί τινας μῆνας τὸν κτίστην, εὔρισκε δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξύ νὰ ἐπιτηρῇ καὶ τὸν νερόμυλον, τὸν ὁποῖον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἐθεώρει θεάρεστον ἔργον νὰ ἐκτελῇ χρεῖα νεωκόρου, νὰ κρούη τὸν κώδωνα τῆς ἐκκλησίας, νὰ φέρη φωτιὰν διὰ τὸ θυμιατόν, νὰ ἀνάβῃ καὶ νὰ περιποιῆται τὰ κανδήλια, νὰ βοηθῇ τὸν ἱερέα κατὰ τὰ βαπτίσια· ἔλυνε δὲ, διότι δὲν ἐγνώριζε γράμματα, διὰ νὰ δύναται νὰ ἐκτελῇ χρεῖα ψάλτου, ἀλλ' ὅπως δὴποτε καθ' ὅλην τὴν λειτουργίαν δὲν ἔπαυε νὰ συνοδεύη μὲ σιγανὸν μουρμούρισμα τὴν ψαλμωδίαν.

Δὲν περιωρίζετο δὲ ἡ εὐσέβειά του μόνον εἰς αὐτά, ἀλλ' εἶχεν ἀληθεῖς χριστιανικὰς ἀρετάς. Ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν ἐξήρχετο ποτε ψυχρὸς λόγος, καὶ τόσον ἦτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ τὸν ἐφαντάζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμη.

Δὲν εἶχε κανένα ἐχθρόν, φυσικά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἐνέπνεε, δὲν ἔλειπεν ὀλίγη εἰρωνεία. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει πρὸ πάντων ἡ κατασκευὴ του, ἡ σχεδὸν καχεκτικὴ, καὶ τὸ μικρὸν του ἀνάστημα. Καὶ ὅταν εἰς τὸν χορὸν ἐπεδείκνυεν εὐστροφίαν καὶ ἐχοροπήδα, αἱ γυναῖκες ἐδάγκωναν τὰ χεῖλη, γιὰ νὰ μὴ ξεκαρδισθοῦν.

Ἄλλ' ὁ Ἄνδρουλιός, καὶ ὅταν φανερὰ ἐβλεπεν, ὅτι τὸν ἐχλεύαζον*, δὲν ὠργίζετο οὐδὲ ἐδυσθύμει*. Ἐνίοτε μάλιστα συνεμερίζετο* τοὺς γέλωτας τῶν ἄλλων, ὡς διὰ νὰ διασκεδάσῃ περισσότερο τοὺς θεατάς.

Δὲν γνωρίζω, ἂν διὰ τῶν ὑπερβολικῶν τούτων χοροπηδημάτων του ἤθελε νὰ ἐπιδείξῃ παλληκαρισμόν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσε φιλονεικίαν, καί, ἂν κάποτε ἄλλοι τὸν προεκάλου, αὐτὸς ὑπεχώρει.

Ἐγέλα λοιπὸν ὁ κόσμος μαζί του. Ὅταν δὲ ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις καὶ ἠκούσθη, ὅτι ὁ Ἄνδρουλιός θὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἐγέλασαν καὶ τὰ νήπια. Πάει ἡ Τουρκία ! Τινὲς ἐξέφραζον τὸν φόβον, ὅτι δὲν ἤξευρε νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ τουφεκιοῦ καὶ ἄλλοι, ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στομίου. Κάποιος μ' ἐβεβαίωνεν, ὅτι ὁ Ἄνδρουλιός ἐξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροπόλαϊμα καὶ ὅτι εἶχε κόψει τὰ μαλλία του σύρριζα, διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι.

Ὡς εἶδομεν, καὶ αὐτὸς ὁ Σαῖτονικολῆς δὲν εἶχε καλυτέραν ἰδέαν. Ἄλλ' ὁ Ἄνδρουλιός δὲν ἐμνησικάκησε* μετὰ τινος ὥρας μάλιστα ἐφαί-

νετο, ὡς νὰ εἶχε παντελῶς λησμονήσει τὴν πικρὰν τοῦ ὄπληρχηγοῦ φράσιν. Καὶ εἰς τὴν πρῶτην ἀψιμαχίαν* ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίναν του. Τί γέλια ἔγιναν μ' ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὁποίας τὸ σπασμένο κοντάκι ἦτο δεμένον μὲ σπάγγους καὶ ἡ ὁποία εἶχε μάκρος τριῶν πῆχυν !

— Μωρ' αὐτό, Ἀνδρουλιό, εἶναι τοῦ Διγενῆ τοῦ Σαραντάπηχου τὸ τουφέκι, εἶπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν· εἶχεν ἀναμειχθῆ ἴσως μὲ ξενοχωριανούς ἢ πιθανώτερον εἶχε κρυφθῆ. Μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὸν ἐπανείδον καὶ τὸ φέσι του ἦτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξάπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροβόλησε μὲ τὴν λαζαρίναν του. Τοῦλάχιστον ἐξησκειτο εἰς τὴν σκοποβολὴν.

'Ἄλλ' εἰς τὴν ἐπομένην μάχην ἡ κακολογία ἐβουβάθη. Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐμάχετο ὄρθιος, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος. Ἐνόμισαν ὅτι τὸ ἔκαμνεν ἀπὸ ἄγνοιαν τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιάσῃ μετερίζι*. Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἠθέλησε νὰ ἀκούσῃ.

— Ἐμένα δὲν μὲ πιάνει μπάλα, εἶπε μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲν σὲ πιάνει μπάλα ; Πῶς τὸ κατέχεις* !

— Ἐχω τίμιον ξύλο.

— Ἀλήθεια ;

— Ἐχω αὐτό, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιὸς σοβαρῶς καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του. Δὲν τὸ κατέχετε ; «Ὅποιος κάνει τὸ σταυρό του, ἄρμα ἔχει στὸ πλευρό του».

Μετὰ τινὰ καιρὸν ἀπεβιβάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἀμέσως ὅμως στρατὸς τουρκικὸς πολυάριθμος τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὄροπέδιου τοῦ Λαπάθου, ὅπου τοὺς περικύκλωσεν. Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοί· θὰ ἐξωλοθρεύοντο δὲ ὅλοι, ἂν δὲν τοὺς ἐβοήθει ἡ ὀμίχλη καὶ ἂν ἔλειπαν οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησιν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν νὰ διαφύγουν δι' ἀτραπῶν καὶ χαραδρῶν.

Μεταξὺ τῶν Κρητῶν ἦτο καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς, ὁ ὁποῖος πολλοὺς ἐθελοντὰς ἔσωσεν. Εἰς τὸ ἀνακάτωμα δὲ ἐκεῖνο καὶ ἐντὸς τῆς ὀμίχλης διέκρινεν ἐγγύτατα ἓνα φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

— Ἀπὸ δῶ, πατριώτη ! τοῦ ἐφώνασε. Μὴν πᾶς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέσης στοὺς Τούρκους.

Ὁ φορῶν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηυθύνθη πρὸς αὐτόν, ἀλλ'

ὅταν ἐπλησίασεν, ὁ Ἄνδρουλιὸς διέκρινεν ὅτι ἦτο Κιρκάσιος. Δὲν ἐπρόφθασεν ὁμως νὰ τὸ καλοσκεφθῆ καὶ ἐκείνος, τὸν ὅποιον κατ' ἀρχὰς εἶχε νομίσει ὡς ἐθελοντὴν, ὥρμησε κατ' αὐτοῦ μὲ τὴν λόγχην.

Ἔπισηθεν τοῦ Ἄνδρουλιοῦ ἦτο κρημνός, στρωμένος μὲ χαλίκια, ἡ δὲ ἀπόστασις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κιρκασίου ἦτο τόσον μικρά, ὥστε δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ στρέψῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὴν μακρὰν λαζαρίναν.

Ἡ λόγχη ἐπήρχετο κατὰ τοῦ στήθους του, ἀλλ' ὁ Ἄνδρουλιὸς συγχρόνως ἐρρίπτετο εἰς τὸν κρημνὸν μὲ μίαν ἀναφώνησιν :

— Θεέ μου !

Καὶ μετὰ πατάγου, παρασύρων τοὺς χάλικας, κατεκυλίσθη εἰς τὸν κρημνὸν, προπορευομένης μὲ τὸν μεταλλικὸν τῆς θόρυβον τῆς λαζαρίνας. Εἰς τὸ κάτω μέρος ἔμεινεν ἀκίνητος. Ὁ δὲ Κιρκάσιος, ἀφοῦ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τὸν ἔβλεπε κατακυλιόμενον, τώρα ἐζήτηε μέρος διὰ νὰ κατέλθῃ μέχρις αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν αἰχμαλωτίσῃ ἢ νὰ τὸν ἀποτελειώσῃ. Ἐπὶ τέλους εὔρε μονοπάτι καὶ ἤρχισε νὰ καταβαίνει, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐκινήθη καὶ ὁ Ἄνδρουλιός. Ὁ Θεὸς εἶχε βοηθήσει, ὥστε μόνον ἀσημάντους τινὰς ἐκδορὰς καὶ ἐλαφρὰν ζάλην εἶχε πάθει. Ἀλλὰ μόλις ἐσηκώθη, ἠκούσθη πυροβολισμὸς καὶ μία σφαῖρα ἐπέρασε πηλοσίου του. Ἡ λαζαρίνα ἦτον ἐνώπιόν του καὶ ὁ Ἄνδρουλιὸς τὴν ἤρπασεν, ἔρριψε ταχὺ βλέμμα εἰς τὴν πιάστραν καὶ κρα - κράκ τὴν ἔστριψε κατὰ τοῦ Κιρκασίου. Νέος πυροβολισμὸς ἀντήχησεν εἰς τὴν χαράδραν καὶ ὁ Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ Ἄνδρουλιοῦ νεκρός. . .

Τὴν ἐπιούσαν ἔξαφνα ἐνέσπειρε πανικὸν εἰς τὸ χωριὸ ἡ κῆρυγι « Τούρκοι ! Κερκέζοι ! ».

Ὁ κόσμος ἔγινεν ἄνω - κάτω καὶ ἄλλοι μὲν ἔτρεχον νὰ πάρουν τὰ τουφέκια των, ἄλλοι νὰ προφυλάξουν τὰ παιδιά των, ἄλλοι νὰ ἀποκρούσουν τὴν εἰσβολὴν. Ἄλλ' ἀντὶ Τούρκων καὶ Κιρκασίων εἶδον ἕνα μόνον Κιρκάσιον, ὅστις παραδόξως ἔφερον ἐπ' ὤμου δύο τουφέκια, ἔνευε* δὲ μακρόθεν καθησυχαστικῶς καὶ ἐφώναζεν ἑλληνιστί :

— Μωρ' ἐγὼ 'μαι ! Ἐγὼ 'μαι ! Μὴ φοβᾶστε !

Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε τὸν θαυμασμὸν καὶ ἔπειτα τὴν εὐθυμίαν τῶν χωριανῶν, ὅταν ἀνεγνώρισαν τὸν Ἄνδρουλιὸν ἐντὸς τοῦ κιρκασιανοῦ ἱματισμοῦ, ὁ ὅποιος, σημειώσατε, τοῦ ἤρχετο ὀλίγον μακρὺς καὶ ὑπὲρ τὸ δέον πλατύς.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀλαλαγμὸν χαρᾶς καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸν τὸν ἠρώτων, ἐνῶ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἐξήταζον τὸν καυκασιανὸν ἱματισμὸν του, τοῦ ὁποίου τὸ στῆθος ἐκάλυπτον ἀλλεπάλληλοι σειραὶ φυσιγγιοθηκῶν.

Παρακάτω συνήντησε τὸν καπετὰν Σαΐτονικολῆν καὶ ὁ Ἄνδρουλιὸς τοῦ προσέφερε τὸ ὄπλον τοῦ Κιρκασιίου, λέγων:

— Αὐτὸ τὸ σισανεδάκι πρέπει νὰ τὸ ᾄχης τοῦ λόγου σου, καπετὰν Νικολῆ.

Ἐπὶ Σαΐτονικολῆς παρετήρησε μὲ θαυμασμὸν καὶ πόθον τὸ ὠραῖον καὶ ἐλαφρὸν ὄπλον. Ἄλλ' ἐνθυμηθεὶς ἴσως τὴν προσβολὴν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε πρὸς τὸν Ἄνδρουλιόν, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν στενοχωρημένην :

— Ὅχι ! ὄχι ! Ἐσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τὸ ᾄχης.

Ἐπὶ Ἄνδρουλιὸς ἀπήντησεν ἡρεμώτατα καὶ φυσικώτατα :

— Ἐγὼ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο.

Ἐπὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ἄνδρουλιὸς ἐπωνομάσθη Κερκέζος.

« Ἐφημερίς », 1889

Ἰωάννης Κονδυλάκης

ἩΡΩΪΣΜΟΣ ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Α'

Ἐπὶ ἀρχηγός, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἀνεμίμησε τόσας νίκας, ἡ δὲ ἀνδρεία του ἐγένενα τόσας ἐλπίδας, ἐκάθητο σύννους καὶ κατηφῆς πρὸ οἰκίσκου, τὸν ὁποῖον εἶχε μεταβάλει εἰς ἀρχηγεῖον, περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν παλληκαριῶν του. Ἡ σκυθρωπότης του ἀντεκατοπτρίζετο ἐπὶ τῶν προσώπων των καὶ ἡ σιωπὴ του ὠμίλει καὶ ἔλεγε λόγους θλιβεροὺς εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου. Δὲν εἶχον πλέον τροφάς, δὲν εἶχον πλέον πολεμεφόδια. Ἐπὶ ἐχθρός, προσλαβὼν ἐπικουρίας, ἀφοῦ ἔκλεισε πᾶσαν ὁδὸν σωτηρίας, ἡπείλει ἤδη καὶ τὸ χωρίον, τοῦ ὁποίου ἐτάχθησαν φρουροί.

— Ἐναν ἄνθρωπο νὰ εἶχα γιὰ πέταμα. . . εἶπε τέλος ὁ ἀρχηγός συνεχίζων σκέψιν, τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ ἐνεκυμῶνει ἡ κεφαλὴ του.

— Ἐναν ἄνθρωπο ; Καὶ τί εἶμαστε ;

— Καὶ δὲν εἶναι κανεὶς ἀπὸ μᾶς ἄξιος ; ἠρώτησαν τὰ παλληκάρια τὸν ἀρχηγόν των.

— Για πέταμα ; *Οχι ! άπήντησε διά βαρείας φωνής ό άρχηγός, περιβάλλων όλους όμοϋ δι' ήδέος καί φιλοστόργου βλέμματος. Μετά μικράν δέ σιωπήν, προσέθηκεν :

—'Αφήστε νά συλλογιστώ άκόμη.

Θρησκευτική σιγή έπηκολούθησε, διακοπτομένη πότε καί πότε υπό θορυβώδους φυσήματος, διά τοϋ όποίου ό άρχηγός έξέπεμπεν έκ τοϋ στόματός του τόν καπνόν τοϋ βραχέος τσιμπουκίου του καί τήν έντός τοϋ στήθους του κοχλάζουσαν βαρυθυμίαν.

—'Ας περάση καί άπόψε, είπε τέλος έγειρόμενος. *Έχει ό Θεός. *Ας πάη καθένας στή θέση του. *Όλοι - όλοι άπομείναμεν είκοσι δύο. *Όποιος κάμη τίποτε χωρίς τή διαταγή μου, είναι σάν νά σκοτώνη δέκα χριστιανούς. Συλλογισθήτε πόσοι κρέμονται άπό μās !

Καί στραφείς έπροχώρησε μέ βήμα βραδϋ προς τό έσωτερικόν τοϋ οίκισκου.

Ό λόφος, επί τοϋ όποίου εξετείνετο τό χωρίον, ήτο δυσπρόρητος. Οί έχθροι τό έννώνριζον καλώς καί δέν έτόλμων νά κάμουν τρίτην έφοδον, άφοϋ τόσον άκριβά είχον πληρώσει τās δύο προγενεστέρας. *Έκριναν φρονιμώτερον νά καταβάλουν τούς χριστιανούς διά τής πείνης καί όχυρωθέντες είς τās περίξ διόδους άνέμενον τό άποτέλεσμα τοϋ άποκλεισμοϋ.

Ό άρχηγός, έννοήσας τό σχέδιον, έμείνετο ως λέων έν κλωβῶ. Νά άποτολήμηση ταχείαν κάθοδον, θά ήτο τό αύτό ως νά ώδήγει τούς όπλίτας του είς βεβαίαν παγίδα. Νά περιμένη ; *Από δύο ήμερῶν είς έκείνους μέν είχε διανείμει τέταρτον σιτηρεσίον, αύτός δέ δέν έφαγε καθόλου.

Καί τί θά έλεγον οί καλοθηληταί του, όταν θά έμάνθανον, ότι έκ τής άδεξιότητός του βέβαια καί αύτός έπεσε καί τούς άνθρώπους του κατέστρεψε, χωρίς νά παρεμποδίση τήν πρόοδον τοϋ έχθροϋ ;

— Βέβαια, τὰ λόγια είναι εύκολα ! . . . έμονολόγει χαμηλοφώνως. Αυτό θά ποϋνε, ως είμαι καί σκοτωμένος. *Εκείνη ή μαίμου, ό Κοντονικόλας, πού δέν είναι για τίποτε άξιος, θά κάμη τή φωνή μου — θαρρῶ πώς τόν βλέπω — καί θά λήη ό,τι τούς είπα, σάν τούς άποχαιρετούσα : « *Έννοια σας ! *Εγώ θά είμαι εκεί ! » Νά τώρα . . .

Καί άνοίξας τούς δακτύλους τής δεξιᾶς χειρός κατέφερε βαρέως τήν παλάμη επί τοϋ προσώπου του.

Β'

— Γιατί βαρυβογγᾶς ἔτσι, καπετάνιο μου ; ἠρώτησε πλησιάζουσα γραῖα ἑξηκοντοῦτις περίπου, βραχύσωμος καὶ ἰσχνή. Σὲ βλέπω καὶ ραγίζεται ἡ καρδιά μου.

— *Α ! ἐσύ εἶσαι, κερα - Χρυσή ;

— *Εγώ, γιέ μου.

— *Αμ τί νὰ ἔχω ; Δὲν τὰ βλέπεις καὶ τοῦ λόγου σου ; *Εχαθήκαμε, κερα - Χρυσή !

— *Ἐχει ὁ Θεὸς, παιδί μου. . .

— Τὸ ξέρω, μά. . . πρέπει νὰ ᾽χωμε κι ἐμεῖς.

Καὶ ἐκτύπησε διὰ τῆς χειρὸς τὴν κεφαλὴν του.

— Καὶ μήγαρις εἶναι δικό σου τὸ φταίξιμο ;

— Μὴν κοιτάζης τί εἶναι, τί θα ποῦνε. . .

— Μπορῶ νὰ σὲ ρωτήσω ἓνα λόγο, σὰν μάνα σου, ποῦ εἶμαι στὰ χρόνια ;

— Στοὺς ὀρισμούς σου, κερα - Χρυσή, ρῶτα.

— Εἶπες πρωτύτερα στὰ παλληκάρια. . . ἤμουνα στὴν πόρτα καὶ τ' ἄκουσα. . . εἶπες, πὼς ἂν εἶχες ἓναν ἄνθρωπο γιὰ πέταμα. . .

— *Ε ! Τί ! Ξέρεις κανένα ; ἀνέκραξεν ἀνορθούμενος ὁ ἀρχηγός.

— Παιδί μου. . . Μὴ θυμώσης. . . Δὲν κάνω ἐγώ ; . . . ἠρώτησε μετὰ δειλίας ἐκφέρουσα ἐκάστην συλλαβὴν ἡ γραῖα.

*Ὁ ἀρχηγὸς κατέπεσεν ἐπὶ τῆς στρωμνῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκάθητο, μετὰ προφανοῦς ἀπογοητεύσεως.

— *ὦ, ἀδελφή, εἶπα ἄνθρωπο, δὲν εἶπα γυναῖκα. *Ἄσε με στὸ χάλι μου, κερα - Χρυσή, δὲν εἶναι δική σου δουλειά. . .

Καὶ περιτυλιχθεὶς ἐντὸς τῆς κάπας του ἐστράφη ἀντιθέτως, ὅπως κοιμηθῆ ᾔθην. *Ἀλλὰ ποῦ νὰ κοιμηθῆ ; Τὸν ἔβλεπε συστρεφόμενον ἐπὶ ὦραν καὶ πλέον ἡ κερα - Χρυσή, τὸν ἤκουσε φυσῶντα καὶ στεναζόντα καὶ ἐρραγίζετο πράγματι ἡ συμπαθὴς τῆς καρδιά.

Αἴφνης ἡ βαρεῖα φωνὴ του ἠκούσθη εὐκρινῶς λέγουσα :

— *Ἐπήγαινα ἐγώ, μά ὕστερα ; Θὰ τοὺς κατάκοβαν ὅλους. Νὰ ἀφήσω χωρὶς σκύλο τὸ μαντρί ;

Τὸ σῶμά του ἐν τούτοις δὲν ἐκινεῖτο.

— Θὰ παραμιλᾷ, ἐσκέφθη ἡ γραῖα, καὶ ἐπλησίασεν ἡρεμα.

— . . . Νὰ τότε στείλω, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ ἀρχηγός, ν' ἀνεβῆ

εις τὸν γκρεμισμένο πύργο καὶ νὰ σηκώσῃ ἐπάνω μιὰ σημαία μὲ σταυρό. Βέβαια δὲν θὰ γύριζε, μὰ οἱ Τοῦρκοι τὸ πρῶι, γιὰ νὰ μὴ βρεθοῦν ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωτιές, θὰ μ' ἄδειαζαν τὴ ρεματιά καὶ θὰ γλίτωνα. . .

— "Α! Αὐτὸ ἦταν. . . εἶπε καθ' ἑαυτὴν ἡ κερα - Χρυσὴ καὶ ἀνέμεινε ν' ἀκούσῃ ἀκόμη.

Ἄλλ' ἤδη ὁ ἀρχηγὸς ἐκοιμᾶτο καὶ δὲν παρελήρει πλέον.

Ἡ κερα - Χρυσὴ ἦτο ὁ μόνος θῆλυς κάτοικος τοῦ χωρίου, ἀρνηθεῖσα νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ λοιπὰ γυναικόπαιδα καὶ παραμείνασα, ἵνα περιποιηθῆται τὸν καπετάνιον, πρὸς τὸν ὅποιον ἔτρεφε μητρικὴν στοργήν. Ἀπὸ δύο ἡμερῶν συνεμερίζετο ἀγογγύστως τὴν ἀσιτίαν του, αὐπνος δὲ ἐφρούρει αὐτόν, ὡς ὁ ἀριστος τῶν ὑπασπιστῶν.

Γ'

Ἦδη ὑφαρπάσασα τὸ σχέδιον, ὅπερ ἠδυνάτει ἐκεῖνος νὰ ἐκτελέσῃ, ὑπὸ παραδόξου κατείχετο παραχῆς. Ἐνόμιζεν, ὅτι ὁ Θεὸς τῆς τὸ ἀπεκάλυπεν, ἵνα αὐτὴ τὸ ἐκτελέσῃ. Ἐνόμιζεν, ὅτι εἰς τὰς χεῖράς της ἦτο ἡδη ἡ ζωὴ ὄλων, ὅτι πᾶσα στιγμή βραδύτητος θὰ κατέστρεφε τὸ σχέδιον.

— Θὰ χαθῶ, ἐσκέπτετο, μὰ θὰ σώσω εἴκοσι παλληκάρια καὶ τὸν ἀρχηγό. Εἶδες τί εἶπε; Καθέννας τοὺς ἀξίζει γιὰ δέκα. Θεέ μου, δῶσε μου φώτιση καὶ δύναμη.

Ἦνοιξε μικρὸν σακκίδιον, ὅπερ περιεῖχεν ὄλας τὰς ἀποσκευὰς τοῦ ἀρχηγοῦ, ἀνέσυρεν ἐξ αὐτοῦ μικρὰν κυαντὴν σημαίαν, φέρουσαν λευκὸν σταυρόν, καὶ ἠσπάσθη αὐτόν.

— Θεέ μου, δῶσε μου φώτιση καὶ δύναμη, ἐπανέλαβε καθ' ἑαυτὴν, νὰ κάμω ἕνα τόσο μεγάλο καλό, ποὺ μήτε τὸ ὀνειρεύτηκα ποτέ μου.

Καὶ ἐξῆλθεν ἀκροποδητὶ ἐκ τῆς ἐτέρας θύρας τοῦ οἰκίσκου.

Ἄ Ὁ Θεὸς τὴν περιέβαλε διὰ νέφους, ὥστε νὰ διέλθῃ ἀπαρατήρητος διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν; Ὁ Θεὸς ἐνίσχυσε τοὺς τρέμοντας πόδας τῆς πρεσβύτιδος καὶ τῆς ἔδωκε πτερὰ νὰ τὴν φέρουν μακρὰν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ παρακειμένου λόφου; Ὁ Θεὸς τὴν ἐβοήθησε ν' ἀνέλθῃ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ γκρεμισμένου πύργου καὶ νὰ ὑψώσῃ ἐπὶ κλάδου τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς σωτηρίας; Ὁ Θεὸς ἔπεμψε τοὺς ἀγγέλους του νὰ τὴν παραλάβουν ὡς ψυχὴν δικαίου καὶ νὰ τὴν ἐπαναφέρουν διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν πάλιν, ζῶσαν, μετὰ

δίωρον κοπιώδη ὁδοιπορίαν ἐν τῷ χωρίῳ, ἐν τῷ οἰκίσκῳ, ὅπου ἀκόμη ἐκοιμᾶτο ὁ ἀρχηγός ; Ὁ Θεὸς βέβαια, ὁ ἀρωγὸς πάσης ἀγαθῆς πράξεως τῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης ἐπικαλουμένων τὸ ὄνομά του.

Τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου προηγῆθη ἡ ἔγερσις τοῦ ἀρχηγοῦ. Μὲ βαρεῖαν τὴν κεφαλὴν ἐξῆλθεν οὗτος εἰς τὴν ὁδὸν καί, ὡς ἔβλεπε καθ' ὅλην τὴν νύκτα τὸν γκρεμισμένον πύργον, πρὸς αὐτὸν ἐστράφη πάλιν τὸ πρῶτόν του βλέμμα.

— Ὀνειρεύομαι ; εἶπε, μὴ δυνάμενος νὰ πιστεύσῃ εἰς ὅ,τι ἔβλεπεν. Ὀνειρεύομαι ἀκόμη ; Κύριε, ἐλέησον !

Καὶ ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, διευθύνων ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ὀράσεώς του ἐπὶ τοῦ κυανολεύκου ὑφάσματος, ὅπερ σειόμενον ὑπὸ τῆς πρωινῆς αὔρας διεγράφετο ἤδη εὐκρινῶς ἐπὶ τοῦ ροδόχρου οὐρανοῦ.

— Κώστα ! Φραγγιὸ ! Μιχάλη ! ἀνέκραξε.

Μετ' ὀλίγα λεπτά οἱ πλεῖστοι περιεκύκλουν τὸν ἀρχηγὸν των.

— Δέτε, εἶπε δεικνύων τὴν σημαίαν· ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσεν ! . . .

Ὅτε κατόπιν ἐσώθησαν καὶ ἐζήτησαν νὰ ἐξηγήσουν τὸ θαῦμα, οὐδεὶς ἀπέδωκε τοῦτο εἰς τὴν κερα - Χρυσή. Ἐκείνη δέ ; Ἐκείνη ἐντράπη καὶ νὰ ἀμύλησῃ. Δὲν τῆς εἶπεν ὁ ἀρχηγός, ὅτε ἐκείνη προσεφέρετο : « δὲν εἶναι δική σου δουλειά » ; Δὲν εἶπε μετέπειτα εἰς τοὺς ἄλλους : « Ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσεν » ;

« Οἱ Κρήτες μου », 1898.

Ἰωάννης Λαμβέγγης

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΝΤΕΠΙΤΙΘΕΝΤΑΙ

Προτοῦ ὁ πόλεμος μεταξύ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων κηρυχθῆναι τὸ θέρος τοῦ 1913, οἱ Βούλγαροι ἔρχισαν αἰφνιδικαστικὰ ἐπιθέσεις κατὰ διαφόρων ἐλληνικῶν στρατιωτικῶν τμημάτων, ἀκόμη καὶ ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης.

. . . Ἡ μεραρχία εἶχε κινήσει ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην τὸ ἀπόγευμα τῆς ἐπιούσης τῆς πρωτακουστού μάχης, ποὺ διεξήχθη* ἀπὸ παραθύρου εἰς παράθυρον καὶ ἀπὸ τῶν δρόμων καὶ πλατειῶν κατὰ τῶν βουλγαρικῶν οἰκημάτων. Εἶχε περάσει ἀπὸ τὴν Ἐγνατίαν ὁδὸν ἀνάμεσα ἀπὸ πεζοδρόμια ἐπευφημοῦντα. Οἱ στρατιῶται ἐτραγουδοῦσαν :

« Τί ζητοῦν οἱ Βούλγαροι
 στὴ Μακεδονία ; . . .
 Τί ζητοῦν οἱ βάρβαροι
 στὸν Ἑλληνισμό ; . . . »

Καὶ τώρα ἐβάδιζον, γιὰ νὰ τοὺς διώξουν. Ἔτσι ἔφθασεν ἡ μεραρχία εἰς τὸ Ἀιβάτι*. Μετὰ ὀλιγόωρον ἀνάπαυσιν, τὴν αὐγὴν τῆς ἄλλης ἡμέρας, εἶχε ξεκινήσει διὰ τὸ Δριμίγκλαβα. Καὶ ὅταν ἐνεφανίσθη εἰς τὰ μάτια τῶν στρατιωτῶν τὸ Κιλκίς, ὁ ἥλιος ἐπύρωνε τὰ ὑψώματα τοῦ Ἀλμπάνκιοῦ καὶ ἄστραφτεν ἀριστερά, εἰς τὸ βάθος τοῦ χρυσοκιτρίνου κάμπου, ὁ Ἀξιός. Γύρω ἀπὸ τὸν κωνοειδῆ λόφον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Κιλκίς ἐγεννῶντο καὶ διελύοντο αἱ μικραὶ λευκαὶ τολύπαι* τῆς ἐκρήξεως τῶν ἐλληνικῶν βολιδοφόρων.

Μαγνήτης ἀληθινὸς ἔσυρεν ἀκαταμάχητα κατ' ἐπάνω του τὴν ὄργην τὴν ἐλληνικὴν. Ἐτρεχεν ὁ ἰδρῶς ποτάμι ἀπὸ τὰ ὄρειχάλκινα πρόσωπα τῶν στρατιωτῶν, ἀλλ' αἱ στάσεις ἦσαν σύντομοι. Τὰ μάτια ἀστραποβολοῦσαν. Τὰ στήθη ἐσυγκρατοῦσαν τὴν παντοδυναμίαν των, γιὰ νὰ τὴν ἐξαπολύσουν παντοδύναμον κατὰ τῆς φωλεᾶς ἐκείνης τῶν κοιτατζήδων. Τὰ συντάγματα ἐπροχωροῦσαν. Ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ ὀρίζοντος πρὸς βορρᾶν τὸ κανόνι ἐκαλοῦσε μὲ ἀκαταμάχητον μανίαν:

— Ἐλᾶτε ! ἐλᾶτε ! τρέξετε ! πετάξετε ! σᾶς περιμένει ἡ Δόξα ! Ὁ Θάνατος ! Ἡ Νίκη ! Ἐμπρὸς ! Ἐμπρὸς !

Οἱ Βούλγαροι, συνηθισμένοι εἰς εὐκόλους αἰφνιδιασμούς, ἐνόμισαν ὅτι θὰ ἦρκει μία νυκτερινὴ προέλασις των, γιὰ νὰ μᾶς ἀπώθησῃ* εἰς τὴν γραμμὴν ἀμύνης τῆς Θεσσαλονίκης. Καὶ ὅταν τὴν νύκτα, κάτω ἀπὸ τὰ ἄστρα, πού ἐμάρμαιραν* θριαμβευτικά, ὁ χείμαρρος τῆς βουλγαρικῆς δολιότητος ἐπροχωροῦσεν ἀπὸ τὸ Ἀλμπάνκιο πρὸς τὰ πρηνῆ, πού ἀνέβαιναν ἐλαφρὰ κατὰ τὸ Δριμίγκλαβα, συνήντησε τὸν κυματοθραύστην τῶν ἐλληνικῶν στηθῶν.

Πῶς ἔγινε τὸ πρᾶγμα, κανεὶς δὲν ἔμπορεῖ νὰ περιγράψῃ. Μέσα εἰς ὀλίγας στιγμὰς ἠκούσθη κατ' ἀρχὰς ὁ ξηρὸς διακεκομμένος κρότος τῶν πυροβολισμῶν τῶν προφυλακῶν. Ἐπειτα ἐπηκολούθησε δαιμονιώδης συμφωνία φωνῶν, ζητωκραυγῶν, ἐκπυρσοκροτήσεων, ἀλαλαγμῶν, κτυπημάτων, παραγγελμάτων, θόρυβος κυλιομένων χαλικιῶν, δοῦπτοι πετάλων, ὅλα αὐτὰ κάτω ἀπὸ ἄστρα, πού ἐμάρ-

μαιρον θριαμβευτικά καὶ μέσα εἰς τὰς φωτεινὰς ἀναλαμπάς. Ἐξαφνα ἡ μεραρχία ἠσθάνθη ἔκτασιν ἀνοικτὴν ἐνώπιόν της· ὁ σάλαγος εἶχε κοπάσει ἀποτόμως, ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησεν εἰς τὰ χαρακώματά του καὶ ἡ αὐγὴ ἐπρόβαινε τώρα χρυσορρόδινη ἀπὸ τὰ δεξιὰ ὑψώματα μὲ κάποιες μακρόσυρτες αἱματόχρυσες πινελιῆς εἰς τὸν αἴθριον οὐρανόν, ὅπου ἔσβηναν τρέμοντα τ' ἄστρα.

Πίσω ὠρθώνετο γλαυκὴ ἡ σιλουέτα* τοῦ βουνοῦ τοῦ Δριμίγκλαβα μὲ τὰς δύο ὀξείας κορυφάς. Ἀπὸ τὰ δεξιὰ ἔφθανε τὸ μούγκρισμα τοῦ κανονιοῦ· ἐπολεμοῦσαν ἐκεῖ αἱ μεραρχίαι τοῦ δεξιοῦ μας. Τὰ στεφάνια τοῦ καπνοῦ τῶν βολιδοφόρων μας ἔζωναν τώρα στενώτερα τὸν λόφον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κιλκίς. Ἀριστερὰ ἐφαίδρυνε τὸν ξανθὸν κάμπον τῶν σπαρτῶν ἓνα δροσερώτατον πυκνὸ-δενδρον δάσος. Τὸ ἀριστερὸν τῆς μεραρχίας ἠνοιχθῆ πρὸς τὰ ἐκεῖ· τὸ ὑπεδέχθησαν αἱ ἐχθρικαὶ ὀβίδες· ἀτάραχον ὠρμησε πρὸς τὰ δένδρα. Μετὰ τινα ὥραν μία μαύρη πυκνὴ γραμμὴ φυγάδων ἐβγήκεν ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος τοῦ δάσους καί, ἐλισσομένη ὡσὰν φίδι πληγωμένο μέσα εἰς ἓνα ρέμα, πλαισιούμενον ἀπὸ καλαμιές, ἔσπευδε πρὸς τὸ Κιλκίς.

—Ἐτσάκισαν ! Ἐτσάκισαν στὸν δεξιὸν τους !

Ἡ ἀναφώνησις αὕτη τοῦ ἀξιωματικοῦ ποῦ παρηκολούθει μὲ τὰς διόπτρας τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀριστεροῦ μας, ἐπενήργησεν ὡς κέντρισμα εἰς τὸ σύνταγμα τοῦ κέντρον. Ἐνα γιγαντιαῖον ἄλμα πρὸς τὰ ἔμπρός. Νά τὸ πρῶτον ἐχθρικὸν χαρακώμα ! Μιὰ ἑλαφρὰ λάμψις, μιὰ ἑλαφροτέρα καταχνιά καπνοῦ καὶ ἓνας βαρὺς κρότος συμπυροκροτήσεως ἀπλώθη διὰ μιᾶς εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ χαρακώματος.

Δύο, τρεῖς, δέκα, εἴκοσι στρατιῶται κάνουν μιάν ἐξαφνικὴν στροφὴν περὶ ἑαυτοὺς καὶ πέφτουν. Οἱ λόχοι ὀρμοῦν πρὸς τὸ χαρακώμα ὅπως ὁ σιμούν. Μιὰ ἀστραπὴ λογχῶν, ἓνα πανδαιμόνιον φωνῶν καὶ τὸ χαρακώμα τὸ βουλγαρικὸν εἶναι δικό μας. Τὸ σύνταγμα προχωρεῖ. Ὁ ἥλιος φλέγει τώρα, ἀλλὰ κανεὶς δὲν αἰσθάνεται τὴν φλόγα του. Ἀπὸ ὑψώματος εἰς ὕψωμα, ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀπὸ χάνδακος εἰς ρεματιὰν διεξάγεται τὸ θανάσιμον κυνηγητό. Αἱ ὀβίδες τοῦ ἐχθροῦ ἐκρήγνυνται ἔμπρός, ὀπίσω, δεξιὰ, ἀριστερὰ, ἐπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς τῶν προελανόντων. Ὁ ἐχθρὸς ἐγκαταλείπει τὰ χαρακώματά του καὶ φεύγει· φεύγει πρὸς τὸ Κιλκίς.

Πρὸς δυσμὰς ἀναλύονται εἰς ἀχνοκύανον ἀτμόν, κάτω ἀπὸ χρυσην βροχὴν τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, τὰ ὑπικάρηννα βουνὰ τῆς Καρατζόβας. Τὸ κανόνι μαινεται γύρω ἀπὸ τὸ Κιλκίς. Ἐνας διαγγελεὺς φέρνει τὴν εἰδησιν ὅτι ἡ πέμπτη μεραρχία προελάνει μὲ μεγάλας θυσίας, ἀλλὰ νικᾷ. Κάτω πρὸς τὸν κάμπον, διακρίνεται μακρὰ συνοδεία, ποὺ βραδυπορεῖ παραλλήλως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Εἶναι οἱ τραυματῆί μας. Τὸ θέαμα ἐξοργίζει τοὺς μαχητὰς καὶ μία φρικώδης βλασφημία συνταράσσει τὰς ἑλληνικὰς γραμμὰς καὶ πνίγεται ἀμέσως εἰς ἓνα ἀλαλαγμόν :

— Ἐμπρός, παιδιὰ ! Ἐμπρός ! Πιαστοὺς !

Ὁ κάματος εἶναι λέξις χωρὶς σημασίαν. Ἄγρια χαρὰ καὶ ἀκαταμάχητος λύσσα σπρώχνει, συναρπάζει, φτερώνει, ἐξαυλώνει, θεοποιεῖ, φλογίζει, πυρακτώνει*, μεθᾶ τὶς καρδιές, περιδινεῖ* τὶς ψυχές, κάμνει θεοὺς τοὺς ἀνδρείους, ἥρωας τοὺς ἀδυνάτους καὶ καλεῖ πρὸς τὰ ἔμπρός, ἔμπρός, τὴν ἑλληνικὴν λαίλαπα.

Ἐκοιμήθη κανεὶς τὴν νύκτα ; Τὸ κανόνι ὠρύετο πρὸς βορρᾶν, βαθιοὶ ἀντίλαλοι ὑπόκωφοι ἀπὸ τὰ δεξιὰ κάμνουν τοὺς πολεμιστὰς καὶ ἀνασκιρτοῦν κάθε στιγμῆν.

— Μάχονται στὸν Λαχανᾶ ! Θὰ τσακίσουν καὶ ἀπ' ἐκεῖ !

Ὅταν ἐξημέρωσε, τὸ Κιλκίς ἐκαίετο. Κάτω ἐλαμπύριζεν ὁ Γαλλικός, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου ἐπέπρωτο νὰ γράψουν μίαν αἵματηρὰν ἐποποιίαν* οἱ στρατιῶται τῆς Ἑλλάδος.

« Ὁ Πόλεμος Ἑλλάδος - Βουλγαρίας », 1914.

Νικόλαος Καρβούνης

Ο ΓΥΦΤΟΔΑΣΚΑΛΟΣ

Ἀπρίλης ἦταν· χαρούμενος ὁ ἥλιος ἀσήμωνε τοῦ Στρυμόνος τὰ διάπλατα νερά καὶ μὲ ὀρμή γονιμοποιοῦσε τὴν ὄμορφη, τὴν πλούσια, τὴν ἐλεύθερη γῆ τῆς ἀνατολικῆς μας Μακεδονίας. Τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο περάσαμε τὰ χωριά της, τὰ δροσερὰ κι εὐτυχισμένα καὶ φτάσαμε στὸ χωριό, ὅπου ἐμελλε νὰ περάσωμε τὴ νύκτα μας. Πηγαίναμε μὲ τὸ πέμπτο στρατοδικεῖον ἐκστρατείας ἀπὸ τὸ Μακὲς τῶν Σερρῶν στὴ Μουσταῖνη τοῦ Παγγαίου.

Τὴν ἰδιαίτερη συντροφιά μου ἀποτελοῦσαν ὁ πρόεδρος τοῦ στρατοδικείου μας, ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος καὶ ὁ ἀντεισηγητής,

ὁ μόνος μεταξύ. μας νέος, ὁ Θανάσης Π., συμπολίτης μου καὶ φίλος μου ἐξαιρετικὰ ἀγαπημένος.

Καταλύσαμε σ' ἓνα ἀπέραντο παλιὸ τουρκόσπιτο, ὅπου τὴν ὥρην κατοικοῦσε πολυάνθρωπη οἰκογένεια προσφύγων καλομίλητων καὶ νοικοκυρεμένων.

Τὴν ἄλλη μέρα, περιμένοντας καὶ τ' ἄλλο προσωπικό, μείναμε στὸ ἴδιο χωριὸ καὶ θελήσαμε νὰ τὸ γνωρίσωμε, γυρίζοντας τὰ στενὰ καὶ σκιερά του μονοπάτια.

Ἦταν ἄλλοτε χωριὸ καθαρὰ τουρκικό, μὰ τὴν ὥρην ἀπὸ τὸν κατακτητὴν πεντακοσίων χρόνων ἄλλο ἶχνος δὲν ἔμεινε παρὰ δυὸ τρία τζαμιά.

Στὸ μεσοχώρι βρήκαμε καθισμένους στὸ πεζούλι νὰ δροσίζονται ἀπὸ τὸν ἴσκιο τὸ βαθὺ ἑνὸς πλατάνου καὶ τὸ νεράκι τοῦ κελάρυζε σὲ ἓνα πλατὺ καὶ καθαρὸ αὐλάκι, λίγους γέρους καθαρούς, ἂν καὶ φτωχοντυμένους.

Προσηκώθηκαν, τοὺς εἶπαμε νὰ καθίσουν καὶ πιάσαμε κουβέντα.

Ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς εἶχε κάτι τὸ ἐνδιαφέρον νὰ ρωτήσῃ. Ἐγὼ ρώτησα ποῦ εἶναι τὸ σχολεῖο τους. Μοῦ ἔδειξαν ἓνα σπίτι ψηλὸ στερεό, μὲ ἓναν ἀπέραντο κῆπο· μᾶς εἶπαν ὅτι ἦταν ἄλλοτε τούρκικο σχολεῖο.

— Καὶ τί ἔχετε ; δάσκαλο ἢ δασκάλα ; ρώτησε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Οὔτε δάσκαλο οὔτε δασκάλα, εἶπε ὁ πιὸ ὀμιλητικὸς ἀπὸ τοὺς γέρους, ἴσως ὁ πρόεδρος.

— Γιατί ;

— Γιατί ἔτσι· γιατί δὲν μᾶς ἔστειλε ἡ κυβέρνησις.

— Ἄκου· τα, κύριε ἐκπαιδευτικὴ σύμβουλε· μοῦ εἶπεν ὁ πρόεδρος.

— Ἴσως, εἶπα, ἐπειδὴ εἶναι ὅλοι ἑλληνόφωνοι ἐδῶ καὶ ἔχομε μεγάλη ἔλλειψη ἀπὸ δασκάλους, νὰ προτιμήθηκαν τὰ ξενόφωνα χωριά.

— Μὰ δὲ μοῦ λές, πατριώτη, ἐδῶ κοντὰ κανένα ἄλλο χωριὸ δὲν ἔχει δάσκαλο νὰ στέλνεται τὰ παιδιὰ σας ;

Κάπως κρύα μᾶς ἀπάντησε ὁ γέρος :

— Εἶναι δάσκαλος ἐκεῖ· καὶ μᾶς ἔδειξε λίγο πιὸ πέρα ἓναν συνοικισμό, ποῦ φαινόταν πολὺ μικρὸς καὶ πολὺ φτωχός· ἦταν ἓνα μεγάλο κονάκι μὲ τὴν ἀποθήκη του καὶ γύρω ἀπὸ αὐτὸ μερικὰ καλυβόσπιτα.

— Καὶ γιατί λοιπὸν δὲν στέλνεται ἐκεῖ τὰ παιδιὰ σας, ἀφοῦ εἶναι τόσο κοντὰ ;

- ‘Ο γέρος δὲν ἀπάντησέ.
- Μίλα βρέ· τοῦ εἶπε μὲ ἄγριο ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος, γιατί δὲν τὰ στέλνετε ἐκεῖ στοὺ σχολεῖο ;
 - Γιατ’ ἔτσι.
 - Τί θὰ πῆ γιατί’ ἔτσι ;
 - Νά, γιατί αὐτὸ εἶναι Γυφτοχώρι· στοὺ Γυφτοδόσκαλο θὰ στείλωμε τὰ παιδιὰ μας ;
 - Μᾶς γεννήθηκε περιέργεια.
 - Πᾶμε τὸ δειλινὸ σ’ αὐτὸ τὸ Γυφτοχώρι ;
 - Πᾶμε.
 - Καὶ κοίταξε καλά, εἶπε ὁ πρόεδρος, ἂν εἶναι κανένας καλὸς δάσκαλος καὶ δὲν τὰ στέλνετε, τώρα πού θὰ περάσῃ ὁ στρατηγός, θὰ σᾶς δέσῃ ὅλους.
 - Τί καλός, καπετάνιο μου ; Γυφτοδόσκαλος, τί ἄλλο νὰ σοῦ πῶ !

Ἦταν ἀκόμη ζέστη, ὅταν πήραμε τὸ δρόμο γιὰ τὸ Γυφτοχώρι, ὅπως μᾶς τὸ εἶχαν ὀνομάσει.

Στὸ δρόμο μάθαμε, πὼς ὀνομαζόταν Πύργος· καὶ τὸ μάθαμε ἀπὸ ἕνα μεγάλο παιδί πού πήγαινε ἐκεῖ μὲ ἕνα κουτί κρεμασμένο στοὺ λαιμό του.

- Κι ἐσύ εἶσαι ἀπὸ τὸν Πύργο ; τὸν ρωτήσαμε.
- “Α ! μπά ! μᾶς εἶπε μὲ κάποια ἀποστροφή. “Εγὼ εἶμαι πρόσφυγας.
- Καὶ τί πᾶς νὰ κάμῃς στοὺ Γυφτοχώρι ;
- Πάω, τώρα πού θὰ σκολάσουν τὰ γυφτόπουλα, νὰ τοὺς πουλήσω σταφίδες.
- “Α ! γι’ αὐτὸ πᾶς ! γιὰ νὰ μάθῃς γράμματα δὲν πᾶς ! Καὶ πῶς σὲ λένε ;
- Εὐρυβιάδη.
- Τίνος εἶσαι ;
- Ἐκείνου τοῦ Χαρίση πού ’χει τὸ μαγαζὶ στοὺ σχολεῖο, πού περάσατε καὶ ρωτήσατε γιὰ τὸ δρόμο.

- Καλὰ· στάσου νὰ μᾶς δείξῃς κι ἐμᾶς τὸ δρόμο γιὰ τὸν Πύργο.

‘Ο ἥλιος ἔγερνε στὴ δύση του· τὰ κοπάδια γύριζαν ἀπὸ τῆς βοσκῆς, τὰ σιτάρια ἦτανε μεστωμένα καὶ οἱ βρίζες ἦτανε ψηλότερες ἀπὸ τὸ ἀνάστημά μας. Εὐτυχισμένη χώρα· ὕστερα ἀπὸ τόσα

βάσανα είχε ακόμα κοπάδια και σιτάρια, είχε ακόμα πλούτο και χαρά.

- Νά, εκείνο είναι τὸ σχολεῖο, μᾶς εἶπε ὁ Εὐρυβιάδης.
- Μὰ τώρα ἔχουν σχολάσει τὰ παιδιά, εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.
- "Α ! μπά ! εἶπε ὁ Εὐρυβιάδης, ἂν δὲν πέση ὁ ἥλιος, δὲ σκολάει ὁ Γυφτοδάσκαλος.

Καὶ ἀλήθεια· ὁ χαρωπὸς ἐκεῖνος θόρυβος ποὺ χαρακτηρίζει τὸ σχολεῖο, μᾶς εἰδοποίησε ἀπὸ μακριά ὅτι ὁ Γυφτοδάσκαλος ἐργαζόταν ακόμα.

- «Συναυλία τις μὲ φθάνει, ἄρμονία γλυκυτάτη », εἶπε ὁ πρόεδρος, ποὺ εἶχε διαβάσει καὶ θυμόταν πολλὰ ποιήματα τῶν παλαιότερων χρόνων.

Τὸ σχολεῖο ἦταν ἓνα εὐρύχωρο καὶ στερεὸ ἀπλὸ κτίριο μὲ κῆπο στὶς τρεῖς πλευρές του· ἡ πόρτα ἦταν ἀνοιχτὴ καὶ μπήκαμε μὲ τὴν ἱεραρχικὴ πάντα τάξη.

- Μᾶς ἐπιτρέπεις, δάσκαλε ; ρώτησε ὁ πρόεδρος μπαίνοντας.

- Ὅριστε, καπεταναῖοι μου, εἶπε ὁ δάσκαλος, χωρὶς νὰ διακόψῃ τὸ μάθημά του.

Μέσα τὸ σχολεῖο δὲν ἦταν πλούσιο, ἀλλὰ καὶ τίποτε δὲν τοῦ ἔλειπε ἀπὸ τὰ ὄργανα πρώτης ἀνάγκης.

Στὰ θρανία του, χοντροκομμένα, ἀλλὰ ἀνετα, κάθονταν καμιά τριανταριά παιδάκια, μικρὰ καὶ μεγάλα, ἀγόρια καὶ κορίτσια, ὅλα βαθιὰ μελαχρινά, μὲ κατάμαυρα ζωηρὰ μάτια καὶ μὲ καθαρὰ τὰ χέρια τους, τὰ πρόσωπά τους, τὰ φτωχικὰ φορέματά τους.

Ὁ δάσκαλος ἦταν γέρος, ἀλλὰ καλοστεκούμενος, μὲ φορέματα ἐγχώρια, μὲ ἓνα ζευγάρι ματογυάλια στὴν ἄκρη ἀπὸ τὴ χοντρή του μύτη καὶ μιὰ χοντρή ξύλινη ρίγα στὸ χέρι· στεκόταν πολὺ κοντὰ στὰ παιδιά καὶ τοὺς ἔκανε ἀριθμητικὴ ἀπὸ μνήμης.

"Ἐδωσε ἓνα πρόβλημα τόσο σύνθετο, ποὺ ἐγὼ ἀμέσως σχημάτισα τὴν ἰδέα, πὼς ἀπὸ μέθοδο δὲν ἐνιωθε πολλὰ πράγματα ὁ Γυφτοδάσκαλος. Μ' ὅλα ταῦτα λίγα παιδάκια ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα σήκωσαν τὰ μελαψὰ χέρια τους. Ἐνα κοριτσάκι, τὸ μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα, μὲ μάτια ποὺ ἄφηναν ἀστραπές, εἶπε ἀμέσως τὴν ἀπάντηση μὲ μεγάλη ἐπιτυχία.

- Σιωπὴ, Θεσσαλονίκη, τῆς εἶπε ὁ δάσκαλος, γιατί θὰ σέ δείρω.

- Γιατί τὴν καμήνη ; ρώτησε ὁ Θανάσης.

— Γιατί δέν αφήνει άλλον νά μιλήση.

Ἡ Θεσσαλονίκη ἔκρυψε τὸ πρόσωπο στὰ χέρια τῆς ἐπάνω στό θρανίο καὶ ἔκλαιε· ὡστόσο μὲ τὸ ἓνα τῆς ματάκι κοίταζε γελαστά τὸ Θανάση μὲ εὐγνωμοσύνη.

Τὸ ἓνα πρόβλημα ἀκολούθησε ἄλλο καὶ τὰ παιδιὰ ἀπαντοῦσαν, ἂν ὄχι πάντα μὲ ὀρθότητα, ἀλλὰ πάντα μὲ σκέψη καὶ μὲ ζωηρότητα πνεύματος.

Νόμισα πῶς θὰ εἶχε κάποια εἰδικότητα στὴ λογιστικὴ ὁ δάσκαλος ἢ κάποια ἰδιοφυΐα τὰ παιδιὰ, καὶ ζήτησα νὰ διαβάσουν· ὕστερα ζήτησα νὰ ποῦν Ἱστορία, Γεωγραφία, Θρησκευτικά, νὰ μᾶς δείξουν τὴ γραφὴ τους, ἔπιασα κουβέντα μὲ τὰ μικρά, ρώτησα γιὰ τὸ χωριό τους, γιὰ τὴν πατρίδα τους. Ἐκαμα δηλαδή μιὰ ἐπιθεώρηση ἄρκετὰ ἐπαγγελματικὴ, καὶ τὸ συμπέρασμα ἦταν πῶς ὅλοι μας πέφταμε ἀπὸ θαυμασμό σὲ θαυμασμό, ὅσο πού ἄρχισαν νὰ ὑγραίνονται τὰ μάτια ὄλων μας καὶ ὁ καθένας προσπαθοῦσε νὰ κρύψει ἀπὸ τὸν ἄλλον τὴν συγκίνησή του.

Ἐὸ δάσκαλος μ' ἀφῆσε ἐλεύθερον· ἀκολουθοῦσε μόνον μὲ τὰ μάτια ζωηρεμένα τώρα σὰ μάτια νεανικά, πότε τὰ παιδιὰ του καὶ πότε ἔμένα. Τὰ ρώτησα :

— Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ, ξέρετε ἄλλη γλῶσσα ;

— Ξέρομε, ἀπάντησε μονάχα ἡ Θεσσαλονίκη.

Ἐὸ δάσκαλος πῆγε κοντὰ τῆς σιγὰ - σιγὰ.

— Καὶ πῶς τὸ λένε τὸ ψωμί σ' αὐτὴ τὴ γλῶσσα ;

— Μαρό, εἶπε ἡ Θεσσαλονίκη.

— Σιωπὴ ! εἶπε μὲ ὀργὴ ὁ δάσκαλος· καὶ ἡ ρίγα του μ' ἓναν ξηρὸ κρότο στό θρανίο συμπλήρωσε τὴν παιδαγωγικὴ τοῦ Γυφτοδασκάλου.

— Ξέρουν καὶ τραγούδια, δάσκαλε ;

— Πῶς δέν ξέρουν ; θέλετε τροπάρια ἐκκλησιαστικά ;

— Τὸν ὕμνο στὴν Ἐλευθερία τὸν ξέρουν ;

— Τί θὰ πῆ αὐτό ; τὸν ὕμνο δὲ θὰ ξέρουν ; Τὸν ἤξεραν καὶ τὸν τραγοῦδοῦσαν οἱ μανάδες τους στὸν καιρὸ τῆς σκλαβιάς καὶ δὲ θὰ τὸν ξέρουν αὐτά ;

Τὰ παιδάκια σηκώθηκαν, διόρθωσαν τὰ φτωχικά τους φορέματα, ὁ δάσκαλος ἔβγαλε μιὰ σκούφια πού φοροῦσε στό φαλακρὸ του κεφάλι, βγάλαμε κι ἐμεῖς τὰ πηλήκια καὶ σταθήκαμε σὲ προσοχή.

Ὁ δάσκαλος χτύπησε μιὰ ρίγα στὸ θρανίο καὶ τὰ γυφτόπουλα εἶπαν τὸν ὕμνο· εἶπαν πολλές στροφές, ἔλεγαν ὅλα τὰ λόγια σωστά καὶ ἡ μουσικὴ τους δὲν ἦταν πολὺ παράτονη· μόνο πού ὁ δάσκαλος χτυποῦσε πολὺ συχνὰ τὸ θρανίο μὲ τὴ ρίγα καὶ κινουῦσε τόσο ζωηρὰ τὰ χέρια του καὶ τὰ πόδια του, ὥστε τοῦ λύθηκε μιὰ καλτσοδέτα, ἀλλὰ δὲν ἔσκυψε νὰ τὴ δέσῃ· εἶχε ἰδρώσει κι ἐμεῖς δὲν κοιτάζαμε πιὰ νὰ κρύψωμε ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον τὰ μάτια μας τὰ δακρυσμένα.

Ἡ Θεσσαλονίκη μὲ μιὰ δυνατὴ καὶ γλυκιὰ φωνή, ἀρκετὰ ἀρμονικὴ, πρωτοστατοῦσε καὶ μὲ τὸ στόμα της καὶ μὲ τὰ μάτια της.

Ὁ δάσκαλος τὴ χάιδεψε, ὅταν τελείωσε, καὶ τῆς εἶπε :

— Γιὰ τελευταία φορὰ θὰ σοῦ συγχωρήσω τὸ μεγάλο ἔγκλημα, πού ἔκαμες σήμερα, Θεσσαλονίκη.

— Ἄν τὸ ξανακάνω, δάσκαλε, νὰ μὲ σκοτώσης.

— Δὲν ἔχω ἀνάγκη, φτάνει νὰ τὸ πῶ τῆς Μαρίας.

— Ἡ Μαρία πού τὴ φοβέρισες, ποιά εἶναι ; ρωτήσαμε.

— Ἡ μάνα της· ἔτσι ἦταν κι ἐκείνη ζωηρὴ· μὰ τώρα ἔγινε ἡ καλύτερη νοικοκυρά.

— Τὴν εἶχες μαθήτρια καὶ τὴ μητέρα της ;

— Καὶ τὴ μητέρα τῆς μητέρας της· ἔχω σαράντα χρόνια δάσκαλος σ' αὐτὸ τὸ χωριό· νά, σὲ τρεῖς μῆνες κλειοῦν σαράντα χρόνια ἐδῶ, πού βλέπετε.

— Καὶ ποίος σὲ πληρώνει ;

— Οἱ χωρικοί· ποίος θὰ μὲ πλήρωνε ; ὁ ἀγὰς πού εἶχαμε πού μᾶς ἔβγανε ἀπὸ τὴ λειτουργία μὲ τὸ βούρδουλα, γιὰ νὰ μᾶς στείλῃ νὰ θερίσωμε τὴν Κυριακὴ ; Οἱ χωρικοὶ οἱ καημένοι μοῦ ἔδιναν μιὰ λίρα τὸ μῆνα καὶ τὸ ψωμί μου καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶχαν κι αὐτοί. Φτωχόκοσμος, βλέπετε, τὸ χωριὸ ἦταν τσιφλίκι· δὲν εἶχαν δικά τους χωράφια. Κι ἔπειτα εἶναι ἐργατικοὶ πολὺ καὶ οἰκονόμοι· ξέρουν καὶ τὴν τέχνη· πλέκουν καλάθια. Τώρα, δόξα νὰ ἔχη ὁ Θεός, πού ἀπόχτησαν χωράφια, ζοῦν καλύτερα, μοῦ αὔξησαν κι ἐμένα τὸ μισθό μου.

— Μὰ τώρα δὲ σὲ πληρώνει ἡ κυβέρνησις ; ρώτησε ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος.

— Ὁχι, δυστυχῶς δὲν ἀναγνωρίστηκα· νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, δὲν εἶχα καὶ κανένα προσόν· δὲν ἔχω οὔτε ἀπολυτήριο σχολαρχείου· πῶς ν' ἀναγνωρισθῶ ;

— Καὶ τὰ γράμματα πού τὰ ἔμαθες λοιπόν ;

— Ποιά γράμματα, καπετάνιο μου ; τὰ σπουδαῖα γράμματα πού ξέρω ; *Ε ! σαράντα χρόνια κάνω τὸ δάσκαλο· πήγαινα καὶ καμιά φορά καὶ στὴν Καβάλα, καὶ πρὸ πάντων στὶς Σέρρες, ὅπου εἶχαμε ἕναν μεγάλο παιδαγωγό, τὸ Μαρούλη· μὲ προστάτευε πολὺ καὶ μ' ὀδηγοῦσε. *Ε ! ἔτσι κάτι ἔμαθα. Τὸν ὕμνο τὸν διάβασα σ' ἕνα βιβλίο καὶ τὸν ἔμαθα ὅλον ἀπ' ἔξω· ἔπειτα ἄκουσα νὰ τὸν ψάλλῃ μιὰ δασκάλα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας πού εἶχαν στὸ Πράβι· τὸν δίδασκε κρυφὰ στὴ Μητρόπολη. *Ε ! ἔτσι κάτι πῆρα· τώρα καλὰ - καλὰ ἢ δουλειὰ ἔγινε· αὐτὸ μποροῦσα, αὐτὸ ἔκαμα.

— *Ω ! καὶ ἔκαμες τόσα πολλὰ, φτωχέ μου δάσκαλε ! Σχόλασε τώρα τὰ παιδιά, νὰ μὴν περιμένουν.

— *Α ! δὲν τὰ μέλει· τοὺς ἀρέσει πολὺ νὰ βλέπουν Ἕλληνες ἀξιωματικούς καὶ ν' ἀκοῦν τὶς κουβέντες τους ! *Α ! δόξα νὰ 'χῃ ὁ Μεγαλόδυναμος· ζήσαμε καὶ τὸ εἶδαμε· φτάνει αὐτό. *Ελα, τώρα, προσευχή καὶ νὰ φύγετε· καὶ φρόνιμα στὸ δρόμο, κι ἐσύ, Θεσσαλονίκη, εἶπαμε ἄλλη φορά. . .

— *Εννοια σου, δάσκαλε μου, ἐννοια σου.

Στὴν πόρτα στεκόταν ὁ Εὐρυβιάδης μὲ τὸ κουτί του καὶ διαλαλοῦσε τὶς σταφίδες του. Μὰ δύο μόνο παιδάκια εἶχαν πεντάρες, γιὰ ν' ἀγοράσουν· τὸ ἕνα ἀπ' αὐτὰ ἦταν ἡ Θεσσαλονίκη. *Εφαγε κι αὐτή, μοίρασε καὶ στὰ μικρὰ πού τὴν τριγύρισαν.

Αὐτὸ ἔφερε μιὰ ἔμπνευση στὸν ἀντεπίτροπο.

— Πόσο θέλεις, Εὐρυβιάδη, γιὰ ὅλο τὸ κουτί σου ; ρώτησε τὸ προσφυγόπουλο.

— Τρεῖς δραχμές, πάρε το δυόμισθ.

Ὁ ἀντεπίτροπος πλήρωσε, δώσαμε κάτι καὶ οἱ ἄλλοι καὶ πήραμε ὅλη τὴ σταφίδα καὶ τὴ μοιράσαμε στὰ παιδιά !

Τὸ τί ἔγινε, ὁ καθένας τὸ φαντάζεται· πόση εὐτυχία σκόρπιξε ἡ μαυρομάτα τοῦ Μοριᾶ στὰ μαυρομάτικα ἐκεῖνα γυφτόπουλα ! Στὸ τέλος μᾶς ἔκαμαν διαδήλωση σωστή φωνάζοντας «ζήτω».

— Θέλετε τώρα νὰ ἰδῆτε καὶ τὸ χωριό μας ; μᾶς ρώτησε ὁ δάσκαλος.

— *Ακοῦς, δὲ θέλομε ;

— *Εχομε καὶ μιὰ παλιά ἐκκλησία καὶ ἕνα ἀγίασμα καὶ ἕνα Εὐαγγέλιο θαυματουργό· πᾶμε νὰ τὰ ἰδῆτε, πρὶν νυκτώση.

Πήγαμε. Στὸ δρόμο κουβεντιάζοντας μάθαμε πῶς ὁ δάσκαλος λεγόταν Γεώργιος Οἰκονομίδης — σὰν τί μπορεῖ νὰ πῇ ἕνα τέτοιο

ὄνομα ! — πὼς ἦταν ψάλτης, παντρεμένος μὲ πέντε παιδιὰ καὶ ὅτι τὰ δύο ἀπ' αὐτά, τὰ μικρότερα, ἦταν στρατιῶτες, καθὼς καὶ ἓνα ἔγγονοι του ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο κορίτσι του, ἄλλα στὴν παλιά Ἑλλάδα καὶ ἄλλα στὴν Ἥπειρο. Μάθαμε ἀκόμα ὅτι τὸ σχολεῖο τὸ εἶχαν χτίσει μὲ τὰ χέρια τους οἱ χωρικοί, ὅτι τὰ θρανία καὶ τοὺς πίνακες τὰ εἶχε φτιάσει μὲ τὰ χέρια του ὁ δάσκαλος, ὅτι τὸν τόπο καὶ τὴν πέτρα τὰ εἶχε παραχωρήσει ἓνας παλιὸς ἀγὰς πληρώνοντας ἔτσι τὴν θεραπεία τῆς γυναίκας του πού τὴ χρωστοῦσε στὸ ἀγίασμα τῆς ἀγίας Μαρίας.

Μπήκαμε στὴν ἐκκλησία· μιὰ ἐκκλησία παλιά, βαθιά, σκοτεινή, σωστή δουλείας ἐκκλησία καὶ γιὰ τοῦτο πιὸ ἐπιβλητική, πιὸ κατανυκτική.

Ὁ δάσκαλος μᾶς ἔδειξε τὸ θαυματουργὸ Εὐαγγέλιο. Ἦταν ἓνα Εὐαγγέλιο παλιό, πού τὰ ξώφυλλά του ἦταν στολισμένα βαριά μὲ ἀσημί καὶ μὲ χρυσάφι. Φιλήσαμε μὲ ἀληθινὴ εὐλάβεια τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Γυφτοχωριοῦ καὶ μπήκαμε ἀπὸ κεῖ στὸν περίβολο, πού ἀποτελοῦσε ὅλο σχεδὸν τὸ χωριό.

Στὴ μέση ἡ μεγάλη σιταποθήκη τοῦ ἀγᾶ καὶ γύρω τὰ καλυβόσπιτα τῶν ραγιαδῶν. Γυναικοῦλες καὶ γέροι κάθονταν στὶς πόρτοῦλες τους καὶ ἐπλεκαν καλάθια· παιδιὰ πλήθος φτερούγιζαν στὸν ἐλεύθερο χώρο πού ἦταν ἀνάμεσα ἀπὸ τὴ σιταποθήκη καὶ τὰ καλυβόσπιτα καὶ θορυβοῦσαν σὰ σπουργίτια· σταθήκαμε σὲ μιὰ πορτοῦλα καὶ καλησπερίσαμε μιὰ γριά καὶ μιὰ νέα πού ἐπλεκε κάλτσα.

— Ἐσὺ δὲν πλέκεις καλάθια ;

— Ἐ ! Δόξα σοι ὁ Θεός· ἐπλεξα κι ἐγὼ πολλά !

— Αὐτή, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος, εἶναι ἡ Μαρία, πού ἀκούσατε, ἡ μητέρα τῆς Θεσσαλονίκης.

— Ἄ ! νὰ σοῦ ζήση, κυρα - Μαρία, εἶναι τόσο ἐξυπνο κοριτσάκι καὶ τόσο ὁμορφο, εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Κάλλιο νὰ μὴ μοῦ ζήση ! εἶπε ἡ κυρα - Μαρία, καὶ τὰ κατάμαυρα μάτια τῆς ἀστραψαν ἀγρία· ἂν δὲν μάθη γνώση, κάλλιο νὰ μὴ μοῦ ζήση· ἡ λέτε, πὼς δὲν τὰ 'μαθα ἐγὼ τὰ παλιόλογα πού εἶπε στὸ σχολεῖο μέσα ; Ἄλλὰ ποῦ εἶναι τὴν ; Τὸ κατάλαβε καὶ τράβηξε κάτω στὸ χωράφι, στὸν πατέρα τῆς· μὰ κάποτε θά' ρθη καὶ θὰ λογαριαστοῦμε.

Καὶ δάγκασε μὲ μανία τὸ δάχτυλό τῆς ἡ Μαρία.

— Μὰ τί εἶπε ; ρωτήσαμε μὲ ἀπορία.

— Αὐτὸ πού σᾶς εἶπε, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, πὼς λένε τὸ ψωμί· ἐδῶ δὲν ἐπιτρέπουμε αὐτὴ τὴ γλῶσσα, ἀλλὰ καμιά φορὰ τὴν ἀκοῦν τὰ παιδιὰ ἀπὸ τοὺς γέρους.

— Ποιούς γέρους, δάσκαλε ; ρώτησε μὲ θυμὸ ἢ γριά, ἡ μάνα τῆς Μαρίας· δὲν ξέρεις τί λὲς τοῦ λόγου σου καὶ νὰ μὲ συμπαθᾶς· ποιὸς μιλά σπῖτι μας ἄλλη ἀπὸ τὴ γλῶσσα μας !

— Μὰ δὲ σοῦ εἶπα, χριστιανὴ μου, στὸ σπῖτι σας, μὰ νά, οἱ πολὺ γέροι τὴ θυμοῦνται, βλέπεις, ἀκόμα . . .

Τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἔγινε τριγύρω μας μιὰ μικρὴ τρικυμία· ἕνα κοριτσάκι ὄρμησε μὲ φωνὲς καὶ κρύφτηκε πίσω ἀπὸ τὸ δάσκαλο καὶ μιὰ γυναίκα ἀγριεμένη τὸ κυνηγοῦσε.

— Θὰ σὲ σκοτώσω, μὲ τὰ παλιόλογα πού λές . . .

Γνωρίσαμε ἀμέσως τὴν κακομοίρα τὴ Θεσσαλονίκη καὶ τὴ φοβερὴ τὴ μάνα τῆς καὶ καταλάβαμε πὼς πλήρωνε ἀκριβὰ τὸ « μαρό » πού μᾶς εἶχε πεῖ. Τὴν κρύψαμε λοιπόν, ὅσο μπορούσαμε, ἀλλὰ ἡ Μαρία ἦταν ἀκαταμάχητη. Καὶ τότε, σὰν ξεθύμανε, γέλασε λίγο καὶ γύρισε καὶ ἔφυγε μὲ βιάδιμα θριαμβευτικό.

Ὅταν φύγαμε ἀπὸ τὸ Γυφτοχώρι καὶ ἀποχαιρετήσαμε τὸ Γυφτοδάσκαλο, εἶχαμε ἀκόμα τὸ γέλιο στὸ στόμα καὶ τὰ δάκρυα στὰ μάτια, ἀλλὰ σωπαίναμε :

— Ἐγώ, μοῦ εἶπε κάποια στιγμὴ ὁ Θανάσης, ἂν ἤμουν σὰν ἐσένα, γυρίζοντας στὴν Ἀθήνα θὰ ἔκανα μιὰ ἐγκύκλιο σὲ ὅλους τοὺς δασκάλους τῆς Μακεδονίας καὶ θὰ τοὺς φοβέριζα, πὼς, ἂν δὲν γίνουν ὅλοι σὰν τὸ Γυφτοδάσκαλο, θὰ τοὺς παύσω.

— Κι ἐγώ, εἶπε ὁ πρόεδρος, ἀντὶ γιὰ ὅλα αὐτά, θὰ ἔκανα σὲ ὅλους τοὺς δασκάλους καὶ σὲ ὅλους τοὺς ὑπαλλήλους καὶ σὲ ὅλους τοὺς Ἑλληνες μιὰ ἐγκύκλιο μὲ μιὰ μόνη λέξη, πού περιλαμβάνει κάθε συμβουλή καὶ κάθε σύστημα καὶ φιλοσοφία.

— Δηλαδή ;

— Τὴ μαγικὴ λέξη πού ἀφησε γιὰ διαθήκη του στὴν ἀνθρωπότητα ὁ Σεπτίμιος Σεβῆρος : « Λαμπορέμους ».

* Ἄς ἐργαζώμεθα.

Ἀντώνιος Τραυλιαντώνης

ΘΟΥΡΙΟΝ

Ἡ λόγχη μου ἔχει ἀνάψει κι ἀστράφτει ἀπὸ ψυχὴ !
 Ἄκου ! Ἡ φωνὴ τοῦ Γένους σὰν πόλεμος ἤχεϊ.
 Μοῦ γνέφει ὁ Βασιλιάς μου σ' ἄλογο, ὀρθός, λαμπρός !
 Γιὰ μᾶς, γιὰ τὰ παιδιὰ μας, γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐμπρός !

Χαρὰ στὸν ποῦ χυμῆξη, γεράκι ὀρμητικό,
 καὶ νικητήρια κράξη σὲ πρόχωμα ἐχθρικό.
 Στῆς φλόγας τὸ μεθύσι, στῶν κανονιῶν τὴ βοή,
 χίλιες ζωὲς θὰ ζήση ἀφήνοντας μιὰ ζωὴ !

Τῆς νιότης τῶν Ἑλλήνων ἡ θύελλα σὰν κινᾶ,
 τί χαμηλὰ εἶν' τὰ ὕψη, τί κάμποι τὰ βουνά !
 Σὲ τέτοια ὀρμὴ προσμένω τὴ νέα μου τὴν καρδιά
 νὰ τήνε κάψης, τοῦ Ἔθνους ἀθάνατη φωτιά !

« Πολεμικὰ Τραγούδια », 1898

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

ΟΧΙ, ΠΟΤΕ ΣΚΛΑΒΑ ΖΩΗ !

Εἶπεν ὁ νέος ἀνταριασμένος :
 — Ὅχι, ποτὲ σκλάβα ζωὴ !
 Καὶ τοῦ χαλύβδωσε τὸ μένος
 καρδιά καὶ σῶμα καὶ ψυχὴ.

Κι ὅπως οἱ πρόγονοί του, νά τον,
 γράφει καὶ πάλι μὲ ἀστραπές,
 μὲς στὸ βιβλίον τῶν ἀθανάτων,
 καινούργιες πράξεις ἥρωικές.

Γειά σου, παλληκαράκι, γειά σου,
 ξεπεταρούδι, χρυσαετέ !
 Πολέμα γιὰ τὴ λευτεριά σου,
 καὶ δὲ θὰ ξεχαστῆς ποτέ !

Καί ζωντανὸ καὶ ἀποθαμένο,
 ἢ Ἑλλάδα μπρὸς σου, ποιά τιμή !
 Μὲ τὸ δεξί της ὑψωμένο
 θὰ σκύβῃ καὶ θὰ σ' εὐλογῇ.

Ἀνθολογία « Σπαθὶ καὶ λύρα », 1940

Μιλτιάδης Μαλακάσης

ΝΙΚΗ

Παιδιά μου, ὁ πόλεμος γιὰ σᾶς περνάει θριαμβευτής,
 τῶν ἀδικῶν ὁ πόλεμος δὲν εἶν' ἐκδικητής·
 εἶναι ὁ θυμὸς τῆς ἀνοιξῆς καὶ τῆς δημιουργίας.
 Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀβασίλευτη, μὲ δάφνες καὶ μὲ κρίνα
 τῆς νίκης. Παντοδύναμος τὴν ἐπλασε τεχνίτης.
 Ἡ δόξα τὸ καμάρι της· ἡ ἀλήθεια εἶναι δική της.
 Κι ἂν εἶναι, καὶ στὸν πόλεμο, μέσα ἡ ζωὴ θυσία,
 ὁ τάφος εἶναι πέρασμα πρὸς τὴν ἀθανασία !

« Τὰ Μάτια τῆς Ψυχῆς μου », 1892

Κωστής Παλαμῆς

ΠΙΝΔΟΣ

Τῶν προγόνων βλαστοὶ μ' ἀτσαλένια κορμιά,
 τοῦ πολέμου περνώντας τὴ φρίκη,
 τῆς καρδιάς μας τὴ φλόγα τὴ φέραμε μιά
 ὡς ἐκεῖ ποὺ μᾶς πρόσμενε ἡ Νίκη.

Μὲ τὴ λόγχη χαράξαμε ἀδρὸ στὰ βουνά
 τ' ὄνομά μας — γαλάζιο λουλούδι —,
 νὰ τὸ πάρῃ ὡς στὰ πέρατα ὁ θρύλος ξανά,
 στοὺς λαοὺς νὰ τὸ κἀνῃ τραγούδι.

Προσταγὴ στὴ φυλὴ μας, σὰν νόμος βαριά,
 τὸ παλιὸ ν' ἀναστήσωμε θάμα.
 Νὰ 'ναι αἰώνια σὲ τούτῃ τὴ γῆ ἢ λευτεριά,
 κάποιας μοίρας ὀρίζει τὸ τάμα.

Μάνα 'Ελλάδα, δική σου μιά σάλπιγγα ήχηϊ.

λές άκόμα στῆς Πίνδου μιά κόχη,
στούς λαούς νά θυμίζη, γεμάτο ψυχή,
τό τρανό, πού ξεστόμισες « *Όχι ».

« Γαλάζιες Ρίμες », 1947

Στέλιος Σπεράντσας

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΛΑΤΤΩΜΑ

"Όλοι βεβαίως γνωρίζετε, κατ' όνομα τούλάχιστον, τόν μεγάλο "Αγγλον ποιητήν, ό όποίος ήγάπησε τόσον τήν πατρίδα μας, ώστε ν' άφιερώσει εις τόν άγώνά της και ζωήν και περιουσίαν. "Όλοι γνωρίζετε, ότι ό Βύρων κατήλθε τῷ 1823 εις τήν 'Ελλάδα, διά νά συμπολεμήση μέ τούς ήρωικούς "Ελληνας, και ότι άπέθανεν εις τό Μεσολόγγι, άπό κρυολογήματα, πριν προφθάση νά ίδη τό όνειρόν του πραγματοποιούμενον.

Δέν ήτο αύτή ή πρώτη φορά, κατά τήν όποίαν έπεσκέπτετο τήν κλασικήν * γῆν. Κατά τήν νεότητά του έκαμεν άλλα δύο ταξίδια εις τήν 'Ελλάδα.

Μία κρίσις του Βύρωνος περι τῶν νέων 'Ελλήνων, ύπάρχουσα εις έπιστολήν του γραμμένην, νομίζω, άπό τό Μεσολόγγι, μου έκαμε τήν μεγαλυτέραν έντύπωσιν : « Οί "Ελληνες — έγραφεν ό μέγας φιλέλλην — έχουν ανάγκην άπό πολλά πράγματα: πρό πάντων άπό όμόνοιαν και πειθαρχίαν ». Και παρακάτω έξηγούσε, διά ποίους λόγους, κατά τήν γνώμην του, οί "Ελληνες ούτε όμονοοῦν, ούτε πειθαρχοῦν εύκόλως, συμπεραίνων ότι ή άνυποταξία και ή άπειθαρχία είναι τό κυριώτερον γνώρισμα του χαρακτήρος των. Οὔτως είπειν *, τό εθνικόν των έλάττωμα.

Αυτό, καθώς σās είπα, μου έκαμεν έντύπωσιν, διότι μολονότι παρήλθεν όλόκληρος σχεδόν αίών άπό τήν έποχήν, πού τό έγραφεν ό Βύρων, μολονότι ή 'Ελλάς, έλευθέρα έκτοτε, έκαμε τόσας προόδους και μολονότι οί ήρωικοί "Ελληνες, οί άξεστοί *, οί άγράμματοι, οί ήμίγριοι του καιρού εκείνου, έξεπαιδεύθησαν, έλεπτύνθησαν, έξεπολιτίστησαν, έν τούτοις διατηροῦν τό γνώρισμά των, τό έλάττωμά των.

Είμαι, άγαπητοί μου, μία πικρά άλήθεια. Μικροί και μεγάλοι οί "Ελληνες ούτε όμονοοῦμεν, ούτε πειθαρχοῦμεν. Δέν αναγνωρί-

ζομεν κανένα ανώτερόν μας, κανένα καλύτερόν μας. Μόλις κρατούμεν τήν ἱεραρχίαν * ἐκείνην, ἄνευ τῆς ὁποίας κοινωνία δὲν ὑπάρχει.

Πόσον εἶναι κακὸν καὶ ὀλέθριον, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς τὸ εἶπω. Τὸ ἐννοεῖτε, ὅπως τὸ ἐννοοῦμεν ὅλοι. Καὶ ὅμως δὲν βάζομεν τὰ δυνατὰ μας νὰ τὸ κόψωμεν. Συλλογίζομαι ὅτι, ἂν κατὰ τύχην, ὅταν εἶχα τὴν ὠραίαν, τὴν τρυφεράν ἡλικίαν σας, ἀνεγίγνωσκα τὴν κρίσιν τοῦ Βύρωνος, θὰ μοῦ ἔκαμνε μεγάλην ἐντύπωσιν καὶ θὰ κατέβαλα πᾶσαν προσπάθειαν, διὰ νὰ εἶμαι ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερον πειθήνιος * εἰς τοὺς ἀνωτέρους μου καὶ πειθαρχικός. Πρέπει νὰ μάθῃ κανεὶς πρῶτα νὰ ὑπακούῃ, διὰ νὰ ἡξεύρη κατόπιν νὰ διατάσῃ. Δι' αὐτὸ ἐσυλλογίσθην νὰ σᾶς ὀμιλήσω σήμερον καὶ νὰ σᾶς ἀναφέρω τὴν κρίσιν τοῦ Βύρωνος.

Ἐν τούτοις, ὅταν εἶπα πρὸ ὀλίγου εἰς ἓνα φίλον μου : « Θὰ τὸ γράψω στὰ παιδιὰ τῆς Διαπλάσεως », ὁ φίλος μου μὲ ἀπέτρεψε *. « Μὴ, μοῦ εἶπε, διότι ἡξεύρεις τί θὰ πάθῃς ; Θὰ ἰσχυροποιήσῃς τὴν ἔμφυτον * ἀνυποταξίαν καὶ ἀπειθαρχίαν τῶν Ἑλληνοπαίδων. Εἰς τὸ ἐξῆς θὰ δικαιολογοῦνται λέγοντες μὲ καμάρι : « Μπά ! εἶναι τὸ ἐθνικόν μας ἐλάττωμα ! . . . ».

Ἡ παρατήρησις αὐτὴ μὲ ἔκαμε νὰ σκεφθῶ : Μήπως ὁ φίλος μου ἔχει δίκαιον ; Ἄλλ' ὄχι ! Αὐτὸς δὲν ἤμπορεῖ νὰ γνωρίζῃ τόσον τοὺς Ἑλληνόπαιδας, ὅσον ἐγώ, πού ἐπικοινωνῶ μαζί των τόσα χρόνια ! Οἱ Ἑλληνόπαιδες δὲν εἶναι καὶ τόσον ἀνόητοι, διὰ νὰ καυχηθοῦν δι' ἓνα ἐλάττωμα, εἴτε ἀτομικὸν εἴτε ἐθνικόν. Ἀπεναντίας, ὡσάκις τοῦ λοιποῦ θὰ αἰσθάνωνται τὸ αἷμά των νὰ βράζῃ καὶ νὰ ἐξωθῇ πρὸς τὴν διχόνοιαν, πρὸς τὴν ἀπειθαρχίαν, θὰ ἐνθυμοῦνται, εἶμαι βέβαιος, τοὺς λόγους τοῦ Βύρωνος καὶ θὰ ὁμονοοῦν καὶ θὰ ὑποτάσσωνται !

Περιοδικὸν « Διάπλασις τῶν Παίδων », 1909

Γρηγόριος Ξενόπουλος

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΣΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

Τὸ ἐπεισόδιο πού θ' ἀφηγηθοῦμε εἶναι ἐξακριβωμένο καὶ αὐθεντικό. Ἐγίνε στὰ 1940 σὲ κάποιο χωριὸ τῆς Κύπρου.

Ὁ γάμος εἶχε τελειώσει στὴν ἐκκλησία καὶ ἡ γαμήλιος πομπή, μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς νεονύμφους καὶ τοὺς « κουμπάρους » (στὴν Κύπρο οἱ κουμπάροι εἶναι πολλοί, κάποτε καὶ δέκα καὶ εἴκοσι ζεύ-

γη), περνοῦσε τοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ, κατευθυνομένη στοὶ σπίτι τοῦ γαμπροῦ.

Σὲ κάποιο δρόμο ἡ πομπὴ συναντήθηκε μὲ τρεῖς ἀγνώστους κυρίους, ποὺ, ὅπως φαίνονταν ἀπὸ τὸ ντύσιμό τους, εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τὴν πόλη. Ἕνας χωρικός ἀποσπᾶσθηκε ἀπὸ τὴν πομπὴ καὶ μὲ τὴν προθυμίᾳ τῆς παντοτινῆς ἑλληνικῆς φιλοξενίας ρώτησε τοὺς τρεῖς πολίτες τί ἤθελαν. Σὲ λίγο ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, ἐνῶ ἡ πομπὴ ἐξακολουθοῦσε νὰ προχωρῇ, ἐμαθεύτηκε ὁ λόγος τῆς ἐπισκέψεώς των, ποὺ ἔφθασε στοὶ τέλος καὶ στ' αὐτιὰ τῆς νύφης. Ἀμέσως ἐκεῖνη σταμάτησε καὶ μαζί της σταμάτησαν κι ὅλοι οἱ ἄλλοι.

— Τί ζητοῦν; εἶπε ἡ νύφη. Ἐράνους γιὰ τὸν πόλεμο:

Καὶ μεμιᾶς σηκώνει τὸ λευκὸ της πέπλο, βγάζει τὰ σκουλαρίκια ἀπὸ τ' αὐτιὰ της καὶ καλώντας κοντὰ της τοὺς τρεῖς κυρίους, τοὺς τὰ δίνει.

— Δὲν ἔχω λεπτὰ, εἶπε.

Τότε, μεμιᾶς, χωρὶς καμιὰ συνεννόηση, ἐντελῶς αὐθόρμητα ἀδίστακτα καὶ πρόθυμα, ἄρχισαν ὅλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νὰ προσφέρουν, ἐκεῖ, καταμεσης τοῦ δρόμου ὅ,τι μπορούσαν. Οἱ τρεῖς ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὴν πόλη ἔκλαιαν. Ὅλων τὰ μάτια εἶχαν βουρκώσει.

Ἀφηγηθήκαμε πλατύτερα τὸ ἐπεισόδιο αὐτό, γιὰτὶ εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ τῶν αἰσθημάτων, ποὺ δονοῦν καὶ τὴν ἔθνικη κυπριακὴ ψυχὴ, ὅπως καὶ γενικώτερα τὴν πατριωτικὴ ψυχὴ ὅλου τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ.

Ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἡ Κύπρος, πάντα βαθύτατα ἑλληνικὴ στὴν ψυχὴ καὶ στοὶ φρόνημα, ἔλαβε μέρος σ' ὅλους τοὺς ἀγῶνες τοῦ Ἑθνους, πότε πιὸ ἐνεργητικὰ καὶ πότε πιὸ παθητικὰ, πάντοτε αὐθόρμητα καὶ πρόθυμα, συμβαδίζοντας πιστὰ καὶ ἀναπόσπαστα μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα τὸν μακραίωνα δοξασμένο δρόμο της.

Ἔτσι καὶ τώρα δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ὑστερήσῃ ἡ Κύπρος στὴ γενικὴ ἔκρηξη τοῦ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τῆς ἀποφασιστικότητος καὶ τῆς αὐτοθυσίας τῆς φυλῆς μας ἐνώπιον τῆς ὑπόουλου ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς χώρας μας. Καὶ μόλις ἐξεδηλώθη ἡ ἐπιβουλή, ὁ κυπριακὸς λαὸς ἐξηγέρθη καὶ αὐτὸς μαζί μὲ ὅλον τὸν ἑλληνισμό καὶ ἐξεδήλωσε κατὰ τρόπον ἀληθινὰ μεγαλειώδη τὴν ἀλληλεγγύη του μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα.

Σε πολλές χιλιάδες ανέρχονται οι έθελονταί που έσπευσαν ά-
μέσως να γραφοΰν για να πολεμήσουν έναντίου του έχθρου.

Και οι έθνικου έβρανοι που άρχισαν άπό τις πρώτες μέρες του
πολέμου με άφάνταστον ένθουσιασμό σ' όλες τις πόλεις και τὰ χωριά
τῆς Μεγαλονήσου, έφθασαν σε χιλιάδες λίρες.

Έξ άλλου, οι γυναίκες τῆς Κύπρου έπλεκαν διαρκώς κι αυτές,
όπως όλες οι Έλληνίδες, μάλλινα είδη για τους στρατιώτες μας,
ύπῆρξαν δέ τόσο πρόθυμες και σημαντικές οι ιδιαίτερες προσφορές
των Κυπρίων στον Έλληνικό Έρυθρό Σταυρό, ώστε να δημοσιεύσει
ιδιαίτερη ευχαριστήριο ανακοίνωση στον Τύπο, για να τονήσει
τό γεγονός και να τὸ προβάλλει ως παράδειγμα πρὸς μίμηση.

Όλ' αυτά σημειώνονται, όχι για να έξάρουν τὸν κυπριακό
πατριωτισμό, ὁ ὁποῖος είναι γνωστότατος και έξεδηλώθη πάντοτε
σε κάθε έθνικη περιπέτεια κατά τὸν θερμότερο και έντονότερο τρὸ-
πο. Οι γραμμές αυτές γράφονται, για να δώσουν μίαν άκόμα εικόνα
τῆς βαθυτάτης έθνικῆς άλληλεγγύης και τῆς άδιαρρήκτου έθνικῆς
ένότητος, που συνδέουν όλα τὰ τμήματα του έλληνισμοΰ. Αυτή
είναι ἡ άληθινή έθνικη ψυχή τῆς έλληνικῆς φυλῆς.

Μελῆς Νικολαΐδης

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Ο ΓΑΜΟΣ

Τοῦ ποιοῦ 'ν' τὸ συμπεθεριακό, τοῦ ποιοῦ 'ν' αὐτὸ τὸ ψίκι,
ποῦ κατεβαίνει ἀπ' τὰ βουνὰ πεζούρα καὶ καβάλα,
μὲ τὰ ψηλὰ τὰ φλάμπουρα, μὲ τὰ διπλὰ παιγνίδια,
μὲ τὰ τραγούδια τὰ πολλὰ, μὲ τὰ βαριά τουφέκια,
σὰν νὰ σηκώθη ὁ βασιλιάς καὶ σύναξε τ' ἀσκέρια
κι ὄλον τὸν κόσμον ἐκάλεσε νὰ πάη νὰ πολεμήσῃ ;
— Ὁ Φλῶρος κάνει τὴ χαρὰ, παντρεύει τὸν υἱό του,
τὸ γιό του τὸν μονάκριβο, τὸν μοσχαναθρεμμένο,
κι ὄλον τὸν κόσμον κάλεσε κι ὄλο τ' ἀρχοντολόγι.
Τρεῖς χρόνους γράφαν τὰ προικιά καὶ τρεῖς τὰ πανωπροίκια
καὶ τρεῖς ὅπου συντάζονταν καὶ κάλναγαν τὸν κόσμον.
Πᾶν τὰ παιγνίδια ἀπὸ μπροστά, τὰ φλάμπουρ' ἀπὸ πίσω,
κι ἀράδ' ἀράδ' ἀπὸ κοντὰ πάνουν οἱ συμπεθεροί.
Καὶ μὲς στὸ ψίκι ἀνάμεσα πᾶν ὁ γαμπρὸς κι ἡ νύφη
καβάλα σ' ἄλογα ψαριὰ καὶ χρυσοσελωμένα.
Λάμπουν τ' ἀσήμια τοῦ γαμπροῦ καὶ τὰ χρυσὰ τῆς νύφης.
κι ἡ λαμπερή τους ἡ ὀμορφιά σὰν ἥλιος σὰν φεγγάρι
Δεξιὰ ζερβὰ παίζουν νουνὸς καὶ βλάμης τ' ἄλογά τους
κι ὄλο κοιτᾶν τὰ νιόγαμπρα κι ὄλο χαμογελοῦνε.
Πάει ὁ γαμπρὸς σὰν ἀετός, ὀρθός, καμαρωμένος,
κι ἡ νύφη πάει σὰν πέρδικα, γλυκιά, χαμηλομάτα.
Βγαίνει στὴν πόρτα νὰ δεχτῆ τὴ νύφη ὁ γερο - Φλῶρος
καὶ χύνει σίκλους τὸ κρασί, τὸ ρύζι χοῦφτες χύνει.
Τῆνε φιλεῖ στὰ μάγουλα, τῆνε φιλεῖ στὰ μάτια,
κι εὐχιέται καλορίζικα κι εὐχιέται γεννητσούρια.
Στὲς μαρμαρόστρωτες αὐλὲς πεζεῦει ὄλο τὸ ψίκι.
* Ὄξω τὸ στρώνουν στὸ χορὸ καὶ μέσα στεφανώνουν
καὶ στὰ τραγούδια τὰ πολλὰ καὶ στὰ πολλὰ τουφέκια,
ἄλλοι χρυσὲς δίνουν εὐχὲς κι ἄλλοι καλοτυχίζουν :
— Χαρὰ στὰ δυὸ τὰ νιόγαμπρα, χαρὰ καὶ στοὺς γονιούς τους !

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΑ

Τὸ σπίτι πού γεννήθηκα, ἴδιο στήν ἴδια στράτα,
 στὰ μάτια μου ὄλο ὑψώνεται καί μ' ὄλα του τὰ νιάτα.
 Κι ἀπείραχτο κι ἀνέγγιχτο στή μοῖρα ἀγνάντια στέκει,
 κι ἀπό τὸν κῆπο του γιά μέ χλωρὰ στεφάνια πλέκει.
 Ἐπὶ τὴν ἰσκιερὴ ἔμπατῆ στή φωτισμένη σάλα
 μέ τ' ἀκριβὸ ρολοὶ χρυσὸ στήν κρουσταλλένια γυάλα,
 ὄλα βαλμένα ρυθμικά, γιορτιάτικα ντυμένα,
 πρόσωπα, ἀντικείμενα, μέ καρτεροῦν ἔμένα.
 Τὸ σπίτι πού γεννήθηκα — κι ἄς τὸ πατοῦν οἱ ξένοι —
 στοιχειό, καί σὰν ἀπάτητο, μέ ζῆ καί μέ προσμένει.

«Τὰ Παράκλιρα», 1919

Κωστής Παλαμᾶς

ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑ

Ἦπιε μου, πάρε τὸ παιδί, νὰ μοῦ τὸ σεργιανίσης
 στὰ ρόδα τῶν περιβολιῶν, στὰ κρύα νερὰ τῆς βρύσης.
 Πάρ' το καὶ δεῖξε του νὰ βρῆ τῶν παλατιῶν τὴ στράτα,
 ποῦ ἔναι τοῦ ρήγα οἱ θησαυροὶ μέ τὰ κωσταντινάτα.
 Καὶ χάρισέ του τὰ κλειδιά, ν' ἀνοίξη καὶ νὰ πάρη
 μαργαριτάρι ἀτρύπητο, σπυρὶ μαργαριτάρι.

Κοιμήσου, φῶς μου, κι ὁ Χριστὸς σοῦ παραστέκει πλάι.
 Κοιμήσου κι ἡ μανούλα σου τὴν κούνια σου κουνάει.
 Τὴν κούνια σου τὴν ἔστρωσα μέ μαλακὸ σεντόνι,
 ποῦ τό ἔπλυναν καὶ τό ἔκαναν Νεράιδες σὰν τὸ χιόνι.
 Στὸ πάπλωμά σου κέντησα αἰτούς νὰ σέ στολίζουν,
 γαρύφαλλα τῆς Βενετιᾶς νὰ σοῦ μοσκομυρίζουν.
 Σοῦ κέντησα μιὰ Παναγιά στ' ἀχνὸ προσκέφαλό σου
 κι ἀκόμα τὴν Ἀγία - Σοφιά, νὰ ἔχης στὸ μάγουλό σου.

«Ὅταν φεύγουν οἱ ὄρες», 1922

Στέλιος Σπεράντσας

ΠΩΣ ΓΕΝΝΩΝΤΑΙ ΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Όταν, μετά την έργασίαν τῆς ἡμέρας, μέσα εἰς ἀνοικτὸν ἔδαφος καὶ εἰς καθαρὸν καὶ μυρωμένον ἀέρα τῆς πλαγιᾶς, ἐπιστρέφῃ ὁ γέρος, τὴν ὥραν ποῦ ἀρχίζει νὰ γέρῃ ὁ ἥλιος, ἀπὸ τὸ πράσινον ἀμπέλι του καὶ ἀπὸ τὸ κόκκινον χωράφι του εἰς τὸ μικρὸ του χωριό... τότε, μετὰ τὸ λιτὸν καὶ ὑγιεινὸν δεῖπνον, ποῦ τοῦ παρεσκεύασεν ἡ γυναίκα του, ἀφοῦ δοξάσῃ εἰς τὸ τέλος τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος δὲν φροντίζει μόνον διὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, πίνει καὶ ἄλλη μιά, κροταλίζει καὶ τὴν γλῶσσάν του, καὶ κατόπιν βγαίνει καὶ κάθεται εἰς τὸ πεζούλι τῆς χαμοκέλλας του, ἕως τὴν ὥραν ποῦ θὰ κουρνιασοῦν οἱ κότες του καὶ θὰ ποθήσῃ καὶ αὐτὸς τὸ ἀχυρόστρωμά του.

Νά τος! Ἦσυχος - ἡσυχος, μόνος καὶ ἀκίνητος, κρατεῖ μὲ τὰ δυὸ του χέρια τὸ ραβδί του, στηριγμένον εἰς τὴν γῆν, καὶ εἰς τὴν ἄκρην του ἀκουμπᾷ τὸ πηγούνι του. Ὅμοιάζει μὲ ἀπτικὸν νεκρικὸν ἀνάγλυφον. Ἄλλ' ἂν φαίνεται θλιμμένος, θλίψιν δὲν ἔχει κατὰ βάθος. Εἶναι μόνον συλλογισμένος.

Βλέπει καὶ κρίνει. Χωρὶς νὰ ἐκδηλώσῃ τοῦτο, διὰ τῆς κινήσεως τῶν ματιῶν του παρατηρεῖ πάντας, πάσας καὶ τὰ πάντα, ποῦ διέρχονται ἐντὸς τῆς ὀπτικῆς του ἀκτίνος. Παρακολουθεῖ τὰς διαφόρους σκηνὰς τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἀδιαφορῶν ἂν τὰ πρόσωπα τῶν σκηνῶν αὐτῶν εἶναι ἀνθρώποι ἢ ζῶα. Κουνεῖ τὸ κεφάλι του, χαμογελά, καὶ κάπου - κάπου ἐστομιρίζει καὶ κάποιαν ἔκφρασιν. Ἡ ἔκφρασις αὕτη εἶναι ἡ παροιμία.

Βλέπει τώρα τὸν συμπέθερόν του τὸν Θανάση, ποῦ τρέχει δεξιά καὶ ἀριστερά, ἐπάνω καὶ κάτω, ψάχνοντας νὰ ἴβῃ τὸν γαῖδαρόν του. Ὁ γέρος εἶχε παρατηρήσει, ὅτι τὸν ἐξεσαμάρωσε, τοῦ ἔβαλε εἰς ἕνα κουρούπι πίτουρον, εἰς ἕνα ἄλλο νερόν, καὶ ἔφυγεν. Ὁ γέρος ὁμως εἶχε παρατηρήσει καὶ κάτι ἄλλο· ὅτι τὸ ζῶον ἦτο λυτόν, ὅτι ἀνέμιζε τὴν οὐρά του, καὶ ὅτι ἅμα ἡ μύγα τοῦ ἐχώθη καὶ εἰς τὸ ρουθούνι, ἀρχισε τὶς κλωτσιές.

Καὶ τώρα, ποῦ ἀπελπισμένος ὁ Θανάσης τὸν πλησιάζει καὶ τοῦ λέγει : « Νὰ μὴν εἶδες, συμπέθερε, κατὰ ποῦ ἔκαμε ὁ γαῖδαρός μου ; » ὁ γέρος, ἀντὶ ἀπαντήσεως ἄλλης, τοῦ ἐστομιρίζει, ἐμμέτρως μάλιστα, τὸ ἐξῆς :

« Κάλλιο γαῖδουρόδενε, παρὰ γαῖδουρογύρευε ».

Καί όταν βλέπη νά κατηφορίζη ὁ γείτονας του ὁ Σιδέρης μέ τὸ ταγάρι εἰς τὸν ὤμον, πού κάπου χασομέρησε καί τώρα μόλις φθάνει εἰς τὸ χωριό, ἰδρωμένος καί μέ τή γλῶσσα του ἔξω ἀπὸ τήν τρεχάλα, τὸν κοιτάζει μόνο καί χαμογελά. Καί ἐκεῖνος τοῦ λέγει πρῶτος :

— Μὴν τὰ γυρεύης, γείτονα. Ξέχασα τὸ ταγάρι μου κρεμασμένο στὸν πεῦκο, καί γύρισα πίσω πάλι, γιὰ νὰ τὸ ἴβρω. Μιά ὥρα δρόμο!

Καί ὁ γέρος μέ κίνησιν τῆς κεφαλῆς καί μέ μορφασμὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀπαντᾶ :

«Ὅποιος δὲν ἔχει μυαλό, ἔχει ποδάρια».

Αἱ παροιμίαι, τὰς ὁποίας ἀπὸ αἰῶνων δημιουργεῖ ὁ λαϊκὸς νοῦς — ἐκδηλώσεις δυνατὰς καί συμπετυκνωμένας τοῦ ὑπὸ τὴν τέφραν τῆς ἀμαθείας σφωζομένου ἑλληνικοῦ πνεύματος — ὁμοιάζουν σὰν τὸ ἔξαφνικὸν καθρέπτισμα ἡρέμου ρυακίου. Τὸ νερὸ τοῦ ρυακίου αὐτοῦ κατηφορίζει, αἰῶνας τώρα, καθαρὸν καί διαυγέστατον, ἀπὸ τὴν παντοτινὴν καί ἀστείρευτον πηγὴν τοῦ ἑλληνικοῦ κορφοβουνοῦ μέσα εἰς λεῖα πέτρινα αὐλάκια — τὰ ὁποῖα τὸ ἴδιο τὸ νερὸ ἐσχημάτισε τρέχοντας ἀνάμεσα εἰς τοὺς βράχους, — χώνεται κατόπιν μέσα εἰς τὰ βάτα καί τοὺς ἀγριοκισσοὺς τῆς ρεματιᾶς, καί πάλιν ἀναφαίνεται κάπου - κάπου, ὡς διὰ νὰ σκορπισθῇ ἐπάνω του τοῦ ἡλίου ἢ ζωῆ καί τοῦ φεγγαριοῦ ἢ παρηγοριά. Ὅσακις τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἀναφαίνεται, δημιουργεῖται ἓνα ποίημα, ἓνα τραγούδι μία παροιμία.

Ὅλαι αἱ παροιμίαι, ὅσαι δὲν εἶναι λείψανα λησμονημένων μεγαλυτέρων ἔργων, πάντοτε ἔχουν καί ἀπὸ μίαν ἀφορμὴν, ἢ ὁποία τὰς ἐγέννησεν. Αὐτὴν τὴν ἀφορμὴν τὰς περισσοτέρας φορὰς τὴν ἐπῆρε μαζί του εἰς τὸν τάφον ὁ γέρος, πού τὰς ἐδημιούργησε. Καί ψάχνουν νὰ εὔρουν, μέ τὴν κρίσιν, μέ τὴν σύγκρισιν, μέ τὴν φαντασίαν, ἀνεπιτυχῶς πολλάκις ὅ,τι ὁ γέρος μέσα ἀπὸ ἓνα εἰρωνικὸ χαμόγελο θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἐξηγήσῃ ἀπλοῦστατα μέ δύο μόνον λέξεις.

Δημήτριος Καμπούρογλου

Τ Ο Δ Ω Ρ Η Τ Η Ρ Ι Ο Ν

— Σᾶς παρακαλῶ, μίαν ὑπογραφήν, κύριε.

Κοντὰ εἰς τὸ τραπέζι τοῦ συμβολαιογράφου κάθονται τρία πρόσωπα· ἓνας γέρος χωρικός, ἡ γυναίκα του καὶ ἓνα καλοδεμένον παλληκάρι, χωρικός κι αὐτός. Ὁ γέρος ἔχει μεγάλα γαλανὰ μάτια, γεμάτα ἀπὸ ἀγνοίαν ὄλων τῶν πραγμάτων, πού εὐρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ χωραφιοῦ του. Ἡ γυναίκα του εἶναι συνηθισμένος τύπος γραίας χωρικῆς, ἠλιοκαμένη καὶ λιπόσαρκος.

Ὁ συμβολαιογράφος, μὲ τὰ γυαλιὰ κατεβασμένα εἰς τὸ τελευταῖον σημεῖον τῆς μύτης του, διαβάζει τὸ συμβόλαιον· ἐπρόκειτο περὶ δωρεᾶς τῆς γραιίας πρὸς τὸ παιδί ἑνὸς σπιτιοῦ, πού τὸ εἶχεν ἀπὸ κληρονομιά.

— Δὲν μᾶς λέτε δά, νὰ ξεύρωμε καὶ μεῖς, γιὰ ποιά αἰτία χαρίζει ἡ κυρά στὸ παιδί τὸ σπίτι ;

— Καλύτερα νὰ σᾶς τὴν πῆ ἡ ἴδια ἢ κουμπάρα ἀπὸ δῶ, ἀπαντᾷ ὁ συμβολαιογράφος μὲ ἑλαφρὸν χαμόγελο στὰ χεῖλη του. Πές του τα ἐσύ, κερά κουμπάρα· καλὸ εἶναι νὰ τὰ ξέρη καὶ ὁ μάρτυρας, πού θὰ ὑπογράψη, τῆς λέγει.

Σηκώθηκε αὐτὴ τότε, πλησίασε περισσότερο στὸ τραπέζι, ἀκούμπησε καὶ μὲ τὰ δυὸ της τὰ χέρια ἐπάνω. Ξερόβηξε, ξεροκατάπιε, κοκκίνισε ὅπωςδήποτε, ἴδρωσε, σκουπίστηκε καὶ ἄρχισε :

— Τὸ παιδί αὐτὸ δὲν τὸ 'χω γενιά· οὔτε συμπεθεριά δὲν ἔχομε.

— Ἐχει πατέρα, ἔχει καὶ μάνα ;

— Καὶ πατέρα ἔχει καὶ μάνα.

— Ἐσεῖς δὲν ἔχετε παιδιά ;

— Ἐχομε δυὸ· κορίτσι δὲν ἔχομε.

— Μά, τότε, γιατί χαρίζεις στὸν ξένο τὸ σπίτι ;

Ἡ χωρική ἐστενοχωρήθη· κοίταξε τὸν ἄντρα της, παρετήρησε γύρω της (ὁ συμβολαιογράφος ἔκανε πὼς ἐπρόσεχεν ἄλλοῦ) καὶ μὲ φωνὴν δυνατωτέραν τῆς συνηθούς, φωνὴν πού μεταχειρίζεται ὁ χωρικός, ὅταν τὸν ἀναγκάζη νὰ πῆ κάτι, πού δὲν τὸ πολυθέλει, καὶ τὸ ἀποφασίσῃ στὰ τελευταῖα, ἄρχισε νὰ λέγῃ :

— Τὰ παιδιά μας τὰ καλοπαντρέψαμε. Καὶ πήρανε κι ἠύρανε. Αὐτουνοῦ τοῦ κακομοίρη (καὶ ἔδειξε τὸ παιδί) ὁ πατέρας ἦτανε κι αὐτός καλὸς νοικοκύρης· εἶχε σπίτια, εἶχε ἀμπέλια, εἶχε ζά, εἶχε κάρο...

μὰ ἔπαθε ζημιές καί τοῦ τὰ πουλήσανε οὔλα. Τώρα καθόντουνε μὲ νοίκι· ἀκοῦς, μὲ νοίκι. Μοῦ λέει ὁ ἄντρας μου, σὰν ἔμαθε τὴ συμφορὰ, ποὺ τοὺς βρῆκε : « Γυναίκα, τί θ' ἀπογίνη ὁ γείτονας δίχως σπίτι, πού'χει καί παιδί καί τρία κορίτσια τῆς παντρειάς; » Ἦθελα νὰ τοῦ πῶ τὸ καλὸ, ποὺ μοῦ ῥθε στὸ νοῦ μου· ἤθελε νὰ μοῦ τὸ πῆ κι αὐτός, μὰ φοβηθήκαμε, μὴν ἀποπάρη ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Ξεθαρρεύτηκα ἐγὼ καί τοῦ λέω : « Ἄντρα, σὰν πεθάνωμε, σὲ ποιόν ἀπὸ τὰ παιδιὰ μας θ' ἀφήσωμε τὸ σπίτι, πού'χω κληρονομιά; ». « Σ' ὅποιον ἀπὸ τοὺς δυὸ τ' ἀφήσωμε, θὰ βαρυγκομάη ὁ ἄλλος », λέει ὁ γέρος μου. « Νὰ τ' ἀφήσωμε καί στοὺς δυὸ, θὰ μαλώσουν », τοῦ λέω ἐγὼ. « Νὰ τὸ πουλήσωμε, τί θὰ πιάσωμε καί τί νὰ τὰ κάνωμε τὰ λεφτά ; Δόξα νά'χη ὁ Μεγαλοδύναμος, ἔχομε νὰ φᾶμε », μοῦ λέει αὐτός. « Ξέρεις, τί συλλογίστηκα ; τοῦ λέω ἐγὼ· νὰ τὸ δώσουμε γιὰ τὴν ψυχὴ μας στὸ παιδί τοῦ γείτονα ». « Καλὰ λές, γυναίκα, μοῦ λέει. Ἔτσι νὰ κάμωμε· θὰ μαζώξη τὴ φαμελιά του μέσα, θά'χη κι αὐτός μιὰ μέρα δικό του σπίτι καί θὰ μᾶς συχωρνάη ». « Αὐτὸ εἶναι, γκρ... γκρ... μὲ κάνατε καί τὸ εἶπα ».

Ξεροκατάπιε πάλι, σφούγγισε τὸν ἰδρώτα της καί ξανακάθισε στὴ θέση της.

Δημήτριος Καμπούρογλου

ΟΙΚΟΚΥΡΙΟΣ ΚΑΙ ΚΛΕΠΤΗΣ

Οἰκοκύριος, ἀπλούστατος τὸν νοῦν, ἐσηκώθη μίαν τῶν νυκτῶν ἀπὸ τὴν κλίνην καί ἐπρόβαλεν εἰς τὸ παράθυρον, νὰ μάθη ἴπθην ἤρχετο ὁ ἀκουόμενος κτύπος. Καί ὡς εἶδε κλέπτην πριονίζοντα τὴν θύραν του· ἄνθρωπε, ἐφώναξε, τί κάνεις αὐτοῦ ; Δὲν βλέπεις, τὸν ἀπεκρίθη ὁ κλέπτης, ὅτι σημαίνω λύραν ; Καί διατί δὲν ἀκούω λύρας ἤχον, εἶπε πάλιν ὁ οἰκοκύριος. Αὔριον, ἀπεκρίθη ὁ κλέπτης, θέλεις τὸν ἀκούσει. Τὸν ἐκαλονύκτισεν ὁ οἰκοκύριος καί στρέψας εἰς τὴν κλίνην του ἔπεσεν εἰς ὕπνιον βαθύτατον. Τὸ δὲ πρῶτον ἐξυπνήσας, πλὴν τῆς κλίνης, ἄλλο τίποτε δὲν εὔρεν εἰς τὸν οἶκόν του.

Τόσῃν πάσχουσι τυφλότητα πολλοί, ὥστε δὲν αἰσθάνονται μηδὲ παρόντα τὸν κίνδυνον.

Ἀδαμάντιος Κοραΐς

Η ΣΤΑΧΟΜΑΖΩΧΤΡΑ

Μεγάλην ἐξέφρασεν ἔκπληξιν ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ἰδοῦσα τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων τοῦ 187., τὴν θεια - 'Αχτίτσα φοροῦσαν καινουργῇ μανδήλαν καὶ τὸν Γέρον καὶ τὴν Πατρῶναν μὲ καθαρὰ ὑποκαμισάκια καὶ μὲ νέα πέδιλα.

Τοῦτο δέ, διότι ἦτο γνωστότατον ὅτι ἡ θεια - 'Αχτίτσα εἶχεν ἰδεῖ τὴν προῖκα τῆς κόρης τῆς πωλουμένην πρὸς πληρωμὴν τῶν χρεῶν ἀναξίου γαμβροῦ, διότι ἦτο ἔρημος καὶ χήρα, καὶ διότι ἀνέτρεφε τὰ δύο ὄρφανὰ ἔγγονά τῆς μετερχομένη ποικίλα ἐπαγγέλματα. 'Η γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ᾤκτιρε * τὰς στερήσεις τῆς γραίας καὶ τῶν δύο ὄρφανῶν· ἀλλὰ μήπως ἦτο καὶ αὐτὴ πλουσία, διὰ νὰ ἔλθῃ αὐτοῖς ἀρωγὸς * καὶ παρήγορος ;

Εὐτυχὴς ὁ μακαρίτης μπαρμπα - Μιχαλιός, ὅστις προηγῆθη εἰς τὸν τάφον τῆς 'Αχτίτσας, χωρὶς νὰ ἴδῃ τὰ δεινὰ τὰ ἐπικείμενα αὐτῇ μετὰ τὸν θάνατόν του. 'Ἦτο καλῆς ψυχῆς — ὡς εἶχε ζωὴ ! — ὁ συχωρεμένος. Τὰ δύο παιδιὰ, ὁ Γεώργης καὶ ὁ Βασίλης, ἐπνίγησαν βυθισθείσης τῆς βρατσέρας τῶν τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 186.. 'Η βρατσέρα ἐκείνη ἀπώλεσθη αὐτάνδρος * — τί φρίκη ! τί καημός ! Τέτοια τρομάρια καμιᾶς καλῆς χριστιανῆς νὰ μὴν τῆς μέλλῃ.

'Ο τρίτος ὁ γιός τῆς, ὁ σουρτούκης, * ἐξενιτεύθη καὶ εὐρίσκετο, ἔλεγαν, εἰς τὴν 'Αμερικὴν. Πέτρα ἔρριξε πίσω του. Μήπως τὸν εἶδε ; Μήπως τὸν ἤκουσεν ; 'Αλλοὶ πάλιν πατριῶτες εἶπαν ὅτι ἐνυμφεύθη εἰς ἐκεῖνα τὰ χῶματα κι ἐπῆρε, λέει, μιὰ Φράγκα, πού δὲν ἤξευρε νὰ μιλήσῃ ρωμαίικα. Μὴ χειρότερα ! Τί νὰ πῆ κανεῖς ! 'Ἡμπορεῖ νὰ καταρασθῇ τὸ παιδί του, τὰ σωθικά του, τὰ σπλάγχνα του ;

'Η κόρη τῆς ἀπέθανεν εἰς τὸν δεῦτερον τοκετόν, ἀφείσα αὐτῇ τὰ δύο ὄρφανὰ κληρονομίαν. Τί νὰ κάμῃ ; *Ἐβαλε τὰ δυνατὰ τῆς κι ἐπροσπαθοῦσε ὅπως - ὅπως νὰ ζήσει τὰ δύο ὄρφανὰ. Τί ἀξιολύπητα τὰ καημένα !

Κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους ἐβοτάνιζεν, ἀργολογοῦσεν, ἐμάζωνεν ἐλιές, ἐξενοδούλευεν. 'Εμάζωνε κούμαρα καὶ τὰ ἐβγαζε ρακί. Μερικὰ στέμφυλα ἀπ' ἐδῶ, κάμποσα κότσια ἀραβοσίτου ἀπ' ἐκεῖ, ὅλα τὰ ἐχρησιμοποιοῖ. Εἶτα *, κατὰ 'Οκτώβριον, ἄμα ἤνοιγαν τὰ ἐλαιοτριβεῖα, ἔπαιρνεν ἓνα εἶδος πῆχυν, ἓν πενηντάρι ἐκ λευκοσιδήρου, μίαν στάμναν μικράν, κι ἐγύριζεν εἰς τὰ ποτόκια *, ὅπου κα-

τεστάλαζον αἰ ὑποστάθμαι* τοῦ ἐλαίου, κι ἐμάζωνε τὴ μούργα. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ὀκονόμει ὅλον τὸ ἐνιαύσιον ἔλαιον τοῦ λυχναριοῦ της.

Ἄλλὰ τὸ πρῶτιστον εἰσόδημα τῆς θεία - Ἀχιτίσας προήρχετο ἐκ τοῦ σταχομαζώματος. Τὸν Ἰούνιον, κατὰ ἔτος, ἐπεβιβάζετο εἰς πλοῖον, ἐπλεεν ὑπερπόντιος καὶ διεπεραιούτο εἰς Εὐβοίαν. Ἐκεῖ μετ' ἄλλων πτωχῶν γυναικῶν ἠσχολεῖτο συλλέγουσα τοὺς στάχους, τοὺς πίπτοντας ἀπὸ τῶν δραγμάτων τῶν θεριστῶν, ἀπὸ τῶν φορτωμάτων καὶ κάρων. Κατ' ἔτος οἱ χωρικοὶ τῆς Εὐβοίας καὶ τὰ χωριατόπουλα ἔρριπτον κατὰ πρόσωπον αὐτῶν τὸ σκῶμμα* : « Νά, οἱ φ'στάνες ! Μᾶς ἦρθαν πάλι οἱ φ'στάνες ! » Ἄλλ' αὕτη ἔκυπτεν ὑπομονητικῆ, σιωπηλῆ, συνέλεγε τὰ ψιχία ἐκεῖνα τῆς πλουσίας συγκομιδῆς τοῦ τόπου, ἀπήρτιζε τρεῖς ἢ τέσσαρας σάκκους, ὀλόκληρον ἐνιαυσίαν ἐσοδεῖαν δι' ἑαυτὴν καὶ διὰ τὰ δύο ὄρφανά, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἐμπιστευθῆ ἐν τῷ μεταξύ εἰς τὰς φροντίδας τῆς Ζερμπινιώδ, καὶ ἀποπλέουσα ἐπέστρεφεν εἰς τὸ παραθαλάσσιον χωρίον της.

Πλὴν ἐφέτος, δηλ. τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἀφορία εἶχε μαστίσει* τὴν Εὐβοίαν. Ἀφορία εἰς τὸν ἐλαιῶνα τῆς μικρᾶς νήσου, ὅπου κατῴκει ἡ θεία - Ἀχιτίσα. Ἀφορία εἰς τὰς ἀμπέλους καὶ εἰς τοὺς ἀραβοσίτους, ἀφορία σχεδὸν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κούμαρα, ἀφορία πανταχοῦ.

Εἶτα, ἐπειδὴ οὐδὲν κακὸν ἔρχεται μόνον, βαρὺς χειμῶν ἐνέσκηψεν εἰς τὰ βορειότερα ἐκεῖνα μέρη. Ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μηνός, χωρὶς σχεδὸν νὰ πνεύση νότος καὶ νὰ πέση βροχὴ, ἤρχισε νὰ χιονίζη. Μόλις ἔπαυεν εἰς νιφετός* καὶ ἤρχιζεν ἄλλος. Ἐνίοτε ἔπνεε ξηρὸς βορρᾶς, σφίγγων ἔτι μᾶλλον τὰ χιόνια, τὰ ὁποῖα δὲν ἔλιωναν εἰς τὰ βουνά. « Ἐπερίμεναν ἄλλα ».

Ἡ γραῖα μόλις εἶχε προλάβει νὰ μεταφέρῃ ἐπὶ τῶν ὤμων της ἀπὸ τῶν φαράγγων καὶ δρυμῶν ἀγκαλίδας τινὰς ξηρῶν ξύλων, ὅσαι μόλις θὰ ἤρκουν διὰ δύο ἑβδομάδας ἢ τρεῖς, καὶ βαρὺς ὁ χειμῶν ἐπέπεσε. Περὶ τὰ μέσα τοῦ Δεκεμβρίου, μόλις ἐπῆλθε μικρὰ διακοπὴ, καὶ δειλαὶ τινες ἀκτίνες ἡλίου ἐπεφάνησαν ἐπιχρυσουσαι τὰς ὑψηλοτέρας στέγας. Ἡ θεία - Ἀχιτίσα ἔτρεξεν εἰς τὰ « ὄρμάνια »*, ἵνα προλάβῃ καὶ εἰσκομίσῃ καυσόξυλά τινα. Τὴν ἐπαύριον ὁ χειμῶν κατέσκηψεν*, ἀγριώτερος. Μέχρι τῶν Χριστουγέννων οὐδεμία ἡμέρα εὐθιός* οὐδεμία γωνία οὐρανοῦ ὄρατὴ, οὐδεμία ἀκτὶς ἡλίου.

Κραταιὸς καὶ βαρύπνοος βορρᾶς, « χιονιστῆς » ἐφύσα κατὰ τὰς

παραμονὰς τῆς ἀγίας ἡμέρας. Αἱ στέγαι τῶν οἰκίῶν ἦσαν κατάφορτοι ἐκ σκληρυνθείσης χιόνος. Τὰ συνήθη παίγνια τῶν ὁδῶν καὶ τὰ χιονοβολήματα ἔπαυσαν. Ὁ χειμὼν ἐκεῖνος δὲν ἦτο φιλοπαίγμων*. Ἐπὶ τῶν κεράμων τῶν στεγῶν ἐκρέμαντο ὡς ὠριμοὶ καρποὶ σπιθαμιαῖα κρύσταλλα, τὰ ὅποια αἱ μάγκαι τῆς γειτονιάς δὲν εἶχον πλέον ὄρεξις νὰ τρώγουν.

Τὴν ἑσπέραν τῆς 23 ὁ Γέρος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸ σχολεῖον περιχαρῆς*, διότι ἀπὸ τῆς αὔριον ἔπαυον τὰ μαθήματα. Πρὶν ξεκρεμάσει τὸν « φύλακα »* ἀπὸ τῆς μασχάλης του, ὁ Γέρος, πεινασμένος, ἤνοιξε τὸ δουλάπι, ἀλλ' οὐδὲ ψωμὸν ἄρτου εὔρεν ἐκεῖ. Ἡ γραῖα εἶχεν ἐξέλθει, ἴσως πρὸς ζήτησιν ἄρτου. Ἡ ἀτυχῆς Πατρῶνα ἐκάθητο ζαρωμένη πλησίον τῆς ἐστίας, ἀλλ' ἡ ἐστία ἦτο σβεστή. Ἐσκάλιζε τὴν στάκτην, νομίζουσα ἐν τῇ παιδικῇ ἀφελείᾳ της (ἦτο μόλις τετραετὲς τὸ πτωχὸν κοράσιον) ὅτι ἡ ἐστία ἔχει πάντοτε τὴν ιδιότητα νὰ θερμαίνει, καὶ ἄς μὴ καίη. Ἄλλ' ἡ στάκτη ἦτο ὑγρά. Σταλαγμοὶ ὕδατος, ἐκ χιόνος τακείσης* ἴσως διὰ τινος λαθραίας καὶ παροδικῆς ἀκτίνος ἡλίου, εἶχον ρεύσει διὰ τῆς καπνοδόχου. Ὁ Γέρος, ὅστις ἦτο ἑπταετῆς μόλις, ἔτοιμος νὰ κλαύσει, διότι δὲν εὔρισκε ψυχίον τι πρὸς κορεσμὸν τῆς πείνης του, ἤνοιξε τὸ μόνον παράθυρον, ἔχον τριῶν σπιθαμῶν μῆκος. Ὁ οἰκίσκος ὄλος, χθαμαλός, ἡμιφάνωτος*, μὲ εἶδος σοφᾶ, εἶχεν ὕψος δύο ἴσως ὀργυιῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς ὀροφῆς.

Ὁ Γέρος ἀνεβίβασε σκαμνίον τι ἐπὶ τοῦ λιθίνου ἐρείσματος* τοῦ παραθύρου, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ σκαμνίου, ἐστηρίχθη διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ τοῦ παραθυροφύλλου, ἀνοικτοῦ, ἐστυλώθη μετὰ τόλμης πρὸς τὴν ὀροφήν, ἀνέτεινε τὴν δεξιὰν καὶ ἀπέσπασεν ἐν κρύσταλλον ἐκ τῶν κοσμοῦντων τοὺς « σταλαγμοὺς »* τῆς στέγης. Ἐρῆχισε νὰ τὸ ἐκμυζᾷ* βραδέως καὶ ἡδονικῶς* καὶ ἔδιδε καὶ εἰς τὴν Πατρῶναν νὰ φάγη. Ἐπειῶν τὰ κακόμοιρα.

Ἡ γραῖα Ἀχτίτσα ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον φέρουσα πρᾶγμά τι τυλιγμένον εἰς τὸν κόλπον της. Ὁ Γέρος, ὅστις ἐγνώριζεν ἐκ τῆς παιδικῆς του πείρας, ὅτι ποτὲ ἄνευ αἰτίας δὲν ἐφούσκωναν οἱ κόλποι τῆς μάμμης του, ἀναπηδήσας ἔτρεξεν εἰς τὸ στήθος της, ἐνέβαλε τὴν χεῖρα καὶ ἀφῆκε κραυγὴν χαρᾶς. Τεμάχιον ἄρτου εἶχεν « οἰκονομήσει » καὶ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἡ καλή, καίτοι ὀλίγον αὔστηρά, μάμμη, τίς οἶδεν* ἀντὶ ποίων ἐξευτελισμῶν καὶ διὰ πόσων ἐκλιπαρήσεων*!

Καὶ τί δὲν ἠθέλεν ὑποστῆ, πρὸ ποίας θυσίας ἠδύνατο νὰ ὀπι-

σθοδρομήσει, διὰ τὴν ἀγάπην τῶν δύο τούτων παιδίων, τὰ ὁποῖα ἦσαν δις παιδία δι' αὐτήν, καθόσον ἦσαν τέκνα τοῦ τέκνου της ! Ἐν τούτοις δὲν ἤθελε νὰ δεικνύη αὐτοῖς μεγάλην ἀδυναμίαν καὶ « ἡμερο μάτι δὲν τοὺς ἔδιδε ». Ἐκάλει τὸν ἄρρενα « Γέρον », διότι εἶχε τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθοῦς γέρου της, τοῦ μακαρίτου μπαρμπα - Μιχαλιοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα τῆς ἐπόνει ν' ἀκούσῃ ἢ νὰ προφέρῃ. Τὸ ταλαίπωρον θῆλυ τὸ ἐκάλει Πατρῶναν θωπευτικῶς, μὴ ἀνεχομένη νὰ ἀκούῃ τὸ Ἄργυρῶ, τὸ ὄνομα τῆς κόρης της, ὅπερ ἐδόθη ὡς κληρονομία εἰς τὸ ὄρφανόν. Πλὴν τοῦ ὑποκορισμοῦ τούτου, οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιδεικτικὴν τρυφερότητα ἀπένεμεν εἰς τὰ δύο πτωχὰ πλάσματα, ἀλλὰ μᾶλλον πρακτικὴν ἀγάπην καὶ προστασίαν.

Ἡ ταλαίπωρος γραῖα ἔστρωσε διὰ τὰ δύο ὄρφανά, ἵνα κοιμηθῶσιν, ἀνεκλίθη καὶ αὐτὴ πλησίον των, τοῖς εἶπε νὰ φυσήσωσιν ὑποκάτω τοῦ σκεπάσματός των διὰ νὰ ζεσταθοῦν, τοῖς ὑπεσχέθη, ψευδομένη, ἀλλ' ἐλπίζουσα νὰ ἐπαληθεύσῃ, ὅτι αὐριον ὁ Χριστὸς θὰ φέρῃ ξύλα καὶ ψωμί καὶ μίαν χύτραν κοχλάζουσαν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἔμεινεν αὐπνος πέραν τοῦ μεσονυκτίου, ἀναλογιζομένη τὴν πικρὰν τύχην της.

Τὸ πρωί, μετὰ τὴν λειτουργίαν (ἦτο παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων), ὁ παπα - Δημήτρης, ὁ ἐνορίτης της, ἐπαρουσιάσθη αἴφνης εἰς τὴν θύραν τοῦ πενιχροῦ * οἰκίσκου.

— Καλῶς τὰ ἐδέχθης, τῆς εἶπε μειδιῶν.

« Καλῶς τὰ ἐδέχθη » αὐτὴ ! Καὶ ἀπὸ ποῖον ἐπερίμενε τίποτε ;

— Ἐλαβα ἓνα γράμμα διὰ σέ, Ἀχτίτσα, προσέθηκεν ὁ ἱερεὺς, τινάσσω τὴν χιόνα ἀπὸ τὸ ράσον του καὶ τὸ σάλι του.

— Ὅριστε, δέσποτα ! Καὶ μακάρι ἔχω τὴ φωτιά, ἐψιθύρισε πρὸς ἑαυτὴν, ἢ τὸ γλυκὸ καὶ τὸ ρακὶ νὰ τὸν φιλέσω ;

Ὁ ἱερεὺς ἀνέβη τὴν τετράβαθμον κλίμακα καὶ ἐλθὼν ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ σκαμνίου. Ἠρεύνησε δὲ εἰς τὸν κόλπον του καὶ ἐξήγαγε μέγαν φάκελον μὲ πολλὰς καὶ ποικίλας σφραγίδας καὶ γραμματόσημα.

— Γράμμα, εἶπες, παπά, ἐπανάλαβεν ἡ Ἀχτίτσα, μόλις τότε ἀρχίσασα νὰ ἐννοῇ τί τῆς ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς.

Ὁ φάκελος, ὃν εἶχεν ἐξαγάγει ἀπὸ τοῦ κόλπου του, ἐφαίνετο ἀνοικτός ἀπὸ τὸ ἐν μέρος.

— Ἀπόψε ἔφθασε τὸ βαπόρι, εἶπεν ὁ ἐφημέριος· ἐμένα μοῦ τὸ ἔφεραν τώρα, μόλις ἔβγαίνα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

Καί ένθεις * τήν χεῖρα ἔσω τοῦ φακέλου ἐξήγαγε διπλωμένον χαρτίον.

— Τό γράμμα εἶναι πρὸς ἐμέ, προσέθηκεν, ἀλλά σέ ἀποβλέπει.

— 'Εμένα; ἐμένα; ἐπανέλαβεν ἔκπληκτος ἡ γραῖα.

'Ο παπα - Δημήτρης ἐξεδίπλωσε τὸ χαρτίον.

— Εἶδεν ὁ Θεὸς τὸν πόνον σου καὶ σοῦ στέλνει μικρὰν βοήθειαν, εἶπεν ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς. 'Ο γιὸς σου σοῦ γράφει ἀπὸ τῆν. 'Αμερικὴν.

— 'Απ' τὴν 'Αμέρικα; 'Ο Γιάννης; 'Ο Γιάννης μὲ θυμήθηκε; ἀνέκραξε περιχαρῆς, ποιοῦσα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἡ γραῖα.

Καὶ εἶτα προσέθηκεν:

— Δόξα σοι ὁ Θεός!

'Ο ἱερεὺς ἔβγαλε τὰ γυαλιά του καὶ ἔδοκίμασε ν' ἀναγνώσῃ.

— Εἶναι κακογραμμένα, κι ἐγὼ δυσκολεύομαι νὰ διαβάσω αὐτὲς τὶς τζίφρες πού ἔβγαλαν τώρα, ἀλλὰ θὰ προσπαθῆσωμεν νὰ βγάλωμεν νόημα.

Καὶ ἤρχισε μετὰ δυσκολίας, καὶ σκοντάπτων συχνά, ν' ἀναγνώσκη:

« Παπα - Δημήτρη, τὸ χέρι σου φιλῶ. Πρῶτον ἐρωτῶ διὰ τὸ αἴσιον κλ. κλ. 'Εγὼ λείπω πολλὰ χρόνια καὶ δὲν ἤξεύρω αὐτοῦ τί γίνονται, οὔτε ἂν ζοῦν ἢ ἀπέθαναν. Εἶμαι εἰς μακρινὸν μέρος, πολὺ βαθιά, εἰς τὸν Παναμαῖν, καὶ δὲν ἔχω καμίαν συγκοινωνίαν μὲ ἄλλους πατριῶτες πού εὐρίσκονται εἰς τὴν 'Αμερικὴν. Πρὸ τριῶν χρόνων ἀντάμωσα τὸν (δεῖνα) καὶ τὸν (δεῖνα), ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔλειπαν χρόνους πολλοὺς καὶ δὲν ἤξευραν τί γίνεται εἰς τὸ σπίτι μας.

«'Εὰν ζῆ ὁ πατέρας ἢ ἡ μητέρα μου, εἶπέ τους νὰ μὲ συγχωρήσουν, διότι διὰ καλὸ πάντα πασχίζει ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰς κακὸ πολλές φορές βγαίνει. 'Εγὼ ἀρρώστησα δυὸ φορές ἀπὸ κακὲς ἀσθένειες τοῦ τόπου ἐδῶ καὶ ἔκαμα πολὺν καιρὸν εἰς τὰ σπιτάλια*. Τὰ ὅ,τι εἶχα καὶ δὲν εἶχα ἐπῆγαν εἰς τὴν ἀσθένειαν καὶ μόλις ἐγλίττωσα τὴν ζωὴν μου. Εἶχα ὑπανδρευθῆ πρὸ δέκα χρόνων κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου ἐδῶ, ἀλλὰ τώρα εἶμαι ἀπόχηρος καὶ ἄλλο καλύτερον δὲν ζητῶ, παρὰ νὰ πιάσω ὀλίγα χρήματα, νὰ ἔλθω εἰς τὴν πατρίδα, ἂν προφθάσω τοὺς γονεῖς μου, νὰ μ' εὐλογήσουν. Καὶ νὰ μὴ ἔχουν παράπονον εἰς ἐμέ, διότι ἔτσι θέλει ὁ Θεὸς καὶ δὲν ἠμποροῦμε ἐμεῖς νὰ πᾶμε κόντρα. Καὶ νὰ μὴ βαρυγνωμοῦν*, διότι, ἂν δὲν εἶναι θέλημα Θεοῦ, δὲν μπορεῖ ἄνθρωπος νὰ προκόψῃ.

»Σοῦ στέλλω ἐσωκλείστως ἐδῶ ἓνα συνάλλαγμα ἐπ' ὀνόματί σου, νὰ ὑπογράψης ἡ ἀγιωσύνη σου καὶ νὰ φροντίσουν νὰ τὸ ἐξαργυρώσουν ὁ πατέρας ἢ ἡ μητέρα, ἐὰν ζοῦν. Καὶ ἂν, ὁ μὴ γένοιτο, εἶναι ἀποθαμμένοι, νὰ τὸ ἐξαργυρώσης ἡ ἀγιωσύνη σου, νὰ δώσης εἰς κανέναν ἀδελφόν μου, ἐὰν εἶναι αὐτοῦ, ἢ εἰς κανένα ἀνίψι μου καὶ εἰς ἄλλα πτωχά. Καὶ νὰ κρατήσῃ καὶ ἡ ἀγιωσύνη σου, ἐὰν οἱ γονεῖς μου εἶναι ἀποθαμμένοι, ἐν μέρος τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ σαρανταλείτουργα...»

Πολλὰ ἔλεγεν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη καὶ ἐν σπουδαίῳ παρέλειπε. Δὲν ἀνέφερε τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων, δι' ὅσα ἦτο ἡ συναλλαγματική. Ὁ παπα - Δημήτρης, παρατηρήσας τὸ πρᾶγμα, ἐξέφερε τὴν εἰκασίαν *, ὅτι ὁ γράψας τὴν ἐπιστολήν, λησμονήσας, νομίζων ὅτι εἶχεν ὀρίσει τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων παραπάνω, ἐνόμισε περιττὸν νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ παρακατιῶν *, διὸ καὶ ἔλεγε « τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ ».

Ἐν τούτοις ἄφατος ἦτο ἡ χαρὰ τῆς Ἀχτίσας, λαβούσης μετὰ τόσα ἔτη εἰδήσεις περὶ τοῦ υἱοῦ της. Ὡς ὑπὸ τέφραν κοιμώμενος ἀπὸ τόσων ἐτῶν ὁ σπινθήρ τῆς μητρικῆς στοργῆς ἀνέθορον * ἐκ τῶν σπλάγχων εἰς τὸ πρόσωπόν της καὶ ἡ γεροντική, ρικνὴ καὶ ἐρρυτιδωμένη * ὄψις της ἠγλαίσθη * μὲ ἀκτίνα νεότητος καὶ καλλονῆς.

Τὰ δύο παιδιὰ, ἂν καὶ δὲν ἠννόουν περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ἰδόντα τὴν χαρὰν τῆς μάμης των, ἤρχισαν νὰ χοροπηδῶσιν.

Ἡ γραῖα Ἀχτίσα, εἰς φοβερὰν διατελουσα ἔνδειαν *, ἔλαβε τὸ παρὰ τοῦ υἱοῦ της ἀποσταλὲν γραμμάτιον, ἐφ' οὗ ἐφαίνοντο γράμματα κόκκινα καὶ μαῦρα, ἄλλα ἔντυπα καὶ ἄλλα χειρόγραφα, ἐξ ὧν δὲν ἠννόει τίποτε οὔτε ὁ γηραιὸς ἐφημέριος οὔτε αὐτὴ, καὶ μετέβη εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ κύρ Μαργαρίτη.

Ὁ κύρ Μαργαρίτης ἐρρόφησε δραγμίδα * ταμπάκου, ἐτίναξε τὴν βράκαν του, ἐφ' ἧς ἐπιπτε πάντοτε μέρος ταμβάκου, κατεβίβασε μέχρι τῶν ὀφρῶν τὴν σκούφιαν του, ἔβαλε τὰ γυαλιά του, καὶ ἤρχισε νὰ ἐξετάζῃ διὰ μακρῶν τὸ γραμμάτιον.

— Ἐρχεται ἀπὸ τὴν Ἀμερική; εἶπε. Σὲ θυμήθηκε, βλέπω ὁ γιὸς σου. Μπράβο, χαίρομαι.

Εἶτα ἐπανάλαβεν :

— Ἐχει τὸν ἀριθμὸν δέκα, ἀλλὰ δὲν ξέρομε τί εἶδους μονέδα νὰ εἶναι, δέκα σελλίνια, δέκα ρούπιες, δέκα κολουάτα ἢ δέκα . . .

Διεκόπη, παρ' ὀλίγον νὰ ἔλεγε « δέκα λίρες ».

Τῇ στιγμή ἑκείνῃ εἰσῆλθε νέον πρόσωπον.

Ἦτον ἔμπορος Συριανός, παρεπιδημῶν * δι' ὑποθέσεις εἰς τὴν μικρὰν νῆσον. Ἄμα εἰσελθὼν, διηυθύνθη μετὰ μεγίστης ἐλευθερίας καὶ θάρρους εἰς τὸ λογιστήριον, ὅπου ἴστατο ὁ κύρ Μαργαρίτης.

— Τί ἔχουμε, κύρ Μαργαρίτη ; Τί εἶν' αὐτό ; εἶπεν, ἰδὼν πρόχειρον ἐπὶ τοῦ λογιστηρίου τὸ γραμμάτιον τῆς πτωχῆς γραΐας.

Καὶ λαβὼν τοῦτο εἰς χεῖρας :

— Συναλλαγματικὴ διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, εἶπε καθαρᾷ τῇ φωνῇ, ποῦ εὐρέθη ἐδῶ ; Κάμνεις καὶ τέτοιες δουλειές, κύρ Μαργαρίτη ;

— Γιὰ δέκα λίρες ! ἐπανέλαβεν ἀυθορμήτως ἡ Ἀχτίτσα, ἀκούσασα εὐκρινῶς τὴν λέξιν.

— Ναί, διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, εἶπε καὶ πάλιν στραφεὶς πρὸς αὐτὴν ὁ Ἑρμουπολίτης. Μήπως εἶναι δικό σου ;

— Μάλιστα !

Ἡ θειά - Ἀχτίτσα, ἐν καταφάσει, ἔλεγε πάντοτε ναί, ἀλλὰ νῦν ἠπόρει καὶ αὐτὴ, πῶς εἶπε « μάλιστα » καὶ ποῦ εὔρε τὴν λέξιν.

— Διὰ δέκα ναπολεόνια θὰ εἶναι ἴσως, εἶπε δάκνων * τὰ χεῖλη ὁ κύρ Μαργαρίτης.

— Σοῦ λέγω διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, ἐπανέλαβε καὶ αὐθις ὁ Συριανὸς ἔμπορος. Παίρνεις ἀπὸ λόγια ;

Καὶ ἔρριψε δεῦτερον μακρὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ γραμματίου.

— Εἶναι σίγουρος παρὰς, ἀρζὰν - κοντάν, σοῦ λέω. Θὰ τὸ ἐξοφλήσης ἢ τὸ ἐξοφλῶ ἀμέσως ;

Καὶ ἔκαμε κίνημα διὰ νὰ ἐξαγάγῃ τὸ χρηματοφυλάκιόν του.

— Μπορεῖ νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς γιὰ ἑννέα λίρες . . . γαλλικές, εἶπε διστάζων ὁ κύρ Μαργαρίτης.

— Γαλλικές ; . . . τὸ παίρνω ἐγὼ διὰ ἑννέα ἀγγλικές.

Καὶ στρέψας ὀπισθεν τὸ φύλλον χάρτου, εἶδε τὴν ὑπογραφὴν, ἣν εἶχε βάλει ὁ ἱερέυς, παρέβαλεν αὐτὴν μετὰ τὸ ὄνομα, τὸ φερόμενον ἐν τῷ κειμένῳ καὶ τὴν εὔρε σύμφωνον, καί, ἀνοίξας τὸ χρηματοφυλάκιόν του, ἐμέτρησεν εἰς τὴν χεῖρα τῆς θειάς Ἀχτίτσας καὶ πρὸ τῶν ἐκθάμβων ὀφθαλμῶν αὐτῆς, ἑννέα στυλπινοτάτας * ἀγγλικὰς λίρας.

Καὶ ἰδοὺ διατὶ ἡ πτωχὴ γραΐα ἐφόρει τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων καινουργῆ « ἄδολην » μανδήλιαν, τὰ δὲ δύο ὀρφανὰ εἶχον καθαρὰ

ὑποκαμισάκια διὰ τὰ ἰσχνὰ μέλη των καὶ θερμὴν ὑπόδεσιν διὰ τοὺς
παγωμένους πόδας των.

« Ἐφημερίς », 1889

Ἄλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Η ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗ

Θεὰ τοῦ πόνου, ταπεινὴ περιᾶς τὰ μονοπάτια,
πού φέρνουν στ' ἄχαρα λημέρια,
κι ἔχεις πλουσία τὴν καρδιά καὶ πρόθυμα τὰ χέρια
κι ἀγγέλου ἀγαθότητα στὰ σπλαχνικά σου μάτια.

Εἶσαι ἡ πλουσιώτερη τῆς γῆς, Ἐλεημοσύνη,
κι ὅταν ἀκόμα φτωχικά τὸ χέρι σου χαρίζη.
Δὲν εἶναι πλούσιος κανεὶς γιὰ ὅσα θησαυρίζει,
ἀλλὰ γιὰ ὅσα μὲ χαρὰ καὶ μὲ ἀγάπη δίνει.

Διαβαίνεις, κι ὁ ἀγέρας σου παρηγοριὰ σκορπίζει,
λουλούδια ὀλόγυρά σου σπέρνεις.
Δίνεις χαρὰ κι ἀνάσταση, καὶ γιὰ μισθὸ σου παίρνεις
δάκρυ, πού σὰν ἀγίασμα τὰ χέρια σου ραντίζει.

Λάμπει ἡ ἐλπίδα ἅμα φανῆς σὲ μάτι ἀπελπισμένο,
τὸ κλάμα γίνεται τραγούδι.
Καὶ ἡ ζωὴ, πού κείτεται σὰ δένδρο μαραμένο.
νιώθει κοντὰ σου ἀνοιξη, πετᾷ γιὰ σὲ λουλούδι.

Μὲς στὴν καλύβη τοῦ φτωχοῦ τὴν πιὸ σκοτεινιασμένη
τὸ φωτεινὸ σου θρόνο στήνεις,
κι ἡ ὄψη σου φεγγοβολᾷ σὰν ἄστρο τῆς γαλήνης
λαμπρότερη μὲς στὴν καρδιά τὴν πιὸ δυστυχησμένη.

Κρύβεσαι, ἀλλ' ἡ χάρη σου σὲ μύριες ὄφες λάμπει,
σ' ἀμέτρητες καρδιὲς μυρίζει.
σὰν λούλουδο, πού ταπεινὸ βαθιὰ στὰ χόρτα ἀνθίζει,
μὰ στὸ γλυκὸ σου ἀνάσασμα μυροβολοῦν οἱ κάμποι.

Τὴ δύναμη σου, ὦ θεά, τὴ μαγεμένη, οὐράνια,
δὲν κτίζεις σὺ μὲ περηφάνια
ἐπάνω εἰς τὰ μάταια τοῦ κόσμου μεγαλεῖα,
τὴ θεμελιώνεις στὴν εὐχὴ καὶ εἰς τὴν εὐλογία.

Οἱ πιὸ ἀδύνατοι τῆς γῆς, ἰδοὺ ἡ δύναμή σου.
Χῆρες, παιδάκια ὄφρανεμένα,
πού τὰ γλυκαίνει ὡσάν τὸ φῶς ἡ μητρικὴ στοργή σου,
σηκώνουνε τὸ θρόνο σου σὲ χέρια εὐλογημένα.

Ἐλεημοσύνη, ταπεινὴ περνᾷ τὴν οἰκουμένη,
κι ἐνῶ τὸ γόνυ ἐμπρός σου κλίνει
καὶ μ' εὐλογίες καὶ μ' εὐχῆς καὶ δάκρυα σὲ ραίνει,
σὺ γονατίζεις σπλαχνικὴ στῆς συμφορᾷς τὴν κλίνη.

'Αριστομένης Προβελέγγιος

ΜΗ ΤΟ ΞΥΠΝΑΤΕ

Ἐνα σκυλάκι εἶχε ἀποκοιμηθῆ γλυκύτατα εἰς τὸν κόλπον τῆς μητέρας του, ἡ ὁποία εἶχε ἐγκατασταθῆ κάποτε εἰς τὴν γωνίαν τῆς γειτονικῆς μάνδρας. Ποῖος ἤξεύρει ὕστερα ἀπὸ ποῖον διωγμὸν !

Αἶφνης τὸ εἶδομεν, εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν τοῦ μακαριωτάτου τῶν ὕπνων, νὰ σαλεύη τὴν οὐρίτσα του, νὰ κινῆ τὰ ποδαράκια του καὶ νὰ ἀφήνη ἀπὸ τὸ στοματάκι του, ὑγρὸν ἀκόμη ἀπὸ τὸ μητρικὸν γάλα, μικρὰ χαρούμενα γαυγίσματα.

Προφανῶς τὸ σκυλάκι ὠνειρεύετο. Ἄλλὰ τί ἡμπορεῖ νὰ ὄνειρεύεται ἕνα σκυλάκι εἰς τὸν κόλπον τῆς μητέρας του. Ὅ,τι ἡμπορεῖ νὰ ὄνειρευθῆ καὶ ἐν ἀνθρώπινον βρέφος. Πάντοτε ἕνα Παράδεισον. Τὰ κακὰ ὄνειρα ἔρχονται ἀργότερον, μαζὶ μὲ τὰς φροντίδας τῆς ζωῆς, διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τοὺς σκύλους.

Ἡ δυστυχισμένη του μητέρα θὰ ἐμάντευε τὸ ὄνειρόν του καὶ θὰ ἐγνώριζε πόσον ἦτο διαφορετικὸν ἀπὸ τὴν ζωὴν της καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἡ ὁποία ἐπερίμενε τὸ τέκνον της, διότι μᾶς ἐκοίταζε μὲ ἱκετευτικὸν βλέμμα, ὡς νὰ μᾶς ἔλεγε :

— Μὴ τὸ ξυπνᾶτε ! . . . Μὴ τὸ ξυπνᾶτε ! . . .

Παῦλος Νιρβάνας

ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥΛΗ

‘Η γιαγιά έτινάχθη επάνω.

— Μπά ! τρομάρα μου ! . .

Αί ρυτίδες, που κατεβαίνουν από τὰ περύγια τῆς μύτης της πρὸς τὸ σαγόνι, διεστάλησαν ἐκπληκτικῶς, εἰς τὰ βαθιά της γαλάζια μάτια, πίσω ἀπὸ τὰ γυαλιὰ τῶν αὐτιῶν ἐζωγραφίσθη ἀνησυχία, ἡ πλάκα τὸ σαπουνὶ τῆς ἔπεσε ἀπὸ τὰ χέρια, ἐπέταξε τὸ ροῦχο πού ἔτριβε στὴ σκάφη κι ἐβγήκε ὡς ἄνεμος ἀπὸ τὴν πόρτα. ‘Ο κόκορας τῆς αὐλῆς, μὲ τὸ λειρὶ πίπτον κουτσαβάκικα, ὡς φέσι ἀσίκη εὐζώνου τῆς φρουρᾶς, καὶ ὅλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροίσου εἰς τὴν οὐρὰν, ἐφαντάσθη ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αἰωνίου ζητήματος τῶν ἀκαθαρσιῶν του καὶ ἐτράπη πάλιν εἰς φυγὴν, μὲ κραυγὴν κινδύνου. Κὸτ - κὸτ - κὸτ - κὸτ ! . . Καθαρὰ παρεξήγησις. Δὲν ἐπρόκειτο τώρα περὶ αὐτοῦ. ‘Η γιαγιά εἶχε ρίξει τὴν ματιά της εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἰσογείου κατοικίας, ὅπου φιγουράρει ὁ παλαιὸς κομὸς, ἡ λάμπα μὲ τὸ θαμπὸ ἀμπαζούρ, τὴ φουρκέττα καὶ τὸ χάρτινο τριαντάφυλλο (δὲν τὴν ἀνάβουν ποτέ, εἶναι ὡς κάτι ἀπιστεύτως πολύτιμον, γιατί τὴν ἔχουν ;) ἐκοίταξε κατόπιν τὴν θέσιν, ὅπου ἔπαιζεν ὁ μικρὸς πρὸ ὀλίγου, καί, ὅταν ἔβγαιεν ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς μάνδρας ἐφώνασε :

— Τὸ παιδί !

Τὰ πάντα ἦσαν πράγματι ἐν τάξει κάτω ἀπὸ τὴν μικρὴ γαζία : τὰ περιέργα χωματένια κάστρα, τὰ παλαιὰ τενεκεδένια κουτιὰ σαρδελεῶν, μιὰ κουβαρίστρα καὶ μάλιστα ἓνα μικρὸ στεφάνι ἀπὸ βαρέλι. ‘Ο Λάκης ὅμως, ὁ τοσοδούλης, ὁ μπόμπιρας, μὲ τὴ μεγάλη ξανθὴ κεφάλα, τὴν πλατσουδερὴ μύτη καὶ τὰ ξυπνα μάτια, εἶχεν ἐξαφανισθῆ.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά. ‘Ο διαβολάκος αὐτός, ἀπὸ τὴν ἡμέραν, πού ἄρχισε νὰ περπατῆ, κατελήφθη κατ’ ἐπανάληψιν ἀπὸ παραφροσύνην τῶν κάτω ἄκρων. ‘Η συνοικία στέλνει ὀπισθὲν του ὀλόκληρον καταδιωκτικὸν ἀπόσπασμα. Τῆς δὲ γιαγιάς, τῆς καημένης, τῆς πηγαίνει τὸ στόμα ἐκάστοτε στὸ αὐτί.

Διότι στὸν κόσμον δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ’ αὐτὸ τὸ παιδάκι. ‘Ο Λάκης, ὁμοίως, δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ’ αὐτὴν. ‘Η μητέρα του, κόρη τῆς γριάς, ἀπέθανεν, ὁ πατέρας του ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην. Καὶ ὁ μικρὸς δὲν ἔχει

άλλα χέρια νὰ τὸν χαϊδέψουν ἀπ' αὐτὰ τ' ἀδύνατα καὶ ὀστεώδη, τὰ ὁποῖα ὄλην τὴν ἡμέρα ξενοπλένουν, γιὰ νὰ τὸν θρέψουν. Ἡ γιαιγιὰ τοῦ χρησιμεύει ὡς πατέρας, ὄχι μόνον ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἄλλην, ὅτι τῆς τραβᾷ τὰ μουστάκια (διότι ἔχει).

Μὲ μίαν λέξιν τὸν λατρεῖ μετὰ τὴν τρυφερότητα ἐκείνην τῆς ζωῆς, ποὺ σβῆνει, πρὸς τὴν ἄλλην, ποὺ μόλις βλαστάνει. "Ἄν ὁ βίος τῆς δὲν εἶναι μαῦρος ὡς κατράμι, τὸ χρεωστεῖ σ' αὐτόν. "Ἐνα χαμόγελο, ἓνα λογάκι δικό του, καὶ ξεχνᾷ ὅλα τὰ πάθη τῆς : τὴν κόρη, ποὺ ἔχασε, τὸ γαμβρό της, τὸν ἄντρα της, τοὺς ἀφόρητους κόπους τοῦ καθημερινοῦ της ἀγῶνος. Τὸν πλένει, τὸν κτενίζει, τὸν ταΐζει, τὸν ντύνει « σὰν πριγκιπόπουλο », τὸν χορεῖ, τὸν τραγουδάει. "Ὅλα γίνονται θωπεῖα πέριξ του.

Καὶ αὐτὸς ὁ ἄθλιος φεύγει. Μὰ γιατί ; Τί τὸν πιάνει ! Ξέρω κι ἐγώ ; Φαντασία : Πίσω ἀπὸ τὴν μάντρα, μετὰ τὴν σκάφη καὶ τὶς αἰώνιες σαπουνάδες, εἶναι ὁ μέγας, ὁ ἀχανὴς κόσμος. Διατηρεῖτε τὰς ἀναμνήσεις τῶν παιδικῶν σας χρόνων ; Ἐνθυμεῖσθε, τί κολοσσαῖον πρᾶγμα σᾶς ἐφαίνετο καὶ τὸ τελευταῖον παλιοσοκάκι ; Καὶ τί ἐκπλήξεις, τί θελκτικά, τί νέα καὶ ἄγνωστα πράγματα ! . . .

Ἄπὸ τὴν ἡμέραν, ποὺ ὁ μικρὸς ἐπρόβαλε τὴν κεφάλαια του ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐλόποτρα εἰς τὸν δρόμον, δὲν ἔχει μαζεμούς ! Ἐννοεῖ νὰ μεταναστεύη. Ἐχει τὸ αἶσθημα δεσμώτου καταδίκου, ὁ ὁποῖος ἄλλην σκέψιν δὲν ἔχει ἀπὸ αὐτὴν· νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῆς φρουρᾶς, γιὰ νὰ δραπετεύσῃ. Ἄρκει νὰ λησμονηθῇ γιὰ μιὰ στιγμὴν ἢ γιαιγιὰ ἐκεῖ, ποὺ ἀνεβοκατεβάζει ρυθμικῶς τοὺς ὤμους ἐπάνω στὴ σκάφη, καὶ ν' ἀρχίσῃ νὰ συλλογίζεται τὰ περασμένα, τὸ μακαρίτη μετὰ τὶς μπότες, τὸν ἀραμπά, ποὺ τοὺς ἔκαναν « κατάσκησιν », τὸ σπιτάκι, ποὺ « ἀποθήκευσαν », κι ὕστερα τὸ πούλησαν, γιὰ νὰ βρῆ ὁ Λάκης καιρὸ - φρτάστ ! . . . νὰ τὸ στρίψῃ.

Τὴ μιὰ φορὰ τὸν ἐπίασαν πέντε δρόμους παρακάτω, ἐν μέσῳ παρέας ἐκ μικροσκοπικῶν, οἱ ὁποῖοι τὸν ἔκαναν ἄλογο.

Ἄλλὰ ὁ φίλος ἐδευτέρωσεν. Αὐτὴ τὴ φορὰ εἶχεν ἀγκυροβολήσῃ ἐνώπιον ἐνὸς ταβλᾶ μετὰ παστέλι. Τὰ τρυφερά του μέλη ἐγνώρισαν τὴν τῶρα τὰ κεντήματα τῆς καρφίτσας.

Ἄλλ' αὐτὴ ἡ τελευταία ἀπόδρασις τοῦ φαίνεται κάπως δικαιολογημένη. Μὰ ἦτο ζωὴ αὐτὴ ; Ἐκεῖ κάτω στὸν ἄλλο δρόμο, στὸ χαρτοπωλεῖο, τί πράγματα, σᾶς παρακαλῶ ! Μιὰ φούσκα τόσο

μεγάλη, πιό μεγάλη κι από τὸ κεφάλι τοῦ Λάκη, γυαλιστερή και πράσινη, γεμάτη, ποιὸς ξέρει μὲ τί, караγκιοζάκια, πού κάνουν τοῦμπες, ἀλογάκια, σιδηρόδρομοι, σάλπιγγες, τούμπανα, στρατιωτάκια κι ἕνας φασουλῆς, πού κλείνει τὰ χέρια του και κτυπάει δυὸ τενεκεδάκια. Κι αὐτὸν, τὸν Λάκη, ὁ ὁποῖος τὰ εἶδε ἀντίπροχθες, πού περάσανε μὲ τὴ γιαγιά, δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ κάνη βῆμα ! Δὲν τὸν ἀφήνουν οὔτε νὰ τὰ ἰδῆ ! Τὸ σκᾶς ἦ δὲν τὸ σκᾶς ;

Ὁ φουκαρὰς συνελήφθη, ἐνῶ ἐχάζευν ἐμπρὸς εἰς αὐτὰ τὰ ἐξαισια πράγματα. Πρὶν βάλουν χέρι ἐπάνω του, ἤρχισε νὰ κλαίη σπαρακτικώτατα. Ἰκέτευε τὴ γιαγιά του νὰ τοῦ τ' ἀγοράσῃ ὅλα. Τὸν ἀπήγαγεν ἐν σιωπῇ, ἐνῶ αὐτὸς κλωτσοῦσε τὸν ἀέρα. Τὰ μάγουλά του και ἡ πλατσουδερή του μυτίτσα ἐμούσκευαν στὰ δάκρυα. Ὁ προὔπολογισμὸς τῆς γιαγιάς δὲν ἀντέχει δυστυχῶς εἰς τὰς πολυτελείας αὐτάς. Ἄλλωστε δὲν ἔχει ἀκόμη πληρωθῆ αὐτὴν τὴν τελευταία πλύση ! Σᾶς παρακαλῶ, ἂν συναντήσετε μεθαῦριο στὸ χέρι τῆς αὐτὸν τὸν ὀρφανούλη στὸ μεγάλο δρόμο μὲ τὰ παιγνίδια, πάρτε του ἕνα φασουλή, ἕνα μεγάλο φασουλή, πού νὰ κλείνη τὰ χέρια. Γιατὶ φοβοῦμαι πολὺ, ὅτι θὰ δώσῃ γι' αὐτὸν ἡ γριούλα τοὺς κόπους μιᾶς ὀλόκληρης μαρτυρικῆς ἐβδομάδος.

Ἐφημερίς « Ἐλευθερον Βῆμα »

Σπῦρος Μελάς

Ο ΒΟΡΙΑΣ ΠΟΥ Τ' ΑΡΝΑΚΙΑ ΠΑΓΩΝΕΙ

Α'

Ἦταν νύχτα. Στὴ στέγη ἐβογοῦσε
ὁ βοριάς, και ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι. . .
Τί μεγάλο κακὸ νὰ ἐμνηοῦσε
ὁ βοριάς πού τ' ἀρνάκια παγώνει ;

Μὲς στὸ σπίτι μιὰ χαροκαμένη,
μιὰ μητέρα ἀπὸ πόνους γεμάτη,
στοῦ παιδιοῦ τῆς τὴν κούνια σκυμμένη.
δέκα νύχτες δὲν ἔκλεισε μάτι.

Εἶχε τρία παιδιὰ πεθαμένα,
ἀγγελούδια λευκὰ σὰν τὸ κρίνο.

Κι ένα μόνο τῆς ἔμεινεν, ένα
καὶ στὸν τάφο κοντὰ ἦταν κι ἐκεῖνο.

Τὸ παιδί της μὲ κλάμα ἐβογοῦσε,
ὡς νὰ ἐζήτη τὸ δόλιο βοήθεια.
Κι ἡ μητέρα σιμά του ἐθρηνοῦσε
μὲ λαχτάρια χτυπώντας τὰ στήθια.

Τὰ γογγύσματα ἐκεῖνα καὶ οἱ θρῆνοι
ἐπληγῶναν βαθιὰ τὴν ψυχὴ μου.
Σύντροφός μου ἡ ταλαίπωρη ἐκείνη,
ἄχ, καὶ τ' ἄρρωστο ἦταν παιδί μου.

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴ στέγη ἐβογοῦσε
ὁ βοριάς, καὶ ψιλὸ ἐπεφτε χιόνι.
*Ἄχ, μεγάλο κακὸ μοῦ ἐμνηοῦσε
ὁ βοριάς πού τ' ἀρνάκια παγώνει.

Β'

Τὸ γιατρὸ καθὼς εἶδε, ἐσηκώθη
σὰν τρελή. "Ὅλοι γύρω ἐσωπαῖναν.
Φλογεροὶ τῆς ψυχῆς της οἱ πόθοι
μὲ τὰ λόγια ἀπ' τὸ στόμα της βγαῖναν.

— "ὦ, κακὸ πού μὲ βρῆκε μεγάλο !
Τὸ παιδί μου, γιατρέ, τὸ παιδί μου. . .
"Ἐνα τό 'χω, δὲ μοῦ 'μεινεν ἄλλο.
Σῶσε τό μου καὶ πάρ' τὴν ψυχὴ μου.

Κι ὁ γιατρός, μὲ τὰ μάτια σκυμμένα,
πολλὴν ὥρα δὲν ἄνοιξε στόμα.
Τέλος πάντων, ἄχ, λόγια χαμένα !
— Μὴ φοβᾶσαι, τῆς εἶπεν, ἀκόμα.

Κι ἐκαμώθη πὼς θέλει νὰ σκύψη
στὸ παιδί καὶ νὰ ἰδῆ τὸ σφυγμὸ του.
"Ἐνα δάκρυ ἐπροσπάθει νὰ κρύψη,
πού κατέβη στ' ὠχρὸ πρόσωπό του.

Στοῦ σπιτιοῦ μας τὴ στέγη ἐβογοῦσε
ὁ βοριάς, καὶ ψιλὸ ἐπέφτε χιόνι.
Ἄχ, μεγάλο κακὸ μᾶς μηνοῦσε
ὁ βοριάς ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει.

Ἡ μητέρα ποτὲ δακρυσμένο
τοῦ γιατροῦ νὰ μὴ νιώση τὸ μάτι,
ὅταν ἔχη βαριά ξαπλωμένο
τὸ παιδί της σὲ πόνου κρεβάτι.

«Τὰ Ἄπκντα», 1859

Γεώργιος Ζαλοκώστας

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

Ὁ μικρὸς κριτῆς, Σπύρος λεγόμενος, ἦταν καὶ δὲν ἦταν δέκα χρόνων, ὅταν γιὰ πρώτη φορά, ἀκολουθώντας τὸ ἀναγκαῖον ἔθιμον τῆς πατρίδος του, ξεκίνησε γιὰ τὴν ξενιτιά, τὴν Κίρκην αὐτὴν τοῦ ἠπειρωτικοῦ κόσμου. Ὁ πατέρας του, ὁ κύρ - Χρῖστος, κριτῆς λεγόμενος ἀπ' ὅλη τὴν ἐπαρχία, γιατί ἦταν πραγματικῶς ὁ δικαστῆς της, τὸν συνόδεψε ὡς τὰ Γιάννενα. Τὴν ὥρα τοῦ ξεχωρισμοῦ, ποὺ ὁ Ρόβας ὁ καρβανάρης εἶχε ἔτοιμα τὰ μουλάρια του καὶ τ' ἄλογά του καὶ φώναξε, σὰν ἄλλος δήμιος: «Τὸ καραβάνι εἶν' ἔτοιμο!», ὅλοι οἱ συγγενῆδες, ποὺ παρακολουθοῦσαν τοὺς ξενιτεμένους τους, τοὺς ξεμονάχιασαν καὶ τοὺς ἔλεγαν τὰ ὕστερα λόγια τοῦ ξεχωρισμοῦ.

Ἦταν καμιά εικοσαριά οἱ ξενιτεμένοι. Ἄλλος εἶχε μάννα, ἄλλος πατέρα, ἄλλος θειὸ ἢ θειά κι ἄλλος μεγαλύτερο ἀδελφὸ ἢ ἀδελφή.

Τί πικρὴ ὥρα, ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ! Ὅλο τὸ αἷμα μαζώνεται στὴν καρδιά, τὸ πρόσωπο σκυθρωπάζει καὶ τὰ μάτια βουρκώνουν ἀπὸ τὰ δάκρυα.

Ὁ καρβανάρης ὁ Ρόβας ἔσχιζε ἀπὸ τὴ μιὰ τὴν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη τὴν πλατύχωρη αὐλὴ τοῦ χανιοῦ κι ἔλεγε: «Τελείωσε γρήγορα, πέρασε ἡ ὥρα».

Πῶς περνοῦν γρήγορα οἱ ὥρες τοῦ ξεχωρισμοῦ! Οἱ καρδιές χτυποῦσαν δυνατώτερα. Τὰ μάτια δάκρυσαν καὶ κάπου ἀκούονταν καὶ ξεφωνητὰ μάνας ἢ ἀδελφῆς. Πῶς περνοῦν γρήγορα οἱ ὥρες

του ξεχωρισμού ! Καί φτερά ἄν εἶχαν, δέν θά περνοῦσαν καί δέν θά 'φευγαν γρηγορώτερα !

Τέλος ὁ καρβανάρης καρβαλίκεψε ἕνα χρυσοκάπουλο μουλάρι καί χτυπώντας το μέ τούς φτερνιστήρες του, πετάχτηκε ἔξω ἀπό τήν ὀρθάνοιχτη θύρα τοῦ χανιοῦ σάν ἀστραπή. Ὅλοι οἱ ξευτεμένοι ἀγκαλιάστηκαν καί φιλήθηκαν μέ τούς δικούς τους καί καρβαλίκεψαν κι αὐτοί μέ μάτια θλωμένα ἀπό δάκρυα τοῦ πόνου τῆς πατρίδας, τοῦ σπιτιοῦ καί τῶν δικῶν τους, κι ἔκαναν τὸ σταυρό τους.

Τὴν ὥρα, πού ὁ Σπύρος δρασκελοῦσε τὴ θύρα τοῦ χανιοῦ, τοῦ φώναξε ὁ πατέρας του μέ παραπονετική φωνή :

— Σπύρο μου, στάσου, νά σοῦ πῶ δυὸ λόγια ἀκόμα. . .

Ὁ Σπύρος σταμάτησε τὸ μουλάρι κι ὁ κύρ Χρῆστος, μαραμένος ἀπὸ τὸν πόνο τοῦ ξεχωρισμοῦ τοῦ πρώτου παιδιοῦ του, καί τοῦ πιὸ ἀγαπημένου ἀπ' ὅλα, τοῦ λέγει :

— Παιδί μου, ἄμα σκαπετήσης τὸ Μέτσοβο, εἶσαι ἢ δέν εἶσαι παιδί μου εἶναι τὸ ἴδιο. Δέν σέ ξέρει κανένας. Ἄλλὰ σὺ νά μὴ λησμονήσης ποτὲ ὅτι εἶσαι παιδί μου. Μακριὰ ἀπὸ ψέμα, κλεψιά καί φονικό ! Καί στὸ βάθος τῆς θάλασσας ἄν βρεθῆς, νά μὴ χάσης τὴν ἐλπίδα σου ἀπὸ τὸ Θεό ! Καί βασιλιάς ἄν γίνης, νά μὴ λησμονήσης τὴν πατρίδα σου. Τ' ἄκουσες, παιδί μου ;

— Τ' ἄκουσα, πατέρα μου !

— Ὡρα καλὴ σου τώρα ! Ὁ Θεὸς κι ἡ εὐχή μου μαζί σου.

Τὸ παιδί χτύπησε τὸ μουλάρι γιὰ νά φτάση τὸ ξεμακρισμένο караβάνι, κι ὁ πατέρας του σωριάστηκε στὸ πεζούλι τοῦ χανιοῦ κι ἄρχισαν νά τρέχουν τὰ μάτια του σάν βρῦσες.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ κύρ - Χρῆστος βρισκότανε στὸ χωριὸ καί δίκαιζε τούς πατριῶτες του πού ἔτρεχαν σ' αὐτὸν νά βροῦν τὸ δίκιο τους, κι ὁ Σπύρος εἶχε σκαπετήσει τὸ Μέτσοβο, κι ὅσους ἀπαντοῦσε στὸ δρόμο κανέναν δὲ γνώριζε κι οὔτε τὸν γνώριζαν !

Τὸ караβάνι τραβοῦσε γιὰ τὴν Πόλη ὅλο τῆς στεριαῖς. Εἴκοσι ἡμέρες χρειάζονταν τότε γιὰ νά πάη κανεὶς ἀπὸ τὰ Γιάννενα στὴν Πόλη, ἄν δέν τύχαινε στὸ δρόμο κανένα ἐμπόδιο. Εἶχαν περάσει δέκα μέρες δρόμο. Πέρασαν τὴ Θεσσαλονίκη, χωρὶς νά τούς τρέξη κανένα κακό. Ἦταν ὅλοι ἀγαπημένοι, ὅλοι μιὰ χαρά, καί περνοῦσαν τὸ δρόμο τους τραγουδώντας καί κουβεντιάζοντας σάν ἀδέλφια.

Ἐκείνη τὴν ἡμέρα μπήκε ὁ πειρασμὸς στὴ μέση. Τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τὸ караβάνι εἶχε πέσει ἡ σακούλα του, μὲ ὅ,τι χρήματα εἶχε, καὶ τὴν εἶχε βρεῖ ἕνας ἄλλος ἀπὸ τοὺς εἴκοσι συνταξιδιώτες καὶ τοῦ τὴν ἔδωκε, κρατώντας τὰ μισὰ γιὰ βρετικά. Ἐκείνος ποὺ εἶχε χάσει τὴν σακούλα γύρευε ἀκέραιο τὸ χρηματικὸ ποσό, ποὺ εἶχε μέσα, κι ἐκεῖνος ποὺ τὴν εἶχε βρεῖ δὲν τὸ ἔδινε, λέγοντας ὅτι εἶχε δικαίωμα νὰ βαστάξῃ τὰ μισὰ γιὰ βρετικά, κι ἀπὸ λόγο σὲ λόγο πιάστηκαν κι ἄρχισαν νὰ χτυπιῶνται στὰ γερά, φωνάζοντας τὸ « βιός μου » ὁ ἕνας, τὸ « δίκιο μου » ὁ ἄλλος. Μπήκαν οἱ ἄλλοι νὰ τοὺς χωρίσουν, ἀλλὰ κι αὐτοὶ χωρίστηκαν σὲ δύο· ἄλλοι μὲ τὸν ἕναν κι ἄλλοι μὲ τὸν ἄλλον. Ἐκείνος ὅπου εἶχε βρεῖ τὴ σακούλα, ἐπέμενε νὰ βαστάῃ τὰ μισὰ, λέγοντας :

— Δικαιοῦμαι νὰ βαστάξω τὰ μισὰ, διότι, ἂν δὲν τὸ φανέρωνα, ὅτι ἦβρα τὴ σακούλα,μποροῦσα νὰ τὰ φάω ὅλα τὰ χρήματα ποὺ εἶχε μέσα.

Ἐκείνος πάλι ποὺ τὴν εἶχε χάσει, ἐπέμενε νὰ τὰ ζητᾷ ὅλα λέγοντας :

— Δὲν δικαιῶσαι νὰ μοῦ βαστάξῃς τὰ μισὰ, διότι δὲν εἴμαστε ἀπ' ἄλλο караβάνι σὺ κι ἀπ' ἄλλο ἐγώ, ἀλλ' εἴμαστε ἀπ' τὸ ἴδιο караβάνι· κι εἴμαστε συντρόφοι, κι ὡς συντρόφοι εἴμαστε ἀδέλφια καὶ ὑποχρεοῦμαστε ὁ ἕνας νὰ βοηθᾷ τὸν ἄλλο, κι ὄχι νὰ κερδίζουμε ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο.

Φιλονικώντας - φιλονικώντας ἔφτασαν σ' ἕνα χάνι, ἡσύχασαν λίγο, ὅσο νὰ φαῖν, κι ἄρχισαν πάλι τὴν φιλονικία.

Ἐδῶκε, πῆρε ὁ Ρόβας ὁ καρβανάρης νὰ τοὺς εἰρηνέψῃ, ἀλλὰ δὲ μπόρεσε· καὶ τὰ δύο μέρη εἶχαν κάποιον δίκιο, τὸ καθένα γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἡ φιλονικία κατέληξε στὰ χέρια καὶ μέσα στὸ μαλιο-τράβηγμα κάποιος εἶπε μὲ πόνον καρδιακό :

— Ἐ, καὶ νὰ ξεφύτρωνες, Θεέ μου, τὸν κριτὴ μας τὸν κύρ Χρῆστο ἐδῶ πέρα ἀπὸ καμιὰ μεριά, πῶς θὰ 'φευγε ὁ τρισκατάρτος ἀπὸ τὴ μέση μας, καὶ πῶς θὰ γένονταν ὅλα μέλι - γάλα.

— Μοῦ ἔρθε μιὰ ἰδέα, εἶπε ἕνας ἄλλος.

— Τί ; τὸν ρώτησαν.

— Τί ; . . . ἔχουμε τὸ παιδί του ἐδῶ τώρα . . .

— Καὶ σὰν τὸ ἔχουμε ;

— Νὰ τὸ βάλωμε στὴ θέση τοῦ πατέρα του . . . κριτὴ !

— Μπρέ ἀλήθεια ! Νὰ τὸ βάλωμε κριτῆ. Ἄν καὶ μικρὸ ἀκόμα, θὰ ξέρη νὰ εἰπῆ κάτι, ὡς παιδί τοῦ κριτῆ μας. Σπύρο ! φώναξε, Σπύρο ! Τί γίνεται ὁ Σπύρος τοῦ κύρ Χρήστου ;

Ὁ Σπύρος δὲν ἀκούοντανε· τὸν εἶχε καταβάλει ὁ κόπος τοῦ δρόμου, κι ἄμα ἔφαγε, ἀκούμπησε στὸν τοῖχο κι ἀποκοιμήθηκε, ἔχοντας προσκέφαλο τὸ δισάκι του, στρωῶμα τῆ βελεντζούλα του καὶ σκέπασμα τὴν κάπα του.

Ἡ πρόταση ν' ἀναθέσουν τὴν κρίση στὸ παιδί εἶχε γίνει δεκτὴ ἀπ' ὅλη τὴ συνοδεία, ὁ Ρόβας ὁμως ἀκούοντας καὶ παίρνοντας τὸ πρᾶγμα γιὰ ἀστεῖο, τοὺς εἶπε :

— Τί λόγια εἶν' αὐτὰ ποὺ λέτε ; Ἄφῃστε τὸ παιδί νὰ κοιμηθῆ. Τί ξέρει αὐτό ;

— Ὅχι ! ὄχι ! ἐφώναξαν πολλοί, πρέπει νὰ ξυπνήσωμε τὸ παιδί.

Τοῦ φώναξαν. Τὸ παιδί ἄνοιξε τὰ μάτια του, κοίταξε γύρω - γύρω καὶ τὸ πῆρε παράπονο.

— Γιατί παραπονιέσαι ; τοῦ εἶπε ὁ Ρόβας.

— Ἐβλεπτα στὸν ὕπνο μου ὅτι ἤμουν στὸ σπῆτι μου μὲ τὸν πατέρα μου καὶ μὲ τ' ἀδελφία μου. . . Μάνα δὲν εἶχα. . .

Καὶ λέγοντας αὐτά, ἄρχισε νὰ κλαίη !

— Μπρέ, κριτῆ ποὺ σοῦ διάλεξαν ! εἶπε μόνος του ὁ καρβανάρης.

— Ξέρεις γιατί σὲ ξυπνοῦμε, Σπύρο ; τοῦ εἶπεν ἓνας ἀπὸ κείνους ποὺ τὸν ξύπνησαν.

— Ποῦ νὰ ξέρω, εἶπεν ὁ Σπύρος, τρίβοντας τὰ μάτια του.

— Σὲ ξυπνήσαμε, γιὰ νὰ μᾶς κάνης κρίση τῆς φιλονικίας.

Τὸ παιδί τὸν κοίταξε μὲ στόμα ἀνοιχτό.

— Μπρέ, τί σᾶς ἔφταιγε τὸ καημένο καὶ τοῦ χαλάσατε τ' ὄνειρο, εἶπε ὁ καρβανάρης.

— Ἄντε, παιδί μου, κρίνε τους, εἶπε ὁ γεροντότερος ταξιδιώτης τοῦ караβανιοῦ, γνωρίζεις τὴν αἰτία. Ἄπ' αὐτοῦ θὰ καταλάβωμε, ἂν θὰ γίνης σὰν τὸν πατέρα σου. . .

Τὸ παιδί καλοκάθισε σταυροπόδι κι εἶπε στοὺς μαλωμένους μὲ ὕφος ἀληθινοῦ κριτῆ :

— Ἐλᾶτε ἐδῶ !

Πῆγαν καὶ οἱ δυὸ μπροστά του μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα.

— Ξέρετε ποῦ εἶμαστε ; τοὺς ρώτησε σοβαρά.

‘Ο καρβανάρης άνοιξε τὰ μάτια του, προσέχοντας ν’ άκούση καλύτερα. Οί μαλωμένοι δὲ μιλοῦσαν.

— Νὰ σᾶς εἰπῶ ποῦ εἴμαστε. Εἴμαστε, κακορίζικοι, δέκα μέρες μακριά ἀπὸ τὸν τόπο μας· εἴμαστε ξένοι, πεντάξενοι ! Δὲ μᾶς γνωρίζει κανένας ἐδῶ γύρα ! ‘Η ξενιτιά μᾶς ἀδερφώνει ὅλους.

‘Ο καρβανάρης ἄρχισε ν’ ἀπορῆ με τῆ νοημοσύνη τοῦ μικροῦ κριτῆ.

— Μπρέ, τὸ παλιόπαιδο ! Αὐτὸ εἶναι σοφό !

— Θέλετε νὰ σᾶς κάνω κρίση ; Τοὺς ρώτησε σοβαρά - σοβαρά.

— Θέλομε, τοῦ ἀπολογήθηκαν, κι ὅσα μᾶς πῆς θ’ ἀκολουθήσωμε. ‘Ετσι κάναμε καὶ μὲ τὸν πατέρα σου. . .

— Γιὰ νὰ σᾶς κάνω τῆ κρίση, πρέπει πρῶτα ν’ ἀγκαλιαστῆτε καὶ νὰ φιληθῆτε, κι ὕστερα νὰ σᾶς κρίνω.

Οἱ δυὸ μαλωμένοι κοίταξαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο περίλυτοι, σὰ νὰ ντρέπονταν νὰ κάνουν ἐκεῖνο ποῦ τοὺς ἔλεγε. Οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸ δισταγμὸ τους, τοὺς φώναξαν :

— Κάνετε ὅπως σᾶς λέγει ὁ κριτής ! Τί καμαρώνετε !

Οἱ μαλωμένοι ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν κλαίοντας.

— Πηγαίνετε τώρα ! εἶπε τὸ παιδί, τελείωσε ἡ κρίση σᾶς !

— Καὶ πῶς τελείωσε ; εἶπαν οἱ πολλοί, ὁ ἕνας κρατάει κι ὁ ἄλλος ἔχει νὰ λάβη.

— Τελείωσε ! εἶπε τὸ παιδί· ἡ διαφορά τους ἦταν τὸ μῖσος. ‘Αφοῦ μπῆκε ἡ ἀγάπη ἀνάμεσά τους, τὸ μῖσος ἔφυγε καὶ τὸ δίκαιο ἔρχεται μόνο του.

Καὶ πραγματικά, ἐκεῖνος ποῦ βαστοῦσε τὰ μισὰ χρήματα, τὰ ‘βγαλε ἀπὸ τὸν κόρφο του καὶ τὰ ‘δωσε στὸν ἄλλο, ποῦ τὰ ζητοῦσε, λέγοντας :

— Πάρ’ τα, ἀδελφέ !

Κι ἐκεῖνος ποῦ τὰ ζητοῦσε τοῦ ἀπολογήθηκε :

— ‘Οχι, ἀδελφέ, ὅλα ! Βάστα τὰ βρετικά σου. Κράτα ὅσα θέλεις, κράτα τα κι ὅλα. . .

— ‘Οχι, ὄχι, εἶναι δικό σου βιό, εἶπε ἐκεῖνος, ποῦ τὰ εἶχε βρεῖ· μακριά ἀπὸ μένα τὸ ἄδικο !

— Πάρ’ τα ! τοῦ ἐφώναξαν οἱ ἄλλοι, ἀφοῦ σοῦ τὰ δίνει ὁ ἄνθρωπος.

Τὰ πῆρε τότε ἐκεῖνος καὶ τὰ ἔβαλε στῆ σακούλα, κι ἀφοῦ τὴν Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

έβαλε στὸν κόρφο του, ξαναγκαλιάστηκε καὶ ξαναφιλήθηκε μὲ τὸν ἀντίθετό του.

— Μπράβο, Σπύρο ! ἐφώναξαν οἱ ἄλλοι, εἶσαι ἀληθινὸ παιδί τοῦ κύρ Χρήστου !

Καὶ πήγαν ὅλοι καὶ τὸ φίλησαν τὸ παιδί καὶ τοῦ εὐχήθηκαν νὰ προκόψῃ.

Ὁ καρβανάρης, πού κορόιδευε πρῶτα τὸ μικρὸ κριτή, τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν φίλησε, λέγοντας :

— Παιδί μου, νὰ μὲ χωρέσης. Ἐγὼ εἶμαι μεγάλος στὰ χρόνια καὶ ἐσύ μεγάλος στὸ νοῦ. Μιὰ μέρα θὰ γίνῃς ἀφέντης.

Καὶ πραγματικὰ ἔζησε καὶ πρόκοψε.

« Διηγήματα τῆς ξενιτιάς », 189⁹

Χρῆστος Χριστοβασίλης

Η ΑΝΙΚΗΤΗ ΕΛΠΙΔΑ

Ἄνημερα τὰ Φῶτα, τὸ δειλινὸ τῆς παραμονῆς τοῦ Ἄι - Γιαννιοῦ, ἡ Μήτηρταϊνα, ὅπως ὄλες τὶς παραμονές τοῦ Ἄι - Γιαννιοῦ, ἔσφαξε μιὰ παχιά καὶ μεγάλη κότα, ἀπὸ τὶς δέκα - δώδεκα κοτοῦλες πού εἶχε, τὴ ζεμάτισε, τὴ μάρησε καὶ τὴν ἔβαλε νὰ βράσῃ. Συγύρισε τὸ σπιτοκάλυβό της, ἔστρωσε στὴ γωνιά τὰ νυφιάτικα της μάλλινα στρωσίδια, ἔδεσε τὴ σκύλα καὶ περίμενε, ὅπως ὄλες τὶς παραμονές, νὰ ῥθῃ ὁ ξενιτεμένος της ὁ Γιάννης, ξημερώνοντας τ' Ἄι - Γιαννιοῦ.

Αὐτὴ ἡ ἱστορία ἐξακολουθοῦσε χρόνια τώρα. Ἦταν ἀκόμα νέα ἡ Μήτηρταϊνα, ὅταν, χήρα, ξεκίνησε τὸ μονάκριβό της, ὁ Γιάννης, γιὰ τὴν ἔρμη ξενιτιά. Δὲν εἶχε ἀκόμα ἄσπρη τρίχα στὰ κατάμαυρα μαλλιά της, ὅταν τὸν φίλησε γιὰ ὑστερὴν φορὰ καὶ τὸν εἶδε ψηλὰ ἀπὸ τὴ ραχοῦλα μὲ δακρυόπνιχτα μάτια νὰ χάνεται στὸ μάρκος τοῦ δρόμου καὶ νὰ γίνεται ἄφαντος.

Χρόνια καὶ χρόνια ἀπὸ τότε ἡ δόλια Μήτηρταϊνα περνοῦσε τὴ ζωὴ της μονάχη στὸ σπιτοκάλυβό της, ἔχοντας γιὰ μόνη συντροφιά τοὺς τέσσερεις τοίχους, τὸ εἰκόνημα, τὴ γωνιά, μιὰ γίδα, μιὰ γάτα καὶ καμιὰ δεκαριά κοτοῦλες μ' ἕναν ὄμορφο πετεινὸ, πού τῆς χρησίμευε κάθε πρῶτῳ σὰν ρολόγι, νὰ τὴν ξυπνᾷ γιὰ ν' ἀνάβῃ τὴ φωτιά

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

της και ν' άρχινα τὸ ἐργόχειρό της : Ρόκα ἢ πλέξιμο ἢ μπάλωμα ἢ γιὰ νὰ πηγαίνει στοὺς λόγγο νὰ κουβαλᾷ ξύλα.

Τὰ νιοπαῖδα τοῦ χωριοῦ πῆγαιναν κι ἔρχονταν στὴν ξενιτιά, ποιοὺ σὲ τρία, ποιοὺ σὲ τέσσερα καὶ ποιοὺ σὲ πέντε χρόνια, τὸ βαρὺ, βαρὺ· ἀλλὰ ὁ Γιάννης τῆς Μῆτραινας οὔτε φαινόταν, οὔτε ἀκούγονταν πουθενά ! Ὁλος ὁ κόσμος τὸν θεωροῦσε χαμένο καὶ ὁ προεστὸς τοῦ χωριοῦ τὸν ξέγραψε ἀπὸ τὸ δεφτέρι του, γιὰ νὰ μὴν πληρώνη ἢ κακομοίρα ἢ Μῆτραινα τοὺς φόρους του. Καὶ ὁμως ἡ Μῆτραινα ἔσκισε τὰ ρούχα της, ἅμα ἔμαθε ὅτι τῆς ξέγραψε ὁ προεστὸς τὸ παιδί της, καὶ πῆγε στοὺς σπῆτι του νὰ παραπονεθῆ :

— Ἄκουὺς ἐκεῖ, ἔλεγε βγαίνοντας ἀπὸ τοῦ προεστοῦ, νὰ μοῦ σβῆση τὸ παιδί μου ! Τί τὸν μέλει αὐτόν, σὰν πληρώνω ἐγώ ;

Εἶχε πάντα τὴν καρδιά της γεμάτη ἐλπίδα καὶ τῆς φαινόταν ὅτι τὸ παιδί της εἶναι γερό καὶ καλά, ὅτι κέρδιζε χρήματα μὲ τὸ σωρό, κι ὅτι βρίσκεται στοὺς δρόμο νὰ ἔρχεται. Ζοῦσε ἡ καμμένη μὲ τὸ ἐργατικό, πότε στ' ἀμπέλια καὶ πότε στὰ χωράφια χωριανῶν της, κι ἐνῶ ὁλος ὁ κόσμος τὴν συμπονοῦσε, αὐτὴ δὲν τὸ βανε κάτω, ἀλλὰ ἀπολογοῦταν μὲ θυμό :

— Μὴ σᾶς πέρασε ἡ ἰδέα ὅτι χάθηκε τὸ παιδί μου καὶ δὲ θὰ μοῦ ἔρθῃ ; αὐτὸ ζῆ καὶ βασιλεύει, δόξα σοι ὁ Θεός ! Ἔτσι μοῦ τὸ λέει ἡ ἐλπίδα ποὺ ἔχω μέσα στὴν καρδιά μου !

Κάθε δειλινό, χειμῶνα - καλοκαίρι, ὅταν ἔτρεμε ὁ ἥλιος νὰ βασιλέψῃ, ἄφηνε τὴν ἐργασία της καὶ γνέθοντας πῆγαινε ψηλὰ στὴν ῥαχούλα, στ' ἀγνάντια τοῦ χωριοῦ, κι ἐκεῖ καθόταν κι ἀγνάντευε τὸ δρόμο ὡς μιὰ ὥρα μακριά — ὅσο ἔκοβε τὸ μάτι της — καὶ μὲ ἀνίκητη ἐλπίδα ἀκολουθοῦσε τοὺς διαβάτες ποὺ ἔρχονταν καὶ μονολογοῦσε :

— Νά ! αὐτὸς εἶναι ! Αὐτὸς ὁ καρβαλάρης ! Κοίτα πῶς τρέχει τὸ μουλάρι του ! Καλῶς ὄρισες, παιδί μου !

Καὶ ξεφώνιζε, κι ἀνοίγε τὴν ἀγκαλιά της μ' ἄφατη χαρὰ, καὶ ροβολοῦσε δυὸ - τρία βήματα, ἀλλὰ ὁ καρβαλάρης ἐκεῖνος δὲν ἦταν ὁ Γιάννης τῆς Μῆτραινας, οὔτε καν χωριανός της, γιατί ἅμα πλησίαζε πρὸς τὸ χωριό, ἔπαιρνε τὸν ἄλλο δρόμο, τραβώντας γιὰ ξένο χωριό. Κι ἡ Μῆτραινα, χαρωπὴ-χαρωπὴ, ἔπαιρνε κοντὰ μὲ τὸ βλέμμα της ἄλλον καρβαλάρη διαβάτη γιὰ τὸ Γιάννη της, ὅσο ποὺ κι αὐτὸς ἔπαιρνε ἄλλο δρόμο. Καὶ δὲν ἔφευγε ἀπὸ τὴν ῥαχούλα, παρὰ ὅταν

ἄρχιζε· νὰ χύνεται τὸ σκοτάδι ἐπάνω στὴ γῆ. Τότε γύριζε στὸ σπιτοκάλυβό της γελαστή καὶ χαρωπὴ, ὅπως πάντα, μὲ τὴν καρδιά της γεμάτῃ ἐλπίδα, κουνώντας τὸ κεφάλι της καὶ λέγοντας :

— Ποιὸς ξέρει τὸ μοναχό μου, ποῦ νὰ νυχτώθηκε ! Δὲν τὸν ἄφησε ἡ κούραση τοῦ δρόμου νὰ φθάση ἀπόψε ! Κι αὔριο ἡμέρα τοῦ Θεοῦ ξημερώνει ! Αὔριο ἔρχεται.

Αὐτὴ ἡ δουλειὰ ἐξακολούθησε χρόνια καὶ χρόνια. Ἡ ἐλπίδα φώλιαζε βαθιὰ στὰ φυλλοκάρδια τῆς Μήτηραινας. Καὶ τίποτε δὲ μποροῦσε νὰ τὴ διώξη ἀπὸ κεῖ μέσα. "Ὅταν δούλευε μὲ τὴν ἐργατιά, αὐτὴ ἔσερνε πάντα τὸ τραγούδι καὶ τραγουδοῦσε ὅλο τραγούδια γιὰ τὸν ξενιτεμένο τὸ γιό της, ποῦ πάντα ἐρχόταν καὶ ποτὲ δὲ φαινόταν !

"Ὅλος ὁ κόσμος, ἄντρες καὶ γυναῖκες, τὴν ψυχοπονοῦσαν τὴν καημένη τὴ Μήτηραινα κι ἔλεγαν μέσα τους :

— 'Ὁ Θεὸς νὰ τῆς αὐξαινή τὴν ἐλπίδα τῆς ὄρφανῆς !

"Ἐτσι περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ ἡ Μήτηραινα ἐξακολουθοῦσε νὰ ἐλπίζει, κι ὅλο νὰ ἐλπίζει. Κάθε βράδυ περίμενε τὸ Γιάννη της καὶ κάθε βράδυ ξενυχτοῦσε ἔρημη καὶ μονάχη στὸ σπιτοκάλυβό της, χωρὶς ν' ἀδημονῆ, χωρὶς ν' ἀπελπίζεται.

Εἶχε χάσει τὸ λογαριασμό πόσα χρόνια εἶχε ὁ Γιάννης της στὰ ξένα. Δὲ θυμόταν πόσα χρόνια τῆς βάραιναν τὴ ράχη, κι ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ ξεκίνησε τὸ μονάκριβό της, εἶχε σκεπάσει τὸν καθρέφτη της, ποῦ εἶχε κρεμασμένο δεξιά στὴν πόρτα της, καὶ ἀπὸ τότε δὲν εἶχε δεῖ τὸ πρόσωπό της ! Τὰ μαλλιά της εἶχαν ἀσπρίσει ὅλα, τὸ πρόσωπό της εἶχε ζαρῶσει, ἡ ράχη της εἶχε κυρτώσει, κι αὐτὴ δὲν τὸ γνῶριζε !

"Ἄν κάθε δειλινὸ ἔβγαινε στ' ἀγνάντια ἡ Μήτηραινα γιὰ νὰ ἰδῆ τὸ παιδί της νὰ ἔρχεται, ὅμως οὔτε φαί ἐτοίμαζε, οὔτε ἔστρωνε, οὔτε τὴ σκύλα ἔδενε, γιὰ νὰ μὴν ἀλυχτᾷ τοὺς χωριανούς. Μόνο τὴν παρμονὴ τοῦ 'Αι - Γιαννιοῦ ἔκανε αὐτὴ τὴ δουλειά.

Τὸ εἶχε κομποδεμένο ἐκείνη τὴν ἡμέρα ὅτι θὰ ἐρχόταν ὁ Γιάννης της χωρὶς ἄλλο, ξημερώνοντας ἡ γιορτὴ του. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν παρμονή, χωρὶς νὰ βγῆ καθόλου στ' ἀγνάντια, ἔσφαζε τὴν παχύτερὴ της κότα, τὴ ζεματοῦσε, τὴ μαδοῦσε καὶ τὴν ἔβανε νὰ βράση, σκούπιζε τὸ σπίτι καλὰ - καλὰ, ἔστρωνε καθαρὰ κι ἔδενε τὴ σκύλα γιὰ

νά 'ναι όλα έτοιμα τὸ πρωὶ καὶ νὰ μὴν ἔχη ἄλλη δουλειά, παρὰ νὰ πάη μόνο στὴν ἐκκλησιά κι οὐδ' ἄλλο, κι οὐδ' ἄλλο.

Τόσοι 'Αι - Γιάννηδες πέρασαν καρτέρι καὶ καρτέρι, πού μποροῦσαν νὰ κάμουν ἀκέριο μῆνα, κι ὁ Γιάννης τῆς Μήτηρταινας δὲ φαινόταν ! Τί νὰ εἶχε γίνει ὁ Γιάννης ! Χωρὶς ἄλλο θὰ ἔλιωσαν τὰ κόκαλά του κάτω ἀπὸ τὸ μαῦρο μνημα, χωρὶς κερὶ, χωρὶς λιβάνι, χωρὶς τρισάγιο, χωρὶς λουλούδια, χωρὶς δάκρυα !

'Αλλὰ ποῦ περνοῦσαν αὐτὰ ἀπὸ τὸ νοῦ τῆς Μήτηρταινας !

"Όταν ἔβρασε καλὰ ἡ κότα, εἶχε βασιλέψει ὁ ἥλιος. Τότε ἡ Μήτηρταινα τὴν ἔβγαλε ἀπὸ τὴ φωτιά, τὴν ἀπόθεσε ψηλὰ κι ὕστερα ἔκαμε τὸ σταυρὸ τῆς ἐμπρὸς στὸ εἰκόνισμα, παρακαλώντας τὴν Παναγία καὶ τὸν 'Αι - Γιάννη νὰ τῆς φέρουν τὸ παιδί τῆς γερό καὶ καλὰ ἀπὸ τὰ ξένα. Χάλασε καὶ σκέπασε τὴ φωτιά, ἔσβησε τὸ λυχνάρι καὶ πλάγιασε νὰ κοιμηθῆ, γιατί ἦταν περασμένη ἡ ὥρα.

Τὰ πρόσφορα τὰ εἶχε ἔτοιμα ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ Σταυροῦ. Τὸ βαθὺ πρωί, νύχτα ἀκόμη, πρὶν λαλήσουν οἱ πετεινοί, ἅμα ἄκουσε τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησίας, σηκώθηκε, νίφτηκε, ἄναψε τὸ καντήλι στὸ εἰκόνισμα, ἔκανε τὸ σταυρὸ τῆς κι ἄναψε τὴ φωτιά. Ἔφτιασε τρία τέσσερα κερὶά, γέμισε τὸ ροὶ τῆς λάδι, πῆρε τὸ πρόσφορό τῆς καὶ κίνησε γιὰ τὴν ἐκκλησία.

Ξεκινώντας ἔκλεισε πίσω τῆς τὴν πόρτα μόνο μὲ τὸ μάνταλο, γιὰ νὰ μπορέση νὰ μπῆ μέσα μονάχο του τὸ ξενιτεμένο τῆς παιδί. Ἦταν τόσο βέβαιη ὅτι θὰ ἐρχόταν χωρὶς ἄλλο ὁ Γιάννης τῆς ἐκεῖνο τὸ πρωί !

Στὴν ἐκκλησία κάθισε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς λειτουργίας ὡς τὸ τέλος καί, ὅπως συνήθιζε πάντα, πῆγε στὴν πύλη τοῦ ἱεροῦ πρώτη - πρώτη, γιὰ νὰ πάρη ἀντίδωρο πρωτύτερα ἀπ' ὄλο τὸ ἄλλο χωρὶο καὶ νὰ πάη γρήγορα στὸ σπιτί τῆς, νὰ δεχτῆ τὸ παιδί τῆς, πού ἐρχόταν ἀπὸ τὴν ξενιτιά.

"Ἔτσι ἔκανε πάντα, κι ὁ παπάς, πού ἤξερε αὐτὴ τὴν ἀδυναμία τῆς, τῆς ἔδινε ἀντίδωρο πρῶτα ἀπ' ὄλους· κι αὐτὴ παίρνοντας τ' ἀντίδωρο βγῆκε τρεχάτη ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, κρατώντας στὸ χέρι τὸ ἀδειανὸ ροὶ, καὶ τράβηξε ἴσια γιὰ τὸ σπιτικοκάλυβό τῆς.

Δὲν εἶχε φέξει καλὰ ὅταν γύριζε, κι ἡ συννεφιά ἡ βαριά, πού κρεμόταν στὸν αἰθέρα, ἔκανε τὸν οὐρανὸ μαῦρο καὶ φοβερό. Ὁ ἀνεμος φυσοῦσε δυνατὰ κι ἡ Μήτηρταινα ἔτρεχε γρήγορα πατώντας

ὅπως τύχαινε μέσα στις λάσπες γιὰ νὰ φτάση τὸ γρηγορότερο στὸ σπιτοκάλυβό της καὶ νὰ σφίξη στὴν ἀγκαλιά της τὸ παιδί της.

Μπαίνοντας στὴν αὐλὴ κοίταξε ὀλόγυρα, γιὰ νὰ ἰδῆ ἂν εἶναι κανένα μουλάρι, καὶ μὴ βλέποντας τίποτε ἀπόθεσε κάπου τὸ ροῖ της, βγῆκε στὸ δρόμο καὶ τράβηξε ἴσια κατὰ τ' ἀγνάντια. Καὶ ἄμα ἔφτασε στὴ μεριά πού εἶχε χωριστῆ μὲ τὸ Γιάννη της, φώναξε μὲ μεγάλη φωνή :

— Γιάννη η η η ! Γιάννη, οὔσου !

— Ὅριστεεε ! ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ ἀπὸ μακριά.

— Χτύπα γρήγορα, παιδάκι μου, γιατί σ' ἔφαγε τὸ κρῦο. Τοῦ ἀπολογήθηκε ἡ Μήτηρνα.

Σὲ λίγο τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλარიοῦ ἀκουγόταν ξαστερώτερα, ἀλλὰ ἡ Μήτηρνα δὲν τὸ κουνούσε ἀπὸ ἐκείνη τὴ μεριά.

Τὸν περίμενε ἐκεῖ τὸ Γιάννη της, ὥσπου ἦρθε.

— Παιδάκι μου ! Ψυχούλα μου !

— Μανούλα μου ! Ποιὸς σοῦ πῆρε τὰ συχαρίκια καὶ βγῆκες τέτοια ὦρα ἐδῶ νὰ μὲ καρτερῆς ;

— Ἡ ἐλπίδα μου, ψυχούλα μου ! Ἡ ἀνίκητη ἐλπίδα μου, πού φώλιασε μέσα ἐδῶ, στὴν καρδιά μου βαθιά !

Ὁ Γιάννης κατέβηκε ἀπὸ τὸ μουλάρι, ἡ Μήτηρνα ἀνοίξε τὴν ἀγκαλιά καὶ μάνα καὶ παιδί ἐγιναν ἓνα ἀπὸ τὸ σφιχταγκάλιασμα. Ἐκεῖ, στὴν ἴδια τὴ μεριά, πού ἀγκαλιάστηκαν καὶ φίληθηκαν μάνα καὶ παιδί τὸ πικρὸ ἀγκάλιασμα καὶ φίλημα τοῦ χωρισμοῦ, ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια, ἐκεῖ, στὴν ἴδια τὴ μεριά, πάλι μάνα καὶ παιδί ξαναφίλιόνταν καὶ ξαναγκαλιάζονταν τὸ χαρμόσυνο φίλημα κι ἀγκάλιασμα τοῦ ἔρχομοῦ.

Κι ἔτσι ἀγκαλιασμένοι ἔφτασαν στὸ σπιτοκάλυβο.

Μιὰ βαριά τουφεκιά ἔπεσε στὸν αὐλόγυρο τῆς Μήτηρνας, πού βρόντησε ὅλο τὸ χωριό.

Ἡ χαρὰ τῆς Μήτηρνας οὔτε γράφεται οὔτε μολογιέται !

Πρῶτη φορὰ ἀφότου ξενιτεύτηκε ὁ Γιάννης, θρονιαζόταν ἡ χαρὰ στὸ ταπεινὸ σπιτοκάλυβο τῆς Μήτηρνας.

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΥ

.. Εἶν' ἓνα μικρό, φτωχὸ σπιτάκι,
λάμπει ὁ ἥλιος πάνου του χρυσός·
κάθε χαρωπὸ παραθυράκι
στ' ἄσπρο μου γενέθλιο σπιτάκι
τό 'χει ζῶσει πράσινος κισσός.

Δυὸ μορφές κεῖ μέσ' ἀγαπημένες
— ἓνας γέρος τώρα καὶ μιὰ γριά —
κάθονται σκυφτές καὶ λυπημένες,
δυὸ μορφές γλυκές, ἀγαπημένες,
γιὰ τὸ γιό τους ποὺ 'φυγε μακριά.

Πότε θά 'ρθης, μέρα εὐλογημένη,
νὰ ριχτῶ τρελὸς στὴν ἀγκαλιὰ
τῶν γλυκῶν γονιῶν μου, ποὺ κλαμένο
μὲ χαρὰ στὰ μάτια τους χυμένη,
δὲ θά μὲ χορταίνουν στὰ φιλιὰ!

Περιοδ. « Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων », 1905

Νικόλαος Χατζιδάκης

Ο ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΣ

Σὰν πῆγε στὴν Ἀμερική,
ἐγύριζεν ὁ νοῦς του πίσω
καθημερινὴ καὶ Κυριακή.

Σὰν ἀρχίζε νὰ γράψη γράμμα,
« καλή μου μάνα κι ἀδελφή », —
ἐκεῖ τὸν ἔπιανε τὸ κλάμα.

Ἐπέρασε καιρὸς πολὺς,
στὰ ξένα ἀσπρίσαν τὰ μαλλιά του,
γυρίζει πίσω παραλῆς.

Τὰ πλοῦτη του εἶναι περισσά.
Ἐφερε γοῦνες καὶ ρολόγια,
ἔχει τὰ δόντια του χρυσά.

Πηγαίνει στο σπιτάκι του ἴσια.
 Ἡ μάνα του ; . . . ἡ ἀδελφή ;
 Εἶναι κι οἱ δυὸ στὰ κυπαρίσσια.

Ἄς ξαναζοῦσαν μιὰ βραδιά
 — κι ἄς ἦτανε καί στ' ὄνειρό του ! —
 Θά'δινε ὀλάκερο τὸ βιό του !

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

Η ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ

Ἦταν Γενάρης μήνας, καρδιά τοῦ χειμῶνα. Μέσα στο σπίτι ζέστα καὶ λαμπρή, χοντροκάρβουνη καὶ κουτσουροθρεμένη φωτιά κι ἔξω φριχτὸ σκοτάδι κι ἄγριο ἀνεμόβροχο, πού ξερρίζωνε δέντρα. Χαρὰ σὲ κείνον πού ἦταν μέσα, κι ἄς ἦταν καὶ γύφτος, κι ἀλίμονο σὲ κείνον, πού ἦταν ἔξω,* κι ἄς ἦταν καὶ βασιλιάς !

Τὸ σπίτι πού φέρομε στὴ διήγηση μας, ἦταν τὸ πρωτόσπιτο τοῦ χωριοῦ. Αὐτὸ δεχόταν τοὺς ξένους κι ἀγνώστους, ἐνῶ τ' ἄλλα τὰ σπίτια δεχόταν τοὺς γνώριμους μόνον. Ἐνας γέρος, ὁ γερο-Δῆμος, ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σπιτιοῦ, ὁ νοικοκύρης, κι ἡ Γιώργαινα ἡ νύφη του, ἡ νοικοκυρά. Πέντε ἀγρόνια του, δύο ἀρσενικά καὶ τρία θηλυκά, ἀποτελοῦσαν τὴ φυτεία τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ γιὸς τοῦ γέρου, ἄντρας τῆς χήρας καὶ πατέρας τῶν παιδιῶν, εἶχε σκοτωθῆ ἀδίκῃ στὰ Γιάννενα ἀπὸ ἓναν τουρκαρβανίτη, Χαμίτ Γκόγκα λεγόμενο, ἀπὸ τὸ Προγονάτι τῆς Λιαπουριάς. Ὑστερα ἀπὸ τὸ φόνο, ὁ φονιάς βγήκε στὰ βουνά.

Ζύγωνε ἡ ὥρα τοῦ δειπνίου. Ὁ ὑπηρέτης ἔκλεισε μὲ πάταγο τὴν αὐλόθυρα, ἀπόλυσε τὰ δυὸ σκυλιὰ ἀπὸ τὶς ἀλυσίδες, ἀνέβηκε τὴ σκάλα καὶ μπαίνοντας ξεκουμπώθηκε κι εἶπε στο γερο - Δῆμο :
 — Κάθισα ὡς αὐτὴ τὴν ὥρα στο Μεσοχώρι καὶ δὲ φάνηκε κανένας ξένος.

— Καλὰ, παιδί μου, εἶπε ὁ γερο - Δῆμος, ἄς στρωθῆ τὸ τραπέζι νὰ δειπνήσουμε, κι ἂν ἔρθῃ κανένας ἀργότερα, ἡ θύρα μας εἶναι γνωστὴ κι ἀνοίγει εὐκολα.

Στὸ πρόσταγμα τοῦ γέρου μπῆκε ἡ ψυχοπαίδα κρατώντας ἓνα μακρὺ τραπέζι καὶ τὸ ἀπόθεσε καταγῆς, βάνοντας τὸ κεφαλο-

τράπεζο πρὸς τὸ μέρος ποὺ καθόταν ὁ γέρος. Σὲ λίγο ὅλη ἡ οἰκογένεια, παιδιά, μάνα καὶ πάππος, δειπνοῦσε.

Δὲν εἶχαν φτάσει ἀκόμη στὴ μέση τοῦ φαγητοῦ, ὅταν τὰ σκυλιὰ τῆς αὐλῆς, ὁ Κοράκης κι ὁ Τραχήλης, ἄρχισαν ν' ἀλυχτοῦν καὶ σὲ λίγο ἀκούστηκε καὶ ποδοβολητὸ ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόπορτα. Τὰ σκυλιὰ ἀκολουθώντας ἀπὸ μέσα τὸ ποδοβολητὸ κι ἀλυχτώντας, ἔφτασαν στὴν αὐλόθυρα, ὅπου εἶχε σταθῆ ἄνθρωπος, κι ἐκεῖ πλέον εἶχαν γίνει θηρία καὶ τὰ δυό, κι ἂν δὲν ἦταν τὰ σανίδια τῆς θύρας, θὰ τὸν κατακομμάτιαζαν.

— "Εβγα στὴν κρέβατα, προστάζει ὁ γέρος τὸν ὑπηρέτη, καὶ ἰδὲ γιατί ἀλυχτοῦν τὰ σκυλιὰ. . . Μοῦ φαίνεται ὅτι κάποιος ξένος εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόθυρα καὶ δὲν τολμάει νὰ χτυπήσει. . .

Ὁ ὑπηρέτης βγήκε ἔξω κι ἀμέσως φώναξε :

— Ποιὸς εἶναι ;

Τὰ σκυλιὰ στὸ ἄκουσμα τῆς φωνῆς ἀνταριάστηκαν περισσότερο καὶ πῶς νὰ μποροῦσαν νὰ τρυπήσουν τὴ θύρα, γιὰ νὰ δείξουν, ὅτι ἐκτελοῦν τὸ καθήκον τους καὶ ὅτι τρῶν τὸ ψωμί μὲ τὸ δίκιο.

— "Ἄνθρωπος εἶμαι, ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ τρεμάμενη ἀπὸ τὸ κρύο, διαβάτης, ἄγνωστος. . .

— Ποῦθε εἶσαι ; ξαναρώτησε ὁ ὑπηρέτης.

— Μακριά, ἀπὸ πολὺ μακριά. . .

— Τοῦρκος εἶσαι ἢ Ρωμιός ;

— Τοῦρκος, ἀπολογήθηκε δειλὰ - δειλὰ ὁ ξένος.

— Νὰ πάρ' ἡ κατάρρα, μουρμούρισε ὁ ὑπηρέτης· τέτοιον καιρὸ καὶ τέτοια ὥρα νὰ σοῦ τύχη καὶ ἀντίχριστος !

Μπαίνοντας μέσα εἶπε περίλυπα στὸ γερο - νοικοκύρη :

— "Ενας ἀντίχριστος !

— Τί σημαίνει ; ἀπολογήθηκε ὁ γερο - Δῆμος, ἄνθρωπος δὲν εἶναι ; Δὲ ζητάει νὰ μπῆ στὸ σπίτι μας ὡς Τοῦρκος ἢ χριστιανός, ἀλλὰ ὡς ἄνθρωπος. Κατέβα ἀμέσως κάτω καὶ δέσε γιὰ μιὰ στιγμή τὰ σκυλιὰ κι ἄνοιξέ του τὴ θύρα, νὰ 'ρθῆ ἐπάνω !

Ὁ ὑπηρέτης, θέλοντας καὶ μὴ, βγήκε ἔξω καὶ σὲ λίγο ὁ ξένος ἔμπαινε μέσα.

— Καληώρα σας, εἶπε, μπαίνοντας μέσα, ἐνῶ τὰ σκυλιὰ τῆς αὐλῆς ἔπιυγαν τὴ φωνὴ του μὲ τ' ἀλυχτήματά τους.

— Καλῶς ὄρισες, τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ γερο - Δῆμος καὶ τοῦ

άπλωσε τὸ χέρι, γιὰ νὰ τὸν χαιρετήσῃ· κάθισε νὰ φῶμε !

Τὰ σκυλιὰ κὸβρονταν στὴν αὐλὴ, ἀλυχτώντας πρὸς τὴ θύρα τοῦ σπιτιοῦ κι ὄχι πρὸς τὴν αὐλόθυρα, ὅπως πρὶν νὰ μπῆ μέσα ὁ ξένος.

Ὁ ξένος κρέμασε τὴν κατάβρεχτη κάππα του, ἔβγαλε τὰ μουσκεμένα τσαρούχια του, ξεζώστηκε τ' ἀρματωμένο σελάχι του καὶ τὸ ἀπόθεσε, τίναξε τὴ φουστάνελα του καὶ κάθισε στὸ πλάγι τοῦ γέρου στὸ τραπέζι κι ἄρχισε νὰ τρώγῃ λέγοντας :

— Καλῶς σᾶς ἠῦρα στὸ σπίτι σας, νὰ ζήσετε, κι ἂν ἔχετε ξενιτεμένο νὰ τὸν καλοδεχθῆτε. . .

— Καλῶς, ὄρισε, τοῦ εἶπε ὁ γέρος· νὰ πᾶς καλὰ στὸ σπίτι σου καὶ νὰ βρῆς καὶ τοὺς δικούς σου καλὰ.

Ὁ τουρκαρβανίτης ἄρχισε νὰ τρώῃ σὰ λιμασμένο θεριό, ἀλλὰ καὶ τ' αὐλόσκυλα περισσότερο ἀλυχτοῦσαν στὴν ἐσωτερικὴ θύρα.

— Μπά, ποὺ νὰ σᾶς μάση λύσσα ! ξεφώνισε ὁ γέρος.

Κι ὕστερα γυρίζοντας πρὸς τὸν ὑπηρέτη τοῦ εἶπε :

— Τί ἔχουν αὐτὰ τὰ σκυλιὰ ἀπόψε καὶ κὸβροντα ἔτσι ; αὐτὰ κάνουν σὰ νὰ μπῆκε λύκος στὸ σπίτι.

Κι ἐπειδὴ ἡ παρομοίωση μποροῦσε νὰ παρθῆ ἀπὸ τὸν ξένο γιὰ προσβολή, τοῦ εἶπε :

— Μὲ συγχωρεῖς, ἀγά μου, δὲν ἐννοῶ τὴν ἀφεντιά σου. . . ὁ λόγος τὸ ἔφερε.

Ἔστερα βγήκε στὴν κρεβάτα κι ἀπὸ τὸν ἐξώστη μάλωσε τὰ σκυλιὰ, γιὰ νὰ σωπάσουν.

Ἄλλὰ ποῦ ν' ἀκούσουν τὰ σκυλιὰ !

Τότε ὁ γέρος κατέβηκε στὴν αὐλὴ μ' ἓνα ραβδί καὶ τὰ χτύπησε καὶ τὰ ἐδίωξε ἀπὸ τὴ θύρα, κι ἔτσι ἔπαψαν ν' ἀλυχτοῦν στὴν ἐσωτερικὴ θύρα, ἀλλὰ κι ἐκεῖ ποὺ πῆγαν, στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς αὐλῆς, ὄλο γκρίνιαζαν.

Δὲ χρειάστηκε νὰ βάλουν ἢ νὰ ἐτοιμάσουν ἄλλο φαγητό· ὅ,τι ἦταν στὸ τραπέζι γιὰ νὰ φάῃ ἡ οἰκογένεια, ἔφαγε καὶ παράφαγε. Ἔστερα ἀπὸ τὸ φαγητό ἡ ψυχοπαῖδα σήκωσε τὸ τραπέζι, ὁ ὑπηρέτης σκούπισε καὶ ἡ νοικοκυρὰ καληνύχτισε καὶ τραβήχτηκε μὲ τὰ παιδιὰ τῆς στὸ δωμάτιό τῆς, κι ἔμειναν γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ γέρος μὲ τὸν ξένο μονάχοι.

Ὁ ξένος εἶπε στὸ γέρο :

— Ἦθελα νὰ μείνωμε μόνοι. . . Ἔχω νὰ σοῦ ξεμυστηρεῦτῶ. . .

Ἐκκρίνοντας αὐτὰ ὁ γερο - νοικοκύρης φώναξε, γιὰ νὰ τὸν ἀκού-
σουν ὁ ὑπὲρτης καὶ ἡ ψυχοπαίδα, ποὺ ἦσαν στὴν κρεβάτα :

— Νὰ μὴ μπῆ κανένας μέσα, χωρὶς νὰ πάρῃ ἄδεια.

Ἐξέτερα γύρισε πρὸς τὸν ξένο καὶ τοῦ εἶπε :

— Τώρα πές μου τὸ μυστικό σου.

— Εἶμαι, ποὺ λές, κακὸς ἄνθρωπος. . .

Εἶμαι φοινιάς !. . . εἶμαι ληστής !

— Φοινιάς καὶ ληστής ; Ἄς εἶσαι ὅ,τι κι ἂν εἶσαι ! Ἡ σκέπη τοῦ
σπιτιοῦ μου εἶναι μικρὸς οὐρανός· σπεπάζει καὶ καλοὺς καὶ κα-
κοὺς.

— Μὲ κυνηγοῦν οἱ παγάνες. . .

— Ἄς σὲ κυνηγοῦν. . .

— Πολέμησα τρεῖς ὥρες. . . Μὲ εἶχαν περικυκλωμένο ἀπὸ τρεῖς
μεριές ὁ στρατός κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά τὸ ποτάμι, ὁ Καλαμαῆς.
Τί νὰ κάμω ; ἐμπρὸς βαθὺ καὶ πίσω ρέμα. Τὸ ἀδιάβατο καὶ θολὸ
ποτάμι ποὺ κυλοῦσε τ' ἄγρια νερά του μ' ἓνα φοβερὸ βουητό,
μοῦ φάνηκε σπλαχνικώτερο καὶ ἡμερώτερο ἀπὸ τ' ἄγρια πρόσωπα
τῶν στρατιωτῶν ποὺ ἤθελαν νὰ μοῦ ἀρπάξουν τὴ ζωὴ. Πῶς νὰ
γλιτώσω ; Κλείω τὰ μάτια μου, καὶ ρίχνομαι μέσα στὸ ποτάμι.
Ἄλλὰ γιὰ τὴν καλὴ μου τύχη κρατήθηκε στὴ διχαλωσιὰ ἐνὸς πλα-
τάνου. Ὁ πλάτανος αὐτὸς εἶχε τὸν κορμό του κούφιο καὶ στὴ στιγμή
χώνομαι μέσα στὴν κουφάλα. Οἱ στρατιῶτες ποὺ μὲ κυνηγοῦσαν
νόμισαν πῶς ἔπεσα ἀληθινὰ στὸ ποτάμι. Ἐμμεῖνα ὅλη τὴν ἡμέρα στὴν
κουφάλα. Ἄμα νύχτωσε, βγήκα ἔξω καὶ τράβηξα σ' ἓνα μαντρί.
Πρωὶ - πρωὶ ἔφυγα, λημέριασα σ' ἓνα σύδεντρο καὶ κατὰ τὸ δειλινὸ
τράβηξα γιὰ δῶ, γιὰ νὰ φάω, νὰ πάρω λίγο ψωμί μαζί μου καὶ
νὰ φύγω. Δὲν μπορῶ νὰ μείνω πολὺ, γιὰ τὸ δικό σου τὸ καλὸ καὶ
γιὰ τὸ δικό μου. Τώρα διάταξε νὰ μοῦ δώσουν ψωμί, νὰ φύγω. . .

Ἐκεῖνη τὴ στιγμή ἀνταριάστηκαν τὰ σκυλιὰ στὴν αὐλὴ κι ὅλα
τὰ σκυλιὰ τοῦ χωριοῦ, καὶ σὲ λίγο τὸ Μεσοχώρι ἀντήχησε ἀπὸ
ποδοβολητὰ καβαλαραίων στρατιωτῶν.

— Ἡ παγὰνα ! φώναξε ὁ ξένος. Ἄν εἶσαι χριστιανὸς καὶ πιστεύης
Θεό, μὴ μὲ προδώσης ! Στὸ Θεὸ καὶ στὰ χέρια σου ! Σὲ τοῦτον τὸν
κόσμο σοῦ παραδίδω τὸ κορμί μου καὶ στὸν ἄλλον θὰ σοῦ τὸ ζητήσω.

— Μὴ φοβᾶσαι, ἀγά μου ! εἶπε ὁ γέρος. Ὅσο ποὺ βρίσκεσαι

κάτω ἀπὸ τὴ στέγη τοῦ σπιτιοῦ μου, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ σὲ ὑπερασπιστῶ καὶ νὰ σὲ φυλάξω. Προτιμῶ νὰ κινδυνέψω μαζὶ σου, παρὰ νὰ σὲ παραδώσω.

Τὰ σκυλιὰ τοῦ χωριοῦ καὶ τοῦ σπιτιοῦ κόβονταν στ' ἀλυχτήματα, κι οἱ Τοῦρκοι στρατιῶτες φώναζαν στὴν ἐξώθυρα. Τὸ σπίτι ἀναστατώθηκε.

Ὁ γέρος λέει στὸν ὑπηρέτη φωναχτὰ :

— Κατέβα κάτω, πιάσέ τὰ σκυλιὰ, κι ἄνοιξε τὶς θύρες, νὰ δοῦμε τί θέλουν οἱ βασιλικοὶ οἱ ἄνθρωποι !

Ἄλλὰ τοῦ λέει κρυφὰ :

— Νὰ μὴ φανερώσης μὲ κανένα τρόπο, ὅτι ὑπάρχει ξένος ἄνθρωπος στὸ σπίτι.

Στὸ τέλος γιὰ νὰ ἐξασφαλιστῆ πλειότερο τοῦ λέει :

— Δὲν εἶναι Τοῦρκος ! Ψέματα μᾶς τὸ εἶπε. Εἶναι χριστιανὸς σὰν κι ἐμᾶς. . . βαφτισμένος. . . Ἄκοῦς ; Χριστιανός !

Ἐνῶ ὁ ὑπηρέτης κατέβαινε στὴν αὐλὴ νὰ πιάσῃ τὰ σκυλιὰ καὶ ν' ἀνοίξῃ τὶς θύρες, ὁ γέρος μὲ τὴ νύφη του ἀνέβασαν τὸν ληστὴ μέσα στὸν καπνοδόχο μὲ ὅλα τὰ πράγματά του. Ὁ καπνοδόχος ἦταν πλατύς κι εἶχε καὶ σκαλοπάτια καὶ καθίστρα. Πρὶν ν' ἀνεβοῦν οἱ στρατιῶτες ἐπάνω, ὁ γέρος εἶχε λάβει τὰ μέτρα, ὥστε νὰ μὴ προδοθῆ ἢ κρυφῶνα τοῦ ξένου του.

Μπαίνοντας ἔπειτα στὸ σπίτι ὁ ἀξιωματικὸς τῆς παγάνας εἶπε στὸ νοικοκύρη :

— Γέρο ! γρήγορα νὰ μοῦ παραδώσης τὸν Χαμίτ Γκόγκα, τὸν ληστὴ, ποὺ ἦρθε στὸ σπίτι σου ἀπόψε, ἂν θέλῃς νὰ μὴν πάθῃς.

Ἄστραπὴ τοῦ ἦρθε τοῦ γέρου, ὅταν ἄκουσε τὸ μισητὸ ὄνομα τοῦ Χαμίτ Γκόγκα, τοῦ φονιά τοῦ γιοῦ του, ποὺ τὸν εἶχε κρυμμένο στὸν καπνοδόχο. Μεγάλος πόλεμος πιάστηκε ἐκεῖνῃ τῇ στιγμῇ μέσα στὴν καρδιά του μεταξὺ τῆς ἔχθρας καὶ τῆς φιλοξενίας.

— Γιατί δὲν ἀπολογίεσαι, ὀρὲ γέρο ; ρώτησε ὁ ἀξιωματικὸς τὸν γερο - Δῆμο.

— Καὶ τί ἀπολογία θέλεις νὰ σοῦ δώσω σ' αὐτὸ πού μὲ ρωτᾷς ; τοῦ ἀπάντησε ὁ γέρος μὲ ἀθυμία. Δὲν ξέρεις ὅτι ὁ Χαμίτ Γκόγκας εἶναι ὁ φονιάς τοῦ παιδιοῦ μου ; Εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔκανε τὴ νύφη μου χήρα, τ' ἀγγόνια μου ὄρφανὰ καὶ ἐμένα χωρὶς παιδί ;

Τόσο τὸν εἶχε πλημμυρίσει ἐκεῖνῃ τῇ στιγμῇ τὸ αἶσθημα τῆς

ἔχθρας, ὥστε λίγο ἔλειψε νὰ τοῦ εἶπῃ : « Ἐλα νὰ σοῦ τὸν παραδώσω τὸν ἀντίχριστο ! ». Ἄλλὰ βαστάχτηκε.

— Καὶ ὅμως ἓνας καταδότης τὸν πῆρε στὸ κοντὸ καὶ τὸν ἔφερε ὡς τὸ σπῆτι σου ! Δὲν εἶναι μιὰ ὥρα. . . εἶπε ὁ ἀξιωματικός.

— Ἄληθεια, ἐδῶ καὶ μιὰν ὥρα ἓνας ἄνθρωπος χτύπησε τὴ θύρα μου κι ἡ θύρα μου ἀνοίξε, ὅπως ἀνοίγει σὲ κάθε ἄνθρωπο, ποῦ τὴ κτυπήσῃ ζητώντας φιλοξενία. Νὰ μὴ μοῦ τὸ χρωστάῃ ὁ Θεὸς νὰ κλείσω τὴ θύρα μου σὲ κείνον ποῦ μοῦ ζητήσῃ ψωμί, νερὸ ἢ στέγη ! Τώρα μοῦ λέτε σεῖς ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἦταν ὁ ἐχθρὸς μου, ὁ φονιάς τοῦ παιδιοῦ μου, ὁ Χαμίτ Γκόγκας ! Ποῦ νὰ τὸ ἤξερα ἐγώ ;

— Ποῦ ἔναι, λοιπόν, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ;

— Κάθισε στὸ τραπέζι μας, ἔφαγε, ἔπινε, μᾶς εὐχήθηκε καλὸ ξημέρωμα. . . κι ἔφυγε !. . .

Ἰδρωσεν ὁ γέρος, ὥσπου νὰ βγάλη τὴν τελευταία λέξη ἀπὸ τὸ στόμα του.

Δάγκασε τὰ χεῖλη του ὁ ἀξιωματικὸς ἀκούοντας τὴν τελευταία λέξη ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ γέρου, ποῦ μάθαινε ἐκείνη τὴ στιγμή ὅτι ἦταν ὁ ἄσπονδος ἐχθρὸς τοῦ ληστοῦ ποῦ κυνηγοῦσε, κι ἤλπιζε πιάνοντάς τον ζωντανὸ ἢ φονεύοντάς τον νὰ προαχθῆ. Δὲν εἶχε κανένα λόγο νὰ μὴ πιστέψῃ τὰ λόγια τοῦ γέρου, πρῶτα γιατί ὁ Χαμίτ Γκόγκα ἦταν Τοῦρκος κι ὁ γέρος χριστιανός, καὶ δεύτερο, τὸ καὶ μεγαλύτερο, ποῦ τόση μεγάλη ἐχθρα βασίλευε ἀνάμεσά τους. Τέλος περιορίστηκε νὰ ρωτήσῃ :

— Καταλάβατε κατὰ ποῦ ἔκανε τουλάχιστο ;

— Αὐτὸ ὁ ὑπὲρ ἔχει νὰ τὸ κατάλαβε κατὰ ποῦ ἔκαμε.

Ρωτοῦν τὸν ὑπὲρ ἔχει, κι αὐτὸς ρυθμίζοντας τὴν διαγωγή του πρὸς τὴν διαγωγή τοῦ ἀφεντικοῦ του ἀποκρίθηκε μὲ φυσικὴ ἀπάθεια :

— Ἐκαμε τὸν κατήφορο κατὰ τὸν ποταμό.

— Ἐχει πολλὴ ὥρα ;

— Ὅση εἶναι ἀπὸ τὴν στιγμή ποῦ ἦρθατε σεῖς, πρόλαβε ν' ἀπαντήσῃ ὁ γέρος.

Ὁ ἀξιωματικὸς νομίζοντας ὅτι βρίσκεται ἀκόμα πολὺ κοντὰ ὁ καταζητούμενος του, καρβάλικεψε καὶ τράβηξε τὸν κατήφορο κατὰ τὸν ποταμό, σέρνοντας μαζί του ὅλους τοὺς στρατιῶτες του.

Φεύγοντας οἱ Τοῦρκοι, γυρίζει ὁ ὑπηρέτης καὶ λείπει τοῦ γέροντος :

— Καὶ τώρα, ἀφεντικό, τί λογιῶν ξεμπερδεμα θὰ κάμωμε τοῦ ἀντίχριστου ποὺ ἔχουμε μέσα στὸ σπίτι μας ;

— Θὰ σοῦ εἰπῶ. Τὸ μόνο μου ὄνειρο κι ἡ μόνη μου εὐχαρίστηση ἦταν νὰ τὸν βρῶ σὲ καμιὰ μεριά καὶ νὰ μοῦ εἰποῦν : Αὐτὸς εἶναι ὁ φονιάς τοῦ παιδιοῦ σου, ὁ Χαμίτ - Γκόγκας ! Καὶ νὰ χυθῶ ἀπάνω του, ἀλλὰ τώρα. . . ἦρθαν ἀνάποδα τὰ πράγματα. Ὁ ἐχθρὸς μου ὁ ἄσπονδος ἔχει προστάτη τὸ σπίτι μου ! Κάθισε στὸ τραπέζι μου, ἔφαγε τὸ ψωμί μου, ἔπινε τὸ νερό μου, ἄκουσε τίς εὐχές μου, κι ἄκουσα τίς δικές του. . . Τί νὰ τοῦ κάμω ; Ἄς τὸ βρῆ ἀπὸ τὸν Θεὸ κι ὄχι ἀπὸ μένα.

— Κι ὡς πότε θὰ τὸν φυλᾶμε μέσα ἐδῶ ;

— Ἄκουσε. Ἐγὼ πηγαίνω μὲ τὴ νύφη μου στὸ δωμάτιο ποὺ κοιμοῦνται τὰ παιδιά, γιὰ νὰ μὴ συναντηθῶ μ' αὐτὸν κι ἀνάφη ἢ ἐχθρα, τὸ μῖσος στὴν καρδιά μου καὶ κάμω ὅ,τι δὲν πρέπει νὰ κάμω, κι ἐσύ πήγαινε στὴν τραπεζαρία, κατέβασέ τον ἀπὸ τὸν καπνοδόχο ποὺ τὸν ἔχω κρυμμένο καὶ βγάλε τὸν ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, δειξε του τὸ δρόμο ποὺ εἶχαν πάρει οἱ στρατιῶτες, κι αὐτὸς ὅποιον δρόμο θελήσῃ ἄς πιάσῃ.

Ὁ ὑπηρέτης τράβηξε γιὰ τὴν τραπεζαρία, μὰ ὁ γέροντος κάτι εἶχε λησμονήσει ἀκόμα, κι ἔκραξε τὸν ὑπηρέτη :

— Γιὰ νὰ σοῦ πῶ. Βάλε του κι ἓνα μεγάλο κομμάτι ψωμί στὸ σακούλι.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ ἔπιασε τὴ νύφη του ἀπὸ τὸ ἓνα χέρι καὶ πῆγαν κι οἱ δυὸ μαζί στὸ δωμάτιο ποὺ κοιμόνταν τὰ ὄρφανά, γιὰ νὰ μὴν ἴδου νὰ περνᾷ ὁ φονιάς τοῦ πατέρα τους, τοῦ ἀνδρός της καὶ τοῦ μοναχογιοῦ του !

Περιοδ. « Πινακοθήκη »

Χρήστος Χριστοβασίλης

ΕΡΓΑΣΙΑ

Εξημερώνει. Αὐγὴ δροσάτη
μὲ τὸ πρῶτο της πουλί,
λὲς καὶ κράζει τὸν ἐργάτη
στὴ φιλόπονη ζωή.

Πρὶν ἀχνίση κάθε ἀστέρι,
 μὲ χαρούμενη καρδιά,
 νέοι, μεσόκοποι καὶ γέροι,
 τρέξετ' ὅλοι στῆ δουλειά.

Πέρα ἐκείθενε οἱ φροντίδες
 ἄς πετάξουνε, καθῶς
 ξαφνιασμένες νυχτερίδες
 ὅπου ἀγνάντεψαν τὸ φῶς.

Μὴ σᾶς εἶναι ὁ ξένος πλοῦτος
 ἐν' ἀγκάθι στὴν καρδιά.
 πέστε ἀζήλευτα : εἶναι τοῦτος
 ἐργασίας κληρονομιά.

Σηκωθῆτε, ἡ γῆ χαρίζει
 μόνον ἄφθονο καρπὸ,
 ἂν ὁ κόπος τὴν ποτίζη
 μ' ἓναν ἰδρωτα συχνό.

Σὰν ἐσᾶς, ἀδέλφια, ἰδρώνει
 κι ὁ σοφὸς, πού μὲ τὸ νοῦ
 κάμπους ἄμετρος ὀργώνει
 γιὰ θροφή τοῦ λογισμοῦ.

Δίχως ἄνεση καὶ σχόλη
 πάντα ὡς ἄξιος δουλευτής,
 τὸ ἀνθρώπου περιβόλι
 σκάφτει, σπέρνει ὁ ποιητής.

Πάντα, ναί, τοῦ τίμιου κόπου
 οἱ γλυκύτατοι καρποὶ
 νά 'ναι οἱ μόνοι, πού τ' ἀνθρώπου
 σῶμα θρέφουν καὶ ψυχὴ.

Ο ΘΕΡΙΣΜΟΣ

Α'

Ἄπο τοὺς σκιεροὺς κλώνους τοὺς ἄδροὺς τῆς δρυὸς κρέμανται γύρω - γύρω σακκίδια μὲ ἄρτον τῶν θεριστῶν καὶ τὰ φλασκιά τοῦ ὕδατος, νὰ μὴ τὰ εὐρίσκη ὁ ἥλιος, τοῦ ὁποῖου αἱ ἀκτίνες φλογίζουσι τὴν τῶρα τὸν θεριστὴν τὸν μῆνα. Τὸ καῦμα, ὅσο προχωρεῖ ἡ ἡμέρα, προβαίνει πύρινον, πυρπολοῦν τὸν ἐργαζόμενον. Οἱ ἀτμοὶ ἀόριστοι, ὡς ἀερόπλεκτοι πέπλοι, θαρρεῖς ὅτι εἶναι καπνὸς πυρκαϊᾶς, ἡ ὁποία βόσκει κάτω ἀπὸ τὰ χρυσᾶ στάχυα καὶ τὴν ὁποῖαν προσπαθεῖ νὰ ἐξανάψη ὁ ἥλιος.

Ὁλος ὁ κάμπος γύρω, πλησίον καὶ μακρὰν, ὀλόχρυσος καὶ μόνον τὰ φύλλα τῆς δρυὸς τῆς ἀδραῆς προσινίζουσι, ἡ ὁποία μονογενὴς καὶ μονάκριβη ἐγείρεται εἰς τὸ μέσον τοῦ κάμπου, τοῦ ὁποῖου ὄλοι αἱ γαῖαι, ἔτοιμοι πρὸς θερισμόν, χρυσοβολοῦσαν ὀλόχρυσοι. Οὔτε ἐν μικρὸν ἀνθύλλιον δὲν ἀπέμεινε πλέον, ἔστω καὶ πρὸς μαρτυρίαν ν' ἀνθῆ καὶ νὰ λέγη ἐκεῖ, ὅτι ὑπῆρξε ποτὲ χλόη μετὰ παχείας ἀνθοβολῆς.

Ὁλοι πλησίον καὶ μακρὰν, ὄλοι τοῦ κάμπου οἱ ἄγροὶ κατακίτρινοι, καὶ μόνον ἡ δρυὶς πρασινίζει, περιφρουοῦσα τὸ καῦμα καὶ τὸν μῆνα τὸν θεριστὴν.

Μόλις ἐχάραξε, τὰ εἶδεν ὁ βοσκὸς χορεύοντα, τὰ εἶδε τραγουδοῦντα τὰ χρυσᾶ στάχυα. Ἐτραγουδοῦσαν τὸ τελευταῖον των ἐωθινὸν καὶ ἐχόρευον τὸν τελευταῖον των χορόν, λυγίζοντα τὴν μέσην των συμφώνως πρὸς τοῦ βορρᾶ τὴν λύραν τὴν ἁρμονικὴν. Ἔσεισαν διὰ τελευταίαν φοράν τὴν ὀλόχρυσον κόμην τῆς ξανθῆς κεφαλῆς των καὶ ἔψαλαν διὰ τελευταίαν φοράν τῶν καρποφόρων ἀγρῶν τὸ ζωηφόρον ᾠσμα.

Ἄπο τὸ ἴδιον μέρος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πρὸ μικροῦ εἰσέδυνεν ἡ κελαδοῦσα αὐρα, ἡ δροσίζουσα τὴν καλάμην τῶν παγκάρπων σταχύων, ἀπὸ τὸ ἴδιον μέρος εἰσδύει τὸ δρέπανον μετ' ὀλίγον καὶ ἀρχίζει νὰ κόπτῃ τὸν στάχυν, νὰ θερίζη τὴν ζωὴν του.

Εἰς μακρὰν γραμμὴν αἱ ζωηραὶ θερίστριαι μὲ τὰ δρέπανα τὰ κοπτερά θερίζουσι καὶ τραγουδοῦν. Μὲ τὴν μανδήλαν των μέχρι

χειλέων, κύπτουσαι μέσα εις τὸ κατάχρυσον χωράφιον, εἰσάγουσι τὸ δρέπανον εἰς τὰ πυκνὰ ὀλόχρυσα στάχυα καὶ προχωροῦν. "Ἄλλαι ἐργάτριαι κατόπιν, ἔχουσαι ἔτοιμα τὰ πλέγματα τοῦ σπάρτου, περιδένουσι τὰ θερισθέντα στάχυα, τὰ ὅποια ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κεῖνται εἰς τὸ μέσον τῆς καλαμιᾶς, βωβὰ καὶ ἀκίνητα εἰς τοὺς καρποφόρους κάμπους, μέλλοντα μετὰ τὸν θάνατόν των νὰ δώσουν ζωὴν εἰς τοὺς ζῶντας.

B'

Κάτω ἀπὸ τὴν δρυὴν ἐκείνην τὴν ἀδρᾶν, ὅπου μόνη πρασινίζει τὸν μῆνα τοῦτον τὸν θεριστὴν, τὸν μῆνα τὸν Ἰουνιον, μέσα εἰς τὴν ὀλόξανθον εἰκόνα τοῦ κάμπου ἑνας - ἑνας τὴν μεσημβριάν συνήχθησαν οἱ θερισταί. Ἐξεκρέμασαν τὰ σακκιδιά των, ἐξεκρέμασαν καὶ τὰ φλασκία των. Ἡ σκιά τῆς δρυὸς εἶναι κατάπυκνος. Αἱ ἀκτῖνες τοῦ φλέγοντος ἡλίου προσπίπτουν εἰς τὰ φυλλόφορτα κλωνάρια, ἀλλ' ἀνίσχυροι νὰ προχωρήσωσιν, ἐπανέρχονται εἰς τὴν καίουσαν ἐστίαν των.

Οἱ θερισταί τρώγοντες βλέπουν μὲ χαρὰν τὰ δεμάτια τῶν σταχύων, τὰ ὅποια κατάκεινται ἐπάνω εἰς τὴν ἀπομείνασαν καλαμιὰν τοῦ ἀγροῦ, ἡ ὅποια στίλβει καὶ λάμπει πρὸς τὸ ἀκτινοβόλημα τοῦ ἡλίου, ὡς πρὸς ἄργυρον. Οἱ θερισταί αὐτοὶ εἶναι καὶ οἱ γεωργοί. Αὐτοὶ εἶναι καὶ οἱ ἀγρόται. Καὶ αἱ γυναῖκες, αἱ θερίστριαι, εἶναι αἱ θυγατέρες καὶ αἱ σύζυγοι.

Οὐδέποτε μισθωτὸς εἰργάστη μὲ τόσην εὐγνωμοσύνην, μὲ ὅσην χαρὰν λιώνουν μέσα εἰς τὴν καῦσιν τὴν ἀφόρητον οἱ θερισταί, θερίζοντες τοὺς ἀγρούς των. Ἔως ὅτου φθάσουν εἰς τὰς χαρμοσύνους αὐτὰς ἡμέρας τοῦ θεριστοῦ, πόσας βροχὰς ἔφαγον κατὰ τὴν σπορὰν καὶ πόσους κινδύνους ἐδοκίμασαν ἀπὸ τῆς βλαστήσεως, μέχρις ὅτου ψηθῆ ὁ ἀναφυεὶς καρπὸς τοῦ στάχυος ! Πόσους φόβους δὲν ἐπροξένησεν εἰς τὴν ἐλπίζουσαν ψυχὴν των ὁ παγετὸς καὶ πόσας θλίψεις τοῦ Μαΐου ὁ λίβας ὁ ἐπίφοβος, ὁ λίβας ὁ θανατηφόρος.

Ἡ τελευταία ὁμως χαρὰ ἔχει τὸ προνόμιον νὰ θάπτη εἰς τὸν τάφον τῆς λήθης ὅλας τὰς προηγηθείσας θλίψεις. Καὶ τώρα, ὅπου οἱ θερισταί τρώγουν τὸν βᾶσανισμένον αὐτὸν ἐκ τοῦ καύσωνος ἄρτον, βλέπουν τὰ δέματα τῶν σταχύων τὰ πολύτιμα καὶ πληροῦνται ἀπὸ χαρμονὴν ἢ ψυχὴν των. Διότι μετ' ὀλίγας ἡμέρας θ' ἄλωνίσουν πρῶτα τὴν κριθήν, θὰ στείλουν τὰ πρωτόλεια εἰς τὸν ὑδρομυλον καὶ θὰ φάγουν τὸν πρῶτον τῆς ἐσοδείας ἄρτον, μοσχοβο-

λοῦντα τὴν ὁσμὴν τῆς ἐργασίας τὴν εὐλογημένην.

Μετὰ τὴν μεσημβρίαν, ἐπαναληφθέντος τοῦ θερισμοῦ, ὅταν ἡ ἡμέρα τσακίση καὶ γύρη πρὸς τὴν δύσιν ὁ ἥλιος κατακόκκινος, ὁ ὁποῖος τόσον βραδυπορεῖ τὸν μῆνα τὸν θεριστὴν, τὸν μῆνα τὸν Ἰούνιον, ὡς νὰ μὴ ἔχη δύσιν, αἱ κόραι τοῦ ἀγρότου, αἱ θυγατέρες αἱ φιλόπονοι, κατὰκοποι σωριάζονται ὡς δεμάτια καὶ αὐταὶ ἐπάνω εἰς τῶν σταχύων τὰ δεμάτια. Τὰ τρυφερὰ χεράκια των ἠτόνησαν πλέον ἀπὸ τὸν θερισμόν, ἐπληγώθησαν ἀπὸ τὰς ἀκάνθας καὶ τὰ βάτα, ἐνῶ οἱ δάκτυλοί των ἐκοκκίνισαν ἀπὸ τὴν σκληρὰν τοῦ δρεπάνου λαβήν.

Καὶ ὁ πατὴρ ὁ γεωργὸς ἐνισχύων τὰς φιλέργους θυγατέρας του, ἀπαριθμεῖ τὰ καλὰ, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπακολουθήσουν ὄλον αὐτὸν τὸν βαρὺν κόπον μεθαύριον, ὅτε στολισμένοι εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνθοφορούσης αὐλῆς τῆς καλύβης των, θὰ τρώγουν τῆς ἀληθινῆς εὐφροσύνης τὸν ἄρτον, τὸν μοσχοβολοῦντα τὴν ἀλησμόνητον εὐωδίαν τοῦ σπιτίσιου ψωμοῦ, τὸν ἄρτον τὸν κρίθινον, ὁ ὁποῖος τόσον τρέφει τῶν ἀγροτῶν τὰ παιδιὰ.

— Μιὰ ζεψιά, Ζωίτσα μου, ἀκόμη καὶ ξεκάνομε τοῦτο τὸ χωράφι. . .
Νὰ ἰδῆς μεθαύριο, Φλωράκι μου, νὰ ἰδῆς κουλούρια ἐφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια. . .

Παροτρύνει ὁ πατὴρ ὁ γεωργὸς τὰς θυγατέρας του, αἱ ὁποῖαι ἐξησθενημένοι ἐκλιναν τὰ κατὰκοπα σώματά των, δεμάτια ζωντανὰ ἐπάνω εἰς τὰ δεμάτια τὰ ἄψυχα τῆς κριθῆς καὶ τοῦ σίτου, μὲ τὰ δρέπανά των γυρμένα κάτω, ὡς νεαρὰ σελήνη εἰς τὴν δύσιν τῆς.

Ὁ ἥλιος κατακόκκινος, ὡς ἀναμμένος δίσκος ἄνθρακος, σπεύδει νὰ κρυφθῆ ὀπίσω ἀπὸ τὰ ὀλόχρυσά τῆς δύσεως νέφη, ἀφήνων τὰς τελευταίας θερμὰς ἀκτῖνάς του εἰς τοὺς θερισμένους ἀγρούς, ἐπάνω εἰς τὴν καλαμιάν, τῶν ὁποίων κεῖνται τὰ δεμάτια τῶν σταχύων βωβὰ καὶ ἀκίνητα, ὡς ἥρωικοὶ νεκροὶ τῆς τιμιωτέρας μάχης.

Πνοαὶ ζεφύρου πνεύσασαι τότε δροσίζουσι τὴν φλεγόμενην γῆν καὶ τοὺς ἀποκαμόντας ζωογονοῦσι θεριστάς. Καὶ εἰς τὰς πνοὰς ἐκείνας τοῦ δροσεροῦ ζεφύρου ἐμψυχώνων ὁ πατὴρ τὰς τρυφεράς του θεριστριάς, τὰ παιδιὰ του, καλεῖ πρὸς ἀναχώρησιν :

— Νὰ ἰδῆς κουλούρια ἐφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια !. . .

« Μὲ τοῦ βοριά τὰ κύματα », 1924

Ἄλεξανδρος Μωραϊτίδης

Σ Τ' Α Λ Ω Ν Ι Α

Στ' άλωνια καλοσάρωτα καί ξεχορταριασμένα,
 θά ξαπλωθοῦν οἱ θημωνιές, ξανθόμαλλες πλεξίδες.
 Τὰ στάχυα τρίβει καί μασᾷ περνώντας ἡ ροκάνα,
 πλατάνι τὸ σαγόνι τῆς, τὰ δόντια τῆς στουρνάρια.
 Τὰ βόδια σέρνουν τὸ θεριὸ ζευγαρωτὰ δεμένα
 καί δαμασμένο τὸ πατᾶ τὰ βόδια κυβερνώντας,
 ὠραία ἀρματοδρόμισσα λαμπαδωτὴ στημένη.

Στὰ χεῖλη τῆς ὁ σάλαγος γλυκόφωνο τραγούδι,
 στὰ χέρια τῆς ἀπόνετο καλάμι εἶν' ἡ βουκέντρα.
 Ὁ νοικοκύρης τοῦ άλωνιοῦ μὲ ἀσκή κρασί στὸ γόνα
 κερνᾷ τοὺς ξένους ποὺ περνοῦν καί κράζει τοὺς γειτόνους.
 Κι ἕνας λυράρης, παίζοντας τυφλὸς τυφλὰ τῆ λύρα,
 μοιράζει εὐχές γιὰ τὴ σοδεῖά κάθε φορὰ ποὺ πίνει.

Κι ἀρχίζει τὸ ξανέμισμα τὶς νύχτες μὲ τ' ἀπόγειο.
 Σύννεφο ἀπ' τὰ ξυλόφτυαρα στὰ οὐράνια ἀναπετώντας
 τ' ἄχυρο φεύγει ἀνάλαφρο, καί τὸ σιτάρι πέφτει
 γύρω στὸ φῶς τῶν φαναριῶν, χρυσὴ ψιχάλα ἀπ' τ' ἄστρα.
 Σωρὸς σιτάρι ἂν καρτερῆ τοῦ μετρητῆ τὰ χέρια,
 πρὶν ἀπ' τὰ χέρια τὸ μετροῦν τὰ πόδια καί τὰ μάτια
 Τὰ πόδια μὲ τὸ πήδημα, μὲ τὴ ματιὰ τὰ μάτια.
 Φτερὸ τοῦ νιοῦ τὸ πήδημα, σοφὴ ἡ ματιὰ τοῦ γέρου.

Ἄβρεχτη καὶ ἄκαγη ἡ σοδεῖά σηκώνεται ἀπ' τ' άλωνι,
 λίβας δὲν τὴν καψάλισε κι ἡ μπόρα δὲν τὴν πῆρε.
 Χρονιάρια τροφοδοτίσσα γεμίζει τὶς κουβέλες.

Γεώργιος Δροσίνης

Τ Ο Ψ Ω Μ Ι

Καλόδεχτο τὸ φόρτωμα ποὺ θά 'ρθῆ ἀπὸ τὸ μύλο,
 πρωτόσταλο, πρωτάλειστο, πρώτη χαρὰ τῆς σκάφης.
 Ζυμώνουν τὰ ἀνασκουμπωτὰ τῆς πρωτονύφης χέρια
 καί πλάθουν τὰ πρωτόπλαστα ψωμιὰ μὲ τὶς παλάμες

μές στὴν καλοπελεκητὴ πινακωτὴ — προικιό της.
Τὸ φούρνο καίει, τεχνίτισσα στὸ φούρνο, ἢ γριὰ κυρούλα,
ξανανιωμένη, ἀφήνοντας τὴ συντροφιά τῆς ρόκας.

Ἦ βραδυνὸ συμμάζεμα στὸ σπιτικό κατώφλι,
καρτέρεμα ἀνυπόμονο τοῦ πυρωμένου φούρνου !
Κι ὦ μέθυσμα ἀπ' τὴ μυρωδιὰ πρώτου ψωμιοῦ, ποὺ ἀχνίζει
κομμένο ἀπὸ τὸ γέροντα παπποῦ χωρὶς μαχαίρι
καὶ μοιρασμένο στὰ παιδιὰ, στὶς νύφες καὶ στ' ἀγγόνια.
Καὶ σύ, θυσία τῶν ταπεινῶν στὴ θεία καλοσύνη,
σημαδεμένο ἀνάμεσα μὲ τοῦ σταυροῦ τὴ βούλα,
καλοπλασμένο πρόσφορο τῆς ἐκκλησιᾶς μεράδι,
ποὺ θὰ κοπῆς τὴν Κυριακὴ μὲς στ' ἀργυρὸ ἀρτοφόρι
καὶ στ' ἅγιο δισκοπότηρο μὲ τὸ κρασί θὰ σμίξης !

Γεώργιος Δροσίνης

ΤΡΥΓΟΣ ΣΤΟ ΜΟΡΙΑ

Ὁ τρύγος εἶναι τὸ μεγαλύτερο πανηγύρι τοῦ Μοριᾶ, τοῦ ἀπέ-
ραντου ἀμπελιοῦ ποὺ ἀπλώνεται στοὺς κάμπους, κατεβαίνει ὡς
τὴν ἄμμο τῶν γραφικῶν κόλπων, ὅπου τὰ κλήματα πίνουν τοὺς
ἀφροὺς τῶν κυμάτων, σκαρφαλώνει στὶς πλαγιὲς τῶν βουνῶν, γκρε-
μίζεται στὶς ρεματιὲς καὶ σκεπάζει μὲ τὴν χαρμόσυνη φυλλωσιά του
καὶ τὴν τελευταία γωνίτσα καλλιεργήσιμης γῆς. Ὁ τρύγος εἶναι τὸ
μεγάλο πανηγύρι μέσα στὸν πράσινο αὐτὸ ὠκεανό. Εἶναι ἡ ἀπο-
θέωσή του.

Στὸν ἀγνὸ κόλπο τῆς φύσεως σκιρτοῦν μόνον τὰ νιάτα. Οἱ
κάμποι, τὰ πλάγια, οἱ ρεματιὲς, οἱ λόφοι ἀρχίζουν ἕνα πρῶτὸ νὰ
ζωντανεύουν, νὰ γελοῦν, νὰ φωνάζουν, νὰ μεθοῦν, νὰ τραγουδοῦν
μ' ἕνα σύνθημα, σὰν νὰ πλημμύρισαν χαρὰ τὰ ἔγκατα τῆς Γῆς καὶ
νὰ ξεχειλίσαν. Κι ἔξαφνα, νὰ ! ξεχύθηκε, σὰν πλατιά βοή. Μὰ πρέπει
νὰ βρεθῆ κανεὶς τὴν ὥρα ποὺ χαράζει, κάτω ἀπὸ τὸ αἰωνόβιο
πλατάνι, κοντὰ στὴν πέτρινη βρύση ποὺ χύνει πεντάκρουνα τὰ
κρύσταλλά της, ἀνάμεσα στὰ διαμαντοστολισμένα πολυτρίχια, γιὰ
νὰ μὴ χάσῃ τίποτε ἀπὸ τὸ βιβλικὸ θέαμα τῆς ἐξόδου τοῦ χωριοῦ

για τὸν τρύγο. Δὲν κλείνει μονάχα τὸ μικρὸ μαγαζάκι τῆς πλατείας. . . Κλείνουν κι ὅλα τὰ σπίτια. Δὲ μένει ψυχή, σχεδὸν οὔτε σκύλος. Τὸ χωριὸ φεύγει « σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ».

Ἐπὶ ἔκει κάτω, στὴν ἄκρη τῶν σταφιδαμπελιῶν, τὰ « λινὰ », μικρὲς κατοικίες, ὑπόστεγα γιὰ τὸ νέο σύστημα, ποὺ ξηραίνουν τὴν σταφίδα στὴ σκιά, ἢ ἀποθηκίσεια γιὰ τὸν καρπὸ καὶ τὸ ἄλωνι. Ἐκεῖ θὰ μείνουν οἱ οἰκογένειες, ὥσπου νὰ μαζευτῆ τελειωτικὰ ἡ σταφίδα.

Ὁ γραφικὸς ἀνθρωποχείμαρρος κυλιέται κατὰ τ' ἀμπέλια, πρὶν ἡ αὐγὴ σκάση ἀκόμη στὴν κορυφογραμμὴ τοῦ Παναχαϊκοῦ. Μπροστὰ ἀπὸ κάθε μικρὸ караβάνι περπατεῖ ἡ μάνα ἢ κι ἡ γιαγιά μ' ἓνα μικρὸ κάτασπρο σύννεφο μαλλὶ στὴ ρόκα τῆς καὶ τὸ ἀδράχτι ἀεικίνητο, γιὰτὶ ἀπὸ τὸ χρόνο ποὺ ὁ καλὸς Θεὸς μᾶς ἔδωσε νὰ ζήσωμε, δὲν πρέπει οὔτε στιγμή νὰ φεύγη στὰ χαμένα. Ὅστερα ἔρχεται ἡ κόρη μὲ τὸ μαντῆλι στὰ πλούσια μαλλιά, μὲ τὰ μανάρια καὶ τὴ γίδα. Κι ὕστερα χύνονται ἀνακατεμένα ὑποζύγια, παιδιὰ, χεροκόφια, πανιὰ γιὰ τὸ σκέπασμα τῆς σταφίδας, σκυλιὰ, φανάρια, κοντάρια, ὅ,τι φανταστήτε. Κι αὐτὸς ὁ χείμαρρος βουίζει καὶ λιανοτραγουδεῖ καὶ συνοδεύεται ἀπὸ ἄρρυθμα γλυκὰ κουδουνίσματα. Εἶναι ζωντανὴ σελίδα ἀπὸ τὴ Βίβλο.

Ὁ ἥλιος δὲν ἔχει στείλει ἀκόμη τὶς πρῶτες ἀχτίδες τοῦ στὸν κάμφο, ὅπου τὰ τρυγομάχαιρα δουλεύουν στὰ κλήματα, τ' ἀλαφρώνουν ἀπὸ τὸ βᾶρος τοῦ καρποῦ. Τὰ δροσόχονδα τσαμπιά πέφτουν ἀπαλὰ στὸ χεροκόφιο. Οἱ λεπτὲς δροσερώτατες φωνούλες τῶν κοριτσιῶν γεμίζουν τὸν ἀέρα, μὲ τὶς στροφὲς τοῦ τραγουδιοῦ.

Ὅταν τὸ τρυγοκόφιο γεμίσει, τότε ἡ κόρη τὸ πετάει ἑλαφρὰ στὸν ὦμο καὶ φεύγει σὰν πέρδικα μέσα ἀπὸ τὸ μονοπάτι, ποὺ σχίζει τ' ἀμπέλι στὰ δύο, γιὰ τὸ ἄλωνι, ὅπου ἄλλα πολλὰ κορίτσια κρεμοῦν μὲ γέλια τὰ τσαμπιά στὰ σύρματα τῆς τζιβιέρας, γιὰ νὰ ξεραθοῦν.

Ἐφημερὶς « Ἀθηναϊκὰ Νέα »

Σπύρος Μελάς

Ο ΤΡΥΓΟΣ

Ὅταν ἀνθίξει ἡ ἀγράμπελη κι ἀπλώνῃ τὰ κλαδιὰ τῆς στὸν σχοῖνο, στὸ χαμόδεντρο, στοῦ πεύκου τὰ κλωνάρια,

στά ρέματα τοῦ ποταμοῦ, στὸν ἐγκρεμὸ τοῦ βράχου,
 κι ἀγέραν, κάμπους καὶ βουνά, τὴν πλάση πέρα ὡς πέρα,
 γιομίζει ἀπὸ μοσχοβολιά μὲ τὸν ἀνασασμὸ της,
 πυκνὸ πυκνὸ κι ὀλόμαυρο μελισσολοὶ πετιέται
 μέσ' ἀπὸ βράχους καὶ κρινιά, μέσ' ἀπὸ ἔρμιες καὶ κήτους,
 καὶ τ' ἄνθη τῆς βοσκολογᾶ καὶ παίρνει τὸν ἀχνὸ τους
 καὶ διαλαλαίει μ' ἕνα βοητὸ τὸν ἀναγαλλιασμὸ του.

Ἔτσι οἱ κοπέλες τοῦ χωριοῦ πετιοῦνται ἀπὸ τὰ σπίτια,
 κι εἰς κάμπους κι εἰς βουνὰ σκορποῦν, κι ὅτ' εἶν' ἀμπέλια τρέχουν
 μὲ τὰ καλάθια τὰ πλεχτὰ καὶ μὲ τὰ βατοκόπια
 καὶ μὲ τραγούδια, μὲ χαρές, ὅταν ἀρχίζει ὁ τρύγος.

Ἄναταράζονται οἱ ἔρμιες, ἀχολογοῦν τ' ἀμπέλια,
 λὲς κι ἀπὸ κάθε πέτρα ὀρθή, λὲς κι ἀπὸ κάθε βάτον
 ὅπου στὸ χόρτο σέρνεται, κόρης κορμὶ φυτρώνει.

Πράσινη ἀπλώνεται ἡ φυτειά, κι οἱ ράγες μεστωμένες,
 μαῦρες καὶ κίτρινες, ξανθιές, μαυρολογοῦν, γυαλίζουν
 στὴν πρώτη ἀχτίδα τοῦ ζεστοῦ τοῦ ἡλιοῦ ὅτ' ἀνατέλλει
 σὰν μαῦρα μάτια, σὰν χοντρά κλωνιά μαργαριτάρια.

Οἱ βέργες οἱ καμαρωτὲς λαμποκοποῦν κι ἐκεῖνες,
 κι οἱ περογλιές ξαπλώνονται στὰ δίπλατα κρεβάτια
 καὶ στὴν πυκνὴ τους χλωρασιά καὶ στὸν βαθύ τους ἴσκιο,
 τὴν ἰδρωμένην ἀργατιά δροσίζουν, ἀνασαίνουν,
 τὴν ἀργατιά πού ὀλημερίς ὅλο τρυγáει κι ἀπλώνει.

.....
 Ὁ ἥλιος χάθη ὀλότελα καὶ τὰ βουνὰ σουρπῶσαν,
 θόλωσαν τ' ἀνοιχτὰ νερὰ κι ἀπάνου βγῆκαν τ' ἄστρα.
 Δίπλα ἀνασαίν' ἡ ἀργατιά κι ἀπαρατάει τὸ ἔργο,
 κι ἐκεῖ πού κληματόβέργες κι ἀπὸ παλιούρια φράχτες
 καλύβι ὀλόρθο πλέκουνε, δεῖπνιον ἀπλὸ κυκλώνουν
 καὶ τὸν ἀπλὸ τὸ δεῖπνο τους φωτáει θαμπὸ λυχνάρι.

Ἦστερα εἰς κάθε μιά φυτειά, κάθε ὄχτο, κάθε ἀμπέλι
 τρανὲς ἀνάβονται φωτιές μὲς στ' ἀπλωτὸ σκοτάδι.

Ὀλόυρα - ὀλόυρ' ἀπ' τὲς φωτιές στήνουν χορὸ οἱ κοπέλες·
 στρώνονται χάμου οἱ γέροντες κι οἱ νιοί, κι ἀπ' ὄλους ἕνας
 τοὺς συνοδεύει τὸ χορὸ μ' ἕνα ἀπαλὸ τραγούδι
 καὶ μ' ἕνα λάλημα γλυκὸ - γλυκὸ τοῦ ταμπουρᾶ του,

ὥσπου τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ τὸ μεσονύχτι δείχνουν,
καὶ τότες οἱ χοροὶ χαλοῦν, σκορποῦν οἱ δουλευτάδες.
Στρώνουν γιὰ στρώματα κλαδιά κι ἀποσταμένοι γέρνουν.
Κι ἐκεῖ πού σβήνονται οἱ φωτιές ἔρμες ἀνάρια ἀνάρια,
τὸ νυχτοπούλι τ' ἄγρυπνο γλυκὰ τοὺς νανουρίζει,
ὥσπου νὰ σκάση ὁ αὐγερινός, πού θὰ ξυπνήσουν πάλι,
πάλι στὸ ἔργο τους νὰμποῦν, στὸν ζηλεμένο τρύγο.

« Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης », 1892 *Κώστας Κρυστάλλης*

ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΚΑΙ ΕΝΑΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ

Βρέθηκα κάποτε ἀνάμεσα σ' ἓναν εὐτυχημένο λαό. Ὁ λαὸς αὐτὸς ἦτανε χαριτωμένος. Ἡμερος, ἀγαθός, εἰρηνικός. Ἐπαιρνε τὴ ζωὴ ὅπως τὴν παίρνουν οἱ ἀγνὲς ψυχές. Χαιρότανε τὸν ἥλιο, τὸν ἀέρα, τὶς ὁμορφιές τῆς Πλάσης, χωρὶς τίποτε νὰ τοῦ λείπη, χωρὶς τίποτε νὰ γυρεύη. Ὁ κόσμος ἦτανε πλασμένος γι' αὐτὸν ὅσο πιὸ τέλεια μποροῦσε. Καὶ δὲν εἶχε κανένα παράπονο μὲ τὸ Θεὸ πού τὸν ἔπλασε, καμιὰ βαρυγκόμια γιὰ τοὺς νόμους πού τὸν κυβερνᾶνε, καμιὰ ὑποψία γιὰ τὴ θεία δικαιοσύνη. Ὅλα τριγύρω του ἦτανε τέλεια, ὠραῖα, ἀγαθὰ. Καὶ μέσα του βασιλεύε ἡ ἀπόλυτη γαλήνη τῆς ψυχῆς, ἡ λαμπερότερη ξαστεριά τοῦ λογισμοῦ.

Ὁ λαὸς αὐτὸς δὲν ἤξερε ἀπὸ ἐπαναστάσεις, ἀπὸ πολέμους, ἀπὸ αἵματα. Δὲν εἶχε ἰδέα ἀπὸ κοινωνικὲς θεωρίες, οὔτε παλιές, οὔτε καινούργιες. Δὲν εἶχε ἀνάμεσά του οὔτε φιλοσόφους, οὔτε ρήτορες. Ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ ἀγάπη βασιλεύε στὴν πολιτεία του. Ἡξερε καλὰ ὡστόσο τὰ καθήκοντά του καὶ τὰ δικαιώματά του. Ποτὲ ὁμως καθήκοντα καὶ δικαιώματα δὲ βρέθηκαν σὲ ἀμάχη μέσα στὸ λαὸ αὐτό ! Καὶ ποτὲ στὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ δὲν ἔτυχε ὁ ἓνας νὰ κλέψη τὸ δίκιο τοῦ ἄλλου. Τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ ἦτανε κοινὰ γιὰ ὅλους καὶ δίκαια μοιρασμένα. Πλούσιοι καὶ φτωχοὶ δὲν εἶχανε σταθῆ ποτὲ στὸ λαὸ αὐτό. Ὅλοι μαζί ἦτανε πλούσιοι κι ὅλοι μαζί φτωχοί. Ὅταν εἶχε τροφὴ ὁ ἓνας, εἶχε καὶ ὁ ἄλλος. Καὶ πάλι, ὅταν ἡ δυστυχία ἔπεφτε ἐπάνω τους, κανένας δὲν ἦτανε πιὸ δυστυχισμένος ἀπὸ τὸν ἄλλον, καὶ γι' αὐτό, καὶ στὴ δυστυχία ἀκόμα, ἦτανε ὅλοι εὐτυχημένοι.

Αὐτὸ τὸ βλεπε κανεὶς ζωγραφισμένο στὰ ἡμερα, τὰ φωτεινὰ

μάτια τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, πού τὸ ἀνάβλεμμά τους καθρέφτιζε τὸν οὐρανὸ καὶ ἦτανε σὰν μιὰ προσευχὴ καὶ σὰν ἓνας ὕμνος πρὸς τὸ Δημιουργό.

Ἦ λαὸς αὐτὸς εἶχε καὶ τὸ βασιλιά του. Ἐναν βασιλιά ξένον ἀπ' τῆ γενιά του. Μὰ αὐτὸ δὲν ἐμπόδιζε νὰ εἶναι ὁ καλύτερος βασιλιάς τοῦ κόσμου, μέσα στὸν καλύτερο λαὸ τῆς Γῆς. Ὁ λαὸς αὐτὸς τριγύριζε τὸ βασιλιά του μὲ ἀγάπη καὶ ἀφοσίωση. Τίποτε ἄλλο δὲν τοῦ ζητοῦσε ἀπὸ τὴν ἀγάπη του. Κι αὐτὸς δὲ ζητοῦσε ἀπ' τὸ λαὸ του τίποτε περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ζητᾶει ἓνας πατέρας ἀπ' τὰ παιδιὰ του. Ὁ βασιλιάς κρατοῦσε ἓνα ἀπλό σκῆπτρο ἀπὸ ἀγριλιά στο χέρι του καὶ μ' αὐτὸ κυβερνοῦσε. Μὰ τὸ σκῆπτρο του ἦτανε παντοδύναμο. « Μπροστὰ » ἔδειχνε τὸ σκῆπτρο ; Μπροστὰ ὅλοι. « Πίσω ; » Πίσω. Τραβοῦσε μπροστὰ ὁ βασιλιάς ; Τὸν ἀκολουθοῦσε ὁ λαὸς του. Στεκόταν νὰ ξεκουραστῆ ; Ὁ λαὸς του τὸν τριγύριζε μὲ λαχτάρια. Ἦτανε ἓνας βασιλιάς πού ποτὲ δὲ θὰ χάσῃ τὸ θρόνο του. Γιατί ὁ θρόνος αὐτὸς ἦτανε θεμελιωμένος ἐπάνω στὴν ἀγάπη καὶ στὴν ὁμορφιά.

Βρέθηκα κάποτε ἀνάμεσα σ' ἓναν λαὸ κι ἓναν βασιλιά. Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ἀπὸ τότε, οὔτε μακρινὸς ὁ τόπος. Ἦτανε κάποιος ἀπ' τ' ἀνοιξιὰτικὰ αὐτὰ δειλινὰ καὶ ἦτανε ἐπάνω στὸν καταπράσινο κάμπος τῆς Ἀθήνας : Ἐνας γέρος βοσκὸς ἔβροσκε τὸ κοπάδι του !

Ἐφημερὶς « Ἐστία »

Παῦλος Νιρβάνας

ΖΩΗ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ

Στὶς στάνες τῶν βουνῶν καὶ στὰ λημέρια
μιὰν ὁμορφὴ ζωὴ καλοπερνῶ.

Σὰν κάτι παίρνει ὁ νοῦς μου ἀπ' τὸ βουνό
καὶ προσευχὴ τὸ πᾶσι ψηλὰ στ' ἀστέρια.

Ξυπνῶ μὲ τὴν αὐγὴ τῆ μυρωμένη,
τὸ μῦρο ἀπὸ τὰ πεῦκα περισσό.
Καὶ βλέπῶ ἀπὸ τῆ θάλασσα χρυσό,
περήφανο τὸν ἥλιο ν' ἀνεβαίνει.

Στὰ φύλλα εἶναι διαμάντι ἢ δροσοστάλα.
 Τ' ἀγέρι δυναμώνει τὸ κορμί.
 Καὶ χαίρομαι τὸ μαῦρο τὸ ψωμί,
 νὰ τρώγω μὲ μυζήθρα καὶ μὲ γάλα.

Συχνὰ μὲ τοὺς βοσκούς πηγαίνω ὡς πέρα,
 στὴν πράσινη χαρὰ κάποιας πλαγιᾶς.
 πού στὸ ξωκκλήσι πάει τῆς Παναγιᾶς,
 Τοὺς τραγουδῶ, κι αὐτοὶ βαροῦν φλογέρα.

Οἱ νύχτες μαγεμένες· μοῦ φωτίζουν
 μικρὲς πυγολαμπίδες. Σιγαλιά.
 Γαβγίζουν μόνο κάπου τὰ σκυλιά,
 μουλάρια μακριὰ σὰν κουδουνίζουν.

ὦ ! ἄς ζοῦσα πάντα ἐδῶ, νὰ 'χα κονάκι
 μιὰ ὀλόφτωχη καλύβα ἀπὸ κλαδιά,
 νὰ πίνω ἀπὸ τοῦ βράχου τὴν καρδιά
 τὸ κρύσταλλο, τὸ ἀθάνατο νεράκι.

Περιοδικὸν « Ἐρυθρὸς Σταυρὸς », 1939

Στέλιος Σπεράντσας

Ο Γ Ε Ρ Ο Β Ο Σ Κ Ο Σ

Πόσα χρόνια πέρασα
 κι ἄσπρισα καὶ γέρασα
 πάνω στὰ ψηλῶματα
 βόσκοντας τὰ πρόβατα !

Τὶς κορφὲς ἐπάτησα
 καὶ νυχτοπερπάτησα
 καὶ σὲ δένδρα γέρικά
 εἶδα κι εἶδα ἀγερικά.

Σὲ ψηλὲς ἀνηφοριῆς
 σὰν κοτσύφι ἐχύθηκα,
 κι ἔπεσα σὲ ρεματιῆς
 καὶ λαγοκοιμήθηκα.

Πάνω στήν καπότα μου
 — φορεσιά και στρώμα μου —
 είδα όνειράτα, γυρτός,
 ζυπηητός και κοιμιστός.

Σ' αίτοράχη έσκάλωσα,
 μέ τό λύκο έμάλωσα
 κι άναψα τρανές φωτιές
 σέ τετράψηλες κορφές.

Είδα τ' άστρι στο βουνό,
 που τό λένε αύγερινό,
 και στήν καθαρή βραδιά
 χόρτασα τήν ξαστεριά.

Μύρμηγκα δέ ζήμωσα
 κι άνθρωπο δέ θύμωσα.
 Πήρα τά μικρά τ' άρνιά
 σάν παιδιά στήν άγκαλιά.

Μιά ζωήν έπέρασα
 κι είπε ό Θεός και γέρασα,
 και τό χιόνι τό πολύ
 μου 'πεσε στήν κεφαλή.

"Αιντε, προβατάκια μου,
 περπατάτε άρνάκια μου,
 πάμετε σιγά - σιγά
 και μάς πήρεν ή βραδιά.

« Τά Θεϊα Δώρα », 1931

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

ΗΘΕΛΑ ΝΑΜΟΥΝ ΤΣΕΛΙΓΓΑΣ

"Ηθελα νά 'μουν τσέλιγγας, νά 'μουν κι ένας σκουτέρης
 νά πάω νά ζήσω στο μαντρί, στήν έρημιά, στα δάσα,
 νά 'χω κοπάδι πρόβατα, νά 'χω κοπάδι γίδια

κι ένα σωρό μαντρόσκυλα, νά 'χω καί βοσκοτόπια,
 τὸ καλοκαίρι στὰ βουνά καὶ τὸν χειμῶ στὸς κάμπους.
 Νά 'χω ἀπὸ πάλιουραν βορὸ καὶ στρούγγα ἀπὸ ροδάμι,
 νά 'χω καὶ σὲ ψηλὴν κορφή καλύβα ἀπὸ ρουπάκια,
 νά 'χω μὲ τὰ βοσκόπουλα σὲ κάθε σκάρων γλέντι,
 νά 'χω φλογέρα νά λαλῶ ν' ἀντιλαλοῦν οἱ κάμποι.

« Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης », 1892 *Κώστας Κουστάλλης*

ΒΟΣΚΟΥ ΠΑΙΔΑΡΙΟΝ

Πολλὰ καὶ μεγάλα βόδια ἔβοσκε μικρὸν παιδάριον καὶ μὲ πολὺ μικρὸν ραβδίον τὰ κατεύθυνεν εἰς τὸν δρόμον. Τοῦτο βλέπουσα γραϊὰ τις, τέκνον μου, τὸν εἶπε, δὲν γνωρίζεις πόσον κίνδυνον τρέχεις· ἀλλ' ὡς ἂν ἦσο ἄλλος Ἑρακλῆς, κτυπᾶς τόσα μεγάλα ζῶα, ἐν ἀπὸ τὰ ὁποῖα μόνον ἀρκεῖ νὰ καταπατήσῃ πολλοὺς ἄνδρας; Μηδ' ὁ Ἑρακλῆς, ἀπεκρίθη τὸ παιδάριον, ὦ μητέρα μου, ἤθελεν εἶσθαι καλὸς νὰ τὰ κυβερνήσῃ, ἐὰν εἶχαν ὅσου ἔχω λογικοῦ τὸ ἦμισυ.
 Ἄδύνατος φρόνιμος νικᾷ πολλοὺς ἰσχυροὺς ἀνοήτους.

Ἄδαμάντιος Κοραῆς

ΟΙ ΠΤΕΡΩΤΟΙ ΝΟΜΑΔΕΣ

Ὁ πελαργὸς ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς χαρακτηριστικωτέρας φυσιογνωμίας τῶν ἐπιμήκων πλουσιῶν πεδιάδων, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ρέουν οἱ μικρασιατικοὶ ποταμοί.

Ἄν ἡ ἀφοβία τῶν ζῴων αὐτῶν εἶναι ἀσφαλὲς δεῖγμα τῆς ἡμερότητός των, θὰ ἔφθανε κανεὶς εἰς περιέργα συμπεράσματα ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ πελαργὸς δὲν συναντᾶται σχεδὸν εἰς ὅλην τὴν νοτιῶς τῆς Θεσσαλίας Ἑλλάδα.

Αἱ φωλεαὶ του εἰς τ' αἰτώματα ἢ τὴν κορυφὴν τῶν στεγῶν ἢ τῶν μιναρέδων ἀρχίζουν νὰ συναντῶνται ἀπὸ τὸν θεσσαλικὸν κάμπον καὶ ἄνω. Εἰς τὰς μικρασιατικὰς πεδιάδας τὸ πτερωτὸν τοῦτο εἶδος ἀφθονεῖ. Ἡ ἐξήγησις τοῦ φαινομένου εἶναι διττὴ: ἐν πρώτοις ὁ πελαργὸς εἶναι κάτοικος ὄχι τῶν ὀρεινῶν τόπων, ἀλλὰ τῶν ποταμίων πεδίων, ὅπου εὐρίσκει τροφήν. Ἐπειτα οἱ Τοῦρκοι σέβονται

τὰ ζῶα — τετράποδα ἢ πτερωτά — , τὸ δὲ κυνήγι οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἀσχολία τῶν μωαμεθανικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ σιδηρόδρομος καὶ ἡ μηχανικὴ πρόοδος τῶν ἀνθρώπων τὸν ἐκτοπίζουν ἀπὸ τὴν ἀδιατάρακτον γαλήνην τῶν κατοικιῶν του, ἐνῶ ἡ φυσικὴ τοῦ Τούρκου ραστώνη τὴν ἐγγυᾶται.

Ζῆ κατὰ χιλιάδας εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Μαιάνδρου, τοῦ Καῦστρου, τοῦ Ἑρμου καὶ τῶν ἄλλων ποταμῶν, ὅσοι κυλίουν τὰ νερὰ τῶν ὑπὶπέδων τοῦ ἐσωτερικοῦ εἰς τὸ Αἰγαῖον. Εἶναι κάτοχος προαιωνίου κοινωνικῆς ὀργανώσεως καὶ ἡ κοινωνία του στηρίζεται ἐπὶ τῆς συνεργασίας καὶ διέπεται ἀπὸ μίαν περιέργον κοινὴν γνώμην.

Τὸ φθινόπωρον εἰδικοὶ πεπειραμένοι πελαργοὶ ἀσκοῦν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πιλότου τῶν ἀποδημούντων χελιδονιῶν, τῶν ὁποίων τὰς ἐναερίους διχαλωτὰς λεγεῶνας ἐπανοδηγοῦν τὴν ἀνοιξιν ἀπὸ τὰς λιβυκὰς χειμερινὰς ἐστίαις.

Ἔχουν ἀνεπτυγμένον τὸ συναίσθημα τῆς ἰδιοκτησίας τῆς φωλεᾶς των καὶ ἀπαρτίζουν στοργικὰς οἰκογενεῖαις..

Οἱ ἀγρόται εὐρίσκονται εἰς φιλικωτάτας σχέσεις μὲ τοὺς πελαργούς, ἴσως ἐπειδὴ τοὺς θεωροῦν χρησίμους, ἰδίως κατὰ τοὺς πρώτους θερινούς μῆνας. Εἶναι τότε ἡ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ χωρικοὶ καίουν τὰ ὑψηλὰ χόρτα τῶν παραποταμίων πεδίων, διὰ νὰ λιπανθῇ ἀπὸ τὴν τέφραν των ἡ γῆ καὶ ν' ἀναθάλλῃ νέα χλόη διὰ τὰ ζῶα των. Μόλις φουντώσῃ εἰς τὴν πεδιάδα ὁ πρῶτος καπνός, λαρυγγῶδεις χαρῶπαί φωναὶ διαμειβονται ἀπὸ φωλεᾶς εἰς φωλεᾶν πελαργοῦ. Συντάσσονται ἀμέσως ἐνωμοταίαι πτερωταί, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουν νὰ διαγράφουν ταχεῖς ὑπεράνω ἐκάστης πυρᾶς κύκλους. Ὄταν ἡ πυρὰ ἀπλωθῇ, οἱ πελαργοὶ ἀρχίζουν νὰ ἐκτελοῦν χαμηλὰς ἐναερίους περιπολίας γύρω ἀπὸ τὰ κράσπεδά τους. Ἀπὸ τὴν φλεγομένην ἔκτασιν ἐξέρχονται ἐν πανικῷ φίδια, χελῶνες, βάτραχοι, σαῦρες. Καὶ ἐναλλάξ οἱ πελαργοὶ καταπίπτοντες ὀρμητικὰ πρὸς τὸ ἔδαφος, ἀρπάζουν τὴν ἄφθονον λείαν. Ὑψώνουν μὲ τὰ ράμφη των τὰς χελῶνας καὶ τὰ φίδια, ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸ μέρος τῆς πυρᾶς καὶ ἀφήνουν τὴν λείαν των νὰ καταπέσῃ εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ συντριβῇ. Ἐπειτα τὴν ἀρπάζουν καὶ πάλι καὶ πετοῦν εἰς τὰς φωλεὰς των. Ἡ πτερωτὴ παροικία εὐωχεῖται.

Ἀπὸ τὰς κορυφὰς τοῦ Τμῶλου καὶ τοῦ Σιπύλου ξεσποῦν κατὰ τὸ θέρος ἰσχυραὶ ριπαὶ ἀνέμου πρὸς τὰς ποταμίας πεδιάδας. Βαρυ-

θροούν καμπτόμενοι οί αίγειροι καί στενάζουν καί τρίζουν αί βαλα-
νιδιές καί κυματίζουν βιαίως οί καλαμώνες καί τὸ χρυσοῦν πέλαγος
τῶν σπαρτῶν μὲ ταραχῶδες συριστικὸν θρόισμα. Τὰ βόδια μαζεύουν
κάτω ἀπὸ τὰ σκέλη των τοὺς θυσάνους τῶν οὐρῶν καί στρέφουν
τὰ ὀπίσθια πρὸς τὴν φορὰν τοῦ αἰφνιδίου ἀνέμου. Ὅμοιως καί τὰ
ἄλογα, τῶν ὁποίων τὴν χαίτην βασανίζει ὁ ἀνεμος καί τὴν ρίπτει
ὑπεράνω τῶν ἀνησύχων αὐτιῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου των. Μόνοι οἱ
πελαργοὶ δέχονται ἀτάραχοι τὸν ἀνεμῶδη καταιονισμόν. Στηρί-
ζονται εἰς τὸ ἓνα πόδι των, κλίνουν τὰ ράμφη πρὸς τὸ στήθος των
καί ἐστραμμένοι πρὸς τὴν βίαν τοῦ ἀνέμου, τὸν ἀφήνουν νὰ γλιστρᾷ
γύρω ἀπὸ τὸ στέρνον των, ταλαντεύομενοι, ἀλλ' ἰσορροποῦντες
ἐπάνω εἰς τὸ πόδι των.

Μὲ τὰ πρωτοβρόχια ἐτοιμάζονται διὰ τὴν ἀποδημίαν, ἀφοῦ
πρῶτον συμπληρώσουν τὰ σχετικὰ γυμνάσια οἱ κατὰ τὸ θέρος
ἐκκολαφθέντες. Καί μίαν φθινοπωρινὴν αὐγὴν ἐρημώνονται ἀθρώως
αἱ φωλεαί. Κάπου - κάπου εὐρίσκουν εἰς τὰ χωράφια οἱ χωρικοὶ
κανένα νεκρὸν πελαργόν. Εἶναι ἀπὸ τοὺς ἠττημένους τῆς ἐναερίου
βιοπάλης, οἱ ὁποῖοι δὲν ἦτο πεπρωμένον νὰ ἴδουν τὴν λιβυκὴν
φωλεάν των.

Ἐφημερίς « Πολιτεία », 1922

Νικόλαος Καρβούνης

Τ Ο Ν Α Υ Τ Ο Π Ο Υ Λ Ο

Μὲ τὸ γλυκὸ φθινόπωρο ἄραξαν γιὰ λίγες μέρες στ' ὄμορφο
νησί τὰ καράβια. Καί πάλι ἔκαναν πανιά γιὰ τὰ ταξίδια τὰ μα-
κρινά. Ὅλο τὸ νησί στὸ πόδι, ἄλλοι στὸ ἀκρογιάλι κι ἄλλοι στὰ
λιακωτά. Κουνοῦν τ' ἄσπρα μαντήλια καί φωνάζουν:

— Στὸ καλὸ ! Στὸ καλὸ !

Τελευταία ἔμεινε ἡ γολέτα τοῦ καπετὰν Παλιούρα, ἡ « Βαγγε-
λίστρα ». Οἱ ναῦτες καί τὸ ναυτόπουλο εἶναι στὴ θέση τους, μὰ ὁ
καπετάνιος ἀργεῖ. Θέλει ν' ἀκούσῃ λίγο ἀκόμη τὰ βιολιά καί νὰ κε-
ράσῃ μιὰ φορὰ ἀκόμη τοὺς φίλους. Τέλος μπαίνει κι αὐτὸς καί ἡ
γολέτα κίνησε.

Τὸ ναυτόπουλο ρίχνει μιὰ ματιὰ σ' ἓνα χαμηλὸ σπιτάκι ἐπάνω
στὸ βράχο. Στὸ λιακωτὸ εἶναι ἡ μάνα του, χήρα μαυροντυμένη, καί

τὸ μικρὸ του τὸ ἀδερφάκι. Κουνοῦν τὰ μαντήλια τους. Βγάζει κι αὐτὸς τὸ μαντήλι του, τοὺς χαιρετᾷ καὶ ρίχνεται γρήγορα στὴ δουλειά· λύνει τὰ πανιά καὶ βοηθᾷ νὰ σηκώσουν τὴν ἄγκυρα.

Τὴν ὥρα ποὺ βασίλευε ὁ ἥλιος, χανόταν σιγά-σιγά κι ἡ « Βαγγελίστρα » στὸν ὀρίζοντα. Τὸ ναυτόπουλο, ἀνεβασμένο στὸ ψηλὸ κατάρτι, βλέπει γιὰ τελευταία φορὰ τὸ νησάκι, ποὺ χρυσώνεται ἀπὸ τὸ ἀντιφῆγγισμα τοῦ ἡλίου. Ψηλὰ στὴν κορφή τοῦ βουνοῦ ἀσπρίζει τὸ ἐκκλησάκι τοῦ προφήτη Ἡλία. Ἐκεῖ θὰ πηγαίνη ταχτικά ἡ μάνα του ν' ἀνάβῃ τὰ καντήλια καὶ ν' ἀγναντεῖ τὴ θάλασσα. Πότε θὰ γυρίσῃ ἡ « Βαγγελίστρα » μὲ τὸ γιό της ποὺ θὰ φέρῃ τὴν προίκα νὰ παντρέψῃ τὴν ἀδερφή του !...

Ἦρθε τοῦ Ἀγίου Νικολάου καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » δὲ φάνηκε. Οὔτε τὰ Χριστούγεννα, οὔτε τὰ Φῶτα, ποὺ βαφτίζονται τὰ νερά. Ἔνα γράμμα ἦρθε γιὰ τὴν μητέρα του τὴ χαροκαμένη. Τῆς γράφει τὸ ναυτόπουλο ἀπὸ τὴν Πόλη, πὼς ἐμποδίστηκε, γιὰτὶ βρῆκε δουλειά. Νὰ μὴν ἔχῃ ὅμως φόβο, γιὰτὶ τὸ καράβι εἶναι καλοτάξιδο καὶ δὲ φοβᾶται τίς φουρτοῦνες. Τώρα θὰ πᾶνε στὴ Μασσαλία κι ἀπὸ κεῖ τὴ Λαμπρῆ, πρῶτα ὁ Θεός, θὰ εἶναι στὴν ἀγκαλιά της. Ἐκεῖ στὴ Μασσαλία θὰ ψωνίσῃ καὶ τὰ προικιά.

Ξημερώνει τὸ Μεγάλο Σάββατο καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ νησί. Μὰ νὰ πιάσῃ στὸ λιμάνι δὲ μπορεῖ. Ὡς ἐδῶ πῆγε πρῶτος ὁ καιρός. Τώρα ἄλλαξε κι ἔγινε βοριάς караβοπνιχτης. Βουνὰ εἶναι τὰ κύματα καὶ τὸ καράβι, παιγνίδι τῶν κυμάτων. Σκι-σμένα τὰ πανιά, σπασμένα τὰ κατάρτια, κι εἶναι βαθὺ τὸ σκοτάδι καὶ οἱ ξέρες κοντὰ του.

— Γιὰ τὸ Θεό ! λέει ὁ καπετάνιος θυμωμένος, ἔξω ἀπὸ τὸ νησί μας καὶ νὰ χαθοῦμε !

— Μάνα μου ! συλλογίζεται τὸ ναυτόπουλο. Ἀντὶ νὰ βγάλης τὰ μαῦρα, θὰ βάλῃς κι ἄλλα γιὰ μένα !...

Οἱ θαλασσινοί, ὅταν νιώσουν τὸν κίνδυνο, γίνονται ἄλλοι ἄνθρωποι. Ὁ καπετὰν Παλιούρας θύμωσε μὲ τὸ βοριά.

— Ἐ, γιὰ τὸ Θεό ! εἶπε πάλι. Ἐξω ἀπὸ τὸ νησί μας νὰ χαθοῦμε !

Ἀποφάσισε νὰ παλέψῃ καὶ νὰ νικήσῃ. Εἶπε στοὺς ναῦτες νὰ πιάσουν τίς θέσεις τους στὸ κατάστρωμα, πρόσταξε τὸ ναυτόπουλο ν' ἀνεβῆ στὸ κατάρτι καὶ νὰ κοιτάξῃ ἄγρυπνα, κι ἐκεῖνος χούφτωσε

μέ τὸ δυνατὸ χέρι του τὸ τιμόνι.

— Μάινα πανιά ! πρόσταξε.

Ἰδρωσαν οἱ ναῦτες γιὰ νὰ κάμουν τὸ θέλημα τοῦ καπετάνιου, ἴδρωσε κι ὁ καπετάνιος γιὰ νὰ ὀρθοπλωρίσει τὴ γολέτα στὸν ἄνεμο. Τὸ ναυτόπουλο στὸ ψηλὸ κατάρτι νιώθει τὸν ἄνεμο νὰ τοῦ βελονιάζει τὰ χέρια καὶ πολλές φορές τὸ κῦμα τοῦ μπατσίζει τὸ πρόσωπο. Τὰ μάτια του πονοῦν καὶ δακρύζουν, μὰ ποῦ νὰ τὰ κλείσει ! Κοιτάζει μέσα στὸ σκοτάδι καὶ φωνάζει κάθε τόσο δυνατά :

— Ξέρα δεξιά ! Ξέρα ἀριστερά μας !

Ἀκούει ὁ καπετάνιος, γυρίζει τὸ τιμόνι καὶ ἡ γολέτα ἀλλάζει τὸ δρόμο της.

Πήγαινε δεξιά, ἀριστερά γυρίζει. Πήγαινε ἀριστερά, δεξιά ἀργοπλέει.

Ἔτσι παιδεύτηκε γιὰ ὦρες τὸ πλήρωμα. Ἡ γολέτα, σὰν πουλάρι ἀπολυμένο στὸν κάμπο, γυρίζει ἀδιάκοπα στὴ σκοτεινὴ κι ἀγριεμένη θάλασσα. Οἱ ὦρες φαίνονται χρόνος !

Τέλος πῆρε νὰ γλυκοχαράζει καὶ φάνηκε σὰν μαῦρος ὄγκος τὸ νησί ἐμπρὸς στὸ σταχτόμαυρο ὄριζοντα. Ὁ καπετάνιος μάντεψε τὸ πατρικὸ λιμάνι καὶ γύρισε κατὰ κεῖ τὴν πρῶρα τῆς « Βαγγελίστρας ».

Τὴν ὥρα ποῦ ἔβγαιναν οἱ ἐπιτάφιοι ἀπὸ τὶς ἐκκλησίες, ἔμπαινε καὶ ἡ γολέτα στὸ λιμάνι.

— Ἦρθα, μάνα μου ! παράγγειλε τὸ ναυτόπουλο, μόλις ἔρριξε τὴν ἄγκυρα.

Τὴν νύχτα, στὴν Ἀνάσταση, πῆγε τὸ ναυτόπουλο μὲ τοὺς δικούς του στὴν ἐκκλησία. Ἐφαγαν ἅμα γύρισαν καὶ ξαπλώθηκε νὰ κοιμηθῇ. Ἦταν τόσο κουρασμένο !

Τὸ μεσημέρι ντύθηκε καὶ πῆγε στὴν Ἀγάπη. Ἀντιλαλοῦν τὰ σήμαντρα καὶ σημαίνουν οἱ καμπάνες. Ὅλο τὸ νησί μοσκοβολᾷ σὰν ἐκκλησιάκι.

— Χριστὸς Ἀνέστη !

— Ἀληθῶς Ἀνέστη !

Ἀπὸ κεῖ πηγαίνουν στὸ χοροστάσι. Χορεύουν οἱ λυγερὲς μὲ τὰ κίτρινα φακιόλια καὶ τὰ λαμπρὰ ροῦχα τους, χορεύουν καὶ οἱ λεβέντες μὲ τὰ πλεχτὰ ζωνάρια τους. Χόρεψε κι ἡ ἀδερφή του τὸ συρτὸ κι ὕστερα τὸν καλαματιανὸ μὲ τὸν ἀρραβωνιαστικὸ της. Τὸ ναυτόπουλο κοιτάζει καὶ καμαρώνει.

Τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ πάντρεψε τὴν ἀδερφή του τὸ ναυτό-
πουλο. Οἱ λυγερὲς τὴ στόλισαν καὶ τὴν τραγουδῆσαν :

Ἡλιος ἦταν προξενητὴς
αὐγερινὸς στεφανωτῆς.

Χαρὰ στὴ μάνα τοῦ γαμπροῦ
καὶ σ' ὄλο τὸ πεθερικό,
ὅπου θὰ πάρουν τέτοια νιά,
ὄμορφη καὶ νοικοκυρά,
χρυσὸ καμάρι τοῦ σπιτιοῦ,
βασίλισσα τῆς γειτονιάς.

Ἐπειτα ἦρθε ὁ γαμπρός, πῆγαν στὴν ἐκκλησία κι ὁ καπετὰν
Παλιούρας ἄλλαξε τὰ στέφανα.

« Ἡ πατρίδα μας », 1919

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ

Ἦτο ὥρα δειλινοῦ καὶ ἀπὸ πρωίας ὁ αἰθὴρ ἦτο θολωμένος καὶ
σκότος ἐπεκρέματο καὶ συννεφιά μεγάλη. Τέλος οἱ καταρράκται τοῦ
οὐρανοῦ ἤνοιγσαν καὶ ἐγινε βροχή, θάλασσα, καταποντισμός. Τὸ
κατώγιον τῆς γρια - Ραγιαδάινας ἐγέμισε νερὸν ὡς δύο πήχεις. Τὸ
ἐλαιοτριβεῖον τοῦ Δαυκιώτη ἐπατήθη μέχρι ἀναστήματος καὶ πλέον
ἀπὸ τὸ νερὸν καὶ οἱ κοπάνες * ἐγέμισαν, αἱ ἐλαῖαι παρεσύρθησαν ἀπὸ
τὸν χαμηλὸν σοφάν *, τὸ ἄλογον ἐσταμάτησε καὶ ὁ Γιάννης ὁ Ἄρμα-
μένος ἔμεινε μὲ τὸ πτυάριον εἰς τὴν χεῖρα. Ἡ θεία - Μαριώ, ἡ Κατσι-
κάκαινα, ἐβγήκεν ἔξω εἰς τὸ χαγιάτι καὶ συνέπλεκε τὰς χεῖρας εἰς
προσευχὴν ἀγωνίας.

Ὁ στάβλος τοῦ γερο - Κουμενῆ εἶχε πλημμυρίσει καὶ τὸ γαῖδουρι
ἔπλεεν εἰς τὸ νερὸν. Ὁ κύριός του ἄλλο μέσον δὲν εὔρε, παρὰ νὰ
τραβήξῃ τὴν τριχιάν ἀπὸ τὴν κλαβανὴν * ἐπάνω εἰς τὸ πάτωμα,
ὥστε τὸ ζῶον νὰ πλῆθ τὸ σῶμα κάτω καὶ τὴν κεφαλὴν ν' ἀνατεῖνη
ἐπάνω, μὲ κίνδυνον νὰ πνιγῇ ἀπὸ τὸ σχοινίον, πρὶν γλιτώσῃ ἀπὸ
τὸ νερὸν. Πέραν εἰς τὸν κῆπον τοῦ Σαραφιανοῦ ἡ πλημμύρα εἶχε
ρῖξει κάτω τοὺς τοίχους καὶ τὸ νερὸ ἐξέσπασε μέσα εἰς τὸν κῆπον

παρασύρον καλύβας, στάβλους, φυτείες και δένδρα. 'Ο Σαραφιανός με τόν κηρωτόν επενδύτην * του, με τὰ ὑποδήματα μέχρι τῶν μηρῶν, ἐπροσπάθει νὰ ἐμβαλώσῃ ἐκ τῶν ἐνόντων τὸ ρήγμα τοῦ τοίχου, κουβαλῶν χονδρὰ ξύλα καὶ κούτσουρα καὶ σωρεῦων ταῦτα διὰ νὰ φράξῃ τὴν ρωγμὴν. 'Η γρια - Χιόνω ἀπὸ τὸ παράθυρον ἐφώναζε :

— Κάψε τα, γιέ μου, κάψε τα.

'Ισως ἐφαντάζετο ὅτι ὁ υἱὸς τῆς ἐσώρευε τὰ ξύλα διὰ νὰ ἀνάψῃ φωτιάν.

Κάτω εἰς τὸ ποτόκι * ὅλα ἦσαν θάλασσα. Τὰ κατώγια τῶν οἰκιῶν εἶχον πλημμυρίσει ὅλα. Τὸ βαρελάδικο τοῦ μαστρο - Στεφανῆ εἶχε γεμίσει νερὸ ὡς δύο μπόγια· ὁ βρόχινος ποταμὸς εἶχε ρίψει κάτω πρῶτον τὸ τσαρδάκι * ἢ τὸ μικρὸν παράπηγμα τοῦ Στεφανῆ, εἶτα παρέσυρε τὰ βαρέλια εἰς χορὸν ὅλα, ὅσα ἦσαν ἀπὸ κάτω εἰς τὸ τσαρδάκι, εἶτα εἰσώρμησεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ καλοῦ χειρώνακτος * καὶ τὸ ἔκαμε νὰ πλέῃ. 'Ἄλλ' ἢ πλημμύρα ἦτο εἰς ὅλα τὰ ἰσόγεια καὶ ὅπου τὰ πατώματα ἦσαν χαμηλά, ἐκινδύνευε νὰ τὰ φθάσῃ. 'Η γρια - Ραγιαδάινα ἐφώναζεν ἀπ' ἀντικρὺ νὰ πάγουν νὰ τὴν γλιτώσουν.

Θὰ ἐχρειάζετο βάρκα, διὰ νὰ τῆς κάμουν τὴν χάριν. 'Ἄλλὰ βάρκα δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη, εἰμὴ τὰ βαρέλια τοῦ μαστρο - Στεφανῆ, ὅπου ἔπλεαν ὅλα εἰς τὴν σειρὰν με γραφικὴν νωθρότητα *. 'Ο υἱὸς τοῦ βαρελά, ὁ μικρὸς, εἶχε καβαλικεύσει τὸ ἐν τούτων καὶ ἤυρε μεγάλην διασκέδασιν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε ν' ἀνακαλύψῃ τὸ πηδάλιον τοῦ αὐτοσχεδίου πλοιαρίου. 'Ἐκλινε πότε με τὸν ἕνα πόδα, πότε με τὸν ἄλλον κατὰ τὸ ρεῦμα καὶ ἦτο ἐτοιμὸς κάθε στιγμὴν νὰ δώσῃ βουτιάν.

'Επάνω εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς συνοικίας, τὸ ἀνατολικόν, δὲν ἦτο φόβος νὰ φθάσῃ τὸ νερὸν εἰς τὰς οἰκίας. 'Εκεῖ ἦσαν τὰ Κοτρώνια, ὑψηλοὶ βράχοι, καμωμένοι ἐπίτηδες, διὰ νὰ κτίζουν φωλεὰς τὰ νυκτοπούλια καὶ διὰ νὰ ἀναβαίνουν τὰ παιδιὰ νὰ παίζουν με τοὺς χαρτίνους ἀετοὺς, διὰ νὰ κάμουν τρέλας καὶ νὰ φωνάζουν. 'Η γρια - Σακαβάραινα εἶχεν ἐξέλθει εἰς τὸν ἐξώστην καὶ ἐτραβοῦσε τὰ μαλλιά τῆς καὶ ἐφώναζε :

— Τ' εἶν' αὐτό, Θεέ μου, τ' εἶν' αὐτό ! 'Ἀμαρτωλοὶ εἶναι καὶ θὰ τοὺς βουλιάξῃ ;

Καί ἡ θεία - Καρπέταινα, σύζυγος πλοιάρχου, ἐνθυμουμένη τὸν ἄνδρα τῆς καὶ τοὺς υἱούς τῆς ὅπου ἐταξίδευαν μὲ τὸ καράβι, ἔκραζε :

— Παναγιά μου, στὸ πέλαγο ! Παναγιά μου, στὸ πέλαγο !

Ὁ γέρων πατήρ, ὁ καλὸς οἰκογενειάρχης μιᾶς πτωχῆς οἰκίας δίπλα εἰς τὸ βαρελάδικο, εἶχεν ὀπλισθῆ προχειρῶς μὲ σκαπάνην καὶ μὲ κουβάν καὶ εἶχε καταβῆ εἰς τὸ ἰσόγειον. Ἐπροσπάθει νὰ ἀδειάσῃ τὸ νερὸν ἀπὸ τὸ κατώγι, ἐπαιδεύετο νὰ φράξῃ ἕως δύο πιθαμᾶς τὸ κατώφλιον καὶ ἐπάσχιζε νὰ δέσῃ τὸ πιθάριον τοῦ ἐλαίου εἰς ἓνα κρίκον ἐπὶ τοῦ τοίχου. Ἦμην κι ἐγὼ ἐκεῖ· ἰστάμην εἰς τὸ παράθυρον, ἔβλεπα κι ἐπροσπαθοῦσα νὰ διώξω τὸν φόβον, νὰ διασκεδάσω. Γυναῖκες ἀνασκουμπωμέναι μέχρι γονάτων, πατοῦσαι εἰς τὰ νερά, ὁ βαρελᾶς κοπιάζων νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ἐργαστήριόν του, νὰ μαζώξῃ τὰ βαρέλια του, νὰ βάλῃ εἰς τὴν ἄκρην τὰ κλαδιά καὶ τὰ ξύλα ἀπὸ τὸ χαλασμένον παράπηγμά * του, ὅλα ἀπετέλουν παιδικὸν θέαμα. Ἡ φουρνάρισσα ἐφώναζεν ἀπ' ἀντικρὺ νὰ ὑπάγουν νὰ γλιτώσουν τὶς κλᾶρες * τῆς, ὅπου τὰς εἶχε παρασύρει τὸ ρεῦμα. Δύο ἢ τρεῖς γέροντες τῆς γειτονιάς ἦσαν μέχρι βουβώνων * εἰς τὸ νερόν, διὰ νὰ γλιτώσουν ὀλίγες κουτσοῦρες καὶ καυσόξυλα, ὅπου ἔπλεαν εἰς τὸν ποταμόν. Ἡ γρια - Μερεγκλίνα, ἀπὸ τὸ στενὸν μέσα, ἐφώναζε νὰ τῆς γλιτώσουν τὴν σκαφίδα τῆς, ὅπου τὴν εἶχε πάρει τὸ ρεῦμα καὶ τὴν ἔσπρωχνε κάτω πρὸς τὴν θάλασσαν.

Τὰ παιδιά ἀπὸ τὸ σχολεῖον εἶχαν κάμει γενικὴν ἔξοδον, καθὼς ἐκόπασεν * ἡ βροχὴ καὶ τὸ ρεῦμα τῆς πλημμύρας ἐφούσκωνεν ἀκόμη. Ἐξῆλθον δρομαίως μὲ ἀτάκτους φωνὰς καὶ ἔτρεχαν, ἔτρεχαν εἰς τὴν μεγάλην λίμνην τοῦ νεροῦ κάτω πρὸς τὸν αἰγιαλόν, διὰ νὰ προφθάσουν νὰ χορτάσουν καράβισμα καὶ παιγνίδι εἰς τὰ νερά μίαν φορὰν, νὰ βραχοῦν, νὰ παίξουν μὲ τὸ ρεῦμα. Καὶ δύο κοπάδια πάπιες, ὅπου ἔπεσαν εἰς τὰ νερά, ἄμα ἐσταμάτησεν ἡ βροχὴ κι ἐβουτοῦσαν, ἐτράπησαν εἰς φύγην ἔντρομα.

Πτωχὴ χήρα, ἡ Μαρῖω Λιβαδάκαινα, μαζί μὲ τὴν κόρην τῆς τὴν Ματώ, εὐρίσκοντο εἰς τὸν μεμονωμένον οἰκίσκον των εἰς τὸ χαμηλότερον μέρος τοῦ λιβαδιοῦ, πρὸς τὴν ἐξοχήν, εἰς τὴν ἄκρην τοῦ χωρίου. Ἄμα ἤρχισεν ἡ καταιγὶς καὶ τὰ θεμέλια τῆς οἰκίας ταχέως κατεπλημμύρισαν. Ἄλλ' ἡ Μαρῖω δὲν ἐπρόσεχε κατ' ἀρχὰς

εις τοῦτο. Εἶχε τὸ μάτι ὑψηλὰ κατὰ τὸ βουνόν. Ἦτον ἀφηρημένη.

— Μάνα, θὰ πλημμάρουμε, ἐφώναξεν ἡ κόρη της.

Ἡ μήτηρ ἐξηκολούθει νὰ κοιτάζῃ ὑψηλὰ εἰς τὸ βουνόν.

— Ἄς πᾶ' νὰ πλημμάρουμε, ἐψιθύρισε.

— Μάνα, πλημμάρουμε ! ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγον ἡ Ματῶ.

Ἡ χήρα ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὰ παρὰ πόδας. Ὅλη ἡ στεφάνη τοῦ ἐδάφους ὀλόγουρα εἶχε πλημμυρίσει καὶ τὸ ἰσόγειον τῆς οἰκίας ἦτο γεμάτον νερόν. Τὸ χαμηλὸν πάτωμα ἐκινδύνευε νὰ τὸ φθάσῃ. Θάλασσα, ποταμός, πέλαγος.

— Πῶ, πῶ, πῶ ! ἔκαμεν ἡ μήτηρ συμπλέκουσα τὰς χεῖρας.

Ἄπὸ τὴν στέγην τῆς οἰκίας εἶχαν ἀνοίξει δέκα ἕως δώδεκα σταλαγμοί. Τὰ φορέματα, ἡ « τέμπλα » μετὰ τὰ στρώματα καὶ τὰ σινδόνια, τὰ πενιχρὰ ἐπιπλά, ὅλα ἦσαν καταβρεγμένα.

Ἡ κόρη τὰ μετέφερε καὶ τὰ ἐσώρευεν ὅλα μαζί, πότε εἰς τὴν μίαν ἴγωνίαν καὶ πότε εἰς τὴν ἄλλην· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἦνοιγε σταλαγμός. Τέλος τὰ ἐκουβάλησεν ὅλα εἰς τὴν μέσην· ἀλλ' ἐκεῖ ἦνοιξε μέγας σταλαγμός εἰς τὸν « καρβαλάρην » * τῆς στέγης.

Τὴν προηγουμένην ἑβδομάδα εἶχαν ξανασύρει τὴν σκεπτήν. Νὰ τὸ ἤξευραν νὰ μὴ βάλουν μάστορην !...

Ἄλλὰ καὶ τί τὸν ἤθελαν τὸν μάστορην ; Μήπως ἦτο ἰδικόν τους τὸ σπίτι ; Ὁ κύρ Ἀργυρὸς ὁ Ἐυγκοχέρης, ὁ πιστωτῆς των, τοὺς ἐφοβέριζε καθημερινῶς νὰ τοὺς βγάλῃ ἀπὸ τὸ σπίτι. Πρὸ δύο ἡμερῶν ἀκόμη εἶχε περάσει ἀπὸ ἐκεῖ καὶ τοὺς εἶπεν ὅτι θὰ τοὺς πάρῃ τὸ ποτάμι... Ἄς χαρῆ τῶρα.

— Πῶ, πῶ ! θὰ πιγιούμε, μάνα ! ὠλόλυξεν * ἡ κόρη συμπλέκουσα τὰς χεῖρας, κοιτάζουσα διὰ τοῦ παραθύρου κάτω καὶ βλέπουσα ὅλον τὸ λιβάδι θάλασσαν. Δὲν ἐφαίνετο πουθενὰ πάτημα, διὰ νὰ πατήσῃ τις.

Καὶ ἡ βροχὴ ἐξηκολούθει ἀκόμη.

— Θὰ πιγιούμε ! ἐθρήνησεν ἡ μήτηρ, τραβοῦσα τὰ μαλλιά της. Καὶ ὁ ἀδελφός σου, ὁ ἀδελφός σου, πού λείπει ἀπ' τὸ πρῶν στοῦ χωράφι, δὲν θὰ πιγιῇ ;

Σπαρακτικὴ ἦτο ἡ φωνὴ τῆς μητρός.

Ἄπέναντι, πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος, πεντακόσια βήματα

μακράν, ἑκατοικοῦσεν ἡ Μαργαρώ ἡ Μποστανοῦ, ἐντὸς τοῦ λαχανοκήπου, τὸν ὁποῖον ἐκαλλιέργει ὁ σύζυγός της. Ὁ οἰκίσκος τῶν ὑψηλά, ἐπὶ λοφίσκου, ἀψηφοῦσε τὴν πλημμύραν. Ἡ γυνὴ εἶχεν ἀνοίξει τὸ παράθυρον καὶ ἐφώναζε πρὸς τὴν Μαριῶ τὴ Λιβαδάκαινα:

— Θὰ πνιγῆτε, χριστιανές !

Ἡ Μαριῶ ἦτο ἀφωσιωμένη ὄλη εἰς τὸν στοχασμὸν τοῦ υἱοῦ της, ἦτον παραδομένη εἰς τὴν ἀνησυχίαν της. Ἐκοίταζε τὸ βουνὸν μὲ ὄμμα ἀπλανές, ὡς νὰ ἐβλεπεν ὀπτασίαν *. Ὁ υἱός της ποῦ νὰ εἶναι μὲ αὐτὸν τὸν κατακλυσμὸν ;

— Πνιγῆκατε, χριστιανές, ἐφώναζε πάλιν ἡ Μαργαρώ ἡ Μποστανοῦ.

Ὅλον τὸ λιβάδι πέλαγος. Καὶ ἂν ἐπροθυμεῖτό τις νὰ ὑπάγη εἰς βοήθειαν τῶν ἀγωνιῶντων, δὲν θὰ ἠδύνατο πλέον.

Ὁ σύζυγος τῆς Μαργαρῶς ἦτο κάτω εἰς τὸ ἰσόγειον καὶ διώρθωνε τὰ τσαπιά καὶ ἐτρόχιζε μὲ ὄξυν τριγμὸν μικρὸν πριόνιον, τὸ ὁποῖον τοῦ ἐχρησίμευε διὰ τὸ κλάδευμα τῶν δένδρων. Τὸ νερὸν ἔπρεπε ν' ἀναβῆ δύο μπόγια ἀκόμη, διὰ νὰ τοὺς φθάσῃ. Διὰ τῆς μικρᾶς θυρίδος ἐβλεπε καὶ αὐτὸς τὴν τεφρὰν, χωματόχρουν, κυματώδη θάλασσαν, τὴν κατακλύζουσαν ὄλα τὰ ἀλώνια καὶ τοὺς κάμπους.

— Καλέ, δὲν ἀκοῦς τί γίνεται, δὲν βλέπεις ! ἐφώναζεν ἄνωθεν, διὰ τῆς καταπακτῆς *, ἡ σύζυγός του. Θὰ χαλάσῃ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον.

Ὁ κηπουρὸς κάτωθεν ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐρώτησιν δι' ἄσματος, ψάλλων μὲ τὴν βραχνὴν φωνὴν του :

Βρέχει ὁ οὐρανὸς καὶ βρέχομαι,

ξενάκ' εἶμαι καὶ ντρέπομαι.

Ἡ θέσις τῶν δύο γυναικῶν εἰς τὸ μοναχικὸν σπιτάκι τοῦ λιβαδιοῦ ἤρχισε νὰ γίνεται ἀπελπιστική. Ἡ κόρη, ἔκφρων * ὠλόλυζεν. Ἐκοίταζε βλοσυρὰ τὸ παράθυρον, τὸν ἐξώστην, τὴν ξυλίνην σκάλαν, ὄλα ἀπειλούμενα καὶ σαλευόμενα ἀπὸ τὴν πλημμύραν. Ἡ μήτηρ εἶχε παύσει ἀρτίως νὰ τραβᾷ τὰ μαλλιά της. Ἐσχίζε τὰς παρειάς, ἐκόπτετο κι ἐμοιρολογοῦσε. Δὲν ἔκλαιε τὸ σπῆτι, δὲν ἔκλαιε τὴν κόρην της, οὔτε τὸν ἑαυτὸν της. Ἐκλαιε τὸν υἱὸν της, ὅστις ἦτο μακράν. Ἐκοίταζε κατὰ τὸ βουνόν, ἀλλὰ δὲν τὸ διέκρινε πλέον. Ὁ πελώριος σίφων, στῦλος φοβερὸς ἐνῶντων τὸν οὐρανὸν μὲ τὴν γῆν, ὅπου διὰ πεινθίμου ἀνταυγείας ἐφώτιζεν ἐκ διαλειμμάτων τὰ περίεξ

καί ἔκαμε τὸ βουνὸν νὰ ξεχωρίζῃ, ἐσχίσθη ἤδη, διερράγη καὶ διελύθη, καὶ τὸ βουνὸν, μαῦρος ἀτμός, ἔγινεν ἓν μὲ τὸν αἰθέρα.

Ἐφαντάζετο ἤδη πνιγμένον τὸν υἱὸν τῆς, πτώμα ἐλεεινόν, φοβερὸν τὴν θεάν, παρασυρόμενον ἀπὸ τὸ ρεῦμα, κτυπῶντα τὴν κεφαλὴν ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀγκιστρούμενον καὶ σφηνούμενον εἰς τοὺς βάτους καὶ τοὺς θαμνῶνας, ἀπὸ αἵμασιάν * εἰς αἵμασιάν. Ἡτύοσχεδιάζεν ἀκουσίως τὰ μοιρολόγια :

Πῶς θὰ σὲ φέρουν, γιόκα μου, πνιμένον μὲς στοῦ ρέμα ! Πῶς θὰ σὲ ἰδῶ !...

Ἡ βροχὴ εἶχε παύσει, καὶ ἡ πλημμύρα δὲν εἶχε καταπέσει. Εἶχαν κατέλθει ὅλα τὰ ἀνώνυμα ρεύματα τοῦ ποταμοῦ, ὅλα τῶν κοιλάδων τὰ θολὰ ποτάμια, ὅλα τὰ χειμέρια κατακαθίσματα τῶν ὑπωρειῶν.

Τὸ μικρὸν σπιτάκι στοῦ λιβάδι ἔτριζεν, ἔτριζε, κατέρρεεν. Ἡ βοή τοῦ καταποντισμοῦ ἀνῆρχετο εἰς τὸν αἰθέρα, καὶ εἰς τὴν βοήν αὐτὴν δὲν ἔχάνετο ὁ στεναγμὸς τῶν πενήτων διὰ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ.

Τὸ σπιτάκι τῆς πτωχῆς χήρας εἶχε καθίσει ἀπὸ τὸ ἓν μέρος καὶ εἶχε λάβει στάσιν χωλοῦ κλίνοντος πρὸς τὸν ἓνα ὦμον, πτωχοῦ γέροντος, στηριζομένου ἐπὶ τῆς ράβδου του. Δὲν ὑπῆρχεν ὄρατὸν στήριγμα δι' αὐτό. Πλὴν ἀόρατος χεὶρ ἐφαίνετο νὰ τὸ κρατῇ ἀπὸ τὸ ἓν μέρος, διὰ νὰ μὴ καταρρεύσῃ ὅλον.

Ὅταν ἐκόπασεν ἡ βροχὴ, χωρικοὶ κατέβαινον τρέχοντες μὲ τὰ ὑποζύγια των. Ἐπανήρχοντο ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς μισοπνιγμένοι, βρεγμένοι ὡς τὸ κόκαλον. Διήρχοντο εἰς ἀπόστασιν ἑκατοντάδων βημάτων. Ἡ Μαριῶ ἴστατο εἰς τὸ παράθυρον, παρακαλοῦσα ἐκθύμως * τὴν Παναγίαν καὶ ἐρωτῶσα μεγαλοφώνως τοὺς διαβαίνοντας μακρὰν :

— Μὴν εἶδατε τὸν Μανόλη τὸν γιό μου ;

Οὔτε φωνὴ οὔτε ἀκρόασις. Ὁ καθεὶς ἔσπευδε διὰ νὰ ἴδῃ τί ἔγινε τὸ σπίτι του, ἡ φαιμιλία του, καὶ δὲν ἤκουε τί τὸν ἠρώτα ἡ χήρα τοῦ λιβαδιοῦ.

Ἄλλ' αὕτη δὲν ἀπέκαμνε νὰ ἐρωτᾷ, ἐνόσω διέβλεπεν εἰς τὸ σκότος. Ἡ δεκεμβριανὴ ἡμέρα εἶχε δύσει, ἡ πλημμύρα κατέπιπτε καὶ τὸ σκότος ἀπειλητικὸν ἐπεκρέματο εἰς τὰ φωσφορίζοντα νερά.

— Μὴν εἶδατε πουθενὰ τὸν γιό μου, τὸν Μανόλη ;

— Δέν τόν εἶδαμε. . . , τῆς ἐφάνη, ὅτι ἤκουσεν ἅπαξ, καί ἡ ἀπάντησις ἦτο σπαραγμός δι' αὐτήν. "Ω, Παναγία μου !...

— Μάνα, ἀφοῦ γλιτώσαμε ὡς τώρα, πᾶμε νὰ κατεβοῦμε, κι ἄς πλέψουμε στό ποτάμι. Τό σπίτι θά πέση, μπορεῖ νὰ γλιτώσουμε !

— Πᾶμε νὰ ἰδοῦμε, τί γίνηκεν ὁ Μανόλης.

Ἡ κόρη ἔμπρός, ἡ μήτηρ ὀπίσω, ἐδοκίμασαν νὰ καταβῶσι τήν σαλευομένην καί σειομένην σκάλαν.

Εἶχον κατέβει δύο σκαλοπάτια καί πλατάγισμα * ἤκούσθη μέσα εἰς τὸ νερόν. Ἐφάνη κάτι τι μεγαλόσωμον, διπλοῦν τὸ σχῆμα, τεράστιον, κενταυρικόν *, κατὰ τὸ ἥμισυ πλέον, κατὰ τὸ ἥμισυ πατοῦν, πηδῶν καί παραδέρνον μέσα εἰς τὸ ρεῦμα.

— Μάνα, εἶστε καλά ; Γλιτώσατε ;

Ἦτο ἡ φωνὴ τοῦ Μανόλη.

— "Ω, γιέ μου ! "Ω, παιδί μου ! ! Εἶσαι καλά ; ἦρθες ;

Ἦτον ὁ Μανόλης, καβάλα εἰς τὸ ἄλογόν του. Ἐπήδησε κάτω ἔως τὴν μέσην εἰς τὸ νερόν καί ἠγκαλίσθη τὴν μητέρα του.

Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἡ πτωχὴ οἰκογένεια ἐπῆγε καί διενυκτέρευσε εἰς τῆς Μαργαῶς τῆς Μποστаноῦς. Ὁ κηπουρὸς ἐσυμβούλευσε τὸν Μανόλη :

— Νὰ κάμης νόμο - τρόπο, λέω γώ, ν' ἀγοράσης ἓνα σπιτότοπο ἐπάνω στὰ Κοτρώνια, ἢ στὰ Γελαδάδικα, ἢ στὸν Ἀπάνω Μαχαλά, νὰ χτίσετε κανένα σπιτάκι, νὰ μὴ σᾶς πατῆ τὸ νερό.

Ἡ χήρα ἔλαβε τὸν λόγον :

— Καλὰ τὸ λές, γείτονα, μὰ κείνος ὁ Ξυγκάκιος, τοῦ χρωστοῦμε, λείει, δὲ ξέρω πόσα γίνονται, τριακόσιες δραχμές, ὅλο τὸ διάφορο * κεφάλι, τὸ διάφορο κεφάλι . . . κι ἄς τοῦ πληρώναμε ταχτικά τὸ διάφορο, μόνο δυὸ χρονιές δέν τοῦ πληρώσαμε . . .

Ὁ κηπουρὸς ἔσεισε τοὺς ὤμους, ἔπιε μίαν εἰς ὑγείαν τῆς χήρας καί τῶν τέκνων της καί ἔψαλε τὸ βραχνὸν ᾠσμα του.

Καί ἡ Μαργαρῶ ἡ γυναίκα του εἶπεν :

— Ἐγλίτωσεν ὁ κοσμάκης καί τὴ φορά αὐτῆ, δόξα νὰ χη ὁ Θεός !.

Μ Ε Τ Α Π Α Ν Ι Α

Μεγάλη άπλοῦται ἡ Λήμνος, μακρά καὶ χθαμαλή, μὲ ὠραία ἀκρωτήρια, μὲ μεγάλους καὶ βαθύκολπους λιμένας, μὲ χρυσοκίτρινους ἀγρούς θερισμένους, μὲ εὐμορφες ἀκρογιαλιές. Χωρὶς δάση, χωρὶς χωριά, ἔρημος, θαρρεῖς, ἀκατοίκητος.

Ἄπο τὴν Λήμνον ἔπειτα εἰς τὴν Τρωάδα καὶ ἀπὸ τὴν Τρωάδα εἰς τὴν πολὺκωμον Ἴμβρον, ἀπὸ τὴν Ἴμβρον εἰς τὴν Τένεδον.

Βόλτες, θαλασσινοὶ περίπατοι, αἱ ναυτικαὶ λοξοδρομῖαι.

Συντροφιά μὲ-τοὺς γλάρους.

Ἔ! τὴν ἀγάπησα τὴν συντροφίαν τὴν λευκὴν τῶν γλάρων. Εἶναι ἀθῶα, ὡς εἶναι κάτασπρα τὰ πτερά των. Σὲ διασκεδάζουν, χωρὶς νὰ σὲ κουράζουν. Σὲ συντροφεύουν, χωρὶς νὰ σὲ ἐνοχλοῦν. Ἄθροῦβως καὶ σιωπηλῶς. Εὐγενῶς. Εἶναι καλόγνωμος ἡ συντροφιά τῶν γλάρων. Ἐνώπιόν σου ἐμφανίζονται ἐκεῖ ὅπου δὲν τοὺς περιμένεις. Ὡς παλαιοὶ σου φίλοι. Δὲν ἐξίστασαι δι' αὐτό, ὡς νὰ τοὺς ἀνεζήτεις μετὰ κόπου. Νομίζεις κι ἔπλευσες δι' αὐτούς. Νομίζεις κι ὑπέφερες δι' αὐτούς.

Κι ἐκεῖνοι πάλιν κάμνουν ὅ,τι θέλεις διὰ νὰ σὲ εὐχαριστήσουν· χορεύουν, βουτοῦν, παίζουν. Προηγοῦνται ὡς νὰ θέλουν νὰ σὲ ὀδηγήσουν εἰς τὰς κατοικίας των, τὰς δροσεράς, τὰς ὑγρὰς φωλεάς των, ὅπου τὸ κῦμα φωσφορίζει φέγγον, ὅπου ἡ δρόσος εἶναι αἰωνία.

Καὶ ἐνῶ προβαίνουν ταχύτεροι, αἴφνης ἴστανται καὶ σὲ περιμένουν καὶ σὲ κράζουν μὲ τὰ μονοσύλλαβά των, γλαριστί :

— Καλῶς τὸν φίλον μας ! Καλῶς τὸν φίλον μας !

Καὶ ἐνῶ περιμένουν, θωπεύουν τὸν ἀέρα μὲ τὰς κυρτάς των, ὡς δαμασκιὰ*, πτέρυγας. Καὶ φιλοῦν τὸ κῦμα μὲ τὰ ράμφη των. Πόθεν ἤλθον ; Ποῦ πηγαίνουν οἱ φίλοι μου, οἱ κάτασπροι γλάροι τῆς Μυτιλήνης ; Εἶναι γλάροι τῆς Λήμνου, τῆς Τρωάδος εἶναι οἱ γλάροι ἢ τῆς Τενέδου ; Τοὺς ἐβλεπον τάχα καὶ οἱ Ἄχαιοί ;

Ἔ! ἡ λευκὴ, ἡ καλὴ συντροφία μου, οἱ γλάροι τοῦ Αἰγαίου ! Καταμεσῆς στὸ πέλαγος ἀναμένουν νὰ χαιρετίσωσι τοὺς ταξιδεύοντας. Ἄγγελοι τοῦ αἰσίου πλοῦ, ὑπάρξεις ποθηταὶ ἐν τῇ κρυερᾷ τοῦ πόντου ἐρημίᾳ. Μειδίμα γλυκὴ ἐν τῇ πικρᾷ μοναξίᾳ. Ἐλπίς ὅτι ἐγγὺς τοὺς εἶναι ὁ κόσμος. Ἄφορμὴ μελέτης διὰ τὸν σοφόν. Ἐμπνευσις διὰ τὸν ποιητὴν. Παραμυθία διὰ τὸν ναύτην, ὅστις, ἐπακουμ-

βῶν ἐπὶ τῆς κωπαστῆς, συνάπτει ἄφωνον διάλογον μὲ τὸν λευκὸν πτερωτὸν τοῦ σύμπλου. Ναύτης πρὸς ναύτην. Θαλασσοδαρμένος πρὸς θαλασσοδαρμένον. Γλᾶρος πρὸς γλᾶρον.

Καὶ πετοῦν ἐνίοτε ψηλά. Πλησιάζουν εἰς τὰς κόφας τοῦ πλοίου, τρέχουν γύρω καὶ χορεύουν περὶ τὸν θαλασσομάχον, τὸν ξύλινον τῆς πρῶρας ἀδελφόν των, ὅστις βουτᾶ καὶ αὐτὸς καθὼς καὶ αὐτοί, ὡς δίστομον στιλέτον, κόπτων τὸ κῦμα. Καὶ πολλάκις πολλοὶ πολλοὶ περισυναχθέντες τριγυρίζουσι τὴν σκούναν ἐν χαιρετισμοῖς, μεγάλην γλαρίναν.

Ἐκόπασε πλέον ὁ σάλος· τὰ κύματα καταπονηθέντα καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἐπραυῖθησαν. Ἡ θάλασσα γαληνιάζει πάλιν. Δευτέραν φοράν διερχόμεθα ἐγγὺς τῆς πολυσχιδοῦς Λήμνου ἡρέμα ἀπὸ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς. Ἐπὶ τινος χρυσίζοντος λοφίσκου ὑπολευκάζει παρεκκλήσιον. Ὅλοι οἱ ναῦται, πρὸς αὐτὸ ἀτενίζοντες εὐλαβῶς, κάμνουν τὸν σταυρὸν των.

— Ἄι - Νικόλα ! λέγουσιν ὅλοι, ἐγκαινιάζοντες τὸ ἄγνωστον παρεκκλήσιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ θαλασσινοῦ των Ἁγίου.

Μικρὰ βρατσέρα πλέει πρὸς τὴν ἀκτὴν φοβισμένη, μετὰ τὸν σάλον ξετρυπώσασα.

Ἐξημέρωσε Κυριακή.

Οἱ ναῦται, ἀπηυδηκότες ἀπὸ τῆς παρελθούσης τρικυμιώδους νυκτός, κοιμῶνται ἀκόμη, ἐνῶ ὁ μάγειρος ἐγερθεὶς ἀπολεπίζει ἰχθύδιὰ τινα, σημαδιακούς χάνους ἑκατοστάρικους, τοὺς ὁποίους εἶχομεν ἀλιεύσει κατὰ τὴν γαλήνην τῆς προτεραίας. Μόνον ὁ πηδαλιούχος, κουκουλωμένος ἀκόμη μὲ τὸν χειμερινὸν μουσαμάν του, ἴσταται παρὰ τὸ πηδάλιον καὶ ὁ φρουρὸς τῆς πρῶρας, ἀνάψας τὸ εἰκοστὸν σιγάρον κατὰ τὴν τετράωρον βάρδιαν του, βρεγμένος ἀκόμη, μὲ τὸ κηρωτὸν μουσαμάν του, φρουρεῖ.

Τὰ πανιὰ ὅλα ἐπάνω τώρα. Καὶ ὁ μοναχογιὸς ὁ κόντρας, ὁ λεπτοκαμωμένος, ὁ γαλαζοαίματος. Ἡ ταχεῖα σκούνα, πετῶσα μαλακά - μαλακά, ἄνευ τιναγμῶν πλέον, προηγεῖται πέντε ἄλλων ἱστιοφόρων μεγάλων, ἅτινα μᾶς παρακολουθοῦσι μετὰ σπουδῆς, ὡς νὰ θέλουν κάτι νὰ μᾶς εἶπουν. Ἄλλ' ἢ σκούνα φεύγει, πετᾶ. Ἀπὸ τοῦ ὕψους, ἐνθα ἴσταμαι, νομίζω ὅτι δὲν ἀπτεται κἄν τῆς θαλάσσης. Τόσον γλυκὰ πλέει, θαρρεῖς, καὶ στὰ νύχια πατεῖ. Εἶναι ὑπερήφανος διὰ τὴν νυκτερινὴν νίκην.

— Σκάντζια βάρδια ! άνακράζει ό ναύκληρος, άκούσας κροτήσαντα τά ξύλινα κρόταλα του πηδαλιούχου, σημήναντος την όγδόην ώραν της πρωίας, και συγχρόνως κρούει τον κώδωνα της πώρας, τύπτων συνάμα τό κατάστρωμα διά τών ποδών του, άνω του θαλάμου τών ναυτών, όπως έξεγείρη αυτούς.

Ταυτοχρόνως γλυκύτατα άντηχοϋσιν όπισθεν μας έν τῷ πελάγει οί κώδωνες τών δύο ίστιοφόρων, ως παρεκκλήσια λειτουργοϋντα, σημαίνοντες την όγδόην ώσαύτως ώραν.

Μετ' όλίγον οί ναϋται νιφθέντες και ένδυθέντες κατέρχονται εις τον θάλαμον του πλοιάρχου, καλέσαντος αυτούς, όπως προσευχηθώσι — Κυριακή πρωί—και εύχαριστήσωσι τον "Άγιον Νικόλαον, διασώσαντα αυτούς από της τρικυμίας.

Ό φαιδρός και πρόθυμος πάντοτε Γιαννάκης, ό υιός του πλοιάρχου, άλλαγμένος γαλάζιαν μπλούζαν, έκτελει χρέη καμαρώτου, παθόντος έκ ναυτίας του τοιούτου και κοιμωμένου άκόμη, και άνάψας κηρίον και θέσας πϋρ μετά θυμιάματος εις τό όρειχάλκινον στιλπνόν θυμιατήριον θυμιᾷ πρώτον εύλαβῶς την εικόνα του "Άγιου Νικολάου, μικράν έπάργυρον, κρεμαμένην από τινος δοκού έν τη άκρη του θαλάμου και είτα πάντας τους λοιπούς, ψάλλων και τό μεγαλυνάριον του "Άγιου «'Όρφανῶν προστάτης».

Τέλος άσπάζονται πάντες την εικόνα του θαλασσινου ίεράρχου εύωδιάζουσιν θάλασσαν, ως να ήγωνίζετο και ό "Άγιος μέ τους ναύτας όλην την νύκτα, παλαιών κατά τών κυμάτων.

Οί ναϋται είτα εύφροσύνως πίνουσι τό προσενεχθέν αυτοίς ποτήριον ρουμίου και άνέρχονται οί μέν ν' άντικαταστήσωσι την βάρδιαν, οί δε να τακτοποιήσωσι τά έπί του καταστρώματος άντικείμενα, μετακινήθέντα έκ του νυκτερινου σάλου.

« Μέ του Βοριᾶ τά κύματα » ('Απόσπασμα), 1924 'Αλέξανδρος Μοραϊτίδης

Τ Ο Δ Ε Λ Φ Ι Ν Ι

Θά ήμποροϋσε κανείς να τό είπη «άλογο της θάλασσας», γιατί και γρήγορο σαν άλογο είναι και στην άνάσα τό άλογο θυμίζει! φrrr ! κάνει δυνατά κάθε φορά που βγαίνει επάνω, και σαν άλογο προσφέρεται για... ίππασία.

Θυμηθῆτε τὸν θρῦλο τοῦ Ἀρίονα. Δελφίνοι ἵππευσεν ὁ ἀρχαῖος αὐτὸς μουσικὸς καὶ ἔδραπέτευσεν ἀπὸ τὸ καράβι τῶν ληστῶν καὶ ἐσώθηκε στὸ Ταΐναρο. Νά κι ὁ « θεὸς τῆς θάλασσας » παρουσιάζεται πάντοτε καβάλα σ' ἓνα δελφίνο, ὅπως θέλει ὁ θρῦλος.

Ἄκόμα καὶ ὁ Πλίνιος διηγεῖται τὴν ἱστορία ἐνὸς παιδιοῦ, ποῦ ἐπηγαινοερχόταν στὸ σχολεῖο του καβάλα σὲ δελφίνο. Μιά ἱστορία συγκινητικὴ. Δελφίνο καὶ παιδί ἐπίασαν, λέγει, φιλία στὴν ἀκτή. Τὸ παιδί ἔρριχνε ψωμί στὸ δελφίνο. Καὶ τὸ δελφίνο ἔπαιρνε τὸ παιδί στὴν πλάτη του καὶ τὸ περνοῦσε ἀντίπερα, στὴν ἄλλη ἀκτή, ὅπου εὕρισκόταν τὸ σχολεῖο. Κατόπιν ἐπήγαινε καὶ τὸ ξανάφερνε πίσω. Τὸ παιδί μιὰ μέρα ἀρρώστησε καὶ πέθανε. Καὶ τὸ δελφίνο γιὰ καιρὸ φαινόταν στὴν ἴδια θέση, στὴν ἴδια ἀποβάθρα, καὶ περίμενε τὸν μικροῦλη καβαλάρη. Καιρὸ κράτησε αὐτὴ ἡ δουλειά, ὅσο ποῦ πέθανε καὶ τὸ δελφίνο ἀπὸ μελαγχολία. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἱστορία.

Καὶ γιὰ μὲν τὴν καβάλα συμφωνοῦμε. Γιὰ τὴ μελαγχολία ὅμως ὄχι. Γιατί τὸ δελφίνο δὲν εἶναι πλάσμενο γιὰ λύπη. Εἶν' ἓνα πλάσμα ζωηρό, χαρούμενο, ποῦ τοῦ ἀρέσουν τὰ παιγνίδια, ὁ χορὸς, ἡ μουσική, ἡ ἀλεγρία. Τὸ εἶδατε νὰ κολυμπᾷ, νὰ πηδᾷ, νὰ παίξει γύρω ἀπὸ τὰ καράβια ; Ἐχάσατε ! Καθὼς συναντᾷ τὸ πλεούμενο στὸ πέλαγος, τρέχει κοντὰ κι ἀρχίζει τὰ παιγνίδια. Χαριτωμένο θέαμα ! Καράβι καὶ δελφίνο πηγαίνουν πλάγι - πλάγι, σχίζουν καὶ τὰ δυὸ τὴ θάλασσα, σὰ νὰ παραβγαίνουν στὸ τρέξιμο. Εὐθεῖα τραβάει τὸ καράβι. Καμπύλες γράφει τὸ δελφίνο. Προχωρεῖ μὲ ἐλιγμούς, ἀνεβοκατεβαίνει, στρίβει δεξιὰ, στρίβει ἀριστερά, σὲ προσπερνᾷ, σὲ περιμένει, φεύγει, ξανάρχεται. Κι ὅλο κοντὰ σου εἶναι. Ἄν ἔχης μάλιστα μαζί σου βιολί ἢ φουσαρμόνικα καὶ τοῦ παίξης κανένα καλὸ κομμάτι μουσικῆς, δὲν ξεκολλᾷ ἀπὸ τὴ γειτονιά σου. Καὶ δὲν εἶναι ἓνα εἶναι πολλὰ. Μιὰ θάλασσα ἀπὸ ράχες μαυροπράσινες κι ἀπὸ ρύγγη μυτερὰ. Τρέχουν, καλπάζουν, χαίρονται τὴ θάλασσα. Πλάσματα ξέγνοιαστα κι ἐλεύθερα, σὰν ἄγρια ἄλογα στὸν κάμπο, ἄτια τοῦ Ποσειδῶνα, ποῦ τρέχουν μέσα στὰ κύματα, ὅμοια μὲ κύματα κι αὐτὰ.

Οἱ θαλασσινοὶ τὰ καμαρώνουν. Περνοῦν τὴν ὥρα τους μαζί τους. Τοὺς ἀρέσει πολὺ αὐτὸ τὸ παιγνιδιάρικο θαλασσινὸ θηρίο, ποῦ δὲν πειράζει τὸν ἄνθρωπο ποτέ, ποῦ κολυμπᾷ σὰν γοργόνα, ποῦ ξετρελαίνεται γιὰ τὴ μουσική. Μὰ οἱ ψαράδες γιὰ τὸ δελφίνο ἔχουν γνώμη διαφορετικὴ, ἐντελῶς ἀντίθετη. Γι' αὐτοὺς εἶναι ἓνας

φαγὰς διάσημος, ἕνας ἐπικίνδυνος ἀνταγωνιστής, ποῦ ἐπιβουλεύεται σὲ μεγάλο βαθμὸ τὰ συμφέροντά τους.

Μὴν τοὺς μιλάτε γιὰ μουσική, γιὰ ποίηση, γιὰ... θαλασσινὲς ἵπποδρομίες. Μετρήστε καλύτερα τὰ ψάρια, ποῦ τοὺς κλέβει ὁ μέγας φαγὰς ! Ψάρια γιὰ ψάρια δὲν ἀφήνει. Κι ὅταν δὲν εὐρη ψάρια, ἀφανίζει τὰ χταπόδια καὶ τὰ καβούρια. Διακόσια δόντια ἔχει. Κι ὅλα πρέπει νὰ δουλέψουν. Πάλι καλὰ ποῦ γεννάει ἕνα παιδί. Ἀλλιῶτικα τὰ ψάρια θὰ τὰ βλέπαμε μόνο στὸ ζωολογικὸ μουσεῖο.

« Ἐδῶ βυθὸς »

Θέμος Ποταμιάνος

ΤΟ ΠΥΡΟΦΑΝΙ

Καίει τὸ πυροφάνι τοῦ ψαρᾶ
κι οἱ σταλαχτίτες λάμπουν σὰν ἀστέρια
καὶ στῆς σπηλιᾶς τὰ διάφανα νερὰ
φεγγοβολοῦν καντήλια κι ἀγιοκέρια.

Τῆς νυχτερίδας τρίζουν τὰ φτερὰ
καὶ στὶς φωλιᾶς ξυπνοῦν τὰ περιστέρια
καὶ σπαρταροῦν τὰ ψάρια ἀστραφτερὰ
ἀπ' τὸ καμάκι στοῦ ψαρᾶ τὰ χέρια.

Ἀπάνω στῆς σπηλιᾶς τὴν κορυφή,
μέσ' ἀπ' τὰ μούσκλια κι ἀπ' τὰ πολυτρίχια,
σταλάζει βρῦση ἀνώφελη, κρυφή.

Καὶ πέρα ἀπὸ μιὰ τρύπα σκοτεινὴ,
στοὺς βράχους ἀκονίζοντας τὰ νύχια,
μιὰ φώκια ἀπαρηγόρητα θρηνεῖ.

« Γαλήνη », 1902

Γεώργιος Δροσίνης

ΟΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Αἱ πρῶται σκιαὶ τοῦ λυκόφωτος ἀπλώνουν τὸ πένθος των εἰς τὰ λευκὰ σπιτάκια τῆς Ὑδρας. Ὁ ἥλιος, πελωρία αἱματόχρωμη σφαῖρα, ἐβυθίσθη εἰς τὴν ὁμίχλην τοῦ ὀρίζοντος καὶ αἱ τελευταῖαι

μελαγχολίαι τῶν χρωμάτων ἐχάθησαν σιγά - σιγά ὑποχωροῦσαι εἰς τὴν ἤρεμην γαλήνην τῆς σκιᾶς.

Ἐν τούτοις, μ' ὅλον ὅτι ἡ ζωὴ τῆς φύσεως φαίνεται νὰ καταλαγιάζη, φωνές, τραγούδια καὶ βιολιὰ φθάνουν ἀπὸ παντοῦ τῆς κωμοπόλεως. Βρυασμὸς ἀσυνήθιστος γεμίζει τὰ ἀνηφορικά δρομάκια καὶ τὴν προκυμαίαν, ὅπου τὰ σπογγαλιευτικά, καΐκια καὶ τεπόζιτα, σαλεύονται ἐλαφρὰ εἰς τὸν νωχελῆ κυματισμὸν τῆς ἐσπέρας.

Ὅμιλοι ναυτικῶν, μορφαὶ χαρακωμένοι καὶ ψημένοι εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς θαλάσσης. Ὑδραῖοι καὶ Συμαῖοι, Αἰγινῆται καὶ Κρανιδιώται, Καλύμνιοι καὶ Ρόδιοι, παρέες - παρέες, ἀγκαλιασμένοι συνοδεύουν μὲ βραχνὰ ξεφωνητὰ τὸν ἀμανὲ τοῦ συντρόφου των.

Εἶναι οἱ σπογγαλιεῖς, ποὺ ἐτοιμάζονται γιὰ ταξίδι καὶ οἱ ὁποῖοι ἀποχαιρετοῦν τὴν πατρίδα καὶ τὴν ζωὴν τῆς ξηρᾶς.

Ἄλλ' ἢ διασκεδάσις αὐτὴ εἶναι πένθιμος, διότι κανεὶς δὲν εἶναι βέβαιος, ἂν θὰ ξαναἰδῇ τὸν Ὀκτώβριον τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ ἀσβεστόχριστο σπιτάκι, ὅπου εἶδε τὸ φῶς.

Καὶ ἡ εἰκὼν ἐξακολουθεῖ.

Ἐδῶ κάποιος ἐφοπλιστὴς συμφωνεῖ ἕνα δῦτην· ἄλλος φιλονικεῖ μὲ τὸν κολαουζέριον του, δυὸ τρεῖς ροδάδες καὶ κουπάδες μετροῦν τὰ χρήματα, ποὺ ἔχουν πάρει, καὶ εἰς τὴν γωνίαν τοῦ δρομίσκου ὀλόκληρη ἡ οἰκογένεια, σύζυγος, παιδιὰ, γέροι γονεῖς, ἀδέρφια, συνοδεύουν εἰς τὴν παραλίαν τὸν ἀγαπημένον των, τοῦ ὁποῖου τὸ καΐκι κάνει ἀπόψε πανιά.

Εἰς τὴν νεόβαφη καὶ νεοπαλαμισμένη βρατσέρα ὁ παπα - Πάμφιλος, κρατῶν τὸ θυμιατὸν εἰς τὸ χέρι μέσα εἰς τοὺς ἀσκεπεῖς σπογγαλιεῖς, σκορπιζει γύρω τὸν καπνὸν τοῦ μωσχολιβάνου του.

« Κρὶν - κράν, κρὶν - κράν . . . ».

Ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας, μεγαλοπρεπῶς ἐνθρονισμένη εἰς ἕνα κόρκωμα, προεδρεύει τῆς τελετῆς, ἔχουσα ἐμπρὸς ἀργυροῦν δοχεῖον μὲ τὸν ἀγιασμόν.

« Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ καιρῶν εἰρηνικῶν . . . » ὑψώνεται ἡ φωνὴ τοῦ γέρου παπαῦ μὲ τὸ χιονοστέφανον τῶν λευκῶν μαλλιῶν καὶ τὴν πατριαρχικὴν γενειάδα.

« Ὑπὲρ πλεόντων, ὀδοιπορούντων, νοσοῦντων, καμνόντων καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν . . . ».

« Ὑπὲρ τοῦ ἀγιασθῆναι τὸ ὕδωρ τοῦτο . . . ».

Γύρω σὶ σπογγαλιεῖς, καπετάνιος, κουπάδες, ροδάδες, κολαουζέρηδες, στέκουν εὐλαβῶς μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια, προσέχοντες εἰς τὴν παράκλησιν. Εἶναι μορφαὶ ἠλιοκαμημένοι καὶ ἄρρενωπαί, κορμοὶ ψημένοι ἀπὸ τὴν ἄλμην τῆς θαλάσσης, λαιμοὶ ταῦρειοι καὶ μπράτσα στρογγυλά, ἔχοντα τὴν ἀβρότητα σιδερένιων κοπάνων.

Καὶ ὁ παπα - Πάμφιλος, βουτῶν τὸ κλαδί τοῦ βασιλικοῦ εἰς τὸ διαβασμένο νερό, ἀγιάζει τὸ σκάφος καὶ τὰ σκάφανδρα, ραντίζει τὰ ἄρμενα, τὰ μηχανοκάρικα καὶ τὰς ἀντλίας :

« Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου
καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν Σου . . . »

Ὅλοι σταυροκοποῦνται καὶ ἔρχονται νὰ ἀσπασθοῦν κατὰ σειρὰν τὸν Σταυρόν, τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα καὶ τὸ χέρι τοῦ παπαῦ. Ἐκεῖνος ραντίζει μὲ τὸν βρεγμένον βασιλικὸν τὰ χαρακωμένα μέτωπα καὶ δίδει ἔπειτα νὰ τοῦ φιλήσουν τὸ χέρι.

— Καλὸ ταξίδι ! . . . Καλὰ κέρδη ! . . .

Ὁ διάκος παίρνει τότε εἰς τὰ χέρια του τὴν εἰκόνα. Ἡ ἔξοδος τῆς ἀπὸ τὴν βρατσέραν χαιρετίζεται μὲ βροντεροὺς πυροβολισμοὺς, ἐκ τῶν ὁποίων ἀντηχεῖ ὁ λιμὴν. Ὁ ἱερεὺς προχωρεῖ εἰς ἄλλα σκάφη, διὰ νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ ἴδια σκηνή.

Ἡμέραν παρ' ἡμέραν, τέσσερα πέντε σκάφη κάμνουν ἔξαφνα πανιὰ καὶ ἀφοῦ καβατζάρουν τὸν μῶλον τοῦ μικροῦ λιμένος, ὀλίγον κατ' ὀλίγον μικραίνουν καὶ χάνονται εἰς τὰ βάθη τοῦ ὀρίζοντος. Εἰς μίαν ἑβδομάδα ὅλα ἔχουν φύγει.

Ἡ ὕδρα ξαναπέφτει εἰς τὸ ἥσυχον φυτοζῶημα τῶν μικρῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ὄνειρομένη τὴν παλαιὰν δόξαν τῆς !

« Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου » (Ἀπόσπασμα), 1902

Ἄγγελος Τανάγρας

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΧΘΥΑΓΟΡΑΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν συμβαίνει μὲ τὰ ψάρια ὅ,τι καὶ εἰς τὸν πορθμὸν τοῦ Εὐρίππου: ἄμπωτις καὶ πλήμμυρα. Ἔχομεν ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν γυαλίζει οὔτε λέπτι εἰς τὸν ὀρίζοντα. Τὰ ψαράδικα, κατάκλειστα, νεκρά, ὁμοιάζουν μὲ παράγκες ἐμποροπανηγύρεως, ἡ ὁποία ἐτερματίσθη πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος: Εἶναι ἡ ἄμπωτις . . . Αἶφνης ἑκατοντάδες κασέλες ἀνοίγονται, κιβώτια ναυαγίων ἀρχαίων, ἀλιευθέντα εἰς τοὺς βυθοὺς τῶν θαλασσῶν, γεμάτα ἀπὸ μυθώδεις θησαυρούς. Ἀπὸ τὸν ροδιζοντα χρυσοῦ τῶν μουστακάτων μπαρμπουνίων, ἀπὸ τὸν στυλιπνὸν ἄργυρον τῶν λαυράκων, ἀπὸ τὸν σαπφειρίζοντα τῆς σαρδέλας καὶ τὸν ὀξειδωμένον παλαιὸν ἄργυρον τῆς τσιπούρας μὲ σπάρραχνα γαρυφαλλο καὶ μίαν σφήναν χρυσοῦ εἰς τὸ μεσόφρυδο: Εἶναι ἡ πλήμμυρα. Πλήμμυρα ψαριῶν καὶ πλήμμυρα πλήθους, χιλιάδων ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἀγωνίζονται, σπρώχονται, φωνάζουν, βραχυνιάζουν, ἰδρώνουν πρὸ τοῦ ψαῤᾳ, ὅστις προσπαθεῖ νὰ ἐπιβληθῆ, κραυγάζων δυνατώτερα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους:

— Ὑπομονή, βρὲ παιδιά! Ποιὸν νὰ πρωτοκοιτάξω; Ἐνα κεφάλι τὸ ἔχω κι αὐτὸ ρωμαϊκὸ!

Εἰς αὐτὰς τὰς ἡμέρας τῆς πλημμύρας μία διασκεδαστικὴ ἀσχολία εἶναι, ὅταν ἀπελπισθῆ κανεὶς, ὅτι θὰ κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ψάρια, νὰ παρατηρῆ τοὺς διαφόρους τύπους τῶν πελατῶν, καὶ ἂν ἔχη καιρὸν διὰ χάσιμον, νὰ τοὺς κατατάσῃ.

Ἄς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸν σπανιώτερον: Εἶναι ὁ « φλεγματικὸς », ἄγνωστον πῶς ἐξοκείλας ἐν μέσῳ ἡμῶν τῶν νευροσπάστων, τέρας ὑπομονῆς, ψωνιστῆς καλῶς ὀργανωμένος, μὲ τσαντάκι δικτυωτὸν στὸ ἓνα χέρι, τὰ χρήματα μετρημένα στὸ ἄλλο. Ξυπνᾷ εἰς τὰς πέντε τὸ πρωῒ, εἰς τὰς ἕξ εὐρίσκειται βιδωμένος εἰς τὴν κορνίζαν τοῦ σχετικοῦ πάγκου, ψυχρὸς, ἄκαμπτος, ἄγγλος πόλισμαν, βράχος. Δέχεται ἀτάραχος ὅλα τὰ κύματα τῶν ἀνυπομόνων εἰς τὴν ράχιν του, τοὺς ἀφήνει νὰ σπρώχωνται, νὰ διαπληκτίζονται, νὰ κραυγάζουν, μὲ ἓνα μεϊδιάμα μόλις ὄρατὸν εἰς τὰ χεῖλη. Εἶναι τὸ μεϊδιάμα τοῦ σοφοῦ πρὸς τοὺς ἀσόφους. Οὗτος γνωρίζει νὰ περιμένη καὶ νὰ ἐπιμένη σιωπῶν. Καὶ παίρνει πάντοτε καὶ παίρνει ἀσφαλῶς καὶ φεύγει μὲ τὸ δικτυωτὸν γεμάτο. Διότι δὲν ἔχει νεῦρα. Παρατηρεῖ ψυχραίμως,

ἐκλέγει τὴν κατάλληλον στιγμήν, πασάρει τὰ χρήματά του, καὶ ἡ δουλειά του τελειώνει ἀμέσως, ἐνῶ, ἂν τὸν ἰδῆτε κολλημένον εἰς τὸν πάγκον ἔχει τὸ ὕφος ὅτι αὐτὸς δὲν πρόκειται νὰ πάρῃ ψάρια ποτέ ! Προσέξτε αὐτοὺς τοὺς τύπους. Κάνουν εἰς τὴν ἀγορὰν ὅ,τι καὶ εἰς τὴν ζωὴν. Βαδίζουν μὲ ἀσφαλές, σταθερόν, μαθηματικόν, ἰσόχρονον βῆμα πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν.

Θέλετε τώρα καὶ τὸν ἀντίποδά του ; Εἶναι ὁ συνηθέστερος τύπος, « ὁ καπετὰν Φασαρίας ». Φθάνει, δημιουργεῖ πάραυτα ἐπεισόδιον, καλεῖ τὸν ἐπόπτην, μόλις ἐξευρεθῆ μισθὸν ὀκτά, ψάχνει γιὰ σακούλα, ἢ μισθὸν ὀκτά ἐξαφανίζεται, πιάνεται τότε μὲ τὸν σακουλοπώλην, παρεμβαίνει ἕνας τρίτος, τσακώνεται καὶ μὲ τὸν τρίτον, διευθύνεται εἰς ἄλλον πάγκον, διαγκωνίζεται, φωνάζει ὅτι εὐρίσκειται ἐκεῖ ἀπὸ τὰς τρεῖς τὸ πρῶν, ἐνῶ ἔρχεται συνήθως στὰς δέκα, τοῦ σχίζου εἰς τὸν συνωστισμόν τῆ σακούλα, τρέχει ν' ἀγοράσῃ ἄλλην, διευθύνεται εἰς τρίτον πάγκον, κατορθώνει ν' ἀνοίξῃ δρόμον, βλέπει ἕναν ἀξιωματικόν, κραυγάζει ὅτι δὲν εἶναι κατάστασις αὐτή, γίνονται προτιμήσεις, ἐπακολουθεῖ ἐπεισόδιον μὲ τὸν ἀξιωματικόν, χάνει τὴν σειράν του, διευθύνεται εἰς τέταρτον πάγκον, καὶ τέλος, ἂν κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ψάρια, μεταβαίνει νὰ τὰ ζυγίσῃ πάλιν εἰς τὸ ἀγορανομικόν τμήμα, λείπουν ἐπτάμισυ δράμια, ἐπιστρέφει, ἐπιπίπτει ὡς κυκλῶν ἐναντίον τοῦ ψαρᾶ, διαμαρτυρεῖται, ὕβρει, πανδαιμόνιον, τέλος τοῦ παίρνουν πίσω τὰ ψάρια μαζί μὲ τὴ σακούλα. Ἡ ὥρα εἶναι μία μετὰ μεσημβρίαν. Ὁ καπετὰν Φασαρίας εἶναι ἀκόμη στὴν ἀγορά : Ζητεῖ τὴ σακούλα.

Ἄλλος τύπος εἶναι « ὁ κύριος Μελέτης ». Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς πηγαίνει εἰς τὴν ἀγορὰν διὰ νὰ ψωνίσῃ ἢ διὰ νὰ κάμῃ φιλολογίαν ; Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι κάθεται εἰς σχετικὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν πάγκον καὶ σχολιάζει μεγαλοφώνως :

« Ἐρίτιμε κύριε ψαρᾶ, καταδεχθῆτε, παρακαλῶ, νὰ μᾶς ἀτενίσετε ἀπλῶς καὶ ἄς ἀποθάνωμεν ! Ἄνθρωποι εἴμεθα καὶ ἡμεῖς, γνήσια τέκνα τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὕας, ὅπως καὶ ἡ ὑμετέρα εὐγενία . . . ».

Αἰφνης στρέφεται πρὸς μίαν κυρίαν :

« Ὅριστε, περάστε. Θαυμάσια ψάρια, ὠραῖον θέαμα. Καθίστε νὰ τ' ἀπολαύσωμεν ».

Εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσω ὅτι αὐτὸς φεύγει σχεδὸν πάντοτε μὲ ἀδειανὰ τὰ χέρια ; Ἡ ζωὴ δὲν εἶναι φιλολογία.

Παρατηρήσατε τὸν ἀντίποδά του, « τὸν ἄρπαγα ». Φυσικῶς εἶναι ἄτλας. Μ' ἓνα διασκέλισμα, κλωτσᾷ ὅλους, ἀναποδογουρίζει ὅλους, εὐρίσκεται πρὸ τοῦ πάγκου. Ἀπλώνει τὸ χέρι του, τὸ ὅποιον εἶναι ὡς βραχίων βαρούλκου, χουφτώνει πέντε τσιποῦρες, τίς βάζει ἀμέσως στὴ ζυγαριὰ μόνος του, καὶ πρὶν προλάβῃ κανεὶς ν' ἀναπνεύσῃ, ἔχει ψωνίσει. Ὁ ψαρὰς πρέπει νὰ θεωρῆται πολὺ εὐτυχής, ἂν προφθάσῃ νὰ πληρωθῇ. Ὁ ἀπόγονος οὗτος τοῦ Νταβέλη εἶναι πολὺ κακὸν παράδειγμα. Κλονίζει σοβαρώτατα τὴν πίστιν πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἠθικῆς.

Ἐφημερίς « Ἐλεύθερον Βῆμα »

Σπύρος Μελάς

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΣ

Ἐπιθυμῶ, ὄχι νὰ σᾶς περιγράψω, — πού θά ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον, — ἀλλὰ νὰ σᾶς ἐξηγήσω τὴν ὠραιότητα τῆς ἑλληνικῆς φύσεως.

Διατί ἡ ἑλληνικὴ φύσις θεωρεῖται καὶ ὁμολογεῖται ὡς ἡ ὠραιότερα τοῦ κόσμου ; Ἔχει τίποτε τὸ ἐκτάκτως μέγα καὶ μεγαλοπρεπές ; Ὑπάρχει πουθενὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα κανένας καταρράκτης τοῦ Νιαγάρα, κανένας Ἀμαζόνιος, κανέν Λευκὸν Ὄρος, καμία λίμνη τοῦ Κόμο, καμία πεδιάς τῶν Ἀρδεννῶν, κανένας Μέλας Δρυμὸς ; Ὁχι, τίποτε ἀπ' αὐτά. Ὅλα σχετικῶς μικρὰ καὶ κοινὰ. Βουναλάκια μᾶλλον καὶ λόφοι, μικροὶ ποταμοί, μικραὶ λίμναι, μικραὶ πεδιάδες. Καὶ οὔτε ἡ πλουσία βλάστησις τῶν Τροπικῶν οὔτε οἱ ἀτελείωτοι πάγοι καὶ αἱ λευκαὶ ἐκτάσεις τοῦ Βορρᾶ. Ἄλλ' οὔτε ἠφαιστεια καὶ καταρράκται οὔτε κανένα ἀπὸ τὰ λεγόμενα « Μεγάλα φαινόμενα τῆς φύσεως ».

Καὶ ὅμως, αὐτὴ ἡ ἑλληνικὴ φύσις, ἡ ἡμερος καὶ σχεδὸν πτωχὴ, εἶναι ἡ ὠραιότερα τοῦ κόσμου.

Πῶς ; διατί ;

Ἕνας Γάλλος σοφός, ἀρχαιολόγος καὶ συγγραφεύς, ὁ ὁποῖος πολλὰκις ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα, τὸ ἐξηγεῖ θαυμάσια. Ἀφ' ἐνός, λέγει εἰς ἓν ἄρθρον του, πού ἀνέγνωσα πρὸ ἐτῶν καὶ τὸ ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη, εἶναι ἡ μοναδικὴ διαύγεια τῆς ἑλληνικῆς ἀτμοσφαιρας, πού σὲ κάμνει νὰ διακρίνης καθαρῶτα τὰ πλέον ἀπομακρυσμένα ἀντικείμενα. Ἀφ' ἐτέρου, ἡ διάταξις τῶν ποικιλιῶν τοῦ ἐδάφους εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὸ ἐν πρᾶγμα νὰ μὴ κρύπτη καὶ νὰ μὴ βλάπτῃ τὸ ἄλλο. Ὑπάρχουν ὑψώματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁ θεατὴς περιφέρων τὸ βλέμμα ἠμπορεῖ νὰ συλλάβῃ ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν ἑλληνικὴν χώραν. Νὰ ἰδῇ βουνὰ ἀλλεπάλληλα εἰς ἀτελείωτον βάθος μέχρι τῶν ἀπωτάτων, τὰ ὁποῖα συγχέονται πλέον μὲ τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ. Ἐπειτα, κοιλάδας, πεδιάδας, ποταμούς, κόλπους, θάλασσας, ἀκρωτήρια, νησιά, ὅλα ὡς ἐπὶ ἄβακος ζατρικίου. Λοιπόν, παρόμοιον θέαμα δὲν ἀπαντᾷ κανεὶς πουθενά.

Καὶ τὰ πλέον φημισμένα τοπία τῆς Εὐρώπης — ἔξαφνα, τὰ πολυθρύλητα ἑλβετικὰ καὶ ἰταλικά — εἶναι σχετικῶς περιωρισμένα. Βλέπετε ἔξαφνα μίαν ὄροσειράν, ἡ ἓνα στεφάνι ἀπὸ βουνὰ μὲ μίαν

λίμνην ἐν τῷ μέσῳ, ἢ μίαν ἀπέραντον καὶ κατάφυτον πεδιάδα, ἀλλὰ τίποτε περισσότερον. "Ενας πέπλος ἀέρινος, μία ομίχλη, στενεύει τὰ ὄρια τοῦ πανοράματος, καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν ἐπιπροσθῆ ἕνας μέγας ὄγκος, φραγμὸς βαρὺς καὶ ἀπότομος.

Ἄπεναντίας, ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ὀρίζοντες εἶναι πάντοτε ἀνοικτοί, ἢ ὀπτική ἀκτὶς ἀπεριόριστος καὶ μ' ἕνα βλέμμα ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης θαλάσσης ἡμπορεῖς νὰ ἰδῆς τόσην ἔκτασιν ποικιλωτάτην, δι' ὅσην θὰ ἐχρειάζοντο ἄλλοῦ δέκα διάφοροι σκοπιαί.

Τὴν ἡμέραν — καὶ ἦτο μία ὡραία ἡμέρα — πού ἔταξίδενα μὲ τὸν σιδηρόδρομον ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πάτρας, ἀνεγνώριζα εἰς κάθε στιγμήν τὴν ἀλήθειαν αὐτῆς τῆς παρατηρήσεως. "Ο,τι ἔβλεπα παρερχόμενον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου εἰς τὸν αἰώνιον κυκλικὸν χορὸν τῶν τοπίων, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ δὲν ἦτο τίποτε ἔκτακτον. Βουνὰ μᾶλλον ἄδενδρα, λόφοι γυμνοί, ποταμοὶ σχεδὸν ἄνυδροι, βλάστησις μετρία, πράγματα πού δὲν εἶχαν τίποτε τὸ ἐκπληκτικὸν καὶ τὸ γιγάντιον. Μὰ αὐτὰ ὅλα, χάρις εἰς τὴν σοφὴν των διάταξιν καὶ τὴν καθαρότητα τῆς ἀτμοσφαίρας, ἀποτελοῦν πάντοτε ἐν σύμπλεγμα μέγα, θαυμάσιον. Καὶ ἀπὸ τὸ παράθυρον τοῦ βαγονιοῦ μου, ἀπὸ τὸ ὅποιον βλέπω νὰ συγχορεύουν τὸ ἠλεκτρικὸν σύρμα, ὁ στῦλος, τὸ δένδρον, ἡ καλύβη, ἡ μάνδρα, ἡ γέφυρα, τὸ ποταμάκι, ὁ ἀγρός, τὸ χωριουδάκι στοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ, τὸ βουνὸν αὐτὸ καὶ ἡ ὀπισθὲν του ὄροσειρά, πού διασχίζεται, διὰ νὰ φανῆ ἄλλη θάλασσα μὲ νησιά καὶ ἄλλα ἀετώδη βουνὰ εἰς τὸν ὀρίζοντα, νομίζω κάθε τόσον, ὅτι βλέπω... ὅλον τὸν κόσμον ἕως τὰ πέρατα!

Ἡ φύσις κάμνει τὸν ἄνθρωπον. Ἡ ἑλληνικὴ φύσις, ἡ ὡραιότερα τοῦ κόσμου, ἔκαμε μίαν φορὰν κι ἕνα καιρὸν τὸν Ἑλληνα, τὸν ὡραιότερον ἄνθρωπον σωματικῶς, ψυχικῶς, πνευματικῶς. Ἡ φύσις ἀπὸ τότε δὲν ἤλλαξε, μένει ἡ ἴδια. Μόνον πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ περιστάσεις ἔκαμαν τὸν νεώτερον Ἑλληνα νὰ ἐκπέση τοῦ παλαιοῦ μεγαλείου. Ἀλλὰ καὶ ὁ νεώτερος Ἕλληνας ἀπέκτησε πρὸ ἑνὸς καὶ πλέον αἰῶνος τὴν ἐλευθερίαν του καὶ ἐξακολουθεῖ ἀπὸ τότε νὰ ἐξελίσσεται καὶ νὰ προοδεύη. Ἡ ἑλληνικὴ φύσις θὰ ξανακάμῃ τὸ θαῦμά της, καὶ μὲ τὸν καιρὸν θὰ δώσῃ εἰς τὸν κόσμον ἕνα νέον Ἑλληνα, ὡραιότερον ἀπ' ὅλους τοὺς ἄνθρώπους, σωματικῶς, ψυχικῶς, πνευματικῶς. Μέγας πολιτισμὸς θὰ φανῆ εἰς αὐτὴν τὴν χώραν, καὶ πάλιν

θά γεννηθῆ μεγάλη τέχνη καὶ ἀληθινὴ ἐπιστήμη. Θὰ τὸ δημιουργήσῃ ἡ ὠραία, ἡ σύμμετρος, ἡ διαυγὴς ἑλληνικὴ φύσις.

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παιδῶν »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

Η ΕΞΟΧΗ

Ἐκ μὲν μικρὸ παιδάκι εἶχα πάντα τὴν ἐξοχὴν μπροστὰ στὰ μάτια μου. Τὴν ἔβλεπα ἀπὸ τὰ ψηλὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ μας. Κι εἶχα ἀκόμα τὸ περιβόλι μας, ποῦ ἦταν, σὰ νὰ ποῦμε, ἡ μικρογραφία τῆς : χῶμα, δένδρα, λουλούδια, πουλιά, πεταλοῦδες κι ἕνα ψηλὸ κυπαρίσσι γεμάτο φωλιές !... Ἐπειτα οἱ περίπατοί μας γίνονταν τακτικὰ στὴν ἐξοχή, ποῦ τριγύριζε τὴ μικρὴν πόλιν. Δὲν εἶχαμε ἀνάγκη ἀπὸ μεταφορικὰ μέσα γιὰ νὰ βρεθοῦμε στὸν κάμπος, στὸ χωράφι, στὸ λόφο. Πηγαίναμε σὲ λίγα λεπτά μὲ τὰ ποδαράκια μας. Κι ὅταν κάπου - κάπου κανένα γιορτινὸ ἀμάξι μᾶς μετέφερε σὲ καμιὰ πιὸ μακρινὴ ἐξοχή, ἔβλεπα κι ἐκεῖ πράγματα, ποῦ τὰ ἤξερα, ποῦ τὰ εἶχα ξαναἰδεῖ καὶ γι' αὐτὸ δὲν μοῦ ἔκαναν μεγάλη ἐντύπωση. Ἡ ἐξοχὴ μὲ ἄλλους λόγους δὲν μοῦ ἀποκαλύφθηκε ποτὲ διὰ μιᾶς. Καὶ τέτοια βέβαια εἶναι ἡ περίπτωση ὄλων τῶν παιδιῶν ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα : Ζοῦν σὲ μικρὴς πόλεις τριγυρισμένες ἀπὸ ἐξοχὴν. Μὲ δυὸ βήματα βρίσκονται στὸ χωράφι. Χωριστὰ τ' ἀναρίθμητα παιδιὰ, ποῦ ζοῦν στὸ χωράφι τὸ ἴδιο . . .

Κι ὅμως ! Ἐχω μιὰ ἀνάμνηση, ποῦ μοιάζει λίγο μὲ ἀποκάλυψη ἐξοχῆς : Εἶναι ἀπὸ τὴν πρώτην φορὰ ποῦ ἔμεινα στὴν ἐξοχὴ νύχτα. Γιατὶ χτήμα στὸ νησί ἐμεῖς δὲν εἶχαμε, γιὰ νὰ μένωμε, ὅπως ἄλλες οἰκογένειες, ὅλο τὸ καλοκαίρι. Συνήθως ἐπισκεπτόμαστε κτήματα φιλικὰ καὶ πάντα οἱ ἐκδρομὲς μας ἦταν ἡμερινές· μόλις σουρούπωνε, μπαίναμε στ' ἀμάξι γιὰ τὴν χώρα. Κι ἀκόμα δὲν εἶχε σκοτεινιάσει γιὰ καλὰ, ὅταν γυρίζαμε στὸ σπίτι. Μόλις προφταίναμε ἔξω τὸ τραγοῦδι τῶν τριζονιῶν καὶ τὸ πέταγμα τῶν νυχτεριδῶν. Καὶ μόνο κάπου - κάπου τὴν φωνὴν τοῦ γκιώνη, ποῦ ἀρχίζει τὸ μοιρολόγι ἀργότερα.

Ἄλλὰ μιὰ φορὰ σ' ἕνα φιλικὸ κτήμα, ποῦ πήγαμε ἀπὸ τὸ πρῶν, δὲ μ' ἄφησαν τὸ βράδυ νὰ φύγω μὲ τοὺς δικούς μου. Ὁ μεγάλος γιὸς

— παιδί τῆς ἡλικίας μου — ἤθελε καὶ καλὰ νὰ μὲ κρατήσῃ κοντά του δυό - τρεῖς μέρες. Ἐδίστασαν, ἀλλὰ μ' ἄφησαν. "Ἐ, ἤμουν πιὰ μεγάλος . . . ὀχτῶ χρονῶν ! Καὶ τ' ἀμάξι μὲ τοὺς δικούς μου ἔφυγε κι ἐγώ — τί χαρὰ μου ! — ἔμεινα στὸ κτῆμα μὲ τὸ φίλο μου, στὴν οἰκογένειά του καὶ τὴν οἰκογένεια τοῦ σέμπρου.

Ἦταν Αὐγούστος. Ἡ σταφίδα σὲ μερικά ἀλώνια εἶχε ξεραθῆ πιὰ κι εἶχε σωριασθῆ. Σ' ἓνα τέτοιο σωρὸ σκεπασμένο μὲ σταφιδόπανα, ἀφοῦ δειπνήσαμε στὴ σάλα τῆς βίλλας, ξαπλωθήκαμε ὁ φίλος μου κι ἐγώ γιὰ νὰ μιλήσουμε καὶ νὰ ρεμβάσουμε. Πιο πέρα στ' ἀλώνι, σ' ἓνα στρῶμα μὲ πάπλωμα, εἶχε πλαγιάσει ὁ σέμπρος. Πού θὰ φύλαγε τὴ σταφίδα καὶ . . . ἐμᾶς. Παραξενεύτηκα μὲ πάπλωμα σκεπαζόταν καλοκαίρι καιρό ; Μοῦ ἐξήγησαν πῶς τὴν νύχτα στὴν ἐξοχὴ ἔκανε κρύο, μὰ δὲν ἐννοοῦσα νὰ τὸ πιστέψω.

— Ἐγὼ ἔδω, εἶπα, ντυμένος θὰ κοιμῶμουν μιὰ χαρὰ ὡς τὸ πρωί.

— Μὲ τὸ νοῦ σου ! ἀποκρίθηκε ὁ σέμπρος. "Ἄμα προχωρήσῃ ἡ νύχτα, θὰ πᾶτε κι οἱ δυό μέσα νὰ πέσετε στὸ κρεβάτι σας . . .

Ἦταν ὅμως ἀκόμα νωρίς. Καὶ μπορέσαμε νὰ μείνωμε δυό - τρεῖς ὥρες στ' ἀλώνι, κουβεντιάζοντας καὶ ρεμβάζοντας. Δυὸ πράγματα, θυμᾶμαι, μοῦ ἔκαναν τὴν μεγαλύτερη ἐντύπωση· ἡ σιγαλιὰ τοῦ κάμπου κι ἡ λαμπρότης τοῦ ἑναστρου οὐρανοῦ.

Ἀλήθεια, ἡ σιγαλιὰ ἦταν τόση, πού μοῦ φαινόταν πῶς ὁ κόσμος ὅλος εἶχε σταματήσῃ, εἶχε πεθάνει. Σὰ νὰ μὴ ζοῦσαμε παρὰ ἐμεῖς οἱ δυό. Οὔτε φωνή, οὔτε τραγούδι, οὔτε γάβγισμα. Κι ὁ σέμπρος σὲ λίγο κοιμήθηκε κι οὔτε ἀκούοταν. Τὰ τριζόνια εἶχαν πάφει, οἱ νυχτερίδες εἶχαν ἐξαφανισθῆ κι οἱ στριγιγίες τῶν νυχτοπουλιῶν, μακρινές, στιγμιαίες, ἔκαναν ἀκόμα πιὸ βαθιὰ τὴ μυστηριώδη σιγαλιὰ . . . Τὸ αἶσθημα αὐτό, κρᾶμα φόβου καὶ θαυμασμοῦ, ἀληθινὰ πρώτη φορὰ τὸ δοκίμαζα. Δὲ φανταζόμουν πῶς ἡ ἐξοχὴ τῆ νύχτα ἦταν τόσο μεγάλη — καθαυτὸ ἀπέραντη, — τόσο ἄγρια καὶ τόσο ἡμερη μαζί.

Καὶ δυνάμωσε τὴν ἔκτασή μου ὁ οὐρανὸς πού ἀπλωνόταν ἀπὸ πάνω μας, τὸ ἴδιο ἀπέραντος, τὸ ἴδιο πρωτογνώριστος. Ποτέ μου δὲν εἶχα δεῖ τόσο πολλὰ μαζί καὶ τόσο λαμπρὰ ἄστρα ! Ἐκεῖνη τῆ νύχτα ἦταν καὶ συχνὰ πεφτάστερα. Κάθε τόσο ἓνα ἀστέρι ξεκολλοῦσε, θὰ ἔλεγες, ἔτρεχε γράφοντας μιὰ φωτεινὴ γραμμὴ κι ἔσβηνε.

Μὰ ὅμως οἱ στριγιγίες τῶν νυχτοπουλιῶν καὶ τὰ πεφτάστερα αὐτὰ δὲν ἔκαναν ἄλλο παρὰ νὰ δείχνουν ἀκόμα περισσότερο τὴν

ἀπεραντοσύνη τοῦ οὐρανοῦ. Συσχέτισα, χωρίς νὰ τὸ θέλω, τὰ δυὸ φαινόμενα καὶ κάθε φορά πού ἄκουα μιὰ στριγγιὰ περίμενα νὰ ξεκολήση κι ἓνα ἀστέρι. *Α! νὰ τὸ!

*Ἐπειτα ἄρχισε τὸ κρῦο. Νά κι ἄλλο πρᾶγμα, πού δὲ φανταζόμουν, πὼς στὴν ἐξοχή ἢ θερινὴ νύχτα θὰ ἦταν τόσο. . . χειμωνιάτικη! Χωρίς νὰ φυσᾷ καθόλου, κι ἂν εἶχαμε ξαπλώσει ντυμένοι, ἀνατριχιάζαμε πάνω στό σωρό. Τὰ σταφιδόπανα λές κι ἦταν βρεγμένα. . . Κι ἄξαφνα, ἐκεῖ πού νομίζαμε τὸ σέμπρο κοιμισμένο, ἀκούσαμε τὴ φωνή του:

— Στὸ σπίτι γρήγορα! Πηγαίνετε τώρα νὰ κοιμηθῆτε, εἶναι ὥρα!

*Ἔτσι εἶδα σὰν μιὰ ἀποκάλυψη ἐξοχῆς — ἐξοχῆς ἄλλης ἀπὸ κείνη πού ἤξερα ὡς τότε, — τὴν ἀξέχαστη ἐκείνη νύχτα. . .

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων », 1930

Γρηγόριος Ξενόπουλος

Η ΕΣΠΕΡΑ

Ὁ ἥλιος ἐκρύβη
εἰς νέφη πορφυρᾶ
κι ἡ μειδιῶσα Φοῖβη
προβαίν' εἰς τὰ νερά.

Τὴν δρόσον ἀναπνέει
ἡ ἀναζῶσα γῆ,
κι εἰς τοὺς ἀέρας πλέει
γαλήνη καὶ σιγή.

*Ἄστρα κεντοῦν τὸν θόλον
τοῦ οὐρανοῦ χρυσᾶ,
κι ἡ αὔρα μυροβόλον
τὸ πνεῦμά της φυσᾶ.

Ἡ πλάσις ὅλη, μία
δοξάζουσα φωνή,
ὑψοῦτ' ἐν ἀρμονίᾳ,
τὸν Πλάστην ἐπαινεῖ.

*Ἀλέξανδρος Ρ. Ραγκαβῆς

Φ Θ Ι Ν Ο Π Ω Ρ Ο

Σήμερα έκαμα μιὰ συγκινητική ἀνακάλυψη. Βρήκα τὰ πρῶτα κυκλάμινα. Καὶ δὲν ἦταν νὰ πῆς, λίγα. Ἔγιναν ἕνα σωστὸ μάτσο. Τὰ ἴβαλα μέσα σ' ἕνα κόκκινο μικρὸ κανάτι καὶ τὰ ἔχω κοντὰ μου. Εἶναι τὸ εὐγενικὸ ἀγριολούλουδο τοῦ φθινοπώρου. Τὰ βρήκα ξαφνικά, ψάχνοντας μέσα σὲ μιὰ λαγκαδιὰ γιὰ καρύδια. Σὰν ὠριμάσουν τὰ καρύδια, ἀνοίγει ἀπὸ μοναχό του τὸ πράσινο καρυδόσποφλο. Σκάει σταυρωτὰ καὶ πέφτει ἀπὸ ψηλὰ τὸ καρύδι, σὰν μέσα ἀπὸ τὴν χοντρή φασκιά ἐνὸς κάλυκα. Κι ἔτσι πού ἡ λαγκαδιὰ εἶναι γιομάτη μέντες καὶ φτέρη καὶ φύλλα πεσμένα σαπίζουν πάνω στὸ χῶμα, τὰ καρύδια κρύβονται καὶ ψάχνεις νὰ τὰ βρῆς.

Σὲ μιὰν ἀπόμερη γωνίτσα, κάτω ἀπὸ μιὰ τούφα πουρναρόκλαδα, τὰ βρήκα, μιὰ μεγάλη παρέα κυκλάμινα. Τὰ πρῶτα φετεινὰ μας κυκλάμινα. Ἡ φρέσκη μοσκοβολία τους εἶναι ἀπ' τὰ πιὸ ἀκριβὰ χαρίσματα τούτης τῆς ἐποχῆς. Ἐδῶ στὴ Συκαμινιά, τὰ κυκλάμινα τὰ λέμε ἀκόμα « καντινοῦλες », πού θὰ πῆ χανουμάκια. Ἔτσι τὰ παρομοίασαν οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ, γιατί τοὺς θυμίζουν τὶς χανουμίτσες, πού ἀντάμωναν τὰ παλιὰ τὰ χρόνια στὰ σοκάκια τοῦ χωριοῦ καὶ τὶς ἔβλεπαν νὰ σταματοῦν μονομιᾶς παράμερα καὶ νὰ σκύβουν τὸ κεφαλάκι τους κάτω ἀπὸ τὸ γιασμακί, ταπεινὲς καὶ ντροπαλές, νὰ μὴν τὶς δῆ ἀνθρώπου μάτι στὸ πρόσωπο. Ἔτσι κρύβονται καὶ τὰ σεμνὰ κυκλάμινα στὶς ὑγρὲς γωνίτσες. Ἔτσι κρύβονται παράμερα καὶ μυρίζουν μυστικὰ ἀνάμεσα στὰ κεντημένα τους φύλλα οἱ « καντινοῦλες » τῆς Συκαμινιάς. Σὲ λίγες μέρες, σὰν κἀνὴ ἀκόμα μιὰ - δυὸ βροχές, θὰ πλουτίσουν μὲ τὸ μῶβ κέντημά τους τοὺς δασωμένους λόφους ὡς κάτω στὴν ἀκρογιαλιά. Θὰ πλημμυρίσουν τὸν κόσμον. Θὰ βγοῦνε παρέες - παρέες μέσα στοὺς χωραφόδρομους, μέσα στὰ λιοχτήματα, φουντωμένες σύρριζα στὶς « ποδόμες », ὅπως λέγονται ἐδῶ οἱ μακριὲς ξερολιθιές, πού εἶναι μέσα στὰ κατηφορικὰ χωράφια, γιὰ νὰ συγκρατήσουν τὸ χῶμα στὰ λιόδενδρα. Οἱ Συκαμινιωτοπούλες τὶς ἀγαποῦνε πολὺ τὶς « καντινοῦλες ». Καὶ σὰν ἀρχίσουν νὰ ραβδίζουν τὶς ἐλιές, τὰ χωράφια γιομίζουν τραγούδια καὶ κοπέλες μὲ τὰ σαλβάρια, « μαζῶχτρες » δροσερές, μὲ τὸ καλαμένιο καλάθι στὸ μπράτσο, κάνουν μεγάλα δεμάτια, γιὰ νὰ πᾶνε τὸ βράδυ στὶς φτωχικὲς τους κάμαρες. Κάνουν ἀκόμα ὁμορφα μάτσα ἀπὸ τὰ φρε-

σκοκομμένα κυκλάμινα καὶ τὰ προσφέρουν στήν Παναγία, μαζὶ μὲ τὶς μυστικὲς προσευχὲς τους, ποὺ εἶναι κι αὐτὲς ντροπαλὲς καὶ σκεπασμένες στ' ἀπόσκια τῆς καρδιάς τους. Ἔτσι μπῆκε τὸ φθινόπωρο μὲ ἕνα στεφάνι ἀπὸ κυκλάμινα στὸ κεφάλι.

Αὐτὸ εἶναι ἕνα μεγάλο γεγονός, ὅπως εἶναι ὅλα τὰ σπουδαῖα καὶ σημαντικὰ πράγματα ποὺ γίνονται στήν ἐξοχὴ καὶ στὴ θάλασσα τὶς τέσσερις ἐποχὲς τῆς χρονιάς. Στὴν πολιτεία δὲν παίρνομε εἶδηση. Ἐκεῖ ἡ ζωὴ ξεφεύγει ἀνούσια ἀπ' τὸν ἡμεροδείκτη ποὺ φυλλορροεῖ ἀδιάκοπα, μὲ ἀνόητη ὁμοιομορφία, τὰ τετράγωνα χαρτάκια τῶν ἡμερῶν του. Ἐδῶ ὅμως ὅλα ἔχουν τόση σπουδαιότητα. Ὅλες τὶς μέρες, ὅλες τὶς ὥρες γίνονται πράματα σοβαρὰ καὶ συγκινητικά. Γυρίζεις μέσα στὰ χωράφια, σκαλώνεις στὶς ρεματιὲς ποὺ βρυάζουν τὰ μοσκόχορτα φορτωμένα ἀπὸ πολὺχρωμα ἔντομα καὶ μικροσκοπικὲς πεταλουδίτσες, μικρὲς σὰν πανσέδες. Ἐκεῖ μέσα βασιλεύουν τὰ ἀρχαῖα πλατάνια κι οἱ δροσερὲς καρδιές. Οἱ γαλιὲς πηδᾶνε ἀπὸ δέντρο σὲ δέντρο τρομαγμένες. Τινάζονται πάνωθῃ σου καὶ μόλις βλέπεις ἀνάερα τὸ φουσκωτὸ θύσανο τῆς οὐρᾶς τους νὰ χαϊδεύη τὸν ἀέρα. Ἀγαποῦν ξεχωριστὰ τὰ μύγδαλα αὐτὲς οἱ λιχουῖδες.

Προχτὲς οἱ χωριανοὶ εἶχαν πανηγύρι στὶς καρδιές. Ἐρριξε μιὰ γερή, μιὰ καλὴ βροχὴ ὅλη τὴ νύχτα. Φέτος εἶναι καλὴ χρονιά, δόξα νὰ ᾿χη ὁ Θεός! Ὁ ἑλιώνας εἶναι ἕνα καμάρι νὰ γυρίζης κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα. Χοντρύναν οἱ ἐλιές, ψύχωσαν, ἄρχισαν κιόλας νὰ κοκκινίζουν. Καὶ περίμεναν ἕνα νερὸ πῶς καὶ πῶς. Ἐβρεξε λοιπὸν πάνω στὰ δέντρα, ἔβρεξε χαρμόсуна. Ἄνοιξαν οἱ οὐρανοὶ πάνω στὴ ζεστὴ γῆ καὶ χύθηκε ποτάμι ἢ εὐλογία τοῦ Θεοῦ. Ἄν κρατήση ὡς τὸ τέλος ὁ καρπός, οἱ ἀγρότες θὰ ξεχρεώσουν πιά φέτος καὶ θὰ φᾶνε, λέω, μιὰ φέτα μερωμένο ψωμί.

Εἶδα ἕναν ἀπλὸν ἄνθρωπο νὰ στέκεται στὴ μέση τοῦ δρόμου, μέσα στὴ βροχὴ. Εἶχε τὸ πρόσωπό του σηκωμένο πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ τὸ νερὸ τοῦ Θεοῦ ἔπεφτε πάνω στὰ μάγουλά του τ' ἀργασμένα ἀπὸ τὸ λιοπύρι.

— Ἔ, μπάρμπα, τοῦ φώναξα, θὰ γίνης μουσκίδι!

Ἐγύρισε σιγὰ - σιγὰ τὸ κεφάλι του καὶ μὲ κοίταξε ἤσυχα. Τότες εἶδα πῶς χαμογελοῦσε φιλικὰ πρὸς τὸν οὐρανὸ.

Ἐσήκωσε τὸ χέρι του καὶ μοῦ ᾿δειξε ψηλά. Εἶπε:

— Είδες; Βρέχει . . .

Χαμογελοῦσε ἀκόμα καὶ ἐγὼ μόλις τότε κατάλαβα τὴ σπουδαία εἶδηση.

Πῆγα καὶ ξάπλωσα μιὰ ζεστή μέρα κάτω ἀπ' τὶς φυλλωσιές ἐνὸς « ποτιζόμενου ». Ἐνα χωράφι μὲ ὅλα τὰ φρούτα τῆς ἐποχῆς. Τὰ σταφύλια κρέμονται σκαλωμένα τετράμηλα πάνω στὶς λαμπαδωτὲς λεῦκες. Οἱ ροδιές. . . Πρέπει νὰ δῆτε τὶς ροδιές. Εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ ὁμορφα πλάσματα τῆς ἑλληνικῆς ἐξοχῆς. Ἡ κλάδωσή τους εἶναι λεπτή, ἡ φυλλωσιά τους ἔχει τόσο ἄφθονο τὸ πράσινο φῶς, πού γεμίζει τρυφεράδα τὸ τοπίο. Τὰ λουλούδια τους εἶναι ἐξάισια σύνθεση ἐνὸς εἰδικοῦ κόκκινου μὲ τὸ τρυφερὸ πράσινο τῆς ροδιᾶς. Τώρα τὰ λυγερὰ κλωνιά τους λυγᾶνε ἀπ' τὸν καρπὸ. Τὰ ρόδια κρέμονται χοντρά, στρογγυλά, τσιτωμένα ἀπ' τὶς σφιχτὲς « ροδοπαπιποῦδες », πού ζουλιοῦνται ἀλύπητα στριμωγμένες μέσα στὸν ἴδιο κορσέ. Τὸ ντόπιο παραμάντεμα ἔτσι ὀρίζει τὸ ρόδι: « Χίλιοι μύριοι καλογέροι σ' ἓνα ράσο τυλιγμένοι ». Μερικὰ ρόδια σκάνουν ἀπ' τ' ἀσυγκράτητο σφρίγος τους. Σκάνουν ψηλὰ σὰν εἰρηνικὲς χειροβομβίδες καὶ σὲ ραντίζουν μὲ τοὺς τριανταφυλλιοὺς σπόρους τους, πού ἀστράφτουν στὸν ἥλιο. Σὰν νὰ σοῦ ρίχνουν κατακέφαλα μιὰ φούχτα ρουμπίνια. Εἶναι μερικές, πού ἔχουν ὠριμασμένους τοὺς καρπούς καὶ τὴν κορφή τους στολισμένη ἀκόμα μὲ μερικὰ ἀπ' τὰ θαυμαστά λουλούδια τους. Μοιάζουν μὲ κοπέλες πού φοροῦνε στ' αὐτὶ γαρύφαλλο κνικάτο*. Κοντὰ τους οἱ κυδωνιές σκύβουν ὡς κάτω τὰ ἐλαστικά κλωνάρια τους. Εἶναι δέντρα βεργάτα, χαριτωμένα, μὲ τὴ φυλλωσιά τους θαμπὴ καὶ σκούρα. Ἄμ' πῶς νὰ μὴ σκύψουν; Οἱ καρποὶ τους κρέμονται ὀγκῶδεις, σκεπασμένοι ἀπὸ κιτρινωπὸ χνούδι. Τὸ παραμερίζεις μὲ τὸ δάχτυλο καὶ γυαλίζει ἀπὸ κάτω τὸ τσιτωμένο φλούδι. Εἶναι κάτι νέες κυδωνίτσες τόσο φορτωμένες, πού ἄπορεῖς, πῶς τὸ σηκώνουνε τόσο πρᾶγμα.

Ὅλα τὰ δέντρα ἔτσι ἔσκυβαν μέσα σὲ τοῦτο τὸ χωράφι. Ὠρίμαζαν ὑπομονετικά τὰ μεγάλα φρούτα τους, στέκονταν φορτωμένα ἀπ' τ' ἀγαθὰ τους, στέκονταν σκυφτὰ καὶ περιέμεναν νὰ ῥθουν οἱ ἄνθρωποι νὰ τὰ ξαλαφρώσουν ἀπ' τὸ βᾶρος τῆς δημιουργίας τους. Εἶναι ἡ χαρὰ τοῦ « δίνειν ». Μὰ ὑπάρχει πιὸ μεγάλη εὐτυχία ἀπ' αὐτή; Ἄν δὲν ὑπῆρχαν οἱ τρυγητὲς, ὅλη ἡ δημιουργία, ἡ κάθε δημιουργία, θὰ γινότανε δυστυχία πάνω στὴ γῆ.

Ξάπλωσα ἀποσταμένος γλυκὰ πάνω σὲ νιοθέριστη φτέρη.
Μύριζε δυνατά. Πάνω στὶς ἀπλωμένες ρίγανες, παρέκει, στέγνωσαν
τὰ σῦκα. Μέσα ἀπ' τοὺς ἀγριόβατους πού τὰ βατόμουρά τους
μαύριζαν πιά καὶ κανένας ἄλλος ἀπ' τὰ πουλιὰ δὲν τὰ καταδέχεται,
ἔβγαιναν ξαφνικοί, βιαστικοὶ κελαηδισμοί. Τὸ νερὸ ἔτρεχε μέσ' ἀπὸ
τὸ χορταριασμένο αὐλάκι καὶ τραγουδοῦσε. Εἶχα κλεισμένα τὰ μάτια
καὶ ἄκουγα συγκινημένος. Ἕνας μαλακὸς δοῦπος μὲ ξάφνισε κοντά
μου, πλάι στὸν ἀγκώνα μου. Ἄνοιγω τὰ μάτια. Εἶναι ἓνα ροδάκινο
μεγάλο σὰν τὴ γροθιά μου. Μοῦ τὸ ῥιξε τούτη ἡ σγουρὴ ροδακι-
νίτσα πού γέρνει ἀπὸ πάνω μου.

Τὸ παίρνω καὶ λέω δυνατὰ « εὐχαριστῶ ». Ζουλιέται στὰ δά-
χτυλά μου σὰν κερένιο. Χαϊδεύω τὸ δέρμα του πού εἶναι λεπτότατο
σὰν ἀτλαζένιο, πού εἶναι χνουδάτο καὶ διάφανο. Σ' ἓνα μέρος εἶναι
πληγωμένο ἀπ' τὸ πέσιμο καὶ στάζει ὁ γλυκὸς χυμὸς του μέσα στὴ
φούχτα μου.

Χώνω τὰ δόντια μου βαθιὰ στὴ σάρκα του καὶ σηκώνω τὰ μά-
τια μου καὶ χαμογελῶ στὴ σγουρὴ ροδακινίτσα. Ἔτσι χαμογελοῦσε
πρὸς τὸν οὐρανὸ κείνος ὁ ἀπλὸς ἄνθρωπος, πού στεκόταν μέσα στὴ
βροχή καὶ τὴ λουζόταν εὐτυχισμένος.

Πετῶ τὸ κοκκινωπὸ κουκούτσι, κι αὐτὸ κυλάει καὶ κρύβεται
κάπου. Ξέρω. Τοῦ χρόνου σ' αὐτὸ τὸ μέρος θὰ τεντώσῃ μὲ λαχτάρια
τὰ φύτρα τῆς μιᾶς νέας ροδακινίτσα.

Ἐφημερὶς « Πρωτὰ »

Στράτης Μυριβήλης

Ο ΕΡΧΟΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ

Λεύκα, πού ξεχειμώνιασεν
ὀλόρθη, σὰν κατάρτι,
μὲ παρακλάδια ἀπόστεγνα
καὶ μ' ἄφυλλα κλαδιά,
σὰν ἄκουσεν ἀπ' τὰ πουλιὰ
τὸν ἔρχομὸ τοῦ Μάρτη,
μὲς στὸν κορμὸ τῆς ἔνιωσεν
ἀνθρώπινη καρδιά.

Κι ὡς τὴν κορφή ἀναγάλλιασε
 κι ἄρχισε νὰ φυλλώνη
 τὸ κάθε παρακλάδι της,
 τὸ κάθε της κλαδί,
 κι ἀνάσανε κι ἐφλοίσβισε
 καὶ κάλεσε τ' ἀηδόνι
 νὰ ῥχεται στὰ κλωνάρια της
 νὰ νυχτοκελαηδῇ.

« Τραγούδια τοῦ Μαρτίου »

Ἰωάννης Πολέμης

ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ ΣΤΟ ΣΟΥΛΙ

Ἔνα πρωί. Ἐχουν περάσει χρόνια ἀπὸ τότε. Ἡ Ἑλλὰς γιόρταζε τὰ ἑκατὸ χρόνια τῆς ἐλευθερίας της καὶ κάθε βουνὸ καὶ κάθε γκρεμισμένο κάστρο ξαναζοῦσε τὴν ἱστορία καὶ τὴ δόξα του. Γύρω μοσχοβολοῦσε ἡ ἀνοιξη, ἀνάσταση τῆς ἐλληνικῆς φύσης καὶ τῆς ἐθνικῆς ζωῆς μαζί. Ἔτσι ἓνα τέτοιο ἀνοιξιὰτικο πρωὶ τοῦ Μαΐου ὀδεύαμε — συνοδεῖες χαρούμενες — σὰν σὲ προσκύνημα πρὸς τὰ ἠπειρωτικὰ ὕψη, μὲ κατεύθυνση τὸ ἥρωικὸ Σούλι. Ἀφήνοντας πίσω μας τὸ Λοῦρο, τὸν ποταμὸ, τὰ πλατάνια του καὶ τὶς σελίδες, πού γράφτηκαν γύρω του στοὺς νικηφόρους βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ 12, ἀκολουθοῦμε τὸ δρόμο πρὸς τὸ Σούλι, τὸν τόπο, ὅπου στὸ Κούγκι ὁ μοναχὸς Σαμουὴλ ἔγραψε τὸ ἀθάνατο ἐλληνικὸ ἔπος, προσφέροντας τὴ ζωὴ του ὀλοκαύτωμα στὸ βωμὸ τῆς πατρίδας.

Μονοπάτια, στενὰ λημέρια, βουνά, ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ χαράδρες ἄγριες, ὁ Ἀχέρων μὲ τὰ μαῦρα νερά του καὶ τὸ ὀρητικὸ ἄγριο βουνὸ του καὶ οἱ θεόρατοι βράχοι, ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ὁποίους χόρευαν τεράστιοι ἄετοί. Ἡ ψυχὴ μας σφιγμένη ἀπὸ τὴν ἀγριότητα τῆς φύσης. Ἐπάνω ὅμως στὴν ἀγριότητα ἡ ἐλληνικὴ ἀνθηση, ὀλόκληρο ποίημα, πού μᾶς σκόρπιζε βάλσαμο. Ἀνάμεσα ἀπὸ ἀγριοκουτσουπιῆς χοροπηδοῦσαν τρελὰ σπουργίτια καὶ τὸ φῶς, καθὼς ἔπεφτε ἐπάνω στὶς λαπάνες καὶ τὰ τρεχούμενα νερά, συνθέτετε εἰκόνες ἀφαντάστου γοητείας καὶ θάμβους. Τραγουδοῦσαν τὰ νερά καὶ μαζί τους ἀπὸ μακριὰ κοῦκοι καὶ σπίνιοι καὶ κοτσύφια συνέχιζαν

μιὰ συναυλία συμφωνική με άόρατο ύπέροχο μαέστρο τήν έλληνική φύση τής 'Ηπείρου.

'Αριστερά μας τώρα οί βράχοι του Ζαλόγγου έκαμναν τήν ψυχή και τή σκέψη μας να γονατίζουn σ' ένα νοερό μνημόσυνο για τίς 'Ελληνίδες γυναίκες που έπεσαν από τὰ ύψη τών βράχων αυτών ύστερα από έναν ήρωικό χορό κι από ένα τραγούδι — τραγούδι άποχαιρετιστήριο τής ζωής:

Έχετε γειά βρυσούλες,
λόγγοι, βουνά, ραχοϋλες.

Μέσα στην άγρια αυτή άνοιξιάτικη σκηνοθεσία τών ήπειρωτικών βράχων και τής ήπειρωτικής φύσης, ή ιστορία όλη, σαν να ξαναζωντανεύη μπροστά μας και ό όραματισμός της, ώσαν να φωτίζη παράδοξα τήν ψυχή μας.

Προχωρούμε γεμάτοι από έθνικό ένθουσιασμό. Στο δρόμο μας τώρα άκούμε από μακριά γαβγίσματα και ήχους κουδουνιών. 'Ο Θεόκριτος πλανιόταν γύρω στα λημέρια αυτά. Και αισθανόμαστε τώρα τή θρησκεία του. 'Ο Κρυστάλλης άγκάλιαζε τήν ψυχή μας και ζούμε τή βουκολική ποίηση και τὰ τραγούδια τής στάνης. Αυτή ή άνοιξη με όλη τήν ποικιλία τής όμορφιάς — κελάρύσματα τρεχάμενων νερών, τραγούδια πουλιών, ήχους κυπριών και φλογέρας — παρουσιάζουn τήν ήπειρωτική αυτή έκταση προς τούς βράχους του ήρωικού Σουλίου, σαν μιá εικόνα γεμάτη έξωτισμό και μυστήριο.

Για μιá στιγμή ένα σύννεφο άπλώνεται από πάνω μας. Και τó σύννεφο γίνεται μολυβένιος όγκος και άπειλή άγριας μπόρας. Κάπου εκεί σε ένα από τὰ βουνά ό Ζεύς θα έχη καταφύγει με τούς κερανούς και τήν όργή του.

Ξάφνου ένα γάβγισμα μās όδηγεϊ σε κάποιο καταφύγιο, μιá στάνη. Αισθανόμαστε στο άνοιξιάτικο σούρουπο να μās ραντίζη τó πρόσωπο ή πρώτη ψιλή βροχή, προμήνυμα μιās άγριας μπόρας.

'Η στάνη φιλόξενη μās προσφέρει καταφύγιο. 'Η έλληνική ζωή και ή έλληνική άνοιξη μέσα στην ποιμενική αυτή κατοικία. Κάτω από ένα άσθενικό μισομαυρισμένο φώς άγκαλιάζουμε τόν κόσμο της. Ένα πρόσωπο με φωτερά μάτια, κάποιες συμπαθητικές παιδιάστικες μορφές, ή σκιά μιās γριούλας με τó αδράχτι στο χέρι και ή λεβεντιά κατόπι του τσέλιγκα, που μās ύποδέχεται. 'Αθάνατη έλληνική φυλή,

πού κληροδότησες όλες τις μεγάλες ἀρετές σου. Τὸ τραπέζι στρώνεται πλούσιο. Καὶ ἔξω, ὕστερα ἀπὸ ἕνα δυνατὸ ἀέρα, ἀρχίζει ἄγρια βροχή. Τὰ ματάκια μικρῶν συμπαθητικῶν μορφῶν τῆς στάνης ἀνοιγοκλείνουν ἀπὸ ξαφνιασμό καὶ φόβο, καὶ ἕνα στοργικὸ χέρι — τὸ χέρι τῆς γιαιγιᾶς — ἀπλώνεται σ' ἕνα χᾶδι πάνω ἀπὸ τὰ ξανθὰ καὶ τὰ καστανὰ τους μαλλᾶκια. Ὁ τσέλιγκας ἀρπάζει τὴ φλογέρα καὶ παίζει τὸ χαρούμενο παθητικὸ σκοπὸ, πού ἔχει καὶ χαρὰ καὶ κλάμα καὶ ἐλπίδα μαζί. Γιὰ μιὰ στιγμή ἡ γυναίκα μὲ τὰ φωτερά μάτια ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴ στάνη, γιὰ νὰ γυρίσει σὲ λίγο φέρνοντας στὴ θερμὴ ἀγκαλιά της μιὰ καινούργια ζωὴ. Ἐνα μικρὸ κατσικᾶκι, πού μόλις εἶχε γεννηθῆ καὶ κλαυθμῆριζε.

— Ἡ Μπλιόρα γέννησε.

Τὰ κούτσουρα πού δυνάμωναν τὴ φωτιά, ἐπάνω στὴν ὁποία ἔβραζε μιὰ μαυρισμένη χύτρα, ἀνάδωσαν τεράστιες φλόγες, κάτω ἀπὸ τίς ὁποῖες φωτίστηκαν τὸ πρόσωπο τῆς ὁμορφῆς τσελιγγοπούλας καὶ τὸ προσωπάκι τῆς καινούργιας ζωῆς, τοῦ μικροῦ μαυριδεροῦ κατσικιοῦ πού γέννησε ἡ Μπλιόρα. Μιὰ βουκολικὴ ἱεροτελεστία τὴ στιγμή ἐκείνη. Τὸ τραγούδι ἀντήχησε σὰν εὐχαριστήριος αἶνος, καὶ ἡ ζωὴ πῆρε καινούργιο ρυθμὸ, χαιρετίζοντας τὸν ἔρχομὸ τῆς νέας ζωῆς τῆς στάνης. Ἡ μπόρα ἔξω ἔδερνε τὸ καθετὶ καὶ μᾶς ἀποκοίμισε.

Τὸ πρῶτὸ ἡ θεῖα ἑλληνικὴ ἀνοιξη πάλι. Τὸ ποίημα τῆς ἄγριας ἠπειρωτικῆς φύσης καὶ ἡ ὁμορφιὰ τοῦ δρόμου πρὸς τὴ Σαμανίβα, τὸ πρῶτο χωριὸ τοῦ θρυλικοῦ Σουλίου. Περιπατούσαμε μὲ ἐλαφρῆς πατημασιές. Τὸ ἔπος τοῦ Σαμουήλ μᾶς πονοῦσε τὴν ψυχὴ σὰν καμπανοκρουσιές χαρμόσυνες, ἀναστάσιμες, καὶ ἡ σκέψη μας γύριζε πάλι πρὸς τὴ νύχτα τῆς στάνης μὲ τὴν ἄγρια μπόρα. Ἡ Θεοκριτικὴ ποίηση μᾶς ἔδενε στὰ δίχτυα της. Καὶ ἀκούαμε — ἂ, πόσο γλυκὰ ἀντηχοῦσε ἡ φωνούλα του! — τὸ κλαυθμῆρισμα τοῦ μικροῦ νεογνοῦ τῆς Μπλιόρας, πού τὸ θέρμαινε ἡ στοργικὴ ἀγκαλιά τῆς τσελιγγοπούλας μὲ τὸ φωτισμένο ἀπὸ δυὸ μεγάλα μάτια πρόσωπο.

Πέρασαν δέκα χρόνια ἀπὸ τότε. Ἐνας ἑλληνικὸς Μάιος καὶ μιὰ ἀνοιξη στὰ βουνὰ καὶ στοὺς θρύλους τῆς ἡρωικῆς πολυτραγουδι-σμένης Ἡπείρου.

Π Ρ Ω Τ Ο Μ Α Γ Ι Α

Τοῦ Μαΐου ροδοφαίνεται ἡ μέρα
 ποῦ ὠραιότερη ἡ φύση ξυπνάει
 καὶ τὴν κάνουν λαμπρὰ καὶ γελαίει
 πρασινάδες, ἀχτίνες, νερά·
 ἄνθη κι ἄνθη βαστοῦνε στὸ χέρι
 παιδιὰ κι ἄντρες, γυναῖκες καὶ γέροι·
 ἀσπροεντύματα, γέλια καὶ κρότοι,
 ὅλοι οἱ δρόμοι γιομάτοι χαρά·
 ναί, χαρῆτε τοῦ χρόνου τὴ νιότη,
 ἄντρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιὰ.

« Ἀπαντα »

Διονύσιος Σολωμός

Τ Ο Κ Α Λ Ο Κ Α Ι Ρ Ι

Ὁ κόσμος λάμπει σάν ἓνα ἀστέρι,
 γιορτάζουν κάμποι, δέντρα, νερά,
 φωνοῦλες, γέλια φέρνει τ' ἀγέρι
 μέσ' ἀπ' τ' ἀμπέλια τὰ καρπερά.

Τὴν ὥρα τούτη σκορπᾶ ἓνα χέρι
 χάδια καὶ πλούτη, μύρια καλά.
 Μοιάζει πορφύρα ζωῆς πλημμύρα
 τὸ καλοκαίρι, Θεοῦ χαρά.

Ἡ φύση πέρα, ὦ νέοι καὶ γέροι,
 σὰ μιὰ μητέρα μᾶς καρπερᾶ.
 Ἡ φύση ὅλη, σάν περιβόλι,
 τὸ καλοκαίρι, Θεοῦ χαρά.

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων », 1897

Κωστής Παλαμᾶς

Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Δέν ἐντρέπομαι νά ὁμολογήσω, ὅτι καί ὡς γέρων ραμφδὸς παράρθενος καί ὡς ἀπλὸς θνητὸς ἔχω καί ἐγὼ τὰς ἀδυναμίας καί τὰς ἰδιοτροπίας μου. Μεταξὺ τούτων ὑπάρχει καί ἡ ἀπέραντος συμπάθειά μου πρὸς ἓν τῶν κοινοτέρων καί τῶν ταπεινοτέρων φθινοπωρινῶν πτηνῶν μας, τὸν λάλον, τὸν ἀγαθὸν καλογιάννον.

Ἄγνοῶ πόθεν προῆλθε τὸ ὄνομά του ἢ ἂν ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος οὕτω πῶς ὀνομάζεται ἢ ἐρυθανίς ἢ ἡ πυρραλίς τῶν ἀρχαίων. Καί τὸ μὲν δημοτικὸν ἑλληνικὸν ὄνομα μαρτυρεῖ πιθανῶς περὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ ἦθους καί τῆς φυσικῆς αὐτοῦ τάσεως πρὸς τὴν οἰκειότητα, τὸ δὲ ἀρχαῖον πηγάζει ἐκ τῆς ὠραίας ἐρυθροειδοῦς κηλίδος, ἣν γαυριῶν ἐπιδείκνυσιν ἐπὶ τοῦ τραχήλου.

Πολλαχοῦ τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης τὰ χαριέστατα ταῦτα πτηνὰ ἐμφανίζονται κατὰ τὸ ἔαρ, ἀλλ' ἐν Ἑλλάδι μόνον κατὰ τὰς πρώτας βροχὰς τοῦ φθινοπώρου ἔρχονται καί δίδουν ζωὴν εἰς τὰ νεκρά μας δάση. Φθάνουν δὲ ταυτοχρόνως τόσον πολλὰ καί τόσον ἐκθύμως εὐθύς μετὰ τὴν ἄφιξίν των ἐπιδίδονται εἰς τὸ προσφιλὲς κελάδημά των, ὥστε μένει τις ἐκστατικὸς ἐνώπιον τοιαύτης συμφωνίας.

Ὁ καλογιάννος εἶναι τὸ πρωϊνότερον τῶν πτηνῶν μας· δίδει εἰς τὸν γεωργὸν τὸ σύνθημα τῶν ἀγροτικῶν ἐργασιῶν καί τὸν ἀνακουφίζει διὰ τοῦ ἔσματος του, ὅταν παρὰ τὸν κορμὸν τοῦ σκιεροῦ δένδρου ἀναπαύηται ἐκ πολλοῦ κόπου. Τὸ λάλημά του εἶναι μὲν βραχύ, ἀλλὰ γλυκύτατον, καί τὸ ἐπαναλαμβάνει ἀδιακόπως, χωρὶς νὰ ταραττήται καθόλου ἐκ τῆς παρουσίας τῶν ἀνθρώπων, μεθ' ὧν ἀρέσκεται νὰ συζῆ καί εἰς τὰς κατοικίας τῶν ὁποίων ἀφόβως εἰσέρχεται καί ζητεῖ τὴν τροφήν του, ὅταν ἡ χιὼν καλύπτουσα τὸ ἔδαφος κρύπτῃ τὰ ἔντομα, δι' ὧν συντηρεῖται. Ἐγὼ δὲ εἶδον αὐτὸν ἐνίοτε καθήμενον ἀταράχως ἐπὶ τῶν κεράτων τῶν ἀροτήρων βοῶν καί ψάλλοντα, χωρὶς νὰ φοβῆται διόλου οὔτε τὴν βουκέντραν οὔτε τὸν σάλαγον τοῦ ζευγηλάτου.

Μέγας φίλος καί προστάτης τῶν μικρῶν καί ἀδυνάτων πτηνῶν ἰσχυρίζεται, ὅτι ὁ καλογιάννος εἶναι φύσει ζηλότυπος καί διηγεῖται ὅτι ἐκεῖνος, ὅστις ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔζη ἐλεύθερος ἐν τῷ γραφεῖῳ του, ἐπετέθη μανιωδῶς κατὰ μιᾶς ἀηδόνας, ἣν εἶχεν ἀποκτήσει καί πρὸς τὴν ὁποίαν ἀπένεμεν ἐξαιρετικὰς περιποιήσεις. Πολλάκις δὲ τὸν

παρηνώχλει καθήμενος ἐπὶ τῶν δακτύλων ἢ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὅταν κατελάμβανεν, ὅτι ὁ κύριός του βεβυθισμένος εἰς τὴν μελέτην παρημέλει τὸν γηραιὸν του φίλον.

Καὶ ὁμως τὸν καλογιάννον περιφρονοῦν οἱ ποιηταί. Δὲν τὸν καταδέχονται, εἶναι φτωχὸ πουλί, εἶναι χωριάτης. Δὲν ἔχει τοὺς ἔρωτικούς ρεμβασμούς τῆς ἀηδόνος, ἐξυπνᾷ πάρα πολὺ πρῶν, εἶναι χυδαῖος, πάντοτε εὐθυμος, πάντοτε καλοκαρδισμένος, δὲν μελαγχολεῖ ποτέ, ἐνὶ λόγῳ εἶναι λαός.

'Ἄλλ' ἐγὼ τὸν ἠγάπησα ἐκ νεαρᾶς μου ἡλικίας καὶ ὅταν κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ φθινοπώρου συναντῶμαι μετὰ τοῦ πρώτου καλογιάννου καὶ τῆς πρώτης κυκλαμιᾶς (διότι τὸ ἄνθος καὶ τὸ πτηνὸν συγχρόνως ἐμφανίζονται), ἡ καρδιά μου σκιρτᾷ, ὡς ἂν αἴφνης ἔβλεπον παλαιούς φίλους ἐπανερχομένους ἐκ μακρᾶς ἀποδημίας.

'Ἀπέναντι τῶν παραθύρων τοῦ ἐν Μαδουρῆ ἑξοχικοῦ μου οἴκου ἐγείρεται παμμεγέθης ἐλαία, ἣτις εἶναι ἀληθῆς ἀγορὰ τοῦ λαοῦ τῶν καλογιάννων. 'Εκεῖ συνέρχονται, ἰδίως ὅταν ἐπίκειται χειμῶν ἢ τρικυμία, καὶ συναναστρέφονται μετ' ἑμοῦ καὶ μὲ εὐφραίνουν διὰ τῶν κελαδημάτων των. Χίλιες φορές μοῦ διεσκέδασαν τὰ μαῦρα νέφη τῆς φαντασίας! Χίλιες φορές μὲ παρηγόρησαν καὶ μοῦ ἐγλύκαναν τὰ κρυφὰ φαρμάκια τῆς ψυχῆς! Χρεωστῶ εἰς αὐτοὺς τόσην εὐγνωμοσύνην!

« Ἔργα »

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Χειμῶνιασε καὶ φεύγουν τὰ πουλιά,
γοργὸς ὁ γερανὸς τὰ πελαγῶνει,
κι ἡ φλύαρη χελιδονοφωλιά
χορτάριασε παντέρημη καὶ μόνη.

Τοῦ σπίνου χάθηκε ἡ γλυκιὰ λαλιά,
φοβήθηκε ὁ μελισσοουργὸς τὸ χιόνι,
κι ἡ σουσουράδα στὴν ἀκρογιαλιά
δὲν τρέχει, δὲν πηδᾷ, δὲν καμαρώνει.

Στῆς λυγαριᾶς τ' ὀλόξερο κλαδί,
τοῦ φθινοπώρου φτωχικὸ παιδί,
ὁ καλογιάννος πρόσχαρος προβάλλει.

Μὲ λόγια σιγαλὰ καὶ ταπεινά,
μικρὸς προφήτης, φτερωτός, μηνᾶ
τὴν ἀνοιξη, ποῦ θὰ γυρίση πάλι.

Γεώργιος Δροσίνης

Η ΟΡΝΙΘΑ ΚΙ Η ΚΟΥΚΟΥΒΑΓΙΑ

Στοὺς πρώτους - πρώτους καιροὺς ἡ ὄρνιθα ζοῦσε ἐλεύθερη στὴν ἐρημιὰ κι ἡ κουκουβάγια ἔβλεπε καὶ πετοῦσε στὸ φῶς τῆς ἡμέρας.

Ἦσαν γειτόνισσες· κι ἡ γειτονιά ποῦ φέρνει τὴ φιλία στὴν ἀρχή, στὸ τέλος γεννᾶει τὴν ἔχθρα. Ἡ κουκουβάγια εἶχε τὴ φωλιά της στὴν κορφὴ ἑνὸς δέντρου. Ἐκοίταζε ἀπὸ κεῖ τὴν ὄρνιθα, ποῦ πότε σκάλιζε μὲ τὴ μύτη της τὸ χῶμα γιὰ νὰ βρῆ κανένα σπόρο ἢ σκουλήκι, πότε ἔτρεχε πρὸς τὴ ρεματιά, πότε ἠσύχαζε σὲ καμιὰ πέτρα, καὶ πότε κούρνιαζε* στὰ χαμόκλαδα. Καθὼς τὴν ἔβλεπε, χαμογελοῦσε καταφρονετικά.

Ἡ ὄρνιθα κάποτε, πίνοντας νερὸ στὸ αὐλάκι καὶ σηκώνοντας τὸ κεφάλι της ψηλά, καθὼς τὸ ἔχει συνήθεια, εἶδε τὸ πειραχτικὸ χαμόγελο τῆς κουκουβάγιας καὶ τῆς ἔκακοφάνηκε.

— Τί ἔχεις καὶ γελαῶς; τὴ ρώτησε. Δὲν κοιτᾶς καλύτερα τὰ μοῦτρα σου;

Ἡ κουκουβάγια χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸ τῆς ἀποκρίθηκε:

— Εἶναι νὰ μὴ γελαῖ κανεὶς; Τί πουλι εἶσ' ἐσύ ποῦ δὲν πετᾶς καὶ ποῦ ἔχεις τέτοιο ἄχαρο περπάτημα!

Ἄρνιθά μου, γειά σου, γειά σου!
τί τὰ θέλεις τὰ φτερά σου;
καὶ τὰ πόδια σου τί ἀξίζουν
ἀφοῦ ἐδῶ κι ἐκεῖ τρικλίζουν;
Τόσο δὲν ἔχει ἀδικήσει

ἄλλο πλάσμα τῆς ἡ Φύση . . .
 Νὰ γελῶ δὲν ἀγαπᾶς·
 νὰ σὲ κλαίω μὴν προτιμᾶς;

Τὸ περιπαιχτικό λιανοτράγουδο τῆς κουκουβάγιας γιὰ τὴν ὄρνιθα τ' ἄκουσε ὁ κότσυφας, ποῦ ἦταν κρυμμένος παραπέρα, πίσω ἀπὸ ἕναν κισσό, καὶ τὸ ξανατραγούδησε πετώντας κάτω πρὸς τὴ χαμηλὴ ρεματιά. Ὁ κελαηδισμὸς του ἔμοιαζε σὰν σφύριγμα κι ἀντιλαλοῦσε σὲ ὅλο τὸ δάσος.

Ὁ κότσυφας εἶναι καλὸς τραγουδιστής. Γιὰ τοῦτο, σὰν ἄκουσε τὸ σκοπὸ του τὸ ἀηδόνι τὸ περήφανο, ποῦ ἦταν κρυμμένο στὰ κλαδιά, βάλθηκε νὰ τὸν ξαναπῆ μὲ πιὸ γλυκόφωνη τέχνη.

Σὲ λίγο, ὅλο τὸ δάσος ἐβούιζε, σὰν ν' ἀντηχοῦσαν φλάουτα, πίφερα, λαγοῦτα, φλογέρες . . . Ὅλα τὰ πουλιά εἶχαν μάθει τὸ πειραχτικό λιανοτράγουδο καὶ τὸ ξανάλεγαν, καθένα μὲ τὴ δική του τέχνη. Ἦταν μιὰ συμφωνία!

Ἡ καμμένη ἡ ὄρνιθα, ντροπιασμένη καὶ θυμωμένη, δὲν ἤξερε τί νὰ κάμη, ποῦ νὰ πάη νὰ κρυφτῆ, γιὰ νὰ μὴν ἀκούη καὶ γιὰ νὰ μὴν τὴ βλέπουν . . .

— Τέτοια προσβολὴ δὲν μπορῶ νὰ τὴν ὑποφέρω, συλλογίστηκε. Θὰ πετάξω κι ἐγώ.

Ἄνοιξε τὰ φτερά της, ἔδωσε μὲ ὅλη της τὴ δύναμη ἕνα τίναγμα πρὸς τὰ πάνω κι ἔφτασε στὸ χαμηλότερο κλαδί τοῦ δέντρου ποῦ βρισκόταν ἡ κουκουβάγια. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀνέβηκε στὸ ἄλλο κλαδί καὶ βρέθηκε κοντὰ της.

— Σώπα πιά, κακορίζικη, τῆς εἶπε. Νὰ με! μαζὶ σου . . .

Κι ἄρχισε νὰ τινάζεται μὲ δυνατὸ φτεροκόπημα καὶ νὰ καθαρίζη σπαραχτικά, γιὰ νὰ τὴν ἀκούσουν ὅλα τὰ πουλιά καὶ νὰ τὴν ἰδοῦν πὼς ἦταν στὸ ἴδιο κλαδί μὲ τὴν κουκουβάγια. Καὶ γύριζε προκλητικὰ τὸ λαιμὸ καὶ τὸ κεφάλι της μιὰ δεξιὰ μιὰ ἀριστερά, μιὰ πάνω μιὰ κάτω, καὶ τὰ μάτια της ἄστραφταν ὀργισμένα.

Ὅλα τὰ πουλιά τώρα ἔπαψαν νὰ τραγουδοῦν τὴ σάτιρα τῆς ὄρνιθας κι ἄρχισαν νὰ διασκεδάζουν μὲ τὴν κουκουβάγια. Μάλιστα μιὰ σουσουράδα μακρυνούρα, κάνοντας γύρους ἀνοιχτοὺς κι ἀδιάκοπους γύρω ἀπὸ τὸ δέντρο, ποῦ ἦταν ἡ κουκουβάγια μὲ τὴν ὄρνιθα, τραγουδοῦσε περιγελαστικά:

Στέκουνε κι οί δυò μαζι
 συντροφιὰ σ' ένα κλαδί,
 σὰν νὰ τούς ἐκάναν μάγια,
 ή ὄρνιθα κι ή κουκουβάγια . . .
 κι εἶναι ή χάρη τους μεγάλη!
 Πάρ' τή μιὰ χτύπα τήν ἄλλη!

Ἡ κουκουβάγια δὲν μπορούσε νὰ ὑπομείνη τέτοιο ρεζίλημα καὶ πέταξε πέρα. Πῆγε καὶ κρύφτηκε σὲ μιὰ σπηλιά, πού ἦταν φιδοφωλιά καὶ συλλογιζόταν, πῶς νὰ ἐκδικηθῆ τὴν ὄρνιθα. Δὲν ἄργησε νὰ βρῆ τὸν τρόπο.

— Κάθεσαι ξέγνοιαστα στὴ φωλιά σου, εἶπε στὸ φίδι, καὶ μὴτε φαντάζεσαι πῶς ή ὄρνιθα σοῦ ἐτοιμάζει μεγάλο κακό. Μοῦ εἶπε πῶς μὲ τὴ μύτη της θὰ σοῦ βγάλη τὰ μάτια, γιὰ νὰ μὴ βλέπης καὶ νὰ μὴ μπορῆς νὰ τρῶς τ' αὐγὰ της. Φυλάξου, κι ἂν μπορῆς κοίταξε γρήγορα νὰ τὴν ξεκάμης, πρὶν προφτάση νὰ σὲ βλάψη.

Ἄμέσως τὸ φίδι ξεκίνησε νὰ βρῆ τὴν ὄρνιθα. Καθὼς πήγαινε, εἶδε τὴ σουσουράδα.

— Γιατί σέρνεσαι τόσο βιαστικά; τὸ ρώτησε.

— Πάω νὰ πνίξω τὴν ὄρνιθα, τῆς ἀποκρίθηκε.

Τότε ή σουσουράδα, πού ἔναι πονόψυχη, γοργοπέταξε κι ἔφερε τὸ κακὸ μήνυμα στὴ δυστυχισμένη τὴν ὄρνιθα.

Ἡ ὄρνιθα συλλογίστηκε πῶς δὲν θὰ μπορέση πιά νὰ γλιτώση στὸ λόγγο ἀπὸ τὸν κίνδυνο τοῦ φιδιοῦ κι ἀμέσως πῆρε τὴ μεγάλην ἀπόφαση: ἔφυγε κι ἔτρεξε στὸ χωριό· βρῆκε τὸν ἄνθρωπο καὶ ζήτησε τὴν προστασία του.

— Σῶσε με, τοῦ ἔπε, κι ἐγὼ νὰ ἔμαι δούλα σου γιὰ πάντα, καὶ τ' αὐγὰ μου δικά σου.

Ὁ ἄνθρωπος τὴν καλοδέχτηκε καὶ τὴν ἔκλεισε γι' ἀσφάλεια μέσα στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ του.

Στὸ λόγγο τώρα ή σουσουράδα κελαηδοῦσε:

Ἡ ὄρνιθα πῆγε ταξίδι,
 νὰ γλιτώση ἀπὸ τὸ φίδι,
 μὴτε θὰ ξαναγυρίση
 καὶ μᾶς ἔχει παρατήσει.
 Τὴ ζωὴ της, ή καημένη,
 θέλει νὰ ἔχη ἀσφαλισμένη.

Ἄκουσαν τὸ τραγούδι τ' ἄλλα πετούμενα καὶ τὸ ἔλεγον.

Ἀπὸ στόμα σὲ στόμα ἔφτασε καὶ στ' αὐτιά τοῦ αἰτοῦ, τοῦ βασιλιᾶ τῶν πουλιῶν, πού ζήτησε κι ἔμαθε ὅλα τὰ καθέκαστα. Σιχάθηκε τὴ συκοφάντισσα τὴν κουκουβάγια καί, σὰν ἥρωική ψυχὴ πού ἔναι, ἀμέσως πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ τὴν καταδικάσῃ σὲ θάνατο. Ὄταν ἔστειλε νὰ τὴν πιάσουν, ἡ κουκουβάγια τὸ ἔχε μάθει καὶ κρύφτηκε. Καὶ κρύβεται ἀκόμα καὶ θὰ κρύβεται γιὰ πάντα. Ποτὲ δὲν φανερώνεται τὴν ἡμέρα, τόσο πού ξεσυνήθισε νὰ βλέπῃ στὸ φῶς καὶ ξανοίγει μόνο μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ μήτε λαλεῖ γιὰ νὰ μὴν τὴν ἀκούσουν καὶ προδοθῆ, τόσο πού βουβάθηκε. Κι ἔτσι τριγυρίζει μισητὴ καὶ καταφρονημένη τὶς νύχτες ὀλομόναχη μέσα στὰ σκοτάδια καὶ στὶς ἐρημιές ἀναζητώντας λίγη τροφή, γιὰ νὰ μὴν ψοφήσῃ.

Τόσες χιλιάδες χρόνια τώρα ἡ κουκουβάγια ζῆ ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ βανασίζεται γιὰ τὸ ψέμα πού εἶπε, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ξαγοράσῃ τὸ κρῖμα της, γιὰτὶ μονάχα ἡ συκοφαντία εἶναι ἀσυχώρητη.

« Ἐκλεκτὲς σελίδες », 1952

Μαρίνος Σιγοῦρος

Η Μ Π Ε Κ Α Τ Σ Α

Προσοχή, διότι ἔχετε ἀπέναντί σας τὴν « ἀγγλοπρεπεστάτην » κυρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου. Πάντα τὰ κατ' αὐτὴν εἶναι μέθοδος, ρυθμὸς, τάξις, πρόγραμμα.

Θὰ πετάξῃ ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, ἅμα φανῆ τὸ πρῶτον ἄστρον. Τὸ δρομολόγιόν της εἶναι τόσο τυπικόν, ὥστε παλαιοὶ πρακτικοὶ κυνηγοὶ βεβαιοῦν, ὅτι τὸ γνωρίζουν μέχρι τελευταίας γραμμῆς καὶ τὸ παραθέτουν εἰς τὰ βιβλία των ὡς πρόγραμμα τελετῆς: Τὴν τάδε ὥραν βγαίνει ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, τὴν δεῖνα θὰ περάσῃ ἀπὸ ἐκεῖ, τώρα εἶναι εἰς τὸν λόφον, ὕστερα θὰ εἶναι εἰς τὸ ρεῦμα. Ἄν εἶναι ὑγρασία, ἰδέτε ἀνατολικά· ἂν εἶναι ξηρὸς καιρὸς, κατεβῆτε τοὺς ὄχθους, κτυπήσατε ἐκείνην τὴν τούφαν κλ.

Ἄφοῦ λοιπὸν τὸ πουλί αὐτὸ ἔχει τόσην τάξιν εἰς τὴν ζωὴν του, ἀφοῦ τὸ πρόγραμμά του κατώρθωσε νὰ τὸ μάθουν οἱ κυνηγοί,

ἀφοῦ ἐπὶ πλεόν ἔχει τὸ νοστιμώτερον κρέας ἀπὸ ὅσα τρέφει ὁ λόγγος, πῶς ζῆ ἀκόμη, πῶς, μολονότι αὐξάνονται καὶ πληθύνονται οἱ κυνηγοὶ του, αὐτὸ μ' ὅλα ταῦτα ἔρχεται κάθε χρόνον ἀφθονώτερον μὲ τὰ δροσόπαγα τοῦ Ὀκτωβρίου;

Εἶναι βεβαιωμένον, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἔπλασε κανὲν πλάσμα μὲ τόσην στοργικὴν πρόνοιαν. Πρῶτα πρῶτα εἶναι διφυῆς ὑπαρξίς: χωριστὴ ζωὴ ἢ μῦτη της, χωριστὴ ζωὴ ἢ μπεκάτσα.

Ἡ μῦτη της ἀναμοχλεύει τὴν γῆν διὰ σκουλήκια καὶ τὰ μάτια της, ξένα ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐνασχόλησιν, ἀνιχνεύουν σκιάς, θορύβους, ἀνέμους, φύλλα, κάθε πνοὴν τοῦ λόγγου. Ἄν ἀντιληφθῆ τὸν κίνδυνον μακρινόν, σπεύδει νὰ πετάξῃ κατ' ἀρχὰς τρικλίζουσα εἰς τὸν ἄερα, ὡσὰν νὰ εἶναι μεθυσμένη, καὶ κατόπιν εὐθυγραμμίζουσα τὸ πέταγμα της ὡς βέλος. Δι' αὐτὸ οἱ πολυπειροὶ κυνηγοὶ συνιστοῦν ἀναμονὴν, μέχρις ὅτου « στρώση », τουτέστι μέχρις ὅτου πάρῃ τὸ γραμμικὸν πέταγμα.

Ἄμα ὅμως ὁ κίνδυνος εἶναι πολὺ πλησίον, ὥστε νὰ μὴ ἔχη καιρὸν νὰ πετάξῃ, τότε στρώνεται ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα καὶ γίνεται « ἕνα » μ' ἐκεῖνο. Ἄν τυχόν ὁ χρωματισμὸς της εἶναι ἀταίριαστος, τὸ πιθανώτερον εἶναι νὰ τὴν πάρετε ὡς ἕνα λίθον ἢ διὰ μίαν τούφαν ξηρῶν φύλλων ἢ διὰ μίαν ρίζαν, παρὰ νὰ νομίζετε, ὅτι ἐκεῖνο, ποὺ βλέπετε, εἶναι ζωντανὸν πρᾶγμα.

Κανεῖς δὲν τῆς ἠρνήθη τὴν σοφίαν διὰ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐκλέγει τὰ βοσκοτόπια της. Δὲν πρέπει νὰ ἔχουν μόνον σκουλήκια καὶ ἔντομα, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ κάμνουν καμίαν παραφωνίαν μὲ τὸν χρωματισμὸν της.

Ἐν μόνον λησμονεῖ κάποτε: Ὅτι ἡ γῆ σφίγγει τὴν νύκτα ἀπὸ τὸν πάγο καὶ τὸ πρωὶ τὴν εὐρίσκουν οἱ χωρικοὶ ὡσὰν σπαθὶ ὀφιν-μένην μὲ τὴν μῦτην της εἰς τὸ χῶμα.

Τί τῆς εἶχεν ὅμως γράψει ἡ μοῖρά της! Νὰ τὴν ἐνδύσῃ ὁ Θεὸς μὲ τόσην πρόνοιαν, νὰ τῆς χαρίσῃ τόσην νοημοσύνην, ὥστε νὰ χρησιμοποίῃ τὰ εἰς χρώματα, εἰς μῦτην καὶ εἰς μάτια δῶρά της, καὶ νὰ τῆς παρουσιασθῇ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ τηλεγράφος.

Αὐτὸ τὸ πουλὶ στερεῖται τηλεγραφικοῦ αἰσθητηρίου. Ἄν εἶναι ἐμπρὸς του τηλεγραφικὸν σύρμα, θὰ πέσῃ ἐπάνω του καὶ θὰ σκοτωθῇ. Πρὶν ἀνακαλυφθῆ ὁ τηλεγράφος, ἐχθροὺς μεγάλους εἶχε μόνον τοὺς φάρους. Οἱ φυσιοδίφαι ἀπελπισθέντες νὰ ἀνακαλύψουν ἀπὸ ποῦ Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

έρχεται και ποῦ πηγαίνει, ἐζήτησαν μὲ μελέτας ἐπὶ τῶν φάρων ν' ἀνακαλύψουν τὴν προέλευσίν του καὶ τὴν διεύθυνσίν του.

Ἄλλ' ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ ἐχύθη τόση μελάνη, ὅση διὰ τὴν ἐξέλιξιν ἑνὸς πλανήτου, κατέληξαν εἰς τὴν βεβαίωσιν ὅτι ἐρχεται ἀπὸ παντοῦ καὶ πηγαίνει παντοῦ.

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμερα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου », 1921 *Στέφανος Γρανίτσας*

Ο ΚΟΤΣΥΦΑΣ

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Ἄλήθεια, κάνει κρύο δυνατό, κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ πάη νὰ φυλαχτῆ. Νὰ πάη πέρα μὲ τὰ χελιδόνια καὶ τ' ἄλλα ταξιδιάρικα πουλιά, δὲν τὸ θέλει. Τὸ ξέρει πὼς ἐκεῖ καὶ ζέστη θὰ βρῆ καὶ ἄφθονα ἔντομα γιὰ νὰ φάη. Μὰ τὸν τόπο ποῦ γεννήθηκε δὲν τὸν ἀλλάζει.

— Κάλλιο νὰ πεθάνω παρὰ νὰ ξενιτευτῶ, λέει μὲ πείσμα.

Καὶ χτυπᾷ δυνατὰ τὰ φτερά καὶ κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸν κισσὸ ποῦ σκαλώνει πυκνὸς στοὺς τοίχους ἑνὸς ἐρημοκκλησιοῦ. Ἐκεῖ οὔτε ἄνεμος οὔτε χιόνι μπορεῖ νὰ τὸν φτάσῃ. Τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ εἶναι σκληρὰ σὰν πετσί καὶ οἱ πέντε γλωσσες τοῦ ἑνὸς φύλλου μπαίνουν στ' ἀνοίγματα τοῦ ἄλλου καὶ σφαλίζουν τόσο καλά, σὰν νὰ κάνουν ἓνα καταπράσινο σκέπασμα ἐπάνω στὸν τοῖχο. Ἄν πῆς γιὰ φαγί, ἄς εἶναι καλὰ οἱ μικρὲς ρόγες τους, ποῦ μοιάζουν μὲ χοντρά σκάγια. Βέβαια, δὲν εἶναι γλυκιῆς σὰν τῆς ρόγες τοῦ σταφυλιοῦ οὔτε ξινόγλυκες σὰν τὰ βατόμουρα. Μὰ ὠριμάζουν στὴν ὥρα ποῦ λείπουν ἐκεῖνα, καὶ εἶναι πολὺ καλὲς καὶ θρεπτικὲς.

— Ἐπειτα, λέει ὁ κότσυφας, δὲν εἶναι λίγο νὰ κάνης ἔτσι ἀπὸ τὴ φωλιά σου καὶ νὰ βρίσκῃς ἔτοιμο τὸ φαγί σου.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Ἄλθθεια, κάνει κρύο κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ πάη νὰ φυλαχτῆ. Καλὸς εἶναι ὁ κισσός, τὰ φύλλα του εἶναι σκληρὰ σὰν πετσί κι ὁ καρπὸς του νόστιμος καὶ θρεπτικός. Μὰ τὸ κρύο κατάντησε ἀνυπόφορο! Ἄλθθεια, τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ γυρίζουν κατὰ τὸν ἥλιο νὰ πάρουν φῶς καὶ ζεστασιά. Ἄμα ζεσταθοῦν ἐκεῖνα, θὰ δανεῖσουν καὶ στὸν κότσυφα λίγη ζέστη. Ὅχι μόνο τὸν κότσυφα, μὰ καὶ τὸν τοῖχο θὰ πυρῶσουν, καὶ τότε;

— Τότε θὰ εἶμαι σὰν ἄρχοντας κοντὰ στῆ θερμάστρα του, συλλογίζεται τὸ πουλί.

Μὰ ποῦ εἶναι ὁ ἥλιος; Μέρες τώρα χιονίζει ἀδιάκοπα καὶ ὁ βοριάς σφυρίζει θυμωμένος. Ἡ παγωνιά ὄχι μόνο φτάνει στὸν τοῖχο, μὰ περνᾷ τούς τοίχους καὶ μπαίνει μέσα στὰ σπιτία. Ἀδύνατο νὰ κρατηθῆ ὁ κότσυφας ἐκεῖ.

— Πρέπει νὰ κατέβω στὶς ρεματιές, λέει. Ἐκεῖ νὰ πέση τὸ χιόνι, σὲ λίγες ὥρες θὰ λιώση. Τὰ χαμόκλαδα θὰ εἶναι ντυμένα καὶ μπορῶ νὰ φυλαχτῶ.

Τὸ εἶπε καὶ τὸ ἔκαμε. Πέταξε ἀπὸ τὸν κισσὸ καὶ κατέβηκε στῆ ρεματιά. Μὰ καὶ τὸ πέταγμα του εἶναι βαρὺ. Τὰ φτερά του, ποὺ λάμπουν σὰ μαῦρο μεταξωτό, δὲν εἶναι ἀνάλογα μὲ τὸ σῶμα του. Δὲ μποροῦν νὰ τὸ κρατήσουν πολλὴ ὥρα ψηλά, κι ὁ κακόμοιρος ὁ κότσυφας κάθεται σὲ δέντρο, σὲ πέτρα, ἢ καὶ σὲ χαμόκλαδα νὰ ξεκουραστῆ. Μέσα στὸ ἄσπρο χιόνι ποὺ τὸν τριγυρίζει, φαίνεται ἡ μαύρη του κορμοστασιά. Ὅλα του εἶναι μαῦρα, ἐκτὸς ἀπὸ τῆ μύτη του, ποὺ εἶναι κιτρινοκόκκινη σὰν παλιὸ κεχριμπάρι. Τὰ πόδια του λάμπουν σὰν κλωνιά ἀπὸ κοράλλι. Κι ἡ σπαθωτῆ οὐρά του ἀνοίγει σὰ μαύρη ὀλομέταξη βεντάγια.

Ἔτσι πότε πετώντας καὶ πότε ἡσυχάζοντας σὲ δέντρο, σὲ πέτρα ἢ χαμόκλαδο, ἔφτασε ὁ κότσυφας στὶς χαμηλές ρεματιές:

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι,
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Τώρα ὁ κότσυφας τεντώνοντας τὸ ἓνα ποδαράκι του, λέει:

— Οὔτε κρύο οὔτε τσίφι ἔχει ἐδῶ κάτω. Ζεστάθηκα γιὰ καλά.

Στάθηκε ἐπάνω σ' ἓνα χαμόκλαδο καὶ κοίταξε γύρω του τὴν κοιλάδα.

— Σωστὸς παράδεισος! εἶπε μὲ χαρά.

Ἄληθεια, σωστός παράδεισος. Τὸ χιόνι εἶχε λιώσει καὶ πολλὰ ρυάκια κελάρυζαν ἐδῶ κι ἐκεῖ, σὰν νὰ τραγουδοῦσαν τὴν ὁμορφὴ ζωῆ. Κελάρυζαν καὶ κυλοῦσαν τὰ νερά τους στὴ ρεματιά, κι αὐτὴ ἄνοιγε τὴν ἀγκαλιά της καὶ τὰ κατέβαζε κάτω στοὺς κάμπους μὲ δυνατὴ βοή. Ὅπου ἦταν λάκκωμα, τὸ χιόνι σπιθοβολοῦσε ἀκόμη κόκκινες, κίτρινες, γαλάζιες, χρυσορόδινες σπίθες, κι ἀπὸ μέσα του πετιόταν ἢ νιογέννητη χλόη. Κοντὰ στὴ ρεματιά φύτρωναν δάφνες καὶ μυρτιές μὲ τὶς μαῦρες στρογγυλές ρόγες τους, καὶ στὶς πλαγιές ψήλωναν λυγρές ἀγριελιές καὶ ἡμερες ἐλιές μὲ τὸ γαλαζόμαυρο καρπό τους. Ὁ κότσυφας πεινοῦσε καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ πρωτοφάη.

— Καλὰ τὸ λένε, ὅποιος ἔχει πολλὰ δὲν ἔχει τίποτα ! εἶπε κοιτάζοντας δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Νά, τώρα ἐγὼ πού πεινῶ καὶ δὲν ξέρω τί νὰ πρωτοφάω. Καλὸς ὁ καρπὸς τῆς δάφνης, μὰ καὶ τῆς μυρτιᾶς εἶναι καλύτερος, μοσκοβολάει ! Καὶ τῆς ἀγριελιάς οἱ ἐλιές εἶναι γλυκές, μὰ καὶ τῆς ἡμερης γλυκύτερες καὶ πιὸ θρεπτικές. Τί νὰ κάμω ;

Ἐκεῖ πού συλλογιζόταν ἔτσι ὁ κότσυφας, βλέπει λίγο μακριὰ του ἓνα χαμόκλαδο, πού τοῦ ἄλλαξε ὄλωσδιόλου τὴ σκέψη. Εἶχε τὰ κλαδιά του ὀρθὰ καὶ κόκκινα καὶ τὰ φύλλα του μακρουλά, στενὰ καὶ καταπράσινα. Ἄπάνω του καθόταν τὸ χιόνι κι ἔδειχνε πιὸ λαμπρὰ τὰ φύλλα του καὶ τὰ κλαδιά του. Μὰ μέσα ἀπὸ τὸ χιόνι ἔβγαιναν κάτι βαθυκόκκινα στρογγυλὰ κουμπιά, πού ἔλαμπαν σὰ μεγάλα ρουμπίνια δεμένα στὸ ἀσήμι.

— Ἄ, τὰ κούμαρα ! . . . φώναξε ὁ κότσυφας. Τώρα ξέρω καὶ παραξέρω τί νὰ πρωτοφάω.

Δὲν πρόφτασε ν' ἀγγίξη τὸ πρῶτο κούμαρο καὶ στάθηκε ἀνήσυχος. Κάποιον κίνδυνο ἔνιωσε γύρω του. Γύρισε δῶθε κεῖθε τὸ κεφάλι του καὶ μεμιᾶς πέταξε χτυπώντας δυνατὰ τὰ φτερά του.

Οἱ κυνηγοὶ τὴν ἐζώσαν τὴν κοιλάδα. Τὰ σκυλιὰ ἔτρεχαν γαβγίζοντας καὶ γύριζαν τοὺς θάμνους καὶ τὰ βάτα. Μὰ ὁ κότσυφας δύσκολα χτυπιέται ἀπὸ τοὺς κυνηγοὺς. Ἀδύνατο νὰ πιαστῆ ζωντανὸς ἀπὸ σκυλί. Ξέρει νὰ στριφογυρίζη ἀνάμεσα στὰ κλαδιά τόσο γοργά, πού νὰ θαμπώνη τοῦ κυνηγοῦ τὸ μάτι. Ξέρει νὰ κρύβεται ἔτσι μέσα στὰ χαμόκλαδα, πού ἀδύνατο νὰ τὸν βρῆ λαγωνικό. Ἔτσι γλίτωσε. Καὶ ὅταν κατάλαβε πὼς οἱ ἐχθροὶ του ἔφυγαν, γύρισε στὶς κουμαριές καὶ ρίχτηκε μὲ ὄρεξη στὰ κούμαρα. Ἐφαγε, ἔφαγε, ὅσο πού χόρτασε.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι,
για τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι ! . . .

Τώρα ὅμως πάει τὸ κρύο. Ἦρθε ἡ ἀνοιξη καὶ ὁ κότσυφας ἀποχτήσε καὶ τὸ ταίρι του. Τὸ Μάρτη πέταξε μὲ τὴ συντρόφισσά του ἀπὸ τὴν κοιλάδα καὶ χώθηκε στὸ δάσος. Τώρα τὸ δάσος ἄρχισε πάλι νὰ φουντώνη καὶ νὰ μορφαίνη. Βιάζεται τὸ ζευγάρι νὰ χτίση τὴ φωλιά του καὶ νὰ κάμη τὰ παιδιὰ του. Βρῆκε κάτι ὁμορφα χαμόκλαδα στὴ ρίζα ἑνὸς βράχου κι ἐκεῖ μέσα κάθισε. Συνάζει ρίζες λεπτές καὶ ξερὰ χορτάρια, χτίζει ἐκεῖ τὴ φωλιά του κι ἀπὸ μέσα τὴν ἀλείφει μὲ λάσπη. Ἡ κυρὰ κοτσυφίνα κάθεται καὶ γεννᾷ πέντ' ἔξι αὐγὰ γαλαζοπράσινα μὲ κόκκινες βουλίτσες. Ἐκεῖ τὰ κλωσᾷ κι ὁ κότσυφας στὴν κορφή τοῦ βράχου κάθεται καὶ φυλάγει νὰ μὴν τύχη κανένας κίνδυνος. Φυλάγει καὶ δὲν παύει νὰ κελαηδῇ τὴν εὐτυχία του. Τὸ κελάηδημά του μοιάζει μὲ σφύριγμα καὶ ἀντηχεῖ σὲ ὅλο τὸ δάσος. Ἀπὸ τὸν κότσυφα καὶ τ' ἀηδόνι κανένα ἄλλο πουλι δὲν κελαηδεῖ στὴν πατρίδα μας τόσο μελωδικά. Νομίζει κανεὶς πὼς ἀκούει φλάουτο. Καὶ τὸ νιώθει ὁ κότσυφας πὼς εἶναι καλὸς τραγουδιστής, γιατί, ὅταν τραγουδῇ, ἀνεβαίνει ἢ σὲ ψηλὸ βράχο ἢ στὴν κορυφὴ δέντρου.

Ὁ κότσυφας ἀγαπᾷ τὶς δροσιές, ὅπως καὶ τ' ἀηδόνι.

Ὅταν βγοῦν τὰ πουλάκια ἀπὸ τ' αὐγὸ, εἶναι ὀλόγυμνα. Ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ πατέρας καὶ μητέρα δὲ βρῖσκουν ἡσυχία. Κυνηγοῦν σκουλήκια κι ἄλλα ἔντομα καὶ τὰ φέρνουν νὰ θρέψουν τὰ παιδιὰ τους.

Κι ὅταν μεγαλώσῃ τὰ παιδιὰ τοῦ ὁ κότσυφας δὲ μένει ἡσυχος. Βρῖσκεται σὲ ἀδιάκοπη κίνηση. Μόνο ἡ μεγάλη ζέστη τοῦ μεσημεριοῦ τὸν κρατεῖ λίγο. Ὅταν εἶναι ἐπάνω στὸ χῶμα, πηδᾷ μὲ μεγάλα πηδημάτα τριγύρω. Ὅταν νιώσῃ κάτι ἀσυνήριστο, σηκώνει ἀμέσως ἐπάνω τὴν οὐρὰ καὶ κατεβάζει πρὸς τὰ κάτω τὶς φτεροῦγες.

Κι ὅταν ἔρθῃ ὁ χειμώνας, ἀρχίζει πάλι τὴν ἴδια ζωὴ :

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
για τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι ! . . .

« Ἡ Πατρίδα μας », 1919

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

ΤΑ ΧΕΛΙΔΟΝΙΑ

Καλῶς μᾶς ἦλθαν ! "Αν δὲν τὰ εἶδατε ἀκόμη, προσέξατε καὶ θὰ τὰ ἰδῆτε. Διότι ἦλθαν ! "Ἦλθαν μαζί μὲ τὰ γεράνια, ὅπως ἔρχονται πάντοτε. "Ἡ, ἀκριβέστερα, πρῶτα ἦλθαν τὰ γεράνια καὶ κατόπιν τῶν τὰ χελιδόνια. Καὶ μαζί τῶν ἦλθεν ἡ "Ανοιξις. Ζήτω ἡ "Ανοιξις μὲ τὰ χελιδόνια !

Πολλοί, πραγματικῶς, ἔχουν τὴν ἰδέαν, ὅτι τὰ χελιδόνια ταξι-δεύουν ἐπάνω εἰς τὴν ράχιν τῶν γερανιῶν, ὅτι δηλαδὴ τὰ γεράνια εἶναι τρόπον τινὰ τὰ πτερωτὰ ἄλογά τῶν, ἀφοῦ μάλιστα ἔχουν καὶ ἐν κοίλωμα εἰς τὴν ράχιν, ὅπου, λέγουν, μαζεύεται καὶ διατηρεῖται νερόν, ἐπίτηδες διὰ τοὺς ἀναβάτας τῶν ! "Ἄλλ' αὐτὸ εἶναι λαϊκὴ πρόληψις.

"Ὅπως ὅλα τὰ ἄλλα ἀποδημητικὰ πτηνὰ, καὶ τὰ χελιδόνια ταξιδεύουν μὲ τὰ πόδια τῶν, θέλω νὰ εἶπω μὲ τὰ πτερά τῶν. Πτωχὰ πουλιά, πῶς θὰ ἠνείχοντο τὴν πολυτέλειαν τῶν πτερωτῶν ἀλόγων ; "Ἄλλ' ἐπειδὴ συνήθως γεράνια καὶ χελιδόνια ἔρχονται μαζί καὶ ἐπειδὴ τὰ γεράνια εἶναι μεγάλα, ἐνῶ τὰ χελιδόνια εἶναι μικρά, ἡ σύμπτωσης αὐτὴ ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ γεννηθῆ ἡ πρόληψις καὶ νὰ πιστευθῆ, ὅπως πιστεύεται κάθε περίεργον.

"Ἐφέτος τὰ χελιδόνια ἄργησαν νὰ μᾶς ἔλθουν. "Ἐκινδυνεύσαμεν νὰ ἐορτάσωμεν τὴν 25ην Μαρτίου χωρὶς χελιδόνια. Καὶ πῶς γίνεται 25η Μαρτίου, χωρὶς τὸ πουλι τῆς ἀνοιξέως, τῆς χαρᾶς, τῆς ἐλευθερίας ;

"Ἄλλὰ διατί ἄργησαν ἐφέτος τὰ χελιδόνια ;

"Ἡ ἐπικρατεστέρα γνώμη εἶναι ὅτι, ἐπειδὴ ἐφέτος ὁ χειμῶν παρετάθη δριμύς, τὰ χελιδόνια ἐφοβήθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ἀφρικανικὴν ζεστασιάν τῶν καὶ νὰ μᾶς ἔλθουν πρὶν λιώσουν ἀκόμη τὰ χιόνια.

Θὰ εἰπῆτε : καὶ ποιὸς τοὺς ἐτηλεγράφησεν ἐκεῖ κάτω, εἰς τὴν "Αφρικὴν, ὅτι ὁ "Υμηττὸς εἶναι ἀκόμη χιονισμένος ; Αὐτὸ πλέον δὲν τὸ ἤξεύρει κανεὶς. "Ἄλλὰ τὰ χελιδόνια εἶναι προικισμένα μὲ ἐν ἔνστικτον, ἀπὸ τὸ ὅποῖον ὅλα τὰ θαύματα ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ περιμένῃ.

Καὶ νὰ, μόλις ἔλιωσαν τὰ χιόνια, μόλις ἐγλύκανεν ὀλίγον ὁ καιρὸς, μόλις ἡ "Ανοιξις ἤρχισε νὰ χαμογελᾷ, τὰ χελιδόνια μᾶς ἦλθαν. Αἱ παλαιαὶ φωλεαὶ ἐπανεῦρον τοὺς πρῶτους ἐνοίκους τῶν καὶ ὁ ἀέρας ἐγέμισεν ἀπὸ χαρμόσυνα κελαηδήματα.

Ἦτο καιρός ! Τὴν 25ην Μαρτίου τὴν ἐρωτάσαμεν μὲ λόγους, μὲ ποιήματα, μὲ ἄσματα, μὲ στεφάνια, μὲ σημαίας καὶ μὲ χελιδόνας. Ἦς εἶναι εὐλογημένα τὰ πουλάκια τὰ ἐλπιδοφόρα ! Ὁ ἐρχομὸς τῶν μᾶς ἀναγγέλλει τὴν ὠραιότεραν ἐποχὴν καὶ γεμίζει τὴν ψυχὴν μας ἀπὸ ἀγαλλίασιν. Ἡ Ἄνοιξις εἶναι ἐδῶ !

Θὰ εἰπῆτε : Ὁ οὐρανὸς εἶναι συννεφιασμένος. Ἄλλὰ τὰ σύννεφα περνοῦν, φεύγουν, διαλύονται. Καὶ ὀπίσω ἀπὸ τὰ σύννεφα ὁ ἀνοιξιάτικος οὐρανὸς λάμπει καταγάλανος καὶ ὁ ἀνοιξιάτικος ἥλιος σκορπίζει ἀκτῖνας θερμᾶς καὶ χρυσαῆς. Ὑπὸ τὸ φίλημά τῶν ἀναβλαστάνει ἢ χλόη καὶ φυλλοστολίζονται τὰ δένδρα καὶ ἀνθίζουν οἱ θάμνοι καὶ γίνεται ἡ γῆ ὡς παράδεισος. Εἶναι ἡ ζωὴ, ἡ νεότης, ἡ χαρά, ἡ εὐτυχία.

Ἦς ἀπολαύσωμεν λοιπὸν τὴν ὠραίαν αὐτὴν ἐποχὴν, εὐλογοῦντες τὸν οὐράνιον Πατέρα, ὁ ὁποῖος μᾶς τὴν στέλλει πάντοτε εἰς τὴν ὠραν τῆς.

« Ἡ Διέπλευσις τῶν Πιζίδων »

Γρηγόριος Ξενοπόουλος

ΑΙΓΑΓΡΟΣ

Αἱ αἰγαγροὶ εἶναι τὰ ἀφθονώτερον μὲ πολεμικὴν τέχνην προικισμένα ζῶα. Ἐν σχέσει πρὸς ταύτας μόνον οἱ ἄγριοι ἵπποι ἔχουν τελειότερα τὰ συστήματα τῆς ἀμύνης τῶν κατὰ τῶν λύκων. Ἄμα λόγος χάριν ἡ ἀγέλη ἀντιληφθῆ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν, ἀμέσως σχηματίζει κύκλον περίξ τῶν πῶλων, τῶν γερόντων καὶ ἀνικάνων ἵππων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀμύνεται θαυμασίως διὰ τῶν ὀπλῶν τῆς. Ὀλόκληρον φάλαγγα λύκων δύνανται οὕτω νὰ τρέψουν εἰς φυγὴν.

Ἡ πολεμικὴ τέχνη τῶν αἰγάγων εἶναι περισσότερον ἀρχαῖος. Ἐχουν τὴν τακτικὴν ἀτάκτων σωμάτων, καὶ ἴσως ὁ ἑλληνικὸς ἀρματολισμὸς εἰς αὐτὴν νὰ χρεωστῆ πολλὰς ἐκ τῶν μεθόδων του. Τὸ περίφημον « καραούλι », ἡ τοποθέτησις δηλαδὴ σκοπῶν εἰς ὑψηλὰ σημεῖα, ἢ « βάρδια », ὅπως λέγεται σήμερον, εἶναι μέχρις ἀπιστεύτου βαθμοῦ ὀργανωμένη εἰς τὴν φυλὴν τῶν αἰγάγων. Καὶ τρεῖς ἀκόμη ἐκ τούτων ἂν ἀποτελοῦν τὴν ἀγέλην, ἢ μία θ' ἀναλάβη τὰ καθήκοντα τοῦ σκοποῦ, διὰ νὰ βόσκουν αἱ ἄλλαι μὲ ἀσφάλειαν.

Ἡ βάρδια τῶν αἰγάγων σφυρίζει, ὅπως καὶ τῶν κλεφτῶν. Καὶ ἔχει ὅλα τὰ εἶδη τῶν σφυριγμάτων, ὅπως τὸ κλέφτικο καραούλι.

Ἄλλο εἶδος σφυρίγματος ἐὰν ἐπέρχεται λύκος, ἄλλο ἐὰν ἀντιληφθῆ κυνηγούς καὶ ἄλλο ἐὰν πλησιάζουν ὁμόφυλοι ἔχθροί. Διότι καὶ αἱ αἰγάγροι εὐρίσκονται μεταξύ των εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν.

Τίποτε ἴσως δὲν ἀφθονεῖ περισσότερον εἰς τὴν Εὐρυτανίαν, ὅσον αἱ αἰγάγροι. Ἄλλὰ τὰ βουναὶ τῶν Ἀγράφων εἶναι τόσον δύσβατα, ὥστε δὲν συμβουλεύω κανένα κυνηγὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκδρομὴν. Οἱ ἐντόπιοι κυνηγοί, μολονότι καλοὶ σκοπευταί, εἶναι μικροεπιχειρηματίαι· ἀρκοῦνται εἰς λαγούς, πέρδικας καὶ πότε - πότε συνεταιρίζονται διὰ μεγάλας ἐπιχειρήσεις. Κατὰ προτίμησιν ὅμως αὐταὶ στρέφονται πρὸς τὰς δορκάδας καὶ τοὺς ἀγριοχοίρους, οἵτινες διαιτῶνται εἰς κλειστοὺς δασώδεις τόπους περίξ τῶν χωρίων.

Κρέας αἰγάγρου ἔχομεν ἐν ἔτος νὰ ἴδωμεν, διότι τὸ κυνήγιόν του ἀπαιτεῖ μεγάλην τέχνην. Τὰ « σύρματα », ὅπως λέγονται τὰ δυσκολοπάτητα μονοπάτια τῶν κρημνῶν, εἶναι οἱ μόνοι δρόμοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους διέρχονται αἱ αἰγάγροι. Καὶ μόνον χάρις εἰς τὰ σύρματα αὐτὰ τρώγουν ἐνίοτε ἐδῶ αἰγάγρον τινα, ὄχι ἀπὸ συστηματικοῦ κυνηγούς, ἀλλὰ ἀπὸ ποιμένας. Οὗτοι καταλαμβάνουν τὰ σύρματα καὶ ἐνδρεύουν τὰς διαβάσεις τῶν ἀγελῶν.

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐνθυμοῦμαι, ὅτι ἔφεραν αἰγάγρους φονευμένας· οἱ πωληταὶ των δὲ ἐπέμενον, ὅτι κατάρθωσαν νὰ τὰς φονεύσουν κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον : Ἐτοποθέτησαν εἰς τὰ σύρματα σανίδια ἐπαλειμμένα μὲ σάπωνα. Ἀφοῦ « ἐμπῆκαν παγάνα » εἰς τὸ δάσος, ἐξηνάγκασαν τὰς αἰγάγρους νὰ διέλθουν ἐπάνωθεν τῶν σανιδίων· ἐγλίστρησαν λοιπὸν κάτω εἰς τὸν κρημνόν, ὅπου καὶ ἔγιναν θρύμματα. Ὅλοι ὅμως ἤκουσαν ὑπόπτως τὰ παραμύθια, αὐτὰ, πιστεύοντες μᾶλλον ὅτι ἐπρόκειτο περὶ θυμάτων ἐμφυλίου σπαραγμοῦ. Ἐν τούτοις οἱ πωληταὶ ἐπέμεναν. Καὶ ἴσως μετεχειρίσθησαν τὸ ψεῦδος, διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὸ πῶς αἱ αἰγάγροι ἦσαν σχεδὸν θρυμματισμένοι. Οἱ πονηροὶ ὅμως χωρικοὶ τοὺς ἠρώτων :

— Ἀπὸ ποῦ εἶχετε ἀγοράσει τὸν σάπωνα ;

Καὶ ὁ διαρκῶς φιλοσοφῶν καφεπώλης τοῦ χωρίου ἀπήντησεν ὑπερασπιζόμενος δῆθεν τοὺς κυνηγούς :

— Βρὲ παιδιά, τί σᾶς μέλει γιὰ τὸ σαποῦνι τί ποιότης εἶναι ; Ἀγοράζετε τὸ κρέας διὰ νὰ τὸ φᾶτε ἢ γιὰ μπουγάδα ;

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμερὰ τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου » *Στέφανος Γρανίτσας*

Η Π Ρ Ω Τ Η Δ Ο Κ Ι Μ Η

Ἄπο τὴν καπνοδόχο, μπροστὰ στὸ γεῖσο τῆς στέγης, πρόβαλε ἕνα κεφαλάκι, ἕνα ράμφος. Καὶ δύο ματάκια, δυὸ ἐκστατικές χαντρίτσες, ἐπισκόπησαν προσεχτικὰ τὰ γύρω.

Ἦταν ἕνα πετειναράκι, ἕνα σπουργιτάκι τῆς τελευταίας ἐσοδείας, μὲ φρέσκη πτεροφυΐα, ἕνα τόσο δὰ πλασματάκι, ὀλοκαίνουργο, ποὺ εἶχε ξεκινήσει ἀπὸ τὴ μπoέμικη κατοικία τῶν γονιῶν του, ἀπὸ κάποια πτυχή τῶν κεραμιδιῶν, κι εἶχε τολμήσει, γιὰ πρώτη φορά, νὰ φτάσει ὡς τὰ σύνορα τοῦ γνωστοῦ του κόσμου γιὰ νὰ μείνη ἐμβρόντητο. Ὅπως τὰ ρόδα ἐνὸς λαμπροῦ παραμυθιοῦ ποὺ φαντάζονται, ἐπάνω στὸ κοτσάνι τους στὴν τριανταφυλλιά τους, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλο περιβόλι ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ ποὺ εἶχαν φυτρώσει, ὅτι ὁ κόσμος ἦταν ἡ γωνιά τους καὶ κύριός τους αἰώνιος ὁ περβολάρης, ἔτσι καὶ αὐτὸ τὸ νέο σπουργιτάκι θὰ ἦταν βέβαιο πὼς τελειώνει τὸ σύμπαν στὴν καπνοδόχο.

Τὶ συγκλονιστικὴ ἐκπληξη! Ἐνα γαλάζιο βάθος ἀπαλώτατο ἀπλώνεται ὡς τὸ σταχτὴν ἴσκιο τοῦ βουνοῦ, ἐκεῖ κάτω, μέγα, κολλοσιαῖο, ἀπίστευτο, εἰκόνα ποὺ ὑποβάλλει τὴν ἰδέα μιᾶς ἀπέραντης ἐλευθερίας. Πληθὸς ἀκακίες ἀνεμίζουν ἀντίκρυ τὰ χιονάτα ἀνθοστάφυλά τους κι ἡ φυλλωσιά τους, φουντωτὴ, τρυφερή, δροσερή, προκαλεῖ τὸν ἄλλον νὰ παίξει μέσα τους τὸ κρυφτούλι.

Μὰ τὸ ἀμαξοστάσι, πιό - πέρα, σᾶς παρακαλῶ ; Μιὰ μεγάλη αὐλή, κισσὸς πελώριος, τὰ νέα βλαστάρια μιᾶς κληματαριάς καὶ σωροὶ κοπριάς, πού, χωρὶς ἄλλο, στὰ μάτια τοῦ μικροῦ θὰ παρασταῖνανε τὰ χρυσωρυχεῖα τῆς Ἀλάσκας. Θεέ μου ! Καὶ νὰ μὴν εἶναι κανένας βέβαιος πὼς τὸν βαστοῦν τὰ φτερά του !

Ἄπ' τὸ παράθυρο παρακολουθοῦσα αὐτὸ τὸ χαριτωμένο δίσταγμα τοῦ ἀρχαρίου : Νὰ πετάξει, νὰ μὴν πετάξει ; Καὶ ἂν πετάξει, τί μπορεῖ νὰ συμβῆ ; Αὐτὸ πάλι κάτω τί εἶναι ; Πέτρες, χῶματα, δρόμος, ἄγνωστα πράματα. Εἶναι μαλακά ; Μπορεῖ νὰ πετάξει ἐπειτα κανεὶς ἀπὸ κεῖ ; Ἄν ἔρθῃ ὅμως ἡ γάτα ; Ἐδῶ σὲ θέλω !

Σὲ μιὰ στιγμὴ ὁ μικρὸς ἀποφασίζει νὰ δοκιμάσῃ, τινάζει τὰ φτερά του, ποὺ ἀνοίγονται γιὰ πρώτη φορά, καὶ λάμπουν σὰ μετάλλινα στὸν ἥλιο. Μὰ τὰ ποδαράκια του δὲν ἀφήνουν τὸ κεραμίδι ὁ φόβος τὰ κάνει ἀπὸ μολύβι, καὶ τὸ μόνο ἀποτέλεσμα τῆς πρώτης

αυτῆς δοκιμῆς εἶναι νὰ καρφωθῆ τρομαγμένο στὰ χεῖλη τοῦ γείσου. Ἔνας μεγάλος, ἕνας σπουργίτης μὲ πείρα, περνᾷ — τσάβ ! τσάβ ! τσάβ ! — μὲ γοργὸν ἔλιγμό ἀπὸ πάνω καὶ φεύγει πρὸς τὸ ἀμαξοστάσιο, ὅπου προσγειώνεται μὲ ἀσφάλεια, μ' ἐλευθερία, μὲ μαστοριά. Ὁ μικρὸς παίρνει ἕξαφνα θάρρος καὶ φρρρρρ ! ρίχεται μ' ἀνοιχτὰ φτερά στὸ διάστημα.

Μὰ τὸ πέταγμά του εἶναι ἀστεῖο. Δὲν κατέχει τὴ χρήση τοῦ τιμονιοῦ — τῆς οὐρᾶς του — δὲν μπόρεῖ νὰ πάη ὅπου θέλει, γράφει μαίανδρο στὸν ἀέρα, ξαναγυρίζει στὰ χινάρια του, χάνει τὸ ἠθικὸ του, τὰ φτερά του παραλύουν, καὶ τέλος πέφτει μὲ « βὸλ πλανέ » καὶ φωνίτσες γεμάτες ἀπόγνωση στὴ βάση τῆς μάντρας τοῦ γειτονικοῦ οἰκοπέδου. Φυσικὰ ἡ ἀεροπορία δὲν εἶναι παιγνίδια. Εἶναι ὀλάκερη ἐπιστήμη. Ἡ μάνα φτάνει λαχανιασμένη. Πετᾷ γύρω του, τὸν μαλώνει γιὰ τὸ ξεθάρρεμά του κι ἀρχίζει νὰ τοῦ δίνει πρακτικὰ μαθήματα ἀεροπτητικῆς.

Ποῖος εἶναι ὁ μεγαλύτερος παιδαγωγός ; Ἡ πιὸ ἀσήμαντη μάνα ! Κατέχει τὴν τέχνη νὰ κατεβαίνει ὡς τὸν νηπιώδη ἐγκέφαλο τοῦ παιδιοῦ της, γιὰ νὰ τὸν σηκώσει ὡς τὸ δικό της. Ἡ ἀγάπη, τὸ φίλτρο, ἡ στοργὴ τῆς δίνουν τὸ δύσκολο κλειδί τῆς μεθόδου, ποὺ κανεὶς σοφὸς δὲν κατάφερε ὡς τὰ σήμερα ν' ἀνακαλύψη.

Ὅριστε τώρα αὐτὴ ἡ σπουργιτομάνα. Γιὰ νὰ μάθῃ στὸ παιδί της τὰ μυστικὰ τῆς πτητικῆς, ἀρχίζει νὰ γίνεται μωρό. Προσγειώνεται. Ὑστερα μ' ἕνα ἀδέξιο, πρωτόγονο πέταγμα, σὰν τοῦ παιδιοῦ της, ὑψώνεται ἀπὸ τὸ ἔδαφος καὶ σκαρφαλώνει σὲ μιὰ προεξοχὴ τῆς μάντρας. Κάνει τέσσερες φορὲς αὐτὸ τὸ ἴδιο πρᾶγμα, ὥσπου νὰ πείσῃ τὸ μικρὸ της νὰ τὴ μιμηθῆ. Κι ἔτσι, μὲ μικρὲς - μικρὲς πτήσεις, ἀπὸ προεξοχὴ σὲ προεξοχὴ κι ἀπὸ στήριγμα σὲ στήριγμα, μακραίνουν ὀλοένα καὶ χάνονται στὸ δαίδαλο τῶν στεγῶν.

Στὸ καλὸ ! Ἱερὴ εὐλογημένη δυάδα μητέρας καὶ παιδιοῦ. Εἴσαστε τὸ σύμβολο τῆς ἀγνότερης ἀγάπης, καὶ ὁ πρῶτος κρῖκος, τὸ θεμέλιο τῆς Δημιουργίας.

ΔΙΑΤΙ ΑΓΑΠΩ ΤΟΝ ΒΑΤΡΑΧΟ

Ἐν ἀπὸ τὰ ἀθωότερα ζῶα, τὰ ὁποῖα μανθάνομεν ἀπὸ τοὺς μεγάλους νὰ ἀντιπαθῶμεν δίχως κανένα λόγον, εἶναι ὁμολογουμένως ὁ πτωχὸς βάτραχος.

Ἐπειδὴ ἔβλεπον λοιπὸν καὶ ἐγώ, ὅταν ἦμην παιδίον, τοὺς μεγαλύτερους μου νὰ ὀπισθοχωροῦν μὲ φρίκην, πολλάκις δὲ καὶ νὰ πηδοῦν, μόλις ἔβλεπον ἓνα ἀθῶον βάτραχον, ἔμαθον νὰ πηδῶ καὶ ἐγώ ἔντρομος, ὁσάκις ἔβλεπον βάτραχον.

Μίαν ἡμέραν ὅμως, ὅταν ἦμην πλέον γέρον, εἶδον ἐντὸς ἐνὸς παλαιοῦ ὑδραγωγείου ἓνα βάτραχον, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν ἡλικίαν, τὴν καλὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀδηφαγίαν του εἶχε λάβει πελωρίας διαστάσεις. Οὐδέποτε ἐφαντάσθην, ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρχη τοιοῦτος βάτραχος. Τὸν ἐπίεσα ἐλαφρῶς μὲ τὴν ράβδον μου καὶ κύψας παρετήρουν μὲ προσοχὴν καὶ περιέργειαν τὴν πολὺ ἀνθρωπίνην φυσιγνωμίαν του, τὰς παρειάς του, τὸ δέρμα του, τοὺς ὄνυχάς του... Τὸν ἀνέστρεψα μὲ τὴν ράβδον μου, ὅτε ἐθαύμασα τὴν στίλβουσαν λευκότητα καὶ ἰδίως τὰς διαστάσεις τῆς κοιλίας του. Ἄλλ' ὁ πειρασμὸς δὲν μὲ ἄφησεν ἢ μᾶλλον δὲν τὸν ἄφησεν ἦσυχον.

— Ἄς τὸν ἴδω καὶ αἰωρούμενον, εἶπον.

Τὸν ἔλαβον διὰ χάρτου καὶ τὸν ἀνύψωσα. Φοβηθεὶς ὅμως, ἔκαμε βιαίας καὶ ἀπηλπισμένας κινήσεις καὶ μὲ τοὺς τέσσαρας πόδας του συγχρόνως, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἦτο νὰ ἐκφύγη τῶν χειρῶν μου καὶ νὰ πέσῃ κατὰ γῆς.

Ἐνεθυμήθην τότε τὴν παλαιὰν ἀντιπάθειάν μου, τὸν ἄφησα καὶ ἔφυγον μὲ τρόμον.

Τὴν νύκτα βλέπω εἰς τὸν ὕπνον μου, τὴν αὐτὴν σκηνὴν τοῦ βατράχου, ἀλλὰ μὲ προσθήκας. Δηλαδή, ἐνῶ τὸν ὕψωνον καὶ τὸν περιεργαζόμενον, τὸν ἤκουσα νὰ λέγῃ ρυθμικὰ μὲ φωνὴν λεπτοτατην, θρηνώδη :

— Πῶ... πῶ... τί ἔπαθα... ὁ κακόμοιρος... πῶ... πῶ... τί ἔπαθα... ὁ κακόμοιρος !

Ἐξύπνησα πρὸ τῆς ἀνατολῆς μὲ λύπην εἰς τὴν ψυχὴν μου. Δὲν ἐβράδυνον δὲ νὰ κάμω τὸν αὐτὸν πρὸς τὸ παλαιὸν ὑδραγωγεῖον περίπατον ὀδηγούμενος ὑπὸ τινος προαισθήματος.

Καὶ τί βλέπω !... Τὸν βάτραχον εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ὕπτιον,

νὰ ἀγωνίζεται ἀκόμη, διὰ νὰ γυρίσῃ εἰς τὴν κανονικὴν του στάσιν, καὶ νὰ μὴ ἤμπορῇ νὰ τὸ κατορθώσῃ.

Πρῶτόν μου ἔργον ἦτο νὰ τὸν γυρίσω. Ἡ ἐλπίς τῆς σωτηρίας του ἔδωσεν εἰς αὐτὸν δυνάμεις καὶ τότε ἤρχισε νὰ πηδᾷ κωμικώτατα, ἀφοῦ ἐστάθη πρῶτον ἐπὶ τινὰ χρόνον ἀκίνητος, ἢ διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ἢ διότι ἤργησε νὰ πεισθῇ, ὅτι ἐσώθη.

Ἡ διπλὴ αὐτῆ σκητὴ ἔφερεν ἐντός μου μεταβολὴν τινα. ἤρχισα νὰ μὴ ἀποστρέφωμαι πλέον τὸν βάρταχον, νὰ τὸν θωπεύω καὶ νὰ τὸν συμπαθῶ. Καὶ τὸ παράδοξον μάλιστα εἶναι, ὅτι ὁσάκις ἀρχίζει νὰ ἀτονῇ ἢ συμπάθειά μου καὶ κλίνω πρὸς τὰς παλαιὰς ἐντυπώσεις, τότε ἀκούω, ὡσάν νὰ σφυρίζῃ τις εἰς τὰ ὦτά μου, τὸ θρηνητικὸν τοῦ ὀνείρου μου :

— Πῶ . . . πῶ . . . τί ἔπαθα ὁ κακόμοιρος. . .

Καὶ τοῦτο μὲ ἐπαναφέρει εἰς τὴν συμπάθειάν μου.

Ἐφημερίς « Ἐστία »

Δημήτριος Καμπούρογλου

Ο ΛΥΚΟΣ

Ἡ παράδοσις λέγει : Ἄμα ὁ Χριστὸς ἔπλασε τὰ πρόβατα καὶ βγῆκε στὰ βουνὰ νὰ τὰ βοσκήσῃ, τόσο χάρηκεν ἡ ψυχὴ του, πού ἔκοψε ἓνα ξύλο, τὸ ἔφκιασε μιὰ μεγάλη φλογέρα κι ἄρχισε νὰ λαλῇ. ἤκουσε ὁ Σατανὰς τὰ λαλήματα καὶ τὰ βελάσματα, πῆγε κοντά, εἶδε τὰ πρόβατα καὶ μαύρισε ἡ ψυχὴ του.

Τί ὄμορφα πλάσματα εἶναι τοῦτα πού 'καμε ὁ Χριστὸς ! εἶπε.

Κι ὁ νοῦς του πῆγε πῶς νὰ τοῦ τὰ χαλάσῃ. Παραμέρισε στὸ λόγγο, ἔκοψε μιὰ ἀγριαπιδιὰ κι ἄρχισε νὰ φκιάνη τὸν λύκο. Γι' αὐτό, πού 'ναι φκιασμένο ἀπ' ἀγριαπιδιὰ, δὲν λυγίζει καθόλου αὐτὸ τὸ πλάσμα τοῦ Σατανᾶ. Μὰ ἄμα τὸν ἀπόφκιασε τὸ λύκο καὶ πῆγε νὰ τὸν στήσῃ, εἶδε πῶς δὲν μπορούσε νὰ σταθῇ στὰ ποδάρια του τὸ ἔργο του. Ἀφοῦ εἶδε καὶ ἀποεἶδε πῶς δὲν θὰ στυλώσῃ τὸν λύκο, πῆγε στὸ Χριστό, γονάτισε μπροστά του καὶ εἶπε :

— Ἀφέντη, θέλησα κι ἐγὼ νὰ κάμω ἓνα πλάσμα σάν τὰ δικά σου. Μὰ γιατί δὲν στέκει στὰ πόδια του ; Ἀξίωσέ με νὰ τὸ ἰδῶ ὄρθιο καὶ θὰ προσκυνῶ τ' ὄνομά σου.

Ὁ Χριστὸς τοῦ εἶπε :

— Πήγαινε να τοῦ φωνάξεις : « Σήκω, ἔργο μου, καί κάμε ὅ,τι προστάξε ὁ Χριστός ».

Ὁ Σατανὰς γνοιόσθηκε.

— Κι ἂν τὸ πρόσταξε ὁ Χριστός να μὲ φάη ; εἶπε.

Πήγε γρήγορα, ἔκανε ἓνα λάκκο κοντὰ στὸ λύκο, κρύφτηκε μέσα κι ἀφήνοντας ἔξω τὸ ἓνα ποδάρι του μόνο φώναξε :

— Σήκω, ἔργο μου, καί κάμε ὅ,τι πρόσταξε ὁ Χριστός.

Ὁ λύκος πήδησεν ἐπάνω, ἄρπαξε τὸ ποδάρι τοῦ Σατανᾶ καί τὸ ἔφαγε. Γι' αὐτὸ λένε ὅτι ὁ ἀρχιδιάμονας εἶναι κουτσὸς καί λυκογαωμένος.

Ἡ πονηρία τοῦ λύκου : Ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ ὁσμή του χτυπᾶ τὰ προβατόσκυλα, ἅμα πηγαίνει στὴ στάνη, βαδίζει ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ ἔχει ἀντίθετο τὸν ἀέρα. Ἄν ἔχη ρέμα, χώνει τὸ ρύγχος του στὸ νερό. Ἄν εἶναι μέρα, ποτὲ δὲν βαδίζει σὲ γυμνὸ τόπο. Προτιμᾷ πάντοτε τ' ἀπόσκια, γιὰ νὰ μὴ διακρίνεται εὐκολα. Ἄν εἶναι συμμορία λύκων, χωρίζονται εἰς δύο μπουλούκια. Οἱ μὲν πηγαίνουν ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ φυσᾷ, ὥστε νὰ τοὺς ἀντιληφθοῦν τὰ σκυλιὰ καί νὰ τοὺς πάρουν ἀπὸ κοντὰ. Ἄμα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἀπομακρυνθοῦν τὰ σκυλιὰ, ὁρμοῦν οἱ ἄλλοι στὸ κοπάδι, καί σφάζουν. Πόσα ; Πιστεύουν ὅτι ἅμα μπῆ στὸ κοπάδι σφάζει κάθε λύκος ἕως 99. Ἄμα φθάσῃ τὰ 100 λέγουν ὅτι σκάζει. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἓνας λύκος σφάζει ὅσα προφθάνει. Νὰ χορτάσῃ δὲν ὑπάρχει φόβος. Μήπως τρώγει κρέας ; Ἄνοιγει μιὰ φλέβα στὸ λαιμὸ καί πίνει τὸ αἷμα. Γι' αὐτὸ λέγουν : « Ἄμα ἔχει ἓνας λύκος, ἔχουν ἑκατὸ κοράκια. Ἄμα ἔχουν ἑκατὸ κοράκια, δὲν ἔχει ἓνας λύκος ».

« Μπῆκε ὁ λύκος στὸ κοπάδι ; Ἄλιὰ πόχει τὸ ἓνα ». Βεβαιωμένο πρᾶγμα εἶναι ὅτι, ἂν σ' ἓνα κοπάδι εἶναι πεταμένα ἓνα ἢ λίγα πρόβατα κανενός, ἐκεῖνα θὰ πρωτοπάρῃ ὁ Χάρος. Ὁ λόγος εἶναι ὁ ἑξῆς :

Κάθε μπουλούκι εἶναι σὰν ἀπὸ ἰδιαίτερα πάντα φκισμένο. Ἄν σμίξετε πέντε μπουλούκια, θὰ ἔχετε μὲν ἓνα μεγάλο κοπάδι, ἀλλὰ μὲ τὴν πρώτη ταραχὴ σχίζονται κατὰ μπουλούκια, ὅπως ὅταν ἦταν χωρισμένα. Ἄν λοιπὸν στὸ κοπάδι εἶναι ἓνα μοναχὸ πρόβατο, θὰ ξεκόψῃ καί ἴσως γλιτώσουν τὰ ἄλλα ἀπὸ τὰ σκυλιὰ, τὰ ὁποῖα σκυλιὰ ὡς μυαλωμένα, θὰ τρέξουν νὰ γλιτώσουν τὰ περισσότερα. Ἄλλὰ τὸ ἓνα σπάνιο νὰ σωθῇ.

Ἐπειδὴ μὲ τὸ αἷμα ἑνὸς προβάτου δὲν μπορεῖ βέβαια ὁ λύκος νὰ χορτάσῃ, οὔτε ἐπὶ τόπου εἶναι εὐκόλο νὰ τὸ καταπιῇ, ἀναγκάζεται νὰ τὸ παίρῃ μαζὶ του, καὶ ἰδοὺ πῶς: Ἄν μὲν εἶναι μικρό, τὸ πετᾷ στὴν πλάτη του καὶ φεύγει, σὰν νὰ ἔχῃ ἐπανωφόρι ριγμένο στοὺς ὤμους του. Ἄν εἶναι μεγάλο, τὸ δαγκώνει ἀπὸ τὸ αὐτί, τὸ ζώνει μὲ τὴν οὐρά του στὴ μέση καὶ τοιουτοτρόπως πηγαίνουν ἀλαμπράτσο.

Ἄν εἶναι ἄλογο, τὸ πιάνει ἀπὸ ἀδύνατα μέλη τοῦ σώματός του. Ἄν εἶναι βόδι, πηδᾷ στὸ λαιμὸ του καὶ μὲ τὴν οὐρά του τὸ διευθύνει ὅπου θέλει, σὰν καρβαλάρης μὲ τὸ καμτσίκι του. Ἄν εἶναι μουλάρι, πιάνει τὴ στράτα καὶ κάνει τὸν πεθαμένο. Τὸ μουλάρι, κατὰ τὴν περιέργειά του, πηγαίνει νὰ τὸν μυρίσῃ, καί, ἅμα πλησιάσῃ τὴ μύτη του, τ' ἀρπάζει ἀπ' αὐτὴ καὶ τὸ σκάζει. Ἄν εἶναι δυνατὸ τὸ μουλάρι, τὸν σηκώνει ἐπάνω καὶ τὸν βροντᾷ κάτω σὰν χταπόδι. Οἱ μουλαροτρόφοι γιὰ νὰ σώσουν τὴν ὑπόληψη τῆς ράτσας των, λέγουν ὅτι ὁ λύκος τρώγει προηγουμένως ἄμμο γιὰ νὰ βαρύνῃ, καὶ γι' αὐτὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸν σηκώσουν τὰ μουλάρια.

«Ἀλίμονο, ἂν ἔκοβαν ὅλοι οἱ λύκοι», λέγει μιὰ παροιμία. Κόβει μόνον ὁ Μονιάς. Τί εἶναι ὁ Μονιάς; Τὸ μεγαλύτερο παιδί των. Ὁ λύκος καὶ ἡ λύκαινα τὸ χωρίζουν, ἅμα γεννηθῆ. Τὸ τρέφουν καὶ τὸ ἐκπαιδεύουν ἰδιαίτερως. Εἰς αὐτὸ ἐμπιστεύονται ὅλην τὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν τοῦ διδάσκουν μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀλεπούς. Κουβαλοῦν πρόβατα καὶ γίδια ζωντανὰ στὴ φωλιά τοῦ Μονιά χάριν τῆς ὑποδειγματικῆς του διδασκαλίας. Μεθ' ὃ ὁδηγεῖται στὰ κοπάδια πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του.

Ὅρος ἀπαράβατος: Ἄπὸ κοπάδια, ποὺ εἶναι γύρω ἀπὸ τὴν φωλιά του ποτὲ δὲν κλέβει ὁ λύκος. Ἐπιθυμεῖ νὰ μὴν εὐρίσκεται εἰς παρεξηγήσεις μὲ τοὺς γειτόνους του, τουλάχιστον, ἐφ' ὅσον ἔχει τὰ μικρά του εἰς κατάστασιν ἀνηλικιότητος.

Ἄφ' ὅτου ἔρχεται ὁ στόλος στὸν Ἄστακό, ἡ πεδινὴ Ἀκαρνανία ἡσύχασε. Αἱ προβολαὶ τῶν ἠλεκτρικῶν ἐφόβισαν τὸν λύκο πολὺ, ὥστε νὰ φύγῃ. Ἄλλοτε τὸν εἶχε τρομάξῃ ἡ λοκομοτιῖβα τοῦ σιδηροδρόμου Κρῦονερίου — Ἀγρινίου τόσον, ὥστε ἔφυγαν ὅλοι καὶ ἐπέρασαν εἰς τοὺς ὄρεινους δήμους τῆς Ἀκαρνανίας. Ὁ μακαρίτης ὁ Τρικοῦπτης ἐμαυρίσθη τότε ἐξαιρετικῶς ἀπὸ τοὺς ποιμένας, διότι

« του διαβόλου τὸ σιδερικό », ἤγουν τὸ τραῖνο, ἔρριψε τοὺς λύκους μέσα στὴ στάνη τους.

Ἡ ἐπικήρυξις τοῦ λύκου εἶναι ἀπὸ τὰ κυριώτερα ποιμενικά ἔθιμα. Ἄν δὲν ἀπατῶμαι, μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι ἐπικηρυγμένοι οἱ λύκοι. Εἰς ὅλα τὰ ἄλλα κράτη ζῆ ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος, τοῦ πρώτου ἐπικηρύξαντος τοὺς λύκους.

Ζῆ ἐπίσης ἡ πρόληψις τὴν ὁποῖαν ἀναφέρει ὁ Βιργίλιος, ὅτι, ἂν σὲ ἴδῃ ὁ λύκος, « χαβώνεσαι », τουτέστι μένεις ἄλαλος.

Αἱ καταστροφαὶ πού κάνει στὴν Ἑλλάδα ὑπολογίζονται εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδων. Γι' αὐτὸ ὁ σκοτώνων ἢ ὁ συλλαμβάνων λύκον ἀνεπικήρυκτον ἀκόμη τὸν περιφέρει στὰ χωριά καὶ παίρνει δῶρα. Ἄν ὁ λύκος εἶναι ζωντανός, τοῦ γίνεται μεγάλη διαπόμπευσις. Τὸν γυρίζουν ἀπὸ σπῖτι σὲ σπῖτι μὲ ντέλφια καὶ σφυρίγματα.

Ὁ Γύφτος δὲν ἔχει πρόβατα, κι ὅμως ἀπ' αὐτὸν τὸ βρίσκει ὁ λύκος. Τὸ δέρμα του εἶναι σπουδαῖο γιὰ νταούλια καὶ γιὰ ντέλφια.

Κάποτε ἐδίκαζαν ἓνα λύκο, λέγει ὁ μῦθος. Ὁ Γύφτος ἐφώνασε περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐναντίον του. Καὶ ὁ λύκος, πού δὲν μιλοῦσε, ἐφ' ὅσον τὸν κατηγοροῦσαν οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸν Γύφτο νὰ κόβεται ἐναντίον του ἐγύρισε καὶ τοῦ εἶπε :

— Καλά, μωρὲ Γύφτε, ὅλου τοῦ κόσμου τοῦ 'χω κάμει ζημιὰ, ἀλλ' ἐσένα τὸ ἀμόνι σου ἔφαγα, π' ἀνάθεμά σε, παλιόγυφτε ; . . .

Ὅταν ἄλλη μιὰ φορὰ τὸν κατηγορήσαν τὰ ζῶα, ὅτι τρώγει πρόβατα καὶ γίδια, ἀπήντησε :

— Ἐγώ, μωρὲ, πειράζω τὰ γιδοπρόβατα ; Ἄμ ἂν ἐγώ ἐτρωγα πρόβατα, θὰ γύριζα χειμῶνα καιρὸς γυμνός; Δὲν θὰ φκίανα καὶ ἐγώ μὲ τὰ μαλλιά τους μιὰ κάπα νὰ μὴ μὲ δέρνῃ ἢ βροχὴ ;

Κάποτε ἡ ἀλεπού ἔστειλε καὶ τοῦ ἐζήτησε λίγα μαλλιά, γιὰτὶ δὲν τῆς ἐφθαναν τὰ δικά της, νὰ ἀποσώσῃ τὸν ἀργαλειό της. Ὁ λύκος κατάλαβε τί τοῦ ζητοῦσε καὶ τῆς γύρισε ἓνα κομμάτι κρέας :

— Πέστε της, εἶπε, ἅμα τελειώσῃ τὰ δικά της ὑφάσματα, νὰ βάλῃ κι ἓνα ζευγάρι καλτσοδέτες καὶ γιὰ μένα. . .

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμερα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου », 1921 *Στέφανος Γρανίτσας*

ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΓΑΤΑΚΙ ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ

'Ανάμεσα σέ δυò περιόδους κρύου — ή « κύματα ψύχους » ὅπως λένε σήμερα, — εἶχαμε μιὰ μικρὴ παρένθεση ἀπὸ μερικὲς ἡμέρες γλυκὲς, ἡλιόλουστες. Τὸ κλίμα μας παρουσιάζει αὐτὰ τὰ παράξενα. 'Ενῶ βασιλεύει χειμῶνας δριμύς, ποὺ σὲ κάνει νὰ ρωτᾶς μὲ τρόπο « πότε θὰ τελειώση ; », ξηπερώνει ἄξαφνα ἄνοιξη κι ἐνῶ ἐλπίζει πῶς ὁ χειμῶνας ξεθύμανε, πέρασε, ξαναγουρίζει δριμύτερος.

Μιὰ λοιπὸν ἀπὸ τὶς γλυκὲς ἐκεῖνες μέρες εἶδα ἓνα θέαμα ἐξοχο. Ἦταν σὲ μιὰ μικρὴ κάμαρα, ζεστὴ σὰ φωλιά. 'Απὸ ἓνα μεγάλο παράθυρο τὴν πλημμύριζε ὁ ἥλιος, χαρὰ Θεοῦ. Τὰ τζάμια μὲ τ' ἄσπρα μπερντεδάκια κλειστά. Μπροστά, ριγμένο ὡς κάτω, ἓνα διάφανο στόρ. Κι ἀνάμεσα στὸ στόρ αὐτὸ καὶ στὰ τζάμια, πάνω στὸ πεζούλι τοῦ παραθύρου, ἓνα μικρὸ ἄσπρο γατάκι, ποὺ λιαζόταν καθισμένο στὰ πιασινὰ του πόδια. 'Απελάμβανε κι αὐτὸ τὴ λαμπρὴ χειμωνιάτικη μέρα, τὸ χρυσὸ φῶς, τὴ γλυκιὰ ζέστη. Καὶ φαινόταν τόσο εὐτυχισμένο ποὺ ζοῦσε ! Ἦταν, ἀλήθεια, ἡ εἰκόνα τῆς εὐτυχίας τῆς ζωῆς.

Πόσο ὠραῖος θὰ τοῦ φαινόταν ὁ κόσμος καὶ πόσο καλὸς ὁ Θεὸς ποὺ τὸν ἔκαμε ! Οὔτε θὰ θυμόταν πιά καθόλου τὸ τούρτουρο ποὺ τράβηξε τὶς προηγούμενες μέρες, ὅταν, ἀπὸ τὰ ἴδια ἐκεῖνα τζάμια, θὰ ἐβλεπε τὸ σταχτὴ οὐρανὸ καὶ τὸ ἄσπρο χιόνι, καὶ τοῦ κάκου θὰ ζητοῦσε μιὰ ζεστὴ γωνιά σ' ὄλη τὴν κάμαρα, ἂν ἡ σόμπα ἦταν σβησμένη. Καὶ θὰ νόμιζε χωρὶς ἄλλο πῶς, μιὰ ποὺ φάνηκε ὁ ἥλιος, δὲ θὰ χανόταν πιά ποτέ. Στὴν ψυχὴ του βασίλευε ἡ χαρὰ κι ἡ αἰσιοδοξία. Κι αὐτὸ φαινόταν σὲ κάθε του κίνηση. Κι ὅταν καθόταν ἀκίνητο, μακάριο κι ὅταν σήκωνε τὸ ποδαράκι του μὲ νωχέλεια, νὰ παίξῃ λίγο μὲ τὸ μπερντέ ἢ νὰ πιᾶσῃ μύγα· κι ὅταν ἄνοιγε τὰ μεγάλα του μάτια, γιὰ νὰ κοιτάξῃ ἐκστατικὸ τὸ ἡλιοφῶς· κι ὅταν τὰ μισόκλεινε σὰ θαμπωμένο, γουργουρίζοντας ἐλαφρὰ ἀπὸ εὐχαρίστηση. . .

Τὸ γατάκι αὐτὸ δὲν ἦταν πιά νήπιο. Εἶχε ἀρκετὸ καιρὸ ποὺ ζοῦσε καὶ γνώριζε τὸν κόσμο. Ἦταν σὰν ἓνα παιδί μεγαλοῦτσικο — νά, σὰν ἓνα ἀγοράκι ἢ κοριτσάκι δώδεκα ὡς δεκατεσσάρων χρόνων . . . Καὶ συλλογίστηκα . . . Γιατί καὶ τὰ παιδιὰ νὰ μὴν εἶναι τὸ

ίδιο εύτυχισμένα και αισιόδοξα ; Γιατί νά μὴν ἀπολαμβάνουν τὸ ἴδιο τὴ χαρά, τὴν εὐτυχία τῆς ζωῆς, παρὰ νά τὰ βλέπης νά μελαγχολοῦν, ἀκόμα καὶ σὲ τέτοιες ὥραϊες μέρες, νά παραπονιοῦνται, νά γκρινιάζουν, νά κλαῖνε ;

Θά πῆς : τὸ παιδί δὲν εἶναι γατάκι, ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ζῶο. Μὰ αὐτὴ εἶναι ἴσα - ἴσα ἢ δυστυχία : πού ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πιὰ ζῶο σὲ τίποτα, ἐνῶ σὲ μερικά πράματα ἔπρεπε νά εἶναι. Καὶ πρῶτα - πρῶτα σ' αὐτὴ τὴν ὀλόψυχη ἀπόλαυση τῆς ζωῆς. Γιατί ἡ ἴδια ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ μεγάλη εὐτυχία. Νά ζῆς, ν' ἀναπνέης, νά βλέπης τὸν ἥλιο, νά χαίρεσαι τὸ φῶς καὶ τὸ θάλπος του, δίχως νά ἔχης πλεονεξίες, δίχως νά μισῆς τοὺς ἄλλους, ὅταν προσδεύουν. Πολλοὶ ἄνθρωποι φαίνονται νά μὴν ἐκτιμοῦν ὅσο πρέπει, νά περιφρονοῦν σχεδὸν αὐτὴ τὴν εὐτυχία καὶ νά γυρεύουν ἄλλες, ἀνέφικτες ἢ μάταιες ἢ λιγώτερο ἀγνές καὶ μεγάλες.

Ἄ, πῶς ἤθελα νά θυμοῦνται ὅλοι πῶς ἡ εὐτυχία τῆς ζωῆς εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀπ' ὅλες ! Καὶ πῶς ἤθελα νά ἔβλεπτα καὶ παιδιὰ πού νά μοιάζουν. . . μὲ τὸ γατάκι στὸν ἥλιο !

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παιδῶν »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

ΜΥΘΟΙ

I. ΠΟΝΤΙΚΟΣ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΣ

Ποντικός, μὴν ἀρκούμενος εἰς ὅσας ἔκλεπτε καθημέραν τροφάς, ἐβασανίζετο μὲ τὴν ἐπιθυμίαν κομματίου κρέατος, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχῳρει τῆς φωλεᾶς του ἢ τρύπα. Ἄφοῦ ἐσυμβουλευθῆ μετὰ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα του, ἀπεφάσισε νά πλατύνῃ τὴν τρύπαν, διὰ νά δύναται εἰς τὸ ἐξῆς νά κλέπτῃ καὶ μεγάλα καὶ μικρά. Ἄλλὰ τὴν ἐπλάτυνε τόσο πολύ, ὥστε ὁ γάτος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐξωθεν ἀκούσει τὸ συμβούλιον, ἐμβῆκε πάραυτα καὶ τὸν ἐξωλόθρεψε μὲ ὄλην του τὴν οἰκογένειαν.

Ἔφερε πολλοὺς πολλακίς εἰς ἀπώλειαν ἢ πλεονεξία.

II. ΑΛΩΠΗΞ ΚΑΙ ΛΥΚΟΣ

Πληγωμένος από κυνηγόν λύκος ἔφθασεν εἰς δάσος βαθύ, ὅπου, νὰ ὑπάγῃ παρέκει μὴ δυνάμενος, ἔπεσεν ὀλιγοθυμισμένος. Τὸν εἶδε, διαβαίνουσα ἐκεῖθεν ἀλώπηξ καί, νομίσασα νεκρόν, ἔδραμε μετὰ χαρᾶς, νὰ τὸν κατασχίσῃ. Μόλις ἐπλησίασε καὶ ὁ λύκος ἐσυνέφερεν ἀπὸ τὴν ὀλιγοθυμίαν καὶ ἐπροσεπάθει νὰ σηκωθῆ, ἢ ἀλώπηξ, χωρὶς νὰ συγχισθῆ, τὸν εἶπε :

— Φίλε, σὲ εἶδα μακρόθεν πάσχοντα καὶ ἔτρεξα εἰς βοήθειάν σου· εἶπέ με, εἰς τί δύναμαι νὰ σὲ ὠφελήσω ;

— Σὲ εὐχαριστῶ, τὴν ἀπεκρίθη χαμογελῶν ὁ λύκος. Κατὰ μὲν τὸ παρὸν δὲν ἔχω χρεῖαν βοήθειας, εἰς δὲ τὸ ἐξῆς σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ μὲ πλησιάσῃς, ὅταν μὲ βλέπῃς καταγῆς.

Ἐποκρίνεται τὸν φίλον ὁ πανοὔργος ἐχθρός, ὅταν χάσῃ τὴν ἐλπίδα νὰ σὲ βλάψῃ.

III. ΜΥΙΑ ΚΑΙ ΜΕΛΙΣΣΑ

Μυῖα καυχωμένη πρὸς μέλισσαν ἔλεγεν :

— Ἐγὼ μὲν συγκατοικῶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἐμβαίνω εἰς αὐτὰ τῶν βασιλέων τὰ παλάτια, παραστέκω εἰς τὰς βασιλικὰς τραπέζας ἀκάλεστος καὶ γεύομαι χωρὶς κόπον, πολλάκις καὶ πρὶν αὐτοὶ ἀπλώσωσι τὰς χεῖρας, τὰ νοστιμώτερα βρώματα. Σὺ δὲ κοπιάζεις ὅλην τὴν ἡμέραν κλεισμένη εἰς κυψέλιον ἢ, ἂν ἐκβῆς πρὸς ὀλίγον, περιέρχεσαι τὰ δάση συναθροίζουσα τὴν ἀναγκαίαν ὕλην, διὰ νὰ κατασκευάσῃς τὸ μέλι, τὸ ὁποῖον τρέφει περισσότερον τὰς μυῖας καὶ τοὺς ἀνθρώπους παρὰ σέ.

— Δικαίως, ἀπεκρίθη ἡ μέλισσα, ἤθελες καυχᾶσθαι, εἰς τὴν τόσῃ σου ἀργίαν καὶ τροφῆν, ὧ μυῖα, ἐὰν ἀπ' αὐτὰς ἐκέρδαινες καμίαν τιμὴν. Ἄλλ' οἱ ἀνθρώποι εἶναι τόσον βαρῆμένοι ἀπὸ τὴν ἀναισχυντίαν σου, ὧ μυῖα, ὥστε κατεσκεύασαν ἐπίτηδες ὄργανα, τὰ μυιαστήρια, διὰ νὰ σὲ διώκουν ἀπὸ τοὺς οἴκους των.

Εἰς ἐκεῖνον πρέπει ἡ τιμὴ, ὅστις ὠφελεῖ τοὺς ἄλλους μὲ τοὺς κόπους του, καὶ ὄχι ὅστις ἀργὸς αὐτὸς δαπανᾷ τὰ ἀπὸ ἄλλους ἀποκτώμενα.

Ἄδαμάντιος Κοραῖς

ΤΑ ΑΝΘΗ ΚΑΙ ΤΑ ΔΑΣΗ

Ἄγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἀγαπᾶτε τὰ δάση,
 κάθε ἀγνὸ λουλουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο !
 Ποῦ καλύτερον ἄλλο θεὸ νὰ βρῆτε στὴν πλάση
 καὶ πιστότερο φίλο ;

Μὲ ὀλίγο νεράκι, λίγο χῶμα κι ἀέρα,
 ξεφυτρώνουν, βλαστάνουν καὶ τὸν κόσμο στολίζουν
 καὶ σὲ μᾶς ὅ,τι ἔχουν καὶ σὲ μᾶς νύχτα μέρα
 τὴ ζωὴ τους χαρίζουν.

Ἐκουράζει τὰ μάτια τὸ γλυκό τους τὸ χρῶμα,
 μὲς στοῦ ἡλίου τὴ λαύρα μᾶς δροσίζ' ἢ σκιά τους,
 οἱ καρποὶ τους μᾶς τρέφουν, δίνει σφρίγος στὸ σῶμα
 τὸ ἀγνὸ ἄρωμά τους.

Ὅταν μέσα στὰ δάση τὸ νερὸ μουρμουρίζει,
 καὶ γλυκὰ ψιθυρίζει μὲς στὰ φύλλα ἢ αὔρα,
 ἢ θλιμμένη ψυχὴ μας ἀνασαίνει, ἐλπίζει,
 δὲν τὰ βλέπει ὅλα μαῦρα.

Ναί ! μεϊδιάμα εἶναι τοῦ Θεοῦ τὸ λουλούδι,
 π' ὄλο δρόσο καὶ χάρη μὲς στὸν κάμπο προβάλλει.
 ὦ ! κανέν' ἄλλο πλάσμα, ὦ ! κανένα τραγοῦδι
 δὲν τὸ φτάνει στὰ κάλλη.

Ἄγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἀγαπᾶτε τὰ δάση,
 κάθε ἀγνὸ λουλουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο !
 Ποῦ καλύτερον ἄλλο θεὸ νὰ βρῆτε στὴν πλάση
 καὶ πιστότερο φίλο ;

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παιδῶν »

Νικόλαος Χατζιδάκης

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΟΚΚΟΥ ΣΙΤΟΥ

Ἡ ἱστορία ἐνὸς κόκκου σίτου διαιρεῖται εἰς τρία μεγάλα κεφάλαια : τὴν σποράν, τὸν θερισμὸν καὶ τὸ ἄλώνισμα.

Ἡ σπορά ἔχει κατὰ τὸ μελαγχολικὸν καὶ τὸ μυστηριώδες. Οἱ βόες σύρουν μὲ κατῆφειαν τὸ ἄροτρον ἐπὶ τοῦ φαλακροῦ ἀγροῦ· ὁ γεωργὸς προτρέπει αὐτοὺς μὲ φωνήν, ἡ ὁποία ἀντηχεῖ εἰς τὴν ἐρημίαν· αἱ μελανόπτεροι κορῶναι πετοῦν μὲ κρωγμοὺς καὶ ραμφίζουσι τὸ σπαρὲν ἔδαφος· τὰ δένδρα εἶναι ἄφυλλα, ὁ οὐρανὸς βαρῦς· ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν εἰκόνα τραγικὴν. Μετ' ὀλίγον θὰ πνεύσῃ παγερὸς βορρᾶς ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον καὶ ἡ χιὼν θὰ καλύψῃ ὡς ἐπιτάφιος πλάξ τὴν γῆν.

Ἄλλ' ὁ γεωργὸς τότε, κλεισμένος εἰς τὸν ταπεινὸν οἰκίσκον του μετὰ τῆς οἰκογενείας του, προσατενίζει τὴν παρήγορον πυρὰν καὶ μειδιᾶ τὸ μειδίαμα τῆς προσδοκίας καὶ τῆς ἐλπίδος.

Εἰς τὰ σπλάχνα τῆς γῆς κατέθεσε τὴν τύχην του καὶ τὴν τύχην τῶν οἰκείων του. Οἱ θαμμένοι ἐκεῖνοι χρυσοῦχοι κόκκοι διὰ τῶν δακρύων τοῦ οὐρανοῦ θὰ ἀναστηθοῦν στάχυες ὑπερήφανοι, θαλεροί, μέχρις ὅτου τέλος κύψουν τὰς ξανθὰς κεφαλὰς ὑπὸ τὰ κυρτὰ δρέπανα. Εἶναι φιλόστοργος μήτηρ ἡ γῆ. Ἀποδίδει πολλαπλάσια ὅσα ἐμπιστεύονται εἰς τὴν φύλαξίν της. Ὁ ἀγρότης προσδοκᾷ, ὁ ἀγρότης ἐλπίζει.

Καὶ ἰδοὺ ἡ χιὼν τήκεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Λεπτὴ χλόη καλύπτει τὴν γῆν. Ἡ λευκὴ νύμφη τοῦ ἔαρος, ἡ ἀμυγδαλῆ, ὀρθοῦται ἀνθοστόλιστος. Αἱ χελιδόνες λαλοῦν εἰς τὸν ἀέρα.

Οἱ πρῶην ξηροὶ καὶ γυμνοὶ ἀγροὶ ἀπλοῦνται τώρα σμαράγδινοι καὶ ἡ εὐώδης πνοὴ τῆς αὐγῆς, πνέουσα ἐπ' αὐτοὺς, τοὺς παρουσιάζει ὡς κυματώδη θάλασσαν. Ὁ ἀγρότης δὲν ἐλπίζει πλέον, δὲν προσδοκᾷ· πιστεύει καὶ ἀνυπομονεῖ.

Ὑπὸ τὴν ἐπίμονον θέρμην τοῦ ἡλίου ἡ γῆ χάνει κατὰ μικρὸν τὴν ἀμέριμον αὐτῆς καλλονήν. Τὰ ἀνωφελῆ ἄνθη μαραίνονται κάτω, γίνονται καρποὶ ἐπὶ τῶν δένδρων, οἱ στάχυες λυγίζονται ξηροὶ καὶ μεστωμένοι.

Χαρμόσυνος ἐκτυλίσσεται ἀνὰ τοὺς ξανθοὺς ἀγροὺς ἡ δευτέρα φάσις, ἡ δευτέρα σκηνὴ τοῦ ἀγροτικοῦ δράματος, ὁ θερισμὸς. Λευκόπεπλοι παρθένου κατὰ στοίχους ἐξέρχονται εἰς τοὺς ἀγροὺς. Αἱ

θερίστριαι γειμίζουν τήν ἀγκάλην με στάχους, τούς όποίους δρέπουν με τά κοπτερά δρέπανα. Τά ζῶα μεταφέρουν εἰς τό ἄλώνι τούς βαρεῖς θυσάνους καί ὁ ἀγρότης ὀδηγῶν αὐτά σφυρίζει ἢ τραγουδεῖ ἀπό χαράν.

Ἡ τρίτη καί τελευταία σκηνή εἶναι θορυβώδης καί πανηγυρική. Ἴπποι με καλπασμόν τρέχουν κυκλοτερώς ἐπάνω εἰς τούς στρωμένους στάχους. Κραυγαί παιδίων, φωναί ζώων, ἤχοι ὀργάνων, ἄσματα χορευτῶν τούς παροτρύνουν εἰς τό ἔργον των.

Ἡ ἱστορία ἐνός κόκκου σίτου δέν εἶναι τόσον ἀπλή, ὅσον νομίζουν οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων.

« Ἀγροτικά Ἐπιστολά », 1882

Γεώργιος Δροσίνης

Ἡ ΠΗΓΗ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ

Τήν πηγῆ τοῦ χωριοῦ μου με τά λούλουδα γύρω,
πού σκορπούσανε πάντα τὸ λεπτό τους τὸ μῦρο,
τήν πηγῆ τοῦ χωριοῦ μου δέν τήν ἔχω ξεχάσει
κι ἄς μ' ἄσπρισαν τὰ τόσα χρόνια πού' χουν περάσει.

Στήν πηγῆ τοῦ χωριοῦ μου μενεξέδες ἀνθοῦσαν
καί στά δυό της πλατάνια τὰ πουλιά κελαηδοῦσαν.
Στά καθάρια νερά της τρέχαμ' ὄλοι τὸ δεῖλι
ἀπ' τ' ἄλώνια γυρνώντας με φρυγμένα τὰ χεῖλη.

Κι ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ μας με τήν ἄσπρη γενειάδα,
πού κρατοῦσε τῆς Πίστης τήν ἀκοίμητη δάδα,
χαιρετώντας μας ὄλους κάθε βράδου περνοῦσε,
κι ἡ καμπάνα σέ λίγο τὸ σπερνὸ μᾶς μνηοῦσε.

Βραδινές προσευχές μου τῶν παιδιάτικων χρόνων,
πού νικούσατε πάντα τὸν ἀνθρώπινο πόνο·
με γλυκιὰ νοσταλγία σᾶς γυρίζω στὸ νοῦ μου
καθὼς πάλι θυμᾶμαι τήν πηγῆ τοῦ χωριοῦ μου. . .

« Με τήν Αὐγή », 1950

Γεώργιος Βερίτης

Τ Ο Π Ρ Α Σ Ι Ν Ο

Ένα καλοκαιριάτικο πρωί, όταν ήμουν παιδί στη Ζάκυνθο, βρέθηκα — δὲ θυμοῦμαι τώρα πῶς καὶ γιατί — στὸ περιβολάκι τῆς γειτονικῆς μας ἐκκλησιᾶς. Ὁ ἐφημέριος, ὁ σεβάσμιος παπα - Σαράντης, καθόταν ἐκεῖ σὲ μιὰ καρέκλα μ' ἓνα βιβλίο στὸ χέρι, καὶ κάθε τόσο σήκωνε τὰ μάτια του καὶ κοίταζε ὀλόγυρα τὸ περιβολάκι, σὰ νὰ καμάρωνε τὸ « ἔργο τῶν χειρῶν του ». Γιατὶ πραγματικῶς αὐτὸς τὸ εἶχε φτιάσει, αὐτὸς τὸ εἶχε δημιουργήσει, σχεδὸν « ἐκ τοῦ μηδενός ».

Καὶ εἶχε δίκιο νὰ τὸ καμαρώνη. Τὸ περιβολάκι ἐκεῖνο ἀφότου ἦρθε στὴν ἐκκλησιὰ ἐφημέριος ὁ παπα - Σαράντης εἶχε γίνει ἀγνώριστο. Μόνο τὰ δρομάκια του ἔμεναν λευκά. Ὅλο τὸ ἄλλο πρασίνιζε ἀπὸ πυκνὰ δέντρα καὶ δεντράκια, ἀπὸ θάμνους καὶ ἀπὸ χλόη. Καὶ μέσα στὸ ἀδιάκοπο αὐτὸ πράσινο φάνταζαν ὅλα τὰ λουλούδια τοῦ κόσμου, κόκκινα, κίτρινα, ἄσπρα, γαλάζια, ποὺ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν στὶς δόξες τους. Ἀκόμα καὶ οἱ τοῖχοι ἦταν σκεπασμένοι ὡς ἐπάνω μὲ κισσοὺς, γιασεμιὰ κι ἀγιοκλήματα. Μιὰ μεγάλη « περγουλιὰ » — δηλ. κρεβατινα μὲ φουντωμένη κι ὀλάνθιστη κληματαριά—ἐρριχνε τὸν ἴσκιο τῆς σὲ κάποια ἔκταση. Κάτω ἀπ' αὐτὴν καθόταν ὁ παπὰς μὲ τὸ βιβλίο του. Ὅλο τ' ἄλλο περιβόλι ἦταν μέσα στὸν ἥλιο, ποὺ ἔκανε τὶς φυλλωσιὲς νὰ λάμπουν χρυσοπράσινες, τὶς λεπτὲς πρὸ πάντων καὶ τὶς διάφανες, σὰν τῆς κληματαριάς ποὺ τὰ νέα τῆς φύλλα φαίνονταν πραγματικῶς χρυσαφένια.

Ἐγὼ τριγύριζα. Κυνηγώντας μιὰ πεταλούδα ἔφτασα κοντὰ στὸν παπὰ. Τὴ στιγμή ἐκείνη εἶχε τὰ μάτια του προσηλωμένα στὸν τοῖχο ποὺ πρασίνιζε ἀντίκρου του. Στάθηκα καὶ κοίταξα καὶ ἐγὼ πρὸς τὸν τοῖχο, σὰ νὰ 'θελα νὰ ἰδῶ τί εἶχε κινήσει ἐκεῖ τὴν προσοχή του. Ἀλλὰ δὲν εἶδα τίποτα ἔκτακτο. Μόνο τὴν πρασινάδα καὶ κοινὰ λουλουδάκια ποὺ τὴ στόλιζαν. Καὶ τότε, σὰ νὰ κατάλαβε τὴν ἀπορία μου ὁ παπὰς, μοῦ εἶπε :

— Ναί, βλέπω τὴν πρασινάδα. Τί ὠραία ποὺ εἶναι ! . . . Δὲς, δὲς . . . Τὸ πιὸ γλυκὸ χρῶμα, τὸ πιὸ εὐχάριστο, τὸ πιὸ ξεκουραστικὸ γιὰ τὰ μάτια εἶναι τὸ πράσινο. Γι' αὐτό, παιδί μου, ὁ πανάγαθος Θεὸς τὸ σκόρπισε μὲ τόση ἀφθονία στὴν κτίση. Αὐτὸ καὶ τὸ γαλάζιο. Γιατὶ καὶ τὸ γαλάζιο τὸ ἴδιο ξεκουράζει τὰ μάτια. Τὰ γυαλιὰ ποὺ φοροῦμε τὸ καλοκαίρι γιὰ τὴν ἀντηλιά, εἶναι συνήθως πράσινα ἢ

γαλάζια. Κάποτε και μαύρα. Άλλά σπανίως κόκκινα, πορτοκαλιά, κίτρινα, μαβιά. Αυτά τὰ χρώματα κουράζουν. Μόνο τὸ πράσινο και τὸ γαλάζιο εἶναι γιὰ τὰ κουρασμένα μάτια. Καὶ ἐνῶ ὁ Θεὸς φροντισε νὰ μᾶς τὰ ἔχη ἄφθονα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο χρῶμα, — μὲ τὴ θάλασσα, μὲ τὸν οὐρανὸ, μὲ τὴ φυτεμένη γῆ, — ὁ ἀνόητος ὁ ἄνθρωπος ἔκανε ὅ,τι μπόρεσε γιὰ νὰ μὴν τὰ βλέπη σχεδὸν ποτέ. Κλείστηκε σὲ πόλεις, μακριὰ ἀπὸ τ' ἀκρογιαλῖα, ἔκαμε στενοὺς δρόμους καὶ πανύψηλα σπίτια· ὁ οὐρανὸς σ' αὐτὲς τὶς πόλεις δὲν εἶναι παρὰ λουρίδες, καὶ ἡ πράσινη ἔξοχή, ἡ γαλάζια θάλασσα, δὲ φαίνονται παρὰ ἀπὸ μακριὰ ἢ καθόλου. Ἔτσι τὰ ὑγιεινὰ χρώματα ἔχουν ἐξοριστῆ καὶ ὁ ἀνόητος ἄνθρωπος, ὁ πολιτισμένος τῶν πόλεων, δὲν ἔχει μπροστὰ στὰ μάτια παρὰ τὰ χρώματα ποὺ τὸν βλάπτουν. Ἐγὼ τουλάχιστον ἔχω τὸ περιβολάκι μου. Ἐδῶ τὸ πράσινο μὲ τριγυρίζει. Κι ἂν θέλω καὶ γαλάζιο, δὲν ἔχω παρὰ νὰ σηκῶσω τὰ μάτια μου ψηλά. . .

Αὐτὰ μοῦ εἶπε τὸ καλοκαιριάτικο ἐκεῖνο πρῶτὶ στὸ περιβολάκι του ὁ σοφὸς παπα - Σαράντης. Καὶ πόσες φορές δὲν τὰ θυμήθηκα ἀπὸ τότε ! Τὰ θυμήθηκα καὶ σήμερα διαβάζοντας στὶς ἐφημερίδες γιὰ τὴν « Ἐβδομάδα τοῦ Πρασίνου ». Θὰ γίνῃ τὸν ἐρχόμενο μῆνα σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ εἶναι μιὰ μεγάλη προπαγάνδα γιὰ τὴν ἐξάπλωση τοῦ εὐεργετικοῦ χρώματος στὶς πόλεις καὶ στὶς περιοχές, ποὺ τὸ στεροῦνται.

Αὐτὴ ἡ προπαγάνδα, ποὺ ἄρχισε ἀπὸ πολλὰ χρόνια, χρειάζεται πολὺ. Πρωτύτερα ἢ Ἄθῆνα, ὅπου δὲν ἦταν ἄσπρη, ἦταν κίτρινη ἢ σταχτιά. Γύμνια καὶ ξεραῖλα στοὺς λόφους ποὺ τὴν τριγύριζαν, καὶ στοὺς τόπους ὅπου δὲν εἶχαν χτιστῆ ἀκόμα σπίτια. Σήμερα εἶναι πράσινα σχεδὸν ὅλα. Ἐγίναν δασάκια καὶ περιβόλια παντοῦ. Τὸ ἴδιο πρέπει νὰ γίνῃ καὶ στὶς ἐπαρχίες, ὅπου ὑπάρχουν ἄσπρες, κίτρινες ἢ σταχτιές πόλεις. Ἄλλὰ καὶ στὴν Ἄθῆνα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργο καὶ νὰ συμπληρωθῆ. Τὸ εὐεργετικὸ πράσινο ἄς ἀπλωθῆ παντοῦ, ὅπου ὑπάρχει γυμνὴ καὶ ξερὴ γῆ, κι ἢ « ἀναδάσωση » ἄς εἶναι τὸ σύνθημα. Δὲν ξεκουράζει μόνο τὰ μάτια τὸ πράσινο· ξεκουράζει καὶ τὴν ψυχὴ. Ἐχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προορισμοὺς — ἢ φυτεῖα ! — ἀλλὰ καὶ σὰ διακοσμητικὸ μόνο νὰ τὸ πάρουμε, εἶναι μιὰ εὐτυχία ! Μιὰ εὐτυχία μεγάλη καὶ ἀληθινή !

« Ἡ Διάπλasis τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

Σ' ΕΝΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

'Ανάμεσα στις πολλές έκδρομές που έκαμα στην Κύπρο τόν 'Ιούνιο του 1952 για να γνωρίσω τὰ παμπάλαια βυζαντινά της μοναστήρια, στο πρόγραμμα ήταν και ή επίσκεψή μου στο ρομαντικό μοναστήρι τῆς Παναγίας του Μαχαιρά, στο βουνό του 'Αώου. Ξεκινήσαμε ἀπό τή Λευκωσία με μιὰ εὐχάριστη συντροφιά διασχίζοντας με τ' αὐτοκίνητο, πρὸς τὰ νότια, κάμπους δόλοχρυσους ἀπὸ τὰ μεστωμένα στάχυα που τὰ θέριζε ἕνας κόσμος ἀπὸ στιβαρούς* ἑργάτες τῆς γῆς, ἀντάμα με ἡλιοψημένες γεροκάματες κοπελοῦδες. 'Η βαθυγάλαζη ὄροσειρὰ του 'Ολύμπου* στο βᾶθος πλαισίωνε τὴν ὀλοζώντανη τούτην εἰκόνα του ἀνθρώπινου μόχθου μέσα σὲ μιὰ ὀργιαστικὴ ὥρα τῆς μάνας Γῆς, που χάριζε ἄφθονα τὰ πλοῦτη της στὸν τίμιο ἰδρώτα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

"Ὑστερ' ἀπὸ τοὺς μεγάλους κάμπους περνοῦμε ἀπὸ πράσινα περβόλια καὶ πευκόφυτους λόφους, χωνόμαστε μέσα σ' ἑλικοειδεῖς χαράδρες, ὅπου πολύπυκνες ροδοδάφνες ξεχύνουν τὸν τριανταφυλλένιο χείμαρρό τους με τὸ γλυκόπικρό τους ἄρωμα, ὅσο που προβάλλει μπρὸς μας τὸ ψηλὸ βουνό. Σὲ μιὰ βαθύπτυχη πλαγιά του ζηλότυπα κρύβεται τὸ λευκὸ μοναστήρι του Μαχαιρά.

"Ἐτσι καθὼς περνοῦμε τώρα τὶς ἀνηφορικὲς κορδέλες του δρόμου ἀνεβαίνοντας πρὸς τὸ μοναστήρι, συναντοῦμε στὰ δεξιὰ μας ἕνα μικρὸ βυζαντινὸ ἐκκλησάκι, τὸν "Ἅγιο 'Ονούφριο. "Ἐν καὶ μικρὸ σὲ διαστάσεις του, παρουσιάζει σὴν ἀρχιτεκτονικὴ του σύνθεσι τὸν σταυροειδῆ τύπο με τροῦλο σὴν γνήσια βυζαντινὴ γραμμὴ του. Κάνουμε ἕνα μικρὸ σταθμό. 'Ἀνοίγουμε τὴν ξεκλείδωτη ξύλινη πορτοῦλα του καὶ μπαίνουμε. Οὔτε τέμπλο, οὔτε εἰκόνα, οὔτε καμιὰ πουθενὰ τοιχογραφία. "Ὅλοι οἱ ἐσωτερικοὶ του τοῖχοι ξεφτισμένοι καὶ τὰ θολωτὰ παραθυράκια του τρούλου του ὀρθάνοιχτα στὸν ἀέρα, χωρὶς κανένα κλείσιμο. 'Ἀπ' αὐτὰ τὰ παραθυράκια μπαμβγαίνουν συνεχῶς δυὸ χελιδόνια με γοερά, ἂν μπορῆ κανεὶς νὰ τὰ πῆ, κελαδήματα. Φέρνουν κυκλικὲς βόλτες μέσα στο θόλο, φεύγουν καὶ ξανάρχονται ἀρχίζοντας πάλι τὰ ἴδια.

Γιὰ μιὰ στιγμή που ὑψώνουμε τὸ βλέμμα, βλέπουμε κάτι τὸ φρικιαστικὸ σ' ἕνα πλάγιο τοῖχο. "Ἐνα σταχτοπράσινο φίδι κου-

λουριασμένο μέσα σέ μιὰ χελιδονοφωλιά. Ἔτσι καθὼς εἶναι φουσκωμένο, μὲ τευτωμένο καὶ γυαλιστερό τὸ δέρμα του, μᾶς προξενεῖ μιὰν ἀπρόσμενη ἀνατριχίλα. Τὸ ζευγάρι τὰ χελιδόνια ἐξακολουθεῖ μέσα στὸ θόλο τῆς ἐκκλησιᾶς τὸ ἀγωνιῶδες πάει κι ἔλα μὲ τὰ πονεμένα ξεφωνητὰ πάνω ἀπὸ τὸ δαίμονα τῆς καταστροφῆς, ποὺ ἔχει θρονιαστῆ στὴν τρυφερὴ φωλίτσα τους καὶ τὴ σκεπάζει ὀλόκληρη μὲ τὸν ἀπαίσιο ὄγκο του. Ἐκεῖ μέσα στὸ εἰρηνικὸ ἐρημοκκλησάκι, μιὰ τέτοια γελαστὴ καλοκαιριάτικη μέρα, ἀνάμεσα σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ μαγευτικὰ τοπία, παίζεται μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ σπαραχτικὲς τραγωδίες, ἀγνωστὴ καὶ ἀθώρητη, ὅπως ἀγνωστα κι ἀθώρητα ξετυλίγονται πολλὰ ἀπὸ τὰ δράματα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ τοῦ ζωικοῦ κόσμου.

Ὁ ὁδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου σκέφθηκε νὰ πετάξει μιὰ μεγάλη πέτρα νὰ σκοτώσῃ τὸ φίδι. Οἱ κυρίες τῆς παρέας ὅμως φοβήθηκαν μὴν πέσῃ τὸ ἔρπετό καὶ μᾶς δαγκώσῃ. Γι' αὐτὸ καὶ φύγαμε ἀνεβαίνοντας στὸ μοναστήρι, μὲ βαριὰ καρδιά ἀπ' ὅσα εἶδαμε.

Μᾶς ὑποδέχθηκε μ' ἐξαιρετικὲς περιποιήσεις ὁ εὐγενικώτατος ἡγούμενος Εἰρηναῖος στὴν κατακάθαρη μονὴ μὲ τοὺς ὀλόλευκους νιπτῆρες καὶ τὸ λουτρό, τελευταία λέξη τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς καθαριότητος. Προσκυνοῦμε τὴν ἱστορικὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας καὶ τὶς ἄλλες παλιὲς εἰκόνες, ποὺ στολίζουν τὸ βαρύτιμο σκαλιστὸ τέμπλο τῆς ἐκκλησίας. Βλέπουμε ὕστερα μερικὰ ἀπὸ τὰ παλιὰ κειμήλια τῆς μονῆς, εὐαγγέλια, σταυροὺς, ἅγια λείψανα, μιὰ μίτρα, ἓνα ἰδρυτικὸ βιβλίο τῆς μονῆς ἀπὸ τὸ 1274, ἓνα παλιὸ χρυσόβουλλο *. Κι ἔπειτα ἀπὸ τὸ πλοῦσιο γεῦμα ποὺ μᾶς παραθέτει ὁ νεαρὸς καὶ προοδευτικὸς ἡγούμενος, ὅπου ἐπακολουθοῦν ἀπαγγελίες ποιημάτων, μαθαίνουμε τὸ ἱστορικὸ τῆς μονῆς.

Ἡ Παναγία τοῦ Μαχαιρᾶ εἶναι μιὰ ἀπ' τὶς τρεῖς στὴν Κύπρο μονές, ποὺ μέχρι σήμερα ἀναγνωρίζονται ὡς σταυροπήγια *. Κτίσθηκε στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ἑλληνικῆς ἐξουσίας στὴν Κύπρο. Κι ἔχει τὸ ὄνομα Βασιλική, γιατί τὴν προστάτευσαν οἱ βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες, οἱ Κομνηνοὶ καὶ οἱ Ἄγγελοι.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἱστορίας της ἔχει νὰ δείξῃ τέσσερις μάρτυρες τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατρίδας, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους λάμπει σὰν διαμάντι ἡ μορφὴ τοῦ ἔθνομάρτυρα Κυπριανοῦ.

Κάποιος άσκητής Νεόφυτος, φεύγοντας την έπιδρομή τών 'Αγαρηνηών, έγκατέλειψε την Παλαιστίνη μαζί με τó μαθητή του 'Ιγνάτιο και ήρθαν κι έχτισαν τις πρώτες καλύβες στο άβατο * τότε, αλλά γεμάτο μουσική και ποίηση βουνό του 'Αώου (1774).

'Εδω ή παράδοση όργιάζει γύρω από την εύρεση τής άγιας εικόνας. Διηγούνται οί γεροντότεροι τών μοναχών, ότι οί εύσεβεις πρώτοι μοναχοί έβλεπαν τή νύχτα, τήν ώρα που διάβαζαν τά ύπαίθρια κατανυκτικά * απόδειπνά τους, μιá εξαιρετική λάμψη μέσα σε μιá σκοτεινή σπηλιά. Μή τάχα ήταν κάποιος άστέρι σαν εκείνο τών Μάγων; 'Η ήταν κανένα σημάδι παρουσίας Θεοϋ; Κάποτε άποφάσισαν και κατέβηκαν στη σκοτεινή σπηλιά που ήταν τριγυρισμένη από βάτους. Ποιός νά 'μπαινε μέσα νά έμβαθύνη στο θείο μυστήριο; Και έξαφνα παρουσιάζεται ή Παναγία, ή όποία έδωσε ένα μαχαίρι στους μοναχούς, που με τή βοήθεια του έκοψαν τις βατιές και στο βάθος τής σπηλιάς βρίσκουν τήν εικόνα. Κι είναι τοϋτο μιá από τις έκδοχές, γιατί ή Παναγία όνομάζεται « του Μαχαιρά ». Παλαιός όμως ιστοριογράφος τής μονής λέγει ότι όνομάστηκε « Μαχαιρά » από τόν έξουσιάσαντα τó όρος εκείνο. Τó βέβαιο είναι ότι ή εικόνα κρύφτηκε εκεί κατά τήν έποχή τής εικονομαχίας και είναι μιá από τις σωζόμενες εικόνες του Εύαγγελιστοϋ Λουκά.

Τά θαύματα τής εικόνας ήταν τόσα πολλά, που ή φήμη της άκούσθηκε όχι μόνο στα γύρω χωριά, αλλά σ' όλόκληρη τήν Κύπρο. Γι' αυτό άφθονο έτρεχε τó χρήμα και τ' άφιερώματα στη μονή. Με τή βοήθεια άκριβώς αυτή και με τήν προστασία τών βυζαντινών αυτοκρατόρων οί φίλεργοι μοναχοί έχτισαν τή μονή. 'Ακολουθεί από τότε μιá λαμπρή περίοδο μέχρι του 1220, όποτε άρχίζει ή φραγκική σκλαβιά. Τή φραγκική σκλαβιά διαδέχεται ή τουρκική. Πραγματικά μαύρα χρόνια για τήν έλληνική Κύπρο. Στην περίοδο αυτή ή παρουσία μιās εξαιρετικής μορφής, ένός ήγουμένου, του Παρθενίου, γύρω από τó 1750, έπαναφέρει τή μονή στις παλιές της δόξες. Πρέπει νά σημειώσωμε ότι κάτω από τους θόλους τών κελιών, κάτω από τó φως τής κανδήλας, λειτουργούσε κατά τήν περίοδο αυτή τó κρυφό σχολείο, που σφυρηλατοϋσε * τους γενναίους άνδρες του 1821.

'Ακολουθεί ή άγγλική κατοχή, κατά τήν όποία ή μονή έχασε μερικά προνόμια και περιήλθε σε οίκομικές δυσχέρειες. Παρ' όλα

αυτὰ παρουσίασε καὶ τὴν τελευταία αὐτὴ περίοδο μερικούς θεολόγους, οἱ ὅποιοι ἐξυπνέτησαν τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν Κύπρο γενικά.

Ἡ ζωὴ τῆς μονῆς εἶναι κοινοβιακὴ. Κοινὴ προσευχὴ, κοινὴ τράπεζα, κοινὰ ἰδεώδη. Οἱ φίλεργοι μοναχοὶ τῆς μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν δραστήριο, ἀκούραστο καὶ μεγάλης μορφώσεως ἡγούμενο τῆς Εἰρηναῖο, ἐργάζονται ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἔθνικῶν ἐπάλξεων, ὄνειρευόμενοι τὴ μονὴ τους ὠραία, μεγαλοπρεπῆ, πνευματικὸ καὶ ἔθνικὸ κέντρο.

Μαθαίνοντας τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα ἱστορία τοῦ παλιοῦ μοναστηριοῦ τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ, περάσαμε μὴν ἀλησμόνητη ἡμέρα ἀνάμεσα στὶς δροσόπνοες αὔρες τῶν πεύκων καὶ τῶν ἐλατοκυπάρισσων, δίπλα στὸν παφλαστὸ κρουνοῦ ἐνὸς κεφαλόβρυσου, ποὺ ξεπετάγεται κελαρύζοντας τὸ ἀσύλληπτο νερένιο του τραγούδι, ἀνάμεσα ἄπο χλόη βελούδινη καὶ ἀπο πυκνὰ πολυτρίχια*.

Τὸ δειλινὸ ἄρχισε νὰ χρυσιζῆ τὶς ψηλὲς κορφές, τὰ δέντρα κι ὄλο τὸ γύρω μας μαγευτικὸ τοπίο. Τὸ μοναστήρι ἔμπαινε σιγὰ -σιγὰ μέσα σ' ἓνα μυστικοπαθὲς κι ἀπόκοσμο σκιάφωτο. Ἦταν καιρὸς νὰ φεύγωμε. Μ' εὐχές, μὲ δῶρα καὶ λουλούδια μᾶς ἐγέμισε ὁ φιλόξενος ἡγούμενος, οἱ δέκα μοναχοὶ καὶ τὰ μικρὰ καλογεράκια, ὅταν τοὺς ἀποχαιρετούσαμε, τὴν ὥρα ποὺ μπαίναμε στὸ αὐτοκίνητο.

Ἡμερολ. « Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά », 1953

Ἰθηνᾶ Ταρσοῦλη

Ο ΕΥΡΩΤΑΣ

Ὅπως στὴν ἐποχὴ τῆς θεογέννητης Ἑλένης, κυλάει τὰ ρεύματά του ὁ Εὐρώτας στοὺς ἔνδοξους κάμπους τῆς Σπάρτης. Καὶ στὸ τραγούδι τῶν νερῶν του, ποὺ ἀπόβαθα ζοῦν οἱ ἀρχαῖοι θρυλοί, δοξάζει τὴν ὁμορφιὰ τῆς νέας ζωῆς.

Θεριεύουν στὶς ἀκροποταμιές του καὶ ὑψώνονται στὸν οὐρανὸ λαμπαδωτὲς καὶ λυγρόκορμες οἱ λεῦκες, νυφοῦλες τῶν νερῶν. Δάση ἀπὸ καλάμια πυκνὰ καὶ ἀροδάφνες * βαθυπράσινες φουντώνουν παντοῦ καὶ ἀκολουθοῦν τὸ δρόμο του ὡς τὴ θάλασσα κάτω.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Δεξιά και ἄριστερά στήν κοίτη του, ὅπως ἀκολουθεῖ τήν κοιλάδα και κατεβαίνει, κοπάδια χωριουδάκια ὁμορφα ἀπλώνονται, πού πολλές φορές στίς μεγάλες του πλημμύρες τὰ πελαγώνει.

'Από τίς πηγές του, ψηλά ἀπό τὸ Χελμὸ ἐπάνω και τὰ ἀρκαδικὰ βουνά, ὡς κάτω στίς ἐκβολές του, ἀνάμεσα στὰ χωριά Δουραλή και Λέιμονα — τὰ πιὸ τραγικά θύματά του — δυὸ μόνο μεγάλες σιδερογέφυρες ἀλυσοδένουν τήν ἀκράτητη ὄρμη και τήν τρομαχτική μανία τοῦ στοιχειωμένου Εὐρώτα τὸ χειμῶνα.

"Αδοξο και ταπεινὸ στήν ἀρχὴ ποταμάκι, μέσα στήν κατάσπενη ἐπάνω στήν λαγκαδιά κοίτη του, ὅσο ροβολάει * τὸν κατήφορο, τόσο περισσότερα ξεροπόταμα δέχεται βουρκωμένα και αὐλάκια ἀπειρα ρουφάει ἀπὸ τίς ἀτέλειωτες ρεματιές τοῦ Πάρνωνος και τοῦ Ταῦγέτου.

"Όταν στῆς βαρυχειμωνιάς τίς θολές ἡμέρες ὄρμαί ἀνταριασμένος και κατεβαίνει στους κάμπους ἀγριεμένος ὁ Νεροδράκοντας, ἕνας τρόμος και μιὰ φοβέρα ἀπλώνεται στήν κοιλάδα τῆς Λακεδαίμονος, πέρα πρόσπερα.

Βαρὺ και ἀδιάκοπο ἀντιλαλεῖ τὸ ρέκασμα * τοῦ ποταμοῦ. Τρομερὴ ἢ κατεβασιά του γιομίζει φουσκωμένη ὅλη τὴ διάπλατη κοίτη του. Μαυρόβολη κυματίζει ἄγρια ἢ πλημμύρα, ὀλοένα παραδέρνει κι ἐξογκώνεται.

Χυμάει στίς ἀκροποταμιές, ἀνεβαίνει στὰ γυροπόταμα, χτυπιέται στὰ βράχια, ξεριζώνει θεόρατα δέντρα, σέρνει λιθάρια ριζιμιά, * ξεχειλάει στὰ σπαρτά, πηδαίει στ' ἀμπέλια. Τρυγάει και θερίζει, νοικοκύρης ἀκάλεστος, χωρὶς νὰ ὀργώσει και χωρὶς νὰ σπεῖρη ποτέ του ὁ Νεροδράκοντας.

Βογγάει και τρικυμίζει ἀσώπαστα τῆς Σπάρτης ὁ νεροποντισμένος κάμπος. Δυναμώνει ὁ βοριάς και βράζει ἀπειλητική ἢ πλημμύρα γύρω ἀπὸ τὰ χωριά, πού κατεβασμένα χαμηλά στους κάμπους γειτονεύουν μὲ τὸν ἀγριεμένο τὸν Εὐρώτα, και καμιὰ ἀνθρώπινη δύναμη δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ σταματήσει τήν τρομερὴ ὄρμη του.

*Έτσι ἀνεμπόδιστος, ὅταν ξεχειλάη, χύνεται ἀκράτητος μέσα στὰ καμπίσια τὰ χωριά. Καταπατάει τὰ χωράφια τους και τὰ λιβάδια τους, καταλεῖ τὰ μαντριά, συνεπαίρνει τίς καλύβες, ἀνασκάφτει τὰ χαμόσπιτα.

Καί μέσα ἀπό τὸ κοσμογονικὸ γιγαντοπάλεμα ὑγρῶν καὶ στερεῶν στοιχείων, τὸ ἄγριο ρέκασμα τῆς πλημμύρας – δαιμονικὴ συμφωνία ἀπ’ ὅλους τοὺς γόους καὶ τοὺς βρόντους μιᾶς καταστροφῆς – σκορπάει τὸν τρόμο καὶ τὴ φρίκη σ’ ὅλη τὴν πανέμορφη κοιλάδα τῆς Λακεδαίμονος.

« Σπάρτη - Μυστράς »

Κώστας Πασαγιάννης

Λ Ε Ξ Ι Α Ο Γ Ι Ο Ν

Α

- ἄβρατος — ἀπάτητος.
 ἄβελτηρία — ἀνοησία, μωρία.
 ἄβρως — λεπτός, ἀπαλός, εὐγενικός.
 Ἄγαρηνός — ὡς ὄν. Μωαμεθανός. Ὡς ἐπίθετον σκληρός, ἄσπλαγχτος.
 ἀγλαΐζομαι — λαμπρύνομαι, ἐξωραΐζομαι.
 ἀγρίλι — ἀγριελαία, κότινος.
 Ἄδάρχης — ὁ ἄρχων τοῦ Ἄδου.
 ἀδημονῶ — καθ' ὑπερβολὴν στενοχωροῦμαι, ἀγωνιῶ, ἀναμένω.
 ἀδηφαγία — ἀχορτασία, ἀπληστία.
 ἀνάως — παντοτινά, αἰωνίως.
 ἀέτωμα — τὸ τριγωνικὸν ἐπιστέγασμα τῶν στενῶν πλευρῶν τῶν ἄρχαίων ναῶν.
 Ἄιβάτι — χωρίον πλησίον τοῦ Σιδηροκάστρου Μακεδονίας.
 ἀχειροῦς — εἶδος ὑψηλῆς λευκῆς.
 αἶγλη — λάμψις, δόξα, φήμη.
 αἰμασία (ῆ) — λίθινος τοίχος ἄνευ πηλοῦ ἢ ἀσβέστου, κοινῶς ξερολιθία.
 αἰτόλος — αἰγοβοσκός.
 ἀκουρμάζομαι — ἀκροῶμαι προσεκτικά.
 ἀλγεινός — ἄδυστηρός.
 ἀλγηδών (ῆ) — πόνος.
 ἄλικος — πορφυροῦς.
 ἄλικμος — δυνατός, εὐρωστος.
 ἀλκυόν (ῆ) — θαλασσίον πτηνὸν κοινῶς καλούμενον ψαροφάγος.
 Ἄμαζόνιος (ὀ) — ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Ν. Ἀμερικῆς.
 ἀμοιβαδόν — ἀμοιβαίως, καθ' ἐναλλαγὴν, τὸ ἐν ἔπειτα ἀπὸ τὸ ἄλλο.
 ἀμπαζούρ — ἀλεξίφωτον (λ. γαλλικὴ).
 ἀμπάς (ὀ) — ἀνδρικὸν ἔνδυμα ἀπὸ χονδρῶν μάλλιων ὕφασμα, εἶδος ἐπανωφορίου.
 ἀμυδρός — μῶλις διακρινόμενος, θαμπός, ἀσπής.
 ἀμφιλύκη (ῆ) — τὸ μεταξὺ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἀμυδρὸν φῶς, εἴτε προ-
 κείται διὰ λυκαυγῆς ἢ γλυκοχάραμα, εἴτε διὰ λυκόφωτος
 ἢ μούχρωμα.
 ἀνάβλεμμα (τὸ) — βλέμμα πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω.
 Ἀναγνώστης Ἰωάννης — Βυζαντινὸς ἱστορικὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐκ Θεσσαλονίκης.
 Περιέγραψε τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1430 ἄλωσιν τῆς γενε-
 τεύρας του πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

ἀναζωπυρῶ	— ἀνάπτω ἐκ νέου πυράν, ξανανάβω, ἀναζωογονῶ.
ἀνάθημα	— ἀφιέρωμα.
ἀναμέλλομαι	— ψάλλομαι ἐκ νέου.
ἀναρριχῶμαι	— σκαρφαλώνω.
ἀνεξίτηλος	— ὁ μὴ ἀξαιλιφόμενος, ὁ μὴ ξεβάφω.
ἀνέρπω	— ἔρπων ἀνέρχομαι πρὸς τὰ ἄνω.
ἀντιφωνῶ	— ψάλλω κατὰ διαδοχὴν ἐκκλησιαστικὸν ᾄσμα, ἀπαντῶ εἰς προσφώνησιν.
ἄξεστος	— ἀκατέργαστος, τραχὺς, ἀμόρφωτος.
ἀπαντέχω	— ἀναμένω.
ἀπαράβλητος	— ἀσύγκριτος.
ἀπαυδῶ	— χάνω τὴν ὁμιλίαν, κουράζομαι, ἀποκάμνω.
ἀπόγειον	— θαλάσσιος ἄνεμος.
ἀποτρέπω	— ἐμποδίζω κάποιον διὰ λόγων νὰ πράξῃ κάτι.
ἄπτομαι	— ἐγγίζω.
ἀπωθῶ	— ἀπομακρύνω, σπρώχνω μακράν.
ἀπώλεια	— χάσιμον.
ἄρα (ἦ)	— κατάρα, ἀνάθεμα.
ἄραμπάς (ὄ)	— φορτηγὸς ἄμαξα, κάρο.
ἄρατε	— ἐγείρατε, σηκώσατε.
ἀργολικνίζομαι	— κουνιέμαι ἀργὰ καὶ ναχηλῶς.
Ἄρδέννα (αι)	— δάσος καὶ ὄροπέδιον μεταξύ Β.Α. Γαλλίας καὶ Ν.Δ. Βελγίου.
ἀροδάφνη	— ροδοδάφνη.
ἀρύομαι	— ἀντῶ, εὐρίσκω.
ἀρχέγονος	— ὁ ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν μορφήν του ἐμφανιζόμενος, παλαιός.
ἀρωγὸς	— βοηθός.
ἀσθμαίνω	— λαχνιαῶζω.
ἀσίκης	— λεβέντης, ὠραῖος (λ. τουρκ.)
ἀτενῶς	— (κοιτάζω) μὲ βλέμμα προσηλωμένον.
αὐθεντικὸς	— γνήσιος, ἀσφαλής, ἀναμφισβήτητος.
αὐθύπαρκτος	— ὁ ὑπάρχων ἀρ' ἑαυτοῦ.
αὐλαία	— παραπέτασμα χωρίζον τὴν σκηνὴν ἀπὸ τῆς αἰθούσης τῶν θεατῶν. Τὸ πάλαι, πρὶν ἀρχίσῃ ἡ παράστασις, ἡ αὐλαία ἐπιπτεν.
αὐτανδρὸς	— ἐπὶ βυθιζομένου πλοίου, τοῦ ὁποίου χάνεται ὅλον τὸ πλήρωμα.
αὐτοσχέδιος	— ὁ προχείρως ἐκτελεσθεὶς.
ἄφρατος	— ἀνέκφραστος, ἀπερίγραπτος.
ἄφραστος	— ἀνέκφραστος, ἀπερίγραπτος.
ἄφρονῶ	— εἶμαι ἄφρων, ἀνόητος.
ἄψιμαχία	— ἐλαφρὰ σύγκρουσις μικρῶν στρατιωτικῶν μονάδων.

B

Βαλαώρα (ή)	— μικρόν, ἄδενδρον καὶ βραχῶδες βουνόν.
βαρυγνωμῶ	— βαρυγκομῶ, δυσανασχετῶ ἐναντίον τινός.
βαυρθροῶ	— θροῦζω βαριά.
βατσέλον	— φορτηγὸν ἱστιοφόρον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος διὰ μεταφορὰν σίτου κλ.
βεβήλωσις	— μόλυνσις διὰ πράξεων ἢ λόγων.
βερντέα	— εἶδος λευκοῦ οἴνου.
βημόθυρα	— ἡ μεσαία τῶν τριῶν θυρῶν τοῦ εἰκονοστασίου.
βορά	— τροφή σαρκοφάγων ζώων.
βουβῶν (ό)	— τὸ ἄνω ἐσωτερικὸν μέρος τοῦ μηροῦ.
βουρκῶν	— θολῶν, σκοτεινιάζω.
βρατσέρα (ή)	— εἶδος ἱστιοφόρου καραβιοῦ μὲ μυτερὴν πρύμναν καὶ μὲ δύο κατάρτια, ποῦ ἔχουν ἀπὸ ἐν ἱστίον σχήματος τραπεζοειδοῦς. Λέγεται καὶ μπρατσέρα.
βραχνάς (ό)	— βαρὺ καὶ ἐνοχλητικὸν ὄνειρον, ἐφιάλτης. Εἰς τὸ ποίημα « τὸ κρυφὸ σχολεῖδ » ἔχει τὴν σημασίαν τῆς ἀκοιμήτου ἐλπίδος τῶν σκλάβων πρὸς ἐπανάστασιν καὶ ἐλευθερίαν.
βρίζα (ή)	— ἡ ἄλλως πασίγνωστη σίκαλις.
βρυασμὸς	— συμφυρμὸς, συνωστισμὸς.
βρῶμα	— φαγητόν, τροφή.

Γ

Γαλάτης	— οἱ Γαλάται, οἱ κατὰ τῶν Δελφῶν ἐπιτεθέντες κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.
γαυριῶ	— καμαρώνω.
γεῖσον (τό)	— τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς στέγης, ποῦ ἐξέχει τῶν καθέτων τοίχων τῆς οἰκίας.
γιασμάκι	— καλύπτρα τοῦ προσώπου (λ. τουρκικὴ).
γολέτα (ή)	— εἶδος ἱστιοφόρου, λεγόμενον ὑπὸ τῶν λογίων « ἡμιολία ».
γρέκι	— ἡ γκρίκι. Χῶρος θερμός, ὅπου σταυλίζονται τὰ νεογέννητα πρόβατα.

Δ

δάκνω	— δαγκάνω
δαμασκηνόν	— ὡς ἐπίθετον τῆς λέξεως ξίφος σημαίνει ξίφος σπουδαῖον καὶ ἀκατανίκητον. Εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια λέγεται « τὸ δαμασκί σπαθί ». Ὡνομάσθη ἔτσι ἀπὸ τὴν Δαμασκόν, πρωτεύουσαν τῆς Συρίας ὅπου κατὰ τοὺς βυ-

δαμασλί	— ζαντινούς χρόνους ὑπῆρχαν περίφημα ἐργαστήρια πολεμικῶν ὄπλων, κατασκευαζομένων διὰ τοὺς Ἀκρίτας.
δαψιλῆς	— ὄπλον κυρίως σπαθί κατασκευασμένον διὰ δαμασκηνοῦ χάλυβος.
δεῦγμα	— ἄφθονος, πλουσιοπάροχος.
δεκατίζομαι	— ἀπόδειξις.
δέρις	— ὑφίσταμαι ἀποδεκατισμόν, καταστρέφομαι.
διαμείβομαι	— δέριμα
διασπῶ	— στέλλομαι ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους εἰς τὸ ἄλλο.
διάφορο (τὸ)	— χωρίζω, διαλύω.
διέπομαι	— ὁ τόκος (διάφορο - κεφάλι — τὸ διάφορο προστιθέμενον εἰς τὸ κεφάλαιον, ἤτοι ἀνατοικισμός).
διφρηλατῶ	— κανονίζομαι.
δραγμίς	— ὁδηγῶ ἄρμα, ὄχημα.
δράνα (ἡ)	— πρέζα πράγματός τινος, μάτσο, δεσμίς.
δρυμὸς	— ἀναδενδράς, φυτὸν ἀναρριχητικόν.
δυσθυμῶ	— δάσος πυκνὸν ἐκ μεγάλων δένδρων.
	— στενοχωροῦμαι, ἔχω κακὴν διάθεσιν.

E

ἐγγύς	— πλησίον.
ἐγκατα	— τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τῆς γῆς.
εἰκασία	— συμπέρασμα.
εἰσελεύσομαι	— θά εισέλθω.
εἶτα	— ἔπειτα.
ἐκθύμως	— μὲ ὄλην τὴν καρδιά.
ἐκλιπάρησις	— ἐπίμονος παράκλησις.
ἐκμιζῶ	— βυζαίνω, ἀπορροφῶ.
ἐκτοτε	— ἀπὸ τότε.
ἐκφρων (ὁ, ἡ)	— ἔξω φρενῶν.
ἐλέφας	— τὸ διὰ τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα χρησιμοποιοῦμενον ἔλεφαντοστοῦν.
ἐμπλεως - ος	— γεμάτος.
ἐμφυτος	— ὁ ἐκ φύσεως ὑπάρχων.
ἐνδεια	— μεγάλη ἔλλειψις, φτώχεια.
ἐνδίδω	— ὑποχωρῶ, παραδέχομαι.
ἐνθεῖς	— ἀφοῦ ἔθεσε.
ἐνθεν καὶ ἐνθεν	— ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.
ἐνθρῶσκω	— ἀναπηθῶ εἰς τὸ μέσον, ἐμφανίζομαι αἴφνης.
ἐνωμοτία	— ὀργανικὴ ὁμάς ἐκ 10 ἕως 12 στρατιωτῶν ἢ χωροφυλάκων.

ἐνωτίζομαι	— ἀκούω προσεκτικά.
ἐξάλλως	— ὁ ἐκτός ἑαυτοῦ, ὁ μὴ ἔχων κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του.
ἐξανδραποδισμός	— ἡ πώλησις ἀνθρώπων (κυρίως αἰχμαλώτων) ὡς δούλων, ἢ τελεία ὑποδούλωσις.
ἐξίσταμαι	— ἀπορῶ πολύ, παραξενεύομαι, μένω κατάπληκτος
ἐπαγγέλλομαι	— ἔχω ὡς ἐπάγγελμα.
ἐπάρθητε	— σηκωθῆτε, ἀνοίξατε.
ἐπενδύτης	— ἐπανωφόρι κηρωτὸς ἐπενδύτης = ἀδιάβροχον.
ἐπικόζ	— ὁ ἀναφερόμενος εἰς ἔπος, ὁ ἄξιος νὰ ὑμνηθῆ με ἔπος (ἔπος = ἡρωϊκὸν ποίημα).
ἐπίσαξις (ἡ)	— ἡ πράξις τοῦ ἐπισάττω, τοποθετῶ, τὸ ἐπίσαγμα· κοινῶς τὸ σαμάρωμα.
ἔπος	— λόγος, μακρὸν ἀφηγηματικὸν ποίημα, κυρίως ἡρωϊκόν.
ἔρατεινός	— ἀξιαγάπητος.
ἔρεισμα	— στήριγμα, ὑποστήριγμα.
ἐρμάριον (τὸ)	— τὸ ντουλάπι
ἐρρυτιδωμένος	— ζαρωμένος, γεμάτος ἀπὸ ρυτίδες - ζαρωματιές.
Ἑταιρεία (ἡ)	— ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία
ἔτισε	— ἐπλήρωσε
εὐάγωγος	— πειθήνιος, πρᾶος, ἀνατρεφόμενος με εὐκολίαν καὶ με καλοὺς τρόπους.
εὐδῖος	— (ἐπὶ καιροῦ) αἴθριος, καλοκαιρινός.
εὐδοκῶ	— δέχομαι εὐμενῶς
ἑωθινόν (τὸ)	— ὕμνος ἐκκλησιαστικὸς, ψαλλόμενος τὴν αὐγὴν, κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ὁρθρου καὶ πρὸ τῆς μεγάλης δοξολογίας.

Ζ

ζευγάς	— γεωργός, ζευγηλάτης.
ζέφυρος	— δυτικὸς ἄνεμος (κ. πονέντες).
ζέω	— βράζω.
ζόφος	— σκότος βαθύ.

Η

ἡδονικῶς	— με πολλὴν εὐχαρίστησιν, ἀπόλαυσιν.
ἡδύλαος	— ὁ λαῶν, ὁ ψάλλον με πολλὴν γλυκύτητα.
ἡδύμελον	— τροπάριον ἔχον γλυκεῖαν μελωδίαν.
ἡμίκλιτος	— χωρὶς νὰ ἔχη ἐντελῶς κατακλιθῆ, μισόγερτος.
ἡώς	— τὸ πρῶτον φῶς τῆς ἡμέρας, αὐγή.

Θ

θαλασσόπληκτος	— ὁ ὑπὸ τῶν κυμάτων κτυπούμενος.
θαλλός	— τρυφερός βλαστός.
θάλαπος	— ζεστασιά, περίθαψις.
θεοφύλακτος (πόλις)	— ἔτσι ὠνομάζετο ἡ Κωνσταντινούπολις κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους.
θυγατέρες (Διὸς)	— αἱ Μοῦσαι.
θυμέλη	— βωμὸς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὀρχήστρας τοῦ ἀρχαίου θεάτρου.

I

ἴαμβος	— μετρικὸς ποὺς ἀποτελούμενος ἐκ δύο συλλαβῶν, μιᾶς βραχείας καὶ μιᾶς μακρᾶς παρ' ἀρχαίοις, ἢ μιᾶς ἀτόνου καὶ μιᾶς τονισμένης.
ἱαμβικοὶ στίχοι	— οἱ ἐξ ἰάμβων ἀποτελούμενοι στίχοι.
ἱεραρχία	— κλίμαξ διαφόρων βαθμῶν εἰς δημοσίας καὶ λοιπὰς θέσεις.
ἱεροπρακτῶ	— ἱερουργῶ, τελῶ τὰ τῆς θείας λατρείας.
ἱλαρύνω	— φαιδρύνω, καθιστῶ τι χαρωπόν.
ἰόχρους (ὁ, ἡ)	— ὁ ἔχων τὸ χροῶμα τοῦ ἴου (τοῦ μενεξέ).

K

καβαλάρης (τῆς στέγης)	— ἡ ὀριζοντία δοκὸς ἢ ἀποτελοῦσα τὴν κορυφαίαν ράχιν τῆς στέγης.
κάλαμος	— καλάμενα γραφίς.
καλλιρρεϊθρος (πηγὴ)	— ἡ ἔχουσα καλὸ ρεῦμα ὕδατος.
καλλωπίζω	— εὐπρεπίζω, περιποιούμαι.
κάμνοντες	— (τοῦ ρήμ. κάμνω), οἱ κοπιασμένοι, οἱ ἄρρωστοι.
Κανανὸς Ἰωάννης	— Βυζαντινὸς ἱστορικὸς τοῦ ΠΕ' αἰῶνος. Περιέγραψεν ἀφελῶς καὶ εἰς δημῶδες γλωσσικὸν ἰδίωμα τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1422 πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ἣν οἱ Τοῦρκοι ἀπεκρούσθησαν.
καρβανάρης	— ὁ ἀρχηγὸς τοῦ καρβανιοῦ.
καριοφίλι	— τυφέκιον ἐμπροσθογεμέε, πυροδοτούμενον διὰ πυριτολίθου.
καταιονισμός	— ρίψις πολλοῦ ὕδατος ἄνωθεν.
κατασκευατικὸς	— ὁ προκαλῶν κατάνυξιν, ὁ συγκινῶν καὶ προκαλῶν εὐλάβειαν.
καταπακτὴ	— ἀνοιγμα ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ὁδηγοῦν εἰς ὑπόγειον.

καταπονηθείς	— πολὺ κουρασθεῖς, ταλαιπωρηθείς.
κατάπτωσις	— πτώσις, πείσιμον.
κατασκήπτω	— ἐφορμῶ, ἐπιπίπτω.
κατέχω	— γνωρίζω.
κατήφεια	— τὸ νὰ εἶναι κανεὶς σκυθρωπός, κατσούφης.
κάτος	— γάτος.
κατράμι	— ρευστὴ πίσσα.
κείρω	— κόπτω τινὸς τὴν κόμην.
κεκυφώς	— σκυμμένος, καμπούρης.
κελεύω	— διατάσσω.
κενταυρικός	— ὁ ἔχων σχέσιν ἢ ὁμοιότητα πρὸς κένταυρον. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν οἱ Κένταυροι ἦσαν κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος ἄνδρες καὶ κατὰ τὸ κάτω μέρος ἵπποι.
κεχαγιαῖς (ὁ)	— λέξις τουρκικὴ, ὁ φροντιστὴς μεγάλης οικογενείας, ὁ τοποτηρητὴς, ἐπίτροπος.
κιβούριον	— τάφισ, φέρετρον.
κιλίμιον	— τάπης ἀπλῆς κατασκευῆς.
Κίρκη	— μάγισσα, θυγάτηρ τοῦ Ἥλιου. Προσείλκυε διὰ τῆς γοητείας τῆς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς μετεμόρφωνεν εἰς ζῶα
κλαβανὴ	— καταπακτὴ (βλ. λ.)
κλαγγή	— ἤχος συγκρουομένων ὕλων.
κλάρες	— μικροὶ ξηροὶ κλάδοι, τοὺς ὁποίους ἀποθηκεύουν οἱ χωρικοί, διὰ νὰ τοὺς χρησιμοποιοῦν ὡς προσανάματα.
κλασικὴ γῆ	— ἡ Ἑλλάς, ἡ χώρα τοῦ πολιτισμοῦ.
κνικάτο	— ἡ κνηκάτο· με χρῶμα ἐρυθρὸν ἢ κροκοβαφές.
κογχύλη	— ἡ κόγχη τῶν μαλακίων, τὸ βούκινο τῶν ναυτικῶν.
κοινῆ	— κοινῶς.
κολαουζέρης	— χειριστὴς ἀεραντλίας σπογγαλιευτικοῦ πλοιαρίου.
κολοβός	— ὁ ἔχων ἀποκεκομμένην τὴν οὐράν, ἐλλιπής.
κομὸς	— ἱματιοθήκη με πολλὰ συρτάρια (λ. γαλλ.)
κοπάζω	— καταπίπτω, ξεθυμαίνω.
κοπάνα (ἡ)	— ξύλινον ἐργαλεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου κτυποῦν τὰς ἐλαίας
κοπετός	— μέγας θρῆνος.
κόρωμα	— βᾶθρον.
κοσμογονικός	— ὁ ἐνθυμίζων τὰς μεγάλας ἀναστατώσεις τῆς κοσμογονίας· συνταρακτικός.
κότινος	— κλάδος ἀγριελιάς, βραβεῖον, ἔπαινος.
κουβέλα (ἡ)	— ξύλινον μεγάλον κιβώτιον, πρὸς ἀποθήκευσιν πολλῶν «κουβελιῶν» σίτου. Κουβέλι δὲ ὀνομάζεται μέτρον χωρητικότητος δημητριακῶν.
κουρνιάζω	— (ἐπὶ πτηνῶν) = ἀναπαύομαι κατὰ τὴν νύκτα, συμμαζεύομαι.

κουρταλῶ	— κροταλῶ, κροταλίζω, κτυπῶ.
κοῦφος	— κούφιος, ἐλαφρὸς, ἀνήγητος.
κόφη	— θωράκιον πλοίων.
κραίνω	— κρένω, ὀμιλῶ.
κράσπεδον	— γῦρος ἐνδύματος, ἄκρον ἀγροῦ κλ.
κρηπίς	— βάσις, θεμέλιον.
κρινί	— σμῆνος περιπλανωμένων μελισσῶν. Ἐπλῶς ὁμάς, σμῆ- νος.
κύλιξ	— κύπελλον εὐρὴ καὶ χαμηλὸν μὲ δύο λαβὰς.
κῶνειον	— φυτὸν δηλητηριῶδες, κοινῶς βρωμόχορτο. Ὅπὸν τούτου ἔπινον οἱ εἰς θάνατον καταδικασθέντες τὸ πάλοι.
κωνσταντινάτο	— χρυσοῦν βυζαντινὸν νόμισμα, παριστῶν τοὺς ἁγίους Κωνσταντῖνον καὶ Ἐλένην.

Λ

λ(α γ)οῦτο	— ἔγχορδον μουσικὸν ὄργανον, ὁμοιάζον πρὸς μανδολίνον μεγαλυτέρων διαστάσεων ὁμοίως καὶ μὲ μακροτέραν τῆν οὐράν.
λαὸς	— πλῆθος, μέγα πλῆθος.
λειψίφωτος	— μὲ λίγο φῶς.
λήθαργος	— ὕπνος βαθύτατος καὶ συνεχής.
ληρῶ	— μωρολογῶ, ἀνοηταίνω, παραμιλῶ.
λιγώνομαι	— αἰσθάνομαι κόρον, λιγοῦραν. Ἐχω τάσιν πρὸς λιπο- θυμίαν.
λομπάρδα (ή)	— ἡ βομβάρδα, μέγα πυροβόλον, κατάλληλον πρὸς βομ- βαρδισμόν.
λυγερός	— εὐλύγιστος, κομψός, λεπτός.
λυγμός	— ἀναφιλητό.
λυκόφως	— τὸ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀμυδρὸν φῶς.

Μ

μακραιὼν	— ὁ ζῶν ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας, μακρόβιος.
μαρμαρυγή	— λάμψις, παλμική, ἀκτινοβολία.
μαστίζω	— κτυπῶ μὲ μαστίγιον, βασανίζω, καταστρέφω, ἐρημώνω.
μάταιος	— ἀσήμαντος, τιποτένιος.
μεγαλωστί	— εἰς μεγάλην ἔκτασιν.
μειδιῶ	— χαμογελῶ
μέλος	— ποίημα τονισμένον μουσικῶς, μελωδία.
μεταλαμπραδεῦν	— μεταδίδω φῶς, γνώσεις, φῶτα πολιτισμοῦ.
μετερίζι	— πρόχωμα, ὄχυρωμα.
μνησικακῶ	— διατηρῶ κακίαν κατὰ τινος.

μνήσκω	— ἀπομένω.
μουεζίνης (ὁ)	— μουσουλμάνος θρησκευτικός λειτουργός, τοῦ ὁποίου κύριον ἔργον ἦτο νά καλῆ ἀπό τόν μιν αὐτὸς τὸς πιστοὺς πρὸς προσευχὴν.
μούσακλι (τὸ)	— ὀνομάζονται οὕτω διάφορα εἶδη βρύων καὶ φυτῶν, ποὺ φύονται εἰς τοίχους καὶ μέρη ὑγρὰ.
μουφτής (ὁ)	— μουσουλμάνος ἱερωμένος ἐρημνευτῆς τῶν νόμων.
μπόμπιρας	— σφήκα, παιδίον μικροῦ ἀναστήματος.
μπουρλότο	— πυρπολικὸν σκάφος.
μπρίκι	— ναυτικὸν βρέκιον, πάρων, ἰστιοφόρον μὲ δύο ἰστούς, φέροντας τετράγωνα ἰστία.
Μύρα	— ἀκμάζουσα μεσαιωνικὴ πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.
μύχιος	— ὁ εἰς τὰ βάθη πράγματός τιнос εὐρισκόμενος.

N

νάμα	— πηγὴ ρέοντος ὕδατος (ἐκκλ.) Ὁ οἶνος τῆς θείας Εὐχαριστίας, κοινῶς ἀνάμα.
ναργιλές	— καπνοσύριγγ ἀσιατικὴ μὲ μακρὸν εὐλύγιστον σωλῆνα, εἰς τὸν ὅποιον ὁ καπνὸς φθάνει, ἀφοῦ διέλθῃ ἀπὸ φιάλην ὕδατος.
ναυτίλος (ὁ)	— θαλασσοπόρος, ναυτικὸς τὸ ἐπάγγελμα.
νεύω	— κάνα νόημα εἰς κάποιον.
Νιόκαστρο	— τὸ Ναυαρίνον.
νιφετός	— πτώσις χιόνος, χιονιά.
νωδός	— ὁ ἄνευ ὀδόντων, φαφούτης.
νωθρότης (ἡ)	— ὀκνηρία, βραδύτης, ραθυμία.
νωχελής	— ἀδιάφορος, βαρετός, νωθρός.

Ξ

Ξαμώνω	— τολμῶ καὶ ἀπλώνω τὸ χέρι κάπου, τολμῶ.
Ξωτάρης (ὁ)	— ἄνθρωπος ποὺ ἔχει τὴν κατοικίαν του ἀπομονωμένην εἰς τοὺς ἀγρούς, ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν.

O

οἶδα	— γνωρίζω.
οἰκτίρω	— εὐσπλαγχνίζομαι κάποιον, περιφρονῶ κάποιον.
οἰκτιρμόνως	— μὲ οἰκτον, μὲ εὐσπλαγχνίαν.
ὄλβιος	— ὑπερευτυχής, ὁ οὐδὲν στερούμενος.
ὄλολύξω	— ἐκβάλλω θρηνητικὰς κραυγὰς, σκούζω.
Ὀλυμπός (Κύπρου)	— τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς νήσου (ὕψ. 2140 μ.).

ὄμοσε	— ὀρκίσου
ὄνειδίζομαι	— κατηγοροῦμαι χλευάζομαι, περιπαίζομαι.
ὄρθοπλωρίζω	— πηγαίνω κατά τὴν φοράν τοῦ ἀνέμου.
ὄρμάνια	— ρουμάνια, δασωμένα χαραδρώματα.
ὄρος	— σύνορον.
οὕτως εἰπεῖν	— γιὰ νὰ ποῦμε ἔτσι, ὅπως λέγομε.

Π

παζάρι	— ἀγορά (λ. τουρκ.)
παλιουρας (ὅ)	— θάμνος ἀκανθώτης, ποῦ χρησιμοποιεῖται διὰ περίφραξιν κήπων. Λέγεται κοινῶς παλιούρι εἰς τὴν ἀρχαίαν δὲ παλιουρας.
πανυχις	— διασκέδασις ὀλονύκτιος.
παρακατιῶν	— ὁ ἀκόλουθῶν, ὁ κατόπιν.
παραμυθία	— παρηγορία.
παράπηγμα	— πρόχειρον οἰκοδόμημα ἐκ σανίδων, παράγκα.
Πάμεδρος	— ἀναπληρωτῆς δημοσίου λειτουργοῦ δημάρχου κλ.
παρεπιδημῶ	— μένω προσωρινῶς εἰς ἓνα μέρος.
πεζούρα	— πεζὸς στρατός, πεζικόν.
πειθήνιος	— εὐπειθής, ἀπολύτως πειθαρχικός.
πελαγῶν	— ὀδηγῶ πρὸς τὸ πέλαγος· « ὁ γερανὸς πελαγώνει τὰ πουλιά » — ὀδηγεῖ τὰ ἀποδημητικά πτηνὰ πρὸς ἄλλας θερμὰς χώρας ἀντιπέραν τοῦ πελάγους.
πειχιρὸς	— πολὺ πτωχικός, ἀνεπαρκής.
περγολιά	— κληματαριά, κρεβατίνα.
περιαλγής	— περίλυπος, βαρυαλγής.
περιδεῆς	— πλήρης δέους, περίφοβος.
περιδιπῶ	— στροβιλίζω, στριφογυρίζω.
περιστύλιον	— σειρά κινῶν πέριξ οἰκοδομήματος ἢ κατὰ μῆκος αὐτῆς σχηματίζουσα στοάν.
περισυλλογή	— βαθεῖα συγκέντρωσις εἰς ἑαυτόν, βαθεῖα σκέψις
περίτεχνος	— μὲ πολλὴν τέχνην κατεσκευασμένος.
Πίνδαρος	— ὁ μέγιστος λυρικός ποιητῆς τῆς ἀρχαιότητος, ἐν Θηβῶν.
πίτυς	— πεύκη
πίφερο (τὸ)	— ξύλινον πνευστὸν μουσικὸν ὄργανον.
πλατάγισμα	— ἤχος παραγόμενος ἐκ συγκρουομένων ἀντικειμένων, κυρίως ἐντὸς τοῦ ὕδατος.
πλάτωμα	— τόπος ἐκτεταμένος, ὁροπέδιον.
ποικίλος	— διαφόρων εἰδῶν.
ποικιλική	— ἡ τέχνη τῆς διακοσμήσεως.
πολιτάρχης	— ἀξίωμα ἀντίστοιχον πρὸς τὸ τοῦ ἀστυνόμου, ἐπὶ Καποδιστρίου.

πολιτεία	— Κράτος
πολυτρίχι (τὸ)	— φυτόν, φυόμενον εἰς ὑγρά μέρη, φέρει πολλὰς τριχοειδεῖς ἐκπλαστῆσεις καὶ τὸ ἐπιστημονικόν του ὄνομα εἶναι « Ἴππουρις ».
πολυώδυνος	— ὁ πολλὰς ὀδύνας προκαλῶν.
πορθημεύς (ὁ)	— ὁ ἔχων τὸ ἐπάγγελμα νὰ μεταβιβάξῃ διὰ πορθημείου ταξιδιώτας εἰς τὴν ἀντίπεραν ἀκτὴν ἢ ὄχθην.
πορφυροῦς	— βαθυκόκκινος.
ποτόκια	— μικρὸς λάκκος τῶν ἐλαιστριβείων.
προσαγορεύω	— προσφωνῶ, ἀπευθύνω πρὸς τινα χαιρετισμόν.
προσατενίζω	— κοιτάζω μὲ προσοχὴν.
προσενεχθεὶς	— προσφερθεὶς.
πρωρεὺς (ὁ)	— ὁ ναύκληρος, ὁ ἐπὶ τῆς πρώρας παρατηρητὴς αὐτῆς.
πρωτόλειον (τὸ)	— οἱ πρῶτοι καρποὶ τῆς γῆς, ἡ ἀπαρχὴ τῆς συγκομιδῆς. Διὰ πνευματικὰ ἔργα νεαρῶν συγγραφέων πρωτόλειον σημαίνει ἔργον νεανικόν, χωρὶς ὠριμότητα.
πυρακτώνω	— πυρώνω, καίω μέχρι πυρακτώσεως.

Ρ

ραγάς	— ρωγμὴ, ράγισμα.
ρασώνη	— ραθυμία, νοθρότης
ραψωδὸς	— ὁ συρράπτων ᾠδὰς, ὁ αἰοῖς ὁ ψάλλον ποιήματα ἐπικῶν ποιητῶν.
ρέκασμα (τὸ)	— ἡ φωνὴ τῶν ὕρνων.
ρῆγνυμαι	— διαρρηγνύομαι, σχίζομαι.
ριζιμιῶς (λίθος)	— ὀγκώδης λίθος ἐρριζωμένος εἰς τὴν γῆν.
ροβολῶ	— κατέρχομαι ἀπὸ πλαγιᾶν βουνοῦ.
ρουπάκι	— εἶδος μικρᾶς βαλκανιδιάς, μικρᾶς δρυός.

Σ

σάλαγος	— θόρυβος ἀνθρώπων ἢ ζώων
σαλβάρι	— πλατεῖα περισκελὶς (λ. περσ.).
σιάδι (ἰσιάδι)	— ἐπίπεδος, ὀμαλὸς τόπος.
σίκιλος	— κάδος πρὸς ἀντλήσιν ὕδατος, κοινῶς κουβάς.
σιλουέτα	— ἀπεικόνισις προσώπου ἢ πράγματος μόνον διὰ τοῦ περιγράμματός του.
Σίπυλον	— ἕρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πλησίον τῆς Σμύρνης.
σικαπαβία (ἡ)	— λέμβος πλοίου.
σικιάδι (τὸ)	— πλατύγυρος ἀχύρινος πῖλος, χρησιμοποιούμενος τὸ θέρος ἀπὸ τοῦς ἀγρότας, διὰ νὰ σικιάξῃ τὸ πρόσωπον.
σκιρτῶ	— ἀναπηδῶ, τινάσσομαι.

σκολιός (δρόμος)	— μή εὐθύς, ἀνώμαλος.
σκότα (ἦ)	— τὸ σχοινίον, μὲ τὸ ὅποιον σύρουν καὶ τεντώνουν τὰ πανιὰ μικροῦ πλοίου.
σκούνα (ἦ)	— εἶδος πλοίου, ἱστιοφόρον, λεγόμενον ἄλλως καὶ « γολε- τόβρικο ».
σκυθρωπάζω	— κατσομφιάζω.
σκῶμιμα	— πείραγμα δηκτικόν, κοροϊδία.
σμαλτώνω	— ἐπιχρίω μὲ σμάλτον, ἤτοι μὲ ὑαλῶδες ἐπιχρίσμα.
σουρτούκης	— ἄνθρωπος ἀκατάστατος, χασομέρης, ὀνηρὸς.
σουσουράδα	— εἶδος μικροῦ πτηνοῦ, ἀρχ. σεισουπιγίς (νεοελλ. σεισου- ράδα = ἡ σειουσα τὴν οὐράν).
σοφάς (ὅ)	— χαμηλὸς καναπές.
σοφιστής	— διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς παρ' ἀρχαίους, μεταχειριζό- μενος πολλὰκις ἐπίτηδες ἐσφαλμένους συλλογισμούς.
σπιτάλι	— νοσοκομεῖον.
σταχυροπήγιον	— μοναστήριον ὑπαγόμενον ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Πατρίαρ- χην.
στέμφυλον	— τὸ στερεόν ὑπόλειμμα ποῦ μένει μετὰ τὸ πάτημα τῶν σταφυλῶν, κοινῶς στίπουρον.
στιβαρὸς	— ἰσχυρὸς, ρωμαλέος.
στιλπνός	— γυαλιστερός, λουστραρισμένος.
στοῖχος	— σειρά.
στουππί (ον) καὶ στουπ- πίου	— εὐτελεὲς νῆμα, τολύπη ἐξ εὐτελῶν νημάτων.
στυλοβάτης	— βάσις στύλου, ὑπόβαθρον, μεταφορικῶς ὑποστηρικτής.
σύθαμπα	— μὲ τὸ σούρουπον.
συμμερίζομαι	— συμφωνῶ μὲ τὴν γνώμην τινός.
σύμπλους	— σύντροφος τοῦ πλοῦ, θαλάσσιον ταξίδιον.
συμπλωτήρ (ὅ)	— ἐκεῖνος μετὰ τοῦ ὁποίου συμπλέμεν, συνταξιδεύομεν.
συνωστίζομαι	— στριμώχνομαι.

T

ταβλάς	— ξύλινος μέγας δίσκος, ὅπου τοποθετοῦν ποτήρια, σκευή, ἢ κουλούρια, στραγάλια κλ.
τεπόζιτο	— εἰδικὸν ἱστιοφόρον διὰ τὴν σπογγαλιείαν.
τζιβιέρα	— πλαίσιον ἐκ σανίδων, ὅπου ἀποξηραίνεται ἡ σταφίς.
τήκομαι	— λιώνομαι (ἐπὶ μετάλλων).
Τμῶλος	— ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πλησίον τῆς Σμύρνης.
τολύπη	— τούλουπα.
τομποθράς	— πνευστὸν ποιμενικὸν μουσικὸν ὄργανον.
τορβάς	— ἡ ντορβάς· σάκος, πήρα (λ. τουρκ.).
τρικαντὸ	— ἐπίσημος πῖλος τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ.

τρίπους	— παρ' ἀρχαίους σιδηροῦν ὑπόβαθρον μὲ τρεῖς πόδας, διδόμενον ὡς ἔπαθλον εἰς μάχας ἢ ἀγῶνας.
τρισκελίον	— ξύλινον κατασκευάσμα ἐκ τριῶν σκελῶν διὰ τὴν τοποθέτησιν εἰκόνων ἀγίων.
τρόμπα - μαρίνα	— τηλεβόας, βούκινο τῶν ναυτικῶν.
τρόπις (ἡ)	— τὸ κατώτατον μέρος τοῦ σκελετοῦ τῶν πλοίων, ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν πρῶραν καὶ φθάνει ἕως τὴν πρῦμνην, ἢ κοινῶς λεγομένη καρίνα.
τροχαῖος	— μετρικὸς ποῦς ἀποτελούμενος ἀπὸ δύο συλλαβάς, μίαν μακρὰν καὶ μίαν βραχεῖαν.
τροφή	— μαλθακὸς βίος, καλοπέραση.
τσαπραζι (τὸ)	— ἀσημένιον κόσμημα τῶν φουστανελοφόρων Ἑλλήνων, ἰδίως τῶν πολεμιστῶν. Τὰ τσαπραζία ἐφέροντο ἐπὶ τοῦ στήθους σταυροειδῶς.
τσαρδάκι (τὸ)	— πρύχειρον στέγαστρον, συνήθως ἐπιπεδοστεγον σκιαδίδιον
τσάρκο	— περίφραγμα, ὅπου κλείονται τὰ μικρὰ ἀρνιά.
τύρβη	— θόρυβος, ταραχή, βοή.

Υ

ὑπέροφρος	— ἀλαζών, ὑπερόπτης.
ὑπηχῶ	— συνοδεύω ἄδοντα, ἀκομπανιάρω.
ὑποκορισμὸς	— τὸ νὰ καλῆ τις τινα μὲ θεραπευτικὸν ὄνομα.
ὑποκρίνομαι	— ὑποδύομαι πρόσωπον, παίζω τὸ μέρος μου.
ὑπολευκάζω	— ἀσπρίζω ὀλίγον.
ὑποστάθμη (ἡ)	— ἀδιάλυτα συστατικά τῶν ὑγρῶν, ἐλαίου, οἴνου κλ., ποῦ κατακάνθηται εἰς τὸν πυθμένα τοῦ περιέχοντος τὸ ὑγρὸν δοχείου, κοινῶς κατακάθια. Μεταφορικῶς λέγεται « ἄνθρωπος τῆς τελευταίας ὑποστάθμης » = ἄνθρωπος κατωτέρου ἠθικοῦ ποιοῦ.
ὑστερικὸς	— νευροπαθής.

Φ

φενακίζω	— ἀπατῶ διὰ κολακειῶν ἢ ὑποσχέσεων.
φθόγγος	— ἔναρθρος ἤχος.
φθονητὸς	— ἄξιος φθόνου, ἐπίφθονος.
φιλοπαίγιμων	— ὁ ἀγαπῶν τὰ ἀστεῖα, ὁ διαρκῶς ἀστεϊζόμενος.
φιλοσκώμμων	— ὁ ἀγαπῶν νὰ πειράζῃ τοὺς ἄλλους.
φλάμπουρο (τὸ)	— λάβαρον ἐκ μανδηλίου φερόμενον ἐπὶ κοντοῦ κατὰ τοὺς γάμους· πολεμικὴ σημαία, λάβαρον.
φλάουτο (τὸ)	— πνευστὸν μουσικὸν ὄργανον, πλαγίαυλος.
φλάσκα (ἡ)	— ξύλινον δοχεῖον ὕδατος ἢ οἴνου, φλασκή, τσότρα.

πλασκίον (τὸ)	— δοχεῖον νεροῦ ἢ οἴνου κατασκευαζόμενον ἀπὸ ξηρὸν καρπὸν τῆς κολοκύνθης τῆς ὀνομαζομένης λαγηνοφόρου.
φλοῖσβος	— ἡχος θραυομένων μικρῶν κυμάτων.
φοίβη	— ἡ σελήνη
φρίσσω	— ἀνατριχιάζω.
φύλαξ (ὁ)	— χαρτοφύλαξ, μαθητικὴ σάκα, τσάντα τοῦ μικροῦ μαθητοῦ.
φυτεία (ἡ)	— τὸ νέον φυτώριον. Ἐπὶ μικρῶν παιδιῶν, ἡ νέα γενεά.

X

χαλάλι	— ὅ, τι ἀναγνωρίζεται ὡς ἐπαξίως κατεχόμενον ἢ ληφθὲν παρὰ τινος (λ. τουρκ.)
χειροπάλαμο	— ἄκρα χεῖρ. Τὸ ἐπίρ. χειροπάλαμα (ἢ χεροπάλαμα) σημαίνει μὲ τὶς φοῦχτες.
χειρῶναξ (ὁ)	— ὁ ἐργαζόμενος χειρωνακτικῶς.
χιμαιρικός	— φανταστικός, ἀπραγματοποίητος.
χλαμὺς	— κοντὸς μανδύας τῶν ἰππέων.
χλευάζω	— πειράζω ὑβριστικῶς ἢ περιφρονητικῶς κάποιον.
χοαί	— παρ' ἀρχαίοις σπονδαὶ ἐπὶ νεκρῶν ἢ ἐπὶ τάφων.
χορηγός	— παρ' ἀρχαίοις Ἀθηναίους ὁ καταβάλλων τὴν δαπάνην διὰ τὴν παράστασιν δραματικῶν ἔργων.
χουχουλίζω	— φυσῶ διὰ τὰ ζεστάνα τὰς χεῖρας, τὸ πρόσωπον.
χράμιον	— μάλλινον χονδρὸν συνδόνιον, κλινοσκεπάσμα.
χρυσουγάζω	— χρυσίζω, ἀποδίδω χρυσὴν ἀνταύγειαν.
χρυσόβουλλον	— ἐπίσημον ἔγγραφον τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος. Ἐγράφετο ἐπὶ περγαμηνῆς εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς ὁποίας ὑπῆρχεν ἡ χρυσῆ βούλλα (= σφραγίς).
χρυσοφαής	— φωτεινός, λάμπων ὡς χρυσός.
χρυσόχρως	— ὁ ἔχων χρῶμα χρυσοῦ.

Ψ

ψαρός	— ἡ ψαρός· ὁ διαστιζόμενος ὑπὸ λευκῶν τριχῶν, λευκостιτικός, πολίος.
ψίκι	— πομπή, συνοδεία νυμφικῆ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. — Έγεννήθη εις τὴν Λευκάδα τὸ 1824, καὶ ἀπέθανε τὸ 1879. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ δὲν ἤσκησε τὸ νομικὸν ἐπάγγελμα. Ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα καὶ ὕμνησε μὲ τὴν ποιησίν του τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς ἥρωισμοὺς τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἰονίων νήσων, ἀντεπροσώπευσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν πατρίδα του εἰς τὴν ἑλληνικὴν βουλὴν. Ἔργα του ποιητικὰ εἶναι τὰ « Στιχουργήματα », τὰ « Μνημόσυνα », ἡ « Κυρὰ Φροσύνη », ὁ « Ἄθαν. Διάκος » καὶ ὁ « Ἀστραπόγιαννος ». Ἀφῆκεν ἡμιτελῆ τὸν « Φωτεινόν ». Ἐνεπνεύσθη ὅλα σχεδὸν τὰ ποιήματά του ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

ΒΕΡΙΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἀλεξάνδρου Γιάλα. Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τὸ 1915 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1948. Ἠσχολήθη μὲ τὴν ποίησιν, ἰδίως τὴν θρησκευτικὴν. Ὑπῆρξε συνεργάτης τῶν « Ἀκτιῶν » καὶ ἄλλων περιοδικῶν.

ΒΙΚΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἐρμούπολιν Σύρου τὸ 1835 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1908. Ἔζησε πολλὰ ἔτη εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀσχολούμενος μὲ τὸ ἐμπόριον. Διετέλεσεν εἰς τῶν πρώτων ὑποκινητῶν τῆς ἀνασυστάσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων. Ἐγραφε διηγήματα, ἱστορικὰ καὶ φιλολογικὰ μελετήματα, ἀπομνημονεύματα καὶ πολλὰ ἔργα κατάλληλα διὰ παιδιὰ. Ἰδρυσε τὸν « Σύλλογον πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων » διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1841 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1898. Νέος ἐργάσθη εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ. Κατόπιν ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Λειψίαν καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τὸ 1864. Μετέβη μετὰ ταῦτα εἰς Τεργέστην καὶ ἔγινεν ἀρθρογράφος εἰς τὴν ἐφημερίδα « Ἡμέρα », τὴν ὁποῖαν διηύθυνεν ὁ ἀδελφὸς του Ἀναστάσιος. Ἀπὸ τὸ 1874 ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐφημερίδος, τὴν ὁποῖαν ὠνόμασε « Νέαν Ἡμέραν ». Ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν ποίησιν καὶ ἔγραψε τὸν « Μέγαν ἑπαίτην » (1860) καὶ τὸ « Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης » (1862), τὸ ὁποῖον ἐβραβεύθη εἰς τὸν Βουτσιαίου διαγωνισμόν. Τὰ φιλολογικὰ ἔργα του ἐξέδωκεν ὁ ἀδελφὸς του τὸ 1902.

ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. — Έγεννήθη εις Γρανίτσαν τῆς Εὐρυτανίας τὸ 1880 καὶ ἀπέθανε τὸ 1915. Λογογράφος καὶ δημοσιογράφος, ἐχρημάτισε καὶ βουλευτής. Ἐσχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν καὶ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις. Τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων του εἶναι « Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λογιου ». Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ζωολογία μαζί καὶ λαογραφία, ἀναγνωσθὲν ἀπλήστως. Ἐγραψεν ἐπίσης καὶ διάφορα ἀξιόλογα ποιήματα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά.

ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Έγεννήθη εἰς τὴν Κρήτην τὸ 1860 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1938. Ἐκ τῶν ἔργων του τὸ σημαντικώτερον εἶναι ἡ συλλογὴ τῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον « Οἱ Κρητὲς μου ».

ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ. — Έγεννήθη τὸ 1874 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἀπέθανε τὸ 1941. Ἐσχολήθη κυρίως μὲ τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, τὴν ὁποίαν ἐπλούτισε μὲ πρωτότυπα παραμῦθια καὶ ἱστορικὰ μυθιστορήματα.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Έγεννήθη τὸ 1859 εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ γονεῖς Μεσολογγίτας καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Ἐσπούδασεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Γερμανίαν. Ἀπὸ τοῦ 1926 διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ποιητὴς καὶ πεζογράφος. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀγάπην τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου τῆς ὑπαίθρου καὶ διὰ τὴν λιτότητα τοῦ ὕφους του.

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Έγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἠπείρου τὸ 1805 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1858. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐπολέμησε κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν εἰς τὸ Μεσολόγγι καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἠρωικὴν ἐξοδον. Ἐγραψε ποιήματα ἔχον ὡς πρότυπα τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ἀπὸ τὰ ποιήματά του πασιγνώστα εἶναι « τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς », τὸ « Ὁ Βοριάς πού τ' ἀρνάκια παγώνει », « Ἡ πέρδικα », κ.ἄ. Ὡς πατὴρ ὑπῆρξε πολὺ ἀτυχος, διότι ὁ θάνατος ἀφήρπασεν ἐνωρίς τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο καὶ τὰ ἑπτὰ τέκνα του. Πολλὰ ποιήματά του ἔχει γράψει ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὰ ὀδυνηρὰ αὐτὰ πλήγματα. Ἐπίσης ἔγραψε πολλὰ πατριωτικὰ ποιήματα.

ΗΛΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. — Δημοσιογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς. Έγεννήθη εἰς Ταταῦλα τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1892. Εἰργάσθη εἰς ἐφημερίδας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπειτα ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐσπούδασε νομικά, δημοσιογραφῶν συγχρόνως. Ἐγραψε τὰ διηγήματα « Σπίθες » καὶ « Ὅταν χτυποῦσαν οἱ καμπάνες » καὶ 15 θεατρικὰ ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων « Ἡ βρῆσμένη καντήλα », ἐδίδαχθη γαλλιστί εἰς Παρίσιους.

ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Έγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1878 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1961. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ νομικά ἐν Ἀθήναις. Ἐπειτα ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ἐν Ρώμῃ, Παρίσις, Λονδίνο καὶ Νέα Ὑόρκη ἐπὶ ὀλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ αὐτὸ κατέγινεν εἰς ἐρεῦνας

εἰς βιβλιοθήκας καὶ ἀρχεῖα, συλλέγων ὑλικὸν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ φραγκοκρατίας καὶ τουρκοκρατίας. Ἐξέδωκε πλείστας ἑσας ἱστορικὰς μελέτας ἐλληνιστί, ἰταλιστί καὶ γαλλιστί.

ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — Ἐγενήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1852, καταγόμενος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Διδάκτωρ τῆς νομικῆς, ἱστοριοδίφης, λαογράφος, λογοτέχνης, διατελέσας ὑπάλληλος πρωτοδικείου, ὑπουργείου καὶ διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Τὸ 1927 ἔγινε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἔχει ἐκδώσει « Ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας », « Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν », μελέτην « Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφτες », τὰ « Ἀπομνημονεύματα τοῦ πρίγκηπος Ὑψηλάντου » γαλλιστί, « Τοπωνυμικὰ παράδοξα », τὸν « Ἀναδρομάρην », τοὺς « Χαλκοκονδύλας » (βραβευθέντας) κ.ἄ. Ἐπίσης διηγήματα, θεατρικὰ ἔργα, μύθους καὶ θρύλους, γνώμας, ποιήματα καὶ φιλολογικὰ ἀπομνημονεύματα. Ὑπῆρξεν ἰδρυτὴς καὶ τοῦ φιλολογικοῦ περιοδικοῦ « Ἑβδομάς ». Ὑπῆρξε πολυγραφώτατος καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ σπουδαιότερος ἱστορικός τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἔπειτα. Διὰ τοῦτο τοῦ ἀπενεμήθη ἡ προσωνυμία « Ἀθηναιογράφος ». Τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὸ σπινθηροβόλον πνεῦμά του καὶ διὰ τὸν πλοῦτον τῶν λαογραφικῶν στοιχείων.

ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγενήθη εἰς Ἰθάκην τὸ 1880 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1947. Δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης. Μετέσχε τῶν πολέμων 1912 - 1913 ὡς καὶ τῆς μικρασιατικῆς ἐκστρατείας καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας λυρικωτάτας τούτων περιγραφάς.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. — Ἐγενήθη εἰς τὰ Λεχαινὰ τῆς Ἠλείας τὸ 1866 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀμαρούσιον τὸ 1922. Ἔσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησεν εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ὡς ἰατρός καὶ ἔπειτα εἰς τὸν στρατὸν προαχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀρχιάτρου. Ἐδημοσίευσεν μόνον διηγήματα καὶ ἐλάχιστα ποιήματα. Ἐφιλοδόγησε νὰ συνθέσῃ διὰ τοῦ ἔργου του ἓνα πίνακα τῆς νεοελληνικῆς ζωῆς εἰς ὅλας τῆς τὰς ἐκδηλώσεις. Ἐγνώρισεν ὅσον οὐδεὶς ἄλλος πεζογράφος μας τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ τῆς ὑπαιθρου καὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐμελέτησε μετὰ μεγάλῃς προσοχῆς τὴν γλῶσσαν, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμά του. Τὸ καλῦτερον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ συλλογὴ ἑνέα θαλασσινῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον « Λόγια τῆς Πλώρης ».

ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Ἐγενήθη εἰς Βιάνον τῆς Κρήτης τὸ 1861 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1920. Ἔσπούδασε νομικά. Εἰργάσθη ὡς συντάκτης καὶ χρονογράφος εἰς διαφόρους ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας. Ἐπὶ εἰκοσαετιῶν διέτηρσε τὴν χρονογραφικὴν στήλην τῆς ἐφημερίδος « Ἐμπρός » ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον « Διαβάτης ». Ἔργα του « Ὅταν ἦμουν δάσκαλος » καὶ « ὁ Πατούχας ».

ΚΟΡΑΗΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ. — Ἐγενήθη εἰς τὴν Σμύρνην ἐκ γονέων Χίων τὸ 1748 καὶ ἀπέθανεν εἰς Παρισίους τὸ 1833. Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης. Ἔσπούδασεν ἰατρικὴν εἰς Μομπελιὲ τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ

τήν ἐγκατέλειπε χάριν τῆς φιλολογίας, διακριθεὶς ὡς εἰς τῶν μεγαλυτέρων φιλολόγων τῆς ἐποχῆς του. Ἐπὶ τοῦ 1788 ἐγκατεστάθη εἰς Παρίσιους, ὅπου ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ ἐργασίας περὶ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν ὁμοειδῶν του, γενόμενος εἰς τῶν προδρόμων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐξέδωκεν 66 τόμους ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, εἰς τὰ « Προλεγόμενα » τῶν ὁποίων ἔγραψε σοφωτάτας πατριωτικὰς συμβουλὰς πρὸς τοὺς νέους καὶ πρὸς ὁλόκληρον τὸ ἔθνος. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος διδάσκαλος τοῦ Γένους καὶ ὁ μεγαλύτερος φιλόλογος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος μὲ παγκόσμιον φήμην, συντελέσας ὅσον ὀλίγοι εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν. Ὁ Κοραῆς εἶναι ὁ εἰσηγητὴς τῆς μέσης γλωσσικῆς ὁδοῦ κατὰ τὸν ἀγῶνα μεταξὺ ἀρχαϊστῶν καὶ δημοτικιστῶν, γενόμενος οὕτως ὁ πατὴρ τῆς καθαρευούσης.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Συρράκων τῆς Ἠπείρου τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἄρταν τὸ 1894. Μαθητὴς ἀκόμη εἰς Ἰωάννινα, ἐδημοσίευσεν τὸ πατριωτικὸν ποίημα « Σκιαὶ τοῦ Ἄδου » (1887), διὰ τὸ ὅποιον καὶ ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, καταφυγῶν εἰς Ἀθήνας. Ἐνταῦθα ἐζήσεν σκληρὰν ζωὴν, ἐργαζόμενος ὡς τυπογράφος, ἔπειτα ὡς γραμματεὺς τοῦ περιοδικοῦ « Ἑβδομάς » καὶ ὡς ὑπάλληλος εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς ἑταιρείας σιδηροδρόμων. Αἱ στερήσεις ὅμως ὑπέσκαψαν τὴν ὑγείαν του καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ἐδημοσίευσεν ποιητικὰ ἔργα τὸν « Καλόγηρον τῆς Κλεισουράς τοῦ Μεσολογγίου » (1890), τὰ « Ἀγροτικά » (1891), καὶ τὸν « Τραγουδιστὴν τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης » (1893). Ἐπίσης τὰ « Πεζογραφήματα » (1894), διηγήματα καὶ περιγραφάς. Τὰ ἔργα του, τὰ ὅποια ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴν ζωὴν τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του, διακρίνονται διὰ τὴν εὐχον καὶ παραστατικὴν δημοτικὴν γλῶσσαν καὶ διὰ τὴν εἰδυλλιακὴν των χάριν.

ΜΑΒΙΛΗΣ ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1858 εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἔπαισε τὸ 1912 εἰς τὸν Δρίσκον τῆς Ἠπείρου ὑπὲρ πατρίδος. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς Ἀθήνας καὶ Γερμανίαν καὶ ἔγραψε ποιήματα. Μετὰ τὸν θάνατόν του τὰ ποιήματά του ὡς καὶ αἱ μεταφράσεις του ἐκ τῆς ξένης λογοτεχνίας ἐξεδόθησαν εἰς τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον « Ἔργα ». Ὁ Μαβίλης ὑπῆρξε φλογερὸς πατριώτης εἰς τὴν ποίησιν, ὅπως καὶ εἰς τὴν ζωὴν.

ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Μεσολόγγιον τὸ 1870 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1942. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἀπὸ νεαρῆς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν, συνεργαζόμενος εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Ἐξέδωκε συλλογὰς ποιημάτων « Συντρίμματα », « Ὄρες », « Πεπρωμένα », « Ἀσφόδελοι », « Μπαταριάς - Τάκης Πλούμας », « Ἀντίφωνα ». Μετέφρασε καὶ τὸ δραματικὸν ποίημα « Ἡ Κυρὰ τοῦ Πύργου ». Ἐβραβεύθη μὲ τὸ Ἐθνικὸν Ἀριστεῖον Γραμμάτων. Ὁ Μαλακάσης εἶναι γνήσιος λυρικός ποιητὴς, ἔχει τὴν αἴσθησιν τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς μελωδίας καὶ πηγάζει τὴν ἔμπνευσιν.

ΜΑΡΚΟΡΑΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ. — Έγεννήθη εἰς τὴν Κεφαλληνίαν τὸ 1823 ἀπὸ κερκυραϊκῆν οἰκογένειαν καὶ ἀπέθανεν εἰς Κέρκυραν τὸ 1911. Ἐξεπαιδεύθη εἰς Κέρκυραν καὶ ἔπειτα ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὴν Ἱταλίαν. Δὲν ἤσκησεν ὅμως τὴν ἐπιστήμην του, ἀφοσιωθείς εἰς τὴν ποίησιν. Ὑπῆρξε μαθητὴς καὶ φίλος τοῦ Σολωμοῦ καὶ διετέλεσε μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου βουλευτὴς Κερκύρας. Ἐδημοσίευσεν τὸν ἀριστουργηματικὸν « Ὀρκον » του, τὰ « Ποιητικὰ ἔργα » καὶ τὰ « Μικρὰ ταξίδια ».

ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. — Έγεννήθη εἰς Ζάκυνθον τὸ 1849 καὶ ἀπέθανεν τὸ 1922. Εἶναι ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν σολωμικὴν παράδοσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Ἱταλικὴν ποίησιν. Ἐξέδωκε τὰς ποιητικὰς συλλογὰς « Νυκτολούλουδα », « Φλοῖσβοι » καὶ τὸ ἠθογραφικὸν ἐπικοδραματικὸν ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον « Ὁ γούμενος τῆς Ἀναφωνήτριας ».

ΜΕΛΑΣ ΛΕΩΝ. — Έγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1812 ἀπὸ παλαιὰν ἠπειρωτικὴν οἰκογένειαν καὶ ἀπέθανεν τὸ 1879. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Ἱταλίαν. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς νομικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Ἀπὸ τοῦ 1866, ἀφοσιωθείς εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ, συνέγραψε τὸ πασίγνωστον ἀναγνωσματόριον « Γεροστάθης » εἰς τρεῖς τόμους, προσφιλὲς ἀνάγνωσμα πολλῶν γενεῶν ἑλληνοπαίδων. Ἐγραψεν ἐπίσης τὸν « Χριστόφορον », « Προσευχὰς καὶ ἠθικὰς ὁμιλίαις ἐπὶ τῶν εὐαγγελίων », τὴν πατριωτικὴν τραγωδίαν « Διάκος » καὶ τὸν « Μικρὸν Πλούταρχον », τὸν ὅποιον ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ « Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων » εἰς τρία τομῆδια.

ΜΕΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ. — Έγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1883. Λογοτέχνης, δημοσιογράφος καὶ ἀκαδημαϊκὸς ἀπὸ τοῦ 1935. Θεωρεῖται ὡς εἰς τῶν ἀρίστων θεατρικῶν συγγραφέων, χρονογράφων, βιογράφων καὶ κριτικῶν τῆς ἐποχῆς μας. Θεατρικὰ του ἔργα εἶναι « Ὁ γιὸς τοῦ Ἰσκιου », « Τὸ κόκκινον πουκάμισο », « Τὸ χαλασμένο σπῆτι », « Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο », « Μιά νύχτα μιὰ ζωὴ », « Ἰούδας », « Ὁ μπαμπὰς ἐκπαιδεύεται », « Παπαφλέσσας », « Ὁ Βασιλιάς καὶ ὁ Σκύλος » κλ. Ἐγραψεν ἐπίσης « Πολεμικὰς σελίδας », « Τὰ ταξίδια μου », τὰ βιογραφικὰ « Ὁ γέρος τοῦ Μωριᾶ » (βραβεῖον Ἀκαδημίας), « Μιαούλης », « Ματωμένα ράσα » κ.ἄ. Ἰδρυσε τὸ « Θέατρον Τέχνης » καὶ μετὰ τῆς Μαρίκας Κοτοπούλη τὴν « Ἐλευθέραν Σκηνὴν ». Συνειργάσθη εἰς πολλὰς ἡμερίδας καὶ περιοδικὰ, ἐκδῶσας καὶ δύο βιβλία χρονογραφημάτων με τοὺς τίτλους « Σφυρίγματα » καὶ « Κουβέντες τοῦ Φορτούνιο ». Δηιῦθυνε τὰ περιοδικὰ « Ἰδέα » καὶ « Ἑλληνικὴ Δημιουργία ».

ΜΗΤΣΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. — Έγεννήθη εἰς Μέγαρον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1916. Πολὺ νέος ἤρchiσε νὰ δημοσιογραφῆ ὡς συντάκτης ἡμερήσιων ἐφημερίδων καὶ σατιρικῶν φύλλων. Ἀνεμείχθη εἰς ὅλα τὰ πολιτικὰ καὶ ἐπαφασατικὰ κινήματα τῆς ἐποχῆς του. Ἐπειτα διετέλεσεν ἐπιθεωρητὴς τῆς ἀστυνομίας Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1896 ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται, διότι ἔπαθε διατάραξιν τῶν φρενῶν. Ἐδημοσίευσεν διηγήματα, ἠθογραφίας, εἰκόνας, περιγραφὰς καὶ μελέτας.

Ἀπὸ τὰ διηγήματά του τὸ « Φίλημα » μετεφράσθη εἰς τὴν Γερμανικὴν. Τὸ ὕφος του, γοργὸν καὶ χειμαρῶδες, δίδει εἰς τὰ διηγήματά του μεγάλην δύναμιν καὶ παραστατικότητα. Ὅλα τὰ ἔργα του ἔχουν ἐκδοθῆ μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς δύο τόμους.

ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Συκαμινίαν Λέσβου τὸ 1892. Ἀπὸ νεαρῆς ἡλικίας κατέγινεν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐξέδωκεν εἰς Μυτιλήνην τὰ περιοδικὰ « Σκρίπ » καὶ « Καμπάνα » καὶ τὴν ἑφημερίδα « Ταχυδρόμος ». Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ καὶ ἑφημερίδας διηγήματα, χρονογραφήματα καὶ διαφόρους μελέτας. Εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐξεδόθησαν « Κόκκινες Ἱστορίες », « Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ » μὲ ὑπόθεσιν ἀπὸ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, « Τὸ πράσινο βιβλίον », « Τὸ τραγοῦδι τῆς γῆς », « Ἡ δασκάλα μὲ τὰ χρυσὰ μάτια », « Τὸ γαλάζιον βιβλίον » κ.ἄ. Ἐγραψε καὶ λυρικά ποιήματα « Οἱ μικρὲς φωτιές ».

ΜΩΡΑ-Ι·ΤΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Σκιάθου τὸ 1850 καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ μοναχὸς τὸ 1929. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐδίδαξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς καθηγητῆς εἰς γυμνάσια. Συμπολίτης, σύγχρονος καὶ συγγενῆς τοῦ Παπαδιαμάντη κατέχεται καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν νοσταλγίαν τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἀπλοϊκῆς ζωῆς. Εἰς τὰ διηγήματά του, ζωγραφίζει καὶ αὐτὸς τὴν ναυτικὴν ζωὴν, κυρίως τῆς Σκιάθου. Ἐκτὸς τῶν διηγημάτων ἔγραψε καὶ θεατρικὰ ἔργα καὶ ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις. Τὰ διηγήματά του ἐξεδόθησαν εἰς 6 τόμους ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον « Μὲ τοῦ βοριά τὰ κύματα ». Τὰ δράματά του φέρουν τοὺς τίτλους : « Καταστροφή τῶν Ψαρῶν », « Βάρδας Καλλέργης ». Τὸ 1928 ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μετ' ὀλίγον δὲ περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

ΝΙΚΟΛΑΪ·ΔΗΣ ΜΕΛΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κύπρον τὸ 1898. Διηγηματογράφος καὶ δημοσιογράφος. Ἐγραψε πολλὰ διηγήματα ἀπὸ τὰ ὅποια τὸ ἀνώτερον του εἶναι τὸ ἱστοριοθησκευτικὸν « ὁ Πρωτομάρτυρας » μὲ ὑπόθεσιν τὴν θυσίαν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου.

ΝΙΡΒΑΝΑΣ ΠΑΥΛΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Πέτρου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη εἰς Μαρκανούπολιν τῆς Ρωσίας τὸ 1866 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1937. Ἐδημοσίευσεν παντὸς εἶδους λογοτεχνήματα εἰς περιοδικὰ καὶ ἑφημερίδας, ἰδίως χρονογραφήματα εἰς τὴν ἑφημερίδα « Ἐστία ». Πολυγραφώτατος διηγηματογράφος, μυθιστοριογράφος, ποιητής, θεατρικὸς συγγραφεὺς, κριτικὸς καὶ κυρίως χρονογράφος. Διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Διεκρίθη κυρίως διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ γλωσσικοῦ ὕφους του.

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1867 εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀπὸ πατέρα Ζακύνθιον καὶ μητέρα Φαναριώτισσαν, καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1951. Ἐσπούδασε Μαθηματικὰ καὶ Φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ἐγραψε πολλὰ διηγήματα, μυθιστορήματα, ἐπιστολάς, χρονογραφήματα καὶ

δράματα. Ἐγραψεν ἐπίσης « παιδικὸν θέατρον » διὰ μαθητάς. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν « Διάπλασιν τῶν Παίδων » ἐπιστολὰς μὲ τὸ ψευδώνυμον « Φαίδων », πολλὰς τῶν ὁποίων ἐξέδωκεν εἰς βιβλίον μὲ τὸν τίτλον « Σὰς ἀσπάζουμαι, Φαίδων ». Διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Εἶναι ἓνας ἐκ τῶν καλύτερων πεζογράφων μας.

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ. Ἐγενήθη εἰς Πάτρας τὸ 1859, ἐκ γονέων Μεσολογγιτῶν καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1943. Ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν, ἀλλὰ δὲν ἐπεράτωσε τὰς σπουδὰς του, ἀφοσιωθείς εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐν γένει τὰ γράμματα. Ἐπὶ τριάντα ἔτη διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Δις ἔβραβεύθη εἰς τὸν Φιλαδέλφειον διαγωνισμόν. Θεωρεῖται ὡς ὁ κορυφαῖος τῶν συγχρόνων ποιητῶν μετὰ τὸν Σολωμόν. Τὸ ἔργον του εἶναι πολυσχιδὲς καὶ σημαντικόν. Τὸ 1926 ἔγινεν ἀκαδημαϊκός. Ποιητικὰ του ἔργα ἐκδοθέντα εἶναι : « Τραγούδια τῆς πατρίδος μου », « Ὕμνος εἰς τὴν « Ἀθηνᾶν », « Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου », « Ἰαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι », « Ὁ τάφος », « Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Ἠλιογέννητης », « Ἡ ἀσάλευτη ζωὴ », « Ὁ δωδεκάλογος τοῦ γύφτου », « Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ », « Ἡ πολιτεία καὶ ἡ μοναξιά », « Οἱ καημοὶ τῆς λιμνοθάλασσης », « Τὰ παράκαιρα », « Δεκατετράστιχα », « Πεντασύλλαβοι καὶ Παθητικά κρυφμιλήματα » « Δειλοὶ καὶ σκληροὶ στίχοι », « Ὁ κύκλος τῶν τετραστίχων », « Περάσματα καὶ χαιρετισμοί », « Οἱ νύχτες τοῦ Φήμιου ». Πεζὰ του δὲ ἔργα εἶναι : « Ὁ θάνατος τοῦ παλληκαριοῦ », τὰ « Διηγήματα », πλεῖστα κριτικαὶ μελέται καὶ τὸ δράμα « Τρισεύγενη ». Μετέφρασε πολλὰ καὶ ἐκ τῆς ξένης φιλολογίας. Εἶναι ὁ καθολικώτερος ποιητὴς μας, διότι ἐνεπνεύσθη τὰ ἔργα του ἀπὸ τὴν τρισχιλιετῆ ἐθνικὴν ἱστορίαν, ἀπὸ τὴν σύγχρονον εὐρωπαϊκὴν διανόησιν καὶ ἀπὸ τὸν συναισθηματικὸν βίον τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγενήθη ἐκ πατρὸς ἱερέως τὸ 1851 εἰς τὴν Σκιάθον, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1911. Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐτελείωσε τὸ Γυμνάσιον. Ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καὶ ἤκουσεν ὀλίγα μαθήματα φιλολογικά, ἰδιαίτερος δὲ ἠσχολεῖτο εἰς τὰς ξένας γλώσσας. Εἰργάσθη ἐπ' ἄρκeton ὡς μεταφραστὴς ἐφημερίδων. Ἐζῆσε πτωχός, ἀλλὰ μὲ ἔγκαρτέρησιν. Φημίζεται διὰ τὴν εὐσέβειαν, πραότητα καὶ τὴν εἰρηνικότητα τοῦ χαρακτῆρός του, ὁ ὁποῖος φαίνεται εἰς τὰ διηγήματά του. Ὁ Παπαδιαμάντης ἀνεδείχθη εἰς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων διηγηματογράφων μας καὶ ἴσως ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΑΡΣΙΝΟΗ. — Ἐγενήθη τὸ 1853 καὶ ἀπέθανε τὸ 1938. Διηγηματογράφος. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις, Μασσαλίᾳ καὶ Λονδίῳ, μεθ' ὃ ἐδίδαξεν ἐπὶ πενταετίαν ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ Θεσσαλονίκης. Ἐγραψε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ παιδικὰ διηγήματα.

ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. — Ἐγενήθη εἰς Καρπενήσιον τὸ 1877 καὶ ἀπέ-

θαναν εις Ἀθήνας τὸ 1940. Διετέλεσε νομάρχης, καθηγητὴς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης καὶ ἀκαδημαϊκός. Συνειργάσθη εἰς ἡμερίδας ὡς πολιτικὸς ἀρθρογράφος, χρονογράφος καὶ τεχνοκρίτης. Ἐξέδωκε «Πολεμικὰ Τραγούδια» (1897), τὸν «Λυτρωτὴν», τὰ «Διηγῆματα», τοὺς «Πεζοὺς Ρυθμοὺς», τὰ «Θεῖα δῶρα», τὸν «Ὁθῶνα», τὸ «Ἅγιον Ὅρος», τὸν «Βυζαντινὸν ὄρθρον», τὴν «Θυσίαν». Συνέγραψεν ἐπίσης τὸ ἀναγνωστικὸν «Ψηλὰ βροντὰ» καὶ ἐξέδωκε καὶ τὰ «Χελιδόνια», παιδικὰ ποιήματα μελοποιηθέντα ἀπὸ τὸν μουσουργὸν Γ. Λαμπελέτ. Ἐγραψε καὶ θεατρικὸν ἔργον τὸν «Ὁρκὸν τοῦ πεθαμένου». Διακρίνεται διὰ τὴν κομψότητα τοῦ ὕφους καὶ τὴν λεπτότητα τῆς ἐκφράσεως.

ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀνδρούσαν Μεσσηνίας, τὸ 1872 καταγόμενος ἐκ Μάνης, καὶ ἀπέθανε τὸ 1933. Λογογράφος. Ἐξέδωκε τὰ ἔργα «Τὰ πρῶτα παραμῦθια», «Μοσκιές», ἠθογραφικὰ μανιάτικα διηγῆματα, «Ἀττικοὶ περίπατοι», «Σπάρτη — Μυστράς», «Μανιάτικα μοιολόγια».

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Κατάγεται ἀπὸ τὴν Ἄνδρον. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἔπειτα εἰς Παρισίους αἰσθητικὴν. Διετέλεσεν ὑπάλληλος εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας καὶ γραμματεὺς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Ἐνωρὶς ἔγινε γνωστὸς ὡς ποιητὴς, ἐμφανισθεὶς συγχρόνως σχεδὸν μὲ τὸν Παλαμᾶ καὶ τὸν Δροσίνην. Τὰ θέματά του ἔλαβεν ἀπὸ τὴν ζωὴν, τὰς παραδόσεις καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Πολυγραφώτατος, ἐδημοσίευσεν τὰς ποιητικὰς συλλογὰς «Ποιήματα», «Χειμῶνασθον», «Ἀλάβαστρα», «Τὸ παλιὸ βιολί», «Κεϊμήλια», «Ἐξωτικά», «Σπασμένα μάρμαρα», «Ἐσπερινός», «Εἰρηνικά». Δράματα ἔμμετρα ἔγραψε τὸν «Τραγουδιστὴν», τὸ «Ὀνειρο», τὸν «Βελισσάριον», τὸν «Βασιλιὰ Ἀηλίαγον», τὸ «Εἰκόσιμα» τὴν «Γυναίκα». «Μία φορὰ κι ἕναν καιρὸ» κ.λ. Μετέφρασεν ἐπίσης ἑμμέτρως τὰ «Εἰδύλλια» τοῦ Θεοκρίτου καὶ τὴν «Ἠλέκτραν» τοῦ Εὐριπίδου. Διακρίνεται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ποιητικοῦ ὕφους του.

ΠΟΛΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Καλάμας τὸ 1852 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1921. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν. Τὸ 1890 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ἀνεδείχθη ὁ πρῶτος δημιουργὸς τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας. Ἔργα του εἶναι «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ», «Μελέται περὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων», «Νεοελληνικὴ Μυθολογία», «Παροιμίαι καὶ Παραδόσεις» κ.λ. Εἶχε διεθνή φήμην μεγάλου ἐπιστήμονος.

ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1888. Ἐχρημάτισεν ἀξιωματικὸς τοῦ οἰκονομικοῦ εἰς τὸ Βασιλικὸν Ναυτικόν. Ἐγραψε μὲ πολλὴν χάριν διὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ζωὴν καὶ ἐξέδωκεν εἰς τόμους «Θαλασσινὲς σελίδες», «Τ' ἀκρογιάλια μας», «Σιλουέτες τῶν βυθῶν», «Ἱστορίες ἀνοι-

χτῆς θαλάσσης» κλ. Εἰς τὰ θέματά του προτιμᾷ τὸν θαλάσσιον κόσμον καὶ παρουσιάζει μὲ χάριν καὶ γλαφυρότητα τὴν ζωὴν του.

ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σίφνον τὸ 1850 καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ τὸ 1935. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς Γερμανίαν. Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ βουλευτὴς. Ἐλαβε τὸ Ἐθνικὸν Ἀριστεῖον Γραμμάτων καὶ ὑπῆρξε καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1926. Χωρὶς ν' ἀσκήσῃ τὴν ἐπιστήμην, ἀφωσιώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ μάλιστα εἰς τὴν ποίησιν. Ἡ ποίησίς του εἶναι δροσερά, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς. Ἐγραψε τὰ « Ποιήματα », « Παλαιὰ καὶ νέα », « Ἐμπρὸς στὸ ἄπειρον ». Ἐπίσης ἔγραψε τὰ δράματα « Κόρη τῆς Λήμνου », « Ρήγας », « Ἐπιστροφή τοῦ ἀσώτου », « Νικηφόρος Φωκᾶς », « Μῆλον τῆς ἔριδος », « Θησεύς » κ.ά. Μετέφρασεν ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν τὸν « Φάουστ » τοῦ Γκαίτε καὶ τὸν « Λαοκόντα » τοῦ Λέσσιγκ.

ΡΑΓΚΑΒΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1809 εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπέθανε τὸ 1892. Διετέλεσε πολιτικός, ὑπουργός, πρεσβευτὴς καὶ καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Ἦτο πολυμαθέστατος. Τὰ λογοτεχνικά του « Ἄπαντα » ἐξεδόθησαν εἰς 20 Τόμους.

ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ (ἡ ΦΕΡΑΙΟΣ). — Ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον τῆς Θεσσαλίας Βελεστίνου (τὰς ἀρχαίας Φεράς) τὸ 1757 καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν σουλτανικῶν ἀρχῶν εἰς Βελιγράδιον τὸ 1798. Διὰ τῆς « Μεγάλης Χάρτας » του, τῶν « Δικαίων τοῦ ἀνθρώπου » καὶ τῶν φλογερῶν πατριωτικῶν ποιημάτων του συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀφύπνισιν τῶν ὑποδούλων προγόνων μας. Διὰ τοῦτο δικαίως ἀνεκηρύχθη πρόδρομος καὶ πρωτομάρτυς τῆς Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας.

ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ ΠΛΑΤΩΝ. — Ἐγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1883 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1920. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης καὶ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης. Ἐτράπη πρὸς τὴν δημοσιογραφίαν, τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγραψε « Βυζαντινὰ πολυπτυχα », « Ἡ Βασίλισσα καὶ αἱ βυζαντιναὶ ἀρχόντισσαι », τὸ « Βυσσινὶ τριαντάφυλλο », τὸ « Φλογισμένο ράσο », τὰ θεατρικά « Θεατρίνα » καὶ « Ἅγιος Δημήτριος » κ.ά.

ΣΙΓΟΥΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1885 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τῆ 1961. Ὑπηρέτησεν ὡς διπλωματικός ὑπάλληλος. Ἦσυχολήθη εἰς ἱστορικὰς μελέτας καὶ ἐδημοσίευσεν διάφορα ποιήματα, πρωτότυπα καὶ μεταφράσεις, ὡς καὶ κριτικὰς μελέτας περὶ τοῦ Ἡλίου Μηνιάτη, Ἰ. Πολυλᾶ καὶ Ἀ. Λακαράτου.

ΣΚΙΠΗΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1881 καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Ὑπῆρξε πολυγραφώτατος. Εἰς τὴν ποίησίν του ὑπάρχουν ἐπιδράσεις γαλλικῶν τεχνοτροπιῶν, δὲν ἀπεμακρύνθη ὁμως ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς παραδόσεις καὶ γενικῶς

τὴν ἑλληνικὴν ζωὴν. Ἐξελέγη ἀκαδημαϊκὸς τὸ 1945. Τὴν ἀπουσίαν τοιμηρῶς φαντασίας εἰς τὸ ἔργον τοῦ Σκίπτη ἀντικαθιστᾷ τὸ αἶσθημα καὶ ἡ μουσικότης τῶν στίχων.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798 καὶ ἀπέθανεν εἰς Κέρκυραν τὸ 1857. Ἐμαθε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς Ζάκυνθον καὶ τὸ 1808 μετέβη εἰς Ἴταλιαν, ὅπου ἐσπούδασε νομικά, ἔγραψε δὲ τότε καὶ ποιήματα εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν μεγάλως ἐκτιμηθέντα ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν λογίων τῆς ἐποχῆς. Μετὰ δεκαετίαν ἐπανήλθεν εἰς Ζάκυνθον καὶ ἀπὸ τοῦ 1828 ἐγκατεστάθη εἰς Κέρκυραν. Ὁμολογεῖται ὡς ὁ μεγαλύτερος τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, γνωστός εἰς τὸ πανελλήνιον ὡς ἔθνικός ποιητής. Τὰ πρῶτα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ποιήματα του ἦσαν σατιρικά καὶ λυρικά. Ἐγραψεν ἔπειτα τὸν « Ὕμνον εἰς τὴν ἐλευθερίαν » τὸ λαμπρὸν καὶ ἀντάξιον τοῦ ἀγῶνος ποίημα, τὸ ὁποῖον ἔγινε καὶ ἔθνικός μας ὕμνος. Τὰ « Ἄπαντά » του ἐξεδόθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ 1859 ὑπὸ τοῦ φίλου του Ἰ. Πολυλά, μὲ κριτικά καὶ βιογραφικὰ σημειώματα. Ἐξεδόθησαν κατόπιν καὶ εἰς ἄλλας ἐκδόσεις ὡς καὶ ὑπὸ τῆς Βιβλιοθήκης Μαρασλῆ μὲ κριτικὴν μελέτην τοῦ Κ. Παλαμᾶ καὶ ὑπὸ τοῦ Ο.Ε.Σ.Β. τὸ 1957. Ἡ ἐμπνευσις τοῦ Σολωμοῦ εἶναι πλοῦσια καὶ παραστατικὴ, ἡ ἔκφρασις του ἀπλή καὶ ὁ στίχος του μελωδικὸς εἰς γνήσιαν σχεδὸν δημοτικὴν γλῶσσαν. Ἐκ τῶν σπουδαιότερων ποιημάτων του, ἐκτὸς τοῦ « Ὕμνου », εἶναι οἱ « Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι », ὁ « Κρητικὸς » καὶ ὁ « Λάμπρος ». Διὰ τὴν μεγάλην ποιητικὴν δύναμιν καὶ τὴν πρωτοτυπίαν του δικαίως ἀνεγνωρίσθη ὡς ὁ πατὴρ τῆς νεωτέρας ποιήσεώς μας.

ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ ΣΤΕΛΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1888, καταγόμενος ἐκ Σίφνου καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1963. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ ἔπειτα εἰς Ἀθήνας καὶ Παρισίους ἱατρικὴν καὶ ὀδοντιατρικὴν. Ὑπηρετήσεν ὡς ἀκτινολόγος εἰς τὰ ἀντιφυματικά ἱατρεία τοῦ Κράτους καὶ τὸ 1933 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς. Ἐδημοσίευσεν πολλὰς ποιητικὰς καὶ πολλὰς ἐπιστημονικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας. Διεκρίθη κυρίως εἰς τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, ἐκδώσας σειρὰν παιδικῶν θεατρικῶν ἔργων. Εἰς διαγωνισμοὺς ἔλαβε 12 ποιητικὰ βραβεῖα, ἐν οἷς καὶ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΤΑΝΑΓΡΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἀγγέλου Ἀποστολίδη. Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1877. Ἠσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν. Συνέγραψε λογοτεχνικὰ ἔργα « Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου » κ.ἀ.

ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ ΗΛΙΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1818 καὶ ἀπέθανε τὸ 1876. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης καὶ τὸ 1840 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν φιλολογίαν. Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὴν θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης, ὅπου τυφλὸς ἀπὸ τοῦ 1845 ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἐξέδωκε ποιητικὰς συλλογὰς, τὰ « Παίγνια » καὶ τὰ « Ἰδιωτικὰ Στιχοῦργήματα » καθὼς καὶ τινὰ πεζά.

ΤΑΡΣΟΥΛΗ ΑΘΗΝΑ. — Έγεννήθη τὸ 1887 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἔσπούδασε ζωγραφικὴν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς Παρίσιους. Ἐγραψε καὶ λογοτεχνικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα διακρίνονται διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ὕπαιθρον, πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν καὶ πρὸς τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις τοῦ λαϊκοῦ βίου.

ΤΕΡΤΣΕΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1800 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1874. Διετέλεσε δικαστής, διακριθεὶς διὰ τὸν τίμιον χαρακτήρα του. Μαζὶ μὲ τὸν Πολυζωΐδη ἦσαν οἱ δύο δικασταί, οἵτινες ἔδωσαν ἀθωωτικὴν ψήφον εἰς τὸν Κολοκοτρώνην, ὅταν κατεδικάσθη εἰς θάνατον τὴν ἐποχὴν τῆς βαυαρικῆς ἀντιβασιλείας. Ἐγραψε ποιήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ καλύτερα εἶναι « Τὸ φίλημα », ἔθνικὸν ποίημα, ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ὁθωνα, « Κόριννα καὶ Πίνδαρος » καὶ « Οἱ γάμοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ». ἔχει ὡς πρότυπά του τὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ καὶ τὰ δημοτικὰ τραγοῦδια.

ΤΡΑΥΛΑΝΤΩΝΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν τὸ 1942. Ἔσπούδασε φιλολογίαν καὶ ὑπηρετήσεν ὡς καθηγητής, γυμνασιάρχης, ἐπιθεωρητής καὶ ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος. Ἐγραψε διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις. Ἐκ τῶν διηγημάτων του ἡ « Ἀπολογία μισανθρώπου » ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ὕφους, τὸ εὐθυμον πνεῦμα καὶ τὸ ἠθικὸν αὐτῶν ὕψος.

ΦΩΣΤΙΝΗΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ. — Ἐγεννήθη εἰς τὸ Κρανίδιον τὸ 1888 καὶ ἀπέθανεν τὸ 1962 ὡς μητροπολίτης Χίου. Ἔσπούδασε θεολογίαν καὶ εἰσηλθεν εἰς τὸν κλῆρον. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλὴν καὶ γλυκεῖαν ἔκφρασιν καὶ τὸ λεπτὸν συναίσθημα.

ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1872 καὶ ἀπέθανεν τὸ 1942. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Παραλλήλως ἔγραψε λογοτεχνικὰ ἔργα, ἰδίως ποιήματα.

ΧΡΙΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ ΧΡΙΣΤΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1862 εἰς τὸ Σούλι τῆς Ἠπείρου ἐκ γονέων Σουλιωτῶν καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1937. Νέος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν πολιτικὴν. Εἰς τὰ ἔργα του παρουσιάζεται ἡ παλαιότερα ἠπειρωτικὴ ζωὴ εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

Α'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Σ. Σπεράντσα - Σ. Δουφεξή.

	Σελίς
Ἡ προσευχὴ τοῦ ταπεινοῦ (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου	7
Πρὸς τὸν Θεὸν (ποίημα), Ἡλ. Τανταλίδου	9
Τὸ μοιρολόγι τῆς Παναγίας (ποίημα)	13
Ὁ παπα - Διανέλλος, Ἄλεξ Παπαδιαμάντη	22
Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου, Π. Φωστίνη	43
Κολοκοτρωνάικο Πάσχα, Κ. Καυροφύλα	46
Ὁ Ἀριστείδης, Λ. Μελά	57
Ἡ Ἀργεῖα Τελέσιλλα, Λ. Μελά	60
Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, Γρ. Ξενοπούλου	61
Ὁ χρυσοῦς τρίπους καὶ οἱ ἑπτὰ σοφοί, Λ. Μελά	66
Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθενών, Ἄριστ. Βαλαωρίτη	67
Οἱ Κόρες τοῦ Κάστρου, Ν. Πολίτου	68
Ἡ ἐγκράτεια τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, Λ. Μελά	68
Ζῆ ὁ βασιλιάς Ἀλέξανδρος (ποίημα), Γ. Δροσίνη	69
Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης (ποίημα), Ἄλεξ. Βυζαντίου	71
Καλλιπάτειρα (ποίημα), Λ. Μαβίλη	80
Κλέφτικο (ποίημα), Δημῶδες	87
Αἱ παραμοναὶ τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως, Γ. Δροσίνη	88
Ὁ Βύρων στὴ σκλαβωμένη Ἀθήνα, Δ. Καμπούρογλου	49
Τὸ φύλημα, Μ. Μητσάκη	105
Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Ἄντ. Τραυλιαντώνη	106
Ἀναστάσεις ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, Σ. Σπεράντσα	110
Θούριον (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου	133
Νίκη (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	134
Πίνδος (ποίημα), Σ. Σπεράντσα	134
Ἡ συμβολὴ τῆς Κύπρου στὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, Μ. Νικολαΐδη	136
Ὁ Γάμος (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	141
Τὸ νανούρισμα (ποίημα), Σπ. Σπεράντσα	142
Τὸ δωρητήριο, Δ. Καμπούρογλου	145
Οἰκοκύριος καὶ κλέπτης, Ἄδ. Κοραῆ	146
Ἡ ἐλεημοσύνη (ποίημα), Ἀριστομ. Προβελεγγίου	154
Μὴ τὸ ξυπνάτε, Π. Νιρβάνα	155
Τὸ δρᾶμα τοῦ μικρούλη, Σ. Μελά	156
Ὁ βοριάς ποῦ τ' ἀρνάκια παχύνει (ποίημα), Γ. Ζαλοκώστα	158
Ἡ ἐργασία (ποίημα), Γερασ. Μακροῶ	177
Βοσκοῦ παιδάριον, Ἄδ. Κοραῆ	190

	Σελίς
Φθινόπωρο, Σ. Μυριβήλη	220
Τὴν ἀνοιξὴ στὸ Σούλι, Β. Ἡλιάδου	224
Πρωτομαγιά (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	227
Καλογιάννος, Ἄρ. Βαλαωρίτη	228
Ἡ μπειάτσα, Στεφ. Γρανίτσα	233
Ἡ αἷγαγρος, Στεφ. Γρανίτσα	240
Διατὶ ἀγαπῶ τὸν βάτραχον, Δ. Καμπούρογλου	244
Ποντικός πλεονέκτης, Ἄδ. Κοραῖ	250
Ἄλώπηξ καὶ λύκος, Ἄδ. Κοραῖ	251
Μυῖα καὶ μέλισσα, Ἄδ. Κοραῖ	251

Β'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Θ. Μακροπούλου.

Χαῖρε, Μαρία, Ἄγγ. Τανάγρα	10
Στὴν Παναγία (ποίημα), Ἄ. Μαρτζώκη	12
Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἄλεξ. Μωραϊτίδου	15
Χριστούγεννα (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	20
Τὸ σαββατόβραδο (ποίημα), Δ. Βικέλα	39
Αἱ δύο δεήσεις, Ν. Καρβούνη	40
Ἡ γωνιά τοῦ παραδείσου, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	50
Ἡ δόξα (ποίημα), Ἄριστομ. Προβλεγγίου	56
Ἡ Ὀλυμπία, Π. Νιρβάνα	60
Τὸ Στάδιον (ποίημα), Ἰω. Πολέμη	65
Δῆλος, Π. Νιρβάνα	77
Δελφικός ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	80
Θούριος ὕμνος (ποίημα), Ρ. Φεραίου	86
Ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσαβος (ποίημα), Δημῶδες	87
Μεσολόγγι (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	97
Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ εἰς τὰ ἑλληνόπουλα, (Ἄπομν. Γ. Τερτσέτη)	97
Τρόπαιο στὴ Μεθώνη, Σπ. Μελά	101
Ὁ Κερκέζος, Ἰω. Κονδυλάκη	112
Οἱ Ἕλληνες ἀντεπιτίθενται, Ν. Καρβούνη	121
Ὅχι ποτὲ σιλάβα ζωῆ (ποίημα), Μιλτ. Μαλακᾶση	133
Τὸ ἔθνικὸν ἐλάττωμα, Γρ. Ξενοπούλου	135
Τὸ σπῆτι πού γεννήθηκα (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	142
Ὁ μικρὸς κριτῆς, Χ. Χριστοβασίλη	160
Ἡ ἀνίκητη ἐλπίδα, Χ. Χριστοβασίλη	165
Τὸ τραγοῦδι τοῦ ξενιτεμένου (ποίημα), Ν. Χατζιδάκη	170
Ὁ τρύγος στὸ Μωριά, Σπ. Μελά	183
Ὁ τρύγος (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	184
Ζωὴ στὸ βουνὸ (ποίημα), Σ. Σπεράντσα	187
Οἱ πτερωτοὶ νομάδες, Ν. Καρβούνη	190

	Σελίς
Τὸ ναυτόπουλο, Ἄνδρ. Καρακίτσα	192
Μὲ τὰ πανιά, Ἄλ. Μωραϊτίδου	201
Τὸ δελφίνι, Θ. Ποταμιάνου	204
Τὸ πυροφάνι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	206
Οἱ σπογγαλιεῖς, Ἄγγελ. Τανάγρα	206
Ἡ ἔξοχή, Γρηγ. Ξενοπούλου	217
Ἡ ἑσπέρα (ποίημα), Ἄλ. Ραγκαβῆ	219
Ὁ ἐρχομὸς τοῦ Μάρτη (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	223
Τὸ καλοκαίρι (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	227
Τὰ ἄνθη καὶ τὰ δάση (ποίημα), Ν. Χατζηδάκη	252
Ἡ ἱστορία ἑνὸς κόκκου σίτου, Γ. Δροσίνη	253
Ἡ πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου (ποίημα), Γ. Βερίτη	254

Γ'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Α. Βρανούση - Β. Σφυρόερα.

Τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο, Κ. Κρυστάλλη	17
Οἱ κρυφοὶ Χριστιανοί, Ἰ. Δαμβέργη	27
Ἐθνικὸς ὕμνος (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	55
Σαλαμίνα (ποίημα), Σ. Σκίπη	59
Ὅρκος Ἀθηναίων ἐφήβων (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	66
Γυνακεῖοι ἥρωισμοὶ στὸ Βυζάντιον, Πλ. Ροδοκανάκη	81
Ὁ Ἄγγελος τῆς Ἁγίας Σοφίας, Ἄρσ. Παπαδοπούλου	84
Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη (ποίημα), Γ. Δροσίνη	104
Τὸ σπιτάκι στὸ λιβάδι, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	195
Ἡ ὄρνιθα καὶ ἡ κουκουβάγια, Μαρ. Σιγούρου	230
Σ' ἓνα μοναστήρι τῆς Κύπρου, Ἀθ. Ταρσοῦλη	257
Ὁ Εὐρώτας, Κ. Πασαγιάννη	260

Δ'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Κ. Ρωμαίου.

Ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, Πην. Δέλτα	7
Ὁ ἑσπερινὸς (ποίημα), Γ. Δροσίνη	31
Τὸ ξωκλήσι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	32
Ὁ Λουμπαρδιάρης, Δ. Καμπούρογλου	32
Σίμων Πέτρος (ποίημα), Ἰω. Πολέμη	39
Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	49
Ὀλυμπιακὸς ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	64
Τὸ κρυφὸ σχολεῖο (ποίημα), Ἰω. Πολέμη	86
Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ (ποίημα), Ἄρ. Βαλαωρίτη	93
Τῆς Δέσπως (ποίημα), Δημῶδες	94

	Σελίς
'Απάντησι τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν Ἰμπραήμ. Ἄπομν. Γ. Τερτσέτη...	109
Τῶν Κολοκοτρωναίων (ποίημα), Δημῶδες	109
'Ἡρωισμὸς μιᾶς γυναίκας, Ἰ. Δαμβέργη	117
'Ο Γυφτοδάσκαλος, Ἄντ. Τραυλιαντώνη	124
Πῶς γενῶνται αἱ παροιμίαι, Δ. Καμπούρογλου	143
'Η Σταχομαζώχτρα, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	147
'Ο ξενιτεμένος (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου	170
'Η φιλοξενία, Χ. Χριστοβασίλη	171
'Ο θερισμὸς, Ἄλ. Μωραϊτίδου	179
Στ' ἀλώνια (ποίημα), Γ. Δροσίνη	182
Τὸ ψωμὶ (ποίημα), Γ. Δροσίνη	182
"Ένας λαός, ἕνας βασιλιάς, Π. Νιρβάνη	186
'Ο γεροβοσκὸς (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου	188
"Ἡθελα νάμουν τσέλιγγας (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	189
Τὸ πυροφάνι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	206
Εἰς τὴν ἰχθυαγορὰν τῶν Ἀθηνῶν, Σπ. Μελά	209
'Η ἑλληνικὴ φύσις, Γρ. Ξενοπούλου	215
Καλογιάννος (ποίημα), Γ. Δροσίνη	229
'Ο κότσυφας, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα	235
Τὰ χελιδόνια, Γρ. Ξενοπούλου	239
'Η πρώτη δοκιμὴ, Σπ. Μελά	242
'Ο λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	245
"Ένα μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο, Γρ. Ξενοπούλου	249
Τὸ πράσινο, Γρ. Ξενοπούλου	255

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
'Η προσευχή τοῦ ταπεινοῦ, Ζαχ. Παπαντωνίου	7
'Ο Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, Πην. Δέλτα	7
Πρὸς τὸν Θεόν, Ἡλ. Τανταλίδου	9
Χαῖρε, Μαρία, Ἀγγέλ. Τανάγρα	10
Στὴν Παναγία, Ἀ. Μαρτζώκη	12
Τὸ μοιρολόγι τῆς Παναγίας, Δημῶδες	13
Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἀλεξ. Μωραϊτίδου	15
Τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο, Κ. Κρυστάλλη	17
Χριστογένεια, Κ. Κρυστάλλη	20
'Ο παπα - Διανέλλος, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη	22
Οἱ κρυφοὶ Χριστιανοί, Ἰωαν. Δαμβέργη	27
'Εσπερινός, Γ. Δροσίνη	31
Τὸ ξωκλήσι, Γ. Δροσίνη	32
'Ο Λουμπαρδιάρης, Δ. Καμπούρογλου	32
Τὸ Σαββατόβραδο, Δ. Βικέλα	39
Σίμων Πέτρος, Ἰ. Πολέμη	39
Αἱ δύο δεήσεις, Ν. Καρβούνη	40
'Η Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, Π. Φωστίνη	43
Κολοκοτρωνάικο Πάσχα, Κ. Κιριφοῦλα	46
'Η ἡμέρα τῆς Αζμπρῆς, Δ. Σολωμοῦ	49
'Η γωνιά τοῦ Παραδείσου, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	50

Β'. ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

'Εθνικός Ὕμνος, Δ. Σολωμοῦ	55
'Η δόξα, Ἀριστομ. Προβελεγγίου	56
'Ο Ἀριστείδης, Α. Μελά	57
Σαλαμίνα, Σ. Σκίπη	59
'Η Ἀργεῖα Τελέσυλλα, Α. Μελά	60
'Η Ὀλυμπία, Π. Νιρβάνη	60
'Ο ναός τοῦ Ὀλυμπίου Διός, Γρηγ. Ξενοπούλου	61
'Ολυμπιακός Ὕμνος, Κ. Παλαμῆ	64

	Σελίς
Τὸ Στάδιον, Ἰω. Πολέμη.....	65
Ἐο χρυσοῦς τρίπους καὶ οἱ ἑπτὰ σοφοί, Α. Μελά	66
Ἐο ὄρκος τῶν Ἀθηναίων ἐφῆβων, Κ. Παλαμᾶ	66
Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθενών, Ἀρ. Βαλαωρίτου	67
Οἱ κόρες τοῦ Κάστρου, Ν. Πολίτου	68
Ἡ ἐγκράτεια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, Α. Μελά	68
Ζῆ ὁ βασιλιάς Ἀλέξανδρος ; Γ. Δροσίνη	69
Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης, Ἀλ. Βυζαντίου	71
Δῆλος, Π. Νιρβᾶνα	77
Καλλιπάτειρα, Α. Μαβίλη	80
Δελφικὸς ὕμνος, Κ. Παλαμᾶ	80
Γυναικεῖοι ἥρωισμοὶ εἰς τὸ Βυζάντιον, Πλ. Ροδοκανάκη	81
Ἐο Ἄγγελος τῆς Ἁγίας Σοφίας, Ἀρσιν. Παπαδοπούλου	84
Θούριος ὕμνος, Ρήγα Φεραίου	86
Τὸ κρυφὸ σχολεῖν, Ἰω. Πολέμη.....	86
Κλέφτικο, Δημῶδες	87
Ἐο Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίτσαβος, Δημῶδες	87
Αἱ παραμοναὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Γ. Δροσίνη	87
Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, Ἀρ. Βαλαωρίτου	88
Τῆς Δέσπωσης, Δημῶδες	93
Ἐο Βύρων στὴ σκλαβωμένη Ἀθήνα, Δ. Καμπούρογλου	94
Μεσολόγγι, Κ. Παλαμᾶ.....	94
Ἐο Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ εἰς τὰ Ἑλληνόπουλα, Γ. Τερτσέτη	97
Τρόπαιο στὴ Μεθώνη, Σπ. Μελά.....	91
Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη, Γ. Δροσίνη.....	101
Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη	104
Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Ἀντ. Τραυλιαντώνη	105
Ἀπάντηση τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν Ἰμπραήμ, Γ. Τερτσέτη	106
Τῶν Κολοκοτρωναίων, Δημῶδες	109
Ἀνασύστασις ὀλυμπικῶν ἀγώνων, Στ. Σπεράντσα	109
Ἐο Κερκέζος, Ἰω. Κονδυλάκη	110
Ἡρωισμὸς μιᾶς γυναίκας, Ἰω. Δαμβέργη.....	111
Οἱ Ἕλληνες ἀντεπιτίθενται, Ν. Καρβούνη	111
Ἐο Γυφτοδάσκαλος, Ἀντ. Τραυλιαντώνη	112
Θούριον, Ζαχ. Παπαντωνίου	127
Ἐοχι, ποτὲ σκλάβος ζωή, Μίλτ. Μαλακίση	133
Νίκη, Κ. Παλαμᾶ	134
Πίνδος, Στ. Σπεράντσα	134
Τὸ ἔθνικόν ἐλάττωμα, Γ. Ξενοπούλου	135
Ἡ συμβολὴ τῆς Κύπρου στὸν ἔθνικόν ἀγώνα, Μ. Νικολαΐδης	137

Γ'. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
'Ο Γάμος, Κ. Κρυστάλλη.....	141
Τò σπίτι πού γεννήθηκα, Κ. Παλαμά	142
Τò ναούρισμα, Σ. Σπεράντσα	142
Πώς γεννώνται αί παροιμίαι, Δ. Καμπούρογλου	143
Τò δωρητήριον, Δ. Καμπούρογλου	145
Οικοκύριος καί κλέπτης, 'Αδ. Κοραή	146
'Η σταχομαζώχτρα, 'Αλ. Παπαδιαμάντη	147
'Η έλεημοσύνη, 'Αριστομ. Προβελεγγίου	154
Μή τò ζυπνᾶτε, Π. Νιρβάνα	155
Τò δρᾶμα τοῦ μικρούλη, Σπ. Μελά	156
'Ο βοριάς πού τ' ἄρνᾶκια παγώνει, Γ. Ζαλοκώστα	158
'Ο μικρός κριτής, Χ. Χριστοβασίλη	160
'Η ἀνίκητη ἐλπίδα, Χ. Χριστοβασίλη	165
Τò τραγούδι τοῦ ξενιτεμένου, Ν. Χατζηδάκη	170
'Ο ξενιτεμένος, Ζαχ. Παπαντωνίου	170
'Η φιλοξενία, Χ. Χριστοβασίλη	171
'Η ἐργασία, Γερασ. Μακροζᾶ	177
'Ο θερισμός, 'Αλεξ. Μωραϊτίδου	179
Στ' ἄλώνια, Γ. Δροσίνη.....	182
Τò ψωμί, Γ. Δροσίνη	182
'Ο τρύγος στό Μωριά, Σπ. Μελά	183
'Ο τρύγος, Κ. Κρυστάλλη	184
"Ενας λαός, ἕνας βασιλιάς, Π. Νιρβάνα	186
Ζωή στό βουνό, Στ. Σπεράντσα	187
'Ο γεροβοσκός, Ζαχ. Παπαντωνίου	188
"Ηθελα νᾶμουν τσέλιγγας, Κ. Κρυστάλλη	189
Βοσκού παιδάριον, 'Αδαμ. Κοραή	190
Πτερωτοί νομάδες, Ν. Καρβούνη	190
Τò ναυτόπουλο, 'Ανδρ. Καρκαβίτσα	192
Τò σπιτάκι στό λιβάδι, 'Αλεξ. Παπαδιαμάντη	195
Μὲ τὰ πανιά, 'Αλεξ. Μωραϊτίδου	201
Τò δελφίνι, Θ. Ποταμιάνου	204
Τò πυροφάνι, Γ. Δροσίνη	206
Οί σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου, 'Αγγέλου Τανάγρα.....	206
Εἰς τὴν ἰχθυαγοράν τῶν 'Αθηνῶν, Σπ. Μελά.....	209

Δ'. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΣ

'Η ἑλληνικὴ φύσις, Γρηγ. Ξενοπούλου	215
'Η ἐξοχή, Γρηγ. Ξενοπούλου	217

	Σελίς
‘Η ἐσπέρα, ‘Αλεξ. Ραγκαβῆ	219
Φθινόπωρον, Σ. Μυριβήλη	220
‘Ο ἐρχομός τοῦ Μάρτη, ‘Ιω. Πολέμη	223
Τὴν ἀνοιξη στὸ Σούλι, Β. ‘Ηλιάδου	224
Πρωτομαγιά, Δ. Σολωμοῦ	227
Τὸ κλοκαίρι, Κ. Παλαμᾶ	227
‘Ο Καλογιάννος, ‘Αρ. Βαλαωρίτου	228
‘Ο Καλογιάννος, Γ. Δροσίνη	229
‘Η ὄρνιθα κι ἡ κουκουβάγια, Μαρ. Σιγούρου	230
‘Η μπεκάτσα, Στεφ. Γρανίτσα	233
‘Ο κότσυφας, ‘Ανδρ. Καρκαβίτσα	235
Τὰ χελιδόνια, Γρηγ. Ξενοπούλου	239
Αἴγαγρος, Στεφ. Γρανίτσα	240
‘Η πρώτη δοκιμή, Σ. Μελά	242
Διατὶ ἀγαπῶ τὸν βάτραχον, Δ. Καμπούρογλου	244
‘Ο λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	245
‘Ενα μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο, Γρηγ. Ξενοπούλου	249
Μῦθοι, ‘Αδαμ. Κοραῆ	250
Τὰ ἄνθη καὶ τὰ δάση, Ν. Χατζηδάκη	252
‘Η ἱστορία ἐνὸς κόκκου αἴτου, Γ. Δροσίνη	253
‘Η πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου, Γ. Βερίτη	254
Τὸ πράσινο, Γρηγ. Ξενοπούλου	255
Σ’ ἓνα μοναστήρι τῆς Κύπρου, ‘Αθην. Ταρσούλη	257
‘Ο Εὐρώταξ, Κ. Πασαγιάννη	260
Λεξιλόγιον	263
Βιογραφικαὶ σημειώσεις	277
Περιεχόμενα κατὰ συλλογὰς	288
Πίναξ περιεχομένων	292

‘Εξώφυλλον, Ζωγράφου ΣΠ. ΓΙΑΝΝΑΡΗ

Τὰ αντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσήμον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἐπίσημον σφραγισμένον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

Ἔκδοσις Ε' 1966 (VIII) — ANT. 50.000 — ΣΥΜΒ. 1392/30-4-66 - 1355/14-4-66

Ἐκτύπωσις - Βιβλιοδεσία : Γ. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο.Ε. - Φιλαδελφείας 4 - ΑΘΗΝΑΙ

